DU MÊME AUTEUR

De Revelatione (Compendium) 1 vol., in 8°, pp. 666, 1925, Roma, Fr. Ferrari.

Le Sens commun, la Philosopie de l'être et les formules dogmatiques. I vol., in-16', 390 p., 3e éd., 1922, Desclée, de Brouwer, Paris, 76-bis, rue des Saints Pères.

Dieu, son existence et sa nature (Solution thomiste des antinomies agnostiques). I vq L, g.d in-8', 894 p.,. Paris, Beauchèsrie (8e édition).

Les Perfections divines, extrait du précédent ouvrage, I vol., in-84, 340 p., 1920, Paris, Beauchesne.

Perfection chrétienne et contemplation, 2 vol., in 12" 7" édit., Editions de la Vie Spirituelle (Desclée, Paris, rue Saint Sulpice).

L'Amour de Dieu et la Croix de Jésus (2 vol., in-124). Editions de la Vie Spirituelle.

Le Réalisme du Principe de Finalité (Desclée de Brouwer).

La Providence et la Confiance en Dieu (Desclée de Brouwer).

La Prédestination des saints et la grâce (Desclée de Brouwer).

Les Trois âges de la vie intérieure, 2 vol., Editions de La Vie Spirituelle.

La Mère du Sauveur et la vie intérieure, Editions de La Vie Spirituelle.

Le sens du mystère et le clair-obscur intellectuel (Desclée de Brouwer).

Ln synthèse thomiste (même éditeur).

THEOLOGIA FUNDAMENTALIS

SECUNDUM S. THOMAE DOCTRINAM

PARS APOLOGETICA

0

DE REVELATIONE

PER ECCLESIAM CATHOLICAM PROPOSITA

VOLUMEN I

AUCTORE

P. Fr. REG. GARRIGOU-LAGRANGE 0. P.

MAGISTRO IN S. THEOLOGIA PROFESSORE IN COLLEGIO ANGELICO DE URBE

ET SOCIO ACADEMIAE ROMANAE S. THOMAE AQ.

5' EDITIO EMENDATA OPERIS INTEGRI

OPUS JUXTA S. P. BENEDICTI XV OPTATA SACRAE PRAESENTIM JUVENTUTI COMMENDATUM

DESCLÉE ET SOCII

S. SEDIS APOSTOLICAE ET S. RITUM CONGREGATIONIS TYPOGRAPHI

ROMAE - TORNAC1 - PARISIIS

1950

η
3 G 3?
. I
j ■

APPROBATIONES

Opus R. P. Mag. Reginald! Garrigou-Lagrange *De revelatione* attente perlegimus dignumque existimamus quod typis committatur et in pubblicam utilitatem rursus edatur.

Romae, e Collegio Angelico, die r Decembris 1944.

Fr. M. Michael Browne, O. P.
S. Th. Mag.

Fr. Ludovicus Gillon O. P.
S. Th. Mag.

IMPRIMATUR
Fr. M. St. Gillet, O. P.
Magister Gener. O. P.

IMPRIMATUR: Luigi Traglia, Arch. Caesarlen., Vicesger.

HtiiblhmnnlO 'l'ipogiafu.o · Pllni.in.i · Solui Umbro, 1950

VIRGINI DEIPARAE

DOCTORUM ET COMPREHENSORUM REGINAE

QUAE

REVELATA MYSTERIA

PARVULOS SUAVITER ET ALTISSIME DOCET

AUCTOR

IN SIGNUM GRATI ANIMI

ET FILIALIS OBED1ENT1AE

LIBENTISSIME DEDICAT

93006

DILECTO FILIO

REGINALDO GARRIGOU-LAGRANGE

DOCTORI DECURIALI IN URBIS COLLEGIO ANGELICO

SACRAE THEOLOGIAE TRADENDAE.

BENEDICTUS P. P. XV.

Dilecte fili,
salutem et apostolicam benedictionem.

Mirifice ad christianam sapientiam cum illustrandam tum defen--dendam valere Aquinatem, ex tuo quoque libro *de Revelatione* nuper edito elucet, cujus exemplar pie Nobis muneri obtulisti. In quo explicans quae pertinent ad apologeticam fundamentalis, ut aiunt, theologiae partem, ita Sancti Thomae disciplina et ratione uteris, ut egregie non solum veteres sed recentiores etiam chnstianae fidei adversarios convincas. Cum enim errores horum temporum ex hujusmodi principiis demum dimanent quae acceptae ab Ecclesiae et Patribus et Doctoribus philosophiae maxime contraria sunt, recte tu quidem hanc illis opponis ipsumque Scholae principem, Doctorem Angelicum, eos invicte refutantem inducis. Plura autem ex variis theologiae locis desumpta, ad hanc tractationem adhibes, omniaque apte ingenioseque disponis ut plena defensio exsistat et valida traditae divinitus veritatis. Itaque confecisti opus de quo non mediocris est opinio peritorum ; quodque optamus sacrae praesertim juventuti sit usui, ut ea quae supra naturam sunt, sicut hodie oportet, tueri possit ac defendere. Caelestium auspicem munerum peculiarisque benevolentiae Nostrae testem, tibi, dilecte fili, apostolicam benedictionem amanter impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die XV mensis februarii MCMXIX, Pontificatus Nostri quinto.

BENEDICTUS P. P. XV

PRAEFATIO

1. In hoc tractatu *de Revelatione, per Ecclesiam catholicam proposita,* continetur tota Apologetica, scilicet defensio divinae originis Christianismi et divinae institutionis Ecclesiae catholicae ad revelationem conservandam et infallibiter proponendam. Haec duo per modum unius a Concilio Vaticano, sess. III, considerantur[1]. Sic pars apologetica tractatus de Ecclesia coniungitur cum tractatu de Revelatione (seu de Vera Religione). Non autem, hic agitur de Constitutione intima Ecclesiae, nec de Locis Theologicis, quae posterius tractanda sunt modo proprie theologico, argumentando scilicet ex ipsa Revelatione iam nobis infallibiliter proposita per Ecclesiam catholicam[2]. (Imo de Constitutione intima Ecclesiae logice agendum esset solum post Tractatum de Verbo Incarnato et Redemptore, iuxta debitum ordinem Symboli Apostolici, quamvis utilitatis causa et ad repetitiones vitandas, huiusce Constitutionis expositio fiat post apologeticam probationem divinae auctoritatis Ecclesiae).

2. Apologetica in hoc libro consideratur, non ut scientia specifice distincta a sacra Theologia, sed ut particulare eius munus, rationale ac defensivum ; nam argumentatur *ex ratione* quidem, sed *sub directione fidei,* ut fusius in Prolegomenis explicabimus. — Propterea hoc opus concipitur ut *Theologia Fundamentalis,* id est ut Theologia de fundamentis fidei, seu ut critica de valore supematuralis cognitionis fidei. Theologia tamen fundamentalis, ut sit integra, complecti debet non solum totam Apologeticam sed etiam tractatum de Locis seu fontibus theologicis, praesertim de S. Scriptura, de Traditione divina, de Magisterio Ecclesiae[3]. Propterea sequentem titulum huic operi dedimus :

[1] Cf. Concilium Vaticanum, Sess. III, *Constitutio de fide Catholica* c. 2 De Revelatione. — c. 3. De Fide. — c. 4 De Fide et Ratione. Vide H. Denzinger, *Enchiririidion Symbolorum et Definitionum,* 10.a ed. n. 1785... 1794.

[2] Ita Concilium Vaticanum, post praedictam Constitutionem de Fide catholica instituit, Sess. IV, specialem *Constitutionem de Ecclesia Christi,* c. i. De Apostolici primatus ... institutione. — c. 2. De primatus perpetuitate — c. 3. De piimatu Romani Pontificis. — c. 4. De Romani Pontificis infallibili magisterio. — Cf. Denzinger, *Euchir.* n. 1821, seqq.

[3] Cuhi autem in nostris Prolegomenis pluries dicimus : « Theologia fundamentalis vel Apologetica», talis expressio non est ad restringendum ambitum Theologiae fundamentalis, sed ad brevius loquendum de illa quoad suam partem apologeticam considerata. Revera tamen ut dicemus, praeter demonstrationem apologeticam

Theologia fundamentalis — pars apologetica. Addidimus «secundum S. Thomae doctrinam » nam, pro qualibet quaestione, textus S. Doctoris ad materiam pertinentes, attente eliguntur et explicantur ; sic habetur vera introdutio ad studium « Summae Theologicae » Aquinatis.

3. In hac nostra critica de valore supernaturalis cognitionis fidei, praesertim partem speculativam evolvemus contra rationalismum philosophicum ; etenim contra rationalismum biblicum longius agendum est in Introductione ad S. Scripturam et in eius Exegesi. — Ad nostrum igitur finem fusius tractabimus de notionibus revelationis, mysterii, dogmatis, supernaturalitatis fidei, credibilitatis, comparando notiones catholicas cum heterodoxis. Quibusdam lectoribus forsitan haec videbuntur longiora pro tyronibus ; attamen, docendo per octo annos hanc materiam, notavimus, fere omnes studentes, maxime ingenio meliores, his omnibus explicationibus indigere ad solutionem obiectionum naturalistarum, quae nunc praecipue circa fidei fundamenta versantur, et ab omnibus citantur. Insuper utilitati studentium et etiam professorum consulere voluimus, manifestando connexionem diversorum Theologiae problematum cum fundamentis de quibus agimus.

4. Inter quaestiones in tractatu *de Revelatione* occurrentes, una est maximi monenti, scilicet : quomodo cognoscenda sit Revelatio, tanquam motivum formale fidei infusae. Hoc problema idem est ac quaestio de ultima resolutione certitudinis fidei supernaturalis, quae communiter exponitur in tractatu de Fide. Hunc autem plures auctores hodierni instituunt statim post praelectiones de Revelatione, de Ecclesia, de Locis theologicis, et ante praelectiones de Deo uno et trino, luxta traditionem scholasticorum e contra verus locus ipsius tractatus de Fide assignatus est a S. Thoma in initio II.ae Summae Theologicae, post quaestiones de Gratia et ante articulos de Spe, Charitate, aliisque virtutibus. lam vero in ipso tractatu *de Revelatione,* agentes de eius cognoscibilitate et de credibilitate mysteriorum fidei, inquiremus quomodo cognoscatur Revelatio, non solum sub aspectu exteriori, prout certissime confirmatur miraculis naturaliter cognoscibilibus ,sed sub aspectu intimo et altissimo, prout est motivum formale fidei infusae. Sic explicabimus, ut oportet in Theologia fundamentali, primum verbum Symboli Apostolici : *Credo.*

Ad solutionem autem humsce gravis quaestionis, late exponemus sententias diversorum theologorum, praesertim S. Thomae eiusque discipulorum, circa gratiam necessariam ad initium fidei, et ad adhaerendum eius motive formali. luxta hos praeclaros auctores, fides supernaturalis non est discursiva, non fundatur formaliter et intrinsece in certitudine naturali de facto revelationis ex miraculis cognito, sed in ipsa Revelatione supernatural!, quae, sub lumine infuso fidei, est simul id *quo* et *quod* creditur, seu id quod concreditur mysteriis. De-

divinae originis Christianismi ct divinae institutionis Ecclesiae, theologia fundamentalis agit etiam de Locis theologicis. Hoc est prae oculis habendum ad confusiones vitandas. nt rursus indicabimus in duobus primis titulis *Indicis rerum.*

monstratio enim apologetica se habet solum ut subsidium seu inferioris ordinis dispositionem ad actum supernaturalem fidei.

Nonnulli theologi hanc nostram insistentiam super hoc doctrinae capite forsitan mirabuntur[1]. Attamen nobis videtur absolute necessarium defendere supernaturalitatem essentialem fidei infusae, quae exigit motivum formale excedens illud fidei naturalis, qualis v.g. in daemone invenitur ; motivum, inquam, a fortiori superans illud opinionis quam haereticus formalis de veritate mysterii Incarnationis conservare potest. Dicit enim S. Thomas : « species cuiuslibet habitus dependet ex formali rationi obiecti ; qua sublata, species habitus remanere non potest. Formale autem obiectum (motivum) fidei est Veritas Prima secundum quod manifestatur in Scripturis sacris et doctrina Ecclesiae, quae procedit ex Veritate Prima ... Et ideo qui ab hoc medio decidit, totaliter fide caret[2] ».

Pro studentibus sacrae Theologiae cursum incipientibus, hoc caput de modo cognoscendi Revelationem, ut est motivum formale fidei infusae, erit forte difficilius, sed, in maiorem ipsorum utilitatem, illud clarius resumemus in conclusione, quin indigeant ea, quae circa hoc typis minutioribus exponuntur, perlegere. Ipsi postea, in decursu studiorum theologicorum, momentum huiusce conclusionis perspicient.

5. Generaliter loquendo, satis difficilis est Theologia fundamentalis, si profunde et integraliter tractatur ; agitur enim de fundamentis remotis et proximis certitudinis supernaturalis fidei. Ideoque mirum non est, si haec omnia non penitus intelligantur, nisi post completum sacrae Theologiae studium, quamvis initio scitu necessaria smt elementari tamen modo. — Ita, iuxta Aristotelem et S. Thomam, » metaphysica (cuius pars critica est de valore cognitionis intellectualis) inter omnes Philosophiae partes est ultima addiscenda[3] », quamvis initio necessaria sit cognitio naturalis et confusa eorum quae in metaphysica generali considerantur.

Quapropter studium Theologiae fundamentalis fructuose renovari potest in fine cursus S. Theologiae, et ita fit reflexio critica post cognitionem directam. Revera has lectiones *de Revelatione,* iuxta programma scholasticum, per plures annos dupliciter tradidimus, scilicet modo elementari pro iunioribus studentibus, profundius autem in cursu superiori. Illud igitur notatum volumus, nos minutioribus characteribus scripsisse ea, quae non sunt incipientibus necessaria, diligentioribus tamen utilia.

Totum tractatum in duos libros divisimus, quorum primus agit

[1] P. Gardeil, O. P. noster magister, qui multa et profunde de hac re nos docuit, sic notat in suo libro *La Crédibilité et l'Apologétique,* 2.e éd., Paris, 1902, p. xvii : • Nous sommes habitués à nous cantonner dans les théories matériellès et étroites de la foi positive oublieux des grandes et larges vues du Concile d'Orange, de St. Augustin et de St. Thomas lui-même sur *l'inilium fidei* ».

[2] S. Thomas, H.a, H.ae, q. 5, a. 3, c. et ad. 2.

[3] S. Thomas, *C. (lentes,* l. î, c. 4, et *in libr. Boetii de Trinitate,* q. 5, a. 1 et q. 6, a. i ad 3.

de Revelationis possibilitate, convenienta et cognoscibilitate, alter vero de Revelationis existentia historice considerata.

In volumine primo continentur liber primus, excepta sectione eius ultima ; haec sectio, quae est de valore motivorum credibilitatis, praesertim de valore miraculi, invenitur cum altero libro in volumine secundo.

Quoad linguam latinam saepe utimur scholasticis locutionibus, quae conceptionum theologicarum intelligentiae maxime deserviunt, quamvis orationis elegantiae non faveant.

Gratias agimus Rev. Patri B. Lemeer, O. P. professori Apologeticae in Instituto Angelico, qui nobiscum hanc novam edictionem praeparavit, suggerendo plura additamenta.

Romae, e Collegio Angelico, in solemnitate SS. Rosarii B. M. V., anno 1944

Fr. Reginaldüs Garrigou-Lagrange, *O. P.*

[*] Anno 1925 facta est tertia editio hujusce operis per modum Compendii ad usum studentium ; cum autem plures professores ex diversis regionibus novam editionem integri operis postulaverint, illud rursus typis committitur sicut erat in prioribus editionibus, cum debitis emendationibus.

7 martii 1944

Fr. R. G. L.

DIVISIO TOTIUS OPERIS

VOLUMEN I

Prolegomena de Theologia fundamentali, speciatim de eius parte apologetica.

C. I. De Sacra Theologia.
C. II. De Theologia fundamentali, speciatim de Apologetica.
C. III. De Methodo Apologeticae.

LIBER I

DE REVELATIONIS NOTIONE, POSSIBILITATE, NECESSITATE, DISCERNIBILITATE

Sectio I. — De notione Revelationis supernaturalis.

C. IV. Definitio et divisio Revelationis.
C. V. De notione Mysterii et Dogmatis.
C. VI. De notione Supernaturalitatis.

Sectio II. — De Possibilitate Revelationis.

A. Defensio negativa: examen principiorum Rationalismi.
C. VII. De Rationalismo seu Naturalismo in genere.
C. VIII. Examen Evolutionism! pantheistic!.
C. IX. Examen Agnosticismi.

B. Defensio positiva possibilitatis Revelationis.
C. X. Possibilitas Revelationis in genere, speciatim Revelationis veritatum naturalium religionis.
C. XI. Possibilitas Revelationis supernaturalium mysteriorum, ex parte obiecti.
C. XII. Possibilitas Revelationis supernaturalium mysteriorum, ex parte agentis et subiecti.

Sectio III. — De Convenientia et Necessitate Revelationis.

C. XIII. Doctrina Ecclesiae de hac re exponitur et probatur.

Sectio IV. — De Credibililate mysteriorum fidei, seu de cognoscibilitate facti Revelationis.

C. XIV. De actu fidei relate ad credibilitatem.
C. XV. De credibilitatis rationalis notione, ac de eius necessitate ad actum fidei.
C. XVI. De demonstrabilitate credibilitatis ex motivis credibilitatis.

VOLUMEN II

Sectio V. — De Valore motivorum credibilitatis.

C. XVII. De valore motivorum nobis internorum.
C. XVIII.. J>e valore motivorum externorum, religioni intrinsecorum.
C. XIX De valore miraculi.
C. XX. De valore prophetiae.

LIBER II

DE EXISTENTIA REVELATIONIS

Introductio.

C. I. De Metodo ac divisione huiusce partis Apologeticae.
C. II. De Auctoritate historica quatuor Evangeliorum.

Sectio I. — Testimonium lesu Christi.

C. III. Testimonium lesu Christi de eius missione divina.
C. IV. Testimonium Christi de mysteriis credendis et de praeceptis servandis.
C. V. Testimonium Christi de institutione Ecclesiae ad Revelationem perpetuo et infallibiliter proponendam.
C. VI. Testimonium Christi de seipso fide dignum est, spectatis eius sapientia et sanctitate.

Sectio II. — Confirmatur Christi testimonium motivis nobis internis, et motivis religioni intrinsecis

C. VII. Confirmatur mirabili expletione humanarum aspirationum.
C. VIII. Confirmatur sublimitate doctrinae Christianae.
C. IX. Confirmatur insuper mirabili vita Ecclesiae.

Sectio- III. — Confirmatur Christi testimonium miraculis et prophetiis.

C. X. De Miraculis Christi.
C. XI. De Prophetiis Christi.
C. XII. De Prophetiis messianicis.

Sectio IV. — Comparatio Christianismi cum religione mosaica et aliis religionibus.

Conclusio : De officio suscipiendi divinam Revelationem ab Ecclesia catholica propositam.

PROLEGOMENA

DE THEOLOGIA FUNDAMENTALI,
SPEC1ATIM DE APOLOGETICA

PROLEGOMENA

DE THEOLOGIA FUNDAMENTALI, SPECIATIM DE APOLOGETICA

Status quaestionis.

C. I. *De Sacra Theologia.*
- Art. i. Definitio Sacrae Theologiae.
- Art. 2. Divisio Sacrae Theologiae.
- Art. 3. Methodus Sacrae Theologiae.

C. II. *De Theologia fundamentali, speciatim de Apologetica.*
- Art. 1. Definitio et divisio Apologetlcae.
- Art. 2. Relationes eius ad Theologiam ipsam et ad scientias naturales praesuppositas.

C. III. *De Methodo Apologeticae.*
- Art. i. Quomodo determinanda est haec methodus.
- Art. 2. Quid docet Ecclesia de methodo Apologeticae.
- Art. 3. Conspectus historicus Apologeticae quoad methodum.

Status quaestionis. — In hos tractatu *de Revelatione divina,* seu de divina origine religionis Christianae, ut omnes admittunt, agendum est de Revelationis possibilitate, convenientia, cognoscibilitate et existentia, quae a rationalistis seu naturalistis negantur. De quanam materia sit iste tractatus non est difficultas, sed disputatur de natura disciplinae, ad quam formaliter pertinet, quaeque diversimode vocatur : sive Theologia fundamentalis aut generalis, sive Apologetica, id est defensio fidei.

Agendam est ergo, ad modum introductionis,de ipsa Theologia fundamentali, et speciatim de Apologetica, quae est, iuxta plerosque prima pars Theologiae Fundamentalis, iuxta quosdam vero, scientia distincta.

Incipiendam est a significatione nominum.

Theologia communiter significat scientiamde Deo, et dicitur naturalis vel supernaturalis. *Theologia naturalis* designat scientiam de Deo ex eius effectibus naturaliter cognoscibilibus ; *theologia supernaturalis* scientiam, de mysteriis divinis supcrnaturaliter revelatis ac per fidem acceptis. Ad hanc theologiam supernaturalem communiter reducitur *theologia fundamentalis,* quae sic nominatur prout tractat *de ipsius fidei fundamentis* et regulis, ut sunt Revelatio, infallibilitas Ecclesiae, auctoritas Sacrae Scripturae et Traditionis. *Apologetica* autem idem sonat ac *defensio* (απολογία) *fidei christianae.*

i. - Gamhiuo U'l.aomahhi'. *Ih Htwlaliiw* I).

luxta multos auctores [1], *Apologetica* est *prima pars Theologiae fundamentalis* ; haec enim tractare debet de fundamentis et regulis fidei christianae et catholicae, scilicet primo *de Revelatione Christiana,* deinde *de Ecclesia Christi, de Sacra Scriptura, de divina Traditione,* nec non de aliis fontibus theologicis, vg. de auctoritate Patrum Ecclesiae, theologorum etc., antequam agatur in speciali de diversis mysteriis ac praeceptis revelatis et per Ecclesiam propositis, scilicet de Deo uno et Trino, de Verbo Incarnato et Redemptore, etc.

luxta quosdam recentiores e contra *Apologetica* est culmen philosophiae christianae, veluti *philosophia religionis,* quae post demonstrationem existentiae Dei, spiritualitatis et immortalitatis animae, mere rationaliter absque superiori directione probaret divinam originem Christianismi et Ecclesiae catholicae.

Agitur ergo, non solum *de possibilitate eligendi* unam vel alteram considerationem eiusdem materiae, sed *de ipsa natura* Apologeticae seu defensionis fidei christianae. Supponitur enim Apologeticam, quae semper fuit in Ecclesia, naturam determinatam habere, sicut philosophia et theologia suam propriam naturam habent. Quaestio est igitur : utrum Apologetica pertineat, tanquam rationalis, ad Philosophiam, et sit ultima pars eius, post theologiam naturalem, an sit initium Theologiae supernaturalis, seu scientiae de veritatibus revelatis et per fidem acceptis.

Ut difficultas huiusce quaestionis clarius appareat, exponendae sunt rationes duarum sententiarum oppositarum, antequam detur solutio.

I° Recentiores supradictil dicunt : Apologetica est scientia specifice distincta a theologia supernatural!, nam Apologetica antecedit fidem, ad quam ducit, et *sub solo lumine rationis* procedit : sic est quasi Philosophia religionis, dum e contra Sacra Theologia praesupponit fidem et ex fidei veritatibus argumentatur ad deducendas conclusiones theologicas.

Proinde secundum hanc opinionem, Apologetica *non est sub directione Fidei,* nisi extrinsece, sicut philosophia, cuius fides est modo externo rectrix infallibilis ac norma negativa, prout philosophia non debet doctrinae revelatae contradicere.

Sic Apologetica *non proprie uteretur* philosophia, nam solus superior utitur inferiori, sed esset *sub directione philosophiae eique subordinaretur.* Item apologeta loqueretur ac si fidem non haberet, quasi cum hominibus nondum credentibus veram religionem inquireret, ab exteriori

1 Ita communiter auctores qui de Apologetica tractant sub titulo *Theologia fundamentalis* aut generalis : Ehrlich, Knoll, Reinegding, Schwetz, Hettinger, Jansen, Sprinzl, Stadler, Kuhn, Hagemann, Jungmann, Ottiger, Stummer, Didiot *(Logique surnaturelle objective,* p. v-vi, et p. 4). Maisonneuve *(Diet. Thiol, cathol.* art. *Apologétique,* col. 1512).

Inter hos auctores citandus est P. Gardeil, O. P. *La Crédibilité et l'Apologétique,* 2.e édit., Paris, 1912, p. xi, et 246-251, qui molius quam praecedentes notat theologiam fundamentalem non esse fontem theologiae specialis, sed esse circa fidei et theologiae fundamentum, quod est ipsa Revelatio divina per Ecclesiam catholicam proposita. Fides enim supernaturalis et Sacra theologia, ut infra dicetur, non fundantur formaliter super rationali demonstratione apologetica, quae est solum subsidium et manuductio ad fidem, cf. infra, t. I, cap. XIX, a. 3

2 Vg. P. de Pouliquet, O. P., *L'Objet intégral de l'Apologétique,* Paris, 1912, P- 199'534 ! P I·ll Bachelet, *Did. Apologétique de la joi catholique,* art. « Apologétique ».

tantum consideraret Christianismum et Catholicismum sicut Buddhismum vel Islamismum ; esset potius *investigator* quam doctor.

2' Alii autem auctores dicunt : Praedictus quidem modus procedendi valet pro christiano *philosopho* vel *historico,* qui volunt opera philosophica et historica circa Christianismi et Ecclesiae originem ac valorem scribere.

Haec opera eo magis utilia sunt, quo magis rigorose concipiuntur secundum methodum criticae rationalis et historiae. Ipse apologeta uti debet his operibus, et ea proponere potest, cum magno fructu, incredulis convertendis. Imo ex his operibus philosophicis et historicis iam habetur quaedam imperfecta apologetica, efficax quidem prout est historica et philosophica defensio ipsius traditionalis Apologeticae, propositae a Christo in Evangelio, ab Apostolis in suis epistolis, ab Ecclesia in temporis decursu. Sed *ipsa traditionalis et classica Apologetica,* in se considerata ut apparet in praedicatione evangelica, et postea magis explicite, in operibus magnorum Ecclesiae doctorum vg. S. Iustini, S. Irenei, S. Augustini, S. Thomae, etc., est plus quam iuxtapositio seu collectio argumentorum philosophico-historicorum ad credibilitatem praedicationis Christi probandam. Habet enim suum ordinem, suam unitatem, altitudinem, profunditatem ac integritatem ; et his perfectionibus sibi *debitis* non gaudet, nisi prout ad suum finem superiorem ex alto *positive dirigitur ab ipsa fide* et *utitur* philosophia et historia, tanquam inferioribus disciplinis, ad rationalem fidei defensionem. Ordo enim agentium seu dirigentium debet correspondere ordini finium, ut saepe dicit S. Thomas ;* et ad superiorem finem regulariter consequendum requiritur alta directio proportionata. Finis superior pro apologeta est evidens credibilitas mysteriorum Christianismi, quae non solum exigentiis rationis respondeat, sed etiam exigentis certitudinis fidei. Ideo ad apologeticam constituendam ad minus requiritur exacta cognitio analysis actus fidei divinae, non tanquam probationis fundamentum, sed tanquam positiva directio.

Unde Apologeta, secundum traditionalem conceptionem non sese

* Sic P. Gardeil *(La Crédibilité et l'Apologétique,* 2.e èd., p. 231) concedit quod potest constitui quaedam scientia apologetica (philosophico-historica) specifice distincta a Sacra theologia, quamvis ipse ad Theologiam fundamentalem reducat Apologeticam adaequate conceptam.

Haec ultima est, iuxta eum, Epistemologia et Criteriologia theologica:

« Elie m'apparait comme la notion la plus exacte et la plus adéquate à son objet que l'on puisse se faire de l'Apologétique, comme la conception de l'avenir », *op. cit.,* p. XI. Cf. *ibid.,* pag. 246-251 :

« Cette notion de l'Apologétique est sans nul doute la notion la plus adéquate à laquelle on puisse s'arrêter. La crédibilité est formellement une propriété d'un objet surnaturel. Il est dans l'ordre que la science qui s'occupe de l'objet de la foi, s'occupe de sa propriété. C'est donc à la théologie que revient de plein droit, non seulement l'étude de la crédibilité, mais la question de l'existence réelle de la crédibilité, et la défense de cette existence, contre les adversaires du dehors ». (Item cf. in *Jïevur thomiste* juillet-septembre 1919, articulum nostrum «L'Apologétique dirigée par la foi»),

* I.a II.ae q. 109, a. 6. — Item frequenter dicit : sapientia *dirigit* alias virtutes intellectuales, cf. I.a II.ae q. 57, a-2, q. 66, 5.

Si vero huic directioni superiori non postulatur ordo, unitas, profunditas et integritas Apologeticae, hae perfectiones inquiruntur saepe in naturalibus aspirationibus hominis; tunc deest altitudo Apologeticae traditionalis, et frequenter minuitur supernaturalitas Christianismi. Cf. *Dictionnaire Apologétique,* art. *Immanence (Méthode d'),* col. 605, 611.

praebet ac si fide careret, eamque inquireret, ut investigator, sed, ut nomen eius sonat, est defensor fidei (απολογια, defensio). Ideo, quidquid *per accidens,* relate ad talem vel talem incredulum diffidentem convincendum, prudenter faciat, *per se* et *normaliter* sese praebet ut fecerunt Apostoli et Patres, tanquam Ecclesiae catholicae membrum vel ministqqm, ut incredulis manifestet *rationalem valorem* ipsiusmet Apologeticae, quae ab ipso Ecclesiae magisterio proponitur. Potest quidem de hac superiori directione non loqui, sed tamen de facto eam positive sequitur, si recte et perfecte procedere velit. Non solum non sese avertit ab ipsa, sed ab ea inspiratur, quoad finem consequendum et media adhibenda, imo in ea invenit verum *spiritum* Apologeticae catholicae.

Unde isti auctores tenent Apologeticam esse primam partem theologiae fundamentalis, quae sub directione ipsius fidei, tractare debet de ipsa Revelatione, antequam sit sermo de Ecclesia C hristi, de Sacra Scriptura, de Traditione, de alis locis theologicis. Omnes autem catholici auctores admittunt tractatum de fontibus seu locis theologicis, prout circa Ecclesiam, Sacram Scripturam, Traditionem, etc., versatur, iam ad Sacram theologiam pertinere ; si vero ita est non videtur quare tractatus de Revelatione deberet, per se loquendo, ad inferiorem scientiam remitti.

Haec sententia tripliciter defenditur ; *a)* ex auctoritate Doctorum Ecclesiae ; *b)* ex natura Sacrae Theologia ; c) ex natura Apologeticae.

‹?) Nunquam Doctores Ecclesiae consideraverunt Apologeticam ut scientiam a Sacra theologia distinctam ; imo defensio fidei pertinet ad praedicationem evangelicam, sicut expositio mysteriorum. Unde ante finem saeculi xix nemo inter theologos Apologeticam ut scientiam distintam concepit.

b) Apologetica ad Sacram Theologiam reducitur, prout Sacra Theologia, ut ait Sanctus Thomas l, q. i,a. 8, tanquam *suprema scientia* seu *sapentia,* defendit sua principia fidei et fidem ipsam contra negantes. Etenim, ut ibidem explicatur, *scientia suprema non potest scientiae inferiori relinquere defensionem suorum principiorum.* Ita metaphysica, tanquam suprema scientia naturalis defendit valorem realem primorum rationis principiorum et rationem ipsam contra scepticos, ut fecit Aristoteles in l. IV Metaphysicorum, antequam tractaret de ente in se et de Deo sub ratione entis. Âd hunc finem metaphysica utitur logica, sed non ei subordinatur. Pariter ad fidei defensionem Theologia apologetice *utitur* ratione naturali, philosophia et historia, quae ponuntur inter locos theologicos extraneos, sed eis subordinatur, cf. infra c. I, a. 3. Hae autem disciplinae, scilicet philosophia et historia, ut dicit eonc. Vaticanum (Denz. 1799) « in suo ambitu propriis utuntur principiis et propria methodo », sic nullo modo minuitur earum « iusta libertas » de qua ibidem loquitur Concilium.

c) Apologetica rationaliter defendit fidem *sub directione ipsius fidei* scilicet per motiva credibilitatis, non a natione nostra inventa, sed ab ipso Deo revelante tradita et ab Ecclesia proposita, tanquam revelationis signa naturaliter cognoscibilia. Sic Apologetica normaliter supponit fidem, non certe in auditore vel lectore, sed in ipso apologeta. Revera est positive sub directione fidei, non quidem argumentando ex fide, sed accipiendo a Dio revelante notiones et theses defendendas (v. g. notiones re-

velationis, fidei, etc.) et etiam media (v. g. miracula) ad revelationem rationaliter defendendam. Ipse enim Deus docendo mysteria obscura credenda, simul docuit viam rectam ad fidei defensionem, prout dedit prophetis et Ecclesiae testimonia sensibilia, praesertim miracula et prophetias, ad testimonium invisibilis revelationis confirmandum. Ita ipse Deus per prophetas, Christum et apostolos, est magister apologetarum, sicut est magister theologorum. Unde scala apologetica non erigenda est a terra ad coelum, sicut turris (Genes. XI, 4), sed de coelo ad terram descendit, sicut scala, quam in sommo vidit Iacob « Vidit in somnis scalam stantem super terram et cacumen illius tangens coelum : Angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam et Dominum innixum scalae dicentem sibi : Ego sum Dominus, Deus Abraham patris tui, Deus Isaac ... ». (Genes. XXVIII, 12).

Haec metaphora sensibiliter exprimit veritatem in ipsis principiis causalitatis et finalitatis contentam, scilicet : sicut scientia suprema defensionem suorum principiorum inferiori scientiae relinquere nequit, ita inferiores scientiae, ut philosophia et historia, non possunt regulariter principia fidei et theologiae ac fidem ipsam defendere, sine superiori directione ipsius fidei et theologiae. Ad hunc finem, theologia, ut sapientia disciplinas inferiores ordinat et dirigit (cf. I, II, q. 66 a 5). Vi enim *principii causalitatis* : inferius non potest de se aliquid positive circa id quod est superius, sed solum ex influxu vel directione positiva ipsius superioris. Cf. infra c. II, a. 2.

Recentiores auctores obiiciunt : Tunc est circulus vitiosus in hac defensione fidei, si haec defensio iant sit sub fidei directione. Est saltem periculum fideismi, scilicet damnati erroris, secundum quem humana ratio nequit ante fidem susceptam certo cognoscere factum revelationis.

Alii respondent : Haec defensio non arguit ex fide, sed ex ratione sub directione fidei, ac vis eius probativa certo sola ratione cognosci potest. Ita propheta sub directione fidei, proponit revelationis signa naturaliter cognoscibilia. Nec oportet confundere rationalem accessum ad fidem cum rationali defensione fidei, nec auditorem praedicationis evangelicae aut apologeticae cum ipso apologeta. Apologeta enim non pervenit ad fidem, ut apologeta, sed ut auditor praedicationis apologeticae, et postea sub directione fidei docet sicut docuerunt prophetae, viam rationalem ad fidem, ac fidem defendit : nemo enim defendit nisi is quod iam possidet. Ita homo pervenit ad vitam, prout generatur a patre suo, sed ipse generat, prout iam est homo et non prout generatur, infans enim non generat ; item discipulus non docet, sed doctor. Nec parum refert in expositione alicuius scientiae procedere secundum viam inventionis aut secundum viam doctrinae, quando haec doctrina ab ipso Deo provenit et non est ab ipsis hominibus inventa. Deus autem docuit non solum mysteria obscura fidei, sed etiam quo modo fides rationaliter defendi debeat, quibusnam signis et argumentis.

Quaestio est igitur : Utrum Apologetica sit rationale et defensivum munus Sacrae Theologiae, an scientia specifice a Sacra Theologia distincta, quae merito vocaretur Philosophia religionis.

Haec quaestio non est minoris momenti, ut magis apparet sub aliis

verbis, nempe : utrum rationalis defensio fidei fieri debeat ex alto, an ab imo. *Ex alto* scilicet, quasi ex arce ipsius fidei divinae, sub eius directione descendendo ad eos, qui rationalem viam fidei inquirunt, aut contra fidem obiiciunt. Ita fecerunt prophetae, apostoli, praedicatores fide. An e contra *ab imo,* scilicet ascendendo, adversus obiicientes, a ratione ad fidem, cum fidem inquirentibus ut possunt facere philosophi, qui nondum credunt. Rationalis defensio fidei estne idem ac rationalis accessus ad fidem, doctrina idem ac investigatio, doctor idem ac investigator ? Docuitne Deus, et per se non per accidens, rectam viam ad perveniendum rationaliter ad obsequium fidei, an illam reliquit inveniendam nostra inquisitione ? Hae quaestiones coincidunt cum praedicta : Utrum nempe Apologetica sit pars Theologiae fundamentalis, an potius, ut dicunt frequenter protestantes liberales, philosophia, religionis, philosophica investigatio circa religionem (Essais sur la religion).

Ad solutionem huiusce difficultatis et ad determinandam definitionem realem nostrae disciplinae, quocumque modo vocetur, oportet dicere magis explicite quid sit Sacra Theologia. Omnes enim auctores catholici consentiunt e natura ipsius Theologiae proprie dictae et admittunt Apologeticam se habere ad principia Sacrae Theologiae, sicut viam ad terminum ‘, natura autem eius quod est ad finem ex fine determinatur.

In hac introductione igitur est :

I cap. — Qnid sit Sacra Theologia : definitio, divisio, methodus.
II cap. — Quid sit Theologia fundamentalis, speciatim Apologetica.
Ill cap. — Quaenam sit methodus Apologeticae.

[*] Increduli autem possunt hanc introductionem legere tanquam simplicem *expositionem* conceptionis quam habent theologi de sua propria scientia. Postea defendetur possibilitas et existentia revelationis, in qua fundatur theologia.

CAPUT I

QUID SIT SACRA THEOLOGIA

Huius capitis tres sunt articuli. I definitio, II divisio, III methodus. Ex definitione nominali procedendum est ad definitionem realem, quae pro qualibet scientia sumitur ex eius obiecto formali et ex ratione formali sub qua scibile est obiectum. Ex obiecto deducemus postea divisiones scientiae, prout distributio totius per partes sequitur definitionem totius. Denique ex obiecto determinabimus methodum ; methodus enim seu via efficax ad demonstrandum in tali scientia pendet ab obiecto cognoscendo sicut a fine dependet id quod est ad finem, et motus a termino ad quem tendit.

In hoc primo capite colligemus, sub his tribus divisionibus, ea quae dicta sunt a D. Thoma de Sacra Doctrina in La, q. i.

Art. I.

Definitio Sacrae Theologiae.

I. *Definitio nominalis* S. Theologiae.

II. *Necessitas* S. Theologiae, ex fine.

III. *Definitio realis* S. Theologiae, ƒ* *obiective :* A. ex *obiecto formati quod',* B. ex *principio quo* cognoscit ; C. obiectum per accidens. 2° *subiective :* A. an sit *proprie scientia ;* B. an sit *sapientia,* et de cius *extensione* ut sapientia est ; C. an sit habitus entitative supernaturalis.

IV. *Definitio integratis* S. Theologiae.

V. Corollaria *de relationibus* S. Theologiae ad fidem, ad scientiam Dei, ad donum Sapientiae, ad scientias ordinis naturalis.

VI. Praedicta notio Sacrae Theologiae sitne saltem implicite in S. Scriptura et in Conciliis.

§ I. Definitio nominalis- — Nomen Theologia significat *scientia de Deo,* θεολογία = θεό λόγο , cf. Plat., Resp., 379, a. Arist., Metaph., IV, c. i, η. 7 ! IX. c. 7› η· 7· Apud graecos, θεολόγοι vocabantur hi qui originem, historiamque deorum cantabant, sicut Orpheus, Hesiodus, Homerus. Secundum Aristotelem tres sunt speculativae phi-

losophiae : mathematica, physica, theologia (φιλοσοφία βιολογική) Metaph., IV, c. i, n. 7. — luxta Patres Ecclesiae, Theologia est scientia de Deo et praesertim de Trinitate divina. Aliquando, apud Patres, a Theologia, quae Trinitatem considerat, distinguitur οικονομία seu dispensatio, quae tractat de dispensatione salutis per Incarnationem et Redemptionem.

Aristoteles, ut patet, loquebatur de *theologia naturali,* quae est *de Deo ex rebus naturaliter cognoscibilibus* ; Patres autem loquuntur de *theologia supernaturali,* quae nominaliter definitur : *scientia de Deo ex revelatione procedens,* vel scientia de mysteriis divinis revelatis ac per fidem acceptis.

§11. **Sacrae Theologiae necessitas.** — Supposita revelatione, cuius convenientia et existentia postea defendentur, supposita etiam acceptatione revelationis per fidem, necessaria est aliqua scientia fidei, 1' *ad ipsam fidem defendendam* contra adversarios, 2° *ad aliquam intelligentiam mysteriorum fidei* habendam, secundum eorum connexionem inter se eorumque harmoniam cum veritatibus naturalibus, 3' *ad inferendas veritates,* quae in mysteriis revelatis virtualiter continentur et oppositos errores reficiendos '. Unde S. Augustinus dicit : «Huic scientiae attribuitur illud tantummodo, quo fides saluberrima gignitur[3] nutritur, defenditur, roboratur ».

Ratio huiusce necessitatis in hoc invenitur quod homo, tanquam ens rationale, non potest revelationem per fidem accipere, quin aliquomodo de ea ratiocinetur. Sic necessario apparuit scientia fidei, seu scientia de mysteriis a Deo revelatis, quamvis non sit necessarium quemlibet fidelem esse theologum. Theologia sic necessaria est non unicuique, sed societati credentium, quae vocatur Ecclesia.

§ III. **Definitio realis S. Theologiae.** — Ex definitione nominali et ex fine ad quem necessaria est S.Theologia procedendum est ad eius definitionem realem, quae essentiam rei exprimit. Quaelibet autem cognitio considerari potest 1' ex parte obiecti et 2' ex parte subiecti, ut est habitus aut actus mentis. Essentia cognitionis determinatur ex obiecto cognito et praesertim ex principio formali sub quo cognoscitur obiectum, nam res non specificant cognitionem prout sunt in seipsis, sed prout sunt scibiles, scilicet sub ratione formali qua sunt scibiles, sic de eadem re sub diversis aspectibus possunt esse plures scientiae[4].

Unde ad determinandam definitionem realem S. Theologiae, oportet illam considerare 1' *objective* : A. quoad *obiectum formale quod.* B. quoad *principium formale quo* cognoscit. 2' *subjective* : A. an sit *proprie scientia.* B. an sit *sapientia,* et de eius extensione ut sapientia est. C. an sit *habitus supernaturalis.*

1 Cf. S. Thoman I.a, q. i, a. i, et Gonet, O. P.. *Clypeus thomisticae theologicae,* disp. prooem. a. io.

2 *De Trinitate.* l. XIV, c. 1.

3 S. Thomas ait II.a II.ae, q. 6, a. i ad i : ' Per scientiam *gignitur* fides et *nutritur* per modum exterioris persuasionis, quae fit ab aliqua scientia ; sed principalis et propria causa fidei est id quod interius movet ad assentiendum ». Per scientiam sacram fides gignitur non in theologo sed in his qui ad fidem ab infidelitate accedunt.

4 Cf. Zigliara, *Summa Philosophica.* Critica, lib. III, c. II, a. I, n. VII.

i' *Obiective.* — Nominaliter, ut dictum est, haec doctrina definitur : scientia de his quae divinitus revelantur de Deo, et iam ex hoc manifestum est Deum esse obiectum materiale huiusce scientiae. Sed Deus est etiam obiectum theologiae naturalis. Unde oportet determinare, in hoc obiecto materiali, id quod primo et per se attingitur a Sacra Theologia, id est obiectum eius formale quod et rationem sub qua consideratur, seu obiectum formale quo, vel motivum quo '.

Notandum est ex Capreolo (quaest. 4, prolog. Sent., a. I, c. 1) quod in qualibet scientia aliquomodo differunt *subiectum* et *obiectum.* Obiectum enim scientiae est conclusio in illa demonstrata : subrectum vero est illud quod subiicitur in conclusionibus, et de quo praedicata aliqua demonstrantur. Verumtamen secundum communem theologorum usum, subiectum et obiectum pro eodem accipiuntur; ita ut obiectum reducatur ad subiectum et non e converso ; subiectum enim extra mentem ïxistit, conclusio e contra formaliter est in mente, et scientiae, excepta logica, sunt de rebus extra animam existentibus.

S. Thomas determinat subiectum (seu obiectum) Sacrae Theologiae in 1.a q. 1, a 7 : Utrum sit subiectum sacrae doctrinae. Sententia autem S. Doctoris sic communiter proponitur * : *Obiectum formale et specificativum Sacrae Theologiae est Deus, sub ratione Deitatis ; ut cadit sub revelatione virtuali.* In hac propositione, ipsa Deitas est ratio formalis *quae* consideratur ; revelatio vero divina virtualis est ratio formalis *sub qua,* vel medium seu principium *quo* cognoscitur Deitas. Obiectum autem secundarium Sacrae Theologiae est creatura secundum relationem ad Deum sub ratione Deitatis.

Hoc explicandum est per partes :

A. *Deus sub ratione Deitatis est obiectum formale quod Sacrae Theologiae.* — Est prima pars hiuiisce sententiae.

Obiectum formale quod vel subiectum cuiuslibet scientiae est id quod per se primo haec scientia considerat et sub cuius ratione coetera omnia cognoscit.

Atqui Deus sub ratione Deitatis est id quod per se primo Sacra Theologia considerat et sub cuius ratione coetera omnia cognoscit.

Ergo Deus sub ratione Deitatis est obiectum formale quod seu subiectum Sacrae Theologiae.

Maior constat ; est ipsamet definitio obecti formalis quod, scilicet

1 Cf. Thomam, i.a, q. 1, ad 2.a : « Diverta ratio cognoscibilis diversitatem scientiarum inducit. Eamdem enim conclusionem demonstrat astrologus et naturalis (physicus), puta quod terra est rotunda : sed astrologus per medium mathematicum, id est a materia abstractum; naturalis autem per medium circa materiam consideratum. Unde nihil prohibet de eisdem, de quibus philosophiae disciplinae tractant, sîcundum quod sunt cognoscibilia lumine naturalis rationis, etiam aliam scientiam tractare, secundum quod cognoscuntur lumine divinae revelationis. Unde theologia, quae ad sacram doctrinam pertinet, differt secundum genus ab illa theologia, quae pars philosophiae ponitur » cf. commentum Caietani.

S. Thomas distinguit saepe *subiectum* et *obiectum formale* alicuius scientiae : tunc idem est ac distinguere *id quod* consideratur ab ista scientia et obiectum formale *quo* seu *sub quo.*

s Ita v. g, Gonkt, *Clypeus thomisticae theologiae.*

id quod formaliter obiicitur et consideratur. Exempli gratia : coloratum dicitur obiectum formale quod visus, quia est id quod *per se primo* (id est necessario et immediate) attingitur a visu, et ratione cuius alia sunt visibilia, nempe magnitudo, figura, etc. Item in scientiis, ens in quantum ens, dicitur obiectum formale quod metaphysicae, quia est id quod per se primo metapyhysica considerat et sub cuius ratione omnia alia cognoscit, nempe Deum, animam, mundum. Item quantitas dicitur propter eamdem rationem obiectum mathematicae, aut sanitas obiectum medicinae.

Minor vero sic probatur a A. S. Thoma I.a q. i, a. 7 : «omnia pertractantur in sacra doctrina *sub ratione Dei* ; vel quia sunt ipse Deus ; vel quia habent ordinem ad Deum, ut ad principium et finem ». Etenim quaecumque a theologia considerantur vel sunt ipsemet Deus (essentia, attributa, personae), vel aliquid ad illum pertinens, tanquam effectus ab ipso procedentes, ut creaturae, aut tanquam media ad ipsum conducentia et ordinata, sicut actus humani, leges, gratia, virtutes, Incarnatio, Redemptio et sacramenta. Sic omnes tractatus theologici sunt de Deo : de Deo in se uno et trino, de Deo creante et elevante, de Deo ultimo fine, de Deo legislatore, prima regula humanae vitae ; de Deo principio gratiae et virtutum, de Deo incarnato et redemptore, de Deo remuneratore.

Sed quare dicitur Deus, sub ratione Deitatis? Quia, ut notat S. Thomas, La q. 1 a. 6 : « Sacra doctrina *propriissime* determinat de Deo ..., quia non solum quantum ad illud quod est per creaturas cognoscibile (quod philosophi cognoverunt ...) sed etiam *quantum ad id, quod notum est sibi soli de seipso,* et aliis per revelationem communicatum ».

Hoc est dicere : Theologia supematuralis non solum considerat Deum, sicut Metaphysica, *sub ratione communi entis,* ut est ens primum et perfectissimum, prima causa et ultimus finis omnium entium ordinis naturalis, sed sub altiori ratione. Unde in Metaphysica prior est consideratio creaturarum, et Deus cognoscitur solum ex creaturis secundum rationes analogice et evidenter communes sibi et rebus creatis, nempe sub ratione entis, unitatis, veritatis, bonitatis, intelligentiae, sapientiae, etc. E contra, in Theologia supernatural! prior est consideratio Dei quam creaturarum, et Deus consideratur secundum id quod est sibi propriissimum, scilicet secundum suam *Deitatem,* quae, in sua abscondita eminentia naturaliter incognoscibili, identificat omnes perfectiones analogice communes sibi et creaturis. Aliis verbis, Sacra Theologia considerat Deum *secundum mysterium suae vitae intimae, et ut est auctor ordinis supernaluralis* *. Sic omnia attributa divina spectantur ut expressiones vitae intimae Dei ;

1 Gonet, *Clypeus,* disputatio prooemialis, a. 3, n. 26.

2 Proinde S. Thomas in *Summa theologica* tractat v. g. de providentia supernatural! ad quam pertinet praedestinatio, et non solum de Providentia Dei auctoris naturae, quae iam consideratur a philosopho.

Philosophia considerat Deum sub ratione communi *entis,* Sacra Theologia autem sub ratione propria et altissima *Deitatis*

Deitas

lum Imis Sapientia Voluntas Iustitia

quae nobis magis manifestatur in mysterio Senctae Trinitatis; item dum loquimur de Deo Incarnato, non est quaestio de Incarnatione primi entis ut ens est, sed de Incarnatione Verbi, secundae personae Trinitatis. Est autem maxima differentia inter cognoscere Deum ab exteriori et cognoscere etiam obscure vitam eius intimam, sicut inter videre hominem ab exteriori et penetrare cordis eius secreta.

Theologia supernaturalis tractat quidem *de creaturis,* sed *secundario* et *prout habent ordinem ad Deum sub ratione Deitatis.* Sicut enim psychologia, quae est scientia de anima, considerat etiam linguas humanas, non secundum seipas, ut facit linguistica, sed prout ordinem habent ad animam, quae in illis exprimitur, prout sunt quodammodo quid animae, ita Theologia supernaturalis tractat de creaturis prout sunt quodammodo « quid Dei » ‘, scilicet effectus Dei in quibus exprimitur Deus sicut in imagine vel vestigio, et prout referuntur ad Deum sub ratione Deitatis sicut ad finem, quatenus nempe possunt elevari et elevantur ad ordinem supernaturalem. Sic agitur de gratia, de justificatione, de merito supernaturali, de virtutibus supcrnaturalibus theologicis quae habent pro obiecto Deum sub ratione Deitatis, et de virtutibus supcrnaturalibus moralibus quae essentialiter subordinantur theologicis, sicut media ad finem.

Confirmatur prima pars nostrae conclusionis, ut dicit S. Thomas ;* «ex principiis huiusce scientiae, quae sunt articuli fidei, quae est de Deo. Idem autem est subiectum principiorum et totius scientiae, cum tota scientia virtute contineatur in principiis ».

Unde sicut subiectum vel obiectum formale metaphysicae est ens in quantum ens, obiectum formale mathematicae quantitas, obiectum medicinae sanitas, ita subiectum Sacrae Theologiae est Deus sub ratione Deitatis.

B. *Revelatio virtualis est principium formale quo seu motlvum, Sacrae Theologiae.* — Est secunda pars nostrae sententiae. Revelatio autem virtualis est revelatio tanquam virtualiter continens conclusiones quae ex ea per discursum rationis deduci possunt.

Haec secunda pars conclusionis manifestatur ut prima, incipiendo a definitione nominali theologiae. Etenim secundum hanc definitionem Sacra Theologia distinguitur a fide divina et a metaphysica aliisque scientiis naturalibus ; est nempe quasi media inter illas. Atqui non potest ab illis distingui, nec inter eas mediare, nisi habeat pro motivo formali revelationem virtualem. Si enim eius motivuin formale esset revelatio formalis conveniret cum fide, quae nititur immediate divina revelatione, credimus namque mysteria supernaturalia, quia sunt a Deo expresse et formaliter revelata. Si autem non dependeret a revelatione et procederet ex principiis solo lumine naturali notis, non distingueretur a scientiis naturalibus, praesertim a metaphysica, quae Deum respicit, ut cognoscibilem ex creaturis sub lumine naturalis rationis ’ (cf. I.a q. i, a. 3). Unde dicendum est quod medium vel motivum formale Sacrae Theo-

* Caietanus, cf. S. Thomam, *C. Gentes,* l. II.a c. 4. *Quod aliter considerat de creaturis philosophus et aliter teologus.*

* I» q. 1, a. 7.

§ Cf. Ioannkm a S. Thoma, O. P., in Iam. q. 1, disp. II, a. 7, n. 11 et 12.

logiae est lumen revelationis simul cum lumine rationis, seu *lumen rationis fide illustratum,* quod vocatur revelatio virtualis, id est revelatio tanquam virtualiter continens conclusiones per discursum rationis deducendas. Sic v. g. ex mysterio Incarnationis formaliter revelato Theologia deducit infallibilitatem intelligentiae humanae Christi, et haec conclusio theologica dicitur virtualiter revelata.

Unde ex utroque obiecto formali habetur definitio realis Theologiae, scilicet ; scientia de Deo sub ratione Deitatis, ut cadit sub revelatione virtuali vel scientia de Deo sub ratione Deitatis ex revelatione procedens.

Posset quidem distingui subiectum et obiectum ‘, sed hoc est minoris momenti, nam pro eodem communiter accipiuntur.

Quoad relationem conclusionis theologicae virtualiter revelatae cum fide, cf. infra, § V Corollaria.

C. *De obiecto per accidens Sacrae Theologiae.* — S. Theologia sicut fides divina, praeter suum obiectum per se primarium (scilicet Deum sub ratione Deitatis) sive secundarium (scii, creaturam relative ad Deitatem), habet aliquod obiectum per accidens nempe *conclusiones naturaliter cognoscibiles de Deo,* quae per se peitinent ad theologiam naturalem. Unde D. Thomas dicit, 1“ q. 2, a. 2, ad im. : « Deum esse et alia huiusmodi, quae per rationem naturalem nota possunt esse de Deo, ut dicitur Rom., I, non sunt articuli fidei, sed praeambula ad articulos. Sic enim fides praesupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, et ut perfectio perfectibile : nihil tamen prohibet illud quod secundum se demonstrabile est et scibile, ab aliquo accipi ut credibile, qui demonstrationem non capit ». Vide etiam I.a q. i, a. i, et II.a II.ae q. 2, a. 5 et a. 6, ad i.m.

Unde demonstrationes de Deo, quae fiunt in Sacra Theologia ex duabus praemissis naturalibus, vel ex praemissis per accidens revelatis, per se peitinent ad theologiam naturalem, per accidens ad Sacram Theologiam. Attamen hae veritates, non formaliter ut conclusiones sed ut veritates, per se considerantur a Sacra Theologia relative ad mysteria supernaturalia, impossibile est enim tractare de vita Dei intima, de Trinitate sine consideratione unitatis divinae, vel tractare d ı gratia non considerando naturam.

* Secundum hanc distinctionem dicendum est. 1· *subtectum materiale* Sacrae Theologiae est *Deus et opera Dei,* scilicet creaturae non solum secundum suas perfectiones supernaturales sed secundum suam naturam. De his omnibus enim tractatur in Sacra Theologia, non solum est questio in ordine creato de gratia et de virtutibus infusis, sed etiam de natura humana vel angelica, quas est ad imaginem Dei et capax gratiae, de virtutibus naturalibus, quae supematuralibus subserviunt, sicut ratio fidei. — 2° *subiectum formale* est *Deus solus sub ratione Deitatis prout cadit sub revelatione virtuali.* Omnia enim tractantur in Sacra Theologia prout habent ordinem ad Deum sub ratione Deitatis. — 30 *Obiectum materiale,* prout distinguitur a subiecto materiali nihil aliud est quam conclusiones, quae in Theologia de Deo ac eius operibus demonstrantur. — *obiectum fermais quod* est coordinatio obiectiva conclusionum theologicarum quae demonstrantur de Deo sub ratione Dettatis prout cadit sub revelatione virtuali ; conclusiones autem quae sunt iani formaliter revelatae sunt obiectum improprie dictum, - 5’ *obiectum formale quo.* seu modium quo vel motivum est revelatio virtualis, cf. Γ. R. Martin, *L'objet integral de lu Théologie, Revue Thomiste,* Janv. 1912.

2' §'. *Theologia subiective considerata.* — *A.* An sit proprie scientia. *B.* An sit sapientia. *C.* An sit habitus entitative supematuralis.

A. *An sit proprie scientia ?* — Spectato utroque obiecto formali Sacrae Theologiae, ipsa consideranda est subiective, ut est habitus mentis ; quod semper pertinet ad definitionem eius realem. Primo aspectu autem vid dur S. Theologiam non esse proprie scientiam, propter defectum evidentiae, procedit enim ex inevidentibus principiis, scii, ex articulis fidei. Propterea nonnulli [1] dicunt : Theologia est quidam habitus innominatus inter scientiam et fidem. Nominales vel empiristae, iuxta quos nequidem Metaphysica est scientia sed collectio hypothesium, a fortiori nolunt admittere Sacram Theologiam esse scientiam, sed solum collectionem sententiarum seu opinionum.

Quidam semirationalistae e contra voluerunt mysteria fidei demonstrare et Sacram Theologiam ad scientias naturales, scilicet ad philosophiam et historiam reducere [2]. Hoc est haeresis.

Ad hanc quaestionem S. Thomas tria respondet : *a)* Sacra Theologia est scientia ; *b)* sed est scientia subalternata ; c) et est in nobis viatoribus in statu imperfecto. .

«) Est scientia. Scientia enim est « cognitio per causam ob quam res est et non potest aliter se habere » [3], scilicet per causam necessariam. Differt scientia a cognitione vulgari prout non solum cognoscit res sed rationes seu causas rerum, nec solum causas per accidens, sed causas per se et proprias. Atqui in Theologia ex principiis fidei deducuntur necessario et certo conclusiones theologicae et non solum contingenter et probabiliter opiniones ; v. g. ex hoc quod Christus est s;mul Deus et homo, deducitur necessario et certo eum habere libertatem humanam et non solum libertatem divinam. Ad negandum Theologiam esse scientiam oporteret negare necessitatem et certitudinem omnium conclusionum theologicarum, et eas reducere ad meras opiniones. Sunt quidem opiniones theologicae plus minusve probabiles, sed supra eas est scientia theologica, immediate infra fidem divinam.

b) Est scientia subalternata scientiae Dei. Dicit S. Thomas, I.a q. 1, a. 2 : « Sciendum est, quod duplex est scientiarum genus. Quaedam enim sunt quae procedunt ex principiis notis lumine naturali intellectus, sicut arithmetica, geometria et huiusmodi ; quaedam vero sunt quae procedunt ex principiis notis lumine superioris scientiae, sicut perspectiva (id est optica) procedit ex principiis notificatis per geometriam, et musica (seu harmonia) ex principiis per arithmeticam notis. Et hoc modo sacra doctrina est scientia, quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientiae, quae scilicet est scientiae Dei et beatorum. Unde sicut musica credit principia tradita sibi ab arithmetico, ita doctrina sacra credit principia revelata sibi a Deo ». Unde Sacra Theologia est *per se* vera scientia, subalternata scientiae Dei, quia natura sua coniungitur cum scientiae Dei in qua habetur evidentia articulorum fidei.

[1] Valentia, Vasquez, aliique moderni.

[2] Ita Guenther, Hermes, Frohschammer, et quodammodo Rosmini (cf. *Enchiridion,* Dknzinghr, n. 1619. 1656, 1671, 1915).

[3] Cf. Aristotklicm. *Post. Anal.*. l. I (comm. S. Thom. l. 4).

c) Sed in nobis viatoribus theologia est in statu imperfecto, sicut perspectiva (i. e. optica) est in statu imperfecto in eo qui solum credit et non scit principia sibi tradita a geometra. Ita puer est per se substantialiter homo, sed in statu imperfecto, prout caret usu rationis et exercitio libertatis. Dum vero theologus ad visionem beatificam in coelo pervenit, tunc theologiam in statu perfecto possidet.

B. *S. Theologia sitne sapientia. De eius extensione ut sapientia est.* (I.a q. i, a. 6).

Sapientia differt a scientia prout est cognitio rerum non solum per causas inferiores sed per causas altissimas '. Atqui Sacra Theologia « *considerat simpliciter altissimam causam* totius universi, quae est Deus » (I.a q. i, a. 6). Imo est sapientia maxime, scilicet multo magis quam theologia naturalis ; etenim in hac parte suprema philosophiae, quidquid cognoscitur de Deo, se habet per modum conclusionis, et non per modum principii, eo quod non possumus naturali scientia assurgere ad Deum nisi ex creaturis. Theologia Christiana e contra ita agit de Deo quod eum cognoscit secundum suam Deitatem seu vitam intimam, et pro principiis assumit, non creaturas sed ipsum Deum. Sic est maxime sapientia seu cognitio per altissimas causas et supremas rerum rationes.

Notandum est, ad determinandum postea quid sit Theologia fundamentalis, aliquam proprietatem per se pertinere ad theologiam ut est non solum scientia sed sapientia : nam sapientia ut habitus perficiens intellectum specifice distinguitur a simplici scientia.* *Sapientia specialem eminentiam habet,prout ordinat etiudicatde omnibus, etiam de ipsis suis principiis ; ea defendendo et explicando.* Sic est quasi regula et mensura perficiens reliquas scientias.

S. Thomas lucide exponit quaenam sit *extensio* Sacrae Theologiae ut sapientia est, I.a q. i. a. 8 : « Sicut aliae scientiae non argumentantur ad sua principia probanda, sed ex principiis argumentantur ad ostendendum alia in ipsis scientiis, ita haec (sacra) doctrina non argumentatur ad sua principia *probanda,* quae sunt articuli fidei, sed ex eis procedit ad aliquid ostendendum, sicut Apostolus I ad Cor. 15 ex resurrectione Christi argumentatur ad resurrectionem communem probandam. Sed tamen considerandum est in scientiis philosophicis, quod inferiores scientiae nec probant sua principia, nec contra negantem principia disputant, sed hoc relinquunt superion scientiae. Suprema vero inter eas, scilicet Metaphysica, disputat contra negantem sua principia, si adversarius aliquid concedit, si autem nihil concedit, non potest cum eo disputare, potest tamen solvere rationes ipsius. Unde *sacra doctrina, cum non habeat superiorem disputat cum negante sua principia* : argumentando quidem, si adversarius aliquid concedat eorum quae per divinam revelationem habentur, sicut per auctoritates sacrae doctrinae disputamus contra haereticos, et per unum articulum contra negantem alium. Si vero adversarius nihil credat eorum quae divinitus revelantur, non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationes, sed ad

1 Cf. Aristotelem, *Mttaph.* l. I (comni. S. Thom. lect. 1) *Ethic.* l. VI, c. 4.

2 Cf. S. Thomam I.a II.ae q. 57, a. 2, ad r, et Ioannem a S. Thoma in lara II.ae disp. XVI. a. 3, q. 1.

solvendum rationes, si quas inducit, contra fidem. Cum enim fides infallibili veritati innitatur, impossibile autem sit de vero demonstrari contrarium, manifestum est probationes quae contra fidem inducuntur, non esse demonstrationes sed solubilia argumenta »

Hoc explicatione indiget. Sanctus Thomas comparat Sacram Theologiam et Metaphysical! prout sunt scientiae supremae in diverso ordine. Metaphysica, inquit, quia in ordine naturali est non tantum scientia sed suprema scientia seu sapientia, non solum deducit conclusiones ex suis principiis sed « disputat contra negantes sua principia » ; sic defendit contra scepticos valorem ontologicum primorum principiorum rationis, et valorem realem supremi criteril seu motivi cognitionis naturali scilicet evidentiae obiectivae. Itaque Aristoteles in l. IX Metaphysicorum praesertim defendit valorem realem supremi principii rationis, nempe principii contradictionis, solvendo obiectiones negantium, scilicet Heracliti et sophistarum. Proinde istud supremum principium apparut non solum ut lex logica nostrae rationis, sed ut lex ontologica ipsius entis extramentalis, quod est obiectum Metaphysicae.

Haec pais defensiva Metaphysicae vocari potest Metaphysica critica, vel epistemologia (επιστήμη scientia, λόγο discursus) seu scientia de valore reali cognitionis nostrae scientificae. Haec critica, quae frequenter exponitur in fine logicae, est transitus a logica'ad ontologiam, et cum iam tractet non solum de ente rationis quod est obiectum logicae, sed de ente extramentali ut cognoscibile est a nobis, iam pertinet per se ad Metaphysicam quae est scientia de ente, proinde de ea tractavit Aristoteles non in logica sed in IV Methapyisicorum, Metaphisica critica *utitur* quidem logica ad defendendum valorem ontologicum nostrae cognitionis naturalis, sed iam relative ad ens extramentale. Proinde vocari potest philosophia fundamentalis, quia tractat de fundamento obiectivo certitudinis nostrae naturalis. Sic ad Metaphysicam ut est non solum scientia sed scientia suprema *per se* pertinet defensio primorum principiorum ; dico per se et non solum per accidens, scilicet etiamsi non essent negantes, netnpe sceptici, oporteret scientifice determinare fundamentum obiectivum seu ultimam resolutionem nostrae certitudinis naturalis.

Similiter, secundum S. Thomam, Sacra Theologia in ordine supernatural! est non solum scientia sed suprema scientia, et sub isto aspectu ad eam per se pertinet non quidem probare sed defendere principia fidei contra negantes. Sic solvit obiectiones naturalistarum contra mysterium Trininitatis, vel Incarnationis, earum inefficaciam ostendendo. Haec defensio per se pertinet ad Theologiam, nam etiamsi non essent adversarii, utilis esset ad quamdam intelligentiam mysteriorum habendam, ad manifestandam eorum convenientiam vel saltem non repugnantiam cum ratione.

* Item in *Commentario in librum de Trinitate Boetii,* q. 2, a 3. S. Thomas quaerit utrum in scientia fidei, quae est de Deo, liceat rationibus philosophicis uti. Et concludit : « *In sacra doctrina philosophia possumus tripliciter uti.* Primo *ad demostrandum* ea quae sunt *praeambula fidei,* quae necessaria sunt in fidei scientia, ut ea quae naturalibus rationibus de Deo probantur ut Deum esse, et huiusmodi vel de Deo, vel de creaturis, in philosophia probata quae fides supponit. Secundo *ad notificandum per aliquas similitudines ea quae sunt fidei,* sicut Augustinus in lib. de Trinitate, utitur multis similitudinibus ex doctrinis philosophicis sumptis ad manifestandum Trinitatem. Tertio *ad resistendum his quae contra fidem dicuntur* sive ostendendo esse *falsa,* sive ostendendo *non esse necessaria* ». Et in *Quodlibeto* IX, q. 9, a. 3: «Si adversarii nullam auctoritatem (sacrae doctrinae) recipiunt, oportet ad eos convincendos, ad rationes naturales confugere».— Item C. *Gentes,* l. I, c. 2. 8 et 9.

«Et si instetur, inquit Caietanus1, quia huiusmodi solutio non est theologi ut theologus est, quia non ex principiis theologiae, negeter assumptum, quoniam *theologia non solum gaudet propriis, sed etiam jacit de extraneis propria, dum ad depensionem suam aliarum scientiarum propositionibus* u t i t u r *propter nos,* ut in articulo 5, ad 2, tactum est ».

Unde haec defensio principiorum fidei non solum per accidens ad Sacram Theologiam pertinet, sicut conclusiones naturales de Deo quae per se demonstrantur in theologia naturali. Haec enim Theologia naturalis nec per se nec etiam per accidens intendit detendere principia fidei catholicae, v. g. solvere obiectiones contra possibilitatem Trinitatis in Deo.

Si autem, ut docet D. Thomas, Sacra Theologia tanquam suprema scientia d;bet principia fidii defendere, tractare d? ipsa fidi ac de obsequio fidei rationi consentaneo, quare non posset sese *extendere* ad defensionem fundimentorum fidei contra rationalistas vel naturalistas, solvendo scilicet obiectiones contra Revelationis possibilitatem, convenientiam, cognoscibilitatem, ac existentiam et contra infallibilitatem Ecclesiae catholicae quae revelata proponit ? Sic Theologia fundamentalis vel Apologetica esset difensivum munus Sacrae Theologiae, non autem scientia specifice distincta, et se haberet ad Theologiam proprie dictam sicut Metaphysica critica defendens valorem ontologicum nostrae cognitionis naturalis se habet ad ontologiam. Sic suprema scientia haberet proprie reflexionem ad sua propria principia et ad fundimentum suae certitudinis: et verificaretur lex generalis quod « ratiocinatio humana, secundum viam acquisitionis vel inventionis procedit a quibusdam simpliciter intellectis quae sunt prima principia. Et rursus in via indicii resolvenda redit ad prima principia ad quae inventa examinat»1. Sed natura propria Theologiae fundamentalis vel Apologeticae determinanda est in cap. II.

C. *An S. Theologia sit habitus supernata ralis.*— Quidajn, ut Conteson, sustinent Sacram Theologiam esse habitum entitative supernaturalem, quia per se procedit ex fide supernaturali et specificatur ab obiecto supernaturali. — Quidam alii e contra dicunt : Sacra Theologia remanere potest, etiam pereunte fide, dim theologus fit haereticus formalis ; ergo est habitus mere naturalis.

Communiter thomistae recedunt ab his oppositis extremis, et docent : Sacram Theologiam esse habitum non entitative et intrinsece supernaturalem, sed radicaliter supernaturalem ita dependentem a fide ut amissa fide destruatur 3.

«) Sacra Theologia non est habitus entitative seu intrinsece supernaturalis, nam « acquiritur studio humano », ut dicit S. Thomas II.a II.ae q. 45, a. 1, ad 2 et I.a q. 1, a. 6, ad 3, sic differt a dono Sapientiae, quod datur a Spiritu Sancto per infusionem. Nullus autem habitus entitative et intrinsece supernaturalis acquiritur studio humano, per exercitium rationis, sed per se petit causam supernaturalem.

[1] In I.am q. 1, a. 8, ŋ. IV.

[2] I.a, q. 79, a. 8.

[3] Ita Ioannks Λ S TilOMA, in l am q. 1, disp. II. a. II. An requiratur ad Theologiam Aden sjpornituralia. Item Uonut, Hilluart, etc.

b) Sacra Theologia tamen est habitus radicaliter et originative supernaturalis, quia versatur circa conclusiones deducendas ex principiis fidei, et per se dependet ab habitu supernaturali fidei, in quo tanquam in radice continetur. Unde theologia haereticorum non est vera Theologia et specie distinguitur a Theologia catholica, quia non habet idem motivum formale, scilicet revelationem virtualem.

Haereticus enim formalis non deducit conclusiones ex principiis fide divina creditis, nam dum reiicit pertinaciter auctoritatem Dei et Ecclesiae circa unum articulum, non conservat fidem divinam de aliis articulis, sed solum fidem humanam seu opinionem ex proprio iudicio et propria voluntate (H.a II.ae q. 5, a. 3). Proinde pereunte fide, Sacram Theologiam destrui necosse est ; remanent quidem in theologo haeretico conceptus theologici materialiter coordinati sed sine lumine fidei ex quo procedit eorum formalis connexio, sicut recedente anima remanent certo tempore in cadavere partes corporis humani materialiter ordinatae, sed non est amplius corpus humanum, deest forma substantialis. Non potest igitur esse in haereticis formalibus nisi cadaver Sacrae Theologiae, seu melius dialectica sophistica rebus divinis sese immiscens ; nam, reiecta externa auctoritate Dei et Ecclesiae, et amisso interno lumine fidei, haeretici carent regula et principio cognoscitivo ad recte judicandum de rebus fidei, ideoque saepe confundunt supernaturalia cum naturalibus, et frequenter errant[1]. Nec proinde mirum est quod dicant theologiam non esse scientiam, sed collectionem opinionum, nam revera nihil aliud est eorum theologia.

§ IV. Definitio integratis Sacrae Theologiae. — Definitio integralis differt a definitione rcali essentiali, sicut ab essentia distinguitur integritas quae aliquam perfectionem superaddit ; v.g. homo caecus conservat humanam essentiam, non vero integritatem. Definitio igitur integralis accipitur ex his omnibus quae facit Theologia scilicet : *est scientia quae defendit principia fidei contra negantes, de his intelligentiam quamdam quaerit, ac ex eis conclusiones deducit*[2]. Seu ut dicit S. Augustinus, textu iam citato de Trinitate l. 14, c. 1 : « Huic scientiae attribuitur illud tantummodo quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditr roboratur », gignitur scilicet in iis qui fidem non habent, sed in doctonbus et per se haec scientia praesupponit fidem quam defendit et exponit.

Unde tria facit Theologia i° *defendit* principia fidei contra negantes et hoc dupliciter positive, et negative. *Positive* ostendendo adversariis, qui admittunt revelationem, mysteria fidei esse in revelationis deposito, scilicet in Sacra Scriptura vel in Traditione ; et contra eos qui reiiciunt revelationem, manifestando revelationis signa. *Negative,* solvendo obiectiones negantium, ostendendo has obiectiones esse falsas vel saltem non necessarias, ut dicitur in Ouodl. IV, q. 9, a. 3 ; 2' Sacra Theolo-

[1] Etsi haereticus formalis possit pervenire quandoque ad veras conclusiones theologicas, et de eis sine errore scribere ; attamen non cognoscit has conclusiones nisi materialiter, non eodem modo ac theologus catholicus. In conclusione enim theologica [illegible]us formalis inter subiectum et praedicatum pendet a lumine revelationis ab Ecclesia propositae et a lumine interno fidei. Haereticus autem formalis amisit lumen fidei, et credit solum dogmata quae sibi placent ex proprio iudicio et propria voluntate.

[2] Cf. S. Thomam in *de Trinitate Boetii* q. 2, a. 3, *Quoiil.* IV, q. 9, a. 3.

gia quaerit *quandam intelligentiam* mysteriorum fidei tum ex analogia eorum quae naturaliter cognoscimus, tum ex mysteriorum ipsorum nexu inter se et cum fine ultimo hominis ; 3° ex principiis fidei *deducit conclusiones theologicas ;* Sic in sua integritate Theologia constituitur.

§ V. Corollaria de relationibuss Sacrae Theologiae ad fidem, ad scientiam Dei. ad donum sapientiae, et ad scientias naturalis ordinis.

A. *Relative ad fident.*'— Sacra Theologia essentialiter *distinguitur a fide divina,* ex parte motivi formalis, motivum enim formale fidei est auctoritas Dei revelantis seu revelatio formalis, motivum formale seu mediu m quo theologiae est revelatio virtualis. Sed Sacra Theologia *essentialiter praesupponit fidem* in qua radicaliter continetur, sicut cognitio conclusionum essentialiter praesupponit cognitionem principiorum ex quibus eruuntur conclusiones. Unde, ut dictum est, theologia haereticorum non est vera theologia et specie distinguitur a theologia catholica, quia non habet idem motivum formale, scilicet revelationem virtualem.

Propterea Leo XIII in Encyclica « Providentissimus » de studiis Sacrae Scripturae, dicit : « Id nimium dedecet ut quis, egregiis operibus quae nostri (auctores catholici) abunde reliquerunt, ignoratis aut despectis, *heterodoxorum libros* praeoptet, ab eisque cum praesenti sanae doctrinae periculo et non raro cum detrimento fidei, explicationem locorum quaerat, in quibus catholici ingenia et labores suos iamdudum optimeque collocarint. Licet enim heterodoxorum studiis, prudenter adhibitis iuvari interdum possit interpres catholicus, meminerit tamen, ex crebris quoque veterum documentis, *incorruptum sacrarum Litterarum sensum* extra Ecclesiam neutiquam reperiri, neque ab eis tradi posse, qui, verae fidei expertes, Scripturae, non medullam attingunt, sed corticem rodunt ».

Quoad relationem conclusionum theologicarum cum fide plura sunt notanda. Propositio fidei est quae in verbo Dei scripto vel tradito formaliter et immediate revelatur et ab Ecclesia catholica ut revelata proponitur : si enim haec secunda conditio desit, quamvis prima adsit, erit quidem fidei *quoad se,* non *quoad nos* ; quia sola Ecclesia est regula infallibilis in discernendis revelatis a non revelatis, ut infra explicatur.

Conclusio theologica est quae per discursum naturalem deducitur vel ex duabus praemissis de fide, vel ex una de fide et altera naturali certa.

Conclusio theologica *stricte dicta* habetur per discursum illativum et continetur solum *virtualiter connexive* in revelatione, scilicet ratione connexionis naturalis, hoc est vel ut proprietas in essentia, vel ut effectus in causa. V. g. Omnis homo est risibilis. Atqui secundum fidem Christus est verus homo. Ergo Christus est risibilis. Hae conclusiones sunt solum *virtualiter* seu *mediate revelatae*

Conclusio theologica *improprie dicta* habetur non per discursum illativum, sed per simplicem explicationem veritatis fidei, propterea

1 Cf. Ioλννεμ λ S. Thoma in I. am disp. II. a. 4. — Billuart, *Cursus tkcol.* dise, proocm. n. 7.

dicitur *formaliter seu immediate revelata sed implicite* ', id est confuse quoad nos. Sunt enim hae conclusiones in veritatibus revelatis vel ut pars in toto, vel ut singulare in universali, vel ut implicitum in explicite terminis aequivalentibus expressum. V. g. Christus pro omnibus mortuus est, ergo pro me.

Ex hoc sequuntur quatuor :

i' Propositio, quae ex una saltem praemissa expresse revelata deducitur *discursu explicative,* non illativo, quaeque proinde est formaliter implicite revelata (seu revelata quoad se et non quoad nos), potest secundum Ecclesiae iudicium definiri tanquam dogma propter auctoritatem Dei revelantis credendum. Et quando fideles assentiunt huic veritati ut definitae ab Ecclesia, non assentiunt vi discursus theologici, sed propter testimonium divinum, quia sic visum est Spiritui Sancto Ecclesiam assistenti.

In hoc casu discursus explicat solum subiectum vel praedicatum propositionis expresse revelatae, non affert novam notionem. V. g. reve'atum est Chistum esse verum Deum et verum hominem. Atqui ad veram humanitatem essentialiter requiritur anima rationalis. Ergo Christus habuit animam rationalem, ut definitum est contra Apollinarem. Cf. loannem a S. Thoma in I.am q. 1, disp. II, a. 4, n. 16.

2° Propositiones *particulares* inclusae in universali propositione expresse revelata sunt de fide. V. g. Abraham contraxisse peccatum originale continetur sub illa generali : « Omnes in Adam peccaverunt », — Haec assertio est communis inter theologos. Ratio est quia hae propositiones particulares sunt revelatae formaliter implicite : nam propositio universalis aequivalet omnibus particularibus quas sub se includit.

30 Propositio immediate deducta per proprium discursum *ex duabus praemissis fidei* expresse revelatis, quatenus infertur ex illis vi consequentiae et illationis est conclusio theologica, specificative tamen accepta est de fide; itaque tam per fidem quam per theologiam possumus illi assentire. — Ita Salmanticenses (de Fide, disp. I, dub. IV, n. 127) redigunt ad debitam concordiam dissidium plurium theologorum.
Quare tales propositiones specificative consideratae sunt de fide ? Quia sunt revelatae implicite, nihil enim potest esse in istis conclusionibus quod non fuerit positum ut expresse revelatum in praemissis ; non affertur nova notio, et nexus inter praedicatum et subiectum affirmari potest propter revelationem formalem.

4 E contra propositio, quae ex una praemissa expresse levelata et altera naturali deducitur *discursu illativo,* quaeque proinde est solum *virtualiter connexive revelata,* scii, revelata in sua causa adaequata vel inadaequata, hoc propositio est solum conclusio theologica et non est de fide, v. g. quod anima Christi semper habuerit

1 Quidam dicunt « *virtualiter inclusive* » sed melius videtur dicere « *jormaliter implicite* » quia nen additur nova notio in hac conclusione theologica, sed explicantur solum notiones quae sunt in praemissa fidei.

Cf. de hac re *(Dictionnaire de Théol. cath.* art. « Explicite et implicite» t. V, coi. 1860-1870 ; et in *Revue Thomiste,* janv. 1420, p. 1914, articulum P. Mar In Sola, O. P. *Melchior Cano et la conclusion thiologique,* in quo ostenditur sententiam Melchioris Cano convenire cum sententia aliorum thomistarum, et différé quidquid communiter dicatur, ab opinione Vasquez et Vega ; cf. Cano, *de Locis thiologicis,* l. XII, c. 2, circa finem.

Defendimus, contra modernistas qui theologiae valorem minuunt, homogeneitatem l heologiac cum fide, servata tamen differentia specifica inter utramque; non est homogcneltas absoluta, sed relativa prout theologia est in fide tanqnam In radice.

scientiam infusam. — Ita Salmanticenses loc.. cit., n. 124, qui citant pro eadem sententia praeclaros thomistas : Capreolum, Caietanum, Bannez, loannem a S. Thoma, etc., contra Vega et V'asquez. — lu hoc casu enim discursus est proprie illativus, et in praemissa naturaliter nota affertur nova notio et non solum explicatio subiecti aut praedicati propositionis expresse revelatae * Ideoque in conclusione nexus inter subiectum et praedicatum non habetur formalitor vi luminis revelationis formalis,, sed vi luminis revelationis virtualis. Haec igitur propositio non potest cognosci sub ratione formali fidei, sed solum sub ratione formali theologiae, ac proinde pertinet per se ad theologiam et non ad fidem. Tales propositiones (si non sint aliunde revelatae aequivalenter in Sacra Scriptura aut Traditione) non definiuntur ab Ecclesia. Attamen Ecclesia potest infallibiliter damnare, ut erroneas, sententias quibus negantur hae conclusiones theologicae certae. Cf. quae infra dicuntur c. V, a. 2. de progressiva dogmatis intelligentia.

B. *Relative ad scientiam Dei.* — Cum Sacra Theologia essentialiter praesupponat fidem, dicitur *scientia subalternata scientiae Dei et beatorum.* Etenim ut dicit S. Thomas I.a q. 1, a, 2 : «sacra doctrina est scientia, quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientiae quae scilicet est scientia Dei et beatorum. Unde sicut Musica credit principia tradita sibi ab Arithmetico, ita doctrina sacra credit principia revelata sibi a Deo ». Ideoque in art. 3, ad 2.m D. Thomas dicit quod « *sacra doctrina* est *velut quaedam impressio divinae scientiae* » in nobis. « Haec est Christiana Minerva, ait Gonet omni ex parte armata, quae non ex lovis cerebro, sed ex Dei mente procedit ; est enim scientiae divinae veluti quaedam effusio, et emanatio quaedam claritatis omnipotentis Dei ut dicitur Sapient. 7 ».

Haec subalternatio est ratio propter quam Sacra Theologia est vere et proprie scientia quoad substantiam, seu virtus intellectualis infallibiliter inclinans ad verum per discursum cognoscendum ; attamen, ut supra dictum est, in nobis viatoribus est imperfecta scientia quoad statum, defectu evidentiae principiorum. Erit in statu perfecto in patria, quando videbimus Deum facie ad faciem'.

C. *Relative ad donam sapientiae.* — *Sacra Theologia* quamvis sit sapientia ex revelatione divina procedens, *distinguitur* tamen *a dono sapientiae,* ut hic ostendit D. Thomas I.a q. 1, a. 6, ad 3.01 dum dicit : « cum iudicium ad sapientem pertineat, secundum duplicem modum

1 Hoc verificatur praesertim si maior sit naturalis, minor vero de fide, quia in maiori exprimitur principium. V. g. Homo est risibilis. Atqui secundum fidem Christus est verus homo, ergo Cristus est risibilis. Item S. Thomas III.a q. 9, a. 3, probat Christum semper habuisse *scientiam infusam* quia haec scientia necessaria erat ut intellectus eius humanus non remaneret imperfectus et actualiter cognosceret omnia intelligibilia ad quae erat in potentia. Haec conclusio non est revelata, nec definiri potest ab Ecclesia.

Si vero maior sit de fide, et minor naturalis, tunc saepe discursus reduci potest ad explicationem maioris, prout minor explicat praedicatum maioris aut illud attribuit alicui individuo : v. g. Christus constituit Petrum ut indeficiens fundamentum Ecclesiae docentis. Atqui indeficiens fundamentum Ecclesiae docentis debet esse iniallbile. Ergo Christus dedit Petro infailibilltatem ad doctrinam salutis toti Ecclesiae tradendam.

2 *Clypeus.* I Do natura Theologiae, a. 12.

3 Cf. Ioannkm Λ S. Thoma, I.a q. 1. disp. Π, a. V.

iudicandi, dupliciter sapientia accipitur. Contingit enim aliquem indicare uno modo *per modum inclinationis,* sicut qui habet habitum virtutis, recte iudicat de his, quae sunt secundum virtutem agenda, in quantum ad illa inclinatur. Unde in X Ethicorum, c. 5, dicitur quod « virtuosus est mensura et regula actuum humanorum ». Alio modo *per modum cognitionis,* sicut aliquis instructus in scientia morali posset iudicare de actibus virtutis, etiamsi virtutem non haberet. Primus igitur modus, iudicandi de rebus divinis pertinet ad sapientiam quae ponitur donum Spiritus Sancti, secundum illud I *Cor.* II, 15: «spiritualis homo iudicat omnia », etc ; et Dionysius dicit, II cap. *de Divinis Nominibus* : « Hierotheus doctus est non solum discens sed et patiens divina ». Secundus autem modus iudicandi pertinet ad hanc doctrinam, secundum quod per studium habetur, licet ejus principia ex revelatione habeantur».

. Similiter dicit D. Thomas II.a, II.ae q. 45, a 1, ad 2.m, « Sapientia quae ponitur donum Spiritus Sancti differt ab ea quae ponitur virtus intellectualis acquisita. Nam haec *acquiritur studio humano* ; illa autem « *est de sursum descendens* » ut dicitur Epist. S. Iacob. III, 15». In articulo sequenti, D. Thomas notat circa res divinas» *ex rationis inquisitione (vel·secundum perfectum usum rationis)* rectum iudicium habere pertinet ad sapientiam, quae est virtus intellectualis; sed rectum iudicium habere de eis *secundum quamdam connaturalitatem* ad ipsas, pertinent ad sapientiam, quae est donum Spiritus Sancti ... Huiusmodi autem compassio, vel connaturalitas ad res divinas fit per charitatem quae quidem nos unit Deo, secundum illud I ad Cor. 6. « Qui adhaeret Deo, unus spiritus est » Ideo donum sapientae « praesupponit charitatem, et non potest esse cum peccato mortali » dum e contra Sacra Theologia non praesupponit necessario charitatem sed solum fidem.

Sic specifice differunt contemplatio philosophica, contemplatio theologica et contemplatio infusa quae procedit ex dono sapientiae in oratione.

Non obstante hac distinctione sunt *mutuae relationes* inter Sacram Theologiam et donum sapientiae, ut patet praesertim in magnis theologis; S. Thomas in omni genere sapientiae tam expérimentait seu mystica quam speculativa excelluit. Sacra Theologia magnum auxilium accipit a dono sapientiae, scilicet perfectionem ipsius spiritus Domini seu sensus Christi, qui quasi anima informat et vivificat Sacram. Theologiam, ad quandam intelligentiam mysteriorum habendam, ad vitandos errores in difficillimis quaestionibus ut sunt quaestiones de praedestinatione et gratia1. Et vicissim Sacra Theologia fallacias imaginationes removendo, recte disponit ad supernaturalem et affectivam contemplationem mysteriorum fidei. Omnes enim conclusiones theologiae ordinantur ad profundiorem notitiam sui subiecti, scilicet Dei, secundum vitam eius intimam. Et haec notitia eo magis sapida est quo magis ex amore Dei et non solum ex amore cognitionis procedit. Multi enim amant cognitionem etiam theologicam propter gaudium intellectuale, et quia volunt vocari magistri, sed non satis diligunt Deum ipsum cognoscendum ; vita contemplativa autem fundatur in charitate, scii, in amore Dei (II.a, II.ae, q. 180, a. 1). Proinde ut quis declaretur doctor Ecclesiae, requiritur egregia vitae sanctitas, imo canonizatio.

1 Unde Concilium Vaticanum (Dknzinger, 1796) dicit :« Ratio quidem fide illustrata, cum sedulo, *pie,* sobrie quaerit, aliquam *Deo dante,* mysteriorum intelligentiam, eamque lm< Iliosissimam assequitur».

D. *Ad scientias ordinis naturalis qaaenam sint relationes Sacrae Theologiae.* — Circa hanc quaestionem sunt duae solutiones extremae ab Ecclesia damnatae.

Seniiralionalislae. ut Guenther, Frohschammer, Hermes, subordinaverunt Sacram Theologiam scientiis ordinis naturalis, praesertim philosophiae et historiae, ut apparet ex eorum thesibus damnatis in Syllabo Pii IX (Denzinger, n. 1708-1714) scilicet: « cum ratio humana ipsi religioni aequiparetur, idcirco theologicae disciplinae perinde ac philosophicae tractandae sunt. — Humana ratio historice tantum exculta potest ex suis naturalibus viribus et principiis ad veram de omnibus etiam reconditioribus dogmatibus scientiam pervenire, modo haec dogmata ipsi rationi tamquam obiectum proposita fuerint. — Philosophia tractanda est, nulla supernaturalis revelationis habita ratione ; — philosophus debet se submittere auctoritati, quam veram ipse probaverit, at philosophia neque potest, neque debet ulli sese submittere auctoritati». Item, in Cone. Vaticano damnatur ut haeresis haec thesis semirationalistarum : « dogmatibus ab Ecclesia propositis aliquando secundum progressum scientiae sensus· tribuendus est alius ab eo, quem intellexit et intelligit Ecclesia» Denz., 1818. Semirationalismus igitur reiiciendus est et non solum theoretice sed in praxi v. g. in modo iudicandi libros rationalistarum ; quod insufficient^ animadverterunt multi recentiores plus minusve ad modernismum accendentes. (Cf. Encyclicam Pascendi Pii X, Denz., 2086 et formulam iurisiurandi contra inodernismum, Motu proprio, 1 Sept 1910) *.

Fideistae e contra ut Bautain, Bonnetty non satis agnoverunt utilitatem philosophiae ad theologiam : propterea contra eos S. Congregatio Indicis declaravit : « methodus, qua usi sunt D. Thomas et D. Bonaventura et alii post ipsos scholastici non ad rationalismum ducit, neque causa fuit, cur apud scholas hodiernas philosophia in naturalismum et pantheismum impingeret » Denz., 1652.

Ex his damnationibus habetur *philosophiam distinguendam esse, non vero separandam a Sacra Theologia,* sicut Statum ab Ecclesia.

Theologi catholici autem vitant hos praedictos excessus oppositos, qui diversimode dignitatem S.Theologiae minuunt Docent communiter :

Sacra Theologia nullam habet subalterndtionem ad scientias naturales, certior est illis, sed eis utitur tanquam inferioribus.

Etenim scientia quae subalternatur scientiae Dei *dignior* est omnibus scientiis naturalibus et quoad certitudinem et quoad dignitatem materiae, ut ait S. Thomas I.a q. 1, a. 5. «.*Secundum certitudinem* qui-

1 Contra hos dicit Caro Billot: «C'est la laïcisation des choses divinis elles-mêmes. *Laïcisation de l'exégèse,* qui se léduire à un; méthode d'interprétation des textes sacrés d'après les seules règles que l'on a maintenant coutume d'appliquer à tous les textes humains, sans autre égard que celui qui est dû au mouvement de la pensée contemporaine dans l'ordre philosophique. *Laïcisation de la théologie,* qui ne sera plus ce que la définissait St. Anselme, la foi cherchant l'intelligence : l' intelligence des mystères de Dieu, de leurs surnaturelles beautés, de leur sens admirable, mais deviendra ni plus ni moins l' histoire des systèmes, le recensement des opinions, la nomenclature des théories imaginées par l' homme à leur occasion, bref *l'étude de la pensés de l'homme à propos delà vérité de Dieu* : ce qui est encore une manière de substituer l' homme à Dieu, de mettre l'homme à la place de Dieu Laïcisation de la morale chrétienne, etc. » *(Eloge du Card. Pie).*

* Frequenter, ut saepe in hoc opere dicemus, veritas se habet simul ut *medium* et *culmen* Infer ac supra errores extremos oppositos. Est quasi culmen montis supra divagationos erroris, quae ex Inferiori et imperfecta cognitione rorum procedunt.

dem : quia aliae scientiae certitudinem habent ex lumine rationis humanae, quae potest errare ; haec autem certitudinem habet ex lumine divinae scientiae quae decipi non potest. *Secundum dignitatem vero materiae,* quia ista scientia est principaliter de his, quae sua altitudine rationem transcendunt. Aliae vero scientiae considerant ea tantum quae rationi subduntur ». — Si autem obiicitur Theologiam esse minus certam, quia non habet evidentiam suorum principiorum, S. Doctor respondet (hic ad i.m) : « *nihil prohibet id quod est certius secundum naturam, esse quoad nos minus certum* », propter debilitatem intellectus nostri, qui « se habet ad manifestissima naturae, sicut oculus noctuae ad lumen solis » sicut dicitur in II Metaph., c. I.

Et Thomistae communiter docent, Theologiam, propter suum motivum formale, esse qualibet scientia naturali *certiorem* non solum *secundum se,* sed etiam *in nobis* (producit enim in nobis suum effectum formalem), quamvis sit *minus certa quoad nos* propter debilitatem nostri intellectus cuius modus connaturalis non est tam proportionatus obiecto theologiae, quam obiecto scientiarum naturalium. V. g. conclusio theologica de impeccabilitate Christi est certior in se et in nobis quam lex attractionis universalis, sed quoad nos difficilius cognoscitur. Ita in discipulo accipiente et intelligente propositionem metaphysicam v. g. « omne agens agit propter finem », haec propositio metaphysice certa, certior est quoad se et etiam in discipulo quam id quod est solum physice certum per sensationem ; sed ex parte subiecti debilis in quo invenitur haec propositio minus est certa quam sensatio ; studens iste forsitan nescit respondere obiectionibus contra finalitatem. Item S. Paulus dicit de gratia et charitate' quae secundum se est dignior ac firmior quam natura et virtutes naturales : « habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis» II Cor. IV, 7. Sic. Sacra Theologia certior est in se et in nobis scientiis naturalibus, sed eam habemus in vase fictili, scilicet in debili intellectu, cuius modus connaturalis magis proportionatus est ad sensibilia et rationalia quam ad supernaturalia.

Amplius *Sacra Theologia utitur scientiis naturalibus,* quod sic explicatur a Sancto Thoma I.a q. 1, a. 5, ad 2. « Haec scientia accipere potest aliquid a philosophicis disciplinis, non quod ex necessitate eis indigeat, sed ad maiorem manifestationem eorum quae in hac scientia traduntur. Non enim accipit sua principia ab aliis scientiis sed immediate a Deo per revelationem. Et ideo non accipit ab aliis scientiis tanquam a superioribus, sed *utitur eis tanquam injerioribus* et ancillis, sicut architectonicae utuntur subministrantibus, ut civilis militari ». Unde Sacra Theologia nullo modo scientiis inferioribus subordinatur sicut optica geometriae, sed e contra eis *utitur,* secundum propriam significationem huiusce verbi *uti,* scilicet eas subordinat suo fini proprio. Uti namque non dicitur nisi de superiore relative ad inferiora. Haec vero subordinatio non minuit dignitatem scientiarum naturalium, e contra quid nobilius pro illis quam servire veritati supernatural!, v. g. pro philosophia Aristotelis quam servire verbo Dei explicando ? Item Metaphysica utitur physica et accipit ab ea non quidem sua principia sed materiam intelligendam sub lumine suorum principiorum. — Imo, ut profunde notavit ibidem S. Thomas : « Hoc ipsum quod sic Theologia

utitur scientiis philosophicis, non est propter defectum et insufficientiam eius, sed propter defectum intellectus nostri, qui ex his, quae per naturalem rationem (ex qua procedunt aliae scientiae) cognoscuntur, facilius manuducitur in ea quae sunt supra rationem, quae in hac scientia traduntur [1]. Ita etiam magister philosophiae ad explicandum principium metaphysicum, v. g. principium causalitatis, utitur exemplis, non quidem propter defectum principii per se evidentis, sed propter defectum intellectus discipulorum, ut scilicet in exemplis melius percipiant quid significant subiectum et praedicatum principii admittendi.

Proinde antequam Sacra Theologia utatur aliqua propositione naturali quam accipit ab aliqua scientia naturali, eam *indicat* sub lumine revelationis. Equidem, ut dicit S. Thomas, I.a q. x, a. 6, ad 2 «non pertinet ad eam probare pricipia aliarum scientiarum, sed solum indicare de eis. Quidquid enim in aliis scientiis invenitur veritati huiusce scientiae repugnans, totum condemnatur ut falsum Est enim privilegium sapientiae uti non solum principiis propriis sed etiam aliarum scientiarum, et indicare de illis (I.a I.ae q. 57, a. 2, ad 1). Ideo «dependet ab illis ut subiectis luminis superioris, et ab eo correctis et approbatis, quod est formaliter dependere solum a lumine superiori et sapientiali », ut notat loannes a S. Thoma [2]. Proinde, quando Sacra Theologia assumit praemissam naturalem ad inferendum suas conclusiones, talis *praemissa naturali* non *concurrit* ut causa principalis assensus, et ut praebens rationem formalem, sed *ministerialiter,* ut *elevata,* et *approbata* a principio supernatural[3]. Sic conclusio theologica certior est propositione naturali (nam instrumentum in virtute alterius producit effectum excedentem suam virtutem propriam), sed est minus certa quam praemissa de fide, sic intelligitur eam sequi, peiorem partem.

Hae sunt principales relationes Sacrae Theologiae ad fidem, ad scietiam Dei, ad donum sapientiae, ad scientias naturales.

§ VI. Praedicta notio Sacrae Theologiae sitne saltem implicite in Concilie et in S. Scriptura. — Ad defensionem rationalem fidei non arguimus quidem ex Conciliis quae revelationem proponunt, sed doctrina Conciliorum exponitur, nam Apologetica defendere debet non fidem religiosam prout concipitur ab haereticis, sed fidem prout concipitur ab Ecclesia catholica.

A. *Ouoad Concilia et declarationes Ecclesiae.* — Cf. Denzinger, *Enchiridion definitionum,* editio ioa (Index systematicus I et fet II h) : Mutua inter revelationem et rationem relatio.

Patio relevatas veritates explicat, tuetur, detendit 1634 sq.. 1652 1799, *Revelatio vero rationem ab erroribus liberat, illustrat, confirmat* 1799, 1807, certitudinem et puri-

[1] Sed in hoc theologus caute, prudenter et humiliter procedere debet tanquam veritatis divina eminister, et non suis praeiudicati erroneis tenaciter adhaerere. Dicit enim Concilium Vaticanum (Denz., 1797) « Inanis contradictionis species (inter fidem et rationem) inde potissimum oritur, quod vel *fidei dogmata ad mentem Ecclesiae intellecta et exposita non fuerint,* vel *opinionum commenta pro rationis effatis habeantur* ».

[2] In I.am. q. 1, disp. II, a. 6, ll. 7.

[3] Ita Ioannes a S. Thoma ibid. Instrumentum enim non solum *applicatur* ad agendum sed *elevatur* ei applicui ur simul Sic musicus movendo citharam eam elevat et animal

tatem cognitionis naturalis fovet 1786; est Philosophiae rectrix infallibilis 1656, 1681, et norma eius negativa 1714 ; nae tantum Philosophus sed Philosophia ipsa magisterio fidei subest 1674, 1682, 1710 ; 2073, 2085 sq. ; et Theologiae ancillari debet 442 sq. 1656, 1710, 2087; hinc errores rationis recte et utiliter proscribuntur ab Ecclesia 1674 sqq. 1711, 1798, 1817, 2093, cuius iudicio acquiescendum est etiam quoad res nondum definitas 1684.

Theologia aliter tractanda est atque scientia naturalis 442 sq. 1642, 1656, 1666 sq., 1670 sq., 1681, 1708, 1795, 1808, 2104 ; methodus et principia theologiae scholastica reiicienda non sunt 1680, 1713; omni speculatio de veritatibus revelatis inniti debet doctrinae Ecclesiae et Patrum 320, 1616, 1619, 1657, 2086; atque etiam in verbis sana [forma retinenda et terminologia communiter recepta servanda est 442 sq. 1658, 1800.

Fons revelationis scriptus sunt *libri canonici utriusque Testamenti* 783. Hi libri integri cum omnibus suis partibus ut sacri et canonici suscipiendi Sunt tamquam a Deo, qui utriusque Testamenti auctor est, inspirati et ut tales Ecclesiae traditi 784, 1787 ... et ad unanimem consensum Patrum et sensum Ecclesiae, secundum sana principia exegetica interpretandi sunt 785 ... 1946 ... 2100 ...

Fons revelationis alter est *traditio ecclesiastica* 125, 164, 212, 308, 783, 995, 1792. Patrum auctoritas in rebus fidei et morum summa est 270... 1788, 2083, theologorum etiam doctrinae communes tenendae 609, 1652, 1657, 1680, moderni auctores non temere praeferendi sunt 1122 ; Ecclesiae usus sunt norma credendi 140, 995; ut legem credendi lex statuat supplicandi» 139.

Ad functiones iurisdictionis ecclesiasticae pertinet directio studii theologici 442, 1666... 1733, 1746, 1843 sq.

Inter haec omnia testimonia sufficit afferre textum Concilii Vaticani (Denzinger 1796-1799) in quo habetur quasi definitio Sacrae Theologiae : « *Ratio* quidem, *fide illustrata,* cum sedulo, pie et sobrie quaerit, aliquam Deo dante mysteriorum intelligentiam eamque fructuosissimam assequitur, tum ex eorum quae naturaliter cognoscit analogia, tum e mysteriorum ipsorum nexu inter se, et cum fine hominis ultimo ; nunquam tamen idonea redditur ad ea perspicienda instar veritatum, quae proprium ipsius obiectum constituunt. Divina enim mysteria suapte natura intellectum creatum sic excedunt, ut etiam revelatione tradita et fide suscepta ipsius tamen fidei velamine contecta et quasi caligine obvoluta maneant, quamdiu in hac mortali vita « peregrinamur a Domino ; per lidem enim ambulamus et non per speciem» (2 Cor. 5.6)... Nec solum fides et ratio inter se dissidere nunquam possunt, sed opem quoque sibi mutuam ferunt, cum recta ratio fidei fundamenta demonstret, eiusque lumine illustrata rerum divinarum scientiam excolat, fides vero rationem ab erroribus liberet ac tueatur eamque multiplici cognitione instruat ... Nec sane ipsa (Ecclesia) vetat, ne huiusmodi (humanae) disciplinae in suo quaeque ambitu propriis utantur principiis et propria methodo ; sed iustam hanc libertatem agnoscens, id sedulo cavet, ne divinae doctrinae repugnando errores in se suscipiant, aut fines proprios trangressae ea, quae sunt fidei occupent et pertubent»1.

• Cf. etiam Denzinger .142. ex Epistola» Tacti dolore» Gregorii IX ad Theolo go Purisienscs 7 lui 1248 l›e Tei tninologla et traditione theologica aer vandn. - D<n;ln

B. *Sacra autem Scriptura* expresse passim affirmat essentialem distinctionem inter cognitionem naturalem de Deo et cognitionem supernaturalem de mysteriis divinis. Hoc discrimen ad quatuor capita reduci potest : *a)* quoad obiectum cognitionis ; *b)* quoad motivum ; *c)* quoad possibilitatem vel facilitatem cognitionis ; *d)* quoad cognitionis effectus.

a) Obiectum cognitionis naturalis de Deo est id quod in eo cognoscibile est ex creaturis, secundum illud ad Rom., I, iq : « Quod notum est Dei, manifestum est illis (scilicet gentibus). Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur : sempiterna quoque eius virtus et divinitas : ita ut sint inexcusabiles. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt ; sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum ».

E contra, obiectum cognitionis supernaturalis de Deo est vita Dei intima seu Deitas sub ratione Deitatis. « Deum (enim) nemo vidit unquam ; unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit » Ioan., 1, x8. «Mysterium quod absconditum fuit a saeculis et generationibus, nunc autem manifestum est... ». Col. I, 26. Quocirca, ut dicit Concilium Vaticanum (Denz. 1795), Apostolus, qui a gentibus Deum «per ea, quae facta sunt » cognitum esse testatur, disserens tamen de gratia et veritate, quae per lesum Christum facta est, pronuntiat : « Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est, quam praedestinavit Deus ante saecula in gloriam nostram, quam nemo principum huius saeculi cognovit ... nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum : Spiritus enim omnia scrutatur, etiam *profunda Dei* τὰ βάθη τοὺ θεοὺ. Quis enim hominum scit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est ? Ita et quae Dei sunt, nemo cognosit nisi Spiritus Dei ». I Cor., II. 7-10. Cognitio naturalis de Deo in speculo creaturarum remanet exterior, sola cognitio supernaturalis est intima.

ger 1656, contra Guenther Pius IX declarat « rationem humanam et philosophiam in religionis rebus non dominari sed ancillari omnino debere». Item Denzinger 1708. ex syllabo Pii IX contra rationalismum moderatum. In quo damnantur sequentes propositiones ; Theologicae disciplinae perinde ac philosophicae tractandae sunt. — Philosophia neque potest neque debet ulli sese submittere auctoritati. — Ecclesia debet ipsius philosophiae tolerare errores eique relinquere, ut ipsa se corrigat. — Methodus et principia, quibus antiqui Doctores scholastici theologiam excoluerunt, tempoium nostrorum necessitatibus scientiarumque progressui minime congruunt. Philosophia tractanda est. nulla supernaturalis revelationis habita ratione». Denique Denzinger 2085, 2086, 2104, ex Encyclica Pascendi Pii X contra errores modernistarum qui contendunt ; «scientiam a flde omnino solutam esse... fidem e contra esse scientiae subiiciendam...,, exegesim theologicam et pastoralem a scientifica et historica secernunt ».

Quoad autem theologorum communes doctrinas Pius IX scripsit (Denzinger 1680). « Neque ignorabamus, in Germania etiam falsam invaluisse opinionem *adversus veterem scholam,* et adversus doctrinam summorum Illorum Doctorum, quos propter admirabilem eorum sapientiam et vitae sanctitatem universalis veneratur Ecclesia. Qua falsa opinione ipsius Ecclesiae auctoritas in discrimen vocatur, quandoquidem ipsa Ecclesia non solum per tot continentia saecula permisit, ut ex eorundem Doctorum methodo et ex principiis *communi omnium catholicarum scholarum consensu* sancitis theologica excoleretur scientia, verum etiam saepissime summis laudibus theologicam eorum doctrinam extulit, lllamque voluti fortissimum fidei propugnaculum et formidanda contra suos inimicos arma vehementer commendavit ».

b) Motivum seu lumen cognitionis naturalis de Deo, est lumen rationis, quae discurrit ab his quae facta sunt ad creatorem : « Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur » ad Rom., I, 19.

Dum e contra motivum cognitionis supernaturalis de Deo est divina revelatio, non vero discursus rationis naturalis. Unde dicitur : « Quae Dei sunt, nemo novit nisi Spiritus Dei..., nobis autem revelavit (ἀπεκάλυψεν) Deus per Spiritus suum I Cor., II, 10. Et ipse Unigenitus confitetur Patri « quia abscondit haec a sapientibus et a prudentibus, et revelavit ea parvulis» Matth., XI, 25. Unde S. Paulus, I Cor. II, 4, dicit : «Sermo meus et praedicatio mea, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis ; ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei ».

c) Quoad possibilitatem, cognitio naturalis de Dei existentia ac primariis eius attributis non solum possibilis sed facilis est omnibus ; unde de gentibus dicitur ad Rom. I, 21 : « Ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis ... ».

E contra cognitio supernaturalis est absolute inaccessibilis viribus naturalibus intellectus creati, et fides divina est donum Dei. Unde dicitur de sapientia Dei quae abscondita est ; « quam nemo principum huius saeculi cognovit » I Cor., II, 8. « Quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes » I Cor., I, 21. « Per fidem enim ambulamus et non per speciem» Hebr., XI, 1, «in captivitatem redigentes omnem intellectum in absequium Christi » II Cor., X, 5.

d) Quoad effectus cognitionis denique, cognitio naturalis etiam de Deo ex se sola producit hominem naturalem, qui vocatur ab Apostolo « animalis homo, ψυχικὸ ἀνθρωπο ». « Animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei, stultitia enim est illi et non potest intelligere » I Cor. II, 4. «Graeci sapientiam quaerunt; nos autem praedicamus Christum crucifixum, ludaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam » I Cor. I, 22. Sic Deistae maxime laudabant speculationes Platonis et Aristotelis de Deo, sed supernaturalia mysteria tanquam fabulas reficiebant.

E contra per cognitionem supernaturalem de Deo efficitur spiritualis homo πνευματικὸ ανθωπο , secundum illud S. Pauli I ad Cor., II, 12. « Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis ; quae et loquimur non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei ... spiritualis autem iudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur. Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum ? Nos autem sensum Christi habemus ».

Haec omnia colliguntur in hac declaratione Concilii Vaticani (Denzinger 1795) « Hoc quoque perpetuus Ecclesiae catolicae consensus tenuit et tenet, *duplicem esse ordinem cognitionis,* non solum principio, sed obiecto etiam distinctum : *principio* quidem, quia in altero naturali ratione et altero fide divina cognoscimus ; *obiecto* autem, quia

praeter ea, ad quae naturalis ratio pertingere potest, credenda nobis proponuntur *mysteria* in Deo abscondita, quae nisi revelata divinitus, innotescere non possunt ». Item in canone I, cap. 4 de fide et rationes Denz. n. 1816.

Haec sufficiunt quoad notionem Sacrae Theologiae, vide obiectiones apud S. Thomam Ia., q. 1, et commentatores.

Art. II.

Divisio et unitas Sacrae Theologiae.

§ I. Divisio. — Distributio totius per partes sequitur definitionem totius, unde ex definitione Sacrae Theologiae sumitur eius divisio. Definitur autem formaliter, ut dictum est, scientia de Deo sub ratione Deitatis ex revelatione procedens ; et integraliter : scientia quae defendit principia fidei contra negantes, de his principiis quamdam intelligentiam quaerit, ac ex eis conclusiones deducit. Ex hac definitione sequitur divisio communiter admissa :

- positiva . . . biblica, patristica, symbolica
- systematica vel scholastica — dogmatica
- moralis sub qua — casuistica, ascetica, mystica

Videbimus postea locum Theologiae fundamentalis et dicemus eam esse partem generalem et defensivam theologiae positivae et theologiae systematicae dogmaticae.

Explicandum est nunc quid sint hae diversae partes Theologiae in speciali; ex hoc apparebit eas non esse scientias diversas, sed *partes intégrales* Sacrae Theologiae, in quantum ad eius perfectionem hae omnes requiruntur.

Supposita enim revelatione ac eius infallibili propositione, oportet defendere principia fide, ostendendo ea esse in Revelationis deposito. Hoc est opus *Theologiae positivae,* quae singulas veritates credendas e fontibus revelationis eruit. Postea sacra doctrina de mysteriis fidei sic collectis quamdam intelligentiam quaerit, et ex eis theologicas conclusiones deducit. Hoc est opus *Theologiae systematicae seu scholasticae.*

A. *Theologia positiva* supponit revelationem et fidem de infallibili magisterio Ecclesiae ac de inspiratione Sacrae Scripturae, et opus scientificum facit determinando quomodo talis vel talis propositio continetur in deposito Revelationis, seu quomodo subest infallibilitati Ecclesiae.

Haec theologia positiva in tres partes subdividitur : 1. *Theologia biblica,* 2. *Theologia patristica,* 3. *Theologia symbolica.*

Theologia *biblica* critice determinat quantum possibile est proposi-

tiones quae colligi possunt ex sensu litterali diversorum librorum Sacrae Scripturae ; est praesertim ordinata collectio textuum dogmaticorum, eorumque exegesis ac defensio, ut apparet in multis spicilegiis et in operibus Theologiae biblicae utriusque Testamenti

Theologia *patristica* exponit doctrinam Patrum, quorum auctoritas in rebus fidei et morum summa est, et quorum unanimis consensus praebet theologo argumentum certum. (Denz. 270, 1788). « Enchiridion Patristicum » P. Roüet de Journel S. I. est compendium huiusce partis theologiae.

Theologia *symbolica* instituit recensionem criticam symbolorum fidei definitionum et declarationum Ecclesiae de rebus fidei et morum, simulque propositionum damnatarum cum diversis notis : haeretica, erronea, temeraria scandalosa, etc. Ita « Enchiridion Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum » auctore Denzinger, est quasi synopsis collectionum Sacrorum Conciliorum, inter quas citanda est nova et amplissima collectio a I. D. Mansi confecta.

Patres praecipue hanc positivam theologiam contra nascentes haereres coluerunt ; ita S. Irenaeus contra Gnosticos, S. Athanasius contra Arianos, S. Cyrillus Alexandrinus contra Nestorianos, etc. Contra protestantes nonnulli moderni hanc theologiae partem longe exposuerunt inter quos eminent Petavius et Thomassinus.

Notandum est quod Theologia biblica, sicut et patristica, quia est vere Theologia supponens fidem, non solum utitur hermeneutica vel heuristica rationali quae considerat Sacram Scripturam ut librum ab auctore humano conscriptum, sed etiam utitur heuristica Christiana et catholica quae Sacram Scripturam accipit ut librum inspiratum, Ecclesiae catholicae traditum ad custodiendum et exponendum!.

Theologia positiva non est proprie historia, sed theologia ; *utitur* quidem *historia* sed non ei subordinatur, sicut Theologia scholastica utitur metaphysica, psychologia, ethica, tanquam scientiis inferioribus, et eas iudicat, ut dictum est, sub lumine revelationis. Hoc est sapientiae privilegium, cf. I.a, q. 1 a. 6, ad 2. Proinde theologia positiva non debet uti historia modo rationalistarum conscripta (Denzinger, n. 2076) sed ea quae agnoscit historia signa revelationis et infallibilitatis Ecclesiae 2

1 V. g. in opere P. F. Ceuppens, O. P. *Theologia biblica,* III vol. Roma, 1938-39. Secundo modo et legitime theologia biblica concipi potest, post constitutionem theologiae etiam systematicae, ut reflexio theologica ad sacrum fontem, id est ad verbum Dei in Sacra Scriptura contentum. Sic. S. Thomas in suis *Comment,* in *loanem,* in *Epist. S. Pauli* exponit quomodo haereses adulteraverunt sacram paginam, quid dixerunt Patres, quaenam sit denique plenitudo sensus dogmatici horum textuum Spiritu Sancto inspirante conscriptorum.

2 Cfr. *Hernieneuticam bibiicam* P. V. Zapletal O. P., cuius heuristica subdividitur in heuristicam rationalem, Christianam et catholicam. — Attamen non datur vera heuristica Christiana quin sit iam catholica, quia Christianismus verus non est nisi catholicismus, quidquid dicant protestantes. — Propterea in *formula iurisiurandi contra moilcrnismum* legitur : « Reprobo pariter eam Scripturae Sanctae diudicandae atque interpretandae rationem, quae, Ecclesiae traditione, analogia Fidei, et Apostolicae Sedis normis posthabitis, *rationalistarum* commentis inhaeret, et criticen textus velut unicam mpremamque regulam, haud minus licenter quam temere amplectitur».

3 Unde in *formula iurisiurandi contra m< dernismum* habetur ; « Sententiam praeterea illorum reliclo qui tenent, doctori disciplinae historiae theologicae tradendae, aut

B. *Theologia systematica, seu scholastica* ea est quae speculative defendit principia fidei contra negantes, solvendo obiectiones contra possibilitatem mysteriorum, de his quandam intelligentiam quaerit ex analogia rerum naturalium et ex connexione mysteriorum inter se, denique ex his conclusiones theologicas deducit ; sic construitur aedeficium doctrinale de rebus fidei et morum. Haec pars theologiae est omnino necessaria ; ea enim praeterita colligerentur quidem diversae propositiones fidei, sed non ordinarentur ; quasi ex aequo proponerentur ea quae pertinent ad intimam Dei naturam, ad altissimum mysterium Trinitatis et ea quae sacramentum matrimonii aut poenitentiae spectant. Sapientis est ordinare, et *Sacra Theologia, ut sit sapientia, omnia credenda et cum fide connexa ordinare debet sub his quae per se primo sunt de Deo sub ratione Deitatis.* Sic principium totius ordinationis (gallice : systématisation) theologiae est vera notio revelata ipsius Dei, quae se habet in sacra doctrina ut sol, cuius omnes notiones sunt radii. *Proinde inter diversa systemata theologica,* ut sunt Thomismus, Scotismus, Molonisinus, *illud altius est quod assumit ut principium totius ordinationis doctrinalis supremam et verissimam notionem Dei,* ut iuxta eam de omnibus aliis quaestionibus iudicet, non vero systema omnia considerans relative ad qucddam speciale problema, ut est v.g. problema de libertate humana. Denique inter altiora et universaliora systemata, illud magis accedit ad perfectionem scientiae theologicae, quod spectat per se primo *Deum in se,* seu intimum mysterium *Entis* supremi, ut facit D. Thomas, et non solum *Deum relative ad nos,* tanquam *Bonum* et finem ultimum nostrum, ut faciunt Augustiniani, et Scotus.* (Cf. S. Thom. I.a q. 5, a. 2, ad I.m : *ens* secundum rationem est simpliciter prius quam *bonum).*

Haec *theologia systematica* seu *scholastica* subdividitur in *dogmaticam* et *moralem.* Dogmatica est de rebus credendis circa Deum, divina attributa, Trinitatem, circa mysteria Creationis, Incarnationis, Redemptionis, Sacramentorum, quae directe ad praxim non tendunt, sed quibus contemplandis mens quiescit. (Ita S. Thomas in I.a et III.a P. Summae theol.). — Theologia autem moralis est de rebus ad mores pertinentibus, scilicet de actibus humanis, de legibus, de gratia, de virtutibus, de donis Spiritus· Sancti, de peccatis, de vita Christiana activa et contemplativa (ita S. Thom, in II.a P. Summae theol.). Haec

iis de rebus scribenti seponendam prius esse *opinionem ante conceptam* sive de supernatural! origine catholicae traditionis, sive de promissa divinitus ope ad perennem conservationem uniuscuiusque revelati veri ; deinde scripta Patrum singulorum interpretanda solis scientiae principiis, sacra qualibet auctoritate seclusa, eaque iudicii libertate, qua profana quaevis monumenta solent investigari ». — Ex hoc habetur *historiam Ecclesiae et historiam dogmatum per se et formaliter cognosci et scribi non posse nisi e catholico:* qui vero fide infusa caret, cognoscit solum *materialiter* vitam supernaturalem Ecclesiae ac eius doctrinae, nempe quoad materialia signa, non quoad significatum formale. Ita qui sensu musicali caret, audit solum materialiter symphoniam beethovianam, omnes quidem sonos percepit, non vero formam symphoniae. Cf. quae infra dicenda sunt de intelligibilitatc mysteriorum fidei et de effectu formali luminis fidei infusae

* Cf. P. Gardkil, O. P., *Le Donné révélé et la théologie,* p. 246-279. La science théologique ; les systèmes théologiqucs.

omnia tractantur in ordine ad Deum sub ratione Deitatis, et a theologia morali proprie dicta considerantur secundum se, systematice.

Theologia autem casuistica, sicut ascetica, et mystica sunt aplicationes theologiae moralis. *Casuistica* est applicatio ab solutionem casuum conscientiae [1]. *Ascetica* docet viam perfectionis Christianae proincipientibus et proficientibus, scilicet proponit motiva et media practica purificationis activae a peccato, et progressus virtutum. Theologia *mystica* [2] docet quomodo ad vitam unitivam et in illa progrediuntur animae praesertim per purificationem passivam et sub influxu donorum Spiritus Sancti ; tractat etiam secundario de gratiis extraordinaris quae frequenter altissimam unionem contemplativam comitantur. Sic ad perfectionem charitatis et contemplationis mysteriorum ducens, theologia moralis in suo fine attingit obiectum dogmaticae, et medullam Sacrae Scripturae et Traditionis, seu Verbi Dei, ex quo procedit tota theologia ; sic principium et finis coincidunt, et perficitur circulus sacrae doctrinae.

§ II. *Unitas Sacrae Theologiae.* — Non obstante praedicta divisione in positivam et systematica, dogmaticam et moralem, *Sacra Theologia remanet una scientia unitate specifica, secundum speciem infimam.*

A. *Probatur* a S. Thoma, I.a q. 1, a. 3, ex unitate obiecti formalis : « Est enim, inquit, unitas potentiae et habitus consideranda secundum obiectum ; non quidem materialiter, sed secundum rationem formalem obiecti ; puta homo, asinus et lapis conveniunt in una formali ratione colorati, quod est obiectum visus. Quia igitur sacra doctrina considerat aliqua secundum quod sunt divinitus revelata, secundum quod dictum est, *omnia quaecumque sunt divinitus revelabilia, communicant in una ratione formali obiecti huius scientiae.* Et ideo cmprehenduntur sub sacra doctrina sicut sub una scientia »[3]. Hoc est unitas obiecti formalis quo, seu revelationis virtualis.

In responsione ad r.m eiusdem articuli D. Thomas notat etiam unitatem scientiae ex parte obiecti *quod* formaliter consideratur : « sacra doctrina non determinat de Deo et de creaturis ex aequo, sed de Deo pricipaliter, et de creaturis secundum quod referuntur ad Deum, ut ad principium vel finem. Unde unitas scientiae non impeditur ».

B. *Confirmatio* : Haec unitas non destruitur per distinctionem inter theologiam *positivam* et theologiam *systematical»,* quia hae duae partes se habens ut materia scientifica et forma scientifica. Theologia enim positiva colligit quasi materialiter omnia revelata quae sunt obiectum materiale sacrae doctrinae ; Theologia autem systematica omnia revelata formaliter ordinat secundum eorum relationem ad Deum

1 Nonnulla moderna manualia theologiae moralis fere nihil aliud continent quam casuisticam, ct in illis theologia moralis videtur esse scientia de peccatis vitandis sub gravi aut sub levi, potius quam scientia de virtutibus perficiendis. Item plures moderni tractatus theologiae asceticae et mysticae non satis procedunt ex debitis fundamentis theologiae moralis circa naturam et progressum virtutum infusarum et donorum Spiritus Sancti, itaque nimis empirice conficiuntur, ac doctrinali valore carent. Ex his defectibus minuitur notio eminentis uninatis Sacrae Theologiae.

* Haec theologia mystica quae acquiritur studio numano dicitur speculativa, per oppositionem ad sapientium expérimentaient quae est donum infusum Spiritus Santi.

3 Cf. Ioannhm λ S Tiioma, in I.ant q. 1, disp. II, a. 7.

sub ratione Deitatis, qui est obiectum quod formaliter consideratur, et principium ordinationis totius aedificii doctrinalis theologici.

C. *Confirmatio altera* : Nec destruitur unitas Theologiae per divisionem in *dogmaticam* et *moralem,* nam, ut dicit S. Thomas I.a q. i, a. 4 : «sacra doctrina una existens se extendit ad ea quas pertinent ad diversas scientias philosophicas, propter rationem formalem quam in diversis attendit, scilicet, *prout sunt divino lumine cognoscibilia* : unde licet in scientiis philosophicis alia sit speculativa et alia practica, sacra tamen doctrina comprehendit sub se utramque ; sicut et Deus eadem scientia se cognoscit et ea quae facit. Magis tamen est speculativa, quam practica : quia principalius agit de rebus divinis, quam de actibus humanis, de quibus agit, secundum quod per eos ordinatur homo ad perfectam Dei cognitionem, in qua aeterna beatitudo consistit ». Proinde communiter thomistae docent *Theologiam esse eminenter formaliter speculativam et practicam,* magis tamen esse speculativam ;* contra plures ex recentioribus qui tenent theologiam esse partira speculativam, et partim practicam, secundum diversos habitus partiales, ex quibus putant illam esse compositam et coalitam.

Haec recentiorum sententia non satis agnoscit eminentiam theologiae : *quae sunt dispersa in inferioribus, uniuntur in superioribus,* ut docet Dionysius. Unde, inquit S. Thomas I.a q. 1, a 3, ad 2, «nihil prohibet inferiores potentias vel habitus diversificari circa illas materias, quae communiter cadunt sub una potentia vel habitu superiori, quia superior potentia vel habitus respicit obiectum sub universaliori ratione formali ; sicut obiectum sensus communis (seu sensus interni) est sensibile, quod comprehendit sub se visibile et audibile. Unde sensus communis, cum sit una potentia, extendit se ad omnia obiecta quinque sensuum. Et similiter ea, quae in diversis scientiis philosophicis tractantur, potest sacra doctrina una existens ccnsidcrare sub una ratione, in quantum scilicet sunt *divinitus revelabilia* ; ut sic sacra doctrina sit velut quaedam impressio divinae scientiae, quae est una et simplex omnium ».

Hoc etiam apparet ex obiecto *quod* formaliter consideratur in Sacra Theologia, scilicet Deus sub ratione Deitatis, nam *Deitas* in sua eminentia identifient rationem formalem *entis* quam metaphysica considerat in Deo, et rationem formalem *boni* quae consideratur ab ethica. Metaphysica enim non spectat Deum sub ratione Deitatis sed ut primum ens abstrahens ab omni materia[2]. Amplius Sacra Theologia suam radicem habet in fide, quae est eminenter formaliter speculativa et practica II.a H.ae q. 9, a. 3, sicut dona sapientiae, intelligentlae et scientiae.

Mirabiliter servatur unitas sacrae doctrinae, prout contemplatio mystica, ad quam ducit theologia moralis, redit ad altissima mysteria quae considerantur speculative in dogmatica, et ad intima Sacrae Scripturae et Traditionis ex quibus procedit tota scientia fidei.

Proinde aliquis non potest profunde cognoscere theologiam moralem, vel theologiam mysticam quin profunde cognoscat dogmaticam, ut apparet in quaestionibus de praedestinatione et gratia. Cultura studii specialis (spécialisation) maxime utilis est in scientiis inferioribus, ut sunt mathematica, physica, biologia, minus vero in suprema scientia quae est maxime una. Partes theologiae se habent ad invicem sicut partes physicae (scii, mechanica, hydrostatica, hydrodynamica, acustica, optica, thermodynamica, etc.), ime multo magis uniuntur.

Ex his omnibus apparet diversas partes Sacrae Theologiae non esse partes

* Cf. Caietanum in T.am q. 1, a, 4 ; item Ioannem a S. Thoma, Gonet, et alios thomistas.

2 Gonet in 1.am 1, 4. 4.

lubiectivas (sicut species sunt partes generis), sed *partes integrates* aut rami eiusdem scientiae.* Et iam ex hac altitudine et extensione Sacrae Theologiae quodammodo manifestatur apologeticam seu defensionem fidei non esse scientiam specifice distinctam, sed partem initialem, generalem et defensivam theologiae positivae et theologiae systematicae dogmaticae, ut infra patebit.

Art. III.

De Methodo Sacrae Theologiae.

I. Methodus S. Theologiae est *principaliter methodus ex auctoritate.*

II. Ex auctoritatibus construitur corpus doctrinale *methodo analytico-synthetica in tractatu de locis theologicis exposita.*

§ I. *Methodus S. Theologiae est principaliter methodus ex auctoritate,* — Methodises! via recta ad cognitionem veritatis (μετά cum, οδό via). Breviter considjrandim est unde provenit diversitas method irum in diversis scientiis, ut appareat quaenam sit propria methodis Sacrae Theologiae et postea methodis Theologiae fundamentalis vel Apologeticae.

Methodus in genere, ut sit via recta ad cognitionem veritatis, procedure debet a notioribus, gradatim, nec eadem certitudo exigenda est in omnibus scientiis.

Methodis autem primo *dividitur in analyticam et synteticam.* Analytica seu indictiva ascendit a compositis ad simplicia, a particularibus ad universalia, usque ad universalissima et prima intelligibilia. Synthetica autem seu deductiva descendit a simplicibus ad composita, ab universalioribus ad minus universalia. Sic ascendimus ab obiecto experien-

* S. Thomas II.a II.as q. 48, a. 1, dicit : « Triplex est *pars,* scilicet *integratis,* ut paries, tectum et fundamentum sunt partes domus ; *subiectiva,* sicut bos et leo sunt partes animalis ; et *potentiates,* sicut nutritivum et sensitivum sunt partes animae. Tiibus ergo modis possunt assignari partes alicui virtuti (idem dici potest de habitu scientifico).

« Uno modo ad similitudinem partiuin integralium, ut scilicet illa dicantur esse *partes integrates* virtutis alicuius *quae necesse est concurrere ad perfectum actum virtutis illius.* Et sic ad prudentiam, pertinent memaria, ratio, intellectus, docilitas, et solertia, et sub alio aspectu providentia, circumspectio et cautio . . .

« *Partes autem subiectivae* virtutis dicuntur *species eius diversae* ... Sic distinguuntur prudentia individualis et prudentia multitudinis regitiva, quae subdividitur in oeconomicam, militarem et politicam ... ».

« *Partes autem potentiates* alicuius virtutis dicuntur *virtutes adiunctae,* quae ordinantur ad aliquos secundarios actus, vel materias, quasi non habentes totam potentiam principalis virtutis. Et secundum hoc ponuntur partes prudentiae, eubulia, quae est circa consilium; synesis, quae est circa indicium eorum, quae secundum regulas communes hunt, et gnome quae est circa indicium eorum, in quibus oportet quandoque a cornui mi lege recedere ; prudentia vero est circa principalem actum, qui est praecipere ».

Propterea theologia positiva et theologia systematica videntur esse partes integrates Sacrae Theologiae, quia necessario concurrunt ad eius perfectionem. Applicationes vero theologiae moralis, scii, casuistica, ascetica, mystica videntur esse partes potentiales, prout sunt applicationes ad specialem materiam. — Sed non dantur in theologia partes specifice distinctae ut scientiae diversae.

tiae prius cognito quoad nos ad primas notiones et prima principia vel etiam ad primas causas prius notas quoad se ; et ex principiis et ex causis supremis, via deductiva, assignantur rationes et causae obiecti experientiae, quod fit nobis magis intelligibile ; sic construitur scientia seu cognitio rerum per causas [1].

Methodus autem *specialis* alicuius scientia determinatur ex obiecta cognoscendo et ex ratione sub qua cognoscendum est, sicut motus specificatur a termino ad quem tendit. Sic methodus physicae est magis experimentalis seu inductiva quam methcdus mathematicae, quia obiectum physicae est minus abstractum a sensibilibus.

Amplius quoad diversitatem methodorum distinguenda sunt, cum S. Thoma, *duo genera scientiarum,* scilicet *scientiae subalternatae* et *scientiae subalternantes,* ut supra dictum est. « Quaedam enim sunt quae pracedunt ex principiis notis lumine naturali intellectus, sicut Arithmetica et Geometria, et huiusmodi ; quaedam vero sunt, quae procedunt ex principiis notis lumine superioris scientiae, sicut Perspectiva (optica)procedit ex principiis notificatis per Geometriam, et Musica ex principiis per Arithmeticam notis» I.a q. i, a. 2.— *Sacra Theologia astern est,* ut dictum est, *subalternata scientiae Dei,* mediante fide divina, « sicut musica credit principia tradita sibi ab Arithmetico, ita doctrina sacra *credit* principia sibi revelata a Deo», I.a q. 1, a.2. Propterea dicitur methodum Sacrae Theologiae esse principaliter methodum ex auctoritate, *arguit enim principaliter ex auctoritate Dei revelantis* ; aliis autem argumentis S. Theologia utitur *instrumentaliter,* ut superior inferiori.

Hoc exponitur a S. Thoma in I.a q. i. a. 8, a. 2.ae « *Argumentari ex auctoritate* est maxime proprium huius doctrinae, eo quod principia huius doctrinae per revelationem habentur. Et sic oportet, quod credatur auctoritati eorum, quibus revelatio facta est. Nec hoc derogat dignitati huius doctrinae ; nam licet locus ab auctoritate,, quae fundatur super ratione humana, sit infirmissimus, locus tamen ab auctoritate, quae fundatur super revelation; divina, est efficacissimus.

« *Utitur tamen sacra doctrina etiam ratione humana* ; non quidem ad probandam fidem (quia per hoc tolleretur meritum fidei) sed ad manifestandum aliqua alia, quae traduntur in hac doctrina. Cum igitur gratia non tollat naturam, sed perficiat, oportet quod naturalis ratio subserviat fidei, sicut et naturalis inclinatio voluntatis obsequitur charitati. Unde et Apostolus dicit, II Cor. io, 5: «in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi».

« Et inde est, quod *etiam auctoritatibus philosophorum sacra doctrina utitur,* ubi per rationem naturalem cognoscere potuerunt, sicut Paulus (Act. 17, 28) inducit verbum Arati, dicens : « sicut et quidam poetarum vestrorum dixerunt : Genu? Dei sumus». Sed tamen sacra doctrina huiusmodi auctoritatibus utitur *quasi extraneis argumentis et probabilibus.*

« *Auctoritatibus autem canonicae Scripturae utitur proprie ex necessitate argumentando.*

« *Auctoritatibus autem aliorum doctorum Ecclesiae,* quasi arguendo *ex propriis sed*

[1] Ia q. 79, a. 9 : Secundum *viam inventionis,* per res temporales in cognitionem devenimus aeternorum ... In *via vero indicii* per aeterna iam cognita de temporalibus iudicamus ».

probabiliter. Innititur enim fides nostra revelationi Apostolis et Prophetis factae, qui canonicos libros scripserunt, non autem revelationi, si qua fuit aliis Doctosibus facta». — Cf. etiam Caietanus in I.a q. i, a. 8, ŋ. VI.

Brevius, ut hic explicat Caietanus, theologia argumentatur :

i' *ex auctoritatis divinis* S. Scripturae et Traditionis divinae, ut *ex propriis* et *necessariis.*

2° *ex auctoritate Sanctorum Doctorum,* ut *ex propriis* et *probabilibus.*

4° *ex rationibus naturalibus aut metaphysicis* ut *ex propras* et quandoque *necessariis,* [1] si considerantur ut sunt ministrae theologiae. [2]

4° *ex auctoritatibus philosophorum,* ut *extraneis* et *probabilibus.*

Unde principaliter methodus Sacrae Theologiae est methodus ex auctoritate, sed Theologia utitur ratione ab auctoritate explicandas, defendendas, ordinandas et ad conclusiones ex ei deducendas.

§ II. Ex auctoritatibus construitur corpus doctrinale methodo analytico - synthetica, in tractatu de locis theologicis exposita.

Sacra Theologia ad recte arguendum ex auctoritate divina, debet hanc auctoritatem *defendere* contra obiectiones adversariorum, *explicare* notiones revelatorum, *ordinare* diversas veritates revelatas et ex eis *conclusiones deducere.* Sic construitur corpus doctrinale theologicum, et in hoc labore theologia utitur methodo analytico-synthetica. *Theologia enim positiva utitur praesertim methodo inductiva vel analytica,* quae procedit gradatim a compositis ad simplicia, a minus universalibus ad universaliora, dum e contra *theologia systematica utitur praesertim methodo deductiva et synthetica.*

Theologia positiva enim, sive biblica, sive patristic.a, sive symbolica intendit singulas veritates credendas e fontibus revelationis eruere.

[1] Id est ad conclusionem theologicam deducendam, non vero ad possibilitatem intrinsecam et existentiam mysteriorum supernaturalium demonstrandam.

[2] Nam ratio naturalis ut ministra theologiae elevatur et illustratur a lumine supernatural! fidei sub quo procedit theologia.

Unde generaliter sic dividuntur loci theologici :

- proprii
  - apodictici
    - Sacra Scriptura
    - Traditiones divinae
  - probabiles
    - Auctoritas Ecclesiae catholicae
      - Conciliorum oecumenicorum
      - Romani Ponteficis
    - Sanctorum Patrum
    - Theologorum scholasticorum
- extranei
  - apodictici : Ratio naturalis
  - probabiles
    - Auctoritas philosophorum
    - Historia humana

Quoad historiam, si omnes probati ac graves historici in eamdem rem gestam concurrant, tum ex horum auctoritate certum argumentum promitur. Cf. Cano, *De loc. theol.* XI, 4.

Proinde inductive vel *analytice* colligit ex diversis textibus Sacrae Scripturae et documentis Traditionis dogmaticas propositiones ex quibus apparet, mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis, Eucharistiae, etc..., revelata fuisse ab ipso Deo. — Leges autem particulares methodi theologiae positivae continentur in tractatu *de Locis theologicis,* seu *de fontibus theologicis.* Hic tractatus positive praesupponit revelationem et sub lumine fidei explicat : **i**' *regulas ad discernendum Sacrae Scripturae sensum litteralem* « ex quo solo potest trahi argumentum » I.a q. i, a. io, ad i m ; 2° regulas ad discernendum inter traditiones *divinam traditionem,* quae etiam revelata continet, et ad verum eius sensum determinandum ; 3" regulas ad discernendum quamnam *auctoritatem* habent *doctrinae Patrum,* vel *theologorum, decisiones congregationum, conciliorum particularium,* sicut ad determinandum exacte in quonam sensu sumi debent *definitiones solemnes* Ecclesiae aut propositiones damnatae cum diversis notis ; 40 Denique tractatus Locorum theologicorum exponit regulas secundum quas theologia positiva uti debet historia.

Theologia autem systematica praesertim utitur *methodo synthetica* seu deductiva, quae procedit ex simplicibus et universalioribus ad composita et particularia, a principiis ad conclusiones. Unde primo defendit speculative auctoritatem divinae revelationis contra negantes, postea speculative explicat et tuetur veritates revelatas, ex eis conclusiones deducit, omniaque synthetice ordinat *procedendo* a simpliciori-bus et altioribus, scilicet *a Deo uno et trino ad creaturas* in genere ac in speciali, denique ad actiones creaturarum in ordine ad Deum. Sic omnia considerat prout a Deo procedunt et ad Ipsum ordinantur.

E contra Metaphysica considerat creaturas priusquam Deum, et ascendit paulatim a sensibilibus ad spiritualia et ultimo ad causam primam : propterea Physica Aristotelis est via ad metaphysicam considerationem de Deo, quae invenitur in fine Metaphysicorum. Unde ad scribendrm philosophiam thomisticam oportet procedere non secundum ordinem Summae theologicae sed secundum ordinem Commentarii S. Thomae in opera philosophica Aristotelis

Attamen Theologia systematica utitur etiam *analyst,* in explicatione et defensione notionum rerum revelatarum, ante deductionem conclusionum, dum determinat v, g. quid sit persona in divinis, in Trinitate et Incarnatione, quid sit praesentia realis corporis Christi in Eucharistia, etiam quid sit revelatio, inspiratio, fides, spes, charitas, etc. Haec autem *analysis theologica* procedit ipsa secundum specialem methodum, nempe *methodum analogiae,* quae Deo et donis supernaturalibus attribuit, sublatis imperfectionibus, perfectiones participatas a naturis creatis, ut exponit S. Thomas, La q. 13 !. Sic Sapientia divina cognoscitur

1 Proinde ad scribendam psycologiam thomisticam, materia disponenda est non tam secundum ordinem tractatus theologici de Homine, qui invenitus in *Summa Theologica,* sed potius secundum ordinem tractatus *De Anima* Aristotelis, paulatim ascendendo a vita vegetativa et sensitiva ad intellectivam, antequam probetur spiritualitas et immortalitas animae.

2 S. Thomas hunc cognitionis modum exponit solum in quaestione XI1 et non initio I.ae Partis, quia synteticc procedit in sua *Summa Theologica,* proinde considerat Deum secundum scipsum «t postea quomodo n nobis cognoscatur.

ex analogia sapientiae creatae, Providentia ex similitudine nostrae prudentiae, Trinitas ex notione analogica relationis, item charitas infusa analogice concipitur ut amicitia inter Deum et animam. Itaque per analogiam Theologia systematica ad aliquam mysteriorum intelligentiam pervenit, priusquam theologicas conclusiones deducat. — *Leges autem particulares ad rectum usum theologicum rationis naturalis et auctoritatis philosophorum exponuntur in tractatu de Locis theologicis,* in loco 8“ et 9’ Melchioris Cano.

Tractatus igitur de Locis theologicis continet methodum totius theologiae et positive praesupponit fidem divinam de missione divina Christi et de infallibilitate Ecclesiae revelationem proponentis. Hic tractatus ponitur inter institutiones propaedeuticas ad Sacram Thegiam, sed est pars ultima theologiae fundamentalis et iam sicut theologia proprie dicta *ex revelatione arguit.*

Primae autem partes Theologiae fundamentalis, quae vocantur etiam *Apologetica,* defendunt existentiam ipsius Revelationis et infallibilitatem catholicae Ecclesiae. Non possunt igitur argumentari positive ex fide catholica. Considerandum est nunc quomodo se habent ad Sacram Theologiam proprie dictam.

CAPUT II.

QUID SIT THEOLOGIA FUNDAMENTALIS SPECIATIM APOLOGETICA

Duo articuli : articulus primus : definitio et divisio Theologiae fundamentalis ; articulus secundus : relationes eius ad Theologiam proprie dictam (an distinguatur ab ea), et ad scientias naturales.

Art. I.

DEFINITIO ET DIVISIO THEOLOGIAE FUNDAMENTALIS SPECIATIM APOLOGETICAE.

I. *Definitio nominalis.*
II. *Necessitas Apologeticae.*
III. *Definitio eius realis ex* eius obiecto et fine.
IV. *Divisio eius.*
V. *An sit proprie scientia,* vel saltetn pars scientiae.

§ I. **Definitio nominalis.**— *Theologia fundamentalis* significat Theologiam quae versatur *circa fundamenta* fidei divinae [1] ; scilicet ut infra dicetur, circa Revelationem quae est motivum formale fidei, et circa propositionem infallibilem huiusce revelationis ab Ecclesia a Deo instituta, quae propositio est conditio sine qua non nostrae fidei. Theologia fundamentalis versatur insuper circa diversos *locos theologicos,* ut dictum est in cap. praeced.

Vocatur etiam *Theologia generalis* prout versatur circa revelatum in genere, ut revelatum, vel circa dogma in genere, et non circa dogmata revelata in speciali,' scilicet Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis. Sic distinguitur a Theologia speciali, est defensio generalis fidei.

Apologetica secundum suam definitionem nominalem videtur coincidere cum prima parte Theologiae fundamentalis. Nomen enim Apologeticae provenit a graeco απολογία cuius significatio est defensio ; unde

[1] Sic Concilium Vaticanum dicit « fides et ratio opem sibi mutuam ferunt, cum *recta ratio fidei fundamenta* demonstret, ciusque lumine illustrata rerum divinarum scientiam e.xcolai », Dcnzinger, 1799.

Apologetica significat defensionem fidei. Et distinguenda est ab *apologia Apologia enim est defensio particularis* vel *quoad obiectum defendendum,* vel *saltem quoad modum defendendi,* dum e contra Apologetica est fidei defensio universalis et quoad obiectum et quoad modum. Unde apologiae vocantur defensiones alicuius doctrinae particularis, v. g. Infallibilitatis Romani Pontificis, aut caelibatus ecclesiastici, vel defensio alicuius sancti, alicuius doctoris aut Papae. In antiquitate Plato scripsit Apologiam Socratis. — Sunt etiam quaedam apologiae totius Religionis christianae sed saltem in modo defendendi non perveniunt ad universale, quia earum argumentatio pendet a circumstantiis temporis et loci in quo concipiuntur ; frequenter earum argumenta non habent valorem absolutum, sed valorem relativum ad homines alicuius temporis. Et quia scientia non est de particularibus, istae Apologiae non constituunt aliquam scientiam vel partem scientiae [1].

Apologetica e contra significat *fidei defensionem universalem et quoad obiectum et quoad modum defendendi.* — Quoad obiectum quidem, quia est defensio non alicuius personae vel mysterii, nec omnium mysteriorum in speciali, sed totius religionis christianae in genere, intendit enim ostendere hanc religionem esse a Deo revelatam. — Quoad modum, Apologetica universalis est, quia eius defensiva argumentatio non pendet a circumstantiis alicuius temporis vel loci, sed valorem absolutum habet prout fundatur et in principiis certissimis rationis naturalis seu metaphysicae, et in certis historiae testimoniis. Unde tam ex obiecto quam ex modo Apologetica, si ita procedere potest, merebitur nomen scientiae, vel partis scientiae.

Ex hoc habetur quod Theologia fundamentalis et Apologetica idem sonant, saltem si considerantur partes defensivae Theologiae fundamentalis et non pars methodologica, scilicet tractatus de locis theologicis, qui positive ex fide argumentatur. — Utrum vero Apologetica sit revera pars prima Theologia fundamentalis mox determinandum est. Antea autem agendum est de eius necessitate quae pertinet ad quaestionem *an sit,* statuendam ante quaestionem *quid sit.*

§ II. **De Necessitate Apologeticae.** — Sacra Theologia, ut dictum est, in capite praecedenti, praesupponit fidem supernaturalem cuius motivum formale est divina Revelatio, quae nobis proprie manifestat veritates ordinis supernaturalis. Haec autem Sacra Theologia non potest, sine circulo vitioso, probare, ex sua propria ratione formali scilicet ex revelatione virtuali, existentiam sui obiecti nec existentiam revelationis, esset enim probare idem per idem. Et sic nulla scientia probat directe et per se, ex sua propria ratione formali, existentiam sui obiecti ; mathesis supponit existentiam quantitatis, illam non probat, sicut physica supponit existentiam mundi sensibilis, illam non defendit, haec defensio relinquitur Methaphysicae.

Attamen, quia factum revelationis non est nobis immediate evidens sicut existentia mundi sensibilis, hoc factum probatione et defensione indiget. Et cum rationalistae negent non solum revelationis existen-

[1] Cf. Maisonnicit vh. *Dictionnaire de Théologie catholique,* art. Apologétique.
[*] Item *apologiita* dicitur qui scribit apologiam, et *apologcla* qui docet Apologeticam.

tiam sed eius possibilitatem, prout reiiciunt existentiam ordinis supernaturalis qui per revelationem manifestatur, nec.esse est praevium tractatum instituere ad defendendam revelationis existentiam et antea eius possibilitatem, convenientiam et cognoscibilitatem.

Haec defensio fundamentorum fidei est finis proprius Apologeticae : sic apparet necessitas huiusce disciplinae.

§ III. Definitio realis Apologeticae. — Definitio realis alicuius scientiae accipienda est, ut supra dictum est c. I, ex utroque eius obiecto formali quod et quo. Obiectum autem Apologeticae facile determinatur ex eius definitione nominali et ex fine ad quem necessaria est. Videamus: *A.* obiectum formale quod /< lumen sub quo.

A. *Obiectum formale quod* alicuius scientiae est id quod per se primo consideratur ab ista scientia et id sub cuius ratione caetera omnia in ea tractantur ; sicut v. g. obiectum Metaphysicae est ens in quantum ens, obiectum S. Theologiae est Deus sub ratione Deitatis.

Quodnam est autem id quod per se primo consideratur ab Apologetica et sub cuius ratione omnia in ea tractantur ?

Plures, tractantes de his rebus sub titulo «de vera Religione» aut «de Religione revelata », dicunt : obiectum Apologeticae est *Religio revelata in genere considerata,* antequam de mysteriis et praeceptis revelatis in speciali tractetur.

Alii, magis formaliter considerantes hoc obiectum, dicunt : est *credibilitas rationalis* verae religionis nam Apologetica fotmaliter intendit probare evidentem credibilitatem mysteriorum fidei in communi.

Hae duae sententiae faciliter conciliari possunt, nam prima assignat subiectum Apologeticae et secunda assignat rationem foimalcm quam Apotogetica in hoc subtecto considerat, et quam intendit praesertim manifestare.

Unde recte dicitur : obiectum formale quod vel subieettm Apologeticae est *Religio revelata sub ratione evidentis credibilitalis,* sicut dicitur quod subiectum Sacrae Theologiae est Deus sub ratione Deitatis.

Quia autem religio revelata non est nobis rationaliter et evidenter credibilis, ut infra dicetur, nisi ex certis signis rationi nostrae appareat tanquam ab ipso Deo vere revelata, brevius et recte dicitur : obiecti.m Apologeticae est *divina Revelatio,* ut aiunt plures auctores sub hoc titulo tractantes de revelationis possibilitate, convenientia, cognoscibilitatc et existentia.

Haec apparent ex ipsa doctrina S. Thomae :

Rai Ionem formalem quam Apologetica considerat in religione revelata est eius rationalis credibilitas, nam ut dicit S. Thomas II.a II.ae q. i, a. 4, ad 2 : « Ea quae subsunt fidei dupliciter considerari possunt : Uno modo in speciali : et sic non possunt esse simul visa et credita, sicut dictum est 2. Alio modo in generali, scilicet *sub communi ratione credibilis* ; et sic sunt *visa* ab eo qui credit. *Non enim crederet, nisi videret ea esse credenda,* vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid huiusmodi». — Quid est dicere: mysteria fidei catholicae sunt visa sub communi ratione credibilis ? Est dicere : omnia mysteria fidei possunt esse visa non in seipsis sed prout sunt evidenter credibilia, seu evidenter fide digna, imo credenda *(credentitas* significat obligationem credendi) 3. Ut sint autem evidenter digna, non solum

1 V. *g.* P. Gardeil O. P., *La crédibilité et l'Apogétique,* 2.e édit., p. 210.

2 Sic v. g. mysterium Trinitatis aut Incarnationis, in speciali consideratum, est creditum, non scitum.

3 Cf. infra, t. I, Cap. XV, a. 3, ŋ. II.

quacumque fide humana et mutabili, sed fide divina et immutabili, oportet ea ex certis signis rationi nostrae apparere tanquam a Deo revelata. Probare igitur evidentem credibilitatem omnium mysteriorum fidei est probare ea de facto revelata esse a Deo, qui nec falli nec fallere potest.

Haec erit ultima conclusio ad quam tota Apologetica ordinatur. Sed ad recte et integralitcr defendendam hanc evidentiam credibilitatis oportet tractare non solum de revelationis existentia sed de eius possibilitate, convenientia, cognoscibilitate, quae a. rationalistis negantur. Haec omnia autem brevius exprimuntur sub uno titulo : *dc Revelatione divina.* Aliis verbis diversa mysteria revelata pertinent ad idem subiectum. ut diximus assignando subiectum Theologiae et fidei, scilicet ad Deum sub ratione abscondita Deitatis. Unde dicendum est : subiectum Apologeticae est Deitatis mysterium ut rationabiliter credibile ; quia vero hoc mysterium non est ita credibile nisi appareat a Deo revelatum, brevius dicendum est : subiectum Apologcticae est Deus a seipso revelatus, vel Deus semetipsum revelans. Propterea Apologetica dicitur esse *de divina Revelatione* vel *de Deo revelante.* Sic sub titulo « de Revelatione », Concilium Vaticanum (Denzinger, 1885-1789) colligit definitiones ad hanc quaestionem pertinentes. Similiter Theologia positiva symbolica (ci. *Enchiridion definitionum II. Demitiger,* indicem istius libri) coniungit, non sub titulo : « credibilitas », sed sub nomine *Revelatio,* ea omnia quae ad nostrum tractatum pertinent (revelationis natura et indoles ; revelationis obiecta praecipua seu mysteria ; revelationis acceptatio : rationis vires, officia, limites ; mutua inter revelationem et rationem relatio ; revelationis fontes). Item *Enchiridion Patristicum* M. S. R. *de Journel* incipit, in suo indice, a revelatione. In his omnibus credibilitas se habet ut conclusio ultima.

Unde dicendum est quod subiectum Apologeticae est religio revelata sub ratione evidentis credibilitatis, brevius est Revelatio. Pluries propositus est titulus « de Vera Religione », sed melius est dicere ' de Revelatione divina », nam in hoc tractatu, religio non consideratur nisi relative ad revelationem seu ut est revelata : non enim agendum est de diversis officiis ad virtutem religionis pertinentibus, v. g. de oratione, de oblatione sacrificii.

B. *Quodnam sit obiectum formale quo, seu lumen Apologeticae.* - Ex definitione nominali et ex fine huiusce disciplinae apparet hoc lumen esse *lumen naturalis rationis, sub directione fidei, ad ipsam fidem rationabiliter defendendam.* Quod explicatur per partes.

a) Est lumen rationis : volumus enim manifestare rationabilem credibilitatem mysteriorum fidei. Ut autem obsequium nostrae fidei sit rationabile, oportet lumine ipsius rationis probare factum revelationis et defendere infallibilitatem Ecclesiae revelationem proponentis. Haec defensio non potest fieri lumine fidei arguendo ex fide, esset circulus vitiosus. Ita, in Metaphysica critica, esset circulus vitiosus probare valorem ontologicum primorum principiorum rationis ex suppositione istius valoris.

b) Non est lumen rationis prout abstrahit totaliter a fide, sicut v. g. in Theologia naturali. Theologia enim naturalis non considerat revelationem nec fidem sed Deum ut est naturaliter cognoscibilis ex rebus naturalibus. Proinde non dirigitur a fide nisi modo externo tanquam a norma negativa, prout non debet fidei contradicere.

Aliter accidit pro Apologetica quae intendit fidem ipsam defendere

et manifestare credibilitatem, quae sit sufficiens conditio fidei divinae ; haec enim credibilitas commensuratur non solum secundum exigentias rationis, sed etiam secundum exigentias fidei divinae, quae debet esse non solum prudens sed firmissima et irrevocabilis.

c) *Est lumen rationis sub directione fidei.* Est enim lumen rationis ut *subservit* fidei ad eam rationaliter defendendam. Atqui ratio subservit fidei sub eius *directione.* Dirigere namque est praestituere finem consequendum et indicare media apta ad finem. Fides autem praestituit Apologeticae *finem consequendum,* prout ipsa est defendenda. Et cum finis sit prior in intentione, haec defensio praesupponit rectam considerationem fidei defendendae, rectam notionem credibilitatis obtinendae, quae notio dependet a legitimis notionibus de fide divina, de revelatione, de ordine supernaturali. Hae autem subordinatae notiones traduntur non a ratione naturali, nec a philosophia, sed ab ipsa revelatione, et adulterantur a rationalistis.

Insuper Deus revelans nos *docuit media* rationaliter cognoscibilia et efficacia ad defensionem fidei. Non reliquit Deus haec media investigatione nostra reperienda, sed ipse libere dedit prophetis et Ecclesiae testimonium sensibile, praesertim miraculum, et revelavit prophetis connexionem *huiusce* miraculi patrandi cum *hac* revelatione confirmanda, alioquin esset confusio. Non enim ex se sola ratio invenit hanc maiorem : religio revelata ut sit credibilis debet confirmari miraculis ; neque hanc minorem : haec revelatio confirmari debet hoc miraculo. Id declaratur a propheta sub directione ipsius revelationis et fidei, sed auditores possunt sola ratione cognoscere vim probativam miraculi sic propositi. Unde revelatio et fides dirigunt defensionem suiipsius prout indicant et finem obtinendum (credibilitatem) et media efficacia rationaliter cognoscibilia.

Ideo haec media seu credibilitatis motiva sub duplici aspectu considerari possunt : i° ex alto, prout libere proposita sunt a Deo, qui eorum vim probativam revelavit (sic Apologetica, *proponendo,* est sub directione fidei) ; 2' ab imo, prout eorum vis probativa sola ratione cognoscibilis est ab auditoribus quibus proponuntur (sic Apologetica, *probando,* rationaliter defendit fidem) [1].

In hoc apparet differentia inter Apologeticam, Theologiam proprie dictam et Philosophiam. *Sacra Theologia argumentatur ex fide,* deducendo ex praemissa revelata conclusionem theologicam, *philosophia argumentatur ex sola ratione non contradicendo fidei,* prout ratio ex se sola invenit medium demonstrativum ad theses suas probandas, et dirigitur a fide tanquam a norma negativa. *Apologetica arguit ex ratione sub directione positiva fidei,* nam ratio non ex se sola invenit motiva credibilitatis debita, sed solum iudicat de valore eorum quae sibi proponuntur a Deo revelante et ab eius ministris.

Adversariis quidem obiiciunt : tunc apologeta non scientifice procedit, quia iam sub directione fidei certus est de conclusione obtinenda. — Resp. : non scientifice procedit ad modum physici aut mc-

[1] Ita verificatur de motivis credibilitatis id quod scmirationalistae dixerunt immerito de ipsis mysteriis supcrnaturalibus, scilicet a Deo revelante *grofnmunlur,* seri postea *ration dtmon.itriifihtr*

taphysici, concedo ; sed rationaliter et sapienter procedit, ut prophetae et apostoli qui fuerunt primi apologetae, et sese praebuerunt non ut investigatores sed defensores veritatis fidei. Nec directio fidei minuit rationalitatem defensionis, si vis probativa motivorum a Deo propositorum sola ratione defendi potest ‘.

ia *Confirmatio.* — Si e contra fidei defensio instituitur non sub directione fidei, tunc non recte cognoscitur finis consequendus, scii, credibilitas probanda ; utrum sit credibilitas ut concipitur a doctoribus catholicis et ducit ad veram fidem divinam, an credibilitas ut concipitur a protestantibus liberalibus et ducit solum ad aliquam experientiam religiosam. Item quoad media defensionis, Apologetica quae non dirigitur a fide, non nisi per accidens assumit media ab ipso Deo proposita, sed saepe eligit media magis humana quae non sunt apta ad finem, ita arguit v. g. ex sola conformitate mysteriorum fidei cum nostra natura, ex hoc autem non probatur mysteria esse a Deo revelata, nec proinde firmissime et irrevocabiliter credibilia. Ideoque, ut dicemus, Ecclesia catholica plura definivit tanquam a Deo revelata circa Apologeticae methodum, et credibilitatis motiva.

Aliis verbis: fides Christiana-defendenda ipsa ostendit media efficacia ad suam defensionem rationalem. Non solum a Deo revelantur mysteria obscura credenda, ut Trinitas et Incarnatio, sed revelatur etiam miracula esse signa certissima revelationis ut obsequium nostrae fidei sit rationabile. Deus ipse suam revelationem defendit, et non reliquit illam sola philosophia defendendam.

2· *Confirmatio.* — Similiter, ut supra dictum est, *in Metaphisica critica,* defensio valoris ontologici primarum notionum ac primorum principiorum rationis non fit solo lumine logico prout abstrahit ab ente extramentali : sed critica accipit a ratione naturali et a Metaphysica rectam notionem valoris ontologici, et eam postea defendit logice, reducendo adversârios ad absurdum. E contra‘si critica instituitur mere logice et subiective, ut faciunt subiectivistae, per se non pervenit ad ens extramentale.

Obiectio : Quamvis ut in pluribus, ratio ex se sola prout abstrahit a directione fidei non perveniat ad veram credibilitatem, tamen *per se* ad eam pervenire potest, quia istud obiectum non est supernaturale.

Resp. : *Per se* quidem ratio potest *cognoscere* credibilitatem, examinando credibilitatis motiva ab ipso Deo et eius ministris proposita, concedo, sic faciunt auditores praedicationis Apologeticae. Sed ad Apologeticam *constituendam* et incredulis

l Apologcta debet dicere id quod dicit L. Ollè Laprune in suo libro *Le prix de le vie,* p. 345-347 : « La Loyauté intellectuelle nous oblige à déclarer tout ce qui est d'origine *chrétienne* dans nos préoccupations, dans nos questions mêmes, dans nos investigations. dans nos théories philosophiques ... Telle solution que nous avons proposée. venait de la religion positive, en un sens cette solution était très philosophique, puisqu'elle était acceptée pat la raison et prouvée par des raisons ; mais la raison laissée à elle-même ne l'eût pas découverte . . Il y a plus. De telle question même, d faut dire que la raison seule ne l'eût pas posée, ne l'eut pas soupçonnée ... Oui, dans ces recherches, où j'ai le plus possible et le mieux possible usé demon esprit, ivec métode, selon les lois de la raison, j'ai eu souvent une lumière qui n'est point une lumière naturelle".

Item in ordine historico P. Lemonnyhk, O. *La Révélation primitive et les donactuelles de la science,* d'après G. Schmidt, avant-propos, scribit: « Ce petit livre I a un ouvrage d'apologétique et il l'est ouveitcment ce qui est la façon la plus fran- I lu· et la meilleure d<' l'être. C'est aussi, croit-on, un ouvrage de science solide et probe».

proponendam oportet sub directione fidei praehabere veram credibilitatis notionem et eligere motiva credibilitatis ab ipso Deo revelante proposita tanquam revelationis signa certissima. Unde Apologeta ipse debet iam habere fidem, nullus enim defendit nisi id quod iam possidet ; sic efficaciter potest incredulos ad fidem adducere. Philosophus incredulus non potest proprie Apologeticam religionis Christianae constituere. Hoc ad eum non pertinet, sed ad doctores fidei.

Ex utroque igitur obiecto formali quod et quo, habetur *definitio redlis Apologeticae-* scilicet : Apologetica est *defensio rationalis divinae Revelationis. Defensio απολογία rationalis,* quia iit lumine rationis; *revelationis divinae,* hoc est subicctum vel obiectum quod formaliter consideratur. « Defensionis » autem nomen indicat Apologetam iam admittere veritatem revelationis, nemo enim defendit nisi id quod sibi certum videtur.

§ IV. Divisio Apologeticae. — **i**' Exponitur divisio a pluribus auctoribus hodiernis proposita ; 2' divisio magis conformis traditioni et Concilio Vaticano.

1' *Multi auctores hodierni* dividunt Theologiam fundamentalem seu Apologeticam in duas partes. 1° Contra rationalistas defendit ipsam *revelationem christianani,* et vocatur demonstratio Christiana. — II.a contra protestantes et schismaticos defendit *infallibilitatem Ecclesiae catholicae* prout historice instituta est a Christo ad divinam revelationem conservandam et infallibiliter proponendam. Haec defensio vocatur demonstratio catholica, et est pars apologetica tractatus de Ecclesia.

Z*Λ pars,* scilicet *de Revelatione* subdividitur in duas sectiones : theoreticam et historicam.

Sectio theoretica, contra rationalistas, defendit revelationis possibilitatem, convenientiam, cognoscibilitatem ex certis signis, et obligationem moralem suscipiendi divinam revelationem sufficienter propositam.

Sectio historica, contra rationalistas, defendit existentiam divinae revelationis a Christo nobis traditae ; et, via regressiva, existentiam revelationis mosaicae ac revelationis primitivae. Quidam vero procedunt secundum viam progressivam a prioribus documentis Veteris Testamenti ad Novum ; sed melius est incipere a notioribus temporibus scilicet a recentioribus.

/Z" pars, scilicet *de Ecclesia* apologetice considerata, defendit historice:

a) Christum a Deo fegatum instituisse Ecclesiam ad modum societatis visibilis et cognoscibilis ex notis ipsi inhaerentibus, eique contulisse infallibilitatem ad revelationem proponendam.

b) Notas Ecclesiae a Christo institutae in sola Ecclesia Romano-catholica inveniri.

Haec divisio admitti potest ; sic enim rationaliter defenduntur fundamenta fidei, 1' quidem motivum formale, fidei catholicae, nempe divina revelatio, 2' conditio sine qua non fidei catholicae, scilicet infallibilis propositio revelationis per Ecclesiam catholicam. Et distinguuntur controversiae contra protestantes et contra rationalistas.

2" *Atta tum secunda m viant niat/in traditioHaleni* servatam in *Concilio* l *aticano, defensio revelationis el defensio verae (Inisti Ecde-*

siae revelationem proponentis exponi possunt *per modum unius.* Concilium enim Vaticanum, in Constitutione de fide catholica, capite III, de fide, colligit in confirmationem revelationis omnia credibilitatis motiva, inter quae ponitur mirabilis vita Ecclesiae cum suis notis (Denzinger, 1794). Postea autem in alia Constitutione scilicet de Ecclesia Christi (Denzinger 1821) exponuntur ea quae pertinent ad intimam constitutionem Ecclesiae, ad eius hierarchiam, ad primatum Romani Pontificis, quae omnia sunt obiectum tractatus proprie theologici de Ecclesia, in quo iam arguitur positive ex revelatione ab Ecclesia catholica infallibiliter proposita. Ecclesia enim, iam apologetice defensa, a se ipsa manifestatur, sine circulo vitioso sicut lux ; ad videndam lucem non oportet aliam lucem accendere.

Proinde apologeta potest, secundum -viam Concilii Vaticani, in parte historica tractatus de Revelatione exponere ea quae pertinent ad defensionem rationalem seu historicam verae Ecclesiae Christi. Et sic maxime corroboratur defensio ipsius revelationis Christianae.

!. t Ad probandam igitur existentiam divinae revelationis a Christo nobis traditae, apologeta incipere potest ab ipso historico testimonio Christi de sua missione divina et de institutione Ecclesiae ad revelationem infallibiliter proponendam. Postea exponere potest quo modo hoc duplex Christi testimonium confirmatur omnibus motivis credibilitatis simul sumptis, scilicet miraculis, prophetiis, mirabili expletione omnium humanarum aspirationum, mirabili propagatione Ecclesiae, ac notis Ecclesiae catholicae, praesertim sua unitate, catholicitate, sanctitate ac in omnibus bonis fecunditate. Alioquin tractatus de Revelatione nimis exclusive arguit ex signis extrinsecis et praeteritis scii, miraculis et prophetiis, nec satis ex signis intrinsecis quae nostro tempore permanent et ab omnibus sunt faciliter cognoscibilia

Sic magis apparet unitas Apologeticae, magis coadunantur motiva credibilitatis extrinseca ut miracula, et motiva intrinseca religioni ut mirabilis eius vita. Insuper demonstratio Christiana non nisi per accidens et ad hominem distinguenda est a demonstratione catholica, nam distinctio inter christianismum et catholicismum venit a protestantibus, qui vocari volunt christiani et tamen veram Christi Ecclesiam impugnant. Iuxta traditionem e contra verus christianismus nihil aliud est quam catholicismus ; proinde vera et integra demonstratio Christiana iam continet demonstrationem catholicam !.

Unde tractatus *de divina Revelatione* potest totam Apologeticam '■ontinere, et sic dividi in duas partes.

I. *Pars theoretica* contra rationalismum philosophicum defendit :
   «) possibilitatem revelationis.
   li) convenientiam et necessitatem revelationis.
   c) cognoscibilitatem revelationis ex certis signis.

* Cf. Revue Thomiste, Sept·., 190-l, l'· Allo O. P. *Extrinsecisme et Historicisme.* — l'. de Poulpiquet. *L'obiet integral de TApologélique,* T.e Partie, c. V.

* Ita process runt P. I.acordairi'. *{Con/irences* t. I), card .· DechampS *(Œuvres* t. I), Didiot *{Logique surnaturelle,* n. 317), ctiam Card. Zigi.iara in sua *Propedeutica ad S. Theologiam,* l IV, tractavit simul de religione Christiana et do Ecclesia catholica.

II. *Pars positiva* contra rationalismum biblicum defendit existentiam divinae revelationis a Christo traditae et ab Ecclesia catholica propositae :

λ) exponitur testimonium historicum Christi de sua divina missione et de institutione Ecclesiae ad revelationem infallibiliter proponendam ;

b) confirmatur hoc testimonium mirabili expletione nostrarum aspirationum, sublimitate doctrinae ac vitae Ecclesiae ‘ ;

c) confirmatur miraculis et prophetiis ;

d) comparatur verus christianismus cum mosaica religione (cuius divina origo probatur) et cum aliis religionibus ;

c) Conclusio : obligatio amplectendi religionem catholicam sufficienter propositam.

Postea venit tractatus proprie theologicus de Ecclesia (scilicet de intima constitutione Ecclesiae, de suis proprietatibus, de sua duplici potestate, de valore suarum definitionum ac declarationum in speciali!) et tractatus de aliis locis theologicis, scii, de Sacra Scriptura, de Traditione, etc. in quo determinatur natura intima cuiuslibet loci, eius auctoritas, et usus in Sacra Theologia. Hi tractatus theologici iam positive ex fide arguunt, sicut tractatus de Trinitate aut de Incarnatione [3].

Quoad partem theoreticam tractatus de Retælatione, notandum est quod frequenter haec pars in manualibus reducitur ad brevia prolegomena de possibilitate Revelationis et miraculorum quibus cognosci potest revelatio. Haec prolegomena vix sufficiunt ad defensionem revelationis contra rationalistas. Isti enim incipiunt a negatione ordinis supematuralis et constituunt naturalismum, ut principium fundamentale, iuxta quod instituti debet vera methodus historia, quae in historia Christianismi sicut et aliarum religionum excludit omnia facta supernaturalia, quia a priori supernaturale est impossibile.

Necessarium est igitur in principio tractatus de Revelatione defendere eixstentiam ordinis supematuralis, quod faciemus tractando de possibilitate revelationis supematuralis ex parte obiecti, et agentis [4].

[1] Prius exponi possunt motiva interna ex mirabili expletione aspirationem humarum, sic enim disponitur homo nondum credens ad considerationem aliorum signorum. Postea procedi potest a notioribus et praesentibus signis scii, a mirabili vita Ecclesiae ad praeterita, scii, ad miracula et prophetias.

[2] In hoc tractatu theologico de Ecclesia agitur etiam de notis Ecclesiae, sed tunc non solum considerantur ab exteriori, ut in Apologetica, sed ut procedunt ab intus nempe ab essentia Ecclesiae, tanquam eius proprietates. — Generaliter cognitio nostra procedit inductive a notis, exterioribus rerum ad rerum essentias, et postea deductive ab essentia cognita deducuntur proprietates seu notae, quae sic fiunt intelligibiles, cf. I.a, q. 85, a. 5.

[3] Ita iam ordinatur index *Enchiridii symbolorum et definitionum Ecclesiae,* H. Denzinger et *Enchiridii patistici,* P. Rouet de Journel.

[4] Cardinalis Zigliara O. P. in sua *Propaedeutica ad Sacram Theologiam* instituit librum primum : de ordinis supematuralis natura et existent!», ante quaestionem de possibilitate revelationis quae est manifestatio istius ordinis Quoad rem ipsam merito quidem procedit Card. Zigliara ad instituendam A|H>logctic»m intégraient quae sit efficax contra oblcctionos tam philosophicas quam historicas rationalistarum. Attamen quoad dispositionem materiae non satis loiio apparet unitus totius tractatus.

Sic defensio rationalis divinae revelationis, sub aspectu theoretico, erit integra, et viam aperit defensioni historicae.

Haec divisio Apologeticae sic explicata est recta ; sumitur enim secundum rationem formalem totius dividendi, scilicet defensionis rationalis fundamentorum fidei catholicae ; et adaequate continet quidquid necessario et immediate pertinet ad hanc defensionem.

Corollaria. — Ex hoc sequitur quod Apologetica seu defensio generalis fundamentorum fidei, formaliter qua talis, non debet instituere tractatum nec de existentia Dei, nec de Religione, nec de divinitate Christi, nec de constitutione intima Ecclesiae Christi, nec de locis theologicis — Quod facile explicatur per partes.

a) Existentia Dei ex professo probatur in Philosophia, scilicet in Theologia naturali ; v. g. in XII l. Metaphysicorum Aristotelis.

b) Apologetica non debet instituere tractatum *de Religione* considerata sive obiective (ut complexus veritatum et officiorum religiosorum) sive subjective (ut virtus). De religione enim naturali, obiective agitur in Theologia naturali, subiective autem in Ethica naturali. De religione vero supernatural!, obiective agitur in tota Theologia dogmatica et morali, et subiective praesertim in tractatu theologico de virtute religionis erga Deum (cf. H.a II.ae q. 81 ad i), in quo determinantur actus interiores et exteriores religionis, ut oratio, adoratio, oblatio, sacrificium.

Apologetica tamen tractare debet de religione in ordine ad revelationem et credibilitatem mysterionum fidei. Sic vera notio religionis utilis est ad credibilitatem catholicismi manifestandam ex criteriis intrinsecis, prout catholicismus apparet perfectissima et superhumana religio [2].

c) Similiter Apologetica non debet instituere tractatum *de Divinitate Christi,* sed credibilitatem huiusce mysterii sicut et aliorum mysteriorum defendit ; tractatus enim de Incarnatione Verbi pertinet ad Dogmaticam specialem. Apologetica per se et proprie agere debet non de Verbo incarnato, sed de *Christo a Deo legato* ad revelationem novissime tradendam. Simul tamen ostendit Christum se dixisse Filium Dei et verum Deum, quia si Christus est verus Deus et non solum a Deo legatus, a fortiori nobis infallibiliter transmisit locutionem divinam et ultimam, seu plenitudinem revelationis.

d) Item Apologetica formaliter qua talis non debet instituere tractatum *de Constitutione intima Ecclesiae,* quae constituito essentialiter supematuralis est, et est

Et ad hoc inconveniens vitandum, facile est ponere sub titulo *de possibilitate Revelationis* defensionem ordinis supematuralis ; hic enim supematuralis ordo in nostro tractatu non consideratur nisi relative ad revelationem, et non in se ut in tractatibus de Trinitate, de gratia, de gloria.

[1] Cf. P. Gardeil O. P., *La crédibilité et l'Apologétique,* 2.e édit., p. 2ïo.

[2] Sub hoc praetextu non sequendi sunt auctores, qui sub titulo « Apologetica » tractant Iere de omnibus quaestionibus philosophicis et theologicis de existentia Dei, de immortalitate animae, de Incarnatione, de Redemptione, etc. Hi libri sunt potius Apologias principalium christianismi veritatum in speciali, quam Apologetica, quae determinatum obiectum considerat. Saepius in istis operibus non satis distinguuntur philosophia et theologia in detrimentum harum scientiarum. Propterea quidam rigidiores theologi traditionales de apologetica sic concepta dixerunt : est theologia eorum qui de sua fide erubescunt, et timent asserere dogmata tanquam credenda propter auctoritatem Dei revelantis, ac si quodlibet dogma indigeret speciali apologia rationali et propter eam rationaliter admittendum esset tanquam opinio philosophica. Revera convenientia mysteriorum in speciali exponitur ex professo in theologia proprie dicta et non in apologetica.

obiectum fidei. Sed per se Apologetica debet ostendere historice Christum a Deo legatum instituisse Ecclesiam ad modum societatis visibilis, certis notis cognoscibilis, ei contulisse infallibilitatem ad revelationem proponendam, et notas huiusce Ecclesiae Chisti in sola Ecclesia romano-catholica inveniri. Sic notae considerantur solum ab exteriori, et de Ecclesia agitur solum relative ad revelationem, ut opertet in tractatu de Revelatione.

Tractare autem non solum historice, sed proprie theologice de institutione Ecclesiae, sicut de institutione Eucharistiae, item agere de intima constitutione Ecclesiae, ds eius hierarchia, de suis notis ab intus cognitis tamquam proprietatibus ab essentia Ecclesiae provenientibus, de Romano Pontifice, de Congregationibus, etc., iam pertinet partim ad Theologiam proprie dictam, quae ex fide arguit, et partim ad Ius canonicum.

Et sic precedendo, in Apologetica vitantur multae demonstrationes quae quidem valorem proprie theologicum et canonicum habent, non vero forte valorem apologeticum, quia supponunt plura quae proprie certa sunt ex sola declaratione infallibilis Ecclesiae. Neque debet esse confusio inter Apologeticam quae remanet generalis defensio et apologiam Ecclesiae.

e) Denique Apologetica formaliter qua talis distingui debet a tractatu de *Locis theologicis,* qui iam supponit fidem de ipsa Revelatione, de inlallibilitate Ecclesiae, et ex fide arguit ad constituendam methodologiam intrinsecam ipsius Theologiae proprie dictae Dum e contra Apologetica non arguit ex fide, sed ostendit rationaliter credibilitatem veritatum a Deo per Christum revelatarum et ab Ecclesia propositarum.

Sic apparet, nostram divisionem Apologeticae esse necessariam et adaequatam.

§ λ. **Apologetica sitne proprie scientia aut saltem pars scientiae.** — Scientiae est cognitio certa per causam ob quam res est et non potest aliter se habere, ut ostendit Aristoteles, Post. Anal. i. 1, comm. S. Thomae, lect. 4. Hoc est cognitio a priori per causam ; scientia probat etiam a posteriori existentiam causae per effectum eius proprium, aut saltem per signum sed scientia ex signo est quid imperfectum in genere scientiae. — Unde si Apologetica praebere potest cognitionem certam per causam ob quam mysteria fidei sunt rationabiliter credibilia et non possunt aliter se habere, merebitur nomen scientiae. Ut videbimus autem in cursu huiusce tractatus, Apologetica assignat quidem hanc causam, probando factum revelationis et reducendo adversarios ad absurdum. Attamen hoc factum probat non ex eius causa, nec ex eius effectu proprio, sed ex signis, proinde Apologetica est imperfecte scientia, scilicet defensiva ex signis, aut pbtius, ut dicemus, defensiva pars alicuius scientiae supremae seu sapientiae, id est Sacrae Theologiae.

Obiedio : scientia non est de singularibus ; atqui Apologetica est de aliquo facto singulari scilicet de facto revelationis per Christum. Ergo Apologetica non est scientia, nec pars scientiae.

* Cf. P. Garoiul O. P.. *La crifdibilitiL et ΓΛfx>logeti</ue ;* et opusculum eiusdem auctoris *La notion de Lieu th^dogigue,* Puris, Gabiildn 1908·

Respondetur : Apologetica est de aliquo facto singulari, formaliter ut singulare -est, nego : prout consideratur secundum suam essentiam, concedo. Sic agitur non solum de facto revelationis sed de revelationis notione, possibilitate, convenientia, cognoscibilitate. Ita astronomia posset tractare de sole, etiamsi natura solis in uno singulari tantum inveniretur. Pariter Sacra Theologia tractat de unica Incarnatione et de Redemptione, considerando id quod est essentiale in illis.

ia *Instantia* : Sed Apologetica non pervenit ad universalitatem saltem quoad modum argumentandi, et videtur esse potius ars quam scientia. Ars enim est recta ratio factibilium, seu recta ordinatio ration's ad aliquod opus particulare faciendum. Et de facto Apologetica est solum recta ordinatio argumentorum ad ostendendam christianismi credibilitatem, quae diversimode manifestatur secundum diversas dispositiones hominum secundum circumstantias temporis et loci.

Resp. : Apologetica, ut supra dictum est, distinguitur ab Apologia. Apologia quidem, quia pendet a circumstantiis particularibus, est ars, sicut ars oratoria. Apologetica e contra abstrahit a circumstantiis particularibus, argumentatur ex certissimis principiis rationis naturalis et ex factis historice certis, sic est scientia, aut saltem pars scientiae. Attamen dici potest quod Apologetica, sicut et logica, in se est scientia, in sua applicatione est ars : logica enim est scientia quatenus modo universali assignat causam ob quam cognitio nostra legitima et necessaria est ; et logica est ars prout dirigit rationem in cognoscenda veritate. Item Apologetica est scientia assignans causam credibilitatis mysteriorum fidei, et simul digirit rationem ad hanc credibilitatem in praxi manifestandam. .

2“ *Instantia* : Etiamsi modo universali procedat, Apologetica non est scientia. Etenim nulla scientia est mere defensiva, demonstratione extrinseca ex signis, sed omnis scientia tractat positive et intrinsece de suo obiecto. Apologetica autem est mere defensiva, et demonstrat credibilitatem mysteriorum solum extrinsece, scii, ex signis quae revelationem confirmant.

Resp. : primo, nulla est difficultas si Apologetica seu defensio fidei sit solum defensiva pars Sacrae Theologiae, sicut Metaphysica critica est defensiva pars Metaphysicae. Sed etiam dici potest quod Apologetica tractat positive de Revelatione, de credibilitate, et assignat causam propriam ob quam mysteria fidei sunt credibilia, quia scilicet sunt a Deo revdata.

Art. II.

Relationes Apologeticae ad Sacram Teologiam et ad scientias naturales.

I. An specifice distinguatur a Sacra Theologia.
II. An recte nominetur prima pars Theologiae fundamentalis.
III. Relatio eius ad scientias naturales quas praesupponit.

§ I. An Apologetica specie distinguatur a Sacra Theologia. — Evidens quidem est a Sacra Theologia specifice distingui *philosophiam et historiam,* ex quibus iam habentur scientifica opera maxime ad Apologesim utilia ; imo, ut supra diximus, sic constituitur quaedam imperfecta apologetica, efficax quidem prout est historica et philosophica defensio ipsius traditionalis Apologeticae, propositae a Christo

in Evangelio, ab Apostolis in suis epistolis, ab Ecclesia in temporis decursu. Sed hic agitur *de ipsa traditionali seu classica Apologetica, vecte ordinata et integra,* secundum suam *debitam* amplitudinem, profunditatem et altitudinem, sicut apparet apud magnos Ecclesiae doctores.

Certum est quod *secundum quid* Apologetica distinguitur a Theologia proprie dicta, prout argumentatur ex principiis rationis naturalis, et non auctoritate Dei revelantis, ad conclusionem naturaliter cognoscendam. Sed supra dictum est quod Theologia dogmatica et Theologia moralis distinguuntur secundum, quid, non tamen ut duo habitus, ut duae scientiae specifice distinctae; iuxta S. Thomam, I, q. i, a. 3 et 4, ad eamdem scientiam eminentem pertinent, quae est simul speculativa ac practica et tamen simpliciter una secundum speciem infimam.

Quaestio est igitur : utrum, non solum secundum quid, sed *simpliciter,* secundum suam naturam Apologetica sit habitus distinctus, sen scientia specifice distincta a Sacra Theologia, an solum Sacrae Theologiae functio seu munus rationale defensivum, quod distingueretur ab eius munere expositio et deductivo, fere sicut in eadem scientia v. g. in psycologia distinguuntur opus experimentale inductivum et opus rationale deductivum, vel potius sicut Metaphysica critica seu defensiva distinguitur a Metaphysica proprie dicta seu ontologia.

Quidam [*] ut iam dictum est, specificam distinctionem affirmant, quia scientiae specifice distinguuntur ab obiecto et a principio quo. Theologia autem habet pro obiecto mysteria revelata iri speciali, et pro principio quo revelationem virtualem, quae fide divina accipitur. Apologetica e contra habet pro obiecto preambula fidei et ipsas veritates fidei sub communi ratione credibilis, pro principio quo lumen naturale rationis. — Hi auctores concedunt tamen quod Apologetica essentialiter ordinatur ad principia fidei et Theologiae admittenda ; et hic finis non est tantum finis operantis, scilicet Apologetae, sed finis operis, nempe ipsius Apologeticae.

Alii autem [2] qui defensionem fidei vocant Theologiam fundamentalem, dicunt: *Theologia,* prout est scientia suprema seu sapientia, *extensione fit Apologetica* et obiectum proprium Apologeticae pertinet ab obiectum extensivum S. Theologiae, quae ut scientia fidei defendit fundamenta fidei, et in hoc opere utitur lumine rationis naturalis prout subservit fidei. Proinde Apologetica et S. Theologia non sunt habitus scientific! specifice distincti, sed S. Theologia extensione fit Apologetica, sicut intellectus speculativus extensione fit praticu- (I, q. 79, a. 11), vel sicut Metaphysica, quae est de ente, extensive vel resolutive fit critica, quae est de valore ontologico cognitionis nostrae naturalis.

Haec secunda sententia probari potest quadrupliciter : 1' ex necessitate alicuius tractatus theologici de ipsa Revelatione ; 2' ex natura

[*] P. de Poulpiquet, O. P., *L'objet intégral de l' Apologétique,* Paris 1912, p. 499-534. — P. Le Bachelet S. I., *Diet. Apologétique de la foi catholique,* ait. Apologétique.

[2] Maisonneuve, *Diet. Théologie catholique,* art. Apologétique. — P. Gardeil, O. P., *La crédibilité et l'Apologétique, z.e* édition, Paris, 1912, p. xi, et 246-351. Ita etiam auctores qui tractant de Apologetica sub titulo *Theologia fundamentalis* ut Schwetz, Hettinger, Jansen, Ottiger, Stummer, Didiot *(Logique surnaturelle objective,* p. v-vi c p 4). Haec sententia quae traditionalis est proponitur explicite a Ioanne A S. TllOMA, *Cursus t'heot* , p. I, disp II. .l XII, num I

Circa exjxisitionem utriusqnc sententiae cl etiam Mu ni i, *Diet Théol. cath.,* art. fondamentale (Théologie), col. 519, ci ln *h'evue Thmnislr,* jullliel, 1*919,* articulum nostrum : *L'apologétique, dirigée par la foi*

Sacrae Theologiae ; 3◊ ex natura Apologeticae ; 4' ex usu traditional! Doctorum Ecclesiae ; 5◊ ex solutione obiectionum oppositae sententiae.

Thesis est; Apologetica est rationale munus Sacrae Theologiae, non vero scientia specifice distincta.

i. JE'jc necessitate alicuius theologici tractatus de Revelatione. — Etenim Sacra Theologia tractare debet de his omnibus quae sunt de fide. Atqui multa sunt de fide definita circa revelationem ipsam. Ergo S. Theologia debet instituere tractatum de revelatione.

Maior habetur ex definitione S. Theologiae, quae est scientia fidei.

Minor etiam constat : Deus revelando mysteria obscura credenda, simul docuit prophetas et apostolos quid sit fides divina, quodnam sit eius formale motivum, eos docuit etiam, ut dictum est, viam rectam, ad revelationem rationaliter proponendam aliis hominibus et defendendam. Nec solum Deus dedit prophetis et Ecclesiae testimonium sensibile, praesertim miraculum, tanquam revelationis signum, sed *per se* et non per accidens revelavit prophetae connexionem huiusce revelationis cum hoc miraculo patrando, alioquin propheta non potuisset hoc signum annuntiare tanquam huiusce revelationis confirmationem '. Unde. Ecclesia ab ipso Deo accepit credibilitatis motiva et firmam certitudinem de eorum efficacia. Ideoque de his multa definivit *tanquam revelata a Deo* et non tanquam a ratione inventa.

Praesertim Concil. Vatie, plura definivit contra rationalistas, de revelationis natura, possibilitate, necessitate, cognoscibilitate, de motivis credibilitatis in genere, et in particulari de miraculis, de prophetiis, de mirabili vita Ecclesiae, ac de ipso facto revelationis his signis probato, sicut et de infallibili propositione revelatorum per Ecclesiam romano-cathoiicam. (Cf. Conc. Vat., Constitutio dogmatica de Fide catholica sub titulis : c. 2, *de revelatione,* c. 3, *de fide,* c. 4, *de fide et ratione,* et Constitutio dogmatica do Ecclesia Christi).

Theologia positiva symbolica colligit has definitiones et declarationes sub titulo *de Revelatione*[1].

De his omnibus definitis debet esse Theologia non solum positiva sed systematica seu speculativa, quae meretur nomen Theologia fundamentalis, nam est circa fidei fundamenta. In hoc tractatu afferri debent definitiones et declarationes Ecclesiae, prout quidem iam habent auctoritatem infallibilem pro fidelibus, sed proprie prout sunt defendendae per rationem contra rationalistas. Quaedam autem demonstratione defenduntur, aliae vero tantum probabiliter suadentur ex convenientiis et ex solutione obiectionum. Sic dicemus quod possibilitas revelationis supernaturalis veritatum naturalium religionis demonstratur, sed possibilitas revelationis supernaturalis veritatum stricte supernatu-

1 V. g. in libro Exodi c. IV, 1-19 ; 29-31, VII, 3-5 — III Reg. xiii 1-6 — Isaias XXXVIII, 7. — Item lesus Christus annuntiavit signa quibus revelatio confirmatur, praesertim suam resurrectionem.

2 Cf. v. *g. Enchiridion definitionum Ecclesiae.* Denzinger. Index : revelationis natura et indoles. Revelationis objecta praecipua (Mysteria) — Revelationis acceptatio (Fides) — Rationis vires, officia, limites. Mutua inter revelationem et rationem relatio — Revelationis fontes. — Deinde, Ecclesia Romanus pontifex. - De Deo uno etc.). Item *Enchiridion Patristicum* M. R. I>K Jour Nki. (cf. indicem).

ralium saltem ex parte hominis, tantum probabiliter suadetur, et solutione obiectionum defenditur.

Confirmatur : Hic tractatus de revelatione fere integraliter iam invenitur in Summa Theologica S. Thomae sed divisim, quia saeculo XIII rationalistarum negationes nondum generalem defensionem praeviam fidei exigebant. Sic agitur de possibilitate revelationis in tractatu de revelatione prophetica II.a II.ae q. 171-q. 175; de necessitate revelationis in I.a q. 1, a. 1 et in tractatu de fide II.a H.ae q. 2, a. 3, 4, 5 ; de credibilitate in genere et de credentitatc (seu de obligatione credendi) in tractatu de fide v. g. II.a II.ae q. 1 a. 4 ; q. 2, a. 9, ad 3, a. 10, etc., et Commentatores istius tractatus diversas quaestiones de credibilitate exponunt et solvunt cf. Ioann a. S. Thoma, Gonet, Salmanticenses, etc. S. Thomas tractavit etiam de motivis credibilitatis in particulari, de miraculo quidem, quoad eius possibilitatem I.a q. 105, a 6 et 7, q. 110 ; de divisione miraculorum I.a q. 105. a. 8 ; de convenientia miraculi ad revelationem confirmandam II.a II.ae q. i-,8 (de gratia miraculorum) et IH.a q. 43 (utrum Christus debuerit miracula facere). Item agitur de prophetia in II.a II.ae q. 171 et sqq. De motivis autem credibilitatis quae sunt intrinseca doctrinae revelatae, scii, de harmonia seu convenientia mysteriorum cum veritatibus naturalibus et cum aspirationibus nostrae naturae, agitur in quaestione de convenientia cuiuslibet mysterii, v. g. convenientia elevationis nostrae ad finem supernaturalem I.a q. 12, I.a II.ae q. 2 et 3, convenientia Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis, Eucharistiae, etc., quae omnia pertinent proprie ad Theologiam proprie dictam. De « interiori autem instinctu Dei invitantis» ad fidem aut fidem confirmantis, II.a II.ae q. 2, a. 9, ad 3, et in quaestionibus de donis Spiritus Sancti. Denique agitur de motivis credibilitatis prout de facto et historice existentiam revelationis confirmant III.a q. 43 et 44 (de miraculis Christi in generali et in speciali, an fuerint vera miracula, quaenam sit eorum vis probativa) et IH.a, q. 55 (de manifestatione resurrectionis Christi, de sufficientia argumentorum quibus haec resurrectio probatur).

Si autem hae omnes quaestiones ad Theologiam pertinent, earum collectio non est Theologiae extranea. Dicere : in Theologia quae est de revelatis non debet esse tractatus de Revelatione, est dicere : in vocabulario non debet esse vocabulum « vocabulum ».

Obiectio : Sed in Summa Theologica sunt etiam mullae quaestiones philosophicae ct tamen philosophia specifice distinguitur a S. Theologia.

Respondetur , hae quaestiones tractantur ad modum lecollectionis eorum quae probantur per se a philosophia, e contra S. Theologia per se tractat de Revelatione ac eius notis.

Alia obiectio: Tunc opertet de Revelatione instituere tractatum theologicum et alium tractatum apologeticum, ad scientiam specifice distinctam pertinentem.

Respondetur: potest esse quidem duplex reve'ationis consideratio, alia proprie theologica, alia apologetica ;* sed ipsa consideratio theologica prout est non solum positiva sed speculativa iam debet speculative et rationaliter defendere revelationem, et ad hanc defensionem Theologia apologetice *utitur*' philosophia ct historia, non

| Ita P. de Groot, O. P., *Summa Apologeticu* p i›i‹ Poni.piquet, O. P., *Objet integral de l'Apologétique.*

* Ita v. g. P. Gahdkii., *la crédibilité et* /'/I/·›/›„'rf/K/u.· | o édit., p. 183 et ï.e édit., 246.

vero utitur nova scientia naturali intermedia quae esset Apologetica. Secus pars speculativa et defensiva tractatus theologici de revelatione esset simplex repetitio tractatus apologetici.

2. *Ex natura Theologiae.*— S. Theologia *ut est suprema scientia* debet defendere principia fidei ac fidei motivum. Atqui haec defensio fidei motivi est opus proprium Apologeticae. Ergo Apologetica est munus seu functio defensiva Sacrae Theologiae. Ita loannes a S. Thoma 1.

Minor habetur ex definitione Apologeticae, cf. supra.

Maior autem est S. Thomae- quoad defensionem principiorum fidei. Dicit enim in textu iam citato2, I.a q. i, a. 8.

« Considerandum est in scientiis philosophicis, quod inferiores scientiae nec probant sua principia, nec contra negantes principia disputant sed hoc relinqunt superiori scientiae : suprema vero inter eas, scilicet Metaphysica disputat contra negantem sua principia, si adversarius aliquid concedit ; si autem nihil concedit, non potest cum eo disputare, potest tamen solvere rationes ipsius. Unde sacra doctrina, cum non habeat superiorem, disputat cum negante sua principia, argumentando quidem si adversarius aliquid concedat eon m quae per divinam revelationem habentur, sicut per auctoritates sacrae Scripturae disputamus contra haereticos, et per unum articulum centra negantem alium. Si vero adversarius nihil credat eorum quae divinitus revelantur, non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationes, sed ad solvendum rationes, si quas inducit contra fidem".

Proinde Sacra Theologia, antequam deducat conclusiones ex principiis fidei de Trinitate aut de Incarnatione, solvit argumenta contra possibilitatem horum mysteriorum, «sive ostendendo (ea) esse falsa, sive ostendendo (ea) non esse necessaria», ut dicit D. Thomas *in Boetium de Trinitate,* q. 2, a. 3.

Sic manifestum est quod S. Theologia debet defendere et de facto defendit sua principia contra negantes. An defendere debeat etiam *preambula fidei,* D. Thomas *in Boetium de Trin.,* loc. cit., respondet : » In sacra doctrina philosophia possumus

‡ Ioannes λ S. Thoma, *Cursus Theologicus,* q. 1 de Sacra Doctrina, disp. II, a XII, n. 4 dicit ; *An possit a Theologia evidenter ostendi credibilitas fidei?* Aliqui negant, ut Arrubal hic disp. 7 c. 3. Sed tamen una ex evidentiis credibilitatis fidei est *solvere evidenter omnes rationes in contrarium* ; est enim valde credibile quidquid nulla ratione potest ostendi repugnare veritati ; si ergo Theologia potest ostendere quod rationes evidenter solvantur, etiam potest ostendere evidenter esse credible quod proponit.

« Et praeterea, quia licet Theologia non possit, quando primo acquiritur fides in subiecto, demonstrare sibi ipsi credibilitatem fidei, quia haec praecedit fidem *in tali subiecto,* et consequenter Theologiam, quae generatur ex fide, tamen non repugnat, quod Theologia *alteri* demonstret credibilitatem fidei, ut alter ad fidem convertatur, vel in eo confirmetur, sicut dicit Augustinus, cit. a S. Thoma, hic art. 2 *«quod per Theologiam fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur »* Et Theologi multas accumulant rationes ad ostendendum evidenter istam credibilitatem fidei, ut disp. praeced. etiam adduximus.

« *Et hoc ideo est quia Theologia, cum sapientia, potest reflectere supra sua principia defendendo et explicando illa, sicut facit Metaphysica respectu* suorum .principiorum. Unde etiam Theologus in seipso potet evidentiam hanc, credibilitatis ostendere, licet enim procedat ex praemissis de fide, et consequenter supponat credibilitatem de illa in subiecto, potest tamen amplius illam ostendere adiungendo praemissis de fide aliqua alia principia naturaliter nota, vel per experientiam, et sic probare credibilitatem».

1 Item in A/rt 1 III, lect. 5; I. IV, |. 1, *Post Anal,* II lect. 20 et 21.

tripliciter uti. Primo ad demonstrandum ea quae sunt praeambula fidei, quae necessaria sunt in fidei scientia, ut ea quae naturalibus rationibus de Deo probantur. Secundo ad notificandum per aliquas similitudines ea quae sunt fidei ... Tertio ad resistendum his quae contra fidem dicuntur...».

Si igitur adversarii non solum negant principia fidei, scilicet prima mysteria revelata, sed motivum fidei nempe factum revelationis, et conditionem fidei id est propositionem infallibilem ab Ecclesia, S. Theologia, ut est sapientia et scientia fidei, debet fidem ipsam defendere, sic extensione fit Apologetica (cf. S. Thomam I, Sent. Prol. q. i, a. 5).

Propterea inter locos theologicos communiter ponuntur *ratio naturalis* et *historia* ex quibus Apologetica argumentatur[1].

Obiectio : Sed Theologia naturalis demoscrat praeambula fidei, v. g. existentiam Dei, et tamen specifice distinguitur a S. Theologia.

Respondetur : Theologia naturalis demonstrat preambula fidei quae a lacto revelationis non dependent, nec, ad illud proprie pertinent, concedo ; Apologetica e contra defendit praeambula fidei, quae sunt fidei fundamenta, scilicet factum revelationis et revelationis propositionem. Proinde constitui posset Theologia naturalis ut invenifur in XII l. Metaphysicorum Aristotelis, etiamsi non fuisset revelatio supernaturalis ; e contra Apologetica nihil aliud est quam revelationis defensio sub directione fidei.

3. *Probatur ex natura Apologetieae.* — Apologetica debet defendere, per media ab ipso Deo revelante tradita, evidentem mysteriorum fidei credibilitatem, quae est conditio fidei seu dispositio ad fidem. Atqui eiusdem scientiae est considerare finem et ea quae sunt ad finem, quia ratio medii seu conditionis sumitur a fine. Ergo Apologetica non est scientia specifice distincta a scientia fidei, scilicet a Sacra Theologia.

Maior habetur ex definitione Apologeticae

[1] Principium huiusce probationis est igitur : *ad s upremam scientiam pertinet defendere sua principia* ; non potest enim hanc defensionem *reliquere inferiori scientiae,* sed ad hoc *utitur* inferioribus scientiis. Hoc principium fundatur in principio causalitatis, vi cuius, *id quod est inferius non potest aliquid positive agere circa id quod est superius, nisi ex influxu positivo ipsius superioris.* Unde demonstratio apologetica fieri debet ex ratione sub directione fidei. Imo si aliquis infidelis propter meram curiositatem philosophicam probaret rationalem credibilitatem christianismi mere rationaliter et historice, etiam ipse staret sub directione doctrinae superioris, in quantum cognitio fidei in qua deberet esse instructus, proponeret ei id cuius rationabilitatem ostenderet. Sed in hoc casu influxus fidei praeconceptae esset mere materialis. Ad veram autem et perfectam Apologeticam requiritur directio formalis fidei. Haec vero non requiritur ad philosophiam, et historiam, quibus *uti* debet Apologetica, tanquam inferioribus disciplinis.

2 Apologeta ait cum S. Paulo « Credidi, propter quod locutus sum» II Cor., IV, 13. Cf. Lacordaire, *Conférences* année 1843, 14.0 conf. De la certitude rationnelle produite dans l'esprit par lo doctrine catholique. « Le premier voeu d'une doctrine c'est de conquérir les esprits ... *La doctrine veut commander aux esprits, elle ne s'en cache pas,* et mol, doctrine vivante, moi à qui a été dit dans mes ancêtres : *va et enseigne toutes les nations»* moi ... et pourquoi voudriez vous que je vous déguisasse mon ambition? Mon ambition n'a pas de limites, mon ambition c'est plus que l'Océan : mon désir de domination sui toute créature , .q,.d>le d'entendre la parole divine, c'est, comme l'a dit saint Paul, deiapllwi toute Intelligence, toute hanter

Minor est Aristotelis et S. Thomae, Physica, l. II, c. 2, lect. 4. « Eiusdem scientiae est considerare finem et quae sunt ad finem, et hoc ideo, quia ratio eorum quae sunt ad finem a fine sumitur..' ». Applicatio ad credibilitatem manifesta est : *quid debeat esse evidens credibilitas* ut si vera et legitima conditio non cuiuscumque fidei sed fidei divinae et immutabilis ? Hoc determinandum est non solum secundum exigentias rationis quae evidentiam desiderat, sed etiam *secundum exigentiam firmitatis fidei* non humanae et mutabilis sed divinae, *quae nunquam in dubium revocari debet,* ita ut oporteat subire martyrium potiusquam de veritate fidei deliberate dubitare. Et haec est ratio quare Deus ipse revelando prophetis, Christo et apostolis mysteria fidei, dedit eis signa seu motiva credibilitatis, ut revelatio rationabiliter proponeretur hominibus et defenderetur, ut nempe « obsequium fidei nostrae sit rationi consentaneum » Rom. XII, 1, et mysteria sint evidenter credibilia.

Item propterea Ecclesia declaravit ad evidentiam credibilitatis habendam *non sufficere magnam probabilitatem* de ipso facto revelationis, ut praesertim apparet ex litteris Pii IX contra doctrinam Hermesii (Denzinger, 1634 ...). Et tanquam edocta a Deo, Ecclesia definivit valerem motivonum credibilitatis (Denz. 1813).

S. Theologia denique in analysi actus fidei determinat quomodo hic actus quoad suam substantiam supernaturalis debet esse rationi consentaneus, et quid sit praecise evidentia credibilitatis. Manifestum est enim quod vera notio credibilitatis pendet a notione revelata fidei divinae ; haec autem a vera notione supernaturalis revelationis quae est motivum fidei ; notio autem revelationis pendet a priori notione ipsius ordinis veritatis supernaturalis. Ideo, si apologeta non habet veram et theologicam notionem de excessu ordinis veritatis supernaturalis, sed notionem plus minusye rationalisticam, ut semi-rationalistae Hermes, Guenther, tunc habebit falsas notiones et de revelatione, et de fide supernaturali, et de credibilitate, et consequenter de methodo efficaci ad credibilitatem probandam. Sic apparet quare ipse Deus docuit viam rectam ad revelationem rationaliter defendendam ; propterea diximus supra : Apologetica argumentatur ex ratione sed sub directione fidei. *Insuper Apologetica debet tractare de obligatione credendi* et proinde aliquid dicere *de gratia necesaria ad fidem, imo ad initium fidei.* Ergo Apologetica reductive pertinet ad scientiam fidei '.

qui s'élève », par la force de la doctrine qui vient de Dieu. Ainsi nous avons une grande ambition, et, si vous avez une doctrine, cette ambition est aussi la vôtre. Ne dissimulons pas ; disons que nous sommes des hommes qui voulons tout conquérir, posséder les esprits, les gouverner. Pourquoi ? Est ce par un désir égoïste de prééminence ? Non Messieurs, c'est que la vérité est aussi charité. . . *Cette certitude* si difficile pour tous. . . cette certitude qui n'a que des ennemis, *nous l'avons. Je* l'ai. . . mes frères et moi.. . nous voici, certains de nous et de notre doctrine».

1 Apologeta quidem, ut· supra diximus, in praxi relate ad talem incredulum diffidentem convincendum, potest prudenter *de hac superiori directione fidei non loqui,* praesertim initio. Imo Christianus philosophus vel historicus, sine hac positiva direlione scribere potest opera philosophica et historica valde pro Apologesi utilia, imo dicacia prout defendunt ipsam traditionalem Apologeticam a Christo, ab Apostolis et ab Ecclesia propositam. Sed non ita constituta est ipsa traditionalis Apologetica, inlegra, non minus alta quam profunda, ut apparet apud magnos apologctas, ut S. lustinum, S. Irenoum S Augustinum, S. Thomam, Bossuet, etc. Imo si aliquis

€onfirmatu i°. Si Apostolica consideratur ut scientia mere rationalis ante Theologiam constituenda, plura apparent inconvenientia.

Quidam apologetae sic procedens intenderunt determinare ex sola ratione quaenam credibilitas praerequiriur ad credendum fide divina, et plures affirmaverunt sufficere magnam probabilitatem sine vera certitudine de facto revelationis. — Alii autem timide et sine securitate proponunt traditionalia credibilitatis motiva, quae firmiter ab Apostolis et Ecclesiae Doctoribus proponebantur, ac certissima judicantur ab Ecclesia. Alii fere nihil dicunt de concursu gratiae necessariae ad fidem, ac si actus fidei divinae esset conclusio syllogismi apologetici. — Quidam denique arguerunt ex quodam naturali desiderio efficaci religionis supernaturalis ; hoc autem desiderium efficax aut exigentiae rejicitus a S. Theologia et a declarationibus ipsius Ecclesiae contra Baium et modernistes (Denz. 1021, 2103).

Ideo apologeta debet esse theologus ad recte et integraliter tractandum de obiecto Apologeticae. Et ipsa Apologetica pendet quodammodo a Theologia proprie dicta in determinatione sui obiecti et consequenter suae methodi. Unde est pars praevia S. Theologiae, seu Theologia quae utitur philosophia et historia ad fondamenta fidei defendenda 1.

Confirmatur 2·. Evidens credibilitas nen solum est fidei praerequisita conditio, et verae fidei nota, sed post infusionem fidei remanet ut *obtectorum fidei proprietas*ll. Atqui Theologia seu scientia fidei per se tractare debet de proprietatibus fidei. Ergo. — Id enim quod apparet primo in ordine inductive, via inventionis, ut nota, apparet postea in ordine deductivo, via iudicii, ut proprietas ; sic fides evidentem credibilitatcm praesupponens, habet pro proprietate quod sit rationi consentanea. Ita etiam inductive discernitur ex suis notis vera ecclesia Christi, postea ex essentia :ntima verae Ecclesiae deducuntur proprietates, quae cum notis coincidunt, sed dicuntur notae ut exteriori consideratae, et proprietates ut ab intus procedentes,

philosophus vel historicus crederet se efficacius posse convincere infideles, *abstrahendo totaliter a directione fidei,* nihilominus ipse dirigeretur ab ipsa Apologetica quae est in Evangelio et in traditione, et quam philosophice et historice defenderet.

l Cf. Christus *{Manuel d'Histoire des Religiones* par 1. Huby, 1912, 5.e éd., p. 900 : « Si la brillante aurore (du xtx.e siècle) ne fut pas suivie d'un beau jour, la cause principale en fut, non seulement en France, mais partout, dans le caractère superficiel des études philosophiques et théologiques, *On se laissa éblouir* par les besoins immédiats, qui étaient pressants, *pas l'actualité:* en n'alla pas jusqu'à la source du mal. On ne songea pas à confronter la pensée moderne avec la théologie tradionnclle que les maîtres d'alors connaissaient peu ou connaissaient mal. *Pour être efficace l'apologétique devrait fleurir, comme par surcroît d'une philosophie religieuse assurée, d'une théologie retrempée aux sources de la foi, d'une connaissance de l' histoire acquisé par un long et méthodique effort.* Mais alors on cultiva ce genre dangereux pour lui-même. On dut masquer tant bien que mal, par l'éloquence des mots, par la divination du génie, par le brillant incertain de théories improvisées, d'irréparables lacunes. Ees meilleurs apologistes furent des laïques, des prêtres insuffisamment initiés aux sciences ecclésiastiques ou lancés avant Γ heure dans des discussions pour lesquelles le zélé ne supplée pas à tout. Le talent peut suffire au novateur pour se faire un groupe de disciples et tracer, a travers les alluvions de la libre-pensée, des dérivations originales : il ne suffit pas à qui doit *rallier les esprits à une doctrine établie, défendre une religion d'autorité, déblayer ou élargir le lit du grand fleuve traditionnel* (. Cf. in eodem opere quid dicitur de methodo historica, de methodo comparativa et evolutionistica in historia religionum, p. 2, 35, 165, 589, 591.

2 Ita est in ordine cognitionis, sicut in ordine naturae ; dispositio in via generationis praecedit formam, et naturaliter sequitur fonnam ut proprietas, sicut calor est dispositio ad formam ignis et postea proprietas Ignis, cf. III a q. 7, a. 13, ad 2. De veritate q. 28. a. 2 fine. Dispositio praecedit in ordine causae materialis, sequitur in ordine causae formali.., sic causae sunt ad invicem causae I .l II ae q. 113, a 8.

Ad eatndem autem scientiam secundum duplicem methodum inductivam et deductivam, pertinet tractare de notis quibus discernitur aliqua essentia et de proprietatibus huiusce essentiae; sunt duo opera scientifica, non duo habitus scientifici. Scientia fidei igitur necessario tractare debet de proprietate obiectorum fidei, scilicet de credibilitate.

Confirmatur 3". Nulla scientia est solum defensiva, sed est expositiva et deductiva ; nec demostratio extrinseca ex signis sufiicit ad constituendam scientiam, sed solum partem scientiae.

40 /ijr- *trationali consuetudine Doctorum Ecclesiae* apparet Apôlogeticam non esse, iuxta eos, scientiam a S. Theologia specifice distinctam. Communiter theologi, cum Sancto Thoma, I.a, q. 1, a.2, referunt praecitatam definitionem Sacrae Theologiae a S. Augustino traditam in *de Trinitate,* l. XIV, c. 1. Huic scientiae attribuitur illud tantummodo quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur». Illud autem quo fides saluberrima ğignitur et defenditur per se pertinent ad Apologeticam quae fundamenta fidei defendit ; et id quo fides divina nutritur et roboratur, pertinet ad Theologiam specialem seu proprie dictam, quae connexionem mysteriorum inter se et cum fine hominis ultimo ostendit, ac conclusiones articulorum fidei deducit. Unde haec omnia ad eamdem scientiam pertinent.

De facto scholastici nunquam instituerunt de crcdibilitate mysteriorum fidei scientiam specifice, distinctam a Sacra Theologia, sed generaliter de ea egerunt in tractatu de fide, prout evidens credibilitas est conditio sine qua non fidei divinae ; de aliis autem partibus Apologeticae, nempe de revelatione, de prophetia, de miraculi possibilitate, cognoscibilitate, vi probativa, erat quaestio sive in tractatu de revelatione prophetica (II.a II.ae q. 171 ad 1'"), sive in tractatu de gubernationedivina (I.a q. 105, de miraculo) sive in tractatu de Christo (III.a q. 43 et 44, de miraculis Christi ; q. 53 ad 55 de resurrectione Christi).

Saeculo autem XVIII et XIX necessarium fuit contra negationes, rationalistarum tractare separatim *de Revelatione* (seu de vera religione revelata) ac *de vera Ecclesia Christi,* et in hac defensione fidei, proceditur arguendo, non ex revelatione, sed ex ratione et historia. Sic constituta est Apologetica, quae quidem vocari potest opus scientificum distinctum ab opere theologico proprie dicto ; non vero est habitus scientificus seu scientia per se distincta a Sacra Theologia ; revera est eius pars *initialis,* sicut in multis scientiis pars inductiva quae ad principia ascendit, praecedit deductivam. Attamen tanquam reflexio critica *perlicitur* solum post constitutionem progressivam scientiae, sicut reflexio in genere praesupponit cognitionem directam realitatis.

Apologetica igitur non est nova scientia ab antiquis theologis ignota, ı t nunc constituenda. Ita critica non est nova scientia a traditionalibus philosophis ignota et saeculo XIX inventa ad confutationem subiectivi-

ı S. Thomas dicit II a II.ac q. 6 a. t. ad ı : «Per scientiam *gignitur* fides et nutritur per modum exterioris persuasionis, quae fit ab aliqua scientia, sed principalis et propria causa fidei est id quod interius movet ad assentiendum ». Et per „ lentiam sacram gignitur fides non in theologo vel apologcta, ut patet, sed in his <pd ad fidem nb inlklolltntc accedunt.

starum, sed est defensiva pars Metaphysicae generalis, qua fit transitus a logica ad ontologiam proprie dictam, quamvis perficiatur solum post constitutionem ontologiae.

-V. B. Quidam considerantes praedictas rationes concedunt necessitatem theologiae apologeticae seu fundamentalis, sed volunt eam distinguere a scientia apologetica seu Apologetica et ab arte apologetica seu a praedicatione apologetica.* Proinde, iuxta eo:, *Theologia apologetica,* via regressiva, id est modo résolutive, exponeret ea quae revelantur de ipsa revelatione, ac de fundamentis fidei, et ex his revelatis deduceret theologicas conclusiones. *Scientia apologetica* esset scientia rationalis, quae theoretice et historice ostenderet evidentem credibilitatem mysteriorum fidei et obligationem credendi. *Ars autem apologetica* pratice duceret ad fidem infideles non in genere, sed in particulari, et disponeret non solum eorum intelligentiam per expositionem motivorum credibilitatis, sed eorum voluntatem, manifestando quod bonum est credere, proponendo religionem revelatam non solum ut veram, sed ut bonam, amabilem et necessariam ad finem ultimum nostrae vitae consequendum.

Ad hoc dicendum est : Haec tria constituunt quidem *opera distincta* non vero *habitus scienti]icos* per se distinctos. Sed plures hodie indicant de diversitate scientiarum secundum diversitatem phaenomenalem operum scientificorum, non profunde secundum distinctionem ontologicam habituum, ut facit S. Thomas, qui ad unam eatndcnique scientiam reducit Theologiam speculativam et Theologiam practicam seu moralem (I.a q. r, a. 4), sicut Theologiam positivam et Theologiam systematicam (I.a q. i, a. 8).

Dicendum est igitur : Theologia positiva manifestare debet quid sit revelatio ex ipsis fontibus revelationis, scilicet ex Sacra Scriptura et Traditione. Theologia autem systematica circa ipsam revelationem debet, non solum deducere conclusiones theologicas ex revelatis, sed prius ostendere contra rationalistas revelationem non esse impossibilem, inconvenientem, incognoscibilem, sed cognoscibilem, ex signis divinis et mysteria fidei esse rationabiliter credibilia. Unde Theologia fundamentalis non potest specie distingui a scientia apologetica, secus pars systematica Theologiae fondamentalis tolleretur aut esset mera reiteratio scientiae apologeticae. Aliis verbis : Theologia systematica, quae defendit rationaliter contra obiectiones rationalistarum diversa fidei mysteria Trinitatis, Visionis beatificae, Incarnationis, Redemptionis, Eucharistiae, etc., debet ipsum revelationis mysterium lationaliter defendere ; scientia enim fidei ipsa fundamenta fidei tuetur antequam speciales articulos fidei consideret et conclusiones theologicas eruat Nec scientia apologetica magis distinguenda est ab arte apologetica, quam logica ut scientia ab arte syllogistica.

l Ita P. Pinard, S. I., *Recherches de science religieuse,* Juillet-Octobre 1913.

• Cf. Gardeil, O. P., *La Crédibilité et l' Apologétique,* 2.a édition, introduction p. xi et pp. 247-251 :

« La fonction apologétique de la théologie se déduit de son caractère métaphysique surnaturelle.

« La métaphisique rationnelle, comme science suprême dans l'ordre naturel, défend ses propres principes et, parmi ceux-ci. les principes qui fondent |a connaissance humaine elle-mfimc. C'est ainsi que se forme en lôto de la métaphysique une doctrine générale et fondamentale, qui a nom Γ Epistémologie (Métaphysique critique', ou doctrine de la possibilité de la connaissance vrai··, <··ι|.ιιη<· ·„ lentifique.

«A cotte doctrine s'adjoint la Critérlo|og|o, un ii.dtc îles signes auxquels se reconnaît la connaissance certaine. Lu tnotll <|<. Γη<‖<>η< lion «!« ces disciplines fou-

5° *Solen utti- Obiectiones.*

is *Obiectio.* Sacra Theologia et Apologetica distinguuntur specifice ut scientiae, et non solum ut munera eiusdem scientiae.

Etenim scientiae specifice distinguuntur secundum sua obiecta. Atqui Apologetica et Theologia habent diversa obiecta, obiectum enim Apologeticae est credibilitas naturaliter cognoscibilis, obiectum Theologiae est quod deducitur ex veritatibus revelatis. Ergo Apologetica et Theologia specifice distinguuntur.

Resp. : distinguo maiorem: scientiae specifice distinguuntur secundum sua obiecta formalia specie distincta, concedo ; scientiae specifice distinguuntur secundum diversitatem *obiecti proprii* et *obiecti extensivi* eiusdem considerationis, nego. Contradistinguo minorem : Apologetica et Theologia habent diversa obiecta, ut obiectum proprium et obiectum extensivum eiusdem considerationis, concedo, ut obiecta formalia specie distincta, nego.

Scientia enim suprema potest habere, praeter suum obiectum proprium, obiectum extensivum ad quod extenditur ; sicut iuxta Aristotelem (Metaph., i. IV), Metaphysica quae habet pro obiecto proprio ens in quantum ens extra animam existens, sese extendit, ut suprema scientia naturalis, ad defensionem valoris ontologici primorum principiorum rationis quae versantur circa ens ; et in hac defensione Metaphysica utitur mediis logicis.

Ita Sacra Theologia, quae habet pro obiccto proprio Deum sub ratione Deitatis, revelatione cognitum, sese extendit, ut suprema scientia, ad defensionem ipsius revelationis, per media rationalia.

i" *Instantia.* Atqui Apologetica et Theologia habent obiecta formalia specie distincta.

Media cognitionis seu lumina diversi ordinis constituunt diversa obiecta formalia, Vtqui Theologia procedit sub lumine supernatural! revelationis, non vero sub lumine naturali rationis, ut facit Apologetica. Ergo Theologia et Apologetica habent diversa obiecta formalia.

Resp. : distinguo maiorem : media ostensiva diversi ordinis constituunt diversa obiecta formalia, concedo; *medium ostensivum* et *medium dejensivum* eiusdem obiecti *dentiae supremae,* nego. — Contradistinguo minorem : Theologia non procedit sub lumine naturali rationis ad ostendendum suum obiectum, concedo ; ad illud *defendendum,* nego. Hoc enim facit prout est scientia suprema, scientia enim fidei debet

damentales à la Métaphsique est celui-là même que donne S. Thomas: étant la science uprême, elle doit se défendre elle-même.

« Parallèlement donc, la métaphysique surnaturelle devra posséder une critique ▮U défense de la connaissance surnaturelle de la foi, de sa possibilité, de sa légitimité, me épistémologie et une critèriologie surnaturelles. Or, on défend la possibilité de la onnaissance surnaturelle par les thèses de la possibilité de la révélation, du miracle, le la prophétie, etc. On défend sa légitimité en établissant les signes auxquels se reonnatt la vraie révélation et l'intervention effective de ces signes à l'appui de la révélation chrétienne. Mais tout cela n'est pas autre chose que Γ Apologétique proprement dite . . .

« Cette notion de l' Apologétique est sans nul doute la notion la plus adéquate à l'quelle l'on puisse s'arrêter. La crédibilité est formellement une propriété d'un objet ut naturel. Il est donc dans l'ordre que la science qui s'occupe de l'objet de foi, 'occupe de sa propriété.. Cette manière d'entendre l'Apologétique est d'ailleurs celle des anciens qui rattachaient ('Apologétique à la Théologie de l'objet de foi. Au fond, i est le [mint du vin· du (*'mitra (lentes* ».

defendere credibilitatem mysteriorum fidei, cum haec credibilitas sit conditio sine qua non ipsius lidei et obiectorum fidei proprietas.

2“ *Instantia.* Atqui Theologia et Apologetica non eodem modo defendunt revelationem et credibilitatem, ergo remanet difficultas.

Theologia enim defendit revelationem arguendo solum ex fontibus revelationis. Atqui Apologetica defendit revelationem arguendo solum ex ratione. Ergo Theologia et Apologetica non eodem modo defendant revelationem, unde theologia apologetica specie distinguitur a scientia apologetica.

Resp. : Distinguo maiorem : Theologia *positiva* defendit revelationem arguendo solum ex revelationis fontibus, scilicet ex Sacra Scriptura et Traditione, ad manifestandum auctoritative quid sit revelatio, quomodo facta est et transmittitur, concedo. Theologia *systematica* defendit revelationem ex solis fontibus revelationis, nego, sed ex ratione, manifestando contra rationalistas revelationem non esse impossibilem, inconvenientem, sed e contra convenientem et cognoscibilem ex signis divinis. — Concedo minorem. Distinguo conclusionem : Theologia et Apologetica non eodem modo defendunt revelationem, si agitur solum de Theologia positiva, concedo : si agitur de Theologia systematica, nego.

3tt *Instantia.* Sed nulla scientia probat suum obiectum formale. Atqui secundum praedictam responsionem Sacra Theologia probaret suum obiectum formale quo, scilicet ipsam revelationem. Ergo falsa est responsio.

Rr.sp. : Distinguo maiorem : Nulla scientia probat suum obiectum formale ex sua propria ratione formali, concedo, esset enim circulus vitiosus : nulla scientia probat suum obiectum formale ex rationibus mutuatis ab alia scientia, nego. Contradistinguo miriorem : Theologia probaret revelationem ex revelatione, nego : Theologia defendit revelationem et credibilitatem mysteriorum ex rationibus mutuatis a Metaphysica et historia, concedo. Sic Methaphysica critica probat valorem primorum principiorum rationis circa ens extramentale reducendo scepticos ad absurdum per media logica ; unde, ut est suprema scientia. Metaphysica utitur logica ad defensionem suiipsius, similiter Theologia utitur Metaphysica et historia ad defensionem fidei.

4“ *Instantia.* Quod essentialiter dependet a fide non potest fidei fundamenta defendere sine circulo vitioso. Atqui Sacra Theologia essentialiter dependet a fide. Ergo Sacra Theologia non pot.?st ipsa fidei fundamenta defendere contra rationalistas, sine circulo vitioso.

Resp. : Distinguo maiorem : *argumentando ex fide,* concedo ; sub directione fidei *utendo* scientis rationalibus, nego. Concedo minorem. Contradistinguo conclusionem : Sacra Theologia non potest fundamenta fidei defendere contra rationalistas argumentando ex fide, concedo ; argumentando ex ratione, prout sub directione fidei utitur scientiis inferioribus, nego. Cf. infra c. **III** a. I. de methodo Apologeticae relative ad methodum Theologiae proprie dictae.

5» *Instantia.* Sed rationalis defensio fidei non potest ab ipsa fide dirigi sine pe' riculo fideismi seu diminutionis virium rationis.

Resp. : Haec defensio dirigitur a fide quoad *acceptationem notionum* revelationis et fidei divinae ac quoad *proposi.ionem* praecipuorum motivorum credibilitatis, sed mere rationaliter *probat* valorem horum motivorum. Et in hoc nullum est periculum fideismi.

6a *Instantia.* Theologia non potest efficaciter defendere credibilitatem mysteriorum fidei, proinde requiritur alia scientia.

Theologia enim defendendo mysteria, ea non probat ‹›»'d solum solvit obiectiones adversariorum Atqui ad detendendum crcdiblllllalem invelatorum, non solum debet

solvere obiectiones, sed ipsum factum revelationis probare. Ergo Theologia non potest efficaciter defendere credibilitatem revelatorum.

Resp. : distinguo maiorem ; defendendo mysteria *in speciali,* concedo ; defendendo mysteria *sub communi ratione credibilis,* nego, quia sub isto generali aspectu mysteria sunt visa, propter signa divina quibus confimantur. — Concedo minorem. — Confradistinguo conclusionem: si sit paritas inter communem credibilitatem mysteriorum et mysteria in speciali, concedo ; secus nego.

71 *Instantia.* Aliquis homo nondum habens fidem, nec proinde Theologiam, potest instituere Apologeticam ad perveniendum ad fidem. Ergo Theologia et Apologetica distinguuntur, cum una possit esse sine altera.

Resp. : transeat antecedens ; distinguo consequens : Theologia et Apologetica distinguuntur ut partes unius scientiae, concedo ; ut duae scientiae, nego. Aliquis enim potest quodammodo cognoscere unam partem scientiae, non alteram, sicut criticistae qui instituunt Metaphysicam criticam, nunquam vero ad ontologiam perveniunt. Etiam aliquis incredulus putans Christianismum esse utilem societati, potest scribere librum ad ostendendum ipsa Christianismi mysteria in speciali non esse absurda, sed opinabilia.

Ad antecedens dixi : transeat, non concedo. Aliquis enim nondum habens fidem non potest proprie instituere Apologeticam ad perveniendum ad fidem : nam Apologetica non est proprie rationalis *accessus* ad fidem sed rationalis *dejensio* fidei, et nemo proprie defendit nisi id quod jam possidet. Sed aliquis homo nondum credens ' videnter potest *legere Evangelium et Historiam ecclesiasticam, quae demonstrativam ipologeticam continent.* Apologcta autem ut prophetae et apostoli, qui primi apologetae luerunt, non ascendit ad fidem, sed eam possidet, et quarfi ex alto descendit ad eos qui rationalem viam fidei inquirunt aut contra fidem obiiciunt.

8“ *Instantia.* Sed fidei obsequium in ipso apologeta debet esse rationabile etiam ab initio. Atqui ita non esset, si apologeta ex alto, id est. ex fide procederet ad Apologeticam constituendam. Ergo Apologetica non ita constituenda est, sed a sola ratione, ut scientia mere rationalis, id est ut *philosophia religionis,* et non ut theo logia fundamentalis.

Respondetur dupliciter ; i’ Non servaretur rationalitas obsequii fidei in exposi-1'one Apologeticae, si apologeta ita ex alto procederet ut defenderet fidem ex fide; secus autem si ex alto, id est sub directione fidei, defendit fidem ex ‘ratione.

2’ Ipse apologeta prius pervenit rationaliter ad actum fidei, non tanquam apologeta, sed tanquam *auditor* praedicationis evangelicae et apologeticae ; nec est processus in infinitum in praeterito, nam primi apologetae fuerunt Christus et prophetae qui sub lumine prophetico ab ipso Deo revelante acceperunt signa revelationis et cognitionem de connexione signorum cum revelatione mysteriorum confirmanda. Aliis verbis, via recta ad revelationem rationaliter proponendam et defendendam non est inventa ab hominibus, ut philosophia, sed est a Deo tradita, quamvis l ibore rationis magis explicetur. Unde qui nondum ad fidem pervenit eam efficaciter defendere nequit, sicut infans nondum generare potest. — Insuper *finis proximus cursus t heologiae fundamentalis potius est formare apologetas quam incredulos perducere ad fidem.*

Instantia. Apologetica non est pars praevia Theologia nec introductio ad theologiam, sed via ad fidem quae Theologiam procedit, Ergo distinguitur a Theo-l !{ia. Multi enim desiderant cognoscere motiva credibilitatis, non vero postea studere Theologiae, fides eis sufficit.

Resp. : distinguo antei edens : Apologetica secundum sensum communem est solum a ia ad tidom simple ilei ,u , aptam, transeat ; sed Apologetica scientitice considerata

est via ad fidem scientiae consideiatam, scilicet ad Theologiam. Sic examen et confutatio rationalism! in genere praecedit confutationem obiectionum rationalistarum contra mysteria in speciali.

Ultima obiectio : In Encyclica Pii X, 21 Apr. 1909, legitur «Philosophiae munus-; est praecipuum in perspicuo ponere fidei nostrae rationabile obsequium (scii, credi-i bilitatcm mysteriorum). Longe aliud ab hoc theologiae munus est quàe divina reve-' latione nititur»; Denzinger, 2120.

Respondetur ' in hoc textu non assignatur munus conveniens per se et immediate philosophiae, nam philosophia posset existcre absque elevatione nostra ad ordinem supernaturalem et levelatione divina, sed agitur de munere philosophiae prout subservit fidei, scilicet prout Theologia ipsa utitur philosophia ad credibilitatem mysteriorum fidei manifestandam. Munus autem proprium Theologiae est exponere, rueri mysteria revelata, et conclusiones theologicas deducere. Id munus proprium non impedit Theologiam extensione fieri Apologeticam ad ipsam revelationem defendendam ; imo haec defensio per se pertinet ad Theolog:am ut est suprema scientia, quae nullo modo subordinari potest scientiae rationali. Scientia enim suprema ordinis supernaturalis non subordinatur nisi scientiae Dei et beatorum, et ipsa defendit ex alto et non solum ab imo sua principia et credibilitatem mysteriorum contra ne-| gantes ; proinde, ut diximus, primi Apologetate non fuerunt philosophi sed prophetae, Christus et apostoli.

§ II. **An Apologetica recte nominetur pars Theologiae fundamentalis.** — Relative ad rationalistas, nomen Apologeticae convenientius apparet, nam απολογία in graeco significat defensionem et revera in hoc tractatu defenditur contra adversarios origo divina doctrinae Christi et Ecclesiae romano-catholicae ...

Sed etiamsi non essent adversarii, obsequium fidei nostrae deberet esse rationabile | et quamvis non omnes fideles indigeant demonstratione scientifica fundamentorum fidei, tamen pro theologis locus est inquisitionis scientificae de revelatione, ante Theologiam specialem. Unde sicut evidens credibilitas est conditio sine qua non fidei divinae, ita *probatio scientifica credibilitatis pertinet ad integritatem S. Theologiae seu scientiae fidei,* ad modum introductionis vel reflexionis criticae.

Haec autem consideratio scientifica fundamentorum fidei recte vocatur prior pars Theologiae fundamentalis[2]. *Theologia* dicitur tanquam pars Theologiae, scientiae supremae, ut. dictum est ; et *fundamentalis* est seu *generalis* prout versatur circa fidei fundamenta, id est circa revelationem ipsam, credibilitatem, et proximam fidei regulam, vel circa revelata in genere. Non vero fundamentalis dicitur in hoc sensu quod argumentatio apologetica esset fons vel principium ex quo Theologia specialis procederet, revera *argumentatio apologetica est solum subsidium cuius ope defenditur revelatio et fides Christiana, quae est proprie fons et principium Theologiae proprie, dictae*[3]. Ita lumen naturale rationis est

[*] Tunc Apologetica nullo modo esset polemica, sed solum irenica.

[1] Hoc nomen tamquam legitimum accipitur ab Ott iGER S. I., *Theologia fundamentalis,* t. I, p. ii, ab Ehrlich, Knoll, Rrinhkding, Sciiwhtz, Hettingbr, Jansen, Stadler, etc.

[3] Ita Klbutgbn S. !.. *Théologie der Voreoit,* l.clzler Band 553 f. K50 fr. et P. Gar-»bii. O. P., *I.a Crldibilitil ei l' rlpologitiqur. i<* ''dltimi, p. 247-251.

fonsMetaphysicae, quamvis Metaphysica critica dici possit Metaphisica fundamentalis prout versatur circa valorem luminis rationis ac illud defendit contra negantes. Lumen naturale rationis altius est quam Metaphysica critica, sicut lumen supernaturale revelationis et fidei altius est quam Theologia fundamentalis, quae circa ipsum versatur.

Haec prior pars Theologiae fundamentalis, quae antecedit tractatum *de locis theologicis,* recte etiam nominatur *Theologia apologetica,* nam apologetica sumi potest adiective et substantive, sicut dogmatica aut mystica.

§111. **Relatio Apologeticae ad scientias naturales quas praesupponit.** — Apologetica praesupponit *philosophiam,* praesertim metaphysicam generalem, theologiam naturalem, psychologiam rationalem, et cosmologiam. Sic recolligit quae probantur in sana philosophia contra phaenomenismum, agnosticismum et immanentismum, circa valorem ontologicum et transcendentem primarum notionum ac principiorum rationis, sed hoc facit solum prout necessarium est ad suum finem, scilicet ad revelationis defensionem. Item supponit, contra evolutionismum absolutum, demonstrationem philosophicam existentiae Dei et Providentiae, veram notionem legis naturalis cui potest fieri derogatio secundum potentiam Dei extraordinariam. Haec tractantur in philosophia, et assumuntur a Theologia fundamentali in ordine ad revelationis defensionem, sicut Theologia moralis assumit, in ordine ad finem supernaturalem, ea quae probantur circa virtutes naturales ab ethica naturali.

Similiter Apologetica praesupponit *historiam* criticam et exegesim rationalem Sacrae Scripturae, non vero prout Sacra Scriptura est liber divinus, sed ut est liber historicus ab aliquo auctore humano veraci scriptus. Unde non necesse est longe tractare de multis quaestionibus de genuinitate ac integritate Evangeliorum, quae ex professo tractantur in parte historica cursus introductionis ad Sacram Scripturam. De his autem notandum est non accipiendam esse historiam more agnosticorum conscriptam. Ut dicit Encyclica *Pascendi* Pii X : « Ex agnostici-<mo historia, non aliter ac scientia, unice de phaenomenis est. Ergo tam Deus quam quilibet in humanis divinus interventus ad finem reficiendus est, utpote ad illam pertinens unam (iuxta agnosticos) ». Sic enim a priori excluderetur rationalis cognoscibilitas miraculi quo confirmatur revelatio. (Cf. Denzinger, nn. 2097-2098, 2101). Accipienda est historia ut concipitur a ratione naturali et a sana philosophia.

An Apologetica subordinetur istis scientiis naturalibus praesuppositis. — Semirationalistae et modernistae respondent affirmative.

E contra theologi traditionales respondent : non eis subordinatur sed eis utitur. Ratio est, quia Apologetica est defensivum munus Sacrae theologiae, non vero scientia mere rationalis a Theologia distincta. Si i-sset scientia mere rationalis, recte vocaretur, ut faciunt praesertim protestantes liberales, « philosophia religiosa » vel « philosophia religionis », proinde subalternaretur philosophiae generali, et eligeret tanquam duces principales non Christum, prophetas et apostolos, sed magnos philosophos.

Revera autem Apologetica est defensiva functio sacrae Theologiae,

et se habet ad scientias naturalis ordinis, sicut Metaphysica critica ad logicam qua utitur.

Etenim Metaphysica, quae est scientia suprema ordinis naturalis, non subordinatur logicae, quamvis *utatur* logica ad suiipsius defensionem. Accipit nempe suum obiectum, ens extramentale, a lumine naturali rationis, non vero a logica ; ens non demonstratur, sed statim apprehenditur ab intellectu sicut color a visu. Metaphysica tamen utitur logica ad defendendum valorem realem primorum rationis principiorum ac luminis rationis, ducendo logice adversarios ad absurdum, id est ad illogismum.

Item Theologia fundamentalis quae est defensivum munus scientiae supremae altioris ordinis, non subordinatur scientiis naturalibus sed eis *utitur* tanquam subsidiis. Subordinatur solum fidei divinae et proinde scientiae Dei et beatorum, ex qua procedit revelatio. Christus enim ipse et apostoli dederunt veras notiones revelationis, fidei, credibilitatis, infallibilitatis Ecclesiae, et praebuerunt signa ad fidei defensionem ; apologeta tanquam Christi et Ecclesiae minister haec omnia a magisterio Ecclesiae tradita accipit et ea rationaliter defendit, ostendendo quod negantes aut in dubium revocantes factum revelationis debent necessario negare aut in dubium revocare id quod tenetur ut certum in metaphysica, in cosmologia, aut in historia (v. g. existentiam Dei, eius providentiam, miraculi possibilitatem, certissima testimonia historica de miraculorum existential. Et antequam utatur argumento philosophico aut historico, Theologia etiam fundamentalis illud iudicat saltem negative sub lumine superiori revelationis et fidei, prout istud argumentum non opponitur revelatis, sed e contra eis covenit. Hoc est privilegium supremae scientiae, quae ex alto seipsam et arcem fidei defendit. Theologus vero non debet tenaciter suis praeiudicatis erroneis adhaerere sed agnoscere quidquid certo demonstratur in scientiis naturalibus '. Quid autem nobilius est pro his scientiis quam veritati supernatural!, seu verbo Dei servire ?

l Theologus qui reiiceret v. g. quod est certum in astronomia moderna, et adhaereret erroneis theoriis antiquorum, subordinaret Theologiam antiquae physicae. Et revera tempore Galilaei, pluies theologi obliti sunt id quod profunde dixerat S. Thomas, saeculo XIII : « Ad aliquam rem dupliciter inducitur ratio. Uno modo ad probandum sufficienter aliquam radicem, sicut in scientia naturali inducitur ratio sufficiens ad probandum quod motus coeli semper sit uniformis velocitatis. Alio modo inducitur ratio, quae non sufficienter probet radicem, sed quae radici iam positae ostendat congruere consequentes effectus : sicut in astrologia ponitur ratio excentricorum et epicyclorum ex hoc, quod *hac positione facta possunt salvari apparentia sensibilia* circa motus coelestes ; *non tamen ratio hoc est sufficienter probans : quia etiam forte alia positione facta salvari possent* » I.a q. 32, a. 1, ad 2. Item in *de Coelo,* l. I. lect. 3, in *Met.* l. XII, lect. 10.

CAPUT III.

DE METHODO APOLOGETICAE

Tres articuli.
Articulus I. Quomodo determinanda est haec methodus.
Articulus II. Quid docet Ecclesia de methodo Apologeticae.
Articulus III. Conspectus historicus Apologeticae quoad methodum.

Art. I.

Quomodo determinanda est haec methodus.

I. Determinatur relative ad methodum ex auctoritate qua utitur Theologia.
II. Determinatur in se, ut methodus analytico-synthetica, praesertim externa sed etiam interna.

§ I. **Relative ad methodum Sacrae Theologiae.** Methodus seu via ad demonstrandum in tali vel tali scientia determinari debet ex obiecto cognoscendo et ex ratione sub qua cognoscendum est, sicut motus specificatur a termino ad quem tendit. Unde methodus Apologeticae determinanda est ex conclusione quam Apologetica intendit, scilicet : mysteria fidei sunt rationabiliter credibilia et credenda fide firmissima, tanquam a Deo revelata ; haec autem conclusio probanda est contra rationalistas *non ex auctoritate divinae revelationis,* ut patet, esset enim circulus vitiosus, sed modo rationali.

Ex hoc iam manifeste constat propriam methodum Apologeticae non esse methodum ex auctoritate. Sed tunc surgit nova instantia contra precedentem thesim : quomodo non obstante hac diversitate methodorum Apologetica non sit scientia specifice distincta a S. Theologia.

Ad hanc difficultatem solvendam duo sunt in memoriam reducenda.

i° Theologia proprie dicta, ut supra dictum est, argumentatur quidem *principaliter* ex auctoritate Dei revelantis, et accipit a Deo sua principia, scilicet articulos fidei. *Secundario* tamen et ministerialiter S. Theologia argumentatur ex principiis rationis, non solum ad theologicas conclusiones inferendas, sed ad ipsa mysteria in speciali defendenda. Non mirum est igitur quod S. Theologia in defensione generali fidei utatur principiis rationis et ex eis procedat.

2° Apologetica cum Theologia proprie dicta convenit, prout accipit a Deo revelante *notiones* defendendas ipsius revelationis et fidei divinae, et etiam media efficacia (praesertim miracula et prophetias) ad credibilitatem rationaliter defendendam. Sic *sub directione Dei revelantis* haec media *proponit,* et postea ea *rationaliter* defendit.

Unde ipsa Ecclesia, a Deo edocta, sicut prophetae, de sua divina origine firmissime certa esset, etiamsi Apologetica nondum modo proprie scientifice constitueretur. Insuper sensus communis potest certo cognoscere credibilitatis motiva, antequam critice et scientifice contra rationalistarum obiectiones exponantur, sicut cognitio vulgaris liberi arbitrii certa est etiam pro iis qui scientificam determinismi confutationem ignorant. Propterea Ecclesia definivit in Cone. Vat., contra semirationalistam Hermes, quod «catholici iustam causam habere non possunt fidem, quam sub Ecclesiae magisterio iam susceperunt, assensu suspenso in dubium vacandi, *donec demonstrationem scientificamcredibilitatis et veritatis fidei suae absolverint* », Denz. 1815. Haec definitio tradenda est ex professo in principio cursus Apologeticae ; si vero Apologètica esset scientia mere rationalis, non deberet *ex projesso* hanc declarationem referre, nec exponere quid docet Ecclesia de methodo Apologeticae.

11. **Methodus Apologeticae est analytico-synthetica, praesertim externa, sed etiam interna.** — A. consideratur generice, B. specifice..

A. *Generice,* methodus Apologeticae sicut methedus Theologiae, proprie dictae est *analytico-synthetica.* Theologia, ut supra dictum est ex auctoritatibus divinis conficit corpus doctrinale analytice et synthetice ; colligit *inductive* ex Scriptura et Traditione veritates revelatas, instituit analysim supremarum notionum ac principiorum fidei circa ipsum Deum ; et *synthetice* descendit a Deo ad creaturas et a principiis fidei ad conclusiones theologicas. Item Theologia fundamentalis accipit a revelatione (a S. Scriptura et Traditione) notiones fundamentales mysterii supernaturalis, ipsius revelationis, fidei divinae, debitae credibilitatis, etc. ; has notiones modo *analytico* explicat et defendit contra adulterationes adversariorum : eas *synthetice* ordinat descendendo a notione suprema simpliciori et universaliori ipsius revelationis supernaturalis, ad notiones subordinatas fidei, credibilitatis, et denique ad credibilitatis motiva, quibus probatur factum revelationis.

Haec methodus determinatur ex obiecto cognoscendo, scilicet ex conclusione probanda, nempe : mysteria fidei catholicae, tanquam a Deo manifeste revelata, sunt evidenter credibilia et credenda. — Ad hanc enim propositionem probandam oportet praecognoscere quid significant exacte *subiectum* et *praedicatum* propositionis, et determinare *principium* vel medium ex quo necessario infertur attributio praedicati subiecto. Unde Aristoteles dicit in sua theoria de demonstratione (Post. Analyt., l. I, c. 1 et 2) : ad demonstrationem tria sunt praecognoscenda : subiectum, praedicatum et principium ex quo infertur conclusio. Sic omnis scientia procedit ex praecognitione notionum et principiorum.

Ad inferendam igitur conclusionem Apologeticae, oportet habere 1' veram notionem et *mysterii* fidei catholicae et ipsius *revelationis* divinae, 2' veram notionem *credibilitatis,* j·' cognoscere *principium,* ex

quo probari possit factum revelationis et proinde credibilitas mysteriorum, scilicet *valorem motivorum credibilitatis.*

Ratio subordination's praedictarum notionum iam manifesta est, notio enim *credibilitatis* pendet a notione *fidei divinae* seu actus credendi, nam credibile est quod legitime credi potest ; notio autem fidei divinae pendet a notione *revelationis divinae,* quae est motivum fidei ; denique haec ultima notio revelationis supernaturalis pendet a priori a notione *mysterii supernaturalis* et a notione «psius *ordinis supernaturalis.* Ideoque si sunt de ordine supernaturali duae notiones oppositae, una orthodoxa, altera heterodoxa, erunti consequenter duae oppositae notiones revelationis, duae oppositae notiones fidei et proinde credibilitatis, denique duae methodi ad credibilitatem probandam. Apologetica igitur debet defendere veras notiones ab ipsa revelatione traditas, earum analysim instituendo et eas synthetice ordinando ab universaliori ad minus universalem. Unde eius methodus generice considerata est analytico-synthetica.

B. *Specifice* autem considerata, haec methodus dicitur *praesertim externa* quamvis simul sed *secundario interna.* Id apparet ex oppositione inter catholicas notiones ordinis supernaturalis, revelationis, fidei ac credibilitatis, et adulteratas notiones earumdem rerum, quae a protestantibus liberalibus aut rationalistis proponuntur.

Haec oppositio in sequenti synopsi manifestatur :

Mysteria *absolute supernaturalia.*	Mysteria *non supernaturalia.*
Revelatio divina *externa.*	Revelatio *immanens* (ex subconsciencia).
Fides propter *auctoritatem* Dei revelantis. Credibilia sunt mysteria tanquam manifeste a *Deo revelata.*	Senus religiosus et *experientia religiosa.* Credibilia sunt mysteria tanquam *conformia nostris aspirationibus.*
Motiva credibilitatis praesertim *externa.*	Motiva credibilitatis praesertim aut solum *interna.*
Sic religio est proprie *divina* et *supernaturalis,* ut in Ecclesia Catholica.	Sic religio est potius *humana* et *naturalis* ut in christianismo liberali protestantium liberalium.

In hac synopsi apparet verificatio adagii *corruptio optimi pessima,* est enim corruptio altissimarum notionum, et negatio supernaturalitatis Dei.

a) Revera enim sunt de ordine et de mysterio supernaturali duae notiones oppositae. Ecclesiae catholica concipit hunc ordinem ut simpliiter et *absolute supernaturalem,* scilicet absolute excedentem omnes ires et exigentias naturales cuiuslibet naturae creatae et non solum humanae, quantacumque sit evolutio progressiva huiusce naturae, ita ut detur solum in natura intellctuali creata capacitas passiva et con-

venientia ut elevetur ad ordinem supematuralem, non vero capacitas activa, nec exigentia (Denzinger, nn. 1021-1023 ... 1808, 2103).

Rationalistae autem negant existentiam ordinis supernaturalis sic definiti, aut saltem possibilitatem vel convenientiam revelationis istius ordinis. Et si quidam aliquod supernaturale verbotenus admittant, hoc est solum *supernaturale omnino relativum,* quod nondum est scientifice explicatum, sed postea apparebit simpliciter naturale cum nostrae rationis et scientiarum progressu. Semirationalistae autem admittunt revelationem divinam, sed volunt omnia mysteria revelata ratione naturali demonstrare. Cf. Cone. Vatie., Denz. 1816.

b) Consequenter Ecclesia catholica concipit *revelationem* divinam ut *externam,* scilicet ab ipso Deo essentialiter a mundo distincto provenientem ad manifestanda mysteria proprie supernaturalia. Ratiolistae autem, si nomen revelationis retineant, eam concipiunt ut *internam* vel *immanentem,* id est a nostra vitali immanentia vel subconscientia procedentem secundum evolutionem sensus religiosi et rationis. Inter errores modernistarum damnatur haec propositio : « Revelatio nihil aliud potuit quam *acquisita ab homine* suae ad Deum relationis *conscientia* [1] » (cf. etiam Cone. Vat.. Denz. 1807-1808.

c) Proinde Ecclesia catholica concipit *fidem divinam* ut *adhaesionem supematuralem nostri intellectus testimonio externo Dei* propter *auctoritatem* Dei revelantis. Adversarii e contra concipiunt fidem religiosam ut *sensum religionis* e latebris subconscientiae erumpentem, sub pressione cordis et inflexionis voluntatis moraliter informatae [2] » ; sic actus fidei reducitur ad experientiam religiosam eorum quae procedunt a nostra vitali immanentia (cf. C. Vatie., Denz. 1810-1811).

d) Consequenter Ecclesia catholica concipit *credibilitatem* mysteriorum fidei ut eorum aptitudinem ad esse credenda prout apparent *a Deo Revelata.* Adversarii e. contra concipiunt credibilitatem mysteriorum fidei, si aliquam retineant, ut aptitudinem eorum ad esse credenda prout apparent *conformia nostrae rationi et aspirationibus* sensus religiosi (cf. C. Vatie., Denz. 1790 et 1812, 1813).

e) Denique proinde, secundum Ecclesiam catholicam, *methodus ad credibilitatem mysteriorum probandam* est praesertim *externa,* scilicet ex signis externis Revelationis, quae a solo Deo produci possunt, ut sunt miracula, prophetiae, mirabilis vita Ecclesiae. E contra methodus adversariorum est praesertim *interna,* scilicet argumentatur praecipue ex aspirationibus sensus religiosi. Haec motiva interna iuxta Ecclesiam non sunt despicienda sed secundaria.

Inter rationalistas absolutos et catholicos plura sunt etiam intermedia cognoscenda : protestantes liberales, semi-rationalistae, modernistae etc., iuxta quos christianismus non est religio supernaturalis sed solum superior forma naturalis evolutionis religiosae, semper mutabilis ac perficienda. — Si vero vita supernaturalis increata et a nobis participata ita sit optima ut nihil melius sit. corruptio notionis eius est omnium

[1] Cf. Dknzinger. n. 2020.

[2] Cf. */usiurandutn contra mmlcrni^ntum* (Motu proprio Sacrorum Antistitum Sept K)Iθ) Cf. [lUXZINGI'll, J[[,

pessima, ac multo magis periculosa quam aperta negatio. Nam error eo damnosior est quo magis utitur veritate ad suiipsius commendationem ; sic rationalismus idealisticus Kantii aut Hegelii multo magis damnosus est quam materialismus, cuius absurditas evidentior est

Unde Apologetica debet prius determinare veras notiones mysterii supernaturalis et ordinis supernaturalis, veras notiones revelationis, fidei, credibilitatis, et postea ipsam methodum ad credibilitatem probandam. Verum igitur principium praecognoscendum ad conclusionem apologeticam inferendam erit de valore signorum revelationis. Sic factum revelationis probabitur a posteriori ex signis divinis, et mysteria fidei apparebunt rationaliter credibilia fide firmissima, tanquam a Deo ipso manifeste revelata.

Ideoque tractatus apologeticus de Revelatione accipit a magisterio Ecclesiae suas *-primarias notiones* revelationis, fidei divinae, legitimae credibilitatis eas rationaliter explicat et defendit analytice et synthetice utens metaphysica et psychologia. Postea exponit et tuetur *principium demonstrativum,* scii, valorem rationalem motivorum credibilitatis a Christo et ab Ecclesia propositorum, nempe praesertim vim probativam miraculi et prophetiae. Denique existentiam horum signorum historice probat et ad suam conclusionem pervenit. Sic utitur methodo analytico syntetica et praesertim externa, arguendo ex ratione sub directione fidei seu magisterii Ecclesiae.

Ex hoc melius apparet ratio divisionis tractatus apologetici de Revelatione, et quare pars theoretica exponenda sit ante historicam, seu quare rationalismus philosophicus sit confutandus ante rationalismum biblicum, qui ex priori procedit.

I. *In parte enim theoretica,* defendendae sunt :

1° *possibilitas revelationis supernaturalis* — *a)* ex parte obiecti : defenditur *existentia ordinis veritatis supernaturalis in Deo.*
b) ex parte subiecti : defenditur *potentia obedientialis seu elevabitis nostrae naturae ad ordinem supernaturalem.*

convenientia revelationis — ex parte Dei.
b) ex parte hominis.

(Sic habetur vera notio subiecti conclusionis Apologeticae : « Mysteria supernatu- | dia revelata ...»).

3° *cognoscibilitas facti revelationis et credibilitas mysteriorum.*

(Sic habetur vera notio praedicati conclusionis Apologeticae, scilicet: « credibi- I.....et statuitur principium ex quo infertur conclusio, scilicet : *valor motivarum creliibilitatis).*

II. *Pars historica* defendit existentiam divinae revelationis a Christo traditae et H Ecclesiae catholica propositae, ut supra dictum est.

• Propterea !.. Veuillot, legendo Calvinum, impatiens erat dum inveniebat in certis | cuds optimam doctrinam ; nam hae bonae paginae erant ab blasphemiarum commenda- I lunem. In his enim libris vetitas non est ut anima doctrinae ; sed tanquant serva erroris.

Art. II.

Quid docet Ecclesia de vera methodo Apologeticae.

I. Ecclesia proponit ac tuetur determinatam methodum defensionis fidei.

II. Ecclesia damnat methodum protestantium praesertim liberalium, ac modernistarum.

§ I. **Elcclesia proponit ac tuetur determinatam methodum defensionis fidei.** — Hoc praesertim invenitur in Concilio Vaticano, Constitutio de fide catholica, sub titulo de Revelatione et de Fide. — Haec via ad fidem rationaliter defendendam definitur ab Ecclesia tanquam ab ipso Deo revelante tradita et non a ratione inventa. Tria defenduntur : i° revelationis possibilitas, 2° cognoscibilitas, 30 existentia,

i° *Ecclesia defendit possibilitatem revelationis,* proponendo veras notiones revelationis et ordinis supernaturalis. Etenim sub titulo « de revelatione Concilium Vaticanum definit, i° existentiam veri Dei naturali lumine rationis humanae certo cognosci posse [1] ; in canone 2[2] possibilitatem revelationis divinae in genere consideratae [3] ; in canone 3[4] possibilitatem ex parte obiecti alicuius revelationis *mysteriorum stricte supernaturalium,* ac veram notionem ordinis veritatis supernaturalis contra evolutionismum absolutum [5] ; postea in canone i° de fide, definitur revelationis possibilitas ex parte sublecti, id est hominis, et damnatur *principium* rationalisticum *absolutae autonomiae rationis* [6]

Simul ac possibilitas revelationis definitur in Concilio Vaticano eius *convenientia,* ut apparet in canone 2° de revelatione et in capitulo correspondente (Denzinger, 1786). Concilium enim declarat revelationem veritatum naturalium religionis esse moraliter necessariam, revelationem autem mysteriorum supernaturalium esse stricte necessariam ut horni nes perveniant ad finem supernaturalem ad (piem gratuito ordinantur

20 *Ecclesia defendit cognoscibilitatem facti revelationis.* seu credibilitatem mysteriorum fidei, ac simul valorem motivorum credi bilitatis. — Etenim sub titulo «de fide » definitur, in canone 2° *vera notio fidei,* ex qua pendet *vera notio credibilitatis* [5] ; in canone 30 defenditur *credibilitas* mysteriorum fidei prout fundatur *in signis externis* et nor

1 Si quis dixerit, Deum unum et verum, creatorem et Dominum nostrum, per ea quae facta sunt, naturali ratuionis humanae lumine certo cognosci non posse : anathema sit ». Demonstratio existentiae Dei praesupponitur in nostro tractatu, ut pertinens ad Theologiam naturalem, confutabitur tamen agnosticismus.

2 » Si quis dixerit, fieri non posse aut non expedire, ut *per revelationem divinam* homo de Deo cultuque ei exhibendo doceatur : anathema sit ».

3 « Si quis dixerit, hominem ad *cognitionem et perfectionem, quae naturalem superet divinitus evehi* non posse, sed ex seipso ad omnis tandem veri et boni possessionem iugi profectu pertingere posse et debere, anathema sit ».

4 «Si quis dixerit *rationem humanam ita independrntrm* esse, ut fides ei a Deo imperari non posJt, anathema sit ·.

5 « Si quis dixerit, *fidem divinum,* a naturali de Deo et rebus moralibus scientia non distingui, ac propterva ad fidem divinam not..... piiri. ut h velata veritas *propter au rloitalem Dei revelantis* crirdiitin. .inilhcimi sit ·

solum in interna experientia ; sic damnatur methodus protestantium liberalium ut Schleiermacher[1]. luxta Concilium autem haec externa signa sunt *miracula, prophetiae* et *vita F.cclesiae* (Denzinger, 1790 et 1794). In canone 40 definiuntur *miraculorum possibilitas, cognoscibilitas* ac *vis probativa'*. Denique canone 50 et 6° declaratur *actum* supernaturalem *fidei* essè tamen *liberum,* etiam post considerationem motivorum credibilitatis, sed nunquam in dubium revocandum[3].

30 *JEcclesia defendit existentiam revelationis* tanqiiam rite probatam ex miraculis historice certis (canone 40 de fide).

Haec omnia sunt contra rationalismum. Postea Concilium tractat praesertim contra semirationalismum de relationibus inter fidem et rationem, et definit : mysteria supernaturalia nequidem post revelationem demonstrari posse ; assertiones quae dogmatibus adversantur non esse veras ; sensum dogmatum a Deo revelatorum esse immutabilem, non obstante progressu scientiae humanae. Haec pars contra semirationalistas invenietur in nostro tractatu in capitulo de notione mysterii supernaturalis.

Post hanc constitutionem dogmaticam de fide catholica, Concilium Vaticanum transit ad constitutionem dogmaticam de Ecclesia Christi, quae depositum revelationis infallibiliter custodit ac proponit.

Ex hoc apparet Concilium Vaticanum tueri determinatam defensionis fidei methodum, quae vocatur methodus traditionalis. Ideoque in nostro tractatu sequemur exacte ordinem canonum Concilii Vaticani, confutando rationalismum philosophicum ante rationalismum biblicum.

§ II. **Ecclesia damnat methodum protestantium praesertim liberalium ac modernistarum.**

i° *Primi protestantes* admittebant revelationem externam miraculis confirmatam, sed reiiciebant infallibilitatem Ecclesiae, revelationem proponentis ; et loco propositionis Ecclesiae, instinctum privatum ponebant. Unde Leo X damnavit hanc propositionem Lutheri : « Certum est, in manu Ecclesiae aut Papae prorsus non esse statuere articulos fidei, immo nec leges morum seu bonorum operum » (Denzinger, 767). Sic ostenditur necessitas inquirendi notas verafe Ecclesiae.

2° *Protestantes liberales* nequidem admittunt revelationem externam aut saltem cognoscibilitatem eius, et retinent solum veritates religiosas quae sibi videntur conformes aspirationibus sensus religiosi

1 « Si quis dixerit, *revelationem divinam externis signis credibilem* fieri non posse, ideoque sola interna cuiusque experienta aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere, a.nathema sit ».

1 « Si quis dixerit, *miracula nulla fieri posse,* proindeque omnes de iis narrationes, liam in Sacra Scriptura contentas, inter fabulas vel mythos ablegandas esse; aut mi- acula *certo cognosci nunquam posse,* nec *iis divinam religionis Christianae originem rite probari,* anathema sit ».

3 « Si quis dixerit, *assensum fidei* Christianae non esse *liberum,* sed argumentis humanae rationis necessario produci ; aut ad solam fidem vivam, quae per caritatem operatur, gratiam Dei necessariam esse, a. sit ».

» Si quis dixerit, *parem esse conditionem fidelium* atque qonim, qui ad fidem unice -iam nondum pervenerunt, ita ut catholici iustam causam habere possint fidem, quam mb Ecclesiae magisterio iam susceperunt, assensu suspenso in dubium vocandi, donec *hmoslrationem scientifoam credibilitatis* et veritatis fidei suae absolverint : a. sit».

nostrae naturae. Propterca methodus Apologeticae, iuxta protestantes liberalis, est praesertim interna aut etiam exclusive interna. Quod damnatur in Concilio Vaticano : « Si quis dixerit, revelationem divinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque sola interna cuiusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere: an. s. » (Denzinger, 1812').

30 *Modernistae* proposuerunt methodum Apologeticae, quae valde affinis est methodo protestantium liberalium, et in Encyclica *Pascendi* Pii X damnatur (cf. Denzinger, 2072 ... 2103 ...).

Quoad hoc tria facit haec Encyclica : A. ostendit et damnat *fundamenta* huiusce novae methodi, scilicet agnosticismum et immanentismum evolutionisticum, seu doctrinam immanentiae ; B. damnat *methodum obiectivam seu historicam* iuxta modum agnosticum quo utuntur modernistae ; C. damnat *methodum immanentiae,* prout haec methodus, ex immanentismo procedens, praesupponit in nostra natura sive germen sive exigentiam catholicae religionis.

A. *Oamnantur fundamenta methodi modernistarum* : *d)* fundamentum primarium et negativum, scilicet agnosticismus ; *b)* fundamentum positivum, scilicet immanentismus evolutionisticus, seu doctrina immanentiae.

a) De fundamento primario et negativo dicitur in Encyclica (Denzinger, 2072) : lam, ut a philosopho exordiamur, philosophiae religiosae fundamentum in doctrina illa modernistae ponunt, quam vulgo *agnosticismum* vocant. Vi huius *humana ratio phaenomenis omnino includitur,* rebus videlicet, quae apparet eaque specie qua apparent : earumdem praetergredi terminos nec ius nec potestatem habet. Quare nec ad Deum erigere potest, nec illius existentiam, ut per ea quae videntur, agnoscere. Hinc infertur, Deum scientiae obiectum directe nullatenus esse posse ; ad historiam vero quod attinet, Deum subiectum historicum minime censendum esse. — His autem positis, quid de *naturali Theologia,* quid de *motivis credibilitatis,* quid de *externa revelatione* fiat, facile quisque perspiciet. Ea nempe modernistae penitus e medio tollunt et ad *iniellcciualismvm* amandant : ridendum, inquiunt, systema ac iamdiu emortum. Neque illos plane retinet, quod eiusmodi errorum portenta apertissime damnarit Ecclesia : siquidem Vaticana Synodus sic sanciebat : « Si quis dixerit, Deum unum et verum, creatorem et Dominum nostrum, per ea quae facta sunt, naturali rationis humanae lumine certo cogniscit non posse, a. s. ». — ı Si quis dixerit, revelationem divinam externis signis credibilem fieri non posse ... a. s. ».

Secundum enim *agnosticismum philosophicum,* principium causalitatis non habet nisi valorem phaenomenalem et formulatur : quodlibet

l Legitur in *Schemate Patrum Concilii Vaticani examini proposito* : « Si enim reiectis vel suo valore exutis criteriis extrinsecis, quibus Deus suam revelationem vehit sigillis divinis cognoscibilem reddidit, totum revocatur ad ı internam experientiam et « ad sensum internum·, nullus amplius remanet modus certus discernendi revelationem veram a fictitia. Ille enim sensus secundum providentiam ordinariam non subesi experientiae sub formali ratione, quatenus sit supernaturalis, et si seiung.itur a ‹ riteriis extrinsecis, patet illusionibus gravissimis. Ende etiam videmus homines pio religione lalsa et erroribus manifestis appellare ◦ ad experientium et nd sensum inb mum quem ipsi tribuunt Spiritui Sancto». Cf. Vacant, *I ludi s sur Ir (imi ib lll Vulimu,* t l, p Mi.|.

phaenomenon presupponit phaenomenon antecedens. Proinde vi huiusce principii impossibile est probare existentiam Primae causae supra-phaenomenalis. Item impossibile est asserere aliquod phaenomenon etsi maxime extraordinarium, esse miraculum, id est factum immediate a Deo productum praeter ordinem naturae. Nam, vi principii causalitatis, quodlibet phaenomenon procedit, ex praecedentibus phaenomenis ; si vero non apparet sufficiens proportio inter phaenomena antecedentia et consequens, istud dicitur nondum explicatum in statu actuali scientiae et philosophiae.

Ex agnosticismo igitur modernistae ad *atheismum scientificum atque historicum* [1] transeunt :

Ut notat Encyclica, « id ratum ipsis fixumque est, atheam debere esse scientiam itemque historiam ; in quarum finibus now *nisi phaenomenis* possit esse locus, exturcito penitus Deo et quidquid divinum est . . . Hic tamen agnosticismus in disciplina modernistarum non nisi ut pars negans habenda est». (Denz., 2073).

b) Ad fundamentum autem positivum methodi modernistarum facilis est tranatus. ut ostendit Encyclica (Denzinger, 2074) : Positiva (pars doctrinae mode mistarum) in *immanentia vitali* constituitur. Horum (partium) nempe ad aliam ex alteia ic procedunt. — Religio, sive ea naturalis est sive supra naturam, seu quodlibet .ictum explicationem aliquam admittat oportet. Explicatio autem, naturali Thtoloia deleta adituque ad revelationem ob reicta credibilitatis argumenta intercluso, immo [1] liant revelatione qualibet externa penitus sublata, extra hominem inquiritur frustra. Est igitur in ipso homine quaerenda : et quoniam religio vitae quaedam est forma, in vita omnino hominis reperienda est. Ex hoc *immanentiae religiosae principium* asseri**tur...** (Proinde) *fides,* quae initium est ac fundamentum cuiusvis religioni.,, *in sensi, ciodam intimo collocari debet,* qui ex indigentia divini oritur. Haec porro divini indi■ntia . . . latet primo infra conscientiam, in *subconscientia,* ubi etiam illius radix oc[1] ulta manet atque indeprehensa». Sic fides divina identificatur cum naturali sensu religioso, et actus fidei cum experientia religiosa eorum quae ex nostra subconscientia procedunt. Haec identificatio est negatio ordinis supernaturalis seu naturalismus proprie dictus, sub vocabulo immanentismi et evoluticnismi : omnes religiones nihil aliud sent quam momenta evolutionis sensus religiosi humanae naturae, Christianismus [1] tset solum altior forma religiosae evolutionis.

Quomodo nunc ex hoc duplici fundamento, scilicet ex agnosticismo [1] immanentismo fit transitus ad methodum Apologeticae, iuxta modernistas ? Transitus fit ex consideratione finis ad quem tendit apologetica modernista, ut exponit Encyclica (Denzinger, 2101): «Finis quem sibi assequendum praestituit, hic est : hominem fidei adhunc [1] xpertem eo adducere, ut eam de catholica religione *experientiam* assequatur, quae ex modernistarum scitis unicum fidei est fundamentum ». [1] ude apologeta modernista non intendit ostendere mysteria Christia[1] [1] ini esse digna fide immutabili tanquam a Deo manifeste revelata, [1] solum haec mysteria esse digna experientia religiosa, quae semper

[1] Non admittunt proprie *atheismum philosophicum* scii non negant proprie existen..... Dei, sed de ea dubitant. Attamen scientia et historia, iuxta eos. <(ebent esse at[1]· ae, prout nulla interventio Dei m mundum potest esse scientifice aut historice certa.

mutabilis et perfectibilis est ; finis igitur Apologeticae est ducere hominem nondum credentem ad experientiam Christianismi. Ad hunc autem finem consequendum duplex est methodus, obiectiva scilicet et subiectiva vel immanentiae, ut notatur ab Enyclica (ibid) : « geminum ad hoc patet iter : obiectivum alterum, alterum subiectivum »,

B. *Daniaantur methodus obiectiva seu historica,» iuxta modum aynosticum, quo utuntur modero istae.* — Haec methodus ostendit non quidem Chrsistianismum esse a Deo revelatum, sed in Christianismo et praesertim in Catholicismo *aliquid incognitum celari* quod scientifice explicari nequit et quod proinde remanet tanquam obiectum fidei seu experientiae religiosae.

Hoc clare exponitur in Encyclica (Dcnzinger, 2101) : Primum (iter) ex agnosticismo procedit ; eoque spectat, ut eam in religione, praesertim catholica, *vitalem virlutem* inesse monstret, quae psychologum quemque itemque historicum bonae menti: suadeat, oportere in illius historia *incogniti* aliquid celari. Ad hoc, ostendere necessariun est, catholicam religionem quae modo est . . . non aliud esse praeter progredientem eius germinis explicationem, quod Christus invexit . . . Christum autem adventum regni Dei nuntiasse, quod brevi foret constituendum . . . Post haec demostrandum qua ratione id germen, semper immanens in catholica religione ac permanens, sensin' ac secundum historiam sese evolverit aptaritque succedentibus adiunctis ex iis ad s< *vitaliter* trahens quidquid doctrinalium, culturalium, ecclesiasticarum f rmanim sib esset utile; interea vero impedimenta si quae occurrerent superans, adversarios pro fligatis, insectationibus quibusvis pugnisque superstes. Postquam autem haec omni? impedimenta nimirum, adversarios, insectationes, pugnas itemque vitam foecundita tonique Ecclesiae id genus fuisse monstratum fuerit, ut. quamvis evolutionis lege: in eius.len Ecclesiae historia incolumes appareant, non tamen eidem historiae piem explicandae sint pares ; *incognitum* coram stabit, suaque sponte se offeret ». istud in congnitum, iuxta eos, est *mysterium naturale* potius quam supernaturale, sicut myste rium evolutionis universalis.

Modernista etiam concedit rationalistis plura esse in religione Catholica quai animos offendunt, in re quoque dogmatica errores contradictionesque reperire se palan dictitant ; subdunt tamen, haec non solum admittere excusationem, sed legitime essi prolata . . .. nam vitae veritas et logica alia est a veritate et logica rationali, quin imi alterius omnimo ordinis l » (Denz., 2102).

Modernistarum igitur methodus obiectiva seu historia non osten dit religionem catholicam esse revelatam a Deo, sed ea aliquid ineo gniti celari. Nunc autem perficitur opus apologeticum secundum me thodum immanentiae.

C. *Damnatur methodus immanentiaeprout praesupponi\ in nostra natura sire yermen sive exiyentiam catholica reliyionis.* — Haec methodus ex immanentismo derivatur, sicut

[*] Hoc funiatur in doctrina cvolutionistica Hegelii, iuxta quam principium contradictioais est solum *lex logica* rationis inferioris seu ratiocinautis, quae conceptibus immobilibus utitur, non vero *ler realitatis* quae est in perpetuo fluxu et in cuius evolutione identificantur contraria et contradictoria, sicut in ip»o licii uh utilu autur ens et non ens Sic mysteria siipernaluralia reducuntur ad mituralem evolutionem quae asseritur tan quam naturale mysterium, sed est revera r.idh.dbi ulmuidllns lili ni ilu alio contrariorum

praecedens ex agnosticism»). Intendit ostendere *incognitum* celatam in Christianismo esse nobis desiderabile, bonum et optimum prout respondet aspirationibus et etiam exigentis nostrae naturae. Promdeque *mysteria Christianismi* sunt credibilia, in hoc sensu solum quod *digna sunt* non quidem fide divina immutabili sed *experientia religiosa,* sunt *legitimum obiectum experientiae religiosae.*

Haec methodus subiectiva exponitur in Encyclica *Pascendi* (Denzinger, 2103): Attamen qui nondum credat, non *obiectivis* solum argumentis ad fidem disponi potest. verum etiam *subiectivis.* Ad quem finem modernista apologetae ad *immanentiae* doctrinam revertuntur. Elaborant nempe ut homini persuadeant, in ipso atque in intimis eius naturae ac vitae recessibus celari cuiuspiam religionis desiderium et exigentiam nec religionis cuiuscumque, sed talis omnino qualis catholica est ; hanc enim *postulari* prorsus inquiunt ab explicatione vitae perfecta. - Hic autem queri vehementer Nos iterum oportet, non desiderari e catholicis hominibus, qui. quamvis *immanentiae* doctrinam ut doctrinam reiiciunt. ea tamen pro apologesi utuntur, idque adeo incauti faciunt ut in natura humana non capacitatem solum et convenientiam videantur admittere ad ordinem supernaturalem, quod quidem apologetae catholici opportunis adhibitis temperationibus demonstrarunt semper, sed germanam verique nominis *exigentiam.* — Ut tamen verius dicamus, haec *catholicae religionis exigentia* a modernistis invehitur, qui volunt moderatiores audiri. Nam qui integralistae appellari queunt, ii homini nondum credenti ipsum *germen,* in ipso latens, demostrari volunt, quod in Christi conscientia fuit atque ab eo hominibus transmissum e~t ». Unde *mysterium* Christianismi esset solum *naturale,* sicut mysterium evolutionis universalis.

‹ Sic igitur, Venerabiles Fratres, concludit Pius X in hac Encyclica, apologcticam modernistarum methodum, summatim descriptam, doctrinis eorum plane congruentem agnoscimus : methodum prolecto, uti etiam doctrinas, errorum plenas, non ad aedificandum aptas sed ad destruendum, non ad catholicos efficiendos sed ad catholicos ipsos ad haeresim trahendos, immo etiam ad religionis cuiuscumque omnimodam eversionem ».

Ex hac methodo duo praesertim sequuntur : *a)* immutabilitas et veritas absoluta dogmatum negantur ; *b)* fides religiosa subiicitur scientiae humanae ;

a} Methodus enim modernistarum non probat catholicam religionem dignam esse fide immutabili tanquam a Deo revelatam, sed solum hanc religionem esse legitimum obiectum experientiae religiosae, quae semper mutabils est ac perfectibilis . •eundum humanitatis progressum. Quisnam est enim valor dogmatum quae hac methodo defenduntur ? Ut exponit Encyclica *Pascendi* (Denzinger, 2079) : « *formulae onaticae,* iuxta modernistas, *veritatem absolute non continent,* nam qua *symbola* imarines sunt veritatis atque idcirco sensui religioso accommodandae, prout hic ad hominem refertur . . . Obiectum autem *sensus religiosi,* utpotc quod *absoluto* continetur, nlinitos habet aspectus, quorum modo hic modo alius apparere potest. Similiter humo, qui credit, aliis uti potest conditionibus. Ergo el formulas, qua» dogma appel- unus, vicissitudini eidem subesse oportet ac propterea varietati esse obnoxias. Ita . ro ad intimam cvohitioiiem dogmatis expeditum est iter» Principium hic

generale est ; in religione, quae vivat, nihil variabile non esse atque idcirco variandum » (Encycl., n. 2094). V. g. sub influxu timoris homines concipiunt Deum ut Dominum terribilem, iratum, postea sub influxu amoris eum concipiunt ut Patrem ; sed haec conceptio sicut praecedens est solum symbolica, exprimit potius nostrum sensum religiosum quam Deum ipsum in quo non est proprie Paternjtas sicut in eo non est ira. Ita modernistae, iuxta quos formulae dogmaticae non sunt absolute verae, quia conceptus quibus conficiuntur non habent, secundum agnosticismum, valorem ontologicum et transcendentem sed solum valorem phaenomenalem.

b) In hac denique evolutione dogmatis, *fides religiosa subiicitur scientiae humanae,* nam iuxta modernistas, quamvis obiectum experientiae religiosae remaneat in se incognitum, tamen « formulae dogmaticae phaenomenorum ambitum minime transgrediuntur, atque ideo cadunt sub scientia . . . Quocirca, ut exponit Encyclica n. 2085, philosophia seu scientia cognoscendi de *idea* Dei ius habet eamque in sua evolutione moderandi et, si quid extrarium invaserit, corrigendi. Hinc modernistarum effatum : *evolutionem religiosam cum morali et intellectuali componi debere ; videlicet,* ut quidam tradit, quem magistrum sequuntur, *eisdem subdi* ». Exempli gratia, « divinitas lesu Christi, ut aiunt, ax Evangeliis non probatur sed est dogma quod conscientia Christiana e notione Messiae deduxit » ‡, et legitime tempore Concilii Nicaeni conscientia Christiana concepit Christum ut Patri consubstantialem. Haec enim conceptio v6ra erat hoc tempore, veritate relativa, scilicet secundum statum philosophiae huiusce temporis ; correspondet enim notionibus naturae, substantiae, personae, quae apud philosophos graecos praesertim Aristotelem et Platonem inveniuntur; etiam, medio aevo, scholastici qui philosophiam Aristotelis admittebant, hanc conceptionem personalitatis Christi poterant retinere, et definiebant personalitatem Christi per subsistentiam vel hypostasim divinam Verbi divini. Hoc erat relative verum, medio aevo, quia, hoc momento evolutionis, philosophia critica nondum erat possibilis, et realismus sensus communis admittebatur tanquam philosophice verus. Nunc autem cum progressu philosophiae criticae, personalitas non potest amplius definiri ontologice per subsistentiam vel hypostasim, sed solum psychologice per conscientiam sui. Ideoque, nostro tempore experientia religiosa seu conscientia Christiana, secundum novas exigentias philosophiae et criticae, debet concipere Christum ut Dei filium quidem, ssd in hoc sensu solum quod inter omnes homines lesus maxime conscientiam habuit de sua intima dependentia a Deo et unione cum Deo.

Sic variantur formulae dogmaticae secundum progressum scientiae, aliquid tamen remanet, scilicet ; aliquid incogniti in vita Christi celatum, hoc est obiectum experientiae Christianae, quae vividior est inter diversas formas religiosas experientiae.

Manifestum est hanc modernistarum apologeticae methodum ex naturalismo procedere et ad interpretationem mere naturalem Christianismi perducere. Loco revelationis externae ponitur subconscientia seu immanentia vitalis cum omnibus suis exigentiis naturalibus ; proinde loco fidei divinae et supernaturalis ponitur naturalis sensus religiosus ; denique loco actus supernaturalis fidei ponitur naturalis experientia religiosa. Manifestum est quod si nostra continet germen aut exigentiam catholicae religionis, catholica religio non est amplius supernaturalis, sed naturalis forma religiosae evolutionis, et mysterium

‡ Dkn zingkh, <'t 20 <1

in illa remanens est' solum naturale ut mysterium processus vitalis in plantis et animalibus.

Ex hoc apparet abyssus infinita inter methodum apologeticae modernistarum et methodum quae ab ipsa Ecclesia defenditur. Ut melius istud discrimen manifestetur, utile est breviter exponere historiam Apologeticae praesertim quoad methodum.

Art. III.

Conspectu historicus Apologeticae quoad methodum.

In hoc conspectu apparebit quomodo ab initio constituta est methodus traditionalis Apologeticae ‘, dum e eontra methodus immanendae incepit cum hitherana fidei notione, quae iam paulatim reduxit fidem ad fiduciam et ad aliquam individualem experientiam ; postea, sub influxu Kantii, protestantes liberales reduxerunt fidem divinam ad naturalem experientiam religionis. Mutata autem notione fidei, mutatur notio credibilitatis et proinde methodus ad credibilitatem probandam.

Hic articulus subdividitur in septem paragraphes.

I. Tcrminologia quoad Apologeticae methodum.
II. Quomodo Prophetae missionem suam divinam probaverunt.
III. Quanam via seu methodo usus est Christus et postea Apostoli.
IV. Methodus apologetica Patrum Ecclesiae.
V. Methodus apologetica Scholasticorum.
VI. Methodus apologetica, post apparitionem protestantismi, apud protestantes et apud catholicos.
VII. Methodus apologetica, post apparitionem Kantismi, apud protestantes et apud catholicos.

§ 1. **Terminologie quoad Apologeticae methodum.** Ut faciiius intelligatur historia Apologeticae, determinanda est primo terminologia ; frequenter'enim, in hac historia expositione, non satis distinguitur methodus interna a methodo extema-intrinseca ; ad confusiones vitandas, in principio consideranda est exacta terminorum significa- | io. Methodus autem Apologeticae dicitur externa vel interna, et extorna subdividitur in intrinsecam et extrinsecam, ut clarius apparet in sequenti divisione motivorum credibilitatis.

| Cf. *Dictionnaire Apologétique de la /oi catholique,* 4.e cd. 1909: article du R. P. Bachelet, S. I. · *Apologétique »* i.e Partie: Exposé sommaire du développement l. .torique de Γ Apologétique (dans les cinq premiers siècles'— au moyen âge — dans temps modernes au XIX siècle). J. Martin, *l.'apologétique traditionnelle,* Paris, | - *Dictionnaire de lhé>logie catholique,* art. du P. Gardet L *Crédibilité* (Crédibilité | lu'Z les Pères et | liez les s' ◊ | astiques).

Motiva credibilitatis	*externa* conscientiae	extrinseca religioni	miracula prophetiae
		intrinseca	sublimitas doctrinae mirabilis vita Ecclesiae
	interna	universalia	eximia expletio aspirationum nostrarum
		individualia	exPerientia individualis profundae pacis interioris

Methodus externa ea est quae utitur motivis credibilitatis *extra conscientiam* hominis nondum credentis existentibus, scii, miraculis, prophetiis, mirabili vita Ecclesiae. *Methodus interna* e contra procedit a consideratione aspirationum, quae iam sunt obiectum conscientiae hominis nondum credentis.

Haec prima divisio indicatur in Concilio Vaticano dum definit : « Si quis dixerit revelationem divinam *externis* signis credibilem fieri non posse, ideoque sola *interna* cuiusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere, an. sit »d Denzinger 1812.

Methodus autem externa subdividitur in extrinsecam et extrinsecam. *Methodus exterua-extrinseca* utitur motivis externis conscientiae et simul extrinsecis doctrinae et vitae Christianismi, ut sunt pleraque miracula physica et prophetiae, quae revelationem confirmant

Propterea Concilium Vaticanum (Denzinger, 1790) inter *nexterna* revelationis argumenta, facta scilicet divina» ponit « *imprimis miracula et prophetias,* quae cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrent, divinae revelationis signa sunt certissima et omnium intclligentiae accommodata ». Haec signa rejiciuntur a protestantibus liberalibus et a modernistis, prout, iuxta agnosticismum, ratio non potest discernere an aliquod factum extraordinarium sit revera a Deo productum praeter ordinem naturae.

Methodus externa Mntrinseca, utitur motivis externis conscientiae sed intrinsecis religioni christianae. Sumuntur nempe ex sublimitate suae doctrinae, et ex eius effectibus moralibus scilicet ex mirabili vita Ecclesiae. Haec credibilitatis motiva commendantur a Cone. Vaticano dum dicit (Denz., 1794) :

» Ad solam enim catholicam Ecclesiam ea pertinent omnia, quae ad evidentem fidei christianae credibilitatem tam multa tam mira divinitus sunt disposita. Quia etiam Ecclesia *per se ipsa,* ob suam nempe admirabilem propogationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in .omnibus bonis foe< nuditatem, ob catholicam unitatem invictamque stabilitatem magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis

[1] Quaedam miracula ut Christi conceptio, Christi Knumlhi sunt intrinseca christianismo, pleraque autem ut multiplicatio pullum, «aiinllu ‹ neci nati, sunt extrinseca.

t divinae suae legationis testimonium irrclragabile. Quo fit, ut ipsa veluti *signatu 'natum in nationes* (Ts. XT, 12) et ad se invitet, qui nondum crediderunt, et filios suos rtiores faciat, firmissimo niti fundamento fidem, quam profitentur ». — Modcruistae hanc methodum adulterant, ut patet in eorum methodo historica vel obiectiva, quae solum ostendit aliquid incogniti celari in historia Ecclesiae, non vero aliquam Dei mirabilem interventionem seu miraculum morale. — Quidam vero apologetae caholici quasi timide proponunt haec motiva externa-intrinseca, quia ea non sati» discernunt a motivis internis, vel quia integram eorum expositionem remittunt ad demontrationem catholicam post demonstrationem Christianam, et sic nimis distinguunt has luas partes Apologeticae.

Methodus interna procedit a consideratione aspirationum, quae iam sunt obiectum experientiae internae hominis nondum credentis. Hae autem aspirationes procedunt sive ex sola nostra natura, sive etiam inonscienter a gratia actuali praeveniente et excitante ad fidem et conversionem. Motiva credibilitatis istius ordinis aut sunt universalia, aut individualia. *Universalia* sunt, si manifestatur in solo Christianismo inveniri expletionem omnium legitimarum ac praesertim supremarum aspirationum nostrae naturae ad veritatem, iustitiam, fortitudinem, sanctitatem, ad Deum et vitam futuram, etc. — *Individuate* est motivum, si agatur de experientia individual! huiusce expletionis seu pacis profundae, quae a supernatural! Dei interventione videtur provenire.

Hae aspirationes ante revelationis acceptationem existunt. Imo earum *expletio nchoative* cognoscitur ante fidem susceptam ab hominibus bonae voluntatis quibus proponitur religio credenda, *consummative* autem existit (ad modum confirmationis) nnul cum fide viva quae per charitatem operatur.

Valor huiusce methodi internae exaggeratur quidem a protestant ibus liberalibus t modernistis, qui eam considerant vel ut solam efficacem, vel saltem ut primariam ita necessariam ut sine ea aliae methodi inefficaces remanerent. Proinde prostantes liberales et modernistae ex Christianismo non retinent nisi veritates,, quae videnter apparent conformes nostris naturalibus aspirationibus, et eas admittunt propter hanc conformitatem et non propter auctoritatem Dei revelantis. Reiiciunt ero aut symbolice interpretantur mysteria proprie supernaturalia Trinitais, Incarnationis, Redemptionis, Eucharistiae, Gratiae, Gloriae et damnationis aeternae.

Ecclesia e contra definivit non solam methodum internam esse efficacem, eam ero non excludit. Legitur in Cone. Azatic., Dcnz. 1790 «Ut nihilominus fidei nostrae obsequium rationi consentaneum esset, voluit Deus cum *internis* Spiritus Sancti auxi- externa iungi revelationis suae argumenta» Item n. 1812 « si quis dixerit, revela- "Hem divinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque *sola* interna cuius- ipi.· experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere, an. sit». 'Ia Ecclesiam igitur, motiva interna non sunt quidem despicienda, sed ut essent de ei sine aliis sufficientia, non sufficeret arguere ex conformitate Christianismi cum i pn.itionibus nostrae animae, nam haec conformitas iam existeret si Christianismus « t solum perfectissima religio naturalis ac superior forma evolutionis religiosae, h icta oporteret .iigiien e\ *tanta* lonformitate, ex *Iam mirabili* et profunda expletione

nostram aspirationum, ut a supernatural! Dei interventione videatur provenire : prout solus Deus potest cor humanum ita cognoscere et satiare.

Sic accepta, ut infra ostendetur, motiva interna *universalia* simul sumpta et ex-j perientia communi cognita praebent certitudinem moralem de origine divina Christianismi.

Motiva vero interna *individualia* possunt manifestare probabiliter credibilitatem mysteriorum fidei, sed per se et ordinarie non sufficiunt ad credibilitatem proban-| dam *

Sic sufficienter determinatur terminologia quoad diversas methodos Apologeticae ; vjdcamus nunc historice quomodo processerunt defensores fidei.

§ II. **Quomodo prophetae suam divinam missionem probaverunt** ? — In *Veteri Testamento* dicitur prophetas missionem suam divinam probasse tribus principalibus modis : a) miraculis, *b)* adimpletione prophetiarum, et c) excellentia suae praedicationis religiosae. |

d) Miraculis. Pluries in V. T. legitur Deum ipsum dedisse prophetis potestamen faciendi miracula ad confirmationem divinae eorum missionis.

V. g. *Evod.* IV, t·[9 : « Respondens Moyses, ait : Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent : Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum ; Quid est quod tenes in manu tua ? Respondit : Virga. Dixitque Dominus : Proiice eam in terram. Proiecit et versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses. Dixitque Dominus : Extende manum tuam, et apprehende caudam eius. Extendit et tenuit, versaque est in virgam, ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus patrum suorum ». Sic, in nomine Dei, Moyses cum virga in manu multa patravit miracula, vel aquam in sanguinem mutavit *(Exod.* IV, r-19, 29-31. VII, 3-5). Item III Reg., XIII, 1-6 missus propheta de luda ad leroboam prophetat et dat « signum quod locutus est Dominus ; ecce altare scindetur, et altare scissum est ». — Item III *Reg.,* XVII, 23-24 legitur: resurrectio filii viduae Sarephta ab Elia : » dixitque mulier, ad Eliam : nunc in isto cognovi quoniam vir Dei es tu, et verbum Domini in ore tuo verum est». Similiter post aliud miraculum Eliae « omnis populus cecidit in faciem suam et ait : Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus» III *Reg.* XVIII, 39. — Isaias etiam plura miracula patravit in confirmationem veritatis prophetiarum suarum, cf. *Is.,* VIII 7-12, XXXVIII, 5-8, ipse Deus ei dicit : « Hoc autem tibi erit signum a Domino, quia faciet Dominus verbum hoc quod locutus est : etc. ».

b) Adimpletio prophetiarum est principale signum distinctionis inter veros et falsos prophetas.

| Notat enim *Schema prosynodale Concilii Vaticani :* « Ille sensus (internus) secundum providentiam ordinariam non subest experientiae sub formali ratione, quatenus sit *supernaturalis,* et si seiungatur a criteriis extrinsecis, patet illusionibus gravissimis. Undo etiam videmus homines pro religione falsa et erroribus manifestis appellare «ad experientiam et ad sensum internum » quem ipsi tribuunt Spiritui Sancto. Cum hac pariter confidentia in sensu interno» et cum reictionc motivorum crodibilitatis cohaeret error alius nostra aetate diffusus inter multos, quo audent affirmare fas esse quandoque a religione catholica deficere ad aliam, si illa rnporiatiir non satisfacere internae experientiae ac sensui religioso ». Cl Vacant, *Eludes sur h ‹ niwili Ju Vatican,* I. l, p. 59.l,

Ipse Deus hoc revelavit Moysi, *Deui.,* XVIII, 20-22 « Propheta autem qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quae ego non praecipi illi ut diceret, et ex nomine alienorum deorum, interficietur. Quod si tacita cogitatione respondas : quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus ? Hoc habebis signum: quod in nomine Domini propheta ille praedixerit et non evenerit: hoc Dominus est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confixit : et idcirco non timebis eum».

Pluries legitur in V. T. completionem prophetiarum factam fuisse non multo tempore post praedictionem. III *Reg.,* XVIII, 1-4, XXII, 25-28, 29-40, IV *Reg.,* VI 1-38, III *Reg.,* VII, 1-2, 16-20, VIII, 13-15, XII, 14-19, 25, XIX, 20-35, XXIV, 2, *Amos* VII, 17, *Jerem.,* XXVIII, 8-9, 15-17.

Sed multae prophetiae non impletae sunt sub oculis audientium et propter hoc ipsis multi deridebant, unde legitur apud *Amos,* V, 18 : « Vae. desiderantibus diem Domini », item IX, 10, et *Ezech.,* XII, 21-28. — Imo quia prophetae mala futura annuntiabant populo peccatori, ideo persecuti sunt : *Matth.,* V, 12, *Act.,* VII, 52.

c) Denique praedicatio veri prophetae confirmatur sua propria *excellentia,* suo *fine morali,* suis effectibus religiosis.

E contra legitur in V. T. falsos prophetas pro pecunia prophetare, motivo cupiditatis aut ambitione v. g. *Mich.,* III, *Jerem.,* XXIII, 14-15 etc.

§ III. Quanam via seu methodo usus est Christus et postea Apostoli ?

1° *Christus.* — Quasi a priori apparet ex doctrina Christi quali methodo uti debebat. Etenim via recta vel methodus ad aliquam doctrinam proponendam pendet ex *obiecto* huiusce doctrinae et *ex motivo* propter quod admitti debet. Atqui doctrina quam proposuit Christus est, ut ipse dixit, doctrina proprie divina et abscondita, propter auctoritatem Dei revelantis firmissime admittenda. Unde via recta ad proponendam hanc doctrinam debebat homines perducere ad agnoscendam divinam eius originem ; et ita de facto processit Christus. Haec ratio et hoc factum explicanda sunt ex Evangelio.

Obiectum : Manifestum est enim Christum non proposuisse doctrinam philosophicam propter conformitatem cum nostra ratione admittendam, nec solum doctrinam moralem seu praecepta moralia, ut vellent protestantes liberales, sed *mysteria rationi humanae abscondita, ci.* Matth., XI, 25 : « Confiteor tibi, Pater Domine coeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis. Ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius et cui voluerit Filius revelare». — Item apud Ioan., I, 18: «Deum nemo vidit unquam : unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit ». S. Paulus, I ad Cor., II, 4 : « Sermo meus et praedicatio mea, non in persuasibilibus humanae sapientiae' verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis ; ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei... loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est.

quam praedestinavit Deus ante saecula in gloriam nostram, quam nemo principum huius saeculi cognovit ». Ergo doctrina Christi proponitur ut divina et rationi humanae abscondita.

Motivum : Propter qucdnam motivum admittenda est haec praedicatio ? Non propter rationes humanas ; Christus enim non demonstrabat « persuasibilibus humanae sapientiae verbis », ostendendo praesertim conformitatem suae doctrinae cum nostra natura ; sed verba Christi admittenda erant propter auctoritatem Dei revelantis. Ideoque Christus docebat « quasi potestatem habens, et non sicut scribae», Marc., I, 22. — « Et mirabantur ludaei, dicentes : Quomcdo hic litteras scit, cum non didicerit ? Respondit eis lesus et dixit : *Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me* », Ioan., VII, 16. Unde praedicabat cum maxima humilitate et simul cum maxima auctoritate. Praeterea Christus exigit absolutam ac *firmissimam adhaesionem* suis verbis et mysteriis incomprehensibilibus revelatis, nec sufficit *fiducia* aut *sympathia* ut vellent protestâtes liberales, nec solum proposuit mysteria ut *thema* alicuius *experientiae religiosae* variabilis, ut vellent modernistae ; sed iubet hanc divinam doctrinam omnibus gentibus esse praedicandam, et sub poena aeternae damnationis credendam, ita ut praeeligendum sit martyrium potiusquam fidei negatio. Unde dicitur apud Marc., XVI, 16 «Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur ». Matth., X, 28... «Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere... Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in caelis est : qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in caelis est ». — Matth., XXIV, 35 «Caelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt ».

Ergo via recta ad hanc doctrinam proponendam debebat homine] perducere ad agnoscendam divinam eius originem, ut mysteria divina firmissime crederentur.

Quomodo autem Christus divinam originem suae doctrinae manifestavit ?

(A. Motivis externis extrinsecis. — B. Motivis externis intrinsecis — C. Motivis internis).

A. *Imprimis, Christus invocabat sua miracula et prophetias veteris testamenti.* — Hoc apparet tam ex tribus evageliis synapticis quam ex evangelio secundum loannem. Cf. Matth., XI, 4 quande discipuli loannis Baptistae veniunt ad lesum et dicunt : « Tu es, qui venturus est, an alium expectamus ? — Respondens lesus, ait illis : Eunterenuntiate loanni quae audistis et vidistis. *Caeci vident, claudi ambulant leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt,* pauperes evangelizantur. Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me ». — Apuc Marc., II, 10 : « *Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestaten in terra dimittendi peccata, ait paralytico : Tibi dico : Surge,* tolle grabatum tuum et vade in domum tuam. Et statim surn-xit ille ; et sublati grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirareiitm omnes, el honorificarem Deum, dicentes : quia nunquam sic vidimus ll< m Matth., IX, 6, Luc. V, 21. — Item apud Marc., IX, 38, lesut di< H Nemo est enim qu faciat virtutem in nomine meo. et possit l ito male lomii de me ».

Evangelia ipsa sunt quasi series sermonum Christi ac narrationum miraculorum ejus praedicationem confirmantium

Aliquis dicere potest : haec signa sensibilia magis quidem convenie- int turbae, quae sensibilibus argumentis indiget : ideoque evangelia : vnoptica praesertim referunt probationes ex miraculis. Si vero conside- tur Evangelium modo spiritualiori, miraculum minoris momenti esse idetur.

Ad hoc respondetur : difficile est considerare Evangelium modo spi- itualiori quam auctor quarti evangelii consideravit. Atqui in hoc quarto ı vangelio, saepius afferunt miracula, ut revelationis propria ac irrefra- ibalia signa. Cf. Ioan., V, 36 «Ego autem habeo testimonium maius >anne. *Opera enim quae dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipsa opera quae* ▮() *facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me* ». Postea loannes, XI, 42. refert lesum ante resurrectionem Lazari orasse, ut ipse dixit, « propter populum qui circumstat, ut credant quia tu me mi- isti » et de facto multi iudaei crediderunt. Item Ioan., II, 11, III, 2, \ II, 31, XX, 30 !.

Notant etiam Evangclistae *hanc methodum de /acto efficacem fuisse* saltem per spectum ad multos, et dicunt quare non fuit efficax pro omnibus. Cf. Ioan., II, ir Hoc fecit initium signorum lesu in Cana Galilaeae, et manifestavit gloriam suam· crediderunt in eum discipuli eius»; ibid., v. 23: » cum autem esset lerosolymis ıı Pascha in die festo, *multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius quae facie-* . Ioan., III 2 « Nicodemus venit ad lesiim nocte et dixit ei : Rabbi, scimus quia Deo venisti Magister: nemo enim potest haec signa facere quae tu facis, nisi fuerit >cus cum eo ». Ioan., VII, 31 « De turba autem multi crediderunt in eum et di- ı liant: Christus cum venerit, numquid plura facit quam quae hic facit»? —Pluries |. aique Christus annuntiat *signum suae futurae resurrectionis.* (Matth., XII, 39 ; XVI, 'I XVII, 22 ; XX, 19; XXVII, 63).

l Apud *Matth.,* XI, 21 « lesus exprobrat civitatibus, in quibus factae sunt plurimae h lutes eius, quia non egissent poenitentiam : Vae tibi Corozain . . . ».

Ap. *Matth.,* XIV, 33 Postquam Petrus, virtute Domini, ambulavit super aquas, qui in navicula erant adoraverunt eum (lesum) dicentes: Vere Filius Dei es».

Item *Lucas,* I, 36 refert signum nuntiatum Mariae ab angelo : « Et eccê Elisa- » l Ii. . . concepit filium in senectute sua ».

Apud *Luc.,* VII, 16, post resurrectionem filii viduae Nairn, dicitur « omnes ma- il urabant Deum dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis, et quia Deus vi- li .l vit plebem suam ».

• Quoad quaestionem de credibilitate et de vi probativa miraculi apud loannem, h P. Ga r u e il *Dic. Thiol,* art. *Crédibilité,* col. 2238. In fine sui evangeli scripsit S. n.iimes « *Multa quidem et alia signa fecit lesus . . . Haec autem scripta sunt ut credatis* Iu. · *lesus est Christus Filius Dei* » XX, 30 — Attamen fides divina non fundatur ior- ll l ler in evidentia sensibili signorum, et Christus *(loan.,* IV, 48) per modum repro- liiiiums *«Nisi signa et prodigia videritis, non creditis* v nam ut docet S. Thomas, Ill.a |. i a. i ad 3 «miracula in tantum diminuunt meiitum fidei, in quantum per hoc ini' mlitur duritia eorum, qui nolunt credere ea quae scripturis divinis probantur, nisi H" miracula. Et tamen melius est eis, ut. vel per miracula convertantur ad fidem, quam |tin'l omnino in infidelitate permanant. Dicitur enim I Cor., XIV quod «signa data sunt ii ! libus» ut scilicet convertantur ad fidem ».

Praeterea S. loanms piurie» indicat fidem divinam esse *donum Dei,* cf. Ioan., VII Γ, l *Qui ex Deo estverba* D< l *audit ; fropterea vos non auditis quia ex Deo non estis* ». Item IHii . X, 26, XII, 37 i i

Item lesus frequienter arguit *ex Prophetiis* veteris Testamenti, v. g. Ioan., V, 39· « Scrutamini Scripturas . . . illae sunt quae testimonium perhibent de me ... Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi ; de me enim ille scripsit ». Christus etiam aperuit prophetias discipulis euntibus ad Emmaum : « O stulti et tardi corde ad creden-| dum in omnibus quae locuti sunt Prophetae ». Luc., XXIV. 25.

Quare autem non omnes credunt ? Hoc explicatur in F.vangelio ; non quia miracula, essent insufficientia signa, ut dicunt protestantes liberales et modernistae, sed quo-l niam mala dispositio animae potest oculos mentis claudere etiam visis manifestis-1 simis miraculis. Unde dicitur apud Math., I, 20 : « lesus exprobravit civitatibus in quibus factae fuerant plurimae virtutes eius ; quia non egissent poenitentiam. Vae | tibi, Corozain, vae tibi, Bethsaida ; quia si in Tyro et Sidone factae essent virtutes,· quae factae sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent ». Item apud Ioann., V, .jo, VIII, 47, IX, 41 et XV, 24 : «Si *opera non fecissem in eis, quae nemol alius fecit, peccatum non haberent', nunc autem ct viderunt et oderunt et me et Patrem meum ».

Imo pharisae dixerunt : « Hic non eiicit daemones nisi in Beelzebub, principe dae-1 moniorum. lesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis : ... Si satanas satanam eii-l cit, adversus se divisus est, quomodo ergo stabit regnum eius ?... Si autem ego in. spiritu Dei eiicio daemones, igitur pervenit in vos regnum Dei . . . Ideo dico vobis q Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus ; spiritus autem blasphemiae non remittetur ». Matth., XII, 27. Hoc est peccatum contra Spiritum Sanctum et eius manifestam interventionem. Unde miraculum non fuit insufficiens argumentum, sedi iudacorum incredulitas provenit ex perversitate, qua gratiae fidei resistunt. Propterea dicitur : « *Haec testimonium perhibent de me sed vos non creditis quia non estis dc* ovil *bus meis. Oves meae vocem meam audiunt* Ioan., X, 96. In hoc textu apparet su-l pernaturalitas fidei. Item Ioan., VIII, 47 : *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Proptereal vos non auditis quia ex Deo non estis — Act. XIII, 48 « Et crediderunt quotquot erant praeordinati ad vitam aeternam ».

Unde Christus frequenter arguebat ex suis miraculis ad probandam divinam originem suae doctrinae.

B. *Christus arguebat etiam ex metiris intrinsecis suae doctrinae, aut suae vitae.* — Doctrina enim Christi ex seipsa attraJ hit homines bonae voluntatis, ut patet a principio ministerii lesu, dum) pronuntiat sermonem in monte, incipiendo a beatitudinibus : «Beati pauperes spiritu ... Beati mites, Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, Beati, mundo corde, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.l Beati pacifici, etc..., Vos estis lumen mundi... Nisi abundaverit institut vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum coelorum ». In hoc sermone Christus proponit in sua perfectione legem evangelicam, amorem Dei et proximi, docet modum optimum orandi. Et in fine sermonis, ut scribit S. Matthaeus, VII, 28 : «cum consummasse

1 S. Thomas in II.a II.ac q. 178, a. 1, ad 3, disserens dc gratia miraculorum animadvertit quoad diversa nomina quibus designantur miracula : « In miraculis dutf possunt attendi. Unum quidem est id quod Iit, quod quidem est aliquid excondes |i|l cultatem naturae, ct secundum ho< miracula dh uritur *virtute* Aliud et id propi<4 quod miracula liunt, scilicet ad manifestandum aliquid Mipernatorale et secundum h<< communiter dicuntur ti/pn ; propter rx< «'lientiam autem dicuntur *portenta* vel *prodifiA* quasi procul aliquid ostendentia

leusus verba haec, *admirabantur turbae super doctrina eius.* Erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut Scribae eorum et Pharisaei » Hae turbae nondum viderant miracula Christi, sed iam aliquod motivum credibilitatis inveniebant in excellentia eius doctrinae. Haec enim praedicatio, hominibus bonae voluntatis apparet sublimis ac supra naturam ; v. *g.* : « beati qui persecutionem patiuntur », haec beatitudo ita est supra naturam ut etiam qui iam credunt, dum advenit persecutio, non statim intelligant beatitudinem in ea inveniri ; haec enim beatitudo supernaturaliter solum cognosci potest et praedicari. Unde iam in ipsa doctrina Christi fideles credibilitatis motivum invenerunt.

Imo, postea, Christus ipse, in fine enumerationis miraculorum : «caeci vident, claudi ambulant, mortui resurgunt » addit ut signum missionis suae divinae : « *pauperes evangelizantur* », Matth., X. I, 4. Item arguit *ex sua sanctitate,* Ioan. VIII, 29-45. «Et qui me misit, mecum est, et non reliquit me solum : quia ego quae placita sunt ei facio semper... Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi. *Quis ex vobis arguet me de peccato* ? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi ? Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis quia ex Deo non estis ». Similiter arguit *ex fructibus doctrinae suae,* et per oppositum ex fructibus doctrinae falsorum prophetarum, cf. Matth. VII, 15 : Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos, Sic *omnis arbor bona fructus bonos facit* : mala autem arbor malos fructus facit ». Unde et ipsi ministri pharisaeorum fatentur : «*Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo* », Ioan., VII, 46.

C. *Denique Clt vietus aliquomodo usus est motivis internis non separation sed simul cum aliis.* —Dicitur in Ioan., VII, 17 : *Si quis voluerit voluntatem eius {Patris) jacere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego a meipso loquar* » Hic, Christus loquitur et de dipositionibus moralibus quae in homine bonae voluntatis removent impedimenta cognitionis veritatis, et de effectibus moralibus ipsius charitis in eis qui iam ad fidem pervenerunt, inter quos effectus est pax profunda, quae a solo Deo provenit: « *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis.* Non turbetur ‹ ‹›r vestrum, neque formidet », Ioan., XIV, 27. « Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, *non sitiet in aeternum* » Ioan., IV, 13. Item discipuli, nutes in castellum nomine Emmaus, non solum audierunt a Christo xplicationem prophetiarum, sed « dixerunt ad invicem : *nonne cor no-'rum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scri-/luras* ? », Luc., XXIV, 32. Similiter Christus *«Magdalenam traxit interius* » ut notat S. Thomas [1]. Legitur etiam in Actibus Apostolorum, XVI, 14 *«Dominus aperuit cor Lydiae intendere his quae dicebantur a i iulo».* Sed non semper facile est in istis internis auxiliis discernere itiam ordinariam ab extraordinaria.

1 Inter illa opera quae Christus in hominibus fecit, annumerari etiam debet vo- no interior, qua quosdam attraxit; sicut Gregorius dicit in quadam homilia, quod ‹ liiistus per misericordiam Magdalenam traxit interius qui etiam per clementiam su- ·· I ›it loris». S. Thomas, *Quortlibtl* II. a 6, ad I.

Sic Christus in sua praedicatione usus est omnibus motivis credibilitatis, externis scilicet et internis, non solum ad ostendendam conformitatem suae doctrinae cum aspirationibus nostrae naturae, sed adi manifestandam divinam cius originem.

2° Apostoli eodem modo divinam originem doctrinae Christi probaverunt.

A. *Inter miracula, praesertim, ex resurrectione Christi arguebant.* — S. Petrus in duobus primis sermonibus ad iudaeos relatis in *Actibus Apostolorum,* II, 22-24 et sqq., sic probat divinam auctoritatem lesu Christi : «Viri Israelite, audite verba haec : *lesum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus et prodigiis, et signis, quae jecit Deus per illum in medio vestri,* sicut et vos scitis : hunc definito consilio et praescientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes, interemistis ». Ibid., III, 14-16 : « Vos autem Sanctum et lustum negastis et petistis virum homicidam donari vobis ; *auctorem vero vitae interfecistis,! quem Deus suscitavit a mortuis, cuius nos testes sumus.* Et in fide nominis eius, hunc (hominem claudum ex utero matris suae) quem vos vidistis et nostis, confirmavit nomen eius ; et *fides quae per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum* ». Multi crediderunt, ut dicitur m Act., IV; sed seniores, scribae, sacerdotes, qui «nihil poterant contradicere », dixerunt : « Quid faciemus hominibus istis ? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus lerusalem : manifestum est, et non possumus negare. Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur in nominel hoc ulli hominum » Act., IV, 16-17.

Item S. Paulus (Act. Apost., XXVIII, 23, et praesertim I ad Cor., XV, 4), probat divinam auctoritatem Evangelii ex resurrectione Christi : « quia Christus resurrexit tertia die, secundum Scripturas (quod est simul miraculum et prophetiae adimpletio) ; et quia visus est Cephae, et post hoc undecim. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt.] Deinde visus est lacobo, deinde Apostolis omnibus. Novissime autem omnium, tanquam abortivo, visus est et mihi ».

Item S. Matthaeus, S. Lucas, S. Marcus, in evangeliis synopticis arguunt ex miraculis et prophetiis ; sicut S. Philippus (Act. Apost., VIII, 35) explicat Eunucho reginae Candacis prophetiam Isaiae (LIII, 7) : « Tanquam ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum. In humilitate indicium eius sublatum est » — S. loannes dicit etiam m fine sui Evangelii, XX,' 30 : « Multa quidem et alia signa fecit lesus in conspectu discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc. Haec autem scripta sunt ut credatis, quia lesus est Christus Filius Dei : et ut credentes, vitam habeatis in nomine eius » ;

Ipsorum etiam Apostolorum praedicationes Deus novis miraculis confirmavit, ut dicitur apud Marcum, XVI, 20, « Illi autem profecti (post Ascensionem) *praedicaverunt ubique, Domino coopérante et sermonem confirmante, sequentibus signis»* et a«l ll.u l)l«« H, *contestante Deo signis et portentis ».*

P.Apostoli arguebant ex motivis intrinsecis doctrinae et itae Christianae. — Hoc apparet praesertim in epistolis S. Pauli ; v. dum S. Paulus dicit, II ad Corinthios, III, 2 ; « *Epistola nostra vos tis, scripta in cordibus nos Iris, quae scitur et legitur ab omnibus homi-ibus.* Manifestati quod epistola estis Christi, ministrata a nobis, et ripta non atramento, sed spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed m tabulis cordis carnalibus ». Hoc est dicere vitam Christianam fidelium esse signum confirmans doctrinam apostolorum. «Omnis enim rbor bona bonos fructus facit ».

C. *Item Apostoli usi sunt etiam simul non 'separation motivis internis,* praesertim pro his qui iam habebant fidem et charitatem, ll illis enim fructus charitatis erant signa veritatem doctrinae fidei conumantia : ad Rom., VIII, 9-16. «Vos autem in carne non estis, sed in piritu... non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore ; sed xepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba Pater. *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei* ». Item I Ioan., II, 27 dicitur : « *Unctio eius docet vos de omnibus* ». Hic agitur de donis Spiritus Sancti, praesertim de dono Sapientiae (Cf. . Thomam, II.a II.ae, q. 45, à. 5). Item S. Paulus enumerat *ad Gal.* X', 19 « opera carnis quaesunt fornicatio... idolorum servitus, inimiitiae, contestiones..., invidiae, homicidia, ebrietates » et per oppotionem *«fructus Spiritus Sancti',* charitas, gaudium, pax patienia,... mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas ». Item *ad l'hil.,* IV, 7. *«Pax Dei quae exsuperat omnem sensum* custodiat corda vestra et inteligentias vestras in Christo Iesu ». Haec pax enim non >lum explet aspirationes nostras naturales sed eas superat, sic omnia lia credibilitatis motiva confirmat, et custodit intelligentias nostras ; am motivis credibilitatis indigemus non solum ad perveniendum ad iulem sed ad perseverandum in ea.

Sic diversis motivis externis et internis manifestatur origo divina doctrinae Christi.

§ IX . **Methodus apologetica Patrum Ecclesiae.**

i. *Patres apostolici :* S. Barnabas, S. Clemens Romanus, S. Ignatius Antiochenus, S. Polycarpus, Papias scripserunt praesertim epistolas exhortationem moralem, ostendunt fidelibus excellentiam salutis per i.itiam Christi, officium obediendi episcopis, ac reficiendi haeieses et hismata. Ad defensionem fidei, Patres apostolici arguunt ex miraculis magis ex prophetiis veteris Testamentis ; efficacius erat contra lueos qui miracula Christi non viderant, sed libros veteris testamenti cooscebant. Nondum tamen instituitur defensio generalis Christianismi.

2' *Saeculo II apparent A pologistae :* Quadratus, Aristides, *lustinus* (qui duas *Apologias* et *Dialogum cum Tryphone* scripsit) Tanus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Min. Felix, *Tertullianus pologeticum),* Hermias, et contra Gnosticos S. *Irenaeus.* Hi apololae A. confutant calumnias contra Christianos, B. ostendunt exllentiam Christianismi supra paganismum et iudaismum, C. manifeut originem divinam doctrinae Christi.

X. Apologistav *repellunt calumnias* iudaeorum et gentilium circa .llll Christianorum ; christiani enim accusabantur ut impietatis et in-

cestus rei, quasi athei (quia deos visibiles colere nolebant), tanquam·. legum violatores, osores generis humani, carnem pueruli comedentes, etcl

Ad istas calumnias repellendas, Apologistae *arguunt ex puritate:' vitae Christianae* : Christiani non sunt athei, nec incestuosi vel dis-j soluti, nec infantium occisores, sed e contra adorant Deum in spiritu· et veritate, sunt casti et caritatem habent erga proximum.

B. *Excellentiam Chritianismi* supra paganismum et iudaismumj *probant ex antiquitate et puritate doctrinae Christi.* — Antiquitas chri–i stianae religionis apparet ex hoc quod Christus non venit legem Iudaeo-1 rum solvere sed adimplere, annuntiatur enim a toto veteri Testamento, et l Moyses multo antiquior est Homerol. Puritas autem doctrinae Christij manifestatur ex his quae docuit de Deo, de reprobatione, idololatriae, de· virtutibus, praesertim de caritate, de beneficientia, de castitate, de poe-j nitentia. Haec doctrina tam quoad dogmata quam quoad praeceptaj multo excellentior apparet quam polytheismus paganorum, et etiam quam doctrina Moysis. Ad hoc probandum sufficit arguere ex motivis^ intrinsecis doctrinae et vitae christianae, et etiam ex motivis internis? universalibus, sic Tertullianus loquitur in favorem Christianismi de « testimonio animae naturaliter christianae »2, prout anima humana natura-1 liter admittit unitatem Dei, vitam futuram, et existentiam malorum spi-rituum. Non vult negare Tertullianus supernaturalitatem Christianismi,, sed manifestat eius conformitatem cum nostra natura, omnes enim veri-tates naturales religionis perfectissime proponuntur in doctrina Christi.,

C. Ad probandum denique non solum excellentiam sed *divinam originem* Christianismi, apologistae *miracula et prophetias* referunt.

S. lustinus, in *I Apologia,* 32, late ostendit prophetias Veteris Te-i stamenti in Christo impletas fuisse. Et hoc argumentum fusius evolvit in *Dialogo cum Triphone* — in eodem dialogo (n. 69) refert miracula et prophetias ipsius Christi. Ita etiam Quadratus, S. Irenaeus, Tertullianus.'

Denique generaliter apologistae arguunt *ex mundi conversione,* non obstantibus innumeris obstaculis, prout in ea apparet miraculum morale., Ostendunt hanc conversionem non posse provenire nisi a Deo, efficitur autem a Christi doctrina et virtute, ergo Christi doctrina et virtus est divina. V. g. S. lustinus scribit : « Qui olim stupris gaudebamus, nunc castimoniam unice amplectimur ; qui magicis etiam artibus utebamur, bono et ingenito nos consecravimus Deo ; qui pecuniarum et possessio-num vias omnibus antiquiores habebamus, nunc etiam ea quae possi-demus in commune conferimus »'. Addunt apologistae argumentum *ex martyrum constantia,* prout haec constantia cum serenitate et humili-tate, sine fanatismo, ab auxilio supernatural! Dei videtur provenire. I

Notandum est quod S. lustinus non videtur quandoque satis agnoscere distan-tiam infinitam inter doctrinam supernaturalem Christi et philosophiam Platonis ; sell revera ipse non minuit supernaturalitatem Christianismi potius nimis elevat P1M tonem; iuxta ipsum enim Plato et quidam antiqui philosophi plure·. veritates a libris

l Cf. v. g. Tatianvm, *Oratio,* c. 31, |i
* *Apotagetiemn,* c 1, et *l>r testimonio unimur Apolog.* I. ll. i.|

ieris Judaeorum mutuaverant, aut quandam illuminationem Verbi divini subobscure jcceperant, ne Gentiles divino lumine omnino carerent. *(Apol.,* I, 5, 10, 44, 46, *Apol.„* II, 8, to, 13). E contra Tertullianus, Hermas plus aequo errores Graecorum irrident *Teri., Apol.,* 46).

Eodem tempore S. *Irenaeus,* episcopus lugdunensis, scripsit *Adversus haereses,* contra Gnosticos qui revelatam Christi doctrinam eum systematibus orientalibus, praesertim cum Brahmanismo indiano et Duaiismo Zoroastri, coniugere volebant, illumque Synchretismum forma ihilosophiae graecae vestire. Idea generalis Gnosticismi haec est : Deus mmquam se manifestat nec agit quidquam immediate in mundo, quia lioc perfectionibus eius derogaret, sed ope spirituum divinorum (eonum) x illo natorum ; unus ex his spiritibus est demiurgus, alter est Christus. S. Irenaeus exponit istud systema in libro I *Adversus haereses,* postea, illud confutat ex ratione (lib. II), ex traditione et doctrina apostoiorum (lib. III), ex doctrina Christi et ex prophetiis \Veteris Testamenti lib. IV), denique tractat de fine ultimo hominis (lib. V).

Apologistae igitur utuntur omnibus motivis, sed praesertim miraculis et prophetiis ad probandam originem divinam doctrinae Christi ; lia motiva afferunt potius ad manifestandam puritatem et excellentiam Christianismi.

3° *Saeculo III Clemens Alexandrinus et Orif/enes* eminent ut Apologetae in schola alexandrina. Clemens in *Cohortatione ad Graecos* paganismi superstitionem, turpitudinem ac impietatem detegit ac refellit In *Paedagogo* ostendit veritatem non amplius apud poëtas graecos, sed pud Christum, Verbum Dei, esse quaerendam, quia Christus est hominum Paedagogus seu educator, qui non solum sapientiam illis largitur ‹'d ad emendationem vitae perducit. Denique in *Stromatibus,* Clemens ■‹ponit ac defendit doctrinam chnstianam contra paganam philosophiam, praesertim contra falsam gnosim. Non omnem philosophiam ituperat sed epicuream et stoicam tantum, multae enim sunt veritales apud paganos, praecipue apud Platonem, sed nulla schola philosophica totalitatem verae doctrinae complectitur, et ad illam assequendam, necesse est revelationem divinam a Christo nobis traditam per hdem accipere. Sic Clemens ostendit solam religionem christianam leitimis aspirationibus nostrae naturae respondere. Sed ad probandam divinam eius originem ac divinam filiationem lesu Christi, arguit ex prophetiis V. T. et ex diversis testimoniis ac miraculis quae in N. Te- t amento referuntur, praesertim ex prodigiis post Ascensionem Christi I Iratis et ex mirabili diffusione christianae religionis *(Strom.,* l, VI, ‹ XV). — Unde Clemens omnibus motivis utitur.

Origenes scripsit opus apologeticum *Contra Celsum.* Celsus erat phi- I ophus epicureus, qui Christum tanquam impostorem depingebat, ac I labilem Christianismi diffusionem modo naturali explicabat. Orige- I e contra sinceritatem et eximias Christi virtutes ostendit, puritatem elevationem Christianismi ex criteriis intrinsecis manifestat, ac divinam eius originem probat per prophetias et miracula, praesertim p I Christi icsureil ioncm. *(Contra Celsum,* 1. I, c. 2).

4° *Saeculo IV et V,* eodem modo arguunt *Lactantius (Institutiones divinae)* es *Eusebius Caesareensis (Demonstratio evangelica,) S. Cyrillus Hierosolymitanus* ; S. *Joannes Chrysostomus,* qui, sicut ipse Christus, Apostoli et praecedentes Patres, notant eos solos miraculis et prophe-i tiis moveri qui sincera et Jiumili dispositione veritatem quaerunt.

S. Afjustinus, in duobus opusculis *de vera religione* et *de utilitate credendi,* viam parat demostrationi veritatis fidei christianae. Hanc autem probationem exponit in libro *de Civitate Dei.* In hoc magno opere, non considerat seorsim credibilitatis motiva intrinseca et extrinseca, sed ea omnia coadunat in mirabili vita ipsius Ecclesiae, seu totius religionis christianae, quae apparet ut civitas Dei adversus paganismum, in quo ostendit civitatem perditionis seu diaboli. Respondet S. Augustinus ad obicctionem paganorum, qui romani imperii occasum tribuebant derelictioni veteris deorum religionis. Et Sanctus Doctor obiectionem retorquet, dicens : polytheismus e contra erat religio omnino inhabilis et ad temporalem prosperitatem conferendam, et ad vitae futurae felicitatem, quam etiam promittunt plures philosophi acquirendam. Polytheismus igitur de se, tam in temporalibus quam in futuris et aeternis, ad mortem et perditionem ducit, et est civitas diaboli seu perditionis ; hoc per paganismi historiam probat. Dum e contra in Christianismi historia, divina Providentia apparet ; et vias Providentiae ostendit S. Augustinus successive describendo exortum Civitatis Dei simulque Civitatis diaboli, earum progressum ante Christum, et finem ad quem tendunt, aeternam nempe beatitudinem pro filiis Dei, aeternamque reprobationem filiorum diaboli. Duae civitates permixtae sunt interim in hoc saeculo, in fine separabuntur, iam corde sunt separatae.

In hoc mirabili opere S. Augustini ipsa Ecclesiae vita apparet, ut dicit Concilium Vaticanum, « magnum ac perpetuum credibilitatis motivum et divinae suae legationis testimonium irrefragabile ». Est enim omnium miraculorum maximum, et simul, ut dicit S. Augustinus « index praeteritorum et praenuntia futurorum », prout in ea adimpletae sunt prophetiae et quae nunc annuntiat aliquando implebuntur.

S. Augustinus, sicut omnes Patres, docet haec omnia argumenta non esse efficacia nisi pro hominibus qui cum amore et humilitate veritatem quaerunt ; sed nunquam dicit has subiectivas dispositiones tribuere argumentis valorem quem in se non haberent ; disponunt solum hominem ad valorem obiectivum signorum percipiendum a.

De fide rerum quae non videntur, n. 8.

! Quoad diversos textus S. Augustini ad credibilitatem mysteriorum fidei pertinentes cf. P. Gardeil O. P., art *Crédibilité, Dictionnaire de Théologie catholique,* col. 225.l et seqq. Colligit principales textus ex *Confessionibus,* ex *Sermonibus,* ex *Tractatu de fide rerum quae non videntur,* ex libro *de videndo Deo, de Civitate Dei,* ex *Comment, in Ioan,,* etc., Dicit explicite S. Augustinus : Nullus quippe credit aliquid, nisi prius cogitaverit esse credendum » *De braedest. Sanet.,* c. II, n. 5, M. I.. t. 45, c. o<>3, et vim probativam miraculi defendit praesertim *in de utilitate credendi, c* 16 n t.|, M I 1.42,0.89... et *Sermo* 126, n. 5, M. !.. 38, c. 700. I Non te deseruit qui voiavit ut credas: quamvis iu beret te illud credere quod non potes videre, non tamen te doidsll nihil videntem, und< possis credere quo i non vides Venit enim, lecti mna· uln ‖ ‹ illinis homo habet ocii· los quibus videre potest mortuos resurgere I (Nriui o't |· | M I |M, c. 501)

Cf. eumlem articulum I' Carded quoad ilmlilttam ·|·‖ ‹ | edibihtate apud patret .graecos et latinos, citnuliu principales textus

§ X. **Methodus apologetica Scholasticorum.** — Medio aevo Christiana religio impugnatur praesertim a ludaeis et Mahumetanis. Arabes philosophi ut Avicenna et Averroes exponunt doctrinam Aristotelis, eamque interpretantur contra catholicam fidem. Hi philosophi externe mahumetismum profidebantur, sed revera omnem revelationem negabant, imo creationem proprie dictam et Providentiam quoad particularia, immortalitatem personalem animae reficiebant. Docebant pariter, ad persecutionem vitandam, quaedam vera esse secundum philosophiam, sed non secundum fidem. Iam, ut postea rationalistae, affirmabant subobscure autonomiam absolutam rationis humanae.

Contra ludaeos et Mahumetanos, *Raymundus Martinus,* O. P., ex schola S. Raymundi de Pennafort scripsit : *Pugio fidei adversus Mauros et ludaeos* — In hoc magno ac vere scientifico opere divinam originem Christianismi probat praesertim ex prophetiis, quas, rabbinicarum interpretationum ope, optime exponit ac explicat.

S. *Thomas,* hortantibus S. Raymundo de Pennafort et Urbano IV scripsit *Summam Contra Gentiles,* seu de veritate catholicae fidei, in usu eorum qui Maurorum conversioni apostolicam operam navabant.

Hoc praeclarum opus fuit graece hebraiceque translatum, et a theologis auctum est commentariis. Quatuor libros comprehendit, et in hac divisione distinctio ordinis naturalis ac ordinis supernaturalis clarius apparet quam in praecedentibus theologis *: a tribus enim primis libris, S. Thomas tractat, ducente tantum ratione, de religionis veritatibus quae possunt a ratione demonstrari, scilicet l. I de Dei existentia ac principalibus attributis; l. II de creatione et de creaturis; l. III de fine ultimo hominis, a quo libro ostendit visionem Dei per essentiam esse supra facultatem naturalem cuiuslibet intellectus creati. In libro IV tractat proprie de veritatibus supernaturalibus. quae non possunt a ratione demonstrari scii, de Mysteriis S. Trinitatis, Incarnationis, redemptionis, de peccato originali, de sacramentis, de resurrectione, de finali judicio; et defendit has veritates per auctoritatem S. Scripturae et Traditionis, simulque tendit earum non repugnatiam sed conformitatem cum ratione.

Haec Summa igitur magis est defensio veritatum nostrae religionis in speciali quam in generali; unde non est Apologetica † quae tantum fundamenta fidei defendit, sed ect Apologia omnium veritatum Cristianismi, et differt a Summa Theologica, prout magis est defensiva quam expositiva et didactica ; unde vocatur «Contra Gentes».

In i. I *C. Gentes,* c. VI, S. Thomas proposuit quasi synopsim totius Apologeticae, hic enim intendit defendere ipsum factum revelationis et affert tria argumenta. Exponenda sunt ad modum exempli Apologeticae scholasticorum, similia enim inveniuntur apud alios doctores catholicos huiusce aetatis : 1"" argumentum est ex miraculis ipsius Christi ; 2"" ex mirabili totius mundi conversione ; 3"" ex prophetiis Veteris

† V. g. S. Anselnms volebat Trinitatem quasi demostrare. S. Thomas ostendit hanc illustrationem esse impossibilem I.a q. 32, a 1 et *C. Gentes,* l. 1, c. 9.

* Neque est summa philosophca, quia deest logica, metaphysica generalis, cosmologia, imo incipit a Deo et non a creaturis ut metaphysica.

list opus theologicum nil sub forma defensionis potiusquam expositionis.

Testamenti. Haec tria argumenta nervose et clare principales Patrum· probationes comprehendunt, ac praesertim manifestatur eorum connexio..

S. Thomas vult ostendere « quod assentire his quae sunt fidei, non est levitatis, quamvis supra rationem sint ».

i° S. *Th. argumentatur ex miraculis,* et assignat convenientiam huiusce signi J dum dicit : « Haec enim divinae sapientiae *secreta* ipsa divina Sapientia, quae omnia plenissime novit, dignata est hominibus revelare, quae *sui praesentiam et doctrinae et inspirationis veritatem convenientibus argumentis ostendit, dum ad confirmandum ea quae naturalem cognitionem excedunt, opera visibiliter ostendit, quae totius naturae su-i perant facultatem* ». Haec est ratio convenientiae miraculi, quia scilicet est signum sensibile quod a solo Deo produci potest, ut latius exponitur in Summa Theologica — Deinde S. Thomas enumerat principalia miracula phisyca et intellectualia: » vide-i licet in mirabili curatione languorum, mortuorum suscitatione, coelestium corporum mirabili immutatione, et quod *mirabilius* * humanarum mentium inspiratione, ut idio-J tae et simplices, dono Spiritus Sancti repleti, summam sapientiam et facundiam *in instanti* consequerentur ».

2° S. *Th. arguit ex mirabili conversione munii,* prout est miraculum morale et. maximum, et simul effectus praedictorum signorum : Dicit enim : « Quibus (signis) inspectis, praedicatae probationis efficacia, non armorum violentia, non voluptatum promis-J sione, et. quod est mirabilissimum, inter persecutorum tyrannidem, innumerabilis tur-l ba non solum simplicium sed etiam sapientis simorum hominum ad fidem Christianam i or volavit ; in qua omnem humanum intellectum excedentia praedicantur, voluptates carnis cohibentur, et omnia quae in mundo sunt haberi contemptui docentur. .Quibus animos mortalium assentire et *maximum miraculum* est, et manifestum divinae inspi-l rationis opus, ut, contemptis visibilibus, sola invisibilia cupiantur».

l Cf. II.a II.ae, q. 178. 1, utrum sit aliqua gratia gratis data ad miracula facienda n » Necesse est quod sermo prolatus confirmetur, ad hoc quod credibilis fiat. Hoc autem fit per operationem miraculorum, secundum illud Marci (c. ult.j : et sermonem confirmante sequentibus signis ». Et hoc rationabiliter. Naturale enim est homini, ut veritatem intelligibilem per sensibiles effectus deprehendat. Unde sicut ductu naturalis· rationis homo pervenire potest ad aliquam Dei notitiam per effectus naturales, ita per aliquos supernaturales effectus, qui miracula dicuntur, in aliquam supernaturalem cognitionem credendorum homo inducitur». - Item III.a q. -13, a 1. « Utrum Christui; debuerit facere miracula ? « Divinitus conceditur homini facere miracula propter duo.. Primo quidem et principaliter ad confirmandam veritatem quam aliquis docet : quia^ enim ea quae sunt fidei, humanam rationem excedunt, non possunt per rationes humanas probari, sed O]x?rtet quod probentur per *argumentum divinae virtutis, ut dum aliquis fecit opera quae solus Deus jacere potest, credantur ea quae dicuntur esse a* DcoJ sicut cum aliquis defert litteras annulo regis signatas, creditur ex voluntate regis pro-! cessise quod in illis continetur. Secundo ad ostendendam praesentiam Dei in homine per gratiam Spiritus Sancti, ut dum scilicet homo facit opera Dei, credatur Deus habi· tare in eo per gratiam ».

2 Haec miracula ordinis intellectualis sunt mirabiliora secundum se et quoad saJ pientes, sed forte non quoad omnes homines, quia non tam ..ensibiliter manifestantur^

3 S. Thomas in I.a IT.ae q. 113, a. 10 » utrum justificatio impii sit opus mirâçuJ losum » dicit « quandoque est miraculosa et qtianifiiqm non l ,t enim iste communia et consuetus cursus iustificationis, ut Deo moventi inb iiin| unimani, homo convertatur ad Deum, primo quidem conversione imperio | | ut puni modum ad perlectam deveniat; quia ı charitas inchoata meretur angeli ni indu im icatur perfici» sicut Augustinus dicit (in I'pint loan, tr 5). Qmindoquc ' ı lain cclicinciiter Deus animanti movet, ut statim quamdam perfectionem iiisHlim nnu <pml m, sum fuit in conversion·

3' S. Th. arguit *ex prophetiis* prout adimpletae sunt in praedictis miraculis et mundi conversione : « Hoc autem non subito neque casu, sed divina dispositione facium esse manifestum est ex hoc, quod hoc se facturum T>eus multis ante prophetarum praedixit oraculis, quorum libri penes nos in veneratione habentur, utpote nostrae fidei testimonium adhibentes ».

40 Denique ad modum conclusionis. S. Th. ostendit *mirabilem vitam Ecclesiae* nunc nobis esse sufficiens credibilitatis motivum, ita ut. miracula physica iam non sint hodie necessaria : « Haec autem tam mirabilis mundi conversio ad fidem Christianam indicium certissimum est praeteritorum signorum, ut ea ulterius iterari necesse non sit, quum in suo effectu appareant evidenter. Esset autem *omnibus signis mirabilius,* si ad credendum tam ardua, et operandum tam difficilia, et ad sperandum tam alta, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset a simplicibus et ignobilibus hominibus; quamvis non cesset Deus, etiam nostris temporibus, ad confirmationem fidei, per sanctos suos miracula operari ». Sic egregie ostenditur omnium signorum connexio.

Postea S. Thomas arguit contra originem divinam Mahometismi, quia i° Mahumetus proposuit ethicam mundanam et carnalem, et quoad dogmata veritates naturaliter cognoscibiles, cum pluribus fabulis et falsissimis doctrinis, 2· quia desunt miracula, 3· deest mirabilis conversio mundi, sed adest e contra armorum violentia ad fidem Islamismi imponendam, 40 desunt etiam prophetiae, imo adulterantur verae prophetiae Sacrae Scripturae.

Quid igitur concludendum circa mentem S. Thomae quoad Apologeticae methodum ? Duae conclusiones satis clare apparent : A. quoad motiva externa, B. quoad motiva interna.

A. *Quoad motiva externa* : S. *Thomas utitur omnibus motivis externis* non solum *extrinsecis* doctrinae et vitae Christianae, ut sunt pleraque miracula sensibilia, sed etiam *intrinsecis* nostrae religioni.

Et haec ultima quae sumuntur ex sublimi altitudine et simul ex conveniertia vitae et doctrinae Christianae evolvuntu. in tota Theologia dogmatica et morali, dum ostenditur supernaturalis excessus et tamen maxima conformitas cum nostra natura in quolibet mysterio revelato Trinitatis. Incarnationis, Redemptionis, Eucharistiae, etc., sicut et in qualibet virtute Christiana, humilitatis, virginitaris, ferti-

l'auli, adhibita etiam exterius miraculosa prostratione, et ideo conversio Pauli, tanquain miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter».

Item S. Thomas, in hoc capite 6, l C. *Gentes,* ostendit quomodo conversio mundi iuit mirabilis et miraculosa, ad hoc manifestandum arguit, non quidem ex contormitate Christianismi, cum aspirationibus nostrae naturae, sed ex impossibilitate amplectendi naturaliter doctrinam et perfectionem Christianam, etiam ex impedimentis persecutorum, ex simplicitate et impotentia naturali apostolorum, ex sapientia plurium conversorum.

Dum dicit hanc conversionem mundi esse *maximum miraculum,* vult dicere saltem *:i'cun,ium se,* secundum indicium sapientium, non forte secundum iudicium omnium hominum. Secundum se enim haec mirabilis conversio mundi est quid maius quam mrrectio alicuius cadaveris, est enim spiritualis resurrectio animarum, sed quia spiritualis est et altioris ordinis quam miraculum physicum non tam facile percipitur ' hominibus qui signis sensibilibus indigeni. Pluries dicit Aristoteles (v. g. Met., l. I. ‹I. t) : quae sunt maxime intelligibilia *quoad se* ut spiritualia et supremae causae, niDt minus intelligibilia *quoad nos,* quia a sensibus remotissima.

tudinis in martyrio, fidei, spei, et charitatis. Nullus theologorum praecedentium aut posteriorum [1] magis exacte et profunde distinxit ordinem naturalem ab ordine super-[1] naturali, quam S. Thomas, et tamen nullus etiam melius ostendit harmoniam horunrl ordinum secundum principium : « gratia praesupponit naturam ut perfectio perfecti-[1] bile « (I.a q. 2, a. 2, ad 1). Gratia enim non destruit quod rectum est in natura; sed.l quod inordinatum est tolli debet per mortificationem et crucem, et tunc clare appa-J ret vera harmonia, alioquin esset solum simulacrum harmoniae, seu confusio natura-[1] lismi practici.

B. *Quoad motiva interna* : S. Thomas pluries in suis operibus locutus est de motivis internis, *a)* dum agitur de instinctu Spiritus Sancti ducentis ad fidem,[1] *b)* de influxu ipsius luminis fidei ad indicium credibilitatis confirmandum. [3] c) de cognitione experimentali rerum divinarum per donum sapientiae ad confirmationem fidei iam acceptae. [4]

Quaerit etiam S. Doctor (Quodlibet II, a. 6) : » Utrum homines credere debuissent Christo non facienti miracula ?» et respondet : « Si *Christus visibilia miracula non fecisset, adhuc remanebant alii modi attrahendi ad fidem, quibus homines acquiescere tenerentur.* Tenebantur enim homines credere auctori legis et Prophetarum. *Tenebantur etiam interiori voca ioni non resistere »,* et ibid, ad i',m : « Inter illa opera quae Christus, sicut Gregorius dicit in quadam homilia, quod Christus per misericordiam Magdalenam traxit interius, qui etiam per clementiam suscepit foris. Annumerari etiam debet eius doctrina»; et ad 3"": « interior instinctus, quo Christus poterat se manifestare sine miraculis exterioribus, pertinet ad virtutem primae veritatis, quae interius ho-[1] minem illuminat et docet ». Item brevius loquitur III.a q. 43, a. 1, ad 3.

Concludendum est igitur : omnia motiva indicatur a S. Thoma, sed. iuxta ipsum et omnes scholasticos, ut aliquod signum sit credibilitatis· motivum, non sufficit quod ostendat conformitatem Christianismi cum.

1 Postea enim Scotus, nominales, Molina, Suarez minuunt distinctionem duorum· ordinum, ut videbimus infra, agendo de potentia obedientiali seu elevabili nostrae naturae ad ordinem supernaturalem.

2 II a II.ae q. 2, a 9, ad 3 « Ille qui credit habet sufficiens inductivum ad cre-j dendum : inducitur enim auctoritate divinae docrinae miraculis confirmatae, et quod plus est, *interiori instinctu Dei invitantis.* Unde non leviter credit. Tamen non habet sufficiens inductivum ad sciendum, et ideo non tollitur ratio meriti ».

3 II.a II.ae q. i, a 4, ad 3. «Lumen fidei facit videre ea quae creduntur. Sicut enim per alios habitus virtutum homo videt illud, quod est sibi conveniens secundum habitum illum ; ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad assentiendum his, quae conveniunt rectae fidei et non aliis». —- a. 5. ad 1 « fideles eorum quae sunt fidei habent notitiam, non quasi demostrative, sed in quantum per lumen fidei vident esse credenda». — cf. II.a II.ae q. 2, a. 3, ad 2.

4 II.a II.ae q. 8, a. 2 (per donum intellectus) « homo intelligit, quod propter ea quae exterius apparent, non est recedendum ab his quae sunt fidei » — item a. 5. — Unde dicitur apud Ioan. 8 » Qui sequitur me, non ambulat in tenebris » et I Ioan. 2 «Unctio eius (Spiritus Sancti) docet vos de omnibus · Cf. etiam II.a II.ae q. 45 de dono sapientiae et I.a II.ae q. 68 de donis in genere, q ‹10 de beatitudinibus,. q. 70 de fructibus Spiritus Sancti (charitas, gaudium, pas. patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo... castitas) quibus opponuntui opera carnis (fornicatio..., idolorum aervitus, inimic itiae, irae, u uoiu · e· lue invidiae, liomici dia etc.).

nostris naturalibus aspirationibus, sed debet manifestare divinam originem doctrinae Christi, aut saltem ad hanc manifestationem concurrere.

Propterea in praecitato capitulo VI, l. l, C. Gentes argumentum procedit *non tam ex conformitate Christianismi cum nostra natura quam e contra ex impossibilitate ampletendi naturaliter doctrinam et perfectionem Christianam* «ad credendum tam ardua, ad operandum tam difficilia, et ad sperandum tam alta ... ». Item quando allegatur praedicta conformitas Christianismi cum nostra natura aut pax interna quam in nos producit, secundum mentem S. Thomae arguendum est *ex tanta conformitate, ex tam Profunda pace* ut a solo Deo provenire possit, praesertim prout solus Deus potest coniungere intime, haec *extrema* quae videntur opposita: *summam nempe conformitatem id naturam et summam gratuitatem ac sublimitatem,* ut apparet in Incarnatione et Eucharistia. Homines e contra, secundum spiritum naturalem hanc conformitatem considerantes, negant Dei donorum gratuitatem, et in naturalismum incidunt, aut e contra hanc conformitatem négligentes, ut Montanistae et postea lansenistae, superbe accedunt ad falsum supernaturalismum rigidum, sine simplicitate, contra naturam, imo quandoque ad falsi mysticismi deliramenta. Sed haec harmonia naturae et gratiae non mirabilis apparet nisi post profundam purificationem naturae per mortificationem et crucem, ut videmus in vita sanctorum.

Sic invenitur abyssus inter Apologeticae methodum ad mentem S. Thomae conceptam et methodum modemistarum, quamvis utrobique advint motiva interna : in Christianismo modernistae ostendunt perfectiorem formam evolutionis religiosae naturalis, in illo e contra S. Thomas manifestat supernaturalem religionem.

Fere eodem modo arguunt alii magni scholastici ; ‘ omnes admittunt vim probativam miraculi, quod est pro illis certissimum signum revelationis divinae. *Richardus a S. Victore* dicit : «Domine, si error est, a (ipso decepti sumus ; nam ista in nobis tantis signis et prodigiis confirmata sunt, et talibus quae nonnisi per te fieri possunt ». [*]

[*] Cf. *Diet. Thiol, cath.,* art. *Crédibilité* P. Gardkil col. 2259-2229. La Crédibilité ' liez les scolastiques.

2 *De Trinitate.* l. I. c. 2. Victorini ab aliis scholasticis dissentiunt quodammodo prout ponunt in affectu et non in intellectu essentiam fidei.

Hugo a S. Victore dicit: «In affectu substantia fidei invenitur; in cognitione, materia», *De Sacramentis,* l. I, part. X, c. 3.

E contra S. Thomas dicit II.a II.ae q. 2, a. 9. « Ipsum autem credere est actus intellectus assentientis veritati divinae ex imperio voluntatis a Deo motae per gratiam ».

Sed utrobique, praeexigitur indicium certum de rationabili credibilitate mysteiorum fidei.

Notandum est etiam quod *thomistae* et *scotistae* non dissentiunt quoad credibilitatis piobationem, sed solum quoad relationem iudicii credibilitatis ad fidem divinae. Etc- ni pro thomistis fides divina est supernaturalis quoad substantiam et habet obiectum i imale et motivum formale supernaturalia et inattingibilia solis viribus rationis — I ini e contra secundum Scotistas, fides divina est supernaturalis quoad modum tanbun ; nam aliquis potest sola ratione videre ex miraculis mysteria fidei esse a Deo) .elata et illa credere, naturaliter, ut faciunt daemones; sed ut habeat fidem theo- n am requiritur modalitas supernaturalis adveniens. Molina, Lugo. Coninck et plu- dii plus minusVe sequuntur Scotum. Iuxta thomistas hoc est graviter minuere •npernaturalitatem fidei divinae et eius supernaturalem certitudinem resolvere in cer- iidinem naturalem ciedibilitntis. Non est nunc immorandum in hac quaestione, de

Saeculo XIV. nullum est opus apologeticum speciali recensione dignum. *Nominalistae* ut Ockam nimis deprimunt vires rationis quoad cognoscibilitatem Dei et miraculi, et viam parant fideisino Lutheri, qui fuit discipulus eorum.

Saeculo X V, Raimundus de Sebonde scripsit Theologiam naturalem in qua catholicam fidem traditionaliter defendit, insistendo in harmonia inter misteria fidei et finem ultimum hominis. — Eodem tempore *Savonarola* scripsit *Triumphum crucis contra saeculi sapientes* (1497) ; utitur prius motivis intrinsecis, ostendens scilicet effectus morales et valorem practicum Christianismi, postea ex extrinsecis signis arguit.

Tempore Regenerationis seu renovationis scientiae, poëseos, artium, adiuvante forma exteriori graeco-romanae antiquitatis excultarum, plures apologetae proponunt de Christianismo conceptionem plus minusve naturalem ; ideoque praesertim utuntur methodo intrinseca, et *Marsilius Ficinus,* in suo libro *De religione Christiana et fidei pietate,* Platonis philosophiam cum Christi doctrina ita miscet, ut Plato praecursor Christi appareat. *Ludovicus Vives* in quinque libris *De Veritate fidei chritianae* magis traditionalis est, et argumenta extrinseca et intrinseca historice exponit.

§ VI. De Methodo apologetica post apparitionem protestantismi, apud protestantes et apud catholicos. — i° Adversarii fidei christianae. 2° Apologetica protestantium. 30 Apologetica catholicorum.]

1" *Adversarii fidei christianae: Rationa Ustae.* — Hoc tempore ex ipso principio liberi examinis a protestantibus illato, provenit rationalismus seu naturalismus. Breviter exponenda est eius origo et postea eius divisio.

A. *Origo rationalismi seu naturalismi* : Pseudo-reformatores non negabant factum revelationis nec inspirationem Sacrae Scripturae, sed ad discernendum verum sensum Scripturae admittebant *principium liberi examinis,* remota Ecclesiae auctoritate. In virtute huiusce principii, quii dam protestantes qui *Sociniani* vocantur, iam saeculo XVI, non agnoscebant ut verum in Sacra Scriptura nisi quod ratione naturali percipi potest, et reficiebant vel symbolice interpretabantur mysteria superi naturalia S. Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis, Eucharistiae. Quos errores hodie prifitentur *Unitarii,* sic vocati quia unicam personam in Deo agnoscunt. Cum autem ex libera Scripturarum interpretatione multa dubia et contradictiones orirentur, plus putarunt nihil certi ex revelatione cognosci posse, revelationem proinde non esse necesl sariam, et religionem mere naturalem sufficere. Ita putaverunt in Anglia *H. Cherbury, Hobbes, Blount, Toland, Shaftesbury, Tindal, Hume* qui sicus *Hobbes* scepticismum professus est ; in Gallia *Voltaire, J. J. Rousseau, Encydopedistae* inter quos plures negaverunt etiam existentiam Dei et immortalitatem animae ; in Holfandia *Spinoza,* in Germania *Woli, Lessing, Reimarus,* etc.

•qua agendum est postea in capite de crcdibilitate cl dr relatione eius ad fidem. —Cl Salmanticbnses Dr *gratia* tr. XIV, diss III. dub III. I'aihian.. in fl.am II.ae q i, a. l. η. XI Billuart, *de gratia* diss. III, a. II. II I' Gahiu it. ◊ I'., *Diet thi'ol,'. ■cath.* art. *Crédibilité,* col. 2278 229) (de la itédlluld· i liez Siot. Durand, J. de Lugo a la foi discursive cl la crédibilité)

Sic rationalismus seu doctrina iuxta quam ratio humana est absolute independens et autonoma, iudex supremus rerum religionis, procedit ex principio liberi examinis, quo primi protestantes Ecclesiae auctoritatem reiiciebant. Lutherus quidem, philosophiam ac theologiam scholasticam impugnans, vires rationis deprimebat, et tanquam nominalistarum discipulus scepticismo philosophico et fideismo religioso viam parabat ; sed ex altera parte ipsam Ecclesiae auctoritatem negans vires sensus individualis nimis extollebat, et principium rationalism!, iam ponebat ; ex negatione enim auctoritatis Ecclesiae, facilis est transitus id negationem ipsius facti revelationis seu auctoritatis Dei revelantis. Kationalisinus autem nihil aliud est quam affirmatio absolutae autonoiniae rationis humanae et negatio subordinationis eius auctoritati Dei revelantis. (Denzinger, n. 1810).

B. *Divisio rationalismi seu naturalismi.* Rationalismus ab hoc tempore subdividitur ex parte mediorum quibus utitur, in rationalismum *philosophicum,* qui theoretice procedit, et in rationalismum *biblicum,* qui in historica explicatione vel exegesi Sacrae Scripturae omne supernaturale reiicit. In ordine inventionis semi-rationalismus biblicus Socinianorum viam paravit rationalismo philosophico. Et postea rationalismus philosophicus dedit principia a priori rationalismi biblici, ut patet apud Spinozam qui ex philosophica negatione ordinis supernaturalis, possibilitatis miraculi et revelationis, deducit regulas rationalisticae hermeneuticae Sacrae Scripturae.

d) Rationalismus autem *philosophicus* sub duplici forma apparuit : « sub forma *spiritualistica,* apud Deistas et Spinozam. β sub forma *sensualistica vel empirica* apud Hobbes, Hume, et encyclopedistas Galliae.

a. Rationalismus spiritualistieus prius apparuit apud *Deistas.* Hi philosophi sic vocantur, quia admittunt solum ut religionis fundamentum Dei existentiam, ac revelationem reiiciunt. Differunt a philosophis theistis. prout negant etiam, sicut antea Averroistae, Providentiam particularem et possibilitatem miraculi. Iuxta Deistas, Deus non habet cum hominibus particulares relationes, sed eos gubernat tantum per leges universales naturae, ex quibus necessario facta naturalia procedunt. Hanc doctrinam sustinuerunt praesertim Voltaire et Rousseau. *Voltaire* Sacram Scripturam irrisionibus et sophismatibus impugnavit, verba omittens aut adulterans, ut ridiculam eam exhiberet. *J. J. Rousau* etiam omne supernaturale reiecit, miracula, prophetias, revelationi m oppugnavit, tamen possibilitatem miraculi admisit, [1] et aliquando Christum et Evangelium summis laudibus extollebat. [2]

Spinoza negavit etiam distinctionem realem et essentialem inter Deum d mundum, ac determinismum absolutum docuit : omnia procedunt n· essitate mathematica ex natura divina ; sic negata liberate Dei, sequitur negatio possibilitatis miraculi et revelationis supernaturalis. Imo notus ordo supernaturalis radicaliter negatur etiam in Deo, propter Identificationem naturae divinae et naturae creatae. Natura humana Ium potest elevari ad vitam supernaturalem, cum iam non realiter

[1] ROUSSBAU, *l.-llre·, de lu Montagne,* lettre HI
[2] Rousseau, *EmUn* l IV Profession de foi du Vicaire savoyard.

distinguatui a natura divina. Haec doctrina pantheistica exponitur in « Ethica », et in suo « Tractatu Theologico-politico » Spinoza, ex suis philosophicis principiis, deducit rationalisticam methodum exegesis Sacrae Scripturae, iuxta quam ratio humana est supremum et etiam unicum critérium ad discernendum quid sit *verum* in Sacra Scriptura, et quid mere *allegoricum et symbolicum,* sic omne supernaturale evanescit per allegoricam interpretationem.

Wolf in Germania docuit etiam rationalismum ; a suis discipulis professor generis humani vocatus est. Agnoscebat Dei existentiam, sed revelationem tenebat esse inutilem, ac ea omnia reiiciebat quae evidenter intrinsecis argumentis a ratione demonstrari non possunt de Deo et de moribus.

β. *Rationalismus seu naturalismus empiricus* apparet in Anglia praesertiam apud *Hobbes, Hume,* qui tanquam sensualistae et nominalistae omnem intellectualem cognitionem ad sensitivam reducunt ; ita ut quaecumque superant cognitionem sensum externorum aut internorum declarentur entitas verbales, flatus vocis. Hume praesertim negat absolutam necessitatem primorum principiorum rationis, quae nihil aliud sunt, iuxta empirismum, quam, consuetudines, seu empiricae leges no strae cognitionis. Sic destruitur omnis Metaphysica seu valor cuiuslibet cognitionis experientiam transcendentis. Consequenter evertitui Theologica naturalis, ruunt probationes existentiae Dei, Providentiae, possibilitatis miraculi, sicut miraculi cogniscibilitas. [1]

Item in Gallia, *Diderot* omnem religionem etiam naturalem negavit sicut d' *Alembert* ct alii Encyclopedistae, Imo, ex eis plures in materialismum inciderunt, ut *d' Holbach,*[2] *Helvetius, Lamettrie,* qui Dei existentiam ac animae immortalitatem negaverunt. Denique *Dupuis,* in suo opere « Origine de tous les cultes » omnes religiones idololatriae foil mas esse contendit.

Hae sunt diversae formae rationalism! philosophici usque ad finem saeculi XVIII, tunc Kantius has formas conciliare intendet.

γ) *Rationalismus biblicus. Spinoza,* ut dictum est, constituit methodum rationalism! bibiici ; fere eodem tempore in Anglia *Shaftesbury Collins* prophetias impugnaverunt, *Woolston* miracula Christi, etian Resurrectionem allegorice interpretatus est, *Bolingbroke* mysteria fide irridebat. In Germania, *Hardt* authenticitatem plurium V, Testament librorum negavit, miraculaque allegorice exposuit, et praesertim *Lessin* ac *Reimarus* (Fragmenta Wolfenbiittel) acerrime Christianismum impii gnaverunt, auctoritatem Pentateuchi, aliorumque librorum veteri

[1] Sic apparuit phaenomenismus empiricus, qui psychologice opponitur rationalis)» seu idéalisme, prout negat superioritatem essentialem rationis quam reducit ad exp rientiam ; sed, quoad quaestiones religiosas hic empirismus est forma inferior rati nalismi seu naturalism), prout declarat rationem empiricam absolute autonomam l iudicem supremum omnium rerum etiam in materia fidei et morum. Unde ad vital dam omnem aequivocationem melius vocatur naturalisme. empiricus quam rationi lismus empiricus.

[2] Contra materialistam d' Holbach Hcripsit Voltaire mm [illegible].<mais peut-être la ph losophic n'a dit une absurdité plus bêto, une I.·ıı·.-..-ı. plus notoire, quoiqu'elle a été en bien d'autres occasions menteuse et absurde » (b/l·. « /•'rrilerti,)‹· févr. 1771

Testamensi, et etiam Evangeliorum negaverunt, nec dicere timuerunt Vioysen et Christum impostores fuisse.

Hi omnes rationalistae sunt principales adversarii fidei christianae ib apparitione protestantismi ad finem seculi XVIII.

2° *Apologetica· protestanttum.* — Inter apologetas protestantes plures exponunt non solum argumenta interna sed argumenta externa, -ive intrinseca, sive extrinseca, ut in Gallia,, *Dupplessy-Mornary* (De la Vérité de la religion chétienne, 1579-1581), *Hugo Grotius* (De Veritate religionis christianae, 1627). *Ch. Bonnet* (Recherches philosophiques sur les preuves du Christianisme, 1770) — Ita etiam procedunt, in Anglia, *I.ardner* et *Paley* ; in Germania, *Leibnitz, Euler, Haller.* Nonnulli etiam refutant rationalismum biblicum, v. g., *Lilienthal, Rosenmuller.*

Sed plures alii protestantes iam praeeligunt motiva interna, scilicet praesertim ostendunt conformitatem Christianismi cum legitimis aspirationibus nostrae naturae, ut Christianismus appareat principium pa- is ac firmum medium reconciliationis cum Deo. Ita procedunt *Loche,* ' *larke, Butler, Jennings* in Angia, *Abbadie* in Gallia, *Jerusalem* et *Less* in Germania.

Cur autem plures protestantes praeeligunt methodum internam ? Propter duas rationes :

A. quia intendunt confutare rationalistas, quorum plures etiam na- t orales veritates religionis negant : hae autem veritates, *praetermissa Metaphysica,* facilius methodo interna defenduntur, prout aspirationes iperiores nostrae naturae, his veritatibus reiectis, sine ratione essendi remanent ; v. g. determinismus panthoisticus Spinozae reiiciendus est .id notiones libertatis et obligationis moralis servandas.

B. *Methodus interna maiorem affinitatem habet cum nova notione fidei a Luthero et Calvino proposita.* Haec enim nova conceptio est *magis submetiva* quam traditionalis fidei definitio, propter quatuor: *a)* ratione inspirationis privatae ad credenda discernenda ; *b)* ratione fiduciae iustifi- ‹ antis ; c) propter scepticismum philosophicum Lutheri ; *d)* propter quamdam confusionem naturae et iustitiae originalis. Haec omnia sunt breviter explicanda, nam ex eis procedit pseudoreformatio Apologeticae

a) Primi protestantes reiecerunt obiectivam regulam proximam fidei, scii, auctom item infallibilem Ecclesiae ad dogmata proponenda, nec aliam regulam fidei admi- ‹ runt praeter S. Scripturam; Verbum autem Dei genuinum ex «sapore» et «gustu» ‹ .eruere consueverunt, ad quem finem in unoquoque fideli ponebant immediatum i. timonium Spiritus Sancti Novatores eorumque discipuli iudicant per *inspiratio- l " privatam* hunc articulum esse revelatum et credendum ; similiter discernunt |m. r veram et falsam religionem, exclusis etiam signis et notis. Sic fides magis subie- | t .l et individualis apparet, prout loco propositioris obiectivae et infallibilis F.c- tl. iae ponitur spiritus privatus, inspiratio privata. Iam quodammodo fides identi- |i. | ur cum experientia religiosa. — E contra, iuxta catholicos theologos, experientia I. | | josa aut est naturalis, ex naturali sensu religioso procedens, tunc essentialiter Illi 'iiguitur a fide divina, aut est supernaturalis et tunc praesupponit fidem, non

Calvinus, *Instil* I. ›. 7, n. 1, 5. — Lutherus, *De instituendis ecclesiae ministris.*

illam constituit, sed a donis S. Spiritus procedit secundum illud loànnis : « Unctio eius (Spiritus Sancti) docebit vos de omnibus ».

Proinde protestantes dicunt generaliter; fides ut concipitur a nobis est magis personalis, ac pia. est enim nostra religiosa experientia ; dum e contra fides catholicorum est fides ex auctoritate F.cclesiae procedens, quasi actus exterior obedientiae »*. (Haec est origo *pietismi,* qui, iuxta catholicos, est adulteratio pietatis, sicut pessimismus primorum protestanHum est corruptio sanctae tristitiae Christianae).

6) Insuper praeter hanc fidem quam vocant historicam, quâ scilicet credimus omnia quae in sacris litteris continentur, lutherani admittunt fidem adhuc magis subiectivam, quâ scilicet unusquisque fidelis credit vel certo confidit sua peccata sibi esse lemissa propter merita Christi. Iuxta eos, haec fides etiam sine operibus iustificat. (Haec doctrina cohaeret cum lutherana notione praedestinationis, quae est optimi corruptio pessima, ut patet verbis novatoris : « Pecca fortiter et crede fortius ». Sic reiicitur non solum regula proxima fidei sed regula morum ; statuitur principium absoluti individualismi et liberalism!).

Haec fides iustificans frequenter vocatur a protestantibus *fiducia·,* dum e contra secundum catholicos theologos fiducia pertinet ad spem non ad fidem | — Fiducia autem lutherana iam est aliquo modo individualis experientia religiosa, r.am eius obiectum nullibi revelatum est objective, nec in Sacra Scriptura, nec in traditione, .,ed unusquisque individualiter acciperet a Deo hanc certitudinem de sua propria iustificatione Notandum est quod frequenter protestantes utuntur verbo *fiducia,* ubi catholici dicunt aut scribunt *tides.* Sic fides magis ac magis subjectiva vel individualis redditur.

c) Praeterea lutherana conceptio fidei magis subjectiva est quam catholica notio, propter *scepticismum philosophicum* Lutheri. Vehementer impugnavit philosophiam scholasticam et Aristotelis metaphysicam quam dicebat provenire ex inspjfl ratione diaboli; loco realismi et intellectualismi scholasticorum peripateticorum admisit. iam ante suam apostasiam, nominalismum et empirismum Ockami. Secundum autem hunc nominalismum dubiae sunt demostrationes rationales existentiae Dei. infinitatis divinae, providentiae divinae, proinde possibilitatis et discernibilitatis miraculi. Iuxta Ockam omnes veritates quae experientiam transcendunt, sola fide certae sunt, hoc est *fideismus.* Sic Lutherus propter suum nominalismum seu scepticismum philosophicum non poterat magnam valorem tribuere credibilitatis motivis externis extrinsecis ut sunt miracula, et proinde, nimis despiciens rationem, incidit in fideismum quamvis ex altera parte rejiciendo auctoritatem Ecclesiae, iam principium rationalism! posuerit.

d) Denique protestantes, sicut postea Baius et lansenius, dicebant elevatione» nostrae naturae ad consortium divinae naturae *debitam* fuisse integritati prima' conditionis hominis, proinde naturalem dicendam esse et non supernaturale (cf., Denzinger, n. 1021). Ex hoc sequitur *pseudo-stipernaturalismus* in quo mysteria revelata non sunt essentialiter supernaturalia, et respondet non solum *aspirationibu* sed *exigentiis* nostrae naturae, seu ab intrinseco postulantur. Sic habetur *con/uA*

| Cf. *Encyclopédie des sciences religieuses publiée sous la direction de F. I.ichlen berger,* t. V, p. 7, art. *Foi* de M. Jean Monod. Ci etiam quoad criticam harum conceptionum *Dictionnaire Apologétique de le Foi catholique,* art *Foi* p. 55, par. M, | Bainvel.

* S. Thomas II.a. II.ae. q. 129, a. 6; | l'<·ıǁıı·1 Adm la id .pent et nomen (| duciae hoc principaliter significare videntur, quod aliqui» spem concipiat ex hoc quofll credit verbis ali< unia auxilium proponentis | It ml ' | ldiu ia quoddam robur spiw | importat ». |

rdinis naturalis et ordinis supernaturalis secundum modum pelagianismo oppositum ; haec confusio in pelagianismo proveniebat ex exaggeratione *virium* naturalium , in protestantisme et iansenismo e contra ex exaggeratione *indigentiarum* naturalium proenit. Ex una parte negatur peccatum originale, est im moderatus optimismus, ex altera xaggerantur consequentiae huiusce peccati, est pessimismus.

Sic radicaliter mutatur notio fidei ratione ispirationis privatae, fiduciae justificantis, scepticism! philosophici, confusionis naturae Adami cum originali iustitia.

Ex hac nova notione fidei, quae, ut patet, magis subiectiva est quam i raditionalis conceptio, procedit nova notio credibilitatis, et proinde nova methodus ad credibilitatem probandam : iam enim pro primis protestantibus aliquid est divinitus credibile quia apparet conforme nostro sensui religioso, secundum inspirationem privatam.

3° *Apologetica catholica.* — Inter catholicos, hoc tempore tres .ipologetae praesertim citantur : *Bossuet, Huet, Pascal.*

Bossuet in secunda parte sui operis *Discours sur Γ historié universelle* (1681) sicut S. Augustinus in *Civitate Dei* utitur simul omnibus motivis praesertim externis sive extrinsecis sive intrinsecis, et etiam internis ; haec omnia motiva coadunantur in mirabili vita totius religionis, uius divina origo ostenditur in eius ortu, progressu ac mirabili diffusione t perennitate. Totum Vetus Testamentum apparet ut progressiva prophetia Novi Testamenti, prophetiae explicantur in genere et quaedam in particulari ; item manifestatur vis probativa miraculorum Christi l ac ius prophetiarum. Insistit simul Bossuet excellentia et simplicitate dotrinae Christi, 2 in eius altissima et connatural! sanctitate, 3 in qua mirabiliter uniuntur summa dignitas et summa humilitas, eximia sublimitas t benigna mansuetudo. Ostendit quomodo vita Christiana non so-

* *Discours sur Γ Histoire Universelle* 2.m p., c. 19. «Scs miracles sont d'un ordre particulier et d'un caractère nouveau. Ce ne sont point « de signes dans le ciel » tels pie les Juifs les demandaient (Matth. XVI, 1) : il les fait presque tous sur les hommes mêmes et pour guérir leurs infirmités. Tous ces miracles tiennent plus de la bon que de la puissance et ne surprennent pas tant les spectateurs, qu' ils les touchent ins le fond du coeur. Il les fait avec empire ; les démons, les maladies lui obéissent ; sa parole les aveugles-nés reçoivent la vue, les morts sortent du tombeau, et les pé. liés sont remis. Le principe en est en lui même ; ils coulent de source : » Je sens, dit-il (Luc., VI, 19, VIII, 46) qu' une vertu est sortie de moi » Aussi personne n'en avait-il fait ni de si grands, ni en si grand nombre : et toutefois il promet que ses disci- s feront en son nom encore de plus grandes choses (loan. XIV, 12) : tant est fé- onde et inépuissable la vertu qu' il porte en lui-même ».

2 « Qui n'admirerait la condescendance avec laquelle il tempère la hauteur de sa .l trine ? C'est du lait pour les enfants et tout ensemble du pain pour les forts. On le voit plein des secrets de Dieu ; mais on voit qu' il n'en est pas étonné, comme les autres "i tels à qui Dieu se communique : il en parle naturallement comme étant né dans secret et dans cette gloire : et *ce au' il a sans mensure* (Ioan, III, 34) il le répand l, ce mesure, afin que notre faiblesse le puisse porter» ibid.

3 Le plus saint et le meilleur de tous les hommes, la sainteté et la bonté même, il lent le plus envié et le plus haï . . . Le plus sage des philosophes (Socrate) en cher- uit l'idée de la vertu, a trouvé que comme de tous les méchants celui-là serat le , méchant qui saurait si bien couvrir sa malice, qu' il pâssat pour homme de bien, iouit par ce moyen de tout le crédit que peut donner la vertu, ainsi le plus vertu- devait être sans dllicullé celui a qui su vertu attire par sa perfection la jalousie tous les hommes, en sorte qu'il n'ait pour lui que sa conscience, et qu'il se voie

lum satiat sed etiam superat nostras legitimas aspirationes. ‘ Denique l mirabilem vitam Ecclesiae inter persecutiones et haereses exponit. Itera I S. R. Bellarminus (1541-1621) paulo antea traditionalem apologeticam l defendit contra novatores.

Huet in suo opere *Demostratio euangelica* (1679) evolvit praesertim l argumentum ex prophetiis, qua de causa defendit auctoritatem histo-1 ricam librorum Sacrae Scripturae, a Novo Testamento incipiens inde I ad Vetus regreditur, ac ostendit totam lesu Christi historiam longe antea l praedictam. Sed prophetias non satis critice exposuit, nec satis agnoscit] vires rationis naturalis et fideismum praeparat.

Pascal, 2 in opere quod perficere non potuit, *les Pensées,* volebat l prius ostendere, ut ipse dicit,3 religionem quam timent, contemnunt aut etiam quandoque odiunt increduli, non esse rationi contrariam, sed veneratione et amore dignam, et proinde suscitare in bonis desiderium quod sit vera, denique probare eam de facto veram esse. Ideoque in- l cipit a consideratione nostrae naturae, in ea vivide ostendit profundam! oppositionem nempe nobilitatis et miseriae, ut homo desideret explica-] tionem huiusce antinomiae et remedium propriae miseriae. Haec autem explicatio et hoc remedium in Christianismo inveniuntur. Nobilitas nostra explicatur in doctrina creationis et justitiae originalis, nostra autem infirmitas in doctrina de peccato originali, et simul invenitur remedium in redemptione per Christum ; iam vero principalia dogmata apparent ve-j iteratione et amore digna. Pascal insistit etiam in eximia Christi san-. ctitate, quae omne naturale ingenium, ac omnem naturalem virtutem! manifeste superat. 4 Postea Pascal veritatem et originem divinam Chri-

exposé à toutesorte d'injures, jusqu'à être mis sur la croix, sans que sa vertu lui puisse! donner ce faible secours de l'exempter d'un tel supplice (Socr. apud Triât., *de RepA* lib. II). Me semble-t-il pas que Dieu n'ait mis cette merveilleuse idée de vertu dansi l'esprit d'un philosophe, que pour la rendre effective en la personne de son Fils, et faire voir que le juste a une autre gloire, un autre repos, enfin un autre bonheur quel celui qu'on peut avoir su la terre ? « *ibid.*

l Jésus-Christ comble nos désirs et surpasse nos espérances . . . Tout est à nous; par Jesus-Christ, la grâce, la sainteté, la vie, la gloire, la beatitude : le royaume du Fils de Dieu est notre héritage ; il n' y a rien au dessus de nous, pourvu seulement que nous ne nous ravilissions pas nous-mêmes » *ibid.*

2 Cf. H. Petitot, O. P. *Pascal sa Vie religieuse et son Apologie du Christianisme,* Paris 1910.

« Les hommes ont mépris pour la religion ; ils en ont haine et peur qu'elle soi-vraie. Pour guérir cela, il faut commencer par montrer que la religion n'est point contraire à la raison : vénérable en donner le respert ; la rendre ensuite aimable, faire souhaiter aux bons qu'elle fut vraie ; et puis, montrer qu'elle est vraie. Vénérable parce qu'elle a bien connu l' homme ; aimable, parce qu'elle promet le vrai bien ». Pens/el éd. Havet, p. 375.

4 « Les grands génies ont leur empire, leur éclat, leur grandeur, leur victoire et leur lustre, et n'ont nul besoin des grandeuis charnelles, où elles n'ont pas de raps port. Us sont vus non des yeux, mais des esprits ; c'est assez. Les saints ont leur empire, leur éclat, leur victoire, leur lustre et n'ont nul besoin des grandeurs charnelles ou spirituelles, où elles n'ont nul rapport, car elles n' y ajoutent ni ôtent. Il» sont -vus de Dieu et des anges, et non des corps, ni des esprits curieux. Dieu leur suffit.

«Archimède, sans éclat, serait en même vêturation Il n'a pas donné des batailles pour les yeux, mai» il à fourni à tous les esprit..... tnveutlonis Oh l qu' il a éclaté aux esprits l

It'sui Christ, sans bleu et sans atu'uuiie pliidlh lion au dehors de science, eut

üanismi probare volebat argumentis externis cum intrinsecis (excellentia et foecunditate doctrinae) tum extrinsecis (prophetiis et miraculis). Et iam inveniuntur in hoc opere imperfecto plura capita circa miracula ' t prophetias, earumque obscuritatem et claritatem. l

Sed Pascal incidit quodammodo in excessus lansenistarum, dum hominis miserias exponit, nimis enim humanam naturam ac rationem ldeprimit ; nec sufficienter agnoscit elevationem nostram ad ordinem supernaturalem esse omnino gratuitam, nullo modo necessariam ad naturalem perfectionem hominis. Proinde non semper satis distinguit ordinem naturalem et ordinem supernaturalem, quamvis de hac re profunde pluries scripserit. 2 Quapropter (in argumento : *le pari),* non satis agnoscit inter vitam libertinorum et vitam christianam intermedium saltem theoreticum, scilicet honestatem naturalem ; sed hoc potest explicari, quia nempe Pascal naturam humanam considerat ut est de facto post peccatum originale, et non in abstracto, ut natura est ; atqui de facto, se(undum fidem catholicam, homo non potest totam legem naturalem observare sine gratia sanante, quae a Christo redemptore procedit. Inuper de facto, omnis homo est aut in statu gratiae, aut in statu peccati.

Saeculo XVIII fuerunt multi Apologeticae, qui contra Deistas et En(yclopedistas scripserunt, et exposuerunt argumenta tum intrinseca, tum l xtrinseca. Inter quos laude digni sunt *Bergier, Valsecchi, Gotti* O. P. *[Veritas religionis christianae* 1735-1740) S. *Alphonsus de Ligorio (Veiità della fede.....),, Card. Gerdii. ConcinaO*. P. (Della religione revelata (ontro gliatei, deisti, materialist!, indifferentisti). Hi omnes Apologetae admittunt traditionalem notionem fidei et credibilitatis, ac intendunt

dans son ordre de sainteté. Il n'a point donné d'invention, il n'a point régné, mais (il .l été humble, patient, saint, saint à Dieu, terrible aux dénions, sans aucun péché. (>h ! qu'il est venu en grande pompe et en une prodigieuse magnificence aux yeux du l) ur, et qui voient la Sagesse . . .

ll est bien ridicule de se scandaliser de la bassesse de Jésus Christ, comme si ife bassesse était du même ordre duquel est la grandeur qu'il venait faire paraître, (.ŋl'on considère cette grandeur là dans sa vie, dans sa passion, dans son obscurité, dans sa mort, dans l'élection des siens, dans leur abandon, dans sa secrète resurre- . non, et dans le reste ; on la verra si grande qu'on n'aura pas sujet de se scandaliser d'une bassesse qui n' y est pas. Mais il y en a qui ne peuvent admirer que les grandi urs charnelles comme s'il n'y en avait pas de spirituelles; et d'autres qui n'adl lu rent que les spirituelles comme s'il n' y en avait pas d'infiniment plus hautes dans i|,i Sagesse» ibid. p. 268.

l Dieu a voulu paraître à découvert a ceux qui le cherchent, de tout leur coeur, l t caché à ceux qui le fuient de tout leur coeur, il tempère sa connaissance, en sorte <|ii il a donné des marques de soi visibles à ceux qui le cherchent, obscures à ceux oui ne le cherchent pas. *Il v a assez de lumière pour ceux qui ne désirent que de voir, et* l ▪ *d'obscurité pour ceux qui ont une disposition contraire.* ll y a assez de clarté pour ii l lirer les élus, et assez d'obscurité pour les humilier. Il y a assez d'obscurité pour l ugler les réprouvés, et assez de clarté pour les condamner et les rendre inexcusa|il< . *Pensées,* éd. Havet, p. 303,

2 « Tous les corps, le firmament, les étoiles, la terre et ses royaumes ne valent pas l fi moindre des esprits ; car il connaît tout cela et soi ; et les corps, rien. Tous les corps l) · tnble, et tous les esprits ensemble, et toutes leurs productions, ne valent pas le ... nuire mouvement de charité; cela est d'un ordre infinimunt plus élevé.

De tous les corps ensemble, on ne saurai! et faire réussi une petite pensée : cela ii impossible, et d'un autre ordre. De tous les corps et esprits, on n'en saurait tirer n· mouvement de vraie charité : cela est impossible, et d'un autre ordre, surnaturel» I, / ivies, édit. Havel, p

probare factum revelationis historice et praesertim per media externa extrinseca. Sic constituuntur hoc tempore duo tractatus « de Vera Religione » et « de EcclesiaChristi » ; Apologeticae proinde apparet ut opus defensivum distinctum ab opere theologico proprie dicto, quamvis non sint scientiae specifice distinctae.

\ II. **Methodus apologetica post apparitionem Kantismi, apud protestantes et apud catholicos.** — i° Adversarii fidei christianae. 2° Apologetica protestantium ac semi-rationalistarum. 30 Apologetica catholicorum.

i° *Adversarii fidei christianae.* —Christianismo adversantur novae formae rationalism! philosophici et biblici.

A. *Rationalismes philosophicus* hoc tempore apparet sub forma idealistica et sub forma empirica.

Inter *idealistas Kantius* intendit conciliare empirismum Humii et spiritualismum Wolfii ; admittit ex una parte necessitatem subiectivam primorum principiorum rationis speculative et practicae, et negat exi altera parte possibilitatem cognitionis theoreticae certae de exist.entia Dei, de libertate humana et immortalitate animae. Has tamen veritates admittit *fide morali* tanquam postulata rationis praticae ; omne supernaturalem rejicit, retinet solum veritates naturales ad religionem pertinentes.

Post Kantium, plures idealistae ut Fichte, Schelling, Hegel pantheimutn profitentur. Praesertim *Hegel* docet evolutionismum absolutum, identificat essentiam Dei cum essentia ipsius evolutionis mundi ac rationis humanae. Est radicalis negatio ordinis supernaturalis : nostra natura non potest elevari ad ordinem supernaturalem, quia super eam nihil est, ipsa est Deus in fieri.

Eodem tempore in Gallia *Eclectici,* scilicet Cousin, Jouffroy, Jules Simon sunt Deistae, sed frequenter ad pantheismum inclinant. Reiiciunt interventionem particularem libertatis divinae in mundum, et proinde possibilitatem miraculi et revelationis negant, putantes religionem naturalem plane sufficere.

Positivistae denique admittunt agnosticismum empiricum, scilicet ratio humana non potest cognoscere nisi phaenomena externa et interna, eorumque leges experimentales. Ita sentiunt Aug. Comte, Littré, Taine, Stuart Mill, Spencer.

Inter has diversas theorias rationalisticas, oportet praesertim notare, quoad historiam Apologeticae, *Kantianam notionem fidei,* quae novum credibilitatis conceptum apud protestantes liberales et semi-rationalistas genuit, sicut seculo XVI lutherana notio fidei iam methodum Apologeticae mutaverat apud reformatores.

Theoria Kantiana de fide duplex fundamentum habet : a) agnosticismum rationis speculativae, *b)* autonomiam rationis practicae et voluntatis. Ex hoc sequitur c) notio Kantiana fidei moralis.

1 Cf. *Dictionnaire afiologéliqH» de la loi ıaIIηıIκ/ıη* .nt ‹ *nlnisnie Kantien,* par la R. P. Auguste. Vai.icnsim, S. I */Ht ttoumtiH ./# //»..·/··»,*«‹ *(Utholiqw,* art. *CrMibiliw* col. 2300 jwir Io I'. Gardki!-. Θ l'·

) *Agnosticismus rationis speculativae* : Iuxta Kantium, non possumus habere certitudinem de valore ontologico primorum rationis principiorum, v. g. principium causalitatis est solum principium subjective necessarium (principium syntheticum a priori) ; proinde ratio speculativa non potest demonstrare existentiam Dei, nec immortalitatem animae, nec liberum-arbitrium hominis, nec moralem obligationem.

) *Autonomia rationis practicae et voluntatis.* Ratio practica cognoscit, iuxta Kantium, obligationem moralem, ut quoddam factum internum non solum experimentale sed rationale, tanquam « factum rationis ». Id est : omnis homo sincerus in sua propria conscientia invenit quoddam imperium non hypotheticum sed categoricum, imperium nempe moraliter agendi, quod a Kantio formulatur : I age ita ut moralis directio voluntatis tuae principium insimul esse possit legislationis communis » : aliis verbis: fac id quod velles omnes homines facere. Tstud primum principium rationis practicae non formulatur tanquam objective fundatum, sicut in traditional! philosophia : « bonum est faciendum et malum vitandum » ita ut lex dependeat ex natura boni honesti »; sed est solum *lex formalis subiective necessaria.* — Nec possumus, iuxta Kantium demonstrare fundamentum obligationis moralis esse in Deo legislatore et ultimo fine hominis; imo si a Deo nobis imponeretur obligatio, vita nostra moralis esset *servitudo* et proinde non esset proprie moralis. Voluntas humana ut sit vere rationalis, moralis ac libera debet sibimetipsi imperativum categoricum imponere sibi ipsi est lex» sine servitute.[1] Sic voluntas humana remanet *autonoma,* independens scilicet a superiori lege ab extrinseco imposita. Hoc est principium fundamentale rationalism! et simul individualism!, quia individuum ipsum, non obstante suo egoismo, debet iudicare an actio sua possit esse simul principium legislationis communis. Ex hac notione autonomiae voluntatis procedit thesis quae damnatur ut haeresis in Condio Vaticano (Denz., 180): «ratio humana ita independens est, ut fides ei a Deo imperari non possit», ac si possit admitti obedientia externa, non vero obsequium intellectus». Idem est ac dicere quod dictum est primo in ordine spirituali: «Non s'rviam ».

c) *Notio fidei moralis.* Lex autem moralis non potest subsistere nisi includat ria postulata credenda: libertatem hominis, immortalitatem animae, existentiam Dei. — Etenim 1' homo non potest moralem obligationem adimplere, nisi sit libet rgo moraliter debemus admittere existentiam *liberi-arbitrii,* quamvis sit speculative uidemostrabilis ; 20 perfectio praescripta ab imperativo categorico obtineii nequit nisi per infinitam seriem approximationum, proinde requiritur interminatae vitae mtinuatio seu *vita futura ;* 30 homo qui sequitur in omnibus moralem obligationem

1 Cf. Kant, *rondement fie la metaphysique des moeurs,* édition V. Delbos, pp. 170-175 : I,'autonomie de la volonté est cette propriété qu'a la volonté d'être à elle-même sa I ii indépendamment de toute propriété des objets du vouloir ... Quand la volonté I herche sa loi pardessus elle-même, il en résulte toujours une hétéronomie ... Il faut que I I raison pratique (la volonté) ne se borne pas à administrer un intérêt étranger, mais u'ellc manifeste uniquement sa propre autori ré impérative, comme législation suprême ...

l e concept de. la volonté divine, tiré des attributs de l'amour de la gloire et de I domination, lié aux représentations redoutables de la puissance et de la colère, porait nécessairement le fondement d'un système de morale qui serait juste le con- , aire de la moralité», Aliis verbis: Si la loi morale nous était imposée du dehors par I heu, la volonté ne pourrait s' y soumettre que par crainte, amour ou intére, ce qui ■rait étranger ou contraire à la moralité.

Unde, ut notat V. Delbos in sua introductione ad istud opus Kantianum, p. 46 : . Ce principe (de l'autonomie de la volonté) fait valoir pour le monde moral la conption que Rousseau avait soutenue pour l'ordre social, et selon laquelle l' homme I 'I nt se prescrire la loi h laquelle il obéit».

dignus est beatitudine, sed in terra non invenitur stabilis felicitas, unde moraliter debemus admittere *eristentiam Dei remuneratoris,* prout solus Deus potest in altera vita coniungere virtutem et stabilem beatitndinem.

Ergo existentia liberi-arbitrii, Dei remuneratoris, ac vitae futurae admitti debet fide morali seu rationali, nam rationale et morale est haec postulata credere. Certitudo autem huiusce fidei est, iuxta Kantium, *subiective et practice!» sufficiens,* quia subjective deducitur ex imperativo categorico ; sed est *obiective et theorice insufficiens,* quia de his veritatibus non datur demonstratio speculativa in realitate obiectiva fundata.

Haec fides moralis et rationalis est igitur essentialiter *naturalis,* nullo modo supernaturalis, fundatur non in auctoritate Dei revelantis, sed in exigentiis nostrae rationis practicae. Amplius, iuxta Kantium haec fides creditur existentia ordinis moralis *plane sufficit* ; proinde mysteria Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiae, ipsaque oratio, variique ritus ut superstitiones reficienda sunt, vel symbolice interpretanda ut imaginativae expressiones veritatum ordinis moralis. Ad hunc ordinem enim reducitur ordo supernaturalis.

Nec arguendum est ex miraculis, quia secundum Kantium, miracula autnon existunt aut saltem a factis naturalibus discerni non possunt (haec est legitima consequentia agnosticismi) ; proinde nullus potest esse certus de facto revelationis, ideoque omnis fides positiva est temeraria et mala, incitans nempe, ait Kantius, ad mendacium et ad fraudem. [1]

Mtamen Kantius vocabula Christianismi retinet, sed eis sensum plane diversum assignat. Verbi gratia, *peccatum originale* nihil aliud est quam pugna inter carnem et spiritum, seu inter sensualitatem et rationem. *Christus* est solum sapiens perfectissimus, exemplar moralium virtutum. *lustificatio* seu regeneratio nihil aliud est quatq dominatio rationis ě voluntatis supra passiones. *Ecclesia* non est utilis nisi ut coetus eorum qui contra sensualitatem luctantur ad efficacius obediendum imperativo categorico, itaque hoc imperativum Spiritui Sancto substituitur. Neque cultus, neque ministri requiruntur, nisi ut instrumenta ad legem moralem melius observandam. Ec c.iesia *militans* est collectio ecclesiarum inter se luctantium. Ecclesia *triumphans* erit conciliatio ecclesiarum in religione rationali secundum limites rationis.

In summa, Kantius i° admittit *agnosticismum* quoad rationem speculativam, 2° autonomiam rationis practicae et voluntatis, seu conscientiae, cuius exigentiae sunt fundamentum religionis (sic religio fundatui in ethica et non ethica in doctrina de Deo) ; hoc est *immanentismus* 3° reficit omne supernaturale et Christianismum explicat per evolutionem conscientiae religiosae ; hoc est *naturalismus.*

Haec Kantiana notio fidei a lutherana notione procedit, sed imperativum categoricum ponitur loco instinctus privati Spiritus Sancti. Haec

[1] Kant, *La Religion dans les limites de lu* riii«i»i, IV partit ch , et 6: «La croyance a la révélation est l'aveu intérieur de s..... rlitinle mébi.tillable nos veux., Mais il est contraire A la conscience de dét litn-i t. -ut on m peut être convaincu Kant dit it «l« tide positiva Ecclesi.it e-d une mipt i-dition absurde et condamnable comme penchant A la fraude et I' peilldn

tova conceptio, diversis modis, postea rursus apparuit, apud semi-rationalistas ut Hermes, apud protestantes liberales et modernistas.

Inter ipso rationalistas, post Kantium, *Fichte* reducit ordinem supernaturalem ad ordinem moralem, quem pantheistice concipit. *Hegel* lantheismum evolutionisticum tuetur ; iuxta ipsum tres superiores fornae evolutionis sunt ars, religio et philosophia, ita ut religio tanquam moralis superior sit arté, et philosophia tanquam speculativa cognitio uipremarum rationum rerum superior sit religione, quae tantum symolice veritatem philosophicam proponit. Sic. hegelianismus apparet ut H-rfecta forma rationalism! absoluti, in qua ratio nullo modo subservit idei, sed e contra fidem religiosam ex alto iudicat, et quidquid in fide ion potest subordinari principiis rationis, est reiiciendum ut mythus iut metaphorice interpretandum.

Haec philosophica systemata Kantii et Hegelii, sicut antea systema Spinozae, maxime influxerunt in rationalisticam exegesim Sacrae Scripturae.

B. *Rationalismus biblicus* saeculis XIX et XX apparuit variis sub fornis : mythicismus, criticismus evolutionisticus ‘, etc.

«) Myticismus nihil aliud est quam mythica interpretatio vel exegesis Sacrae Scripturae, quam proposuerunt *de Wette* (f 1849) pro Veteri Testamento, et *Strauss* (f 1874) pro Novo. Facta miraculosa essent solum facta naturalia plus minusve extraordinaria, per imaginationem aneta et adornata, essent mythi sicut fabulae circa Romulum et Renium. Sed quoniam mythi formari non possunt nisi post aliquod tempus, ac proinde mythicismus certis historiae factis contradicebat, a plerisqiie reiectus est.

b) Criticismus evolutionisticus tunc propositus est a *Baur* (f i860) holae Tubingianae magistro. Baur hegelianam philosophiam Christianismi originibus adaptavit, contendens Christianismum esse quasi synIhesim duorum systematum ad invicem oppositorum/scilicet *Petrinismi,* a S. Petro procedentis, iudaeisque plus minusve faventis, et *Paulinismi,* l S. Paulo propagati, ac gentilibus accomodati. Secundum universalem li gem ab Hegelio expositam, thesis (Petrinismus) et antithesis (Paulinismus) in synthesim superiorem resolutae sunt. Post multos conflictus upparuit conciliatio utriusque systematis in quarto Evangelio, quod falso tribueretur loanni Apostolo. Authenticitas enim diversorum librorum Novi Testamenti intrinsecis notis diiudicanda est, secundum methodum lu gelianam, ita ut antiquiores sint libri in quibus vestigia divisionis into thesim et antithesim apparent, recentiores autem illi qui synthesim m i conciliationem manifestant. Inter criticos rationalistas qui hac meIhodousisunt, citantur *Ewald* (f 1875), *Hitzig* (f 1875) *Knobel* (f 1863), *E.* A’rzzs ((1891) et recentius *Wellhausen* qui suum systema evolvit praesertim quoad libros \zeteris Testamenti.

c) *Explicatio messianica* : Omne supernaturale in Evangeliis W. V iedé (f 1901) everrit ; juxta ipsum primi christiani Christum *Mes-*

l Ci. F. Lien iKNHKRCHR. *Historié ites hires Religieuses en Allemagne depuis le l· ' il du 111 e* sii'i/c *icsii'à nos jours,* 2.e écl.. 1888 (trail, angl., 1889). F. R. Braun, ·' l' *Où en est le proliliinr de jesusl* Bruxelles 19J2. J. RtccioTTi, Le interpreta- ♦l' il i.izionaliste ilell. vita ‹li Cesii, in *Γιία ih Gesù Cristo,* Milano, l«›.| t, p. 194-224.

siam esse finxerunt. Maioris influxus fuit explicatio proposita a J. Weiss (1900), A. Schweitzer (1901) etc. : Christus nullam religionem novam fundare voluit, sed exspectationi messianicae eschatologicae sui tempo-i ris adhaerens, secundum quam desiderabatur finis mundi cum subse-i sequente regno messianico, regno justitiae pacis et felicitatis, in quo Deus omne malum destrueret, illud regnum proxime annuntiavit. Propterea etiam doctrinam moralem provisoriam pro tempore exspectationis praedicavit. Omnia non concordantia in Evangeliis cum illa explicatione rejiciuntur tanquam inventiones primitivi Christianismi falso· Christo attributae. In Gallia hic messianismus eschatologicus propugnatus fuit a Loisy (1903). Secundum R. Eisler (1930) Christus seipsum messiam politicum credidit.

d) Schola historiae comparatae religionum. Haec schola etiam aprioristice omnem supernaturalitatem in Evangeliis reiecit. Christianismum primitivum interpretata est ac si essentialiter dependeret ab influxu., aliorum religionum, scii, religionum orientalium (Fr. Cumont, 1906),! religionum graecorum (R. Reitzenstein, 1906 ; A. Loisy, 1909), Gnostieismi (W. Bousset, 1907 ; E. De Taye, 1913 ; F. C. Burkitt, 1932) etc· linmo tali methodo existentia historica Christi negatur, ut fecit in Germania A. Drews (1919), in Anglia J. M. Robertson (1902), ex America W. B. Smith (1906), in Gallia P. L. Couchoud (1924), in Neerlandia G. A. Van der Bergh van Eysinga (1930).

e) Methodus hitorico-iormalis (Formegeschichtliche Methode). Haec, schola moderna, praecipue Germanica, de variis formis litterariis inii quirit, quas narrationes de Christo in traditione orali Christianismi primitivi induerint, priusquam in Evangeliis a redactore fixae fuerint. Communiter existentia historica Christi admittitur. Narrationes autem Evan·geliorum in generali ut commenta popularia religiosa considerantur, ita ut de cetero fere nihil de illo Christo historico constet. Ita K. !.. Smidt (1919), M. Dibelius (1919), R. Bultmann (1921), M. Albert/. (1921), G. Bertram (1022).

Hae sunt, saeculo XIX et XX principales formae rationalism! seu naturalismi, quem propagant in variis regionibus multiformes *Massonum* sectae, de quibus dicit Leo XIII Papa : « Ne quem honestas assimulata, decipiat : potest enim quibusdam videri nihil postulare massones, quod aperte sit religionis morumve sanctitati contrarium ; verumtamen quia sectae ipsius tota in vitio flagitique est ratio et causa, congregare sfl cum eis, eosve quoquomodo iuvare, rectum est non licere Revera multi Massones Deum esse profitentur, quem Magnum Architectum vocant, licet plerique de divina natura pantheisticam conceptionem habeant ; plures aliquam religionem naturalem agnoscunt. Imo quidam Christianismum colunt, sed reiiciendi quidquid supernaturale est in doctrina Christi et Ecclesia scilicet dogmata peccati originalis, Incar4 nationis, Redemptionis, etc.; ac virtutes Christianas reducunt ad vii· tutes mere humanas, chantatem ad philanthropiarn et tolerantiam Sic defendunt liberalismum, qui nihil aliud est quam naturale simula< erum supernaturalis charitatis, reverentia opinionum hominum etia.HU

* DI'NZINI.1 K. I·!..i III . II 18',1

' rversorum et despicentia verbi divini ac divinae legis. Haec autem ii ininegatio damnosior est quam aperta negatio, nam utitur velitate :id commendationem erroris.

20 *Apologetica protestantium et seniirationalistarrim saeculo XIX et XX*l.

/1) Apologetae protestantes magis ac magis methodo interna praesertim utuntur. Dividuntur in conservatores et liberales.

Protestantes conservatores, ut Tholuck, Delitzsch, Baumstarck, Ebrard intendunt quidem salvare aliqualiter supernaturalem revelationem, I . contra rationalistas, defendunt autheticitatem et historicam auc- i ritatem Evangeliorum ac aliorum librorum N. T. sed principaliter arguunt ex motivis internis.

Post Soren Kierkegaard (1813-1855) ultimis temporibus in « Theo- l gia dialectica » Protestantium contra rationalismum biblicum extremam oppugnationem excitavit K. Barth cum E. Brunner, F. Gogarten ■tc., licet illi aliqualiter inter se discrepent '. K. Barth, revertens ad ; thodoxiam Calvinisticam naturam humanam totaliter impotentem declarat ad cognitionem Dei etiam naturalem, admittit unice fidem in \ erbum Dei nobis actualiter et personaliter revelatum. Talis autem fides praeparatione aut defensione non eget, ita ut motiva credibilitatis omnino reiiciantur tanquam non necessaria.

Potestantes autem liberales quasi exclusive methodo interna utuntur, propter duas rationes : A. quia generaliter agnosticismum Kantii aut positivistarum admittunt, ideoque reiiciunt possibilitatem Theologiae naturalis et traditionales demostrationes possibilitatis miraculi, eiusque l ognoscibilitatis, ac probationes facti revelationis. B. quia, sub influxu Kantismi et Hegelianismi, protestantes liberales concipiunt Christianismum non ut supernaturalem religionem sed ut superiorem formam religionis naturalis, quae *credenda est,* non propter auctoritatem Dei revelantis, sed *propter suam conformitatem cum aspirationibus* nostrae conscientiae ; aliis verbis : est obiectum experientia religiosa evidenter dignum. Proinde aut negant mysteria supernaturalia aut ea interpretantur symbola veritatum naturalium. Verba revelationis, miraculi, redemptionis retinent, sed rem abnunt aut in dubium vocant. Lutherus reiecerat auctoritatem infallibilem Ecclesiae, protestantes liberales ren- l iunt directe ipsum motivum fidei : auctoritatem Dei revelantis.

Inter eos citandi sunt Schleirmacher, Ritshl, Harnack, Troeltsch, In Germania, — A. Sabatier et A. Revillo in Gallia, — H. Drummond, Harris, Mallock in Anglia.

Schleiermacher (1768-1834) admittit, cum Kantio, rationem speculativam Dei i i -ntiam demonstrare non posse, ideoque recurrit ad sensum religiosum, qui nihil al i l est quam naturalis sensus seu cognitio nostrae a Deo dependentiae Nescimus t|n lein, ait Schleiermacher. utrum necne Deus sit vere persona a mundo distincta,

l K. Barth, Die *christliche Dogmalik it» Enlaiirl.* München, 1927 ; *Der Rômerbrief,* M hen, 1929°; Dic *Kirchliche Dogmalik,* München, 1932 ; *Credo die Hauptprobleme ,l l logmalik dargr slelllin Inschluss an das apostolisdie Glaubcnsbekenntsis,* München, I-, , Cl. J. Ries f› M l Dic *natrirliche Goltescrkenntnis in der Théologie der Krisisin Jimmcnhang mil dem Imagobegrif/ bei Calvi»,* Bonn, 1939.

sed in praxi hoc parum refert, dummodo Infinitum aliquomodo sentiamus, et cum eoi communionem quamdam habeamus. Proinde fides non innititur revelatione externa· miraculis et prophetiis confirmata, sed reducitur ad experientiam religiosam cuiusque· et aliorum. Ideoque, secundum Schleiermacher, *Revelatio* nihil aliud est quam nova· idea Infiniti, quae per evolutionem sensus religiosi concipitur ; v. g. christiani conce· perunt Deum ut Patrem. Item *miraculum* dicimus quodlibet phaenomenon quod Infi· nito adseribimus. *Libri inspirati* sunt qui eo tendunt ut in mente nostra religiosos sen-· sus excitent. *Christus* dicitur Messias et Filius Dei quia multo magis quam caeteri ho-l mines conscius fuit infiniti *

*A. Ritschl*2 (1822-1889) hoc systema Christianismi liberalis complere tentavitJ Fatetur cum Kantio conceptus nostros rationales esse mere subiectivos, et cum Schlei-1 ermacher admittit religionem sensu religioso inniti, non tamen pantheismum ample-l citur. Ab utroque tamen differt prout accipit Sacram Scripturam, praesertim Novum Testamentum, ut historicum religionis fundamentum. Sed, iuxta ipsum, ad conscien-1 tiam seu religiosum sensum spectat ultimo dc librorum Scripturae inspiratione indicare.· eaque in Evangcliis sunt vera quae sensus religiosus approbat.

Hac methodo A. Ritschl ducitur ad naturalisticam interpretationem Christianismi· *Christus* nempe est Filius Dei, quia modo omnino speciali conscius fuit suae unionis· cum Deo. *Revelatio* est quaedam educatio christianae conscientiae a Deo. *MiraculM* s int extraordinarii eventus quatenus tanquam divinae benevolentiae testes haberi pos- f sunt : ita unum idemque factum est naturale quoad scientiam et praeternaturale quoad· fidem. Haec distinctio admissa est postea a modernises qui saepius sequuntur proli testantes liberales. *Ecclesia* denique, iuxta Ritschl, est coetus eo nm qui in Christo cre-li dunt et ex caritate agunt.

E. Troeltsch (1865-1923) procedens a doc+rina ab A. Ritschl proposita methodum historicam et philosophicam religioni applicat : Religio ocnsu interno religioso innititur, quo Deus se manifestat. De valore absoluto Christianismi constare non potest, neque· ex motivis externis (miraculis scii, eius revelationem supematuralem probantibus» propter difficultates philosophicas, neque argumentatione idealismi, qua Christianismus ut culmen conceptus religionis manifestaretur. Valor eius sub aspectu religioso vtl ethico est detrminandus, qui a conditione spirituali, sociali atque national! cuiusqu(! populi dependet. Secundum hanc normam Christianismus valorem absolutum noni habet, quamvis illum relate ad evolutionem populorum Europae ut unicam optimanil religionem admittat a.

A. Sabatier (t 1901) in Galliam theorias A. Ritschl divulgavit, symbolicam in-terpretationem Christianismi proposuit et etiam ad pantheismum tendit4. Postell tractando de revelatione, videbimus explicite quomodo definivit religionem, revelatio-l nem, inspirationem, miraculum et dogma. *Revelatio* nihil aliud est, iuxta ipsum, nisi

* Cf. G. Goyau, *L'Allemagne religieuse : le Protestantisme,* Paris, Perrin, 1898. I

2 Cf. *Die Christliche Lehre vor der Rechtfertigung und Vcrsà'hnung,* 3 vol., 1870-1874 J Voir aussi Henri Schoen, *Les Origines historiques de la théologie de Ritschl.,* Paris, Fi schbacher, 1893.

3 E. Troeltsch, *Die Absolutheit des Christentuus und die Religionsgeschichte,* Tu bingen, 1912; *Der Jlistorismus und seine Ubertvindung,* Berlin, io2.| ; Glaubenslere (cd l M. Troeltsch), München, 1925. Cf. E. Sfiesz, *Die Religionsthcoric von I-. Troeltsch,* 1927 a J. Fehr, *Der IVeg sur dialcktische Théologie,* Divus Thom.is (I r i, XIV, 1936, p. 163· ıßo.

* Praecipua eius opera sunt : *Esquisse d'une /'Λı/ı/ν.ıı/·Λıς dr hi Religion d'aprds* M *Psychologie et Γ histoire,* Paris, Fischbacher, 1H97 l> *lirli c i:. d'autorité et la RcligioU de l'Esprit,* Ibid., 1903,

progressiva Dei cognitio intra cuiuslibet individui conscientiam sese manifestantis haec utem cognitio multo vividior fuit apud Prophetas et praesertim apud Christum. l'roinde *religiosa inspiratio* librorum Sacrae Scripturae non videtur esse psychologice lisHncta ab inspiratione poetica. *Miraculum* scientifice demonstrari nequit, sed fide percipitur ut exauditio divina nostrae orationis. Prophetia non est miraculosa praeco-Initio ac praedictio luturi contingentis, sed solum perfectior conceptus divinitatis, mstitiae et caritatis, cum firma fiducia quod lex et voluntas divina iriiplebitur Modernistae fere has omnes doctrinas admiserunt.

Unde patet methodum internam esse quasi exclusivam methodum Apologeticae protestantium liberalium : quod necessario provenant ex eorum conceptione de Revelatione et de fide, quae conceptio omne supernatural excludit, quamvis aliquando Christiana verba retineat.

B) Apologetica semirationalistarum. — Ecclesia catholica semirationalismum vocat doctrinam quorundam catholicorum, Hermes, ('ifinther, Frohschammer, qui sub influxu kantismi et hegelianismi ad iationalisinum inclinaverunt. Equidem non negaverunt factum supernaturale revelationis, sed dixerunt : in revelatione divina nulla mysteria idemostrabilia contineri, sed universa fidei dogmata posse per rationem rite excultam e naturalibus principiis intelligi et demostrari, modo Haec dogmata ipsi rationi tanquam obiecta proposita fuerint [1] Unde myieria Trinitatis, Incarnationis non excederent sua naturâ intellectum creatum, et omnia indiscriminatim dogmata religionis christianae essent obiectum naturalis scientiae seu philosophiae. Sic semirationalistae de-[1]ruebant essentialem supernaturalitatem fidei.

Ex hac mutatione notionis fidei sequebantur *nova credibilitatis notio* ut apparet *praesertim apud* Hermesiim. Breviter dicendum est quomodo pologetice procedebat Hermes. Hoc actualitate non caret, nam plures apologetae plus minusve modernistae, vias Kantii sequentes, saepius sicut Hermes locuti sunt.

Videamus *a)* fundamentum philosophicum hermesianismi, et *b)* theoriam hermesianam fidei. (Est idem processus ac in theoria Kantiana).

a} Fundamentum philosophicum hermesianismi duplex est, negativum et positivum, scilicet agnosticismus rationis speculative et autonunia rationis practicae.

Agnosticismus raiionis speculativae : Despiciens omnes doctores Ecclesiae, Hermes ims est universam Theologiam in tenebris hactenus iacuisse, et secundum novam instituere[8].

Methodus hermesiana a *dubio* incipit et in dubio perseverat donec ratio necessitai· non impellatur ad illud dubium exuendum [3]. Nec agitur, solum de dubio hypo-

[1] Cf. Denzinger, nn. 1708-1814, 1796.

[8] Opera eius praecipua sunt : » *Introductio philosophica ad theologiam Christianam,* »« *Dogmatica Christiana catholica* ». — Cf. Vacant, *Etudes, sur le Concile du Vatican,* I, pp. 124-127, pp soi 6. t. II, p. 31, 67-76. 19(1.

[3] Cf. Denzinokk, *Ench.,* 11. 1619.

thetico vel methodico, sed de dubio vero, absoluto, ac universali saltem ad tempus. V. g. iuxta Hermesium. catholici iustam causam habere possunt, fidem, quam sub Ecclesiae magisterio iam susceperunt, assensu supsenso in dubium vocandi, donec demonstrationem scientificam credibilitatis et veritatis fidei suae absolverint. Quod damnatur ut haeresis in Concilio Vaticano *(Deminger,* n. 1S15) ?

Sic igitur a dubio incipiens, Hermes, post longam, subtilem inquisitionem concludit, sicut Kant, a ratione theoretica nihil aliud haberi posse quam *persuasionem meri subiectivam realilatis obiedivae,* quae reipsa potest esse solum phaenomenalis et appa-i rens. A fortiori, iuxta Hermesium, ratio theoretica non pote;t demonstrare absolutam distinctionem Dei a mundo, nec divinam omnipotentiam, nec possibilitatem miraculi. Hoc est agnosticismus speculativae rationis.

Quantum vero ad rationem prodicam constituit Hermes, ad mentem Kantii, *eam autonomam esse,* seu supremam legislatricem, cuius imperativum categoricum est « Exhibe pure et serva in te et in aliis dignitatem humanam ». In virtute huiusçé principii ratio practica nobis imponit fines practices seu morales necessarios. Ft quotiesi aliquod officium imponit, hoc ipso toties obligat ad id omne sine quo officium illud adimpleri non posset. Ideo, iuxta Hermesium, quandoque exurgit obligatio admittendi pro vero, non obstante theoretica dubitatione, aut testimonium sensuum externorum, aut peritiam et honestatem hominum, aut experientiam aliorum sive coaevorum sive praeteritorum, ac proinde veritatem historiae et miraculorum. In hisce casibus, quamvis ratio theoretica semper dubitare possit, vi rationis praeficae obiectivam réalisatem ut veram admittere debemus. Sic, quod est speculative dubium, fit practice certum ; et *certitudo moralis,* quae admittitur ab Hermesio, est certitudo moralis not spei ulativa, sed solum *practica,* id est ad agendum non ad rem ipsam ccgnoscendam ; scilicet agendum est *ac si* res esset objective certa. Hoc est fundamentum phi losophicum hermesianismi.

b) Theoria hermesiatia de fide ex praedictis sequitur. Etenim, his positis, *motiva credibilitatis',* quae comuniter ab Ecclesia proponuntur, id est miracula, sunt *solum -probabilia speculative.* Hoc damnatur a Pio IX Encyclica « Qui plui ibus » contra Hermesianos : ' Summus Pontifex affirmat quod « recta fidei veritatem demonstrat . . . Humana quidem ratio, ne in tanti momenti negotio decipiantur et erret, divinae revelationis factum diligenter inquirat oportet, ut certo sibi constet, Deum essi locum ...»3 et in Cone. Vatie, damnatur ut haeresis doctrina eorum qui dicunt : « divinam religionis christianae originem miraculis rite pro bari, non posse ».

Quodnam est igitur *motivum formule fidei* iuxta Hermesium, si factum revelationis non est proprie certum ? Non est auctoritas Dei reve lantis sed quaedam *exigentia practica.* « Semirationalistae, ut ait Schemai prosynodale Concilii Vaticani,4 negant auctoritatem Dei loquentis esse motivum formale fidei, quâ fideles nominamur et sumus . . . Docent enim, omnem firmam persuasionem de Deo et de rebus divinis esse fidem illam proprie dictam, a qua fideles denominamur, etiamsi motivum ampl

Cf. Vacant, *Etudes sur le Concile du Vatican,* l II. pp. 167 et 6or.

4 Vacant, *Etuaes sur le Concile du Vatican,* t II pp l.Ko et 595 (Schema pro :synodal d'une constitution dogmatique sur la Doctrine catholique, ll. Will).

3 Denzingkk, ŋ. 1'H7.

Cfr. Vacant, *Etudes sur le Concile du Valu.if* l l, p 591,

tendi et tenendi veritatem non sit auctoritas Dei, sed veritas teneatur et solummodo propter perspectum intrinsecum nexum idearum ». Hermes dicit expresse : « Si auctoritas designatur ut unicum motivum fidei atque adeo ut eius fundamentum, hoc ipso intrinseca firmitas fidei subvertitur » [1]. Paulo antea dixerat : « Si velimus fidem definire, dicendum est, fidem esse in nobis statum certitudinis seu persuasionis de veritate rei ognitae, in quem statum inducimur per necessarium assensum rationis theoreticae, vel per necessarium consensum rationis praticae. Haec fides rationalis est finis supremus totius philosophiae, unica vera norma hominis in hac vita, et necessaria conditio ad eius elevationem »[2]. Sic fides divina reducitur ad fidem rationalem, quod damnatur ut haeresis in Concilio Vaticano (Denzinger, 1811) ; iam Innocentius XI damnaverat hanc propositionem : « fides late dicta, ex testimonio creaturarum similive motivo, ad iustificationem sufficit » [3]. Proinde Hermes dicebat, quod damnatum est etiam ut haeresis in Concilio Vaticano (Denz., 1814) : « assensum fidei christianae non esse liberum sed argumentis humanae rationis necessario produci ; et ad solam fidem vivam quae per caritatem operatur, gratiam Dei necessariam esse ».

Hanc autem doctrinam Hermes duplicter explicabat simplicibus fidelibus et philosophis.

Iuxta ipsum [4], *simplices fideles* debent mysteria Christianismi credere propter revelationem et revelationem ipsam propter obligationem admittendi veritatem religiosam et moralem, nam absque revelatione hanc veritatem saltem explicite cognoere non possunt. Sola ratione ad eam non pervenirent. Proinde moralitcr tenentur velationem accipere; ideoque, iuxta Hermesium, propter hanc obligationem certi int de veritate revelationis.

Pro philosophis vero, revelatio non est necessaria ad cognoscendam veritatem ligiosam et moralem, ad eam pervenire possunt ex consideratione exigentiarum itionis practicae, et propter has exigentias admittere debent mysteria, v. g. myste lium Redemptionis. Ideoque hermesiani intendebant demonstrare dogmata saltem •eundum rationem practicam (cf. Denzinger, r. 1636) : de mysteriis autem nondum ih monstratis necesse non erat habere fidem explicitam. — Attamen, addebat Hermes, ipsi philosophi quamvis revelatione non indigeant, debent admittere factum revetionis tanquam simplicibus fidelibus necessarium, et tamquam conditionem primae propositionis mysteriorum quae postea fiunt paulatim magis ac magis intelligibilia et denique demonstrantur a ratione practica.

Haec omnia damnantur ut haeresis a Concilio Vaticano, dum confia Hermesium definit motivum formale fidei esse auctoritatem Dei redantis. (Denzinger, 1811) [5].

1 *Introductio philos, ad Theol.,* p. 265.
2 Ibid., p. 259.
3 Denzinger, n. 1173.
4 Vacant, *Etudes sur le Concile du Vatican,* t. 1, p. 126.
5 Vacant, ibid., t. II, p. 196. Vide etiam circa Hermesianismum, Perrone, *de theologicis,* pars 111, sect. I, 2. § 3, et *Démonstrations évangéliques,* Micne, X.IV, col. 956.

Haec sufficiunt quoad methodum Apologeticae apud semirationalistas. Quidam Apologetae qui plus minusve sequuntur vias Kantii, ac admittunt primatum rationis practicae et actionis proposuerunt, ut statim dicemus, methodum Apologeticae quae affinitate cum Hermesianismo non caret (cf. Encyclicam *Pascendi,* Denzinger, n. 2103).

Inter errores ad Apologeticam pertinentes, saeculo XIX, Ecclesia damnavit etiam *ftdeismum et traditionalismiim* L. Bautain et A. Bonnetty, iuxta quod humana ratio non potest cum certitudine probare et cognoscere factum revelationis, imo nec. existentiam Dei, infinitatem perfectionum eius, animae rationalis spiritualitatem et libertatem. Bautain debuit subscribere his propositionibus : « quoad has quaestiones varias *ratio fidem praecedit,* debetque ad eam nos conducere ». «Quamvis debilis et obscura reddita sit ratio per peccatum originale, remansit tamen in ea sat claritatis et virtutis ut ducat nos cum certitudine ad (cognoscendam) existentiam Dei, ad revelationem factam ludaeis per Moysen et Christianis per adorabilem nostrum Hominem-Deum » (Denzinger, 1622-1627, 1649-1652).

3° *Apologetica catholicorum. saeculo XIX.* — Inter catholicos quoad Apologeticam saeculo XIX distingui possunt tres categoriae, scilicet Theologi-Apologetae et nonnulli Philosophi-Apologetae qui in duas classes subdividuntur.

A. Theologi-Apologetae, propter supernaturalitatem mysteriorum revelatorum, utuntur praesertim methodo externa (sive extrinseca, sive intrinseca) et secundario methodo interna ad modum praeparationis et confirmationis. Isti concipiunt generaliter Apologeticam ut Theologiam fundamentalem.

B. Plures Philosophi-Apologetae, ut Olle Laprune in Gallia, qui valorem ontologicum rationis speculativae simpliciter admittunt, praecipue untuntur methodo interna simul cum methodo externa intrinseca, et quasi secundario methodo externa extrinseca, scilicet miraculis.

C. Quidam Philosophi-Apologetae, ut Blondel, qui primatum actionis et rationis practicae tenent, defundunt primatum methodi irnmanentiae vel internae, ita ut sine illa aliae methodi inefficaces remanerent. — Sub hoc aspectu Apologetica concipitur ut philosophia religionis non ut Theologia fundamentalis.

Breviter haec sunt explicanda.

A. Theologi-Apologetae inter quos citantur Frayssinous, Rosaven, Lacordaire, Brugère, Hettinger, Perrone, Ottiger, Zigliara, Tanquerey, etc., determinant methodum Apologeticae ex fine ad quem tendit scilicet : mysteria supernaturalia firmissime credenda propter auctoritatem Dei revelantis. Proinde eorum methodus est praesertim externa

a) Ututntur *criteriis externis-intrinsecis* ad ostendendam excellentiam Christianismi in se et relative ad alias religiones : insistunt in puritate, harmonia, sublimitate doctrinae Christi. Imo manifestant in mirabili vita Ecclesiae miraculum morale ac « divinae suae legationis testimonium irrefragabile» ut dicit Cone. Vatie. (Denz. 1794).

Sic P. Lacordaire, O. P., ostendit doctrinae | hrisliun ». . . ellentiam, harmoniam firmitatem, et praeclaras virtutes ipiae sunl Cln 1sthlliluml pilvilegium, praesertiir

'mmilitatem, castitatem, et caritatem. Ita demonstrat religionis Christi divinitatem ' x miris fructibus quos in ordine sociali et morali profert.* Et quia mirabilis vita Ecclesiae iam apparet ut miraculum morale, facilis est transitus ad considerationem miraculorum sensibilium, quae ab historia referuntur.

ά) Theologi-Apologetae ututntur *criteriis externis extrinsecis,* idest miraculis ordinis physici et prophetiis, ad probandum proprie non solum excellentiam sed divinam originem Christianismi, cuius omnia dogmata sunt firmissime credenda, etsi quaedam (ut Trinitas, aeternitas poenarum) valde obscura maneant. Ad originem divinam totius doctrinae Christi probandam adducitur « miraculum tanquam conveniens lestimonium, dum operatio visibilis, quae non potest esse nisi divina, ostendit doctorem veritatis invisibiliter inspiratum », ut dixerat S. Thomas I, *C. Gentes,* c. 6.

Saeculo xix, argumentum ex miraculis defendunt praesertim inter Apologetas traditionales, Frayssinous, Nicolas, Brugère, Hettinger, contra rationalismum philosophicum, et contra rationalismum biblicum de Valroger, H. Wallon, Vigouroux, etc.

c) Theologi-Apologetae untuntur etiam *criteriis internis,* scilicet aspirationibus legitimis nostrae naturae, sed secundario ad modum praeparationis et confirmationis. Ostendunt nempe aspirationes legimatis nostrae naturae praesertim superiores in solo Christianismo satiari non | i aliis religionibus aut in systematibus philosophicis, imo Christianinum insimul superare has naturales aspirationes (V. g. quis posset naturaliter desiderare Incarnationem, Eucharistiam ; haec donasupematu- | ilia infinite excedunt desiderium nostrum naturale et tamen, quod mi- | ibilissimum est, sunt profundissime conformia nostris altioribus aspitionibus) — Haec motiva interna potius exponuntur in praedicatione ı ; directione animarum, scilicet in Apologetica practica quam in manualibus Apologeticae. Speculative autem in ipsa Theologia dogmatica | morali ostenditur convenientia mysteriorum et praeceptorum.

His motivis internis usi sunt praesertim *Chateaubriand (le Génie du Christainisme,* | ·>ζ), *Lamennais (Essais sur Γ Indifférence en matière de religion,* 1817). *Lacordaire* (‹ i *nférences), Bougaud (Le Christianisme et les temps présents,* 8e éd., 1901). Item *de* | *l'iffie* optime scripsit de Christianismo cum aliis religionibus comparato.

Hi auctores exponunt generaliter quasi per modum unius argumenta interna (ex h | linitionibus) et argumenta externa intrinseca (ex excellentia et fecunditate Chri-

| Cf. Lacordaire, O. P., *Conférences,* année 1835. i.è c. De la nécessité d'une | e enseignante, et de son caractère distinctif ; année 1843, *Des effets de la doctrine* | ı *.'lique su l'esprit* (la certitude qu'elle produit et l'opposition extiaordinaire qu'elle I" ı Imi ; humilité, chasteté, charité, veitu de religion) ; année 1845, *Des effets delà I'* ı i *inc catholique sur la société* (au poin de vue intellectuel, quant au principe du droit, <|n mt ;ï la propriété, il la famille, fl l'autorité, quant A la communauté des biens et de IVIr) ; — année 18.|<>, *//'.m Christ* (De sa vie intime, de sa puissance pubblique, de ses ill.....'es, de rétubleeii'iiinnt, de la perpétuité et du progrès du régne du Jésus-Christ).

stianismi). Unde *Card. Dechamps* [1] statuit demonstrationem christiano-catholicani duplici inniti facto, omnibus obvio, uno quidem interno, altero externo. Factum internum est indigentia nostra alicuius auctoritatis, cui plane fidere pessimus, circa omnia quae ad finem ultimum spectant. Factum externum est existentia Eccicsiae, quae auctoritatem infallibilem in rebus religiesis sibi vindicat, et se ostendit credibilem propter suam mirabilem vitam et fecunditatem in ordine morali. Item notandus est *Card Newman* [2].

Theologi Apologetae igitur utuntur solum secundario motivis internis, et negant methodi immanentiae primatum seu prioritatem valons, admittunt solum eius *prioritatem temporis,* prout *disponit* subiectum ad considerationem aliorum motivorum credibilitatis, et prout postea confirmat alia argumenta

Prioritas autem *perfectionis,* iuxta Theologos-Apologetas pertinet ad methodum quae maxime accedit ad finem Apologeticae, scilicet ad probandam credibilitatem mysteriorum fidei tanquam a Deo manifeste revelatorum Haec methodus est methodus externa, arguens ex miraculis aut ex mirabili vita Ecclesiae tanquam ex miraculo morali, [3]

Methodus interna potest habere aliquam prioritatem *quoad nos,* ex parte subiecti, prout disponit subiectum, sed non *quoad se,* ex parte obiecti. Ita communiter sentiunt Theologi-Apologetae.

II) I'ii res Philosopiii-Apologetae, ut Olé-Laprune [5], Fonsegrive, in Gallia existimant praedictam Theologorum methodum hodiernis mentibus non satis accommodatam ; nam, ut dicunt, argumenta ex historia Ecclesiae quae miracula primi temporis Christianismi referunt ac mirabilem vitam Ecclesiae ostendunt, vim non habent ad movendos efficaciter animos hodiernorum, qui praeiudiciis imbuti omne supernaturale a priori reiiciunt. Insuper hodierni proclamant cum Kan-

1 Card. Dechamps, *Œuvres,* Dessain, Malines, *Entretiens sur la démonstration catholique,* 1861.

2 Card. Newman rationi speculativae parum fidens, argumentis psychologicis, moralibus et histoiicis praecipue insistit. Ostendit harmoniam Christianismi cum religione naturali, quam veram esse conscientia testatur. Attamen ostendit etiam inter ventum divinae Providentiae quoad monotheismi praeservationem apud Judaeos, quoad adimpletionem messianicarum prophetiarum in Christo et quoad miram christianismi diffusionem.

3 Haec autem prioritas temporis opponitur prioritati perfectionis, nam dispositio imperfectior est quam id ad quod disponit : nec mirum est quod postea confirmet, quoniam, ut ostendit pluries Aristoteles et S. Thomas : « sicut dispositio in via gene, rationis *praecedit* perfectionem ad quam disponit, in his quae successive perficiuntur, ita naturaliter perfectionem *sequitur* quam aliquis iam consecutus est, sicut calor qui fuit dispositio ad formam ignis est effectus fluens a forma ignis iam praeexistentis III.a q. 7, a. 13, ad. 2. Item phantasma disponit ad ideam et postea eam exprimit sensibiliter, vel emotio disponit ad volitionem et postea eam sequitur ut volita. I

4 Pluries in hoc opere utimur hac expressione « mysteria Fidei sunt evidenter credibilia, tanquam *a Deo manifeste revelata* ». Sensus clarus est ex contextu ; non negamus enim obscuritatem horum mysteriorum, quae in caelo tantum fient nobis manifesta sed illud solum affirmamus, scii. ; *manifestuni esi ea a Deo revelata fuisse,* quod brevius asseritur in p-aedicta formula. Hae duae tormuae se habent ut pr<>(positio modalis de ro et propositio modalis de dicto

5 Oi.i-.-I.a pr iink, *De la Certitude morale,* iHHu *I I'm ,le Ia* cir, ,|.<· i·<l., 189/, *Là Philosophie et le temps prisent.* 1890. *La Vitalih ı lutin une,* 190t. *liaison et Rtu iionalisme.* — Fonskorivk, *Le Catholicisme et la* ĕt *de ΓI sprit.* 1899.

lio *autonomiam* rationis, et proinde nolunt admittere doctrinam religiosam *auctoritative* a Deo et Ecclesia propositam, nisi prius ex intima considerationе Christianismi eius necessitas saltem practica appareat. Proinde, hi Philosophi-Apologetae considerantes potius incredulos mvertendos quam finem Apologeticae, praesertim utuntur *criteriis. internis* ac *externis-intrinsecis.* Attamen criteria externa-extrinseca, scilicet miracula non reiiciunt, sed ea proponunt quasi secundario, quando praeiudicia iam sunt remota. Ideo incipiunt ostendere conformitatem hristianismi cum aspirationibus nostrae naturae, et in solo Christianismo et catholicismo remedium nostrae miseriae, ut appareat necessilas saltem practica amplectendi doctrinam Ecclesiae catholicae. Fere militer procedebat F. Brunetière.

In his systematibus, frequenter nimis deprimuntur vires rationis naturalis, sicut pud Pascal; generaliter tamen admittitur valor ontologicus rationis speculativae (iam non consideratis exigentiis practicis vitae humanae ; sic existentia Dei et miraulorum a ratione speculativa certo cognosci possunt, quamvis, ut aiunt, percipi queant nisi positis quibusdam dispositionibus moralibus, scilicet perfecta sinceritate bona voluntate.

Haec methodus iuxta theo'ogos, utilis est et accommodata hodiernis mentibus d ut sit sufficiens ad veram credibilitatem manifestandam, debet ostendere non lum necessitatem moralem amplectendi catholicismum ad vitam moralem integram .sequendam, sed etiam originem divinam doctrinae Christi et Ecclesiae quoniam mysteria fidei sunt credenda propter auctoritatem Dei revelantis et non proptèr rum necessitatem ad recte vivendum.

C) Quidam vero Philosophi-Apologetae ut M. Blondel[1], P. LABERTHONNIERE[2], agnosticismo rationis speculativae indulgent et novam Apologeticae methodum proponunt ad ostendendum agnosticis immanentistis nostri temporis veritatem catholicae fidei. Affirmant rimatum methodi immanentiae, ita ut hac remota aliae methodi inefficaces remanerent.

Duplici fundamento haec nova methodus nititur, scii, agnosticismo moderato et semiimmanentismo. *Hic agnosticismus moderatus in hoc* onsistit : ratio speculativa non potest suum valorem ontologicum dendere nisi secundum exigentias practicas actionis humanae. Cognitio imstra speculativa, remotis exigentiis actionis, remanet *notionalis* et *-ubiectiva,* ponit solum problema actionis et actionem dirigit ; per actiou in vero attingitur realitas obiectiva[3]. Unde reficienda est antiqua defi-

1 Blondel, *Lettre sur les esingeces de la Pensée contemporaine en matière d'Apotique. — Annales de Philosophie chrétienne,* Janv, - Juill. 1897. — *L'Action,* 1893.

2 P. Labertonnière pluries impugnavit veterem theologorum methodum et philosophiam scholasticam in *Annales de Philosophie chrétienne,* quarum collectio ab ..... 1905 ad 1913 damnata est a S. Congregatione Indicis.

3 Cf. Blondel, *[']Action* (1993), p. 463. « *Pour la science,* entre ce qui paraît être un.iis et ce qui est, quelle différence saurait-on découvrir? et *comment distinguer alité même d'avri un, nu ti ible et permanente illusion* ou, pour ainsi parler, d'avec apparence éternelle f*oi<r *la pratique,* il en est autrement: *en faisant* comme si *tait, seule elle possède qui , si, si c'est vraiment* Item *l'Action,* p. .126-427,

nitio veritatis : adaequatio rei et intellectus[1] ; dicendum est : *veritas est adaequatio realis mentis et vitae,* veritas habetur dum mens nostra cognoscit et affirmat exigentias nostrae vitae et actionis. V. g. probatione existentiae Dei, si mere speculative considerantur, sunt solum notionales nec realitatem divinam probant. Sic ponitur primatus actionis et rationis practicae.

Secundum fundamentum huiusce novae methodi *non caret affinitate cum immanentismo* ; in hoc enim principio invenitur : religio etiam supernaturalis non potest esse ab extrinscco imposita, nam, vi autonomiae rationis, homo.nihil ab extrinseco accipere vult nisi quod requiritur ad perfectam evolutionem suarum facultatum. Unde religio etiam supernaturalis proponenda est ut adiutorium aliquo modo *postulatum ab intrinseco* ad perfectam evolutionem nostrae actionis.

Haec doctrina Blondel differt ab immanentismo, nam iuxta immanentismum religio etiam catholica procedit ab immanentia nostra vitali secundum evolutionem sensus religiosi. Sed doctrina Blondel vocari potest semiimmanentismus, prout affirmat religionem catholicam, quamvis; supernaturalem et a Deo revelatam, postulari ab intrinseco a nostra natura sic excederet quidem vires non vero exigentias nostrae naturae[2].

" montrer que nous sommes forcément amenés à affirmer (quelle que soit d'ailleurs la valeur de cette assertion) la réalité des objets de la connaissance et des fins de l'action . . . *ce n' est point* malgré le renouvellement de la perspective, *sortir du* di'/erJ *minisme des phénomènes* c'est manifester comment, par cela seul que nous pensons et que nous agissons, il nous est necessaire de faire *comme si* cette ordre universel était réel et ces obligations fondées». —Item *l'Action* p. 497: " La Méthaphysique a sa substance! dans la volonté agissante. Elle n'a .de vérité que sous cet aspect expérimental et dynamique : elle est moins une science de ce qui est que de ce qui fait être et devenir a l' idéal d'aujourd' hui peut être le réel de demain » Item *Action,* p. 437 : « *Lu* cornnais-J *sance qui avant l'option était simplement subiective et propulsive, devient, après, privative et constitutive de Γ être* ... La seconde de ces connaissances celle qui succède à a détermination librement prise en face de cette réalité nécessairement conçue, *n'est plus seulement une disposition subiective ;* au lieu de *poser* le problème pratique, elle en traduit la solution dans notre pensée ; au lieu de nous mettre en présence de *ce qui est a faire, elle recueille, dans ce qui est fait ce qui est.* C'est donc vraiment une com naissance objective, même alors qu'elle est réduite ‹l constater le déficit de l'action».] Fere simililer loquebatur Hermes, ut supra dictum est.

[1] Blondel dicit quoad definitionem veritatis: «A l'abstraite et chimérique *adaequatio rei et intellectus* se substitute . . . *l'adaequatio realis mentis et vitae » {Point de départ de la recherche philosophique. Annales de Phil, chrét.,* 1906, art. 1, p. 235). — Quia vero vita de qua agitur in hac nova definitione veritatis est vita humana, quomodo vitari potest damnata propositio modernistarum : « Veritas non est immutabi'is plus quam ipse homo, quippe quae cum ipso, in ipso et per ipsum evolvitur » ? (Denzinger n. 2058).

De hac philosophia actionis, cf. P. Schwalm, O. P., plures articulos *Jievue thomiste,!* 1896, p. 56, p. 413; 1897, p. 62, p. 239, 627; 1898, p. 578. — Item. cf. *Revue thomiste.* 1913, p. 351-371, recensionem duorum operum de hac materia; Aug. et Alb Valensin, *méthode d'Immanence* (Diet. Apologét., fasc. VIII), et J. de Tonquédec, *Immanence,* Paris, 1913.

[2] Cf. Blondel, *Lettre sur les exigences de la Pensée contemporaine en matière d'Apologétique,* ap., *Annales de Phil chél,* Janv-jlullet 189b. p. 600 » La pensée moderno avec une susceptibilité ialouse considère la notion d' *imuunieme* comme la condition même de la philosophie : c'est a dire que, si parmi li s nli'i . li guantes, il y a un résultat auquel elle s'attache comme A un progl ·› ıť,ıuı . . Γ niée très juste en son fond que *rien ne peut entrer eu l'homme qui ne ..«ʃ‹ de lui* et ne corresponde en quelque façon A un besoin d'expansion, et que ni loinim fait historique, ni comme

Ex hoc duplici fundamento haec nova methodus immanentiae quamdam affinitatem habet cum inodernismo et hermesianismo.

His autem principiis positis, quid dicunt hi novi Apologetae de diversis criteriis Apologeticae ?

a) *Quoad criteria externa-extrinseca,* non agnoscunt philosophicam cognoscielitatem vis probativae miraculi. Nam, iuxta eos, ratio speculativa remotis exigentiis Ii tionis humanae, non potest certo cognoscere realitatem ontologicam, nec aliquod ctum separatum extramentale. Imo, separatio phaenomenorum sicut fixitas legum naturae pertinet solum ad nostrum modum concipiendi, non ad realitatem quae semiter mutatur. Unde miraculum non est derogatio legibus naturae ut sunt in re, sed ierogatio legibus apparentibus (dérogationis «aux apparences anthropomorphiques» iit Blondel, «à un ordre illusoire» dicit P. Laberthonnière.* In hoc apparet vestigium agnosticism! Kantiani.

Ideoque *valor ontologicus miraculi,* qui a sensu communi admittitur, non potest l ientifice nec philosophice defendi, ut in miraculo appareat specialis interventio Dei ad revelationis factum confirmandum et probandum. Miraculum habet solum *olorum symbolicum,* scilicet nobis manifestat Dei praesentiam in mundo, in vita nostra ac proinde provocat animum ad examen religionis, quam symbolice confirmat. Imo hic valor symbolicus miraculi non potest percipi nisi a mentibus iam moraliter onsciis exigentiarum actionis moralis humanae, ac recte dispositis ad admittendam ictionem divinam in factis ordinariis.

Unde, iuxta Blondel !, si miraculum intime (mctaphysice) scrutatur, in eo non plus invenitur quam in factis ordinariis; sed in facto maxime ordinario non minus invenitur quam in miraculo; in omnibus enim factis, animo recte disposito apparet praesentia actionis divinae, sed *per miraculum attentio nostra cogitur, et symbolice /»: 'Vocatur ad examen religionis.*

Criteria igitur externa extrinseca, ut miraculum, supposito agnosticismo rationis peculativae, non possunt scientifice nec philosophice defendi ut interventiones spondes Dei ad probandum factum revelationis, sed habent valorem symbolicum exigentiis actionis nostrae subordinatum, et excitant animum ad examen religionis quam iibolice confirmant. Aliis verbis, vis probativa miraculi subordinatur criteriis inter-
II. seu methodo immanentiae, quae primatum tenet.

h eignement tradionnel, ni comme obligation surajoutée du dehors, il n'y a pour Im vérité qui compte et précepte admissible sans être, de quelque manière, autonome ci autochtone ».

* Cf. *Bulletin de la Société français de Phlosophie* Juin 1911, p. 144 . . . Mars 1912, p 143; et P. de Tonquédec, *Immenénce,* p. 200-227.

• Cf. *L'Action* p. 396 : « L' idée de lois fixes dans la nature n'est q'une idole ; . | .que phénomène est un cas singulier et une solution unique. A aller au fond des I i.· .es. il n'y a rien de plus sans doute dans le miracle que dans la moindre des | |* ordinaires, mais aussi il n'y a rien de moins dans le plus ordinaire des faits que Ill le miracle : et voila le sens de ces brusqueries exceptionnelles qui provoquent l 1.flexion à des conclusions plus générales. Ce qu'elles révélent, c'est que le divin n | pas seulement dans ce qui semble dépasser la puissance accoutumée de l'homme i l b- la nature, mais partout là même où nous estimons volontiers que l'homme et I | lure se suffisent. Les miracles ne sont donc miraculeux qu'au regard de ceux ipi ont déjà prêts à reconnaître l'action divine dans les événements et les actes les Ifilu l habituels. Ces coups brusques n'agissent qu'autant qu'on en saisit, *non pas le* i«i. *'villeux sensible,* qti'i il-ce que cela, *mais le sens symbolique».*

δ) *Motivum autem externum intrinsecum, scit, mirabilis vita Ecclesiae* quid va! let in hac nova apologetica? Iuxta Cone. Vatie, est «divinae legationis Ecclesiae! testimonium irrefragabile» tanquam miraculum morale. (Denz., 1794).

Sed suppositis principiis huiusce novae apologeticae, philosophice ĕ scientificel non potest discerni miraculum physicum, quomodo discerneretur miraculum morale ?'I Manifestatur quidem, ut ipsi modernistae admittunt, aliquid ı incognitum » celaril in vita Ecclesiae, sed quomodo ostendi potest in ea supernaturalis interventio Dei ?'] Unde, secundum hanc novam apologeticam, valor huiusce motivi sicut et miraculiI videtur esse solum symbolicus ad manifestandam praesentiam actionis divinae in . mundo, in vita nostra et speciatim in Ecclesia, nondum vero probatur Ecclesiam esse] non solum superiorem formam evolutionis religiosae, sed ab ipso Deo supernatura-j liter fundatam. Imo valor symbolicus huiusce motivi subordinatur criteriis internis et non potest apparere nisi menjibus iam consciis exigentiarum actionis moralis-humanae ⁵

c) *Quoad criteria interna,* hi Apologetae horum valorem exaggerant , cum enimJ miraculorum vim minuant, aspirationes et exigentias nostrae naturae nimis extollunt!

Blondel et Laberthonnière intendunt demonstrare supernaturalem religionem etsi] humanae naturae indebitam, aliquo modo tamen postulari a nostra natura ad per–l fectam evolutionem nostrarum facultatum, ita ut illam amplecti teneamur. Sic] ostendunt nobis messe aspirationes ad aliquid superius, infinitum et divinum, quod.l tanquam ultimum finem necessitate naturae desideramus. Sed non possumus Ensi infinitum attingere, sine eius auxilio, ideo ab intrinseco a nostra natura postulaturi adiutorium supernaturale Dei, id est ℜevelatio postulatur etiam iuxta Blondel! mediator et salvator, quo mediante ad Deum accedere valeamus. Deinde historiée] ostenditur in solo Christianismo et Catholicismo haec divina auxilia postulata in-l veniri. Denique origo divina Catholicism!, quae symbolice manifestatur per miracula et mirabilem vitam Ecclesiae, fit *practice certa* in ipsa *experientia* religionis Christianae sub auxilio gratiae⁶. Sic religio supernaturalis est quodammodo ab intrinseco postufl

1 Cf. Blondel, *l'Aetion,* p. 395; «Qu'ils soient ou non surnaturels en leur prin-4 cipe, ce n'est point dans les signes sensibles eux-mêmes, qu'ïf *faut voir l'origine* de] *notre idée de révélation.* C'est *pat le développement de l'activité pratique* et grâce à l'effort de la volonté pour s'égaler à son propre élan, qu'est né, on a vu comment, *le* fcesoiiM *d'une correspondance extérieure et.d'un complément nécessaire à notre action intime* »; —I p. 397 : «Ce n'est donc pas de la révélation même (dans l'hypothèse où elle est), ni des] phénomènes naturels (dans l'hypothèse où elle n'est pas) que peut venir à l'honiine] *l'idée de préceptes ou de dogmes révéles. C'est d'une initiative interne que jaillit cette notion'J*

2 Cf. Blondel, *l'Action,* p. 462 : « Il est impossible que l'orde surnaturel ne soit] pas puisque l'ordre naturel tout entier le garantit en l'exigeant». Item *Lettre,* 3.0! art., p. 608, et 6,e art., p. 345.

3 Cf. *VAction,* p. 402. « Il s'offre à l'homme des actes qui, par hypothèse, sont] purement de foi ; des actes qu'il n'a aucune raison naturelle de s'imposer... S'il est conséquent, *il faut qu'il essaye',* et la raison de cette *expérience,* c'est d'apporter, dans le contrat souhaité, toute la part de l'homme, en agissant pour ce qui n'est rien d<j| l'homme, *afin de voir s'il s'y révéle tout de Dieu. On ne peut savoir -e qu'il en est qur par une expérimentation effective.* Ainsi (quelque étrange que paraisse cette règle de conduite), qui a compris le nécessité, *qui a senti le besoin de lu foi. doit, sans l'avoir, agir comme s'il l'avait déjà,* pour qu'elle jaillise en .l | iinscleni e des profondeurs dir cette action héroïque qui soumet tout l'homme Λ In piimmih ⟨|⟨ ,011 élan. Car ce ll'esl point de la pensée qu'elle passe au coeur, c'est de la piallqiie qu'elle lin· une lumière divine pour l'esprit Dieu agit dans celte .u Hait ı (ı · il peu· cela que la pèle séc qui succède Λ l'acte est plus riche d'un Illimi que ı elle qui le précède. Elle est

a nostra natura, et principium immanentiae servatur, sicut methodus immanentiae primatum tenet.

Critica huiusce novae Apologeticae. — Contra hanc novam rationem idum, theologi satis communiter tria praesertim objiciunt :

«) Fundatur in semiagnosticismo reiiciendo ; *b)* supponit semiimmanentismum erroneum, c) non recte servat motivum formale fidei.

«) fundatur in semiagnosticismo, seu in agnosticismo rationis speculativae : mutatur enim definitio veritatis, quae solum subjective incipitur ut « adaequatio realis mentis et vitae». Sic non remanet nisi certitudo practica.Quomodo vitari potest damnata propositio modernistarum : « Veritas non est immutabilis plus quam ipse homo, quippe quae cum ipso, in ipso et per ipsum evolvitur » ? Denz., 2058 — Proinde ruit cognoscibilitas philosophica miraculi et etiam exixtentiae Dei ; imo ruit absoluta veritaS et immutabilitas dogmatis, deficiente valore ontologico et transcendente conceptuum, quibus formulae dogmaticae conficiuntur. Quomodo vitari potest propositio damnata modernistarum : «dogmata fidei retinenda sunt tantummodo iuxta sensum practicum, id est tanquam norma praeceptiva agendi, non vero tanquam norma credendi»? (Denz., 2026). Unde hic semiagnosticismum videtur perducere ad agnosticismum proprie dictum.

b) Supponitur semiimmanentiSmus pariter reiiciendus. Etenim si religio catholica postulatur a nostra natura, nobis est debita et proinde gratuita supernaturalis. Supernaturale enim est non solum supra vires sed etiam supra exigentiam naturae. Quod exigitur a nostra natura est solum beatitudo naturalis quae in cognitione abstractiva Dei et in amore naturali Dei invenitur. Unde damnata est haec propositio Baii : « Humanae naturae sublimatio et exaltatio in consortium divinae naturae *debita* fuit integritati primae conditionis, et proinde naturalis dicenda et non supernaturalis » Denzinger, 1021.

Respondent novi Apologetae : aspiratio nostra ad ordinem supernaturalem non innitur in nostra natura secundum se et abstracte considerata, sed in homine qualis revera existit et in concreto conditus est cum ordinatione ad finem supernaturaiem. Nunc homo non est in statu mere naturali, sed, etiamsi non habeat gratiam habituali nec fidem supernaturaiem, praevenitur et excitatur a gratia actuali ut sese certet ad Deum auctorem salutis. Nec necesse est aspirationem ad Christianismum Mucientia percipi ut proprie supernaturalis est suo fine, sufficit ut simus conscii *habitatis* nostrae ad superiores tendentias animae implendas, et ut agnoscamus hanc tionem harum aspirationum in Christianismo inveniri. Possumus nostram hanc tudinem experiri secundum illud S. Augustini ; « Irrequietum est cor nostrum donec requiescat in te».

Instant theologi ; non solvitur quaestio, remittitur solum: et rursus apparet probari quoad primam ordinationem generis humani ad finem supernaturaiem ; utrum

dans un monde nouveau où nulle spéculation philosophique ne peut la conduire ni la suivre ».

Labertho NNIckk, *Annales de Philosophie chrétienne,* février 1008, pp. 502-508 et juin 1908, pp. 70-78, janvier, 1910, p. 400.

nempe haec ordinatio fuerit omnino gratuita, an postulata ab intrinseco, ut volebant ostendere novi Apologetae vi principii immanentiae. Hoc enim principium servatuij aut non servatur in hac prima ordinatione. Si non servetur, haec nova Apologetica non probat suum intentum, et remanent sine solutione obiectiones naturalismi. Si e contra principium immanentiae etiam in hac prima ordinatione servetur, quomodl vitari potest error Baii ? — Non remanent effugium nisi forte in peiori errore, scilice in negatione valoris ontologici nostrae rationis ; sic exigentia ordinis supernatural i| esset solum subiective, non obiective necessaria *

Unde Encyclica Pascendi notat : « non desiderari e catholicis horna nibus, qui, quamvis immanentiae doctrinam ut doctrinam reiiciunt, e< tamen pro apologesi utuntur ; idque adeo incauti faciunt, ut in natura; humana non capacitatem solum et convenientiam * videantur admittere' ad ordinem supernaturalem ... sed germanam verique nominis exigentiam ». (Denzinger, 2103).

c) *Non recte servatur motivum formale fidei.* Fides enim divina fundatur in auctoritate Dei revelantis et non in experientia religiosa. luxta Blondel autem origo divina catholicismi non fit certa nisi *practice* in experientia religionis christianae, sub auxilio gratiae. Secundum Ecc Bj I siam e contra firmior debet esse nostra rationalis certitudo de facto revelationis ad credendum firmissime propter auctoritatem Dei revelantis' -

Insuper homo qui nondum credit sed indigentiae fidei conscius est, deben t' ut aiunt novi Apologetae, agere ac si iam crederet, ad inveniendam certitudinem tl revelatione in hac actione seu experientia catholicismi. Sed quomodo haec experienti catholicismi haberi potest sine receptione sacramentorum, et quomodo qui nonduh credit, potest sacramenta recipere ? Quomodo etiam vitari potest dcctrina modernista rum in Encyclica Pascendi damnata, nempe ; « Finis, quem sibi assequendum (Apold geta) praestituit, hic est : hominem fidei adhuc expertem eo adducere, ut eam de ca tholica religione *experientiam* assequatur, quae ex modernistarum scitis unicum fidi est fundamentum»? Denzinger, 2101). «Quod si postules, addit Encyclica, in qui tandem haec credentis assertio nitatur, respondent : in privata cuiusque hominis *exp\ rientia.* In qua affirmatione dum equidem hi a rationalistis dissident, in protestai tium tamen ac pseudo-mysticorum opinionem discedunt». (Denzinger, 2081).

Unde quid probari potest methodo immanentiae ? Quodammod manifestatur hominem sibimetipsi non sufficere, et auxilio divino indi gere ut perveniat ad suum finem etiam naturalem, v. g. ad implet io· nem omnium praeceptorum legis naturalis 4 ; sed ex hoc non probatu

* Quoad examen et criticam huiusce partis doctrinae M. Blondel, cf. de Tot quédec, *Immanence* (Paris, Beauchesne, 1913), p. 155...

2 Theologi catholici admittunt solum desiderium naturale conditionale et ineffica videndi Deum per essentiam, ut longe exponendum <st postea ad manifestandiU potentiam obedientialem vel elevabilem nostrae nnliir.ie n< ordinem supernaturaleii cf. infra, l. I, c. XII.

' Cf. Encycl. Pii IX contra hermesinnos, Dirw/, 1l· 1, 1638.

4 Cf. S. TIιoμλv I.a II.ae q. 109, n. .| et nil |

necessitas auxilii proprie supernaturalis. Manifestari etiam potest quaedam moralis necessitas amplectendi Christianismum ad moraliter et religiose vivendum [1]; ex hoc vero non probatur Christianismum esse non solum vividiorem religionem, quod iam admittunt modernistae, sed religionem a Deo revelatam ac in omnibus suis dogmatibus et praeceptis infallibiliter veram, firmissime admittendam secundum proprium et immutabilem sensum dogmatum usque ad finem mundi. Hoc manifestatur criteriis externis quae factum revelationis probant; et cognoscibilitas vis probativae horum criteriorum externorum praesupponit ontologicum rationis valorem, qui ab agnosticismo negatur.

Nova methodus immanentiae sola igitur non sufficit, sed utilis est praesertim mentibus hodiernis, qui autonomiam rationis proclamant, eis ostendit insufficientiam hominis, indigentiam alicuius auxilii superadditi: sic praeparatur homo nondum credens ad considerationem criteriorum externorum Catholicismi. Unde methodus immanentiae potest habere quandam *prioritatem temporis, non vero primatum valoris*; potest esse prior quoad nos, id est quoad praeparationem subiecti nondum credentis, non vero prior quoad se et obiective ad rationalem defensionem Catholicismi.

Recentiora opera D.ni Blondel, *La Pensée, L'Etre et les êtres, L'Action* (2.a editio totaliter renovata), alibi examinavimus[4]; In his quidem, ad solvendas obiectiones, auctor magis accedit ad traditionales positiones, sed semper definit veritatem et certitudinem secundum placita « *philosophiae actionis* », ita ut admittat *primatum non entis extramentalis* cui intellectus noster conformari debet, sed *actionis* et actionis humanae seu voluntatis liberae [3].

[1] Concilium Vaticanum agnoscit necessitatem moralem revelationis veritatum religionis, « ut ea quae in rebus divinis humanae rationi per se impervia sunt, in praesenti quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint. Non hac tamen de causa revelatio absolute necessaria dicenda est, sed quia Deus ex infinita bonitate sua ordinatus hominem ad finem supernaturalem ». Denzinger, n. 1786.

[2] *Acta Academiae romanae S. Thomae* (Marietti Torino) anno 1935, p. 46-69: *Le fait et l'option libre selon M. Maurice Blondel. Ibidem,* anno 1944, p. 153-178: *La tentation pragmatiste de la vérité et ses conséquences en théologie.* Item *Revue Thomiste* 1935, p. 994 ss. — Cf. etiam *X. Maquart, Elementa Philosophiae* 1938, t. III, p. 174-186: De doctrina cognitionis juxta D. Blondel. — *J. de Tonquedec, Deux etudes sur «la Pensée» de M. M. Blondel* 1906.

[3] Adhuc D'nus Blondel affirmat in opere *L'Etre et les êtres* 1935. p. 415 *«Aucune* [illegible] *intellectuelle même celle des principes,* absolus de soi et possédant une necessaire valeur ontologique, *ne s'impose à nous avec une certitude* spontanément et infailliblement contraignante; pas plus que notre idée du Bien absolu n'agit sur notre volonté nié, comme si nous avions déjà l'intuitive vision de la parfaite bonté ». Respondeo cum S. Thoma, nego paritatem; quia adhaesio nostra principio contradictionis [illegible] lex entis (v. g. circulus quadratus est realiter impossibilis extra animam) est *necessaria,* dum e contra, in via, noster amor Dei est liber, quia Deus non [illegible] voluntatem nostram non allicit infallibiliter, et ut prohibens diversos actus [illegible] displicere potest. Per oppositum principium contradictionis est de obiecto ex parte vero et evidenti: circulus quadratus non solum non potest imaginari nec [illegible] sed est irrealisabilis, realiter impossibilis extra animam, et haec est evidentia [illegible] la sine qua rueret omnis certitudo obiectiva. — Si prima principia non sunt [illegible] nier certa, sunt Holum probabilia valde probabilia, et pariter probationes existen[illegible] I)·i, quae ineis funduliii, Cf. S. Thomam l. II, q. 17, a. 6: « Si fuerint talia ap-

Sicut autem ostendimus, defendendo traditionalem veritatis definitionem (scii. ve·! ritas est conformitas intellectus nostri non solum cum vita nostra subjectiva, sed cum I re extramentali), ut judicium nostrum sit *objective verum* non sufficit quod sit con- ' forme cum nostra vita eiusque exigentiis, oportet insuper quod hae exigentiae habeant! fundamentum in re per conformitatem cum ipsa regula vitae nostrae et cum vero! suo fine ultimo, id est *per con/ormitatem ad rem.* Utique judicium prudentiae (etiamsi! speculative erroneum per ignorantiam omnino involontariam) est *practice verum peri con/ormitatem ad appetitum rectum* seu ad intentionem rectam, sed ipsa intentio voJ luntatis nostrae dicitur *recta* si tendit ad debitum finem, et judicium praesertim de) ultimo fine debet esse *verum,* non solum per respectum ad vitam nostram subiectivamfl ad voluntatem nostram, sed per respectum ad rem extramentalem et ad supremam realitatem. Ita S. Thomas I. II q. 19, a. 3 « obiectum voluntatis proponitur ei peri rationem ... et ideo *bonitas voluntatis* dependet *a ratione* eo modo quo dependet «l; *ŏbiccto* Cf. ibid, ad 1 ad 2, ubi dicitur: «ipse appetitus finis debiti praesupponitj rectam apprehensionem de fine quae est per rationem». E. Boutroux *(La science'll la Religion* 1908, p. 296) eandem criticam facit de philosophia actionis.

Unde « philosophia actionis » ad definiendam *rectam* voluntatem, ' velit nolit,;) debet redire ad traditionalem veritatis definitionem quae non est « *con/ormitas et vitae* », sed «*con/ormitas mentis judicantis cum re extramentali* » et praesertim cum primordialibus legibus entis quae exprimuntur in primis principiis contradictionis, cau-j salitatis et finalitatis.

Ex hoc melius apparet, Apologeticam non esse scientiam specific® distinctam a Sacra Theologia, ac si esset philosophia religionis absque directione fidei constituenda. Deus enim non reliquit credibilitatis πφ· tiva a nobis invenienda, sed ipse determinavit haec motiva tanquain sigilla sua, et eorum rationalem vim probativam affirmavit.

Haec sufficiunt quoad conspectum historicum methodi Apologeti- cae. Rationalem autem ipsius traditionalis methodi defensionem expo- nemus quando erit sermo de vera notione ordinis supernaturalis, reve· lationis, fidei et credibilitatis.

I

prehensa quibus naturaliter intellectus assentiat, sicut prima principia, assensus taliun vel dissensus *non est in potestate nostra,* sed in ordine naturae. Et ideo proprie)◊ quendo natural imperio subiacet ». Proinde *philosophia actionis* » si non vult redire d I *philosophiam entis* seu ad traditionalem metaphysicam, non superat *probabilismtiM* quoad valorem ontologicum et necessitatem primorum principiorum. Sic etiam ultima opera D.ni Blondel infeliciter adhuc admiscent veritatem cum errore circa ipsam na turam nostrae *adhaesionis* primis principiis. Hoc juste notaverat magister nostril Schwalm O. P. in primis suis articulis circa philosophiam actionis a D.no Blondi· propositam; Hi articuli pluribus videbantur nimis severi ; metaphysice et theologm veri erant; CI. Revue Thomiste 1896, p. 413 ss. : *Les illusions de Γ idéalisme et fl dangers pour la foi;* item ibid. 1897, 62-94; 338-370; 1898, p. 578-619.

LIBER PRIMUS

De Revelationis notione, possibilitate, necessitate, disceniibilitate

SECTIO I

De Notione Revelationis supernaturalis

Prologus et articulus praevius de notione religionis.
C. IV. *Definitio et divisio Revelationis.*
Art. i. Notio catholica revelationis et notiones heterodoxae.
Art. 2. Explicatio theologica catholicae notionis Revelationis.
Art. 3. Revelationis divisio.
C. V. *De Notione mysterii et dogmatis.*
Art. i. Notio catholica mysterii et dogmatis notiones heterodoxae.
Art. 2. Explicatio theologica notionis catholicae mysterii, ac dogmatis.
C. VI. *De Notione supernaturalitatis.*
Art. i. Notio catholica supernaturalitatis - notiones heteiodoxae.
Art. 2. Explicatio theologica catholicae notionis supernaturalitatis ac supernaturalitatis divisio.

Prologus.

Divisio huiusce sectionis. — Ad habendam veram notionem Revelationis mysteriorum supernaturalium, oportet determinare quid exacte intelligi debeat nomine Revelationis, nomine mysterii, nomine ipcrnaturalitatis. Unde tria sunt capita distinguenda :

i° Definitio et divisio Revelationis.
2° Definitio et divisio mysterii.
3° Definitio et divisio supernaturalitatis.

Sic analytice procedimus, instituendo scilicet analysim complexae t'iionis Revelationis, ut inveniamus quae ad eam pertinent i° ex parte revelantis et ex parte hominis cui proponitur, 2° ex parte sui ti, scii, mysteriorum. 30 Denique ex simpliciori notione supernaditatis synthetiee illustrabuntur notiones mysterii et Revelationis. Melius est ita prix edere analytice simul et synthetiee, quam statim

tractare de altiori et simpliciori notione supernaturalitatis, nam in nostro tractatu agitur de ordine supernaturali solum relative ad Revelationem ; incipiendum est igitur a notione Revelationis in communi ad perveniendum ad notionem Revelationis stricte supernaturalis scilicet mysteriorum formaliter supernaturalium. Ita processit Concilium Vaticanum in Constitutione de Fide catholica, c. 2, de Revelatione. Ita etiam Theologia positiva symbolica prius colligit quae docentur ab Ecclesia circa Revelationem (cf. Denzinger, Index). Item procedere debet Theologia systematica in hoc tractatu.

Quia vero Revelatio est fundamentum religionis supernaturalis, prius instituendus est brevis articulus de notione religionis in genere.

Art. Praevius.

De Notione religionis.

Nolumus ab initio immorari in hac notione, quae diversimode proponitur a variis systematibus philosophicis posterius examinandis in quaestione de possibilitate Revelationis. Nunc sufficit breviter exponere heterodoxas notiones religionis postea expendendas, et notionem traditionalem quae tanquam vera habetur ab Ecclesia.

De etymologia vocis « religio » non concordant auctores : alii enim a relegendo, alii a reeligendo, vel religando) eam venire existimant. Sedi quidquid sit de sua origine, hoc nomen significat quoddam vinculum morale hominem Deo coniungens. Cf. S. Thom. II.a, II.ae, q. 81, a. i

i° *Heterodoxae notiones.* — Dividi possunt prout procedunt sive ab empirismo, sive ab idealismo aut pantheistico aut agnostico.

Iuxta empmstas seu sensistas religio sicut ethica reducitur ad ordinem sensibilem delectabilium et utilium. Est modus emotionis proveniens sive ex ignorantiae legum naturae, sive ex subconscientia, sivei ex sensu dependentiae a collectivitate quae concipitur a rudibus tanquam Ens superius religiose colendam (cf. infra cap. IX, examen agnosticismi empirici Spencer, positivistarum, pragmatistarum, etc. et examen evolutionismi empirici Haeckel).

Iuxta idealistas pantheisticos, ut Spinoza, Fichte, Schelling, Hegel, etc. religio est conscientia quam homo de Deo habet, prout conscius est in ipso Deo esse. Et omnis religiosa cognitio, ut aiunt, remanet symbolica, imaginativa, ac proinde inferior est conceptione philosophica de Deo (cf. infra cap. VIII, examen evolutionismi idealistici).

Iuxta idealistas agnosticos ad modum Kantii, religio consistit in modo adimplendi officia erga nos et alios homines ac si essent a Deo statuta ; sed non dantur officia specialia erga Deum (cf. infra cap. IX, examen agnosticismi idealistici).

Denique pluies *dcistae* admittunt necessitatem cultus interni, sed negant utilitatem orationis vocalis externi.

2° *Notio traditionalie.* — Religio sicut scientia sumi potest 'lupliciter : vel obiective, vel subiective.

Obiective religio definitur : *complexus veritatum et praeceptorum i/nibus vita nostra in Deum ordinatur.*

Subiective sumpta religio est, non quaedam emotio sensibilitatis, ¶ (l *voluntaria mentis dispositio, imo virtus,* qua homo cognoscere aliquod esse Numen supremum, inclinatur ad exhibendum ei *cultum* propl' eius excellentiam et dominium (cf. II.a, II.ae, q. 81, a. i).

Haec definitio habetur ex diligenti observatione factorum religiohorum et nihil aliud est quam explicatio notionis confusae et vulgaris quae a sensu communi traditur. Ut apparebit ex critica praedictorum stematum, haec notio praesupponit veram notionem animae et veram ■notionem Dei.

Religio dicitur *naturalis* prout innititur solum veritatibus divinis lik praeceptis, quae lumine naturali cognoscuntur absque Revelatione knpernaturali. E contra religio dicitur *supernaturalis* quae in Revelatu me fundatur.

De officio profitendi religionem naturalem erit quaestio infra simul h de officio suscipiendi divinam Revelationem sufficienter proposilain. Cf. cap. ultimum istius operis.

3° *Religiones variae hodie existentes.*

A. Ex 2.048,000,000 habitatoribus terrae (a. 1937).

a) Christianismus, qui Europam et Americam fere implet, et per (•ri ras etiam mundi partes late diffunditur, septingenta tringinta quinli|ik millia millium (735,000,000 circ. 36%) hominum numerat. Ex quiiiu tercenta octoginta tria millia millium (383.000,000) sunt Catholici ; li iitum nonaginta quinque millia millium (195,000,000) Protestantes ; triitum quadraginta octo millia milhum (148,000,000) Orthodoxi ; Bovem millia millium (9,000,000) ceteri Christiani existunt.

ά) *Conpicianismus* praesertim in Asia diffusus, tercenta quinquaginta tria millia millium (353,000,000 ; 17%) hominum continet.

c) Hinduismus in Asia praecipue diffusus, ducenta quadraginta Lx millia millium (246,000,000 ; circ. 12,4%) cultorum numerat.

d) Mohammedanismus, praesertim in Asia et Africa, ducenta tri-||ni | quinque millia millium (235,000,000 ; 11,5%) cultorum continet.

e) Buddhismus praecipue in Asia, ducenta duodecim millia mil■Iuuuu (2i2,ooo,ooo ; io,3%) hominum numerat.

/) Taotistae in China praecipue, quadraginta millia millium Iiiï,ooo,ooo ; circ. 2%) cultorum existunt.

;,') Religio Sjintoistica praesertim in Japonia, octodecim millia kill·.IIII (18.000,000 ; 0,85%) hominum continet.

//) ludaei sexdecim millia millium (16,000,000; 0,75%) existunt. Bt-iN pie *ceteri pagani* centum quindecim millia millium (115,000,000 Hi, hominum numerat, dum septuaginta octo millia millium r>,ooo ; 3,8%) sine speciali forma religionis se dicunt ‘.

• Pio istis numeris, quae moraliter sumenda sunt: conf. Konrad Algermissen. /, *umskunde,* Hannover, 19.19,, Verlag Joseph Giesel, p. 70.

i) Razzismits modernus religionem cum amore stirpis et patriae identificat : cf. Litt. Encycl. Pii XI : « Mit Brennendçr Sorge », cap. »I AAS, 29, 1937, p. 149 ; 171 1.

Rationalistae autem fatentur Christianismum inter omnes religio-S nes eminere sive doctrina, sive effectibus, sive auctoritate fidelium, inter! quos semper fuerunt multi sapientes eruditissimi, ita ut, si quaedaq· sit Revelatio, in Christianismo quaerenda sit.

B. *In Christianismo* ipso tria veluti stadia historica distinguuntur.

«) Religio primaeva, protoparentibus et patriarchis revelata, ad totum genus humanum destinata, perseveravit usque ad Moysen pro ludaeis, pro Gentilibus autem usque ad promulgationem religionis christianae proprie dictae. — *b) Religio mosaica,* per Moysen soli populo Israelitico manifestata ac imposita, fuit instauratio quaedam primaevae religionis et praeparatio ad Ecclesiam Christi. — c) *Religio Christiana* proprie dicta semetipsam proponit tanquam a Deo per Christum revel latam pro omnibus hominibus usque ad consummationem saeculi. –1 Insuper in Ecclesia catholica Christianismus invenitur maxime et integralis cum notis apostolicitatis, unitatis, catholicitatis, sanctitatis, n ibi methodice exponitur ab auctoritate quae sibi infalhbilitatem vindicat. Unde pnus consideranda est notio Revelationis ab Ecclesia catholica tradita.

l Sic. jam Troeltsch (1865-1923) religiones diversas praestantes « Festwerdungeil de grossen Rassengeister » esse dicebat. Religiones diversarum razzarura omnes aequaliter ut terminos conscientiae religiosae culturae earum considerabat, in quibus rei gionibus Christianismus saltem valorem relative praestantem pro populis Europae pol sideret. Cf. *Der Historismus und seine Uberwindung,* Berlin, 1924,.p. 80-83.

CAPUT IV.

DEFINITIO ET DIVISIO REVELATIONIS

Tres articuli :
Art. i. Notio catholica et heterodoxae notiones Revelationis.
Art. 2. Explicatio theologia catholicae notionis Revelationis.
Art. 3. Revelationis divisio.

Art. I.

Notio catholica et heterodoxae notiones Revelationis.

I. Definitio nominalis Revelationis.
II. Definitio magis explicita ab Ecclesia catholica proposita.
III. Heterodoxae notiones Revelationis.

Agitur de notione potiusquam de natura Revelationis, nam inci-4 piendum est a definitione nominali, quae ut notio, pertinens ad primane apprehensionem mentis et non ad iudicium, abstrahit a veritate vel falsitate formali nostri iudicii circa rem de qua quaeritur. Initio discus-l sionis cum rationalistis, accipienda est etiam notio Revelationis quae proponitur ab Ecclesia catholica. Accipi debet, nempe ad modum status quaestionis, ab his etiam qui non credunt, ut intelligant quid Ecclesia catholica significare intendit dum de Revelatione divina ac de mysteriis supematuralibus loquitur. Alioquin rationalistae negant solum id quod ignorant ; ad negandum enim vel affirmandum aliquod praedi-' catum de aliquo subiecto, oportet praecognoscere quid significant et subiectum et praedicatum.

§ I. *Definitio nominalis.* —Haec definito ex etymologia mani festatur. Etymologice autem Revelatio idem sonat ac veli ablatio seu. remotio ; et nomen Revelatio significat remotionem velaminis rei intel-ligentiam impedientis. Graece Revelatio dicitur ἀποκάλυψι , praesertim ad manifestationem supernaturalem designandam (I Cor., II, 10 MatthJ XVI, 17), vel φανέρωσι , quae potius de naturali manifestatione intel ligitur (Rom. I, ig). M

Revelatio igitur significat *manifestationem rei antea occultae* vel sB tem obscurae. Et ‹li‹ itnr *divina* vel */titm.ina,* piout res per Deum

hominem manifestatur. Revelatio autem *divina* dicitur *naturalis* vel *supernaturalis*. Prior, quae Revelatio improprie dicta vocatur, est manifestatio veritatis divinae per creaturas naturaliter cognoscibiles eundum exercitium naturale nostrae rationis. Sic dicitur ad Rom., I, 19 «Quod notum est Dei, manifestum est in illis (gentibus); Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur ». — Revelatio autem *super-i ituralis,* seu revelatio proprie dicta, significat manifestationem veritatis per interventionem Dei praeter ordinem naturae. Sic dicitur I Cor., II, 10 : «Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit ... nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum ».

Haec supematuralis Revelatio dicitur *supematuralis quoad substantiam,* prout obiectum revelatum excedit secundum se vires et exigentias intelligentiae creatae, v. g. Revelatio mysterii Trinitatis ; dicitur *supernaturalis quoad modum,* prout modus secundum quem fit est supernaturalis, etsi obiectum revelatum, secundum se, non excedit vires intellectus nostri, sicut naturales religionis veritates : v. g. Bonitas divina, immortalitas animae '.

Ex his apparet Revelationem supernaturalem non idem significare inspirationem. Inspiratio enim non essentialiter importat manifestationem divinam alicuius veritatis, sed dicit solum instinctum divinum vel motionem divinam ad infallibiliter indicandum et scribendum liam facta iam naturaliter cognita. Sic Matthaeus dicitur sub inspi-1.itione scripsisse in Evangelio facta vitae Christi, quae iam de visu cognoscebat naturaliter sine Revelatione.

Unde nomine Revelationis supematuralis intelligitur : actio divina veritatem antea occultam nobis manifestans praeter ordinem naturae. In hac definitione Revelatio consideratur ut factum, et natura huiusce lacti negative designatur per oppositionem ad ordinem naturalem.

§ II. Definitio magis explicita ab ecclesia proposita. — Ecclesia Inotionem magis explicitam tradit, in qua natura Revelationis super-Biaturalis magis positive apparet, simul cum circumstantiis facti Revelationis. Unde /1. colligendae sunt principales declarationes Ecclesi ic, *B.* postea ex eis eruenda est Revelationis definito.

A. ***In Conciliis*** haec notio passim invenitur, sed praesertim in Eoncilio Vaticano, Constitutio de fide catholica, cap. 2, de Revelatione, ihirn dicitur (Denzinger, 1785 et 1786) : «Eadem sancta mater Ecclesia tenet et docet, Deum rerum omnium principium et finem, naturali Bininanae rationis lumine e rebus creatis certo cognosci posse ...; attalinen placuisse eius sapientiae et bonitati, alia eaque *supernaturali via h ipsum ac aeterna voluntatis suae decreta humano generi revelare* » dicente XI\«stolo : «Multifariam multisque modis olim *Deus loquens* patribus in 11'i' phetis : novissime diebus istis locutus est nobis in Filio » Hebr., I, 1.

Assignatur etiam a Concilio *finis* ad quem absolute necessaria est haec supema-Aliiiii'. Revelatio, dum dicitur: « Huic divinae Revelationi tribuendum quidem est

* Quidam theologi lumc Revelationem sup. quoad modum vocant Revelationem ■t>>»t«/<·»t, et alteram *mulniahwn.*

ut ea quae in rebus divinis humane rationi per se inpervia non sunt, in praesenti quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint. Non hoc tamen de causa Revelatio *absolute necessaria dicenda est,* sed *quia Deus* ex infinita bonitate suae *ordinavit hominem ad finem* stipw- *naturalem,* ad participanda scilicet bona divina, quae humanae mentis intelligentiam omnino superant.

Obtectum autem divinae Revelationis magis explicite determinatur, capitulo quarto eiusdem Constitutionis Concilii (Denzinger, 1795, 1796, 1800). Ex quo habetur:! Praeter veritates etiam rationi pervias. Revelatio Christiana continet *Mysteria* tum *late dicta,* ut aeterna Dei decreta, tum *stricte dicta* quae rationi omnino impervia sunt (Denz., 1795, 1816), immo etiam angelicam intelligentiam transcendunt (1673), quae cum progressu scientiae demonstrari non possunt (1796, 1818), tamen rationi non contradicunt (1797) sed eam superant, et obscura manent quandiu in hac vita » peregrinamur a Domino : per fidem enim ambulamus et non per speciem » ut dicit Apostolus (II Cor., V, 6).

Denique Revelatio Christiana *signis externis credibilis* est (1790), fideliter custoditur *ab Ecclesia* et ab ea *infallibiliter* declaratur ac *proponitur* (n. 1800); *nec est* imperfecta 1705, nec ut talis per progressum *perficienda* (1637 sq., 1800) ; *nec ullo* modo *in alium sensum mutanda* 1810. (Cf. Denzinger, Index I a. I b.),

B. *Inteyralis definitio Revelationis secundum quatuor causas* erui potest ex his declarationibus Ecclesiae. Sic apparebit quidquid ad eam per se pertinet ; nam ut dicit S. Thomas in II Phys.j lect. 5 : « unius rei assignatur plures causae per se et plures definitiones secundum diversas causas, sed perfecta definitio omnes causai complectitur ». Amplius natura Revelationis christianae, de qua loquitur Ecclesia, quibusdam circumstantiis principalibus illustratur. Proinde sic definiri potest :

Actio divina libera et essentialiter supernaturalis, qua Deus, ad perducendum humanum genus ad finem supernaturalem qui in visione essentiae divinae consistit, *nobis loquens per prophetas et novissime per Christum, sub quadam obscuritate manifestavit mysteria- supernaturalia naturalesque religionis veritates,* ita ut deinceps infallibiliter proponi possint ab Ecclesia sine ulla significationis mutatione, usque ad finem mundi

ixex eiatioms
- c. finalis : visio essentiae divinae.
- c. efficiens principalis : Deus revelans, ut auctor ordini· supernaturalis.
  - instrumentalis : propheta et Christus ut homo
  - conditio : propositio infallibilis Ecclesiae.
- c. formalis : locutio divina manifestans mysteria supernaturalia et veritates naturales religioni
- c. materialis (subiectum) : genus humanum.

Explicantur diversae partes huiusce definitionis secundum quatuoi causas.

i° *Pinis,* qui est prima causai uni Ad perducendum humanum gfl nus ad finem supernaturalem, qui in visioni Dei consistit (Denz., 17®

i 530). Ad hunc finem, scilicet ad claram et gloriosam Revelationem patriae essentialiter ordinatur obscura Revelatio viae : et convenit quod prius sit obscura, nam ut dicit S. Thomas II.a, II.ae, q. 2, a. 3 « Ad supernaturalem Dei visionem homo pertingere non potest, nisi per modum addiscentis a Deo doctore . . . Huius autem disciplinae fit homo particeps non statim, sed successive, secundum modum suae naturae. Omnis autem talis addiscens oportet quod credat, ad hoc quod ad perlectam scientiam perveniant ; sicut etiam Philosophus dicit quod *oportet addiscentem credere* (De Sophist, Elench., l. I, c. II, n. 2) ». Sic ex Ime, obscuritas revelatorum mysteriorum apparet conveniens, nam sicut fides humana in actoritate magistri humani est via conveniens ad ientiam, ita fides divina in auctoritate magistri divini est via conveniens ad gloriae visionem.

20 *Causa efficiens.* — Oportet distinguere : *a)* causam principa- k m, *b)* causam instrumentaient et c) conditionem.

«) Causa principalis est *Deus manifestans.* Sed aliquid diligenter notandum est, quod plures omittunt, qui postea non possunt explicare quomodo fides nostra divina supernaturalis non solum quoad modum (seu effective) sed quoad substantiam (ex suo motivo formali). Cum finis Revelationis sit, ut dictum est, essentialiter supernaturalis, scilicet visio gloriosa, causa efficiens Revelationis debet esse Deus non solum ut est auctor ordinis naturalis, vel auctor liber miraculi sensibilis [1] sed *ut est auctor ordinis essentialiter supernaturalis,* scilicet gratiae invisibilis et gloriae. Ordo enim agentium debet correspondere ordini finium (I.a, II.ae, q. ioq, a. 6).

Manifestum est Ecclesiam sic loqui de Deo revelante (Denz.. 1785. 1705. et ‡928) Xam Cone. Vatie. (1795) citat textus S. Scripturae qui Revelationem tribuunt Spiritui Dei, vel Patri caelesti, seu Deo *secundum vitam suam intimam,* qua *Pater* nos/ri ‹ ·,t l non solum Auctor nostrae naturae et cuiuslibet creaturae : «nobis autem revelavit l » iis *Per Spiritum suum. Spiritus* enim omnia scrutatur, etiam *profunda Dei* I Cor., H. io. Et, addit Concilium, ipse Unigenitus confitetur *Patri,* quia abscondit haec a pientibus et prudentibus et revelavit ea parvulis (Matth., 25). Ibidem Iesus di· it : « Ita *Pater* quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a *Patre*

[1] Deus enim ut est auctor liber naturae potest miraculum patrare ; nam effectus miraculosus non est essentialiter seu entitative supernaturalis, sed est supernaturalis Ium effective. V. g. in resurrectione alicuius cadaveris redditur *vita naturalis* (non \ ro vita supernaturalis) sed *supernaturaliter* redditur. E contra dum Deus producit in nobis gratiam, producit *supernaturaliter vitam essentialiter supernaturalem,* item ilmn revelat mysteria supernaturalia, infundendo lumen essentialiter proportionatum l· mysteriis credendis, ut infra dicetur.

2 Damnatur sequens propositio Rosmini : «Deus est obiectum visionis beatificae. In quantum est auctor operum ad extra » (Denz., 1928) quia non satis distinguit Ileum auctorem naturae, et Deum auctorem gratiae et gloriae.

3 Cfr. S. Thomam, I.a, q. 33, a. 3. « Deus dicitur aliquorum *pater* secundum similitudinem gratiae (quae est participatio divinae naturae), qui etiam dicuntur filii ·· loptivi, secundum quod ordinantur ad haereditatem aeternae gloriae per munus gra- | acceptum, secundum illud *Rom.,* 8: «Ipse Spiritus reddit testimonium spiritui n tro, quod sumus lilii Dei: si autem filii et haeredes ». Aliquorum vero (Deus dici- llll pater) secundum similitudinem gloriae, prout iam gloriae haereditatem possident ' I nudum illud *Rom* . ·, «Gloriamur in spe gloriae liliorum Dei».

meo. Et nemo novit Filium, nisi *Pater,* neque Patrem quis novit, nisi Filius, et ct<»| *volueiit Filius revelare».* Item lesus dixit ad Petrum: «Beatus es, Simon Barjona,] quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed *Pater meus* qui in caelis est», Matth.,I XVI, 17. Item apud loam., X, 36, 37 ; « Ipsa opera quae ego facio testimonium perhibent de me (hoc est testimonium *sensibile,* naturaliter cognoscibile, ait S. Thomas) ; quia Pater misit me ; et qui misit me *Pater,* ipse testimonium perhibuit de me fl neque vocem eius unquam audistis, neque speciem eius vidistis. Et verbum eius noni habetis in vobis manens, quia quem misit ille, huic vos non creditis». Unde noni omnes qui vident testimonium sensibile (miraculum), audiunt testimonium spiritualel (vocem patris caelestis).

Deus, quidem, ut est auctor liber ordinis naturalis, potuisset natu-| rales religionis veritates tantum et non supernaturalia mysteria reve-l lare, ac miraculis hanc Revelationem confirmare[1]. Tunc haec Reve-j latio fuisset supernaturalis quoad modum *tantum.* Et dicemus postea] quod factum Revelationis christianae naturaliter cogmscitur ex mira-1 culis, ut est a Deo *effective,* seu ut est supematurale quoad modum suaa productionis, sed ut est supematurale quoad subtantiam creditur fides divina, est nempe simul quo et quod creditur[3].

Unde agitur de Deo revelante ut est auctor ordinis essentialiter su-pernaturalis[4].

b) Causa istrumentalis Revelationis est propheta et Christus ut homo : acceperunt enim immediate Revelationem a Deo et sub illumi-natione Dei illam nobis tradiderunt, tanquam Dei instrumenta seu mi-nistri. Effectus autem causae instrumentalis quae agit in virtute prin-cipalis agentis, ad principale agens reducitur. Propterea dicitur « Deus loquens *in* Prophetis, novissime . . . locutus est nobis *in* Filio », Hebr.l I, 2. Revelatio prout fit prophetae dicitur immediata ; prout, mediante propheta, nobis traditur dicitur mediata ; semper tamen est verbum Dell non hominis. Non solum propheta nobis loquitur, sed Deus *in* prol pheta.

c) *Conditio autem sine qua non* proponerentur nobis infallibiliter revelata, est propositio Ecclesiae ad hoc divinitus institutae cum Dei assistentia. Post factum Revelationis, Ecclesia se habet ut Dei ministraj non tamen sicut prophetae et Christus ad novam Revelationem traden-

1 S. Thomas, *in Ioan.,* c. V, leg. VI, n. 9.

2 Ita theologi admittunt Deum potuisse creare hominem in statu naturae into· grae, seu perfectae sine gratia supernaturali.

3 Ita Caietanus in If.a II.ae. q. a. 1, η. XI. Et Sai.mant incenses, *de Gratidi* tr. XIV, disp. Ill, dub. III, n. 40.

4 Etiam Revelatio primitiva et Revelatio mosaica fuerunt, iuxta Ecclesiam, suJ pernaturales quoad substantiam ; semper enim fuit dK necessitate medii ad salutem «credere quia Deus est et quod inquirentibus se | -mumi.iior sit». Hebr., XI, (M Haec autem prima credibilia non continent implicite, ut oportet, alia credibilia ut Trinitatem et Incarnationem, nisi agatur de exedentia l»«-1 ut est auctor ordinis Su-pernaturalis, ct dc providentia divina prout medi, siipei imt uralia ad salutem homll nibus distribuit (cf. II.a, II.ae, q. r, a. 7). ITnl· dammilul haec propositio: « Fidei late dicta ex testimonio creaturarum similive motive ad lusi dicationem sufficit e Denzmgcr, 1:73.

■dim, sed ad Revelationem conservandam et infallibiliter declarandam. Proinde se habet ut conditio potius quam ut causa ; nam causa influit positive in effectum, conditio seu applicatio agentis ad passum, est necessaria ut causa influat, sed per seipsam non influit. Ecclesia proponit revelata, sed nequidem instrumentaliter revelat. Proinde theologi l "inmuniter dicunt propositionem Ecclesiae nullo modo pertinere ad motivum formale fidei ‘.

3° *Causa formalis Revelationis,* seu constitutivum eius formal'· sic exprimitur : actio divina libera et supernaturalis quâ manifestantur obscure per modum locutionis mysteria supernaturalia naturalesque religionis veritates. — Formaliter igitur Revelatio est *locutio* seu *testimonium Dei,* et haec locutio specificatur ab obiecto revelato. Unde coniderandum est primo obiectum, et secundo Dei testimonium.

Obiectum revelatum continet non solum veritates naturales religionis, sed *mysteria* tum *late dicta* ut aeterna Dei decreta (Denz., 1785) tum *stricte dicta,* quae omnem intelligentiam creatam transcendunt (n. 1795, 1816, 1673), et nequidem post Revelationem demostrari possunt (1796). Iit concilium Vaticanum expresse delinit quod mysteria stricte dicta sunt supernaturalia *essentialiter,* seu quoad suam essentiam.

Dicit enim (Denz., 1795 ct 1796) ; « Hoc quoque perpetuus Ecclesiae catholicae ■nsensus tenuit et tenet, duplicem esse ordinem cognitionis non solum principio, M obiecto etiam distinctum: *principio* quidem, quia in altero naturali ratione et .l Itero fide divina cognoscimus ; *obiecto* autem, quia praeter ea. ad quae naturalis rati pertingere potest, credenda nobis proponuntur mysteria in Deo abscondita, quae in-.i revelata divinitus, innotescere non possunt ... *Divina* enim *mysteria suapte natura n Illectum creatum* sic. *excedunt,* ut etiam Revelatione tradita et fide suscepta ipsius i i men fidei velamine contecta et quadam quasi caligine obvoluta maneant, quandiu m hac vita " peregrinamur a Domino ; per fidem enim ambulamus, at non per spe l iem „ (II, Cor., V, 6) ».

Haec mysteria essentialiter supernaturalia sunt obiectum *per se* Re- \i lationis christianae ; veritates naturales religionis dicuntur praeam- Imla fidei, nam per se cognosci possunt lumine naturali rationis.

Ex hoc obiecto specificativo essentialiter supernatural!, apparet quid .ii formaliter *actio revelatrix.*

a) Est actio divina libera, quae superat omnino exigentias nostrae n.iturae, proinde dicitur in Concilio : «placuisse eius (sc. Dei) sapientiae id bonitati alia eaque supernatural! via seipsum ac aeterna voluntatis Lue decreta generis humano revelare ». Cf. etiam Denz., 2103.

l Bi l l u a r t , *de Fide,* diss. I, a II. Ideoque, praesupposita motivorum credi- ‖iiii' .til cognitione, *sine circulo vitioso,* possumus supernaturalitei credere Ecclesiam Kk infallibilem propter Revelationem tanquam propter *motivum* nostrae fidei, et cre- L|.,.| Revelationem propter autoritatem Ecclesiae, ut *applicantis* ipsam Revelationem. E)i .linarium est enim quod causae sint sibi invicem causae in diverso genere (sic Mun pendet ab applicui Ione tanquam *a conditione* ut comburat, ct applicatio a vir- |(m combustiva ignis Innqiia a *causa efficienti)',* circulus vitiosus e contra est ab Im. . ad aliud et viidioiiiu sub eadem ratione. Cf. Billuart, loc. cil.

α) *Est actio essentialiter supernaturalis* : hoc apparet non solnnu ex fine, ut supra dictum est, sed etiam ex obiecto proprio Revelationis, quod est mysterium vitae intimae Dei. Unde actio revelatrix non est naturalis, sicut concursus divinus necessarius ut qualibet creatura in suo ordine naturaliter agat ; nec est solum supernaturalis *quoad modum* ut productio miraculi sensibilis, hoc enim miraculum est solum effective non vero entitative supernaturale (v. g. resurrectio cadaveris reddit supernaturaliter vitam naturalem, non vero vitam supernaturalem) ; sed Revelatio mysteriorum supernaturalium est actio essentialiter supernaturalis, procedens a Deo secundum suam vitam intimam ; propterea vocatur in Evangelio vox Patris caelestis. Et Christus dicit pharisaeis, qui miracula vident : « neque vocem eius (scilicet Patris) unquam audistis . . . quia quem misit ille, huic vos non creditis », Ioan. V, 37, 38.

c) *Est actio manijestativa per modum locutionis,* see. illud Apostoli citatum a Concilio : « Deus loquens patribus in Prophetis : novissime diebus istis locutus est nobis in Filio » (Hebr., I, 1). Sic Revelatio differt ab infusione luminis fidei, nam omnes fideles immediate a Deo accipiunt lumen fidei, non vero Revelationem, quae mediantibus prophetis et Christo nobis traditur.

Ut notat D. Thomas, in *de Veritate,* q. 18. a. 3 secundum duplicem auditum est *duplex locutio* : est enim « quaedam *locutio exterior,* qua Deus nobis per praedicatores, loquitur ; *quaedam interior,* qua loquitur nobis per inspirationem internam. *Dicitur* autem ipsa interior inspiratio *locutio quaedam ad similitudinem exterioris locutionis* sicut enim in exteriori locutione proferimus ad ipsum audientem non ipsam rem quart notificare cupimus, sed signum illius rei, scilicet vocem significativam ; ita Deus in tenus inspirando non exhibet essentiam suam ad videndum, sed aliquod suae essential signum, quod est aliqua spiritualis similitudo suae sapientiae. Ab utroque auditu fides in cordibus fidelium oritur. Per auditum interiorem in his qui fidem primo acci perunt et docuerunt, sicut in Apostolis et Prophetis, unde in Psal. 84, 9, dicitur « audiam qui loquatur in me Dominus Deus ». Par secundum vero auditum fide oritur in cordibus aliorum fidelium, qui per alios homines cognitionem fidei accipiunt Quod autem nobis fidelibus instrumentaliter transmittitur per prophetam vel Eccle siam est vox spiritualis ' Patris caelestis seu spirituale testimonium, quod differt sensibili testimonio miraculorum, et ab illo sicut signo confirmatur. Unde Revelati est proprie actio Dei loquentis, seu locutio divina ; sed auditio spiritualis in prophet existens vocatur passiva Revelatio. Videbimus postea in explicatione theologica m tionis Revelationis quomodo concipi possit divina locutio secundum analogiam cui locutione humani magistri.

40 *Causa materialis seu subiectum cui fit. Revelatio,* est *gemis humanum,* secundum illud Concilii Vaticani (n. 1785) : « pia cuisse Dei sapientiae et bonitati . . . scipsum . . . humano generi reve lare » ; mediantibus enim prophetis et Christo Deus sese revelat omnibu hominibus. Unde agitur de Revelatione non privata, sed communi. E

1 Causa materialis Revelationis sicut et wh-nll.i' tuples est : sublectum in ‹p recipitur ; obiectum circa quoil veisatui ; pal les . s qulbiiH eoinpoiiitiir. Sed hic agit solum de sublecto in quo recipit ut

latione.subiecti cui fit Revelatio, determinatur inodus secundum quem exprimi debet testificatio divina ut possit ab omnibus hominibus sine errore cognosci usque ad finem mundi. Ex hoc enim apparet quod Reta latio *exprimi debet secundum notiones communes et immutabiles rationis naturalis,* seu sensus naturae communis, non autem secundum aliquam experientiam mysticam variabilem et incommunicabilem, nec βε- nudum notiones proprias alicuius scholae philosophicae.

Id non satis animadverterunt modernistae, dum reduxerunt Revelationem ad experientiam religiosam prophetae. Oportet enim bene distinguere Revelationem pu- I' am a privata. Haec est per se ad utilitatem alicuius personae vel paucorum, et Ificri potest ita mystice ut sit quasi incommunicabilis ; proinde, ut dicunt theologi ,* ' pe saepius hae privatae Revelationes sunt incertae, dubiae, fluxae, et valde diffi- |iil‹· est discernere ubi cessat Revelatio, et ubi incipit interpretatio humana. Révéla- is communis e contra est ad utilitatem totius Ecclesiae et ab omnibus intelligi p est. Propterea S. Paulus ei opponit glossolaliam quae non est pro auditoribus in- lli lligibilis. Dicit enim : 2 « Sectamini charitatem : aemulamini spiritualia, magis autem nl prophetetis. Qui enim loquitur lingua nen hominibus loquitur, sed Deo; nemo imin audit, spiritu autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat, hominibus loquitur Imi aedificationem, et exhortationem, et consolationem. Qui loquitur lingua seipsum iieilificat ; qui autem prophetat, Ecclesiam Dei aedificat ... maior est qui prophetat, i|u. ni qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur, ut Ecclesia aedificationem accipiat».

Quoad expressionem et communicationem revelatorum generi huin.mo, notandum est ; dum emotiones affectivae non possunt communi- l ari nisi per sympathiam et confuse, notiones communes e contra possunt exprimere rem obiectivam et verbis exprimi. Uniusmodi sunt notiones ••ntis, unitatis, veritatis, bonitatis, intelligentiae, voluntatis, justitiae, misericordiae, etiam notiones naturae et personae. Et de facto his notionibus dogmata exprimuntur.

Sic habetur catholica notio Revelationis. Antequam exponamus e.x bli rationem theologicam huiusce notionis, breviter referendae sunt fti terodoxae conceptiones.

ÿ III. **Heterodoxae notiones Revelationis.** — Hae notiones dividi possunt relative ad supernaturalitatem Revelationis, prout vel eam de- IIruunt aut minuunt, sic procedunt naturalismus et seminaturalismus, **II** e contra materialiter 3 exaggerant quod supernaturale est in Reve- IniHiue, minuendo scilicet vires rationis, sic procedit pseudosupernatu- l'll Ii sinus.

l Cf. V. g. Contenson O. P., *Theologia mentis et cordis·,* lib. VII, diss. II, c. I, |i" 11.

I *Cor.,* XIV, 1-9-18-19.

Non enim potest esse quoad hoc *formalis* exaggeratio ; ita, ut ait S. Thomas I.a, I ... , q. 44, a. 4; «nunquam potest homo tantum diligere Deum, quantum diligi II" | ; nec tantum credere, aut sperare in ipsum, quantum debet. Unde multo minus Bi‹ : ibi esse excessus ; et sic bonum virtutis *theologicae* non consistit *in medio,* sed)n| . est melius, quanto magis acceditur ad summum . . Sed ex parte nostra . . . ■l.. mus ferri in Deum credendo, sperando et amando secundum mensuram conditionis, hi.i u· . . . Unde *per accidens* (et materialiter) jiotest in virtute theologice considerari ■J. *un* et *extrema* ex parle nostra.., V. g. haec extrema sunt desperatio, praesum-)|. infidelitas, 't lllllll.l insluliias seu fideismus.

Heterodoxae notiones Revelationis

Pseudosupernaturalismus priorum protestantium, Baii, Iansenistarut et fideistarum.

Naturalismus
- *Rationalismus absolutus* — evolutionismus absolutus (Hegel
- *Semiralionalismus* — agnosticismes (Kant, modernistai positivistae).

i° Pseudosupernaturalismus videtur primo aspectu exaltare supernaturalitatem Revelationis, revera tamen illam minuit et viam paral naturalismo.

A. Haec conceptio apparuit apud *priores protestantes, a)* quoad propositionem Revelationis et *b)* quoad naturam Revelationis.

a) Quoad Revelationis propositionem, priores protestantes substituerunt infallibili propositioni Ecclesiae l et etiam evidentiae credibilitatis ex signis externis, *inspirationem privatam Spiritus Sancti* in uniquoque fideli.

Reiiciebant enim auctoritatem infallibilem Ecclesiae ad Revelationem proponendam ; proinde ut notat Schema prosynodale Concilii Vaticani : « pseudo reformatores verbum Dei genuinum ex "sapore,, et "gustu,, discernere consueverunt. Quem finem in unoquoque fideli ponebant immediatum testimonium Spiritus Sancti Fidei regula, iuxta eos, est Scriptura Sacra et quidem sola, quum vero difficultates circa Scripturae sensum oriuntur, solvi debent privata inspiratione, sic per spiritum privatum indicant hunc articulum esse revelatum et credendum. — Item per inspirationem privatam discernunt inter veram et falsam religionem, exclusis signis extejnis et notis, ac si ratio humana non posset miracula discernere. Unde si quaerit unde sciant et probent suam religionem esse veram nonnisi ad privatum spiritum recurrunt, quem quilibet fingere potest et nemo probare».

Sic videntur exaltare supernaturalitatem Revelationis dum loquuntur de communicatione immediata cuiuslibet fidelis cum Spirito Sancto, revera tamen inspiratio privata ducit ad principium liberi examinis, quod est fundamentum rationalism} et individualism!. Unde Schema prosynodale Concilii Vaticani notat hunc pseudosupernaturalismni ad naturalismum protestantium liberalium duxisse ; « Recentiores (protestantes) vero eadem methodo retenta, huic testimonio Spiritus Sancti plerumque substituunt naturalem sensum religiosum, vel indigenti; animi religiosi, per quem sensum immediate, et quin veritas revel; ex criteriis extrinsecis nobis fiat credibilis, religionem Christianam amplectamur tanquam veram et divinam »3. Et Schema citat Schleiercher \ Doctr. Fidei § n ».

[1] Damnatur haec propositio Lutheri «Cor tum <-..! In manu Ecclesiae aut Vprorsus non esse statuere articulos fidei, linmo mtegi . minum seu bonorum irum », Denzinger, 767.

[2] Cf. Vacant, *Eludes sur le Conile du l iilimn* t l p yjj, Docum, VI, n.

[3] *Ibid.*

'b) *Etiam quoad Revelationis naturam* apparet pseudosupematu- | ilismus in doctrina priorum protestantium, nam, sicut postea Baius et l insenius, tenebant : humanae naturae sublimationem et exaltationem m onsortium divinae naturae *debitam* fuisse integritati primae condite iis et proinde naturalem dicendam esse et non supematuralem (Den-/inger, 1021, item 1001 sq., 1079). Ideo mysteria revelata non essent lll o prie supernaturalia.

B. Hic error quodammodo rursus apparuit apud *fideistas,* ut Banlain, iuxta quos, ratio ex se sola non potest probare existentiam Dei nec l tum Revelationis: hae veritates sola fide certo cognosci possent. (1l nz., 1622 sq.).

Unde pseudo-supernaturalismus solum materialiter exaggerat quod kiipematurale est in Revelatione, revera non exaltat gratiam sed minuit luram, ita ut gratia sit perfectio naturae debita, et sic ad naturalihnum ducit, sicut inspiratio privata ad liberum examen.

20 Naturalismus etiam nomen Revelationis frequenter retinet, sed ıi novum sensum assignat '.

Et quoad hoc oportet distinguere naturalismum seu rationalismum ml> olutufn, qui supematuralitatem Revelationis simpliciter negat, et h· i nirationalismum qui eam essentialiter minuit.

A. *Rati in alismus absolutus* hodiernorum subdividitur, prout admittit vel evolutionismum pantheisticum, ita hegeliani, vel agnosticismum, |1.l kantiani, positivistae, modernistae. Antea vero rationalismus propositus est sub forma Deismi, plus minusve tendentis ad pantheismum ■(iiusin).

a) Evolutionismus pantheisticus negat radicaliter etiam fundamen Ium ordinis supernaturalis, prout identificat essentiam Dei cum essen- Il.l evolutionis creatricis; quod damnatur in Cone. Vat. U)enz.ing< i. IH"4) : «Si quis dixerit divinam essentiam sui manifestation·· vel ev·· joue fieri omnia ; aut denique Deum esse ens universale seu indi lini juin, quod sese determinando constituat rerum universitatem in genera. H» ies et individua distinctam : A. S. ». Ex hoc pantheismo sequitur JD|i >ssibilitas elevationis nostrae ad ordinem supematuralem, quod innuatur in eodem Cone. (Denz., 1808) : « Si quis dixerit, hominem ad (u nitionem et perfectionem quae naturalem superet, divinitus evehi ton posse, sed ex seipso ad omnis tandem veri et boni possessionem iugi uni tu pertingere posse et debere ; A. S. ». Manifestum est quod si ratio lim.ina non essentialiter differt a ratione divina, omnia naturaliter colu· ere potest sua naturali evolutione.

I Proinde evolutionistae absoluti, ut Hegeliani, qui *nomen Revelatio-* r linent, nihil aliud hoc nomine intelligunt quam *evolutionem pro-* T *i.am nostrae rationis ac naturalis sensus religiosi.* Considerant chri- llll .mi religionem ut formam vel *momentum evolutionis spiritus humani,* u unt hanc formam esse superiorem arte, sed supra artem et supra lil'ionem esset altissima forma evolutionis, scijicet ratio philosophica,

l saturalismus et rntioiialitnius pro eodem communiter sumuntur, scilicet : systema n possibilitatem elevationis nostrae naturae (naturallsmus) et proinde nostrae nils (rationalismus) ml ordinem Hupornaturalem.

supremus arbiter veri et falsi, index veritatis religiosae. Ideo, ut infrxl dicetur in expositione evolutionismi absoluti, Hegel praecipua dogmata! Christianismi in sensu mere naturali interpretabatur, v. g. in Trinitate· nihil aliud videbat quam fundamentalem legem universalis evolutio-· nis, quae fit secundum thesim, antithesim, et synthesim

b) Agnosticismus non negat proprie existentiam Dei essentialiter! a mundo distincti, nec proinde formaliter reiicit fundamentum ordinis! supernaturalis. Sed iuxta ipsum, quidquid invenitur ultra phaenomena! ac leges phaenomenorum remanet incognoscibile saltem pro ratione theoe retica. His positis, ut dicitur in Encyclica Pascendi (Denz., 2071) ; «quid de naturali theologia, quid de motivis credibilitatis, quid de *external Revelatione* fiat, facile quisque perspiciet. Ea nempe modernistae penitus;! e medio tollunt, et ad intellectualismum amandant : ridendum, inquiunt,! systema ac iamdiu emortuum ... ». Agnosticismus autem ducit ad imma-1 nentismum, nam, ut dicit Encyclica loc. cit. Revelatione qualibet cxJ terna penitus sublata, extra hominem inquiritur frustra explicatio! phaenomenorum religionis sive naturalis, sive supernaturalis. Haec· explicatio « est igitur in ipso homine quaerenda ; et quoniam religi® vitae quaedam est forma, in vita omnino hominis reperienda est. Ex hoc *immanentiae religiosae* principium asseritur ». Denique ex imma· nentismo procedit *evolutionismus* saltem relativus seu *quoad nos* prout multiplicitas phaenomenorum religiosorum non potest ex naturali sens® religioso procedere nisi secundum evolutionem progressivam. Sic apparuit! notio Revelationis a pluribus protestantibus liberalibus et a modernistis: proposita : *Locutio Dei ad homines est mera metaphora,* Deus os non ha·· bet : « *Revelatio nihil aliud esse potuit quam acquisita ab homine suae aΛ Deum relationis conscientiae* ».(Denz., 2020) *

l Spinoza, etiam in *Tractatu Theologico-Politico,* cap. I de Prophetia, et cap. ll de Prophetis, dederat definitionem naturalisticam Revelationis propheticae. Incipit caput II his verbis: «Ex superiore Capite, ut iam indicavimus, sequitur Propheta! non fuisse perfectiore mente praeditos, sed quidem *potentia vividius imaginandi,* quod Scripturae narrationes abunde etiam docent».

In capite I dixerat : « Scripturae phrases *Prophetae Spiritus Dei fuit, Deus SpiritiM suum hominibus infundit* nihil aliud significant, quam quod Prophetae virtutem singulM rem et supra communem habebant, quodque pietatem eximia animi constantia colebant»

2 Vg. Aug. Sabatier, *Esquisse d' une Philosophie de la lieligion d'après la* Psyc/tfl *logic et l'histoire,* l. I, ch. II. Notion mythologique de la Révélation. — Notion dogma» tique. — Notion psychologique. — Contra catholicam notionem Revelationis Sabatirt scribit p. 43: «Faire du dogme, c'est-à-dire d'une donnée intellectuelle, l'objet d la revelation, c'est tout d'abord lui enlever son caractère religieux en le séparant de].i piété, c'est insulte le mettre en un conflit irréductible, avec la raison qui progrès»! toujours .. La foi qui dans la Bible était un acte de confiance et de consécration f Dieu, devient une adhésion intellectuelle à un témoignage historique ou à une formufi doctrinale ... On admet que l'orthodoxie peut exister en dehors de la piété . An fond cette idée de la révélation est toute païenne... Concluons donc hardiment, contrî toutes les ortodoxies traditionnelles, que l'objet de la révélation de Dieu ne saui.tlf être que Dieu lui-méme, c'est à dire le *sentiment de la présence en nous, éveillant* »<>M *dme à la vie de la jutice et de l'amour...* La notion ·ιι·.o|astique n'est pas seulemefl irréligieuse, elle est encore tînt (psychologique l u imitant dans l'entendement humaM ces connaissances surnaturelles y Introduisent un du.dlntm Irréductible Les scieur· sacrées se dressent à côté des sciences profani · ▮▪ₘ· qu' il oit possible de les Organlfl ensemble en un corps cohérent et harmonique . n «·‖ₜ ·. iront pas la même nature m procèdent pu» de la même méthode, et n'ai i iplmd pa» le même contrôle'·., p. fl

Ex quo sequitur « fidem esse *sensum religionis e latebris siibconscientiae erumpentem,* sub pressione cordis », non vero assensum intellctus veritati a Deo revelatae pioter auctoritatem Dei revelantis. (Cf. iusiurandum contra modernismum).

Item iuxta modernistas : « *Dogmata,* quae Ecilesia perhibet tanquam revelata, «•»l *sunt veritates e coelo delapsae,* sed sunt interpretatio quaedam factorum religionorum, quam humana mens laborioso conatu sibi- comparavit». (Denz. 2022). — » Divinitas lesu Christi ex Evangeliis non probatur, sed est dogma, quod conscientia ihsistiana a notione Messiae deduxit». Denz. 2027. ‘‘Dogmata fidei retinenda sunt tantummodo iuxta sensum practicum, id est tanquam norma praeceptiva agendi, non tanquam norma credendi». Denz. 2026, v. g. agere erga lesum ac si esset l'rus ; erga Eucharistiam ac si corpus Christi in ea esset.

Videbimus postea, in expositione agnosticismi Revelationem supernaturalem negantis, quomodo Kant, postea Schleiermacher, Ritsch, et modernistae in sensu naturali dogmata Christianismi interpretantur.

B. Semirationalismus denique seu rationalismus moderatus, quem admiserunt Hermes, Guenther, Frohschammer, agnoscit quidem Revelationem supernaturalem externam, per Christum nobis traditam, sed eam n ducit ad Revelationem supernaturalem quoad modum tantum, prout sustinet omnia dogmata, etiam Trinitatem, esse sola ratione demonstrabilia post revelationem, cf. Concilium Vaticanum. (Denz., 1795 sqq., 1816, 1618 sqq., 1634 sqq., 1666 sqq.).

Hae sunt principales notiones heterodoxae Revelationis : prima reducitur ad falsum supematuralismum qui viam parat naturalismo, aliae autem ad rationalismum sive absolutum sive moderatum. Nunc autem transeundum est ad explicationem theologicam catholicae notionis Rexi lationis.

Art. II.

Explicatio et defensio theologica CATHOLICAE NOTIONS REVELATIONIS.

I. Analogice determinandum est constitutivum formale Revelationis.

II. Revelatio divina est formaliter locutio Dei ad homines per modum magisterii.

III. Locutio divina fit objective per propositionem supernaturalem veritatis, et «ubiective per influentiam luminis supernaturalis proportionat ad infallibiliter iudi- . nidum de veritate proposita.

§ I. Revelatio divina est formaliter locutio Dei ad homines, per piodum magisterii. — Iuxta Ecclesiam catholicam, ut dictum est, con- ■ditutivum formale Revelationis stricte dictae est *supernaturalis locutio l\ i ad homines* (cf. Denzinger, Index I, a.). Et non solum dicitur Deum

« La Revelation de Dieu doit être intérieure, évidente, progressive. *(Intérieure* elle , · le sentiment de la préserce de Dieu en nous. *Evidente* d'une évidence religieuse et n aie). On ne la rcc muait qu'à la clarté dont elle nous inonde et non par des mira- . | *Progressive,* c'est dire qu'elle se développe avec le progrès de la vie morale et t, ligieuse ». Ita generaliter loquuntur protestantes liberales.

loqui hominibus per prophetas, sed etiam Deum loqui immediate prophetis ut alios homines exterius doceant. Explicanda est igitur notio] huius Revelationis prout fit immediate prophetis, antequam ipsi loquantur hominibus [1].

Quomodo haec revelatio immediata dici potest locutio ? Quomodo» locutio tribui potest Deo, qui est spiritus purus et os non habet ? Ma-I nifestum est quod tribuitur Deo *analogice* tantum, et hic agitur de *analogia proportionalitatis,* scilicet : sicut locutio humana se habet ad suumi effectum proprium, ita Revelatio divina ad suum. Analoga autem pro-l portionalitatis definiuntur a logicis : « ea quorum nomen commune estl ratio vero per nomen significata simpliciter quidem diversa, proportio! naliter tamen eadem, id est similis secundum proportionem »[2]. Sic, cognitio sensitiva et cognitio intellectiva non univoce sed analogica conveniunt, prout sensus se habet ad sensibile, sicut intellectus ad intelligibile ; hae duae cognitiones simpliciter differunt etiam in ratione cognitionis[3], sed proportionaliter sunt similes. Unde determinandum est in quo essentialiter differunt et in quo proportionaliter conveniunt divina Revelatio et locutio humana.

Obiiciunt statim modernistae : locutio non potest Deo attribui nisi *metaphorice*·^ locutio Dei ad prophetas est mera metaphora. Si velimus psychologice et philosol phice concipere Revelationem, intelligenda est ut immanens, scilicet a subconscientià prophetae procedens. Revera propheta locutionem divinam proprie non audivit, hoc est metaphorice dictum, sed vividiorem experientiam religiosam habuit. Haec ëxpe rienta praesertim effectiva mox per praedicationem sub forma imaginativa expressa est postea autem sub forma conceptual!. lamvero quando hi conceptus conscientiae Christianae ab Eccclesia approbantur, tanquam dogmata habentur, sed non sunt veritates e coelo delapsae. Sic psychologice intelligenda est revelatio.

Ad hoc respondendum est quod *analogia proportionalitatis est duplex,* scilicet metaphorica et propria. *Propria* est quando ratio ŝignifi cata per nomen analogum invenitur in utroque analogato formaliter et vere, sicut sapientia invenitur in homine et in Deo. *Metaphorica* est quando ratio significata invenitur formaliter in uno et similitudinarie per translationem in alio, sicut ira invenitur formaliter in homine et metapho rice tantum in Deo, in quo non sunt passiones. « Sic est in omnibus quae *symbolice* de Deo dicuntur, ut cum dicitur leo vel sol, vel huiusmodil quia in horum definitione cadit materia quae Deo attribui non potest ». S. Thom., de Veritate, q. 2, a. XI).

[1] Cf. Gardeil O. P., *Le donné révélé et la Théologie,* Paris, Lecoftrc, 1910 ; l. | c. II, La *Révélation* (La notion catholique de la Révélation. — La notion mystiqiu (moderniste). — La Doctrine catholique de la Révélation et son explication thomi ste). — C. III, Le Dogme (Le procès du Theologisme. La réponse courante. Examei de cette réponse. Ce qui rend absolue et définitive la réponse commune). — L. Il c. I, la relativité métaphysique du dogme ; c. II, Le Développement du dogme. l

[2] Goudin O. P., *Philosophia,* Logica maior, 1.ll Pars, djsp. II, q. 1, a. 1.

[3] Cognitio enin non est genus, nam omne genus est univocum, cognitio est quit analogum quod tribui potest Deo.

Unde manifestum est quod locutio prout corporalis est tribuitur Deo metaphorice tantum. Sed in locutione humana elementum formale est aliquid spirituale quo manifestatur intellectui audientis cogitatio Io- ı nentis, propterea animalia bruta loqui non possunt. Quare igitur lo- ı utio prout spiritualis est non posset tribui Deo *analogice* et *proprie,* si- mi t tribuitur ei sapientia ? Ad manifestandum impossibilitatem huiusce ai tributionis oporteret probare locutionem, etiam ut spiritualem, importare imperfectionem in sua notione formali.

Explicanda est igitur haec notio analogica locutionis spiritualis ad ostendendum in ea *nullam imperfectionem involvi.* Et in hac explicatu >ne servanda est doctrina Ecclesia declarata in IV Concilio Lateraıi nsi (Dcnz., 432) : «inter creatorem et creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda ».

Cum autem in omni analogia inveniantur et similitudo et dissimili: udo, oportet determinare quomodo locutio divina *simili* dicitur locuti· mi humanae et cuinam humanae locutioni, ac quomodo ab ea *differt.*

Haec explicatio traditur a Theologia et exponitur a S. Thoma in II.a II.ae q. 171 ad 174 tractatu de Revelatione prophetica1.

§ II. **Revelatio divina est formaliter locutio Dei ad homines, per modum magisterii.** — Hoc manifestatur dupliciter : A. ex ipsa Revelatione, nam ipsa Revelationis supernaturalis notio iuxta nos est n velata ; B. ex analysi rationali huiusce notionis.

A. *Ex ipsa Revelatione* 2 in Sacra Scriptura et in definitionibus Eccle- ı ie, ut dictum est, habetur quod Revelatio sit *locutio* Dei : « Multifan.iin multisque modis olim Deus loqucns patribus in Prophetis: novissime diebus istis locutus est nobis in Filio » Hebr., I, 1, Etiam Revelaliu quae immediate fit prophetis dicitur locutio (cf. Isai, c. !.. 4 textum statim citandum) et Ps. 84, 9, Osée, II, 4.

Habetur secundo, hanc locutionem divinam essse *per modum tnagillcrii* ; ita prophetae dixerunt v. g. Isaias c. L., 4 : «Domitius dedit luihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est verbo : fligit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum ·. Iirin Christus vocatur magister : «admirabantur turbae super doctrina fins. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribae fiinim et pharisaei ». Matth. VIII, 28. Et ipse Christus dixit: «Vos V·· itis me : Magister et Domine ; et bene dicitis, sum etenim » Ioan., \ III, 13. Cf. Concordantias biblicas ad verba magister, doceo, doctrina.

('(insequenter Ecclesia definit suum *infallibile magisterium* ad veri- |itl< revelatas proponendas (C. Vatie., Denz., 1792, 1683), et damnat

| Attamen, ut infra dicetur, Deo tribui potest *vox corporalis effective,* non forma- ||i' | sed haec vox corporalis quandoque sic producta a Deo, non pertinet essentialiter kil | velationem divinam, non est eius constitutivum formale, de quo nunc agitur. rl>l· tiam infra cap. IX, a. 2, § 2 quid dicimus de analogia proportionalitatis propriae.

Sine circulo vitioso, citatur Sacra Scriptura sicut et decisiones Ecclesiae ad Mi mdum quid exacte Intelligitur nomine Revelationis ab Ecclesia catholica; postea Itu Revelatio sic definita rationaliter defendenda est et quoad suam possibilitatem,. ■ qiiuad suam existentiam.

Praeterea ipsa Revelatio potest manifestare quid sit Revelatio, sicut lux seme- |i|· ni manifestat, ut netnt Caiktanus in II.a II.ae q. l, a. l, ŋ. XI.

modernistas dicentes quod « Christus determinatum *doctrinae* corpus! omnibus temporibus applicable non docuit sed potius inchoavit mo-r tum quemdam religiosum diversis temporibus ac locis adaptatum vel adaptandum » Denz., 2059.

B. *Ex rationali analysi notionis Revelationis* manifestatur etiam earn! recte dici *a)* locutionem, *h)* per modum magisterii.

«) Recte dicitur *locutio* analogice-et proprie, nam haec similitude analogica non sumitur secundum id quod corporale est in locutione humana, sed secundum signum sive corporale sive spirituale. Hoc clare explicat S. Thomas in textu iam citato : « sicut enim in exteriori locutione proferimus ad ipsum audientem non ipsam rem quam notificare •cupimus, sed *signum* illius rei, scilicet *vocem* significativam, ita Deus interius inspirando non exhibet essentiam suam ad videndum, sed; aliquod suae essentiae *signum,* quod est aliqua *spiritualis similitude*^ suae sapientiae », de Verit., q. 18, a. 3.

Hanc vocem spiritualem Dei optime distinguit S. Doctor a voce corporali qua· •quandoque producitur in Revelatione quaeque tribuitur Deo solum *effective* et non, .formaliter, sicut signa sensibilia miraculosa. Dicit enim in Ioan. V, lect 6: «Deu· testificatur alicui dupliciter, scii, sensibiliter et intelligibiliter, *Sensibiliter* quidem, sicut per vocem sensibilem tantum ; et hoc modo testificatus fuit Moysj in monte. Sinai (Deut., cap. IV, 12). Item per sensibilem speciem sicut apparuit Abraha· (Gen., c. XXVI, et Isa, VI, 1). Sed tamen in istis visionibus nec vox corporali! nec figura Dei est sicut cuiusdam animalis, sed *effective,* in quantum a Deo formal tur : nam cum Deus sit spiritus, neque vocem sensibilem de se emittit, nec figurari potest, *Intelligibiliter* autem testificatur inspirando in cordibus aliquorum quod crel dere debeant et tenere; Ps. 84, 9: « Audiam quid loquatur in me Dominus Deus· Osee II, 4 : « Ducam eum in solitudinem, et tibi loquar ad ccr eius ». Primae ergof testificationis capaces fuistis pharisei : nec mirum, quia non fuerunt Dei nisi effectivi·, ut dictum est, voces illae et species. Sed non *intelligibilis illius vocis* : «Neque vocem eius unquam audistis etc.» id est participes eius luistis; id est non habuistis isfufl testimonium intelligibile, et ideo subdit: «Et verbum eius non habetis in voba manens » ; id est, non habetis verbum interius inspiratum ». Haec S. Thomas. - Unde Revelatio legitime dicitur analogice et proprie *spiritualis locutio.*

b) Amplius haec locutio divina recte dicitur fieri per modum *magisterii.* Nam qui nobis loquitur ut superior sapientissimus ad veritate» altiores manifestandas se habet ad nos ut magister. Atqui Deus nobfl loquitur ut superior sapientissimus. Ergo. Sic, ut ait S. Thomas Ia q. 107, a. 2 | «non omnis locutio est *illumination* v. g. inferior nobri loquitur non docet nos nec illuminat; sed «omnis illuminatio est loi cutio » spiritualis. Simplex locutio fit per simplicem manifestatione!· conceptus ; illuminatio fit per modum magisterii et doctrinae, secundum resolutionem ad primam veritatem.

§ III. Quid importat haec divina locutio?— Iuxta S. Thornam 1 locutio divina fit obiective *per supernaturalem propositionem verilalit*

| Utrum inferior Angelus suparori loquatur. Respondetur affirmative, sed | ili non illuminat.

* H.a II.ac q. 173, n. 2.

ubiective *per influxum luminis supernaturalis proportionali* ad in-
lllbiliter indicandum de veritate divinitus proposita.

Id etiam quodammodo manifestatur per Sacram Scripturam, et ma-
explicite per analysim notionis doctrinae seu magisterii.

lix Sacra Scriptura distinguuntur quodammodo propositio obiectiva Irritatis revelatae et lumen internum ad indicandum, nam quandoque liquis, ut Pharao ', Nabuchodonosor, Balthasar, recipit tantum repraejitationem aliquarum rerum per similitudines imaginarias aut corpora-
et non illuminatur ad indicandum. Et « non est talis censendus lopheta, ait S. Thomas1, sed talis apparitio est quid imperfectum in pii' re Prophetiae. . . Erit autem Propheta si solummodo intellectus illuminetur ad indicandum etiam ea quae ab aliis imaginarie visa mi, ut patet de loseph., qui exposuit somnium Pharaonis : « Respondit oh : Somnium regis unum est : quae facturus est Deus ostendit Phakoni »3.

lix analyst etiam notionis doctrinae id manifestatur, nam omnis docilia fit per propositionem obiectivam veritates et efficaciam habet Irliite luminus intellectualis interni proportionati veritati propositae, In hoc specialiter insistendum est, tum quia adversarii (scii, rationistae, protestantes liberales, modernistae) praesertim negant *valo-*: *magistralem* Revelationis, tum quia in hoc est fundamentum ipsius isterii Ecclesiae. Manifestum est quod Sacra Theologia tractare derl de vera notione magisterii divini et hoc pertinet ad tractatum de Rerl.dione. Unde inquirendum est : Quid sit necessarium ad accipien-,iin veritatem i° a magiterio in genere, 2° a magisterio divino.

Quid requiritur ad accipiendam veritatem a mayistelo in genere — Thesis S. Thomae de natura magisterii seu doctrinae Iti nere iustum medium et culmen tenet inter innatismum Platonis, et iipirismum sensualistarum (cf. I.a q. 117, a. I ; *de Veritate,* q. XI, a 1, Magistro

l.mpiristae reducunt doctrinam ad materialem propositionem phacmienorum, quae ad cognitionem sensibilem sufficit. Plato et innatiiii putant non solum in nobis praeexistere lumen rationis sed etiam Irnliam in actu quamvis obnubilatam. S. Thomas ostendit necessi(cm interni luminis quo manifestantur prima principia ut discipulus i-, ii secundum istud lumen indicare de veritate sibi proposita, aut salui de auctoritate magistri.

\it enim S. *Thomas, de Veritate,* q. XI, a. i ; « Duplex est modus acquirendi -m, unus, quando naturalis ratio per se ipsam (ex primis notionibus ac prinmturaliter notis) devenit in cognitionem ignotorum, et hic modus dicitur *init* alius quando rationi naturali aliquis exterius adminiculatur, et hic modus)l," *disciplina...* (Ars autem imitatur naturam). Unde secundum hoc *unus alium Iu itur, qmd istum discursum rationis qmm in se facit ratione naturali, alteri*

lienes, c. LXI, 25.
Il.a H.ae q. 171, n. a.
lienes., LXt. 2'i Si vero propositio rei fit naturaliter, etsi detur lumen *f*lll 11uralo ad infiillibllllei indit indum, non est Revelatio sed inspiratio.

exponit per signa. Et sic ratio naturalis discipuli, per huiusmodi signa sibi propositi sicut per quaedam instrumenta, pervenit in cognitionem ignotorum. Sicut ergo mt dicus dicitur causare sanitatem in infirmo, natura operante, ita etiam *homo dicitt causare scientiam in alio operatione rationis naturalis illius ; et hoc est docere . . .* 1 autem aliquis alicui proponat ea quae in principiis per se notis non includunto vel includi non manifestantur, non faciet in eo scientiam, sed forte opinionem vi fidem, quamvis etiam hoc aliquomodo ex principiis innatis causetur : ex ipsis enij principiis per se notis considerat, quod ea quae ex eis necessario consequuntur, sui certudinaliter tenenda ; quae vero eis sunt contraria, totaliter respuenda ; aliis autej assensum praebere potest, vel non. Huiusmodi autem *rationis lumen,* quo principi huiusmodi sunt nota, *est nobis a Deo inditum,* quasi quaedam similitudo increata veritatis in nobis resultantis. Unde, cum omnis doctrina humana efficaciam habel non possit nisi ex virtute illius luminis, constat quod *solus Dei est qui interius] principaliter docet,* sicut natura interius etiam principaliter sanat; nihilominus tame et sanare et docere proprie dicuntur modo praedicto ». Medicus sanat ; sed qui faceret cum omnibus medicamentis, si non remaneret in natura infirmi radicale s; nitatis principium ? Item magister decet ; sed omnibus suis lectionibus quid facere si non esset in discipulo radicale principium scientiae, id est lumen naturale pi morum principiorum ? [2] « Medicus, ait S. Thomas, loc. cit., est minister naturae qu! principaliter operatur»[2], ita magister humanus per respectum ad rationem naturi lem. Unde docere est causare in altero scientiam, quae in eo erat virtualiter tantui in principiis naturaliter notis. Sic «omnis doctrina et omnis disciplina, ut dicit A: stoteles, ex praeexistenti fit cognitione »[3].

Duo igitur sunt necessaria ad accipiendam veritatem a magister in genere, scilicet *propositio obiectiva veritatis,* et *lumen internum* ad i dicandum de veritate proposita aut. saltem de auctoritate magistri, nex pe de eius scientia et voracitate. Sic veritas proposita aut fit. intri sece evidens, aut saltem evidenter credibilis ; et in principio, ut aieb Aristoteles, « oportet addiscentem credere »[4], ut paulatim perveniai ad evidentiam rei.

Ex his patet hanc notionem doctrine iustum medium tenere inter innatismti Platonis et empirismum sensualistarum. Imo hoc medium est simul culmen sup; extrema opposita, quia in eo magis formaliter, pure et alte determinatur quid i docere.

Secundum Platonis innatismum, ut notat S. Thomas I.a q. 117, a. I «addisce nihil aliud erat quam reminisci». Nesciebat enim Plato distinguere inter scientia in potentia et scientiam in actu, ac aestimabat scientiam iam in actu praeexiste in mente discipuli sed quasi obnubilatam. Unde magister nihil aliud faceret, n maieuticam Socratis quam deducere in recordationem vel considerationem eorum qui

1 P. Schwalm, O. P., *L'Action intellectuelle d'un maître, d'après S. Thomas. Tlcv Thomiste,* Juillet 1900.

2 Unde non recte, non vitaliter procedit medicus qui non considerat naturam I firmi sed affert solum et semper auget medicamenta. Item non vitaliter procedit ma| ster qui iuxtaponit theses et rationes, nec eas ordinat ab lumine primorum principiorul

3 *Post. Analyt,* l. I, c. 1. Comment. S. Thonine, lect. 1.

4 *De Sophist. Elench.,* I. I, c. II, ll 2, quod citatur 11.a 11.ae q. 2, a. 3. 1

i ,ni sunt cognita. — Haec conceptio primo aspectu a'lta videtur, sed est solum apparens altitudo. In philosophia enim ostenditur innatismum carere fundamento, contra experientiam, et contra veram notionem compositi humani. Cf. S. Thom., l ' q· 84, a. 3).

Aliquid simile Platonismo invenitur in *ontologistarum theoria* de magisterio humano (secundum visionem rationum aeternarum in Deo), quod iam confutatum ı l a S. Thoma I.a q. 84, a. 5. Et, ut infra dicetur, haec ontologistarum conceptio (piandam influentiam habuit in eorum theoriam de magisterio divino, quâ supernaluralitas, Revelationis minuitur ; sic Rosmini aestimavit mysterium Trinitatis reduci posse ad principia rationis naturalis.

Empiristac seu positivislae e contra non considerant necessitatem luminis rationis n turalis sed solum propositionem externam obiecti. Reducunt intellectualem cognitionem ad sensitivam et doctrinam ad materialem informationem seu enumerationem phaenomenorum. Item relative ad magisterium divinum, Pelagiani materialiter contenantes supernaturalia, dixerunt : sufficit Revelatio externa, non necessarium est lumen internum fidei. Similiter theoria de fide quam proposuerunt Ockam et nomi- l ites medii aevi, qui erant empiristae istius temporis, affinitatem habet ex hac porte, ut infra dicetur, cum pelagianismo. Unde non mirum est quod, secundum vias l inpirismi, modernistae reducant Revelationem ad experientiam religiosam.

Corollarium : Cum autem omnis doctrina fiat per propositionem obie- (l ivam veritatis et efficaciam habeat virtute luminis intellectualis, *lumen istud proportionari debet obiecto manifestando,* corpus sensibile manifesiatur lumine corporali, veritas autem intelligibilis lumine intellectuali-

Ex his duobus requisitis ad accipiendam veritatem a magiterio in nere, quid potest dare magister humanus ? - Non potest dare lumen interius, quod datur a solo Deo, auctore intelligentiae creatae. Magister humanus dat intelligibile non vero intelligentiam '.

Attamen doctor humanus non solum materialiter proponit veritatem sed illuminat saltem objective, scilicet methodice ordinando ideas disc l- puli sub proximis principiis et ultimatim resolvendo veritatem propositam ad altiora et universaliora principia, sic «confortat intellectum addiscentis in quantum ei proponit ordinem principiorum ad conclusiones » ; forte discipulus per seipsum non haberet tantum virtutem coll.itivam ut ex principiis posset conclusiones deducere (I.a q. 117, a. 1). l ude medium demostrationis seu principium a magistro humano propositum recte vocatur lumen obiectivum, est enim id quod cognoscitur ‹I simul *id quo* multa alia manifestantur. Et hoc principium eo magis universale est quo simpliciur et altius, universaliores enim effectus reducuntur ad altiores causas.

Consequenter eo magis luminosus et magister quo magis reducit veritatem pro- li., iam ad altiora et universaliora principia[8]. Sic magni magistri ut Plato et Aristo-

l Quod spiritualiter exponitur in l. III *de Imitatione Christi,* c. 2 : » (Magistri Unimani) possunt quidem verba sonare, sed spiritum non conferunt. Litteras tradunt, 5l Iu sensum aperis. Illi clamant verbis, sed tu auditui intelligentiam tribuis».

ı Eo magis lucidus est magister quo minus apparet sua materialis individualitas, l|im magis sua universalis intellectio superat eius privatam experientiam. Tunc enim Bn l'ister fit quasi lumen obiei tivum. Ita *classici,* v. g. S. Thomas cuius individualitas.

teles, quandam naturalem revelationem attulerunt. Plato veniens post philosophos^ qui vix experientiam sensibilem transcendebant, quodammodo revelavit existentiam ordinis intelligibilis et Aristoteles diversa intelligibilia ordinavit sub prima notione entis et sub principio contradictionis.

gi vero magister noster esset altioris naturae creatae, ut sunt angeli, secundum fidem, cognosceret intuitive diversas regiones mundi intelligibilis per ideas simpliciores et universaliores, secundum altiorem synthesim ; proinde magis confortaret intellectum nostrum quam magister humanus, aptando scilicet intellectui nostro id quod superiori modo cognosceret, et suum lumen superius in obiecto sic proposito resplenderet, sicut lumen intellectus magistri humani in medio demonstrativo quod nobis proponit (de Veritate, q. 9, a. 1, ad 2)

Si denique magister noster est ipse Deus, fons totius intelligibilitatis et intelligentiae, cui non posset nobis manifestare non solum immensas regiones ordinis intelligibilis et eas reducere ad principia entis in quantum ens, sed ordinem proprie divinum qui reducitur ad Deitatem ut Deitas est ? Cur non posset simul nos illuminare subiective per influxum luminis obiecto divino proportionati.

2° *Quid requiritur ad accipiendam veritatem a magisterio divino?* Hoc deducitur ex duobus requisitis ad accipiendam veritatem a magisterio in genere. Magister divinus dupliciter proponere potest veritatem : primo modo 'Um evidentia veritatis, sic suam essentiam beatis immediate manifestat ; secundo modo sine evidentia veritatis propositae, quae propter auctoritatem revelantis credenda est, sic viatoribus revelat mvsteria supernaturalia. Ex praedictis autem iam quodammodo manifestum est quod duo per se requiruntur ad accipiendam veritatem a magisterio propter eius auctoritatem, scii. : A. *Aliquid ex parte obiecti,* id est supernaturalis propositio veritatis credendae, et B. *A liquid ex parte subtecti,* lumen proportionatum. Haec consideranda sunt in particulari.

A *Obiective requiritur veritatis credendae propositio supernaturalis, qua. talis manifestata.*

nunquam apparet in suis operibus, est quasi crystallum intellectuale radiationem luminis spiritualis non impediens sed communicans, ita ut ipse r.on videatur. E contra *romanlici* multique hodierni philosophi seu potius autopsychologi non doctrina nec principia iiluminativa proponunt, sed suam experientiam narrant : non se habent erga discipulos ut *lumen quo* multa illustrantur, sed ut *aliquod cognitum* forte egregium sed *singulare.* Ita quodammodo illi qui reducunt Theologiam ad psychologiam religiosam.

[*] Cf. IOANNEM a S. Thoma in I.am q. 117, disp. XXV, a. II, n. 8: Angelus illuminans in aliquo convenit cum homine docente, in aliquo excedit. Convenit quidem quantum ad hoc, quod est proponere obiectum melius dispositum exteriori propositione, et non intra intellectum operando, vel tradendo aut imprimendo lumen vel species effective. Excedit in hoc quod medium illud seu obiectum propositum ab angelo illuminante cum sit superioris naturae, et elevatioris intellectus, etiam in modo operandi inferiorem intellectum elevat, ita ut aliquando quasi rapiatur extra se ille qui illuminatur et ad modum superioris intellectus illuminantis exeicct operationem suam. Unde aliquando videmus quod homines in excessu mentis rapiuntur, et cum abstractione a sensibus operantur, qui modus operandi provenit ex efficacia propositionis obiecti facta a superiori virtute, sive a Deo, sive ab angelo, qui per efficaciam ipsius obiecti propositi, etiam modum operandi intellectus inferioris immutant, quod non potest facere unus homo respectu alterius, quando ipsum docet, quia non est superioris naturae respectu alterius hominis r. Cf. ctiain Bii.i.uart, *de. Angelis,* diss. II. n. 2.

Id autem duo importat : *a)* quod proponatur a Deo aliquid antea occultum, *b)* in determinato sensu accipiendum ; c) quod certissime manifestetur origo divina revelationis.

«) Quod aliquid antea occultum manifestetur a Deo ; sic Revelatio distinguitur a simplici inspiratione, quae non importat essentialiter acceptionem supernaturalem obiecti, sed solum indicium infallibile de re narranda et scribenda, « quam cursu naturali homo apprehendit»

Sic Matthaeus dicitur sub inspiratione divina infallibiliter scripsisse facta vitae hristi, quae iam naturaliter cognoscebat. Unde ad essentiam ispirationis sufficit levatio divina iudicii, scilicet secundae operationis mentis, iudicii quidem non solum peculativi de veritate rei narrandae, ac de aptitudine verborum ad rem exacte xprimendam, sed etiam iudicii practici de libro scribendo ac de opportunitate haec vel illa scribendi. Sic Deus dicitur auctor libri inspirati, et cum veritas formalis invenitur in indicio et non in prima apprehensione, totus liber inspiratus est infallibilitcr verus. In revelatione prophetica non solum debet esse elevatio iudicii, sed iam *acceptio* supernaturalis alicuius obiecti antea occulti, quod dicitur proprie revelatum seu manifestatum. Haec autem acceptio ad primam operationem mentis pertinet, scilicet ad primam apprehensionem quae indicium antecedit. Haec apprehensio ut infra dicitur, fieri potest tripliciter, id est propositione supernatural! alicuius biecti mediantibus sensibus et imaginatione, vel mediante sola imaginatione, vel per immediatam dispositionem idearum a Deo in intellectu prophetae.

b) Necesse etiam quod illud antea occultum proponatur *in determinato sensu accipiendum*. Alioquin, si propheta nullo modo intelligeret sensum credendum non posset aliquid determinate credere, nec diis hominibus Revelationem convenienter proponere ut credatur. Attamen in simplici istinctu prophetico, qui est aliquod imperfectum tu genere Revelationis propheticae « quandoque ille, cuius mens movet m ad aliqua verba exprimenda, non intelligit quid Spiritus Sanctus per haec erba intendat ; ut patet de Caipha dum “ prophetavit quod lesus moliturus erat pro gente,, ut legitur apud Ioan, XI, 51 » Il.ae, II.ae, q. '73, a. 4·

c) *Requiritur quod certissime manifestetur origo divina Revelationis.* Aloquin veritas proposita non posset credi firmissime et formaliter propter auctoritatem Dei revelantis ; sed esset tantum obiectum opinionis ligiosae, quam saepe protestantes fiduciam vocant aut experientiam u-ligiosam. Propheta enim non posset discernere quae a Deo dicuntur his quae procedunt vel ab inspiratione daemonis, vel a sua proli ia imaginatione aut subconscientia ; nec proinde posset divinitus credi re mysterium revelatum, nec aliis hominibus verbus proprie divinum proponere, nec affirmare connexionem invisibilis et interioris Re- lationis cum miraculo in eius confirmationem patrando. Haec autem mmifestatio originis divinae Revelationis fit pro propheta sub lumine piophetico, de quo mox agendum est.

Quoad factum huiusce manifestationis et certitudinis S. Thomas dicit in II.a II.ae, q. 171, a. 5 «De his, quae expresse per *spiritum prophetiae* Propheta cognoscit,] maximam certitudinem habet, et pro certo habet, quod haec sunt divinitus sibi, revelata. Unde dicitur lerem. XXVI, 15 : » *In veritate* misit me Dominus ad ₹os, ut loquerer in aures vestras omnia verba haec », Alioquin si de hoc ipse certitudinem non haberet, fides quae dictis Prophetarum innititur, certa non esset. Et signum propheticae certitudinis accipere possumus ex hoc, quod Abraham admonitus in prophetica visione, se praeparavit ad filium unigenitum immolandum ; quod nulla-; tenus fecisset, nisi de divina revelatione certus fuisset».

Tamen, ut addit S. Thomas, ad ea quae (propheta) cognoscit per *instinctum* (propheticum), aliquando sic se habet, ut non plene discernere possit, utrum haec cogitaverit aliquo divino instinctu, vel per spiritum proprium. Non autem omnia; quae cognoscimus divino instinctu, sub certitudine prophetica nobis manifestantur ; talis enim instinctus est quid imperfectum in genere prophetiae » instinctus nempe «quem nescientes humanae mentes patiuntur», ut dicit S. Augustinus Super Genes, ad litteram II, c. 17»

In nostro autem tractatu agitur proprie non de isto instinctu imperfecto, sed de Revelatione proprio dicta ; imo Revelatio Christiana est iuxta Ecclesiam quid perfectissimum in genere Revelationis, nam Christus fuit plus quam propheta. Propterea communiter theologi dicunt, cum S. Thoma, IH.a, q. 9. a. 2, quod Christus, etiam ut homo, iam habuit in terra *visionem* mysteriorum essentiae divinae, quae fidelibus tradebat. Hoc conveniebat magistro divino totius humanitatis, ut conduceret omnes homines ad beatificam visionem, « quia semper causam oportet esse potiorem suo causato ». Sic summa auctoritate loquebatur Christus affirmais originem divinam suae doctrinae « Amen, Arnen dico vobis ... ». Haec formula quinquies et vicies invenitur in Ev. sec. Ioann[1].

Unde ad Revelationem propheticam requiritur objective veritatis credenda» divina propositio, ut divina manifestata. Et quoad hoc apparet similitudo, inter locutionem magistri divini et locutionem magistri humani. Nunc autem considerandi est Illuminatio subiectiva, in qua habetur dissimilitudo in omni analogia servanda, secundum illud S. Thomae : « Homo suo discipulo repraesentat aliquas res pei signa locutionum ; non autem potest interius illuminare, sicut facit Deus », II.a II.ae, q. 173. »■ 2·

B. *Subiective requiritur superuuturale lumen proportionatum ad iujallibiiiter indicandum de veritate divinitus proposita et dt eius divina origine.*

Agitur de lumine prophetico pro propheta, cui respondet proportionaliter postea assistentia Spiritus Sancti pro Ecclesia, et lumen inter num fidei pro quolibet fideli ; servata tamen distinctione inter revelationem immediatam et revelationem mediatam.

Probatur : Debet esse *proportio* inter principium cognoscitivum, actum cognitionis et obiectum cognoscendum a quo specificatur cognitio. Atqui absque lumine supernatural! interno ratio nostra remane improportionata ad cognoscendum infallibiliter obiectum supernatural propositum et credendum. Ergo subiective requiiitm supcrnaturale hi

[1] Cf. S. Tμομλμ, Iu loan. Ill, .), loci I

limi proportionatum — Hoc explicatur a S. Thoma ‘ «Sicut manifestatio corporalis visionis fit per lumen corporale : ita etiam manifestatio visionis intellectualis fit per lumen intellectuale. *Oportet ergo, quod manifestatio proportionetur lumini per quod fit, sicut effectus proportionatur causae.* Cum ergo Prophetia pertineat ad cognitionem, quae supra naturalem rationem existit, ut dictum est, consequens est quod ad Prophetiam requiratur *quoddam lumen intellectuale excedens lumen naturalis rationis* ». Alioquin propheta non assentiret infallibiliter et supernaturaliter veritati propositae[2].

Hoc lumen infusum est « principalius in Prophetia quam repraesentativo rerum : quia indicium est completivum cognitionis »[3] *Sic* Ioseph Illuminatus ad interpretationem somnii Pharaonis, ex hoc ipso censendus est propheta. — Hoc lumen infusum illustrat et elevat notiones et verbum quibus conficitur propositio obiectiva ; hae notiones possunt esse naturaliter acquisitae ut notiones personae et naturae, sed supernaturaliter illuminatur, item *in iudicio* verbus *est* affirmatur non solum naturaliter sub lumine rationis sed supernaturaliter sub lumine divino ; sic affirmatio est infallibilis ac proportionata obiecto supernaturali[4].

S. Thomas ostendit etiam *lumen propheticum esse per modum transeuntis* in propheta, et non ut habitum permanentem.

Ait enim[5] : « Lumen autem dupliciter alicui inesse potest » : uno modo per modum formae permanentis, sicut lumen corporale est in sole et in igne: alio modo per modum cuiusdam passionis, sive impressionis transeuntis, sicut lumen est in aere.

[1] II.a, II.ae, q. 171, a. 2.

[2] Quoad hanc *proportionem requisitam,* duo notari possunt, quae clariora fient ex ea (c. VI, art. 2, § II divisio supernaturalitatis).

a) Obiecto supernaturaliter et infallibiliter a Deo proposito propheta debet adhaerere cum certitudine subiective infallibili. Sed ratio humana non est naturaliter proportionata *firmitati infallibili adhaesionis* requisitae. Etiam solo rationis lumine manifestatur certo origo divina Revelationis interioris ; ideo, si propheta solo rationis lumine considerat id quod fit in seipso non poterit infallibiliter discernere utrum hoc revelatum sit a Deo revelante, an ab illusione daemonis, an a sua propria exaltatione. Firmi haberet solum opinionem, aut certitudinem moralem, non vero adhaesionem infallibiictive infallibilem (Cf. I.a, II.ae, q. 112, a. 5).

b) Insuper, si obiectum a Deo propositum sit non solum futurum contingens naturalis sed mysterium essentialiter supernaturale, ut Trinitas, cum adhaesio supernaturalis dicetur ab obiecto credendo, debet esse eiusdem ordinis. Proinde tunc requiritur lumen *essentialiter supernaturale,* ut intellectus prophetae proportionetur non solum firmitati adhaesionis requisitae sed supernaturalitati obiecti. Alioquin solum materialiter et non formaliter attingeret supernaturalia mysteria, sicut canis audit materialiter verba humanam non intelligendo sensum eius intelligibilem, vel potius sicut discipulus quandoque audit materialiter conclusionem magistri, non intelligendo vim ratiocinationis propter debilitatem sui intellectus.

[3] S. Tu., II.a, II.ae, q. 173, a. 2.

[4] S. Th. *ibid,* ad 3 : « quascumque formas imaginatas naturali virtute homo potest formare, absolute huiusmodi formas considerando ; non tamen, ut sint *ordinatae* ad repraesentandas intelligibiles veritates quae hominis intellectum excedunt; sed *necessarium est auxilium supernaturalis luminis* ». Cf. Joannem a S. Thoma, *de Gratia,* disp. XX. a. 1, n. 9, Salmanticenses, *de Gratia,* disp. III, dub. III, Hugon, O. P. *Curs Phil.,* Metapysica psycologia. p. 136-137, de speciebus verbo requisitis ad cognitionem supernaturaiem.

[5] II.a, II.ae, q 171, n 1

Lutnen autem propheticum non inest intellectui Prophetae per modum formae permanentis ; alias oporteret quod semper Prophetae adesset facultas prophetandi, quod patet esse falsum (cf, IV, Reg. IV) ... Et huius ratio est, quia lumen intellectuali in aliquo existens pes modum formae permanentis et perfectae, perficit intellectu· principaliter ad cognoscendum principium illorum, quae per illud lumen manifestant u· sicut per lumen intellectus agentis praecipue intellectus cognoscit prima principii omnium aliorum, quae naturaliter cognoscuntur. Principium autem eorum, quae supernaturalem cognitionem pertinent, quae per Prophetiam manifestantur, est ipli Deus, qui per essentiam a Prophetis non videtur. Videtur autem a Beatis in patrl(|, in quibus huiusmodi lumen inest per modum cuiusdam formae permanentis et peB fectae, sedundum illud Psalmi 35: · χη lumine tuo videbimus limen».

« Relinquitur ergo, concludit S. Thomas, quod lumen propheticum insit animo Prophetae per modum cuiusdam passionis vel impressionis transeuntis... Sicut art semper indiget nova illuminatione, ita etiam mens Prophetae semper indiget now revelatione, sicut discipulus, qui nondum est adeptus principia artis, indiget ut ‹|· singulis instruatur. Unde et Isaias c. 50 dicit: «mane erigit mihi aurem, ut audiat» quasi magistrum ».

Similiter ad simplicem inspirationi m requiritur subiective quod «lumen intellc· ctuale divinitus infundatur, non (necessario) ad cognoscendum aliqua super natural· sed ad indicandum secundum certitudinem veritatis divinae ea quae humana ratiora cognosci possunt», II.a, Hae, q. 174, a. 2.

Necessarium est igitur lumen supematurale propheticum ut propheta certitudinem infallibilem et proportionatam habeat de re revelata et iB ipso facto revelationis, ut verbum Dei certissime discernat ab his qtiM per spiritum proprium cogitat.

Corollaria. — Item proportionaliter postea Ecclesia debet habere assistentia!# Spiritus Sancti ad revelationem proponendam ; alioquin illa nobis proponeret soluti) cum certitudine morali historiae fallibilis et non infallibiliter.

Denique fideles debent cognoscere factum Revelationis et revelata non solui» cum certitudine morali, prout factum istud et miracula confirmantia proponuntur Λ historia, sed firmissime prout Revelatio proponitur infallibiliter ab Ecclesia ⁑ alioqu· fidei posset subesse falsum2. Ad hanc autem adhaesionem fidei requiritur liimra infusum, secus fides nostra non esset subiective proportionata nec supernaturalitim obiecti credendi, nec firmitati adhaesionis requisitae. — Pelagiani non agnoscebat· necessitatem huiusce luminis interni ; nominales medii aevi hanc necessitatem ini nuerunt s.

1 Cf. S. Th., II.a, II.ae, q. 5. a. 3. « Formale obiectum fidei est veritas ⁑rini secundum quod manifestatur in Scripturis Sacris et doctrina Ecclesiae, quae proco· ex veritate prima» et ad 2.um : "Qui ab hoc medio decidit totaliter fide caret»,· haereticus formalis, etiasmi retineat cognitionem historicam facti Revelationis^· lutherani.

2 II.a II.ae, q. 1, a. 3.

3 Necessitas huiusce luminis sic manifestatur a S. Thomn, II.a H ae, q. 6. a· Utr. fides sit homini a Deo infusa: « Ad fidem du‹· requiruntur. Quorum unum e· ut homini *credibilia-proponantur* ; quod requiritur nd hoc, quod homo aliquid exp· cite credat. Aliud autem quod ad fidem requiritur ini iivirnti *credentis* ad ea qti· proponuntur. Quantum ergo ad *primum* horum 11··· m ‹il. quod fides sit a 1'«■ e aenim quae sunt fidei, excedunt rationem huilmnuUl utid‹ non ‹ idunt in cognltB

Sic manifestatur quid requiritur obiective et subiective ad accipiendam veritatem a magisterio divino. Et ex hoc apparet quare Revelatio divina dicitur analogice loeutio ac magisterium. Similis est locutioni magistri humani quoad propositionem externam obiecti, dissimilis vero quoad infusionem luminis interni, quod a solo Deo imprimi potest spiritualiter in intellectu humano.

Notione Revelationis sic theologice explicata, transeundum est ad divisiones Revelationis.

Art. III.

Divisio Revelationis seu de diversis modis Revelationis.

§ 1. **Haec divisio accipenda est secundum quatuor causas.**— Iam breviter'enumeravimus principales divisiones Revelationis post eius deimitionem nominalem. Nunc autem oportet ostendere rationem propter quam hae divisiones non sunt accidentales sed per se et adaequatae. Sicut autem Revelatio definita est secundum quatuor causas, ita etiam dividitur.

l. in hominis nisi Deo revelante. Sed quibusdam quidem revelantur immediate a Deo | ut prophetis. . . quibusdam autem proponuntur a Deo mittente fidei praedicatotes . . .

« Quantum ad *secundum,* scilicet ad assensum hominis in ea quae sunt lidei. | test considerari *duplex causa.* Una quidem *exterius induci* >is, si< ut miraculum visum, >d persuasio hominis inducentis ad fidem. Quorum neutrum est suffii lens ‹ ausa vi· d· ntium enim unum et idem miraculum ct audientium eamdem praedicat ionem qui-, in credunt, et quidam non credunt. Et ideo oportet ponere aliam *causam inlerioi.m,* quae movet hominem interius ad assentiendum his quae sunt fidei. Hanc nutem . usam *Pelagiani* ponebant solum *liberum arbitrium* hominis. Et propter hoc dicebant .|uod initium fidei est ex nobis, in quantum scilicet ex nobis est quod parati sumus . | assentiendum his quae sunt fidei ; sed consummatio fidei est a Deo, per quem n l>is proponuntur ea quae credere debemus.

‹ Sed hoc est falsum (et damnatum ut haeresis) ; quia *cum homo assentiendo his ,I·^ıı· sunt fidei, elevetur supra naturam suam, oportet quod hoc insit ei ex supernaturali i' mcipio interius movente,* quod est Deus. Et ideo fides quantum ad assensum, qui | principalis actus fidei, est a Deo interius movente per gratiam ».

Sic definitum est (Denz., 1791) quod fides etiam informis, id est sine charitate, donum Dei, importans « illuminationem et inspirationem Spiritus Sancti » Proinde | -s sic perficit intellectum « ut infallibiliter intellectus tendat in suum obiectum» **ill** II.ae, q. 4, a. 5. Propterca certitudo supernatural is altior est qualibet certitudini· naturali (II.a, IX.ae, q. 4, a. 8).

Sed sicut empiristae non vident necessitatem luminis intellectualis ad accipien-, d veritatem a magisterio humano, ita theologi nominales medii aevi ut Ockam, et l | tea Molina non viderunt *necessitatem absolutam* luminis interioris fidei ad credenI limn revelata propter auctoritatem supernat liraient Dei revelantis. Ad vitandum ta-! in n pelaginlsmum tenebant habitum infusum fidei *de facto necessarium* esse ad cre-**|ii** dum ut oportet ad salutem. Et in hac theoria nominalistica et moliniana de fidei ■11 .mistae et Suarez viderunt periculum semipelagianistni, secundum quem gratia fide, ■Vi d solum necessaria ad facilius credendum. Cf. Billvart, *de Gratia,* diss. III, a. I II § II. — StiAltr/ *dr Gratia,* I. II. c. XI.

Ex parte causae formalis dupliciter :

.4. ratione *supernaturalitatis* obiecti, dividitur in
Revelationem supernaturalem *quoad substantiam,*
Revelationem supernaturalem *quoad modum.*
B. ratione *modi* secundum quem proponitur, dividitur Revelatio
i° quoad modum repraesentationis, prout fit :
a) sensibiliter
b) imaginaliter
c) intellectualiter.
2° quoad statum prophetae, prout hic est :
a) in vigilia
b) in extasi
c) in somme.

2° *Ex parte agentis* Revelatio dividitur in

Revelationem *activam,*
Revelationem *passivam.*

3° *Ex parte causae materialis,* seu *subiecti* in quo recipitur, dividi-· tur in

Revelationem *immediatam,*
Revelationem *mediatam.*

4° *Ex parte finis* Revelatio dividitur in

Revelationem *privatam,*
Revelationem *communem.*

Ex classiticatione harum divisionum apparet quaenam sit princi-' palis, scilicet quae sumitur formaliter ex supernaturalitate obiecti ; e contra quae sumitur ex parte modi, vel ex parte subiecti secundaria estJl Ex quo sequitur Revelationem mediatam non esse formaliter et specie inferiorem Revelationem immediata.

§ II. Explicatio huiusce divisionis.

i° *Ex parte causae formalis.*

A. ratione supernaturalitatis obiecti, Revelatio dividitur in supernaturalem quoad substantiam et supernaturalem -quoad modum, Dicitur *supernaturalis quoad substantiam,* si obiectum eius, sua **natur**· supematurale est, ut mysterium Trinitatis. Dicitur Revelatio *supernM turalis quoad modum tantum,* si obiectum sua natura non éxCedit vir<;· naturales rationis, ut v. g. unitas Dei, etiamsi sit naturaliter **incogj** scibile propter suam contingentiam seu indeterminationem, ut v. ■ futurum contingens ordinis naturalis, vel propter suum statum abscoiil ditum, ut secretum ordis (Cf. postea c. IV. Supematurale dividitmt in supematurale quoad substantiam et .upeiualmale quoad modum),

* II isc dtvlnio proph ·! lab invenit m .ıp.ı l **Inii'l** l>.< it in II.n Il.aeq. 17l,·, »l 3: " *Inlimut gratus* pr‹ >pl» >l lıı‹· ·■>*', ‹ nui ,l|i|<i, , ·. in . l ,rl in itiiictu m>vchi·

Unde, in tractatu de Fide, II.a. II.ae. q. 2, a. 3, a. 4. S. Thomas distinguit duas <|n stiones : « utrum credere aliquid supra rationem naturalem sit necessarium ad lui em», hic considerat Revelationem Christianam ut est supernaturalis quoad suam iul stantianr obiective ; et «utrum credere ea ad quae ratio naturalis pervenire potest III necessarium» hic considerat solum veritates naturales quae in Revelatione chri- ■li.uia continentur.

Notandum est quod ad accipiendam revelationem supernaturalem quoad modum l udum v. g. revelationem futuri contingentis naturalis, sufficit lumen supematu- l.il· quoad modum ; sed ad accipiendum revelationem Trinitatis, Incarnationis, etc., requiritur internum lumen supematurale quoad substantiam, Alioquin lumen non lii' l>ortionaretur obiecto, nec actus fidei obiecto supernaturali credendo a quo specifi- k.ilur. ——Propterea thomistae dicunt: lumen fidei theologicae est supematurale i|u id substantiam, sicut gratia habitualis, dum lumen propheticum necessarium ad k>l.noscenda infallibiliter futura contingentia naturalia est gratia inferioris ordinis, »1 ia gratis data supernaturalis quoad modum. (Cf. infra c. VI divisio superna- Blll ditalis 3).

/ *.cliqua exterius facienda* ', sicut de Samsone dicitur ludie. IV, 14, quod « irruit Spi- bitus Domini in cum, et sicut solent ad ardorem ignis ligna consumi ita et vincula Pinibus ligatus erat dissipata sunt et soluta». — *Secundus autem gradus* et cum ali- H|ii ex interiori lumine illustratur *ad cognoscendum aliqua quae tamen non excedunt* ■<h *:tes naturalis cognitionis,* sicut dicitur de Salomone III, Reg. IV, quod «locutus iu 'it parabolas et disputavit super lignis a cedro quae est in libano, usque ad hysso- Riiin quae egreditur de pariete, et disseruit de iumentis et volucribus et reptilibus et ■il'.'ibus» et hoc totum fuit ex divina inspiratione; nam praemittitur: «dedit Çeus liapi ntiam Salomoni et prudentiam multam nimis». — Hi tamen duo gradus, addit l rhomas, sunt infra *prophetiam proprie dictam,* quia non attingunt *ad supernatu-* h.i/, »1 *veritatem* ». Cf. articulum praecedentem ad 3.111. Jit In prologo quaestionis M7l distinxerat etiam Revelationem propheticam proprie dictam prout sese extendit hnd dum ad *futuros hominum eventus,* vel ad *mysteria supernaturalia* Dixerat enim b l'iophetica Revelatio se extendit non solum ad futuros hominum eventus, sed eti.iin lini res divinas, et quantum ad ea quae propununtur omnibus credenda, quae perii ■|<iii ad fidem, et quantum ad altiora mysteria, quae sunt perfectorum, quae perii him ad sapientiam».

l I.a II.ae q. 111, a. 5.

Aliis verbis, lumen fidei theologicae qua cognoscitur vita intima Dei, reductive ■«o net ad gratiam habitualem, id est ad participationem divinae naturae ut divina K l eu ad participationem Deitatis, dum lumen propheticum quo cognoscitur futu- L11 · ontingens ordinis naturalis est solum participatio alicuius attributi divini, scili- ■11 ientiae divinae. (Cf. Gonet, *de Gratia,* disp. Ill, art. I, § II, p. 11, et Salman- Ki(l '-ses, *de Fide,* tr. XVII, disp. II, dub. V. n. 124). Unde donum prophetiae, Hbi. inter omnes gratias gratis datas eminet, infidelibus et paganis concessum fuit : Hsiphas enim (Ioan XI) prophetavit expedire ut unus homo pro populo moreretur, Hl l laam tametsi hariolus et idololatra prophetiae donum obtinuit (Numerorum XXII). ■Il· \postolus, I ad Cor. 12, enumeratis gratiis gratis datis, subdite «adhuc excel- .....rem viam vobis demonstro» scilicet charitatis : « charitas nunquam excidit, sive M)l"i lietiae evacuabuntur, sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur ». Item Chri- ■ln il.uc. c. 10) prohibet discipulis de miraculis per ipsos editis gaudere. Ex his Λ11 ml. statur distantia inter supematurale quoad substantiam et supematurale quoad Mji.ilmn tantum.

Ideo S. Thomas dicit III Sent., dist. 24. a. 1, ad 3 : « Quamvis prophetia et fides M||i i' eodem, sicut'de passione Christi, non tamen secundum idem: quia *fides for-* . *respicit* passionem ex parte illa, qua subest *aliquid aeternum,* scilicet in quan- ^■111 l>eus est passus, hoc autem quod *temporale* est *respicit materialiter,* sed *pro-* ^■k/1.1 *e contrario* »›

.ilinantihcenses sic illud 0X|»munt : « Probabilius censemus quod certitudo assen- ■i· ndel excedit simpli, ilei l enitudinem cognitionis propheticae. Ratio qua move-

B. ratione modi secundum quem formaliter fit Revelatio, dividi- in *sensibilem, imaginariam* et *intellectualem*. II.a II.ae q. 174, a. 1 ad 3.»

a) *Revelatio fit sensibiliter* seu mediantibus sensibus, quando lot mantur a Deo sensibilia signa. Et « sensibile signum aut est aliqua n corporea exterius apparens visui, sicut nubes, aut vox formata extei in ad auditum hominis delata ». Signa autem magis expressiva sunt voc·

b) Revelatio fit per visionem imaginariam, non mediantibus sen sibus. Id est per similitudines imaginarias a Deo impressas in imagina tionem prophetae, vel prout divinitus ordinantur species imaginaria· praeacceptae a sensu, secundum congruentiam ad λ-eritatem revelandam

Haec imaginaria prophetia diversificatur secundum *statum* prop· tae prout fit in *dormiendo,* vel in *vigilando,* vel in *extasi,* vel in *rapid*\

Inter duas priores ‖ *visio quae fit in vigilando,* ait S. Thomas 1| II.ae q. 174, a. 3, *pertinet ad altiorem gradum prophetiae* ; quia maior Λ prophetici luminis esse videtur, quae aliquem occupatum circa sens· bilia in vigilando abstrahit ad supernaturalia, quam illa quae anima» hominis abstractam a sensibilibus invenit in *dormiendo* ». Visio imagini ria fieri potest etiam *per extasim,* loc. cit., q. 174, a. 1 ad 3, vel pei *rai tum* dum propheta abstrahitur a sensibilium apprehensione et elevate ad aliquam imaginariam vel intellectualem visionem. Cf. q, 175, a. 2 ■ 2' . Et S. Thomas addit ‖ quando fit revelatio prophetica secundum f< mas imaginarias necesse est fieri abstractionem (saltem imperfectam)! sensibus, ut talis apparitio non referatur ad ea (piae exterius sentiuntur

mur est quoniam licet consideremus tam fidem quam prophetiam inniti divinae!I velationi, nihilominus Revelatio Dei ut specificat fidem maiorem certitudinem ex| cat, quam ut movet ad propheticam cognitionem, et consequenter infert certitu nem maiorem in assensu fidei. Haec vero differentia provenit ex eo, quod *obiecti formale quod specificativum fidei est solus Deus prout et in seipso,* caetera autem, ‹|› fides attingit sunt obiecta secundaria, nec aliter a fide attinguntur nisi per habitui nem et cum sabordinatione ad illud obiectum primarium : hinc enim habet tii quod sit virtus theologica. *Obiectum autem primarium prophetiae vel est* determim *aliquid temporale,* ut puta futurum contingens, aut secretum cordis, *vel saltem noli determinate aliquid increatum,* sed omne revelabile, quod abstrahit a temporali aeterno. I nde *motivum fidei* theologicae est testimonium Dei ut revelans pel! primo ipsum Deum ; *motivum vero prophetiae* est testimonium Dei ut revelans aliqu temporale, vel ut revelans obiectum abstrahens a temporali et aeterno n. Certitu autem supernaturalis quoad substantiam id est effective et'intrinsece, altior este titudine supernaturali quoad modum tantum, id est effective sed non intrins] (Cf. S. Thomas, III Sent., d. 24, a. 1, ad 3).

Fides quidem potest existere sine charitate et gratia santificante, ad eam tffl sufficit ex parte voluntatis pius credulitatis affectus ; sed fides sic considerata quant sit donum supematurale Dei, dicitur mortua seu informis, ct est in peccatore ul subiecto praeternaturali et violento, ita etiam spes. Sunt enim proprietates grai secundum rationem virtutis perfectae, et ut existunt in subiecto connatural!.I earum supernaturalitas reductive pertinet ad supematuralitatem gratiae sanctificat! (Cf. Billuart. *dc Gratia,* diss. IV. a. IV).

‡ Cfr. Exod, c. XIX; c. XX, 18; c. XXIV, 9, 17 ; c. XXXIII, 9.

2 « Raptus addit aliquid supra extasim. Nam extusis importat simpliciter ed sum a seipo, secundum quem scilicet aliquis extra suam ordinationem ponitur® raptus super hoc addit violentiam quamdam ·· saltem ‹ parte modi operandi,· ex parte termini. Cf. ibid, ad t.m.

’ II.n II.ne ‹| 173, u. 3.

Visio imaginaria dividitur etiam *obiective* « quantum ad expressionem signorum ≻ iibilium, quibus veritas intelligibilis exprimitur»; *haec signa* sunt aut *verba* ‖l s *significativae.* <Et quia signa maxime expressa intelligibilis ventatis sunt ‖li. ideo altior gradus prophetiae videtur, quando Propheta audit verba expri- fiiH i. intelligibilem veritatem, sive in vigilando, sive in dormiendo, quam quando |› l aliquas res significativas veritatis, sicut septem spicae plenae significant septem n ubertatis . . . Altior etiam gradus est quando Propheta non solum videt signa rl·· i um vel factorum, sed etiam videt (vel in vigilando vel in dormiendo) *aliquem* n *'lloquenlem,* aut aliquid demonstrantem ; quia per hoc ostenditur, quod mens uphetae magis appropinquat ad causam levelantem. Et altior gradus prophetiae ıi ille qui loquitur vel demonstrat videatur (in vigilando vel in dormiendo) *in* ·. *angeli,* quam si videatur *in specie hominis,* et adhuc altior, si videatur (in dor- rm io vel vigilando) *in specie Dei,* secundum illud Isaiae c. 6 «Vidi Dominum liniem» II.a II.ae q. 174, a. 3,

c) *Revelatio fit intellectuali'ler,* scilicet, non mediantibus sensibus, nec |u i natione, sed secundum immedia tam impressionem specierum intel- tibilium a Deo, vel secundum ordinationem divinam specierum natu- Jitcr acquisitarum. Cf. II.a II.ae q. 173, a. 2, ad i.m, 2.m, 3.1η, ct a.3.

Thomas past expositionem eorum quae pertinent ad prophetiam per visionem ilem et per visionem imaginariam, ait : «Super omnes autem hos gradus est |lium genus prophetiae, in quo intelligibilis veritas et supernaturalis absque ima- Imi.i visione ostenditur ; quae tamen excedit rationem prophetiae proprie dictae... lu prophetia importat quandam obscuritatem et remotionem ab intelligibili veritate. Ill· o magis proprie dicuntur Prophetae, qui vident per imaginaiiam visionem, quam- ill prophetia sit nobilior quae est per intellectualem visionem, dummodo tamen l.l |i-m veritas utrobique revelata. Si vero lumen *intellectuale* alicui divinitus in ,I iur, non ad cognoscendum aliqua supernaturalia, sed ad iudicandum secundum litu linem veritatis divinae ea quae humana ratione cognosci pessunt, sic talis iple lia intellectualis est infra illam quae est cum imaginaria visione ducente in ....aturalem veritatem» q. 174, art. 2, c. et ad 3.m.

Iliec Revelatio intellectualis fieri potest *in raptu,* sed hoc non est necessarium, I n. a. 3, «fit alienatio a sensibus solum quando elevatur mens ad contemplan- Il 'liqua sublimiora» ibid ad 3.m. Et in raptu «talis potest esse excessus mentis l "inimpletur ipsammet divinam essentiam» luxta S. Augustinum et S. Thomam |i luit raptus S. Pauli et Moysis». De Moyse legitur in Num. XII quod «palam l i» l aenigmata. Deum vidit». Et S. Paulus dicit : «Si gloriari oportet (non expe- quiilem), veniam autem ad visiones et revelationes Domini. Scio hominem in 'l"i ante annos quatuordecim (sive in corpore nescio, sive extra corpus, nescio, Deus), l 'pium huiusmodi usque ad tertium coelum. Et scio huiusmodi hominem (sive impure, sive extra corpus, nescio, Deus scit.), quoniam *raptus est in paradisum,* et Ivit arcana verba, quae non licet homini ¥oqui S. Thomas cum Sancto Augu-) putat Moyseu et S. Paulum in raptu vidisse ipsam Dei essentiam «et satis |H" uter, ait Angelicus, nam sicut Moyses fuit primus Doctor ludaeorum, ita ‖i" fuit primus Doctor Gentium l. II.a II.ae q. 175, a. 3. Ad istam autem visio-

l ll ad Cor. XII

nem non sufficit lumen propheticum, sed requiritur « lumen gloriae per modum cuiusdam passionis transeuntis [1] ».

Iuxta communem sententiam theologorum, *Christus* vivens in terra, ut homttl habuit lumen gloriae per modum formae permanentis, sine raptu, sed *supra extasini et raptum*. Ipse enim insinuavit se *videre* Deum, dum praedicabat: « *quod scimut loquimur, et quod vidimus testamur*[2]. — Pater, quos dedisti mihi, volo ut *ubi ego* s«r» et illi sint mecum, *ut videant claritatem meam quam dedisti mihi* ... [3]Nemo ascendit in caelum nisi qui descendit de caelo. *Filius hominis qui est in čaelo* [4], unde etiam ut homo iam gaudebat visione caelesti ; et hoc ei conveniebat tanquam Doctori totiu» humanitatis, ut eam duceret ad visionem essentiae divinae [5]* Hoc etiam quodammofhi manifestabat in sublimi modo docendi summa auctoritate, elevatione ac simul summa simplicitate.

Ex his divisionibus Revelationis apparet quomodo crescere potuit prophetica Revelatio secundum temporis processum usque ad ipsum Christum et non ultra [7].

2°JEoc *parte agentis,* Revelatio dividitur in *activam* et *passivam* Cum enim Revelatio sit actio Dei moventis intellectum hominis, pfl accipi potest vel *active,* prout a Deo est ut a causa, vel *pasive,* prout recipitur in subiecto, scilicet in propheta. Revelatio activa est ipsa' locutio, manifestatio seu «tactus quo Spiritus Sanctus dicitur tangeu et illustrare mentem» prophetae; Revelatio passiva est «percepti·' divinae locutionis qua Spiritus Sanctus mentem alloquitur interius» (S. Thomas, de Veritate, q. XII, a. i).

Notandum est quod Revelatio *activa* est actio divina *jormaliter Deo* inoaanifl scilicet est ipsamet essentia divina, et simul est *virtualiter transiens* °, prout producit effectum ad extra. Ipsa est motivum formale fidei divinae, quae propterea dicitut virtus theologica. « Ratione Revelationis activae, ait Caietanus, ponitur Revelati#: obiectum formale fidei, et dicere seu revelare in Deo ponit actionerp quae est stil› stantia Dei» (in I.am II.ae q. r, a. i, comm. n. 9). Aliis verbis, Revelatio activi est veritas prima in dicendo, in actu secundo considerata. Et haec Revelatio activi non potest cognosci evidenter et immediate nisi sub lumine gloriae. Prophta eafl cognoscit ex eius effectu proprio scilicet ex revelatione passiva sub lumine prophel tico ; sic habet evidentiam attestantes in hoc effectu. Alii autem, qui mediante prfl pheta Revelationem accipiunt, cognoscunt naturaliter Revelationem activam ex signb extrinsecis et concomitantibus ut sunt miracula historice certa, et eam cognoscing! supernaturaliter fide divina, prout Revelatio activa ab Ecclesia et non solum at'

1 II.a II.ae q. T75. a. 3. c. « Sic Paulus in raptu non fuit beatus habitualiter «■ solum habuit actum beatorum. Consequens est, ut simul tunc in eo non fuerit m fui» fidei: fuit tamen simul tunc in eo fidei *habitus* » ibid, ud 3 m.

2 Ioan., III, 11.

3 Ioan., XVII, 24.

4 Ioan., III, 13.

5 Cf. S. Thom., III.a, q. 9. a. 3.

3 II.a II.ae q. 174, a. 6.

7 Actio formnlitcr trunnions ea est quai «id 11b ngente ut accidens et recipilMi tenninative In ptiMo. Hoc importat impel I,| l lorn in, tu› proinde Deo tribuendum ‹-|K

historia proposita simul est id quo et quod creditur, sicut lux est id quo et quod videtur, ut infra dicendum est.

3° JEiC *parte causae materialis seu subiecti* in quo recipitur, Revelatio dividitur in *immediatam* et *mediatam*. Immediata est quae n cipitur a propheta, mediata autem quae mediante Propheta seu Ecclesia recipitur ab aliis fidelibus.

4° *Ex parte finis* Revelatio dividitur in *privatam* et *communem* ; privata est quae fit per se et primario ad utilitatem alicuius hominis vel paucorum ; communis autemquae fit per se et primario ad salutem tetius generis humani, ut supra dictum est. Hic finis est solum finis *cui* utilis est Revelatio, sed finis cuius gratia seu finis proprie dictus est semper gloria Dei, cui omnia subordinantur. Oportet enim quod ordo agentium correspondent ordini finium, et actio primi agentis non potest non ordinari ad supremum finem totius universi et omnium animarum, scilicet ad Deum ipsum gloriose manifestandum.

CAPUT V.

DE NOTIONE MYSTERII ET DOGMATIS

Art. i. Notio catholica ac heterodoxae notiones.
Art. 2. Explicatio theologica catholicae notionis, ac mysteriorum divisio.

Art. I.

Notio catholica mysterii et dogmatis ac notiones heterodoxae.]

§ I. Notio catholica. — Ex definitionibus et declarationibus Ec-i clesiae, ut exponit. Denzinger in indice systematico sui Enchiridii ha-l betur :

A. *Notio mysterii.* Declaravit Ecclesia :

Praeter veritates rationi pervias revelatio Christiana continet *mysteria* tum *late dicta* ut aeterna Dei decreta 1785, tum *stricte dicta,* quae rationi omnino impervia^ sunt 1616 sq., 1642 sqq., 1655, 1662. 1668 sqq., 1682, 1709, 1795 1816, >915, immo etiam angelicam intelligentiam seu *omnem intellectum creatum transcendunt* 1673, <*/uae nisi revelata divinitus innotescere non possunt, nec etiam Revelatione tradita cum pro4 gressu scientia: demonstrari possunt* 1642 sqq., 1668 sq., 1671 sqq., 1704. 1709, /7O, 1816, *iSiit,* tamen rationi non contradicunt 1634 sq., 1649, 1706, sed eam superanti 1671, *1795,* et *semper obscura manent* 442. *1796,* non sunt inventa hominum communi bono adversantia 1634, 1707.

Principalis definitio Ecclesiae invenitur in Concilio Vaticano sess. III. c. 4, Dena n. 1816. « Si quis dixerit, in Revelatione divina nulla vera et *proprie dicta mysteria* contineri, sed universi fidei d.gmita po^se per rationem rite excu'tam e naturalibu, principiis intelligi ac demonstrari. A. S. n. 1795. «Hoc qu que perpetuus Ecclesiae catholicae consensus tenuit et tenet, *duplicem esse ordinem ‹ agnitionis* non solum prini cipio sed obiecto etiam distinctum : *principio* quidem, quia lll altero naturali rationi et altero fide divina cognoscimus; *obiecto* autem, quia ρπ<·I··ι <a ad quae naturali! ratio pertingere potest, credenda nobis proponuntur *invdrrie* lll Ileo abscondita, quai nisi revelata divinitus, innotescere non po . mit Invtna ‹ nim mysteria suapte natura *intellectum creatum sic r.vcedunt,* ut etiam R. velat lorn· tradita et fide suscepti ipsius tamen fidei velamine contecta ol qintdnni qu.iii l .dlgun· obvoluta nianoant.

inuliu in hac vita «peregrinamur a Domino», n. 1796. (Confer etiam Syllabum IX, Denz., 1709, et declarationes Pii IX contra semirationalismum lac. Frohh.immer, Denz., 1669, 1671, 1673).

Secundum has declarationes tria requiruntur ad *mysterium proprie dictum* '. i° scilicet quod sit *veritas in Deo abscondita,* id est excedens sna natura omnem intellectum creatum ; 20 *quod nisi revelata divinitus innotescere non possit·,* quaedam enim veritates absconditae in Deo, manifestari possunt sine Revelatione, ut decretum divinum destructionis Jerusalem naturaliter cognoscitur post factum; 30 quod, *etiam Revelati ne tradita obscura maneat* ; quaedam enim Revelatione tantum cognosci possunt, sed post Revelationem facile intelliguntur, v. g. Ecclesiam semper regendam esse ex voluntate Christi ab uno pontifice supiemo, dum e contra mysterium Trinitatis, etiam Revelatione traditum, temanet obscurum.

B. *Quid sit dogma,* Iuxta Cone. Vatie. : *Est assertio « quae in verbo Dei scripto vel tradito continetur, et ab Ecclesia sive solemni iudi- sive ordinario et universali magisterio, tanquam divinitus revelata credenda proponitur» in eodem sensu semper accipienda* Denz., 1792, ilein 1683, 1709, 1722, 1800, 1816, sqq., 2079 sq., 2089. Dicitur dogma definitum si proponitur solemni iudicio ; dogma catholicum si ordinario t universali magisterio.*

Unde dogma se habet ad mysterium sicut assertio ad rem assertam. Sic dicitur : Ecclesia declarat sensum dogmatis potiusquam sensum in· sterii, id est declarat sensum enuntiationis quae mysterium exprimit.

Tamen dogma non absolute identificatur cum *formula dogmatica,* ii.nn de eodem dogmate possunt esse plures formulae dogmaticae, quarum posteriores sunt magis explicitae quam priores. Sic mysterium inii nationis prius exprimitur : «Verbum Dei caro factum est » postea « Verbum, consubstantiale Deo Patri, homo factum est ».

Sic loquimur de historia dogmatum, non de historia mysteriorum, piam praeparatio formulae dogmaticae contra haereses, cius promulgaHl·'. et postea promulgatio formularum magis explicitarum eiusdem doglu.it is sunt facta historica, dum e contra mysterium secundum se non rst factum historicum, v. g. mysterium Trinitatis.

Principales definitiones Ecclesiae circa dogma sunt sequentes : Cone. IV.ific. Denz., 1818 «Si quis dixerit fieri posse ut *dogmatibus* ab Ecclesi propositis, aliquando secundum progressum scientiae sensus tribuendn ;it alius ab eo, quem intellexit et intelligit Ecclesia : A. S. ».

N. 1800: «Neque enim fidei doctrina, quam Deus revelavit, vehit ■iliilnsophicum inventum proposita est humanis ingeniis perficienda, sed ■u h piam divinum depositum Christi Sponsae tradita, fideliter cu-

Vacant, *Eludes sur le Concile dv Vatican,* II, p. 187.

Dogmata solemni Ecclesiae iudicio proposita, dogmata *definita,* vel etiam sini■i>'- i fidei dogmata vocantur.

Dogmata ordinario et universali magisterio Ecclesiae, nulla tamen solemni definiiiH. proposita, dogmata *uitholini* aut *revelata,* aut veritates *ad fidem* spectantes apMill.iiii ur.

stodienda et infallibiliter declaranda. Hinc sacrorum quoque *dogmatum is sensus 'perpetuo est retinendus,* quem semel declaravit sancta mater Ecclesia, nec unquam ab eo sensu altioris intelligentiae specie et nomine recedendum, *«Crescat* igitur... et multum vehementerque proficiat,I tam singulorum quam omnium, tam unius hominis, quam *totius Ecclesiae,* aetatum ac saeculorum gradibus, *intelligentia,* scientia, sapientia: sed in suo dumtaxat genere, *in eodem scilicet dogmate, eodem sensu* eademque sententia » '.

II. Notiones heterodoxae mysterii et dogmatis. — Reduci possunt! ad duas, scii, ad notionem naturalisticam et notionem seminaturalisticam, sed prior subdividi potest prout proponitur sive a rationalist!· sive a modernisas aut protestantibus liberalibus.

A. *Rationalistae* aut simpliciter reiiciunt mysteria supernaturalia;| ut absurda seu inintelligibilia (C. Vat. Denz., 1807-8), aut ea reducunl ad naturalia mysteria seu ad naturales veritates quae sine Revelation· cognosci possunt (C. Vat. n. 1812). Ita Kant, sicut antea modalistae, reduxit tres personas Trinitatis ad tria Dei attributa naturaliter cogn<»4 scibilia. Similiter Hegel nihil aliud vidit in mysterio Trinitatis nisi tria momenta evolutionis universalis : thesim, antithesim, synthesini. Und< syllabus Pii IX damnat hanc propositionem : « Christianae fidei mysten, sunt philosophicarum investigationum summa ». Denz., 1707.

Consequenter rationalistae considerant *dogma* vel ut vanam imagi nationis fictionem, vel ut *symbolicam expressionem naturalis veritatis· seu naturalis mysterii.* Proinde pars veritatis quae continentur in hac symbolica expressione, determinari debet a ratione humana, quae es secundum placita rationalism! supremus arbiter veri et falsi et princcp norma, superior religione, sicut superior est artium symbolisme. (Cl Syllabum Pii IX, rationalismus absolutus, Denz., 1703-1704). Prointh sensus dogmatum *variabilis* est cum progressu scientiarum et philosd phiae (cf. Syll). Denz. 1705 : « Divina revelatio est imperfecta et idcirco subiecta continuo et indefinito progressui, qui humanae rationis pro gressui respondeat ».

B. *Jlodemistae sicut protestantes liberales* sequuntur vias rationalismi, quoad notionem mysterii et dogmatis, ut clare exponitur ii Encyclica Pascendi Pii X, Denz., 2077 et sqq. Iuxta modernismum religiosus sensus, qui per vitalem immanentiam e latebris subconscientiae erumpit, germen est totius religionis (etiam religionis Christianae).·! Sed homo religiosus debet suam fidem seu suam experientiam religiosa® *cogitare...* In eiusmodi autem negotio mens dupliciter operatur: primum, naturali actu et spontaneo, redditque rem *sententia quadam simplici* <«l *vulgari* ; secundo vero, reflexe ac penitius, vel, ut aiunt, *cogitationM elaborando,* eloquiturque cogitata *secundariis sententiis* derivatis quidelfl a prima illa simplici, limatioribus tamen ac distinctioribus. Quae sectjii

l ViNCENTii I.irinensis, *Commonitorium,* n. 28. (I vhun Denzinger 1836: HM mani autem Pontifices... ea tenenda definiverunt, quae hiu-ii·. Scripturis et apostoli· l| traditionibus consentanea, Deo adjutore, cognoverant. Nequi enim Petri successo»ibfl Spiritus Sanctus promissus est, *ut* ro *rei'claote nututm dxlnntim* />‹/telacerent sed ifl *eo assistente, traditam per Apostolos revelationem* wii /n/ri *d·'positum sancte eus Iodi et fideliter reponerent* » Conc.* Vat.

dariae sententiae, si demum a supremo Ecclesiae magisterio sancitae luerint, constituent *dogma* . . . Unde *formularum religiosarum* (seu dogmaticarum) non alium esse finem, quam modum suppeditare credenti, quo sibi suae fidei rationem reddat. Quamobrem mediae illae sunt inter credentem eiusque fidem ; ad fidem autem quod attinet, sunt inadaequatae eius obiecti notae, vulgo *symbola* vocitant ; ad credentem quod spectat, sunt mera *instrumenta*. — Quocirca *nulla confici i itione potest, eas veritatem absolute continere* : nam qua *symbola imaines sunt veritatis, atque idcirco sensui religioso accomodandae,* prout hic ad hominem refertur ; qua *instrumenta,* sunt *veritatis vehicula* atque *ideo accomodanda vicissim homini,* prout refertur ad sensum religiosum. *Obiectum autem sensus religiosi,* utpote quod *absoluto* continetur, *infinitos habet aspectus,* quorum modo hic modo alius apparere potest. Similiter homo, qui credit, aliis uti potest conditionibus. Ergo et formulas, quas *dogma* appellamus, *vicissitudini eidem subesse oportet* ac propterea varietati esse obnoxias. Ita vero ad *intimam evolutionem dogmatis* expeditum est iter. — Sophismatum profecto coacervatio infinita, quae religionem omnem pessumdat ac delet ».

Addunt modernistae : » *evolvi ac mutari dogma non posse solum sed oportere* . . . X.im formulae religiosae, ut religiosae reapse sint nec solum intellectus commentati >nes, vitales esse debent, vitamque ipsam vivere sensus religiosi . . . Scilicet necesse ' t ut *formula primitiva acceptetur a corde* ab coque sanciatur, itemque sub cordis tint tu sit labor, quo *secundarie formulae* progignuntur . . . Quamobrem, *si* quavis ex i ausa *huiusmodi accommodatio* (ad sensum religiosum) *cesset, amittunt illae* (formulae ll undariae) *primigenias notiones ac mutari indigento.* Sic modernistae sensum dogmati: variabilem existimat, et ut ait Encyclical «superbo scientiae nomine inflati usque rn insaniunt, ut *aeternam veritatis notionem et* germanum religionis sensum priver ' nt ». Denz., 2080.

Cf. propositiones modernistas damnatas in *decreto Lamentabili* Denz., 2058, » Ve litas non est immutabilis plus quam ipse homo, quippe quae cum ipso, in ipso et per ||> >m evolvitur». Item n. 2022, 2026, 2059, 2060. — 2062 «Praecipui articuli Sym I»di Apostolici non eandem pro Christianis primorum temporum significationem ha-Ivb.int, quam habent pro Christianis nostri temporis ». — 2064 « Progressus scientiarum 1'ii.tulat, ut reformentur conceptus doctrinae Christianae de Deo, de creatione, de revelatione, de persona Verbi incarnati, de redemptione», v. g. formula unionis hypostali vera erat quidem tempore Concilii Nicaeni quia conformis statui philosophiae huiusce temporis, nunc autem, iuxta modernistas, post evolutionem philosophiae, tui mit li non potest, propter novam personalitatis notionem. Unde legitur in formula Im ' unandi contra modernismum : «Fidei doctrinam ab Apostolis per orthodoxos J'.iti ' eodem sensu eademque semper sententia ad nos usque transmissam, sincere lui uo; ideoque prorsus reiicio haereticum commentum evolutionis dogmatum, ab ■llll in alium sensum transeuntium, diversum ab eo, quem prius habuit Ecclesia; ■wiilcrque damno errorem omnem, quo, divino deposito, Christi Sponsae tradito ab |lii iui' fideliter custodiendo, sufficitur philosophicum inventum, vel creatio humanae Lui i h utiae, hominum conatu sensim elformatae et in posterum indefinito progressu. Mı tu iendae ».

I s quo patet modernistas accedere sicut et protestantes liberales ad rationali» buiiiiii absolutum.

C. *Semirationalifitae* autem, ut Hermes, Guenther, Frohschammer differunt a rationalistis prout admittunt mysteria Christianismi .l Revelatione divina externa, ae proprie dicta supernaturaliter nobis ira-' dita fuisse ; sed conveniunt cum rationalistis prout reducunt supcrnaturalia mysteria ad veritates naturales. Dicunt enim : *mysteria,* revelatio·® ne tradita, saltem ea quae sunt secundum se necessaria, *demonstrari pos-*\I *sunt* per principia naturalis rationis, cum philosophiae progressu.Haec demonstrabilitas mysteriorum damnatur ut haeresis in Cone. Vatie., Denz. 1816, item damnatur propositio rosminiana, secundum quam, mysterium Trinitatis post revelationem, demonstrari potest saltem indirecte.l

Principales errores semirationalismi damnantur in Syllabo Pii IX, Denz., 1708·1714 et in litteris Pii IX n. 1655 sqq., :6i8 sq., 1654 sqq., 1666 sqq.

Ex hac enim semirationalistica notione mysterii supernaturalis, sequitur id quod dicebat Hermes, scilicet motivum iormale propter quod admitti debent mysteria! fidei non est necessario auctoritas Dei revelantis, petest esse philosophica demonstratio pro philosophis qui hanc demonstrationem intelligunt. — Proinde, iuxta Guenther, doctrina a Deo revelata est velut inventum philosophicum, humanis ingeniis perflj cienda ; ideoque *definitiones Conciliorum non sunt absolute verae, sed solum relative ;ad statum scientiae et philosophiae tempore definitionis.* Hoc damnatur ut haeresis C. Vat. Denz. 181S. Item. n. 1S19 damnatur corollarium : Assertiones scientiarum etsi (l..ŋ··| trinae revelatae adversentur, tanquam verae retineri possunt, neque ab Ecclesia pro scribi possunt ». Tn hac doctrina semirationalistica apparet principium rationalism.!,· et praesertim in hac propositione in Syllabo damnata, Denz., 1710. » Cum aliud sit ρΛi·| *losophus,* aliud philosophia, ille ius et olficium habet se submittendi auctoritati, quart· veram ipse probaverit, at *philosophia neque, potest neque debet ulli sese submittere* cikc/O® *ritati».* Proinde «philosophia tractanda est nulla supernaturalis Revelationis habita ra«B tione », n. 1714. Sic philosophia non solum distinguitur a fide et a theologia sed ab eut separatur, et finaliter intendit indicare ut supremus arbiter de valore ipsius fidei ‹·! theologiae.

Art. II.

Explicatio theologica notionis mysterii et dogmatis, j

I. Definitio mysterii in genere, ac eius divisio.
II. De inteiligibilitate mysteriorum ac de eorum connexione.
III. Explicatio notionis dogmatis.
IV. De dogmatis immutabilitate ac de eius progressiva intelligentia.

§ I. **Definitio mysterii in genere ac eius divisio.** — Explicat i J theologia notionis catholicae mysterii habetur ex definitione mysterii i|fl genere et ex eius divisione in mysterium naturale et mysterium superi naturale. Rationalistae hanc divisionem negant, semirationali>t.ul illam reducunt ad divisionem accidentalem|. Ecclesia eam consider.il

| Nam iuxta semirationalistas mysteria quae dicuntur supvt naturalia, superat· inventionem rationis, non vero eius vim demonstrativam post propositionem.

ut necessariam et essentialem. Et hoc explicandum est, antequam deducatur possibilitas et existentia Revelationis, ad exactam notionem mysterii habendam.

Mysterium in genere definitur realitas seu veritas secreta, absconlita, excedens cognitionem nostram, cognitione tamen digna. Si non est aliquo modo supra cognitionem nostram, non meretur nomen mysterii. — Prout igitur aliqua diversimode excedunt cognitionem diversimode dicuntur mysteria.

Mysterium -per se et adaequate dividitur in natwale et supernaturale, am dicitur naturale prout sine Revelatione supernatural! cognosci potest, saltem quoad suam existentiam, et dicitur supernaturale prout sine supernatural! Revelatione nequidem quoad suam existentiam cognosci potest.

Mysterium	*naturale* quod sine revelatione cognosci potest, saltem quoad suam exsistentiam	*de facto absconditum quoad suam existentiam*	ordinis physici :	v.g. quae sunt in sinu terrae vel maris
			ordini intellectualis et moralis	secreta cordis secreta alicuius societatis religiosae.
		absconditum quoad suam intimam essentiam	*relative* ad intellectum humanum	*In ordine creato :* quid sit intime energia physica, nutritio, sensatio, intellectio, libera electio, causalitas transitiva, etc.
			absolute pro quocumque intellectu creato	*In ordine increato :* intima conciliatio attributorum Dei naturaliter cognoscibilium
	supernaturale quod sine divina revelatione nequidem cognosci potest, quoad suam existentiam	*late dictum,* quod non remanet obscurum post reve.ationem sed facile intelligitur		decreta divina revelata circa aliquod factum facile intelligibile.
		stricte dictum quod remanet obscarum post revelationem		Mysteria intrinsece supernaturalia ut Trinitatis, Incarnationis, vitae gratiae,

Mysteria naturalia sunt res absconditae, quae tamen sine Revelatione supernatural! cognosci possunt, saltem quoad suam existentiam *Mysterium naturale* sübdividitur prout dupliciter excedit cognitioni nostram : i° quoad factum suae *existentiae,* quamvis istud factum de se naturaliter cognoscibile ; 20 non quoad factum suae existentiae sed quoad suam *essentiam intimam,* seu quoad suum modum intimum.

Mysteria naturalia piae exedunt cognitionem nostram *quoad factum suae existen-*
vel sunt «) ..... pltvslct, et tunc SUIlt inaccessibilia propter distantiam v<

impedimenta materialia, v. g. quae sunt in sinu terrae vel maris, sed eorum existential· hucusque ignota naturaliter cognoscibilis est. — 6) vel sunt ordinis intellectualis et' moralis ut secreta cordis quae naturaliter non manitestantur nisi per revelationem humanam. Similiter mysteria dicuntur secreta ct ritus alicuius religionis, prout non· cognoscuntur a profanis, v. g. mysteria Eleusis.

Mysteria naturalia, quae excedunt cognitionem naturalem non quoad suam exi· stentiam sed *quoad suam intimam, essentiam* seu intimum modum, subdividuntur prout sunt *a)* mysteria naturalia *relativa,* scilicet relative ad intellectum humanum ut est humanus, vel *b)* mysteria naturalia *absoluta,* scilicet per respectum ad omnem iutel-1 lectum creatum, ut est creatus.

Mysteria naturalia relativa, quoad suam essentiam intimam [1] seu modum inti- l mum, excedunt intellectum humanum, quia intellectus noster non cognoscit intui·» tive intelligibilia et spiritualia, sed solum abstractive ex sensibilibus. Unde quae non· sunt mysteria pro angelis sunt mysteria pro nobis. Exempli gratia, ascendendo a tnaJ terialibus ad spiritualia, in ordine physico quid sit intima essentia materiae ;* ener·· giae physicae, attractionis universalis, electricitatis, non determinatur a scientia M — in ordine biologico, quid sit intime assimilatio nutritiva, intussusceptio, desassi-jl milatio, reproductio, augmentum in viventibus ; modus intimus horum phaenome· nonim vitalium remanet obscurus; — in ordine psychologico, quid sit intime sensatio·· Aristoteles optime quidem dicit ; est quoddam pati quo subiectum sentiens fit aliud (in quantum aliud, et non solum fit alterum ut iam accidit in immutatione materiali ; J ad sensationem igitur requiritur immutatio non solum materialis sed iam quodammodo] spiritualis quae intentionalis seu repraesentativa vocatur. Quid est autem intime haeffl intentionalis immutatio? Non cognoscitur *positive* a nobis nisi *cx communibus, in* quibus convenit cum immutationibus materialibus, propterea dicitur « immutatio) i « intentionalis » seu tendens in obiectum, quod aliquo modo per eam redditur praesensi hae omnes notiones disiunctim sumptae exprimunt quod iam in ordine mere materiali invenitur. Id autem quod est proprium in hac immutatione intentional) cognoscituf a nobis *negative* (sic dicimus : est non materialis) vel *relative* (sic dicimus : est altiori» ordinis quam mere materialia). Unde remanet mysterium naturale, quid scilicet sit *intime* sensatio, quomodo intime producitur. Item quid sit intime abstractio intellectiva; illuminatio intellectus agentis qua intelligibile actuatur in sensibili ; quid sit intimo conceptio. Haec cognoscuntur a nobis ex communibus in quibus conveniunt cum sensibilibus, et quoad id quod est eis proprium relative et negative ; remanet semperi mysterium. Item quid sit intime electio libera, quaenam sit intima et mutualis relati» huius electionis cum ultimo indicio practico in fine deliberationis. Datur quidem scien» tifica explicatio ex communibus, et negative ac relative ad sensibilia, sed iemanet[2]

[1] Dicitur « quoad essentiam *intimam* » et non solum « quoad essentiam », nam vi tandus est agnosticismes nominalistarum, iuxta quos essentiae reales rerum sunt noJ bis prorsus ignotae, ita ut intellectus humanus non posset pervenire ad definitione^ reales sed solum ad definitiones nominales ; sic universalia essent mera nomina (ut dicunt nominales radicales et positivistae) vel meri conceptus (ut dicit Kantius). Sed philosophia traditionalis docet nos non habere notiones *intuitions* essentiarum realimu· (sicut habent angeli), sed *abstractas,* quae secundum habitudinem ad notas sensibile·· conficiuntur ex genere et differentia. Haec notiones non sunt *comprehensivae,* quia non manifestant essentias rerum quantum istae cognoscibiles sunt

[2] Materia prima definitur ab Aristotele solum analogici ex communibus (ut poteu I tia passiva, subiectum) et quoad id quod est sibi ρκιμιἡηιη »‹ (nec quid, nec quidni nec quantum, etc.) vel *relative* (subiectum primum mulo IIo ιιιι substantialis ac l"i X tnae substantialis).

sterium. Item in ordine metapbysico, quid sit intime limitatio existentiae creatae essentiam creatam ; quid sit intime actio transitiva quae est ab agente et quodam-ido originative in agente et tamen terminative in passo. Vitatur quidem contradic- sed remanet pro nobis mysterium.

Haec mysteria naturalia sunt relativa ad intellectum nostrum, qui non cognoscit in'uitive intelligibilia et spiritualia sed solum abstractive ex sensibilibus. Spiritus puni creatus, scilicet angelus, e contra intuitive cognoscit ex propriis spiritualia creata. essentias rerum corporalium, unde sensatio, intellectio creata pro eo mysterium non mutinent.

Mysteria autem naturalia absoluta ea sunt quae quoad suam intimam essentiam quoad suum intimum modum transcendunt omnem intellectum creatum, quamvis mm existentia sine Revelatione cognosci possit. Haec mysteria pertinent ad ordium increatum, scilicet ad modum proprium et intimum attributorum divinorum duralitcr cognoscibilium. Haec enim attributa, ut infra dicetur, non possunt natuliter cognosci positive ab intellectu creato nisi *ex communibus* in quibus analogice •uveniunt cum rebus creatis, et modus eorum proprius non cognoscitur naturaliter lusi *negative* (vg. bonum non finitum) vel *relative* (vg. bonum supremum). Unde *inii;oa* conciliatio horum omnium attributorum in Deo, seu modus intimus huiusce conlationis omnem intellectum creatum latet. Cognoscimus quidem naturaliter *quod* -iiciliantur, etiam negative et relative explicatur *quomodo,* sed modus intimus istius iciliationis remanet mysterium. Exempli gratia: quomodo intime conciliantur in o simplicitas absoluta et pluralitas perfectionum simpliciter simplicium quae sunt -nenter formaliter in Deitate? quomodo intime conciliantur in Deo immutabili- absoluta et actus liber qui posset non esse ? item bonitas infinita et permissio mali. It. in summi misericordia et infinita iustitia ? Unde, ut dicemus postea, propter istam m lerfectionem nostrae cognitionis naturalis de Deo, est in nobis *naturali-* desiderium mditionale et inefficax videndi essentiam divinam, ut est radix non quidem Trinitatis nec ordinis gratiae et gloriae, sed radix attributorum divinorum naturali cognoscibilium ; nam per hanc solam visionem divinae essentiae cognosi ••leltit po Lsitive modus intimus conciliationis liorutn attributorum, cf. I.a, q. 12. .l. ‹ Gente·. HI. c. 51, 54,. 57.

Mysteria autem supernaturalia ea sunt quae, sine Revelatione divina, cognosci nequidem possunt quoad suam existentiam ab ullo intellectu creato.

Haec mysteria supernaturalia subdividuntur in mysteria *late dicta* mysteria *stricte dicta.*

Mysteria sufrernaturalia late dicta sunt quae Revelatione tradita remanent obscura, sed facile intelliguntur ; ratio est quia excellunt intellectum creatum non ratione supematurahtatis intrinsecae, propter suam contingentiam seu indeterminationem.

Haec mysteria late dicta sunt decreta divina a quibus dependet existentia aliLiiuis futuri contingentis, sive illud factum pertineat ad ordinem naturalem, sive ad imem supernaturalem, quia tunc consideratur ut factum, et non in sua natura. mpli gratia: sine Revelatione cognosci nequit quando erit finis mundi, quod est contingens ordinis naturalis Item sine Revelatione cognosci nequit Eccle-

Ad istam categoriam mysteriorum pertinet, iuxta S. Thomain, creatio mundi mm fuit ab aeterno sed tempore Hoc enim pendet immediato a libertate

siam secundum Dei voluntatem, semper usque ad finem mundi regendam esse ab uno supremo Pontifice ; hoc pertinet ad ordinem supernatnralem, sed consideratur solum ut factum, et post revelationem facile intelligitur. Concilium Vaticanum iudicitÜ haec mysteria la+e dicta dum dicit : « Placuisse eius (scii. Dei) sapientiae et bonitati, alia eaque supcrnaturali via, se ipsum ac *aeterna voluntatis suae decreta* humano gene· revelare». Denz., n. 1785.

Mysteria autem supernaturalia proprie dicta ea sunt quae Revehi tione tradita remanent obscura : ratio huius obscuritatis est quia excedunt intellectum creatum non propter suam contingentiam et futui ritionem, sed propter suam *supernaturalitatem intrinsecam* ; seu, ut dicit Concilium Vatie, quia ‹ suapte natura intellectum creatum ..Λ excedunt », « nec e naturalibus principiis intelligi et demonstrari possunt », n. 1796, 1816. Sunt mysteria quae pertinent ad vitam Dei intimam, seu ad Deitatem sub propriissima ratione Deitatis, vel ad parti cipationem huiusce vitae intimae, scilicet ad gratiam et gloriam. Deu-, quidem naturaliter cognoscibilis est sub communibus et analogicis notionibus entis, veritatis intelligentiae, voluntatis etc. non vero sub propriissima et intima ratione Deitatis8.

Hujusmodi sunt mysterium Trinitatis seu vitae intimae Dei, mysterium elevationis nostrae ad ordinem vitae supernaturalis, scilicet mysterium gratiae et gloriaej sicut et praedestinationis, mysterium Incarnationis, mysterium Redemptionis seu valoris infiniti actus theandrici Christi, in cruce morientis ; mysterium habitationi» Spiritus Sancti in anima iustorum, mysterium vitae intimae Ecclesiae, mysterium productionis gratiae per sacramenta ; in summa quidquid est intrinsece supernaturale,J etiam ipsa fides theologica seu lumen internum fidei, ut est essentialiter supernatarale, remanet mysterium. Inter haec mysteria, quaedam sunt *secundum quid* ï.'ὐΛ *bilia* naturaliter, non vero quoad id quod est intimum et intrinsece supernaturale lll illis; v. g. Ecclesia ipsa cum omnibus suis notis visibilis est, non tamen vita intime Ecclesiae; item vita religiosa. Similiter facta visibilia vitae Christi, quae mysteria etiam vocantur, historice cognosci possunt quoad id quod est humanum in Christa] non vero quoad id quod est intrinsece supernaturale et divinum ; item sacrament» visibilia sunt, non vero eorum virtus supernaturalis ad gratiam producendam ; itenfl factum Revelationis, ut miraculis confirmatum, est visibile, sed quod est intrinsece supernaturale in illo remanet mysterium.

divina et iuxta S. Tomam demonstrari nequidem potest a posteriori, saltem pro homij nibus. I.a q. 46.

1 Unde in Epist. Pii IX, 11 Dec. 1862 (contra I. Frohsohammer) legitur : Au, tori (Irohschammer) in primis edocet, philosophiam, si recta eius habeatur notio, posse non solum percipere et intelligere ea Christiana dogmata, quae naturalis ratio cum fide habet communia, verum etiam ea quae Christianam religionem lidemque maxime et proprie efficiunt, ipsumque scilicet *supernaturalem hominis finem* et ce *omnia,* ‹/tUM *ad ipsum spectant,* atque sacratissimum Dominicae Incarnationi·. mysterium ad humd nae rationis et philosophiae provinciam pertinere, rationemque, dato hoc obiecto, suli propriis principiis scienter ad ea posse pervenire» Denz., n iÖ(>o. t'outra hoc dicitur n. 1671 : ad mysteria proprie dicta ea omnia maxime et ipmtisslnie spectant, C|Ul<nj supernaturalem hominis elevationem ac supernaturale commun I » ◊ ‹ oiiiineo nim respll ciunt atque ad hunc finem revelata noscuntur »

§ II. De intelligibilitate mysteriorum ac de eorum connexione inter se. · Cum rationalistae negent a priori intclligibilitatem mysteinrum supematuralium, nec proinde velint factum Revelationis examinare, dicendum est quid doceat Ecclesia de intelligibilitate my-›t«'riorum stricte dictorum.

Haec omnia supernaturalia mysteria, quae sunt obiectum per se lidei, proponuntur ab Ecclesia tanquam veritates obscurae, incompremnsibiles, indemonstrabiles, non vero inintclligibiles ; traduntur etiam nt veritates non disparatae sed connexae inter se et proprie ut « determinatum corpus doctrinae » (Denz., 1796 et 2059 contra, modernistas).

Cone. Vatie, dicit : Revelata vera esse credimus, *non propter inii insecam return veritatem* naturali rationis lumine perspectam, sed propter auctoritatem ipsius Dei revelantis » (Denz., 1789). « Ratio ïi‹ illustrata, cum sedulo, pie et sobrie quaerit, *aliquam,* Deo dante, *mysteriorum intelligentiam* eamque fructuosissimam assequitur tum ex 'orum, quae naturaliter cognoscit *analogia,* tum e mysteriorum ipsorum *nexu ititet se et cum ftde hominis ultimo* » (Denz., 1796).

Unde aliquid dicendum est .1. de intelligibilitate mysteriorum *B.* ı|« eorum connexione.

.1. *Mysteria supernaturalis sunt incomprehensibilia et indemostrabilia, sed testimonium de illis est analogice intelligibile.* — Etenim incomprehensibilitas non est inintelligibilitas.

20 *Mysteria non sunt inintelligibilia. — Incomprehensibile* est quod mu totaliter comprehenditur, penetratur ab intellectione nostra ; v.g. ntributa Dei naturaliter cognoscibilia, ut omnipotentia, sunt incom-•l‹ hensibilia, sed tamen analogice intelligibilia, imo demonstrabilia *!ndemonstrabile* est quod non potest necessario deduci ex principiis ovi-li utibus (demonstratio a priori) vel ex factis experientiae (demonstratio n posteriori), nec per absurdum manifestari (demonstratio indirecta) ; | quod est tantum probabile nullo modo demonstratur, et tamen esi Intelligibile. *Inintelligibile* est quod repugnat intellectioni, aut quia est Jvidenter absurdum, ut circulus quadratus, aut quia nullam significalii›ii' in habet ut verba a casu prolata sine relatione inter se.

Mysteria supernaturalia, iuxta Ecclesiam, sunt incomprehensibilia, lim non possunt demonstrari neque a priori, neque a posteriori, neque |n'i absurdum (Denz., 1915). Attamen testimonium de illis non est llimtelligibile, non est evidenter absurdum ; intelligitur quid significat n | dicatum, quid significat subiectum, et verbum *est* seu existentia Ji\ .tcrii affirmatur a Deo. Connexio praedicati et subiecti remanet inehd us, propterea dicitur : fides est de non visis (II.a II.ae q. 1, a. 5).

li « frequenter discipulus non intclligens demostrationem alicuius conclusionis· ||m .dlirmat propter auctoritatem magistri, et tamen haec propositio non est pro I mino inintelligibilis. Intelligibilitas enim sicut et intellectio dicitur analogice, L rsiniode, et est plus miuusve perfecta, sic habentur gradus : intellectio divina, ktli. iio angelica, intellectio humana, et in hac ultima: intellectio principiorum, h' I" .«mura, testimonii sufficienter credibilis.i

i | lino aliquid potest «·*··‹· simul *immediate visum* et *iiuomf›rrhiiisibile.* ut essentia Il 1110 beatis, ci. Ia, q l |

2° *Mysteria sunt analogie intelligibilia.* — In testimonio divino sufl biectum et praedicatum sunt nobis analogice intelligibilia. Nam Deus® revelando, ad testimonium suum exprimendum, usus est nostris notionibus naturaliter acquisitis, quae exprimunt directe quid creatum c· analogice quid increatum. V. g. notio paternitatis exprimit analogic· Paternitatem divinam, item nc tio filiationis naturalis filiationem divi nam secundae personae Trintacis, item notio filiationis adoptivae filia-l tionem nostram supematuralem. Agitur de *analogia proportionalitaiii* ▪*non solum metaporica* (ut dum Deus dicitur sol vel ignis) *sed propria,!*

Haec analogia, ut infra dicetur,· est iustum medium inter univoci® tatem (ex qua sequitur pantheistica confusio Dei et mundi, ac proind negatio ordinis supernaturalis) et aequivocitatem (ex qua sequitm Deum non esse cognoscibilem, nisi modo absolute improprio, scii. me4 taphorice aut symbolice). Cf. I.a q. 13, a. 5.

Principales analogiae indicantur ab ipsa Revelatione, prout Deus, mysteria su pernaturalia revelando, utitur notionibus analogicis, quae iam existant in ment nostra. Sic mysterium Trinitatis exprimitur analogicis notionibus naturae, personal generationis, verbi, spirationis, amoris. Postea vero Theologia has analogias explid et novas affert, sicut S. Augustinus et S. Thomas manifestaverunt quodammodo S. Tt nitatem ex analogia animae operationum, intellectionis scilicet et amoris.* Item in] sterium Incarnationis exprimitur analogicis notionibus naturae, personae, unioni et quodammodo manifestatur ex analogia unionis animae cum corpore. Vita gratin illustratur ex analogia habitus boni, qui est quasi secunda natura in ordine naturali peccatum ex analogia mortis; virtutes supernaturales, quae sunt, sicut gratia ipH mysterium proprie dictum, intrinsece supernaturale, manifestantur ex analogia Vi tutum naturalium. Item constitutio intima Ecclesiae ex analogia societatis naturnlil Hae analogiae praesertim illae qüae a revelatione non indicantur, aiierri debent cauti sine exaggeratione, sed ut dicit Concilium Vatie. « sedulo, pie, sobrie », et semper ai madvertendum est quod dicit Cone. Lateranense (Denz. 432) : « inter creatorem et crd furam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo u tanda ».

30 *Haec mysteriorum intelligibilitas non cognoscitur* formaliter ‹u *sque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti».* — Cone. Vatic, die enim « ratio fide illustrata, cum sedulo, pie et sobrie quaerit, aliqua *Deo dante* mysteriorum intelligentiam eamque fructuosissimam as| quitur », et antea dixerat citans verba Concilii Arausicani : « nemo eva gelicae praedicationi consentire potest, sicut oportet ad salutem cQ sequendam, absque *illuminatione* et *inspiratione* Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et credendo veritati. Quin· */Ides* ipsa in se, etiamsi per caritatem non operetur, *donum Dei* ■ (Ephes., II, 8) » Denz. 1791.

Etenim haec mysteriorum intelligibilitas supernaturalis est, produit

* Sed analogiae propositae a theologis non sunt reilac nisi prout sunt explicatli^H analogiarum ab ipso Deo revelatarum. Nitm rallo » ▮ «‹· 10111 non potest invenire analogias ad mysteria supern.it oralia cognoscenda. »ed solum ad cognoscendum l ut est auctor naturae

limi potest attingi *formaliter* nisi sub lumine infuso fidei, quo elevatur Intellectus noster et illustrantur notiones ac verbum *esi* propositionis dogmaticae. Alioquin deesset *proportio* inter cognitionem et obiectum uniendum, nec firmissime crederetur, sed formulae dogmaticae solum *Materialiter* cognoscerentur *quoad litteram*. Ita discipulus nondum exer- ita tus, carens habitu Metaphysicae, quandoque non intelligit aliquod bi incipium metaphysicum *in se* (secundum eius necessitatem et univer- ulitatem absolutam) sed solum *materialiter* in exemplis ad manuduri tonem allegatis. (Cf. quae supra dicta sunt cap. praeced. de necessitati· luminis prophetici).

Propterea dicitur I Cor., II, 14. *Animalis homo non percipit ea quae sunt Spibi/ Dei. Stultitia est illi, et non potest intelligere, quia spiritualité? examinatur* ». Circa |Ii“ l S. Thom, in commento huius epistolae, ait : : Animalis homo dicitur quoad vim «I ehensivam, *qui de Deo iuxta corporum phantasiam,* vel *legis litteram,* vel *rationem fin 'sophicatn indicat,* quae secundum vires sensitivas accipiuntur . . . Talis non potest j› ipcre ea quae sunt Spiritus Dei. . . Ea enim de quibus *Spiritus Sanctus illustrat* » ! ! ›n sunt supra sensum et rationem humanam ... et ideo ab eo capi non possunt hui soli cognitioni sensitivae innitur ». Ibidem dicit S. Doctor ; » alio modo dicitur Um animalis homo quoad vim appetitivam, qui scii, allicitur solum ad ea quae sunt iri l indunt appetitum sensivitum ».

Propterea dicebat Christus Matth. VI, 6 : « Nolite sanctum dare canibus, neque III latis margaritas vestras ante porcos», per margaritas autem significantur mysteria uni dis, ait S. Thomas in Matth. Item apud Matth. XIII, 14, refertur verbum Isaiae : i ' htu audietis et non intclligetis. et *videntes videbitis et non videbitis* Nam inter i› ini audiebant parabolas (sine explicatione apostolis data) homines bonae voluntatis bill· bant quod pro eis videndum erat, hoc autem non videbant alii, qui gratiae interh» inlei resistebant Unde S. Thomas, tractando de caecitate mentis et de excaecatione lit *ex subtractione gratiae sequitur quod mens divinitus non illuminetur ad recte ni*Mi./uin, et cor hominis non emolliatur ad recte vivendum l ».

‹ onter U.a II.ae q. 6, a l de necessitate fidei infusae, «cum homo assentiendo Bfi. quae sunt fidei, *elevetur supra naturam suam,* oportet, quod hoc insit ei ex supernaI1 l principio interius movente, quod est Deus », nec sufficit propositio externa creBl" un miraculis confirmata, ut definitum est contra Pelagianos et semipelagianos Bli u. n. 180).

1'ioinde, iuxta S. Thomatn, dae.inon, qui amisit fidem supematuralem sed credit B|l· liter, non attingit veritatem primam supematuralem et mysteria supematuralia Bn l ilerialiter in littera Evangelii et per miracula quibus sensibiliter confirmantur2.

I l l I.a II.ae q. 79, a. 3 ; II.a II.ae q. 15, a. t.

I *Quid est attingere materialiter aliquod obiectum ?* Est illud attingere quoad eius Mu. lll.i. et non quoad cius formale; e. g. : audire intelligibilem locutionem solum Mu. i id quod sensibile est in ea, vel audire supematuralem locutionem quoad id Mini i itur.de est in ea. Hoc provenit ab imperfectione facultatis cognoscitivae non M||i"i l innatae obiecto, et ab inaequalitate intelligentiarum sive diversorum ordinum. Mi Iu eadem specie humana.

g canis audit mere sensibiliter loquelam intelligibilem ; hoc est audire mateM||i liem in ordine superiori, audire symphoniam quoad sonos iuxtappositos, M| quoad cius harmoniam Superius: intelligere ut quid mechanicum quod est Mil· (ut faciunt mnchiiilintiie dum de biologia scribunt) intelligere ut quid empi

Sic habetur sensus profundus declarationum Con. Vat. circa «illuminationem Λ inspirationem Spiritus Sancti» necessariam ad fidem salutarem et ad ▮ aliquam DeO dante, mysteriorum intelligentiam *».

ricum quod est intellectuale (ut faciunt empiristae dum tractant psychologice de nosti·! intellectu).

Item intelligere aliquam doctrinam secundum iuxtapositionem mechanicam et nor subordinationem organicam thesium. Ita plures intelligunt *materialiter* thomismnm admittunt quidem omnes partes thomismi, non sunt scotistae, nec suareziani, ·n« molinistae, sed non percipiunt formaliter subordinationem thesium ; v. g. dum tractartf de nostra cognitione naturali intellectuali magis insistunt in resolutione materiali sensibilia quam in resolutione formali ad evidentiam intellectualem primorum priticfi piorum ; non negant hanc resolutionem formalem sed non percipiunt cius momentum, E contra 5. *Thomas semper loquitur formaliter,* et propterea est princeps theologorum! nequidem praeclari thomistae ut Caietanus tam formaliter et profunde intelligunt <loM trinam magistri ac ipse magister, oporteret habere intellectum eiusdem vigoris videre hanc doctrinam *non in littera sed in spirito doctoris.* Verba ejus exprimunt ioι· maliter suam conceptionem, sed frequenter suscitant solum notiones confusas in ▪ment discipulorum, qui doctrinam intelligunt, quod litteram materialem et non quoad spiritum. Plures confundunt hanc litteram materialem et sensum litteralem. CaietanM saepius dicit de Durando et Scoto quod solum *materialiter intellexcrunt S. Tlwmae* articulo·!

Quando agitur non de aliqua doctrina sed de una sola propositione minus apparrrf quid si intelligere non formaliter sed materialiter. — Attamen hoc est v. g. intelliget· propositionem metaphysice veram sub solo aspectu physico ; dum dicitur v. g. omni agens agit sibi simile, quidam hoc vident solum in exemplis : homo generat homin' m« bos bovem, non percipiunt quod omne agens agit in quantum est determinatum^· proinde producit detrminationem similem sive specifice, sive generice, sive analogio· ita. ut principium istud sit universalissimum et valeat etiam pro Deo creatore. — Ite» intelligere ut probabile quod proponitur ut apodicticum, quia non percipitur connexB necessaria subiecti et praedicati, quia de subiecto et praedicato habentur notiones mis confusae v. g. ad concipiendum quod vera libertas deducitur ex ratione. Unde inio· ligere materialiter non est de se errare.

Item in nostra quaestione : assentire locutioni supernatural! solum quoad id qud est naturaliter cognoscibile in illa ; scii, cognoscere *litterem S. Scripturae et non* ▮▮ *ritum,* ₄ Littera autem occidit, spiritus vivificat», II Cor., Ill, 6, circa quod S. Thϰ mas ait : Lex sine spiritu interius imprimente legem in corde est occasio mortisj

Hoc etiam apparet pro una sola propositione v. g. Deus est trinus. Haec veriffl intelligitur formaliter et evidenter a beatis in caelo ; intelligitur *formaliter sec. testing nium Dei auctoris gratiae* a fidelibus ; intelligitur materialiter a daemone qui fide ll fusa caret. Quid est dicere hic materialiter ? Daemon, intelligit analogice quid signil cant naturaliter subiectum (Deus) et praedicatum (Trinus) sed *formale huiusce pi'fi sitionis est verbum* est *ut testificatum a Deo auctore gratiae et prout se refert ad mysted supernaturalia.* Atqui daemon non attingit verbum *est* ut testificatum a Deo auclol gratiae, sed solum ut confirmatum miraculis quibus manifestatur solum extraordin.ir interventio *Dei auctoris naturae.* Unde daemon haec omnia percipit ut *illustrata* M *lumine naturali,* sic deest proportio ad supernaturalia formaliter qua talia attingend

Cf. S. Tu. in 111. d. 23, q. 3, a. 3 : «*Ratio inducens ad credendum* potest sumi ▮ *ex aliquo creato,* sicut «piando per aliquod signum inducimur ad aliquod credemini vel de Deo vel de aliis rebus, *vel sumitur ab ipsa veritate increata,* sicut credimus aliqi quae nobis divinitus dicta sunt per ministros ... Et primo modo est fides in daenu nibus, in quantum e.v *ipsa naturali cornitione simul et ex miraculis,* quae vident su|ll naturam esse multo subtilius quam nos, coguntur ad credendum ea, quae natural^· ipsorum cognitionem excedunt. Non autem secundo modo». Cfr. Capreolum in ll| d. 23. contra Scotum et Aureolum. — Cf. etiam S. TnoM. I.a q. 64, a. 1. II.a II M q. 5, a. 2, *de Malo,* q. 16, a. 6.

Unde sicut discipulus quandoque non intelligit principium methaphysicum in M sed solum materialiter in exemplis ad manuductiomru iillcgntis, ita daemon non tingit veritatem primani increatam seu Revelationem ,u Itv.im essentialiter snperf· turalem nisi per miracul i quibus sensibiliter confirmatur ‹ (. quiie dicenda sunt m(B de Credibilitate.

* Cf. I'. I.ACOHDAIRlt, 17.1· (*'miter* , f II. ll 1.1.1 111 (ill m H·).

B. *Connexio autem, mysteriorum,* inter se et cum fine ultimo hominis, partim revelatur, partim deducitur a Sacra Theologia. Mysterium supremum cui omnia alia subordinantur, sicut in Mataphysica ge-Bierali omnes notiones sub notione entis ordinantur, est *mysterium vitae 'intimae Deitatis,* quod in dogmate *Trinitatis* explicite exprimitur. *Vita \upernaturalis giatiae* ad quam elevatus est homo ab initio creationis ■nae, revelatur ut participatio vitae intimae Dei, seu divinae naturae. *J'eccatum* originale et peccatum mortale in genere est privatio huiusce \itae gratiae; mors et diversae *poenae* sicut poena infermi sunt consequentia peccati. *Redemptio* autem per *Verbum incarnatum* est peccati reparatio. Effectus denique Redemptionis sunt *vita Ecclesiae, virtus sa-tiamentorum, iustificatio, gratia* nobis reddita, et *virtutes supernaturales* Ipiibus homo ordinatur ad *vitam aeternam,* quae in visione et fruitione ntiae divinae ac S. *Trinitatis* consistit.

Hae connexiones sunt revelatae, ac constituunt *doctrinam fidei* a Christo et Apoilihs praedicatam, antequam constitueretur Sacra Theologia. Haec autem scientia in. onnexiones magis explicite exponit et conclusiones theologicas deducit, sicut Mekpliysica magis explicite proponit connexiones veritatum rationis naturalis. Theoli.ji.i sic est tides quaerens intellectum» et proprie, ut dixit S. Thomas, «scientia lui' Iternata scientiae Dei et beatorum» I.a q. 1, a. 2, et « velut quaedam impressio livmae scientiae» in nobis (ibid. a. 8 ad 2. m). Itaque de mysteriis acquiritur «fruc-ii ' issima intelligentia » et revera homo fidelis docetur a Deo doctorc ut perveniat il evidentiam scientiae divinae, seu ad visionem Dei essentiae.

Quoad subordinationem. Mysterium Trinitatis est omnium altissimum ct quoad i, obscurissimum, sed cum fiet nobis evidens, sub lumine gloriae, tunc ipso facto alia ii i ria supernaturalia quae ab illo essentialiter dependent, erunt nobis evidentia. Ium sumus discipuli credentes propter auctoritatem magistri ; est progressiva ini-m ' ad scientiam divinam, et iam in obscuritate fidei contemplamur connexionem n riorum cum supremo.

S. *Trinitas*
P

F	S
Creatio et elevatio	Vita aeterna
Peccatam originale	Communio Sanctorum
Incarnatio	*Charitas*
Redemptio	Spes
Ecclesia	Fides divina
Sacramenta	Gratia
Corpus Christi	Missio S. Spir.

i Omnia procedunt a Deo, ct ad Deum convertuntur; primo manifestatur Pater ll itione et elevatione supernatural! qua filii eius sumus, postea manifestatur Fi-l n Incarnatione, Redemptione, in Ecclesia et sacramentis praesertim Eucharistia, n l l manifestatur Spiritus Sanctus in sanctificatione progressiva animarum usque vil llll unitivam cum Deo et ad beatificam visionem.

, 111. Explicnlio notionis dogmatis. Dogma, ut dictum est, 'nudum Ecclesiam, habet ad mysterium revelatum sicut asseitio

ad rem assertam. Dicitur dogma definitum si proponitur a solemni Eii clesiae indicio, dicitur dogma catholicum si proponitur ab ordinario el universali magisterio Ecclesiae, sine solemni definitione.

Unde dogma se habet iudicium *Ecclesiae docentis,* sicut propositi» exterius formulata a magistro humano ad eius iudicium internum ; ei dogma se habet ad iudicium fidei *Ecclesiae discentis* sicut regula, not· ma, veluti propositio formulata a magistro ad mentem discipuli. Sic sentialiter differt haec notio catholica dogmatis a notione moderiiistic· iuxta quam revelationis propositio non est proprie *magisterium* sed lum recta expressio experientiae Christianae.

Dogma, prout est aliqua propositio credenda, est aliquid *complexum,* dum e contti mysterium fidei, scilicet res ipsa credita, est *aliquid incomplexum,* v. g. mysterium vitat intimae Dei. Hoc explicatur a S. Thoma II.a II.ae q. t, a. 2. Utrum obiectum fidei sit aliquid complexum per modum enuntiabilis ? « Respondeo dicendum, quod cogniti sunt in cognoscente secundum modum cognoscentis. Est autem modus proprius humatu intellectus, ut componendo et dividendo veritatem cognoscat, sicut supra (I.a 85,· dictum est. Et ideo quae sunt secundum se simplicia, intellectus humanus cognosce secundum quamdam complexionem : sicut e converso intellectus divinus incomplc® cognoscit, ea, quae sunt secundum se complexa. Sic ergo obiectum fidei duplicit® considerari potest. Uno modo *ex parte ipsius rei creditate.* Et sic obiectum fidei est afl' quid *incomplexum,* scilicet res ipsa, de qua fides habetur. Alio modo *ex parte credenM* Ft secundum hoc obiectum fidei est aliquid *complexum per modum enuntiabilis* », \a 2.m. « *Actus autem credentis non terminatur ad enuntiabile, sed ad rem.* Non enim f(n mamus enuntiabilia, nisi ut per ea de rebus cognitionem habeamus, sicut in scient® ita et in fide ». Ad 3.m. « Visio autem patriae non erit per modum enuntiabilis, sed |«' modum simplicis intelligentiae ». Sic sufficienter explicatur distinctio inter propow tionem dogmaticam et mysterium creditum. *Quod creditur non est formula dogmatici sed mediante hac formula creata, ipsum mysterium,* « profunda Dei » ut ait S. Paulin Mysterium *increatum* et absolute supematurale vitae Dei intimae est obiectum prt marium nostrae fidei, quae propterea est essentialiter supernaturalis, quamvis notion® quibus conficitur formula dogmatica, sint naturales, ut notiones naturae et persona®

Inter autem dogmata, seu inter credibilia, *quaedam vocantur articuli fidei, sunt cn dibilia principalia* quae, ad modum primorum principiorum rationis, coaptatione· specialem important ad alia credibilia, in illis aliquo modo contenta. Sic fides nosti· reducitur ad duodecim (vel iuxta quosdam ad quatuordecim) articulos fidei in symb® Apostolorum determinatos[2]. *Catechismus Concilii Tridentini* sic explicat divisione· Symboli: «Cum multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum singu

[1] Et hoc non satis consideratur a nominalibus et molinistis, qui tenent fid® nostram esse solum supernaturalem quoad modum, ac proinde fidem naturalem, ® est in daemone, habere idem obiectum formale specificativum ac. nostram fidem sup· naturalem infusam.

Revera e contra lumen infusum fidei illustrat et elevat notiones et verbum quili»· conficitur formula dogmatica. In hac enim formula verbum *est* diversimode affuine potest: in fide naturali daemonis affirmatur naturaliter, sub lumine naturali proptp evidentiam signorum (II.a H.ea q. 5, a. 2, ad 2) ; in fide supernatural! infusa affirit Hu snpernaturalitcr et infallibiliter sub lumine infuso.

Ita, analogice, eadem conclusio diversimode affirmatur vel propter evidenti® demonstrationis, vel propter auctoritatem magistri, et tum: fides et scientia de eu^H propositione·specifice dlvorsificantur ut habitus propter diversitatem motivi lornui|l>

[2] Cf. II.a II.ae q, t, a 6 et 8.

.•im, vel universe, certam et firmam fidem habére oportet , tum vero illud primo, ac essario omnibus credendum est, quod veluti *veritatis /undamentum,* ac summam *divina essentiae unitate et trium personarum distinctione,* earumque actionibus, quae i iccipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipse nos docuit. Huius mysterii doc-rinam breviter in Symbolo Apostolorum comprehensam esse Parochus docebit. Nam maiores nostri, qui in hoc argumento pie, et accurate versati sunt, observaverunt *lres* potissimum *partes* ita distributum videri ; ut in una, *divinae naturae prima sona, et mirum creationis opus* describatur : in altera, *secunda persona et humana,* r. *demptionis mvsterium* in tertia, *tertia item persona, caput et Ions sanctitatis nostrae* uiiis et aptissimis sententiis concludatur [1·]

§ IV . **De dogmntis immutabilitate, ac de eius progressiva iu-**elligentia. — Iuxta Cone. Vatie., ut supra dictum est, «sacrorum ■gmatum is *sensus perpetuo est retinendus,* quem semel declaravit sancta inter Ecclesia ». Attamen, ut ait Concilium, ibidem, citans verbaS.Vincfitii Lirinensis, ita ut *acrescat...* et multum vehementerque proficiat, :im singulorum quam omnium, tam unius hominis quam totius Eccleiae, aetatum ac saeculorum gradibus, *intelligentia,* scientia, sapientia ; ' | in suo dumtaxat genere, *in eodem scilicet dogmate, in eodem sensu* ademque sententia». Denz., 1800-1818.

Ad huius explicationem oportet distinguere propositionem doctrine fidei .1. post Christum et Apostolos, et *B* ante Christum.

A. *Post Christum et Apostolos, eadem fidei doctrina, iam l>erjecte revelata magis ac magis explicite proponitur ab <clesia.* —De hac propositione loquitur Concilium Vaticanum. Dicit him ibidem : *aneque fidei docttina,* quam Deus revelavit, vehit philo-•phicum inventum proposita est humanis ingeniis *perficienda, sed tam-divinum depositum* Christi Sponsae tradita, fideliter custodienda t infallibiliter declaranda ».

Unde post Christum et Apostolos, Revelatio est completa, non fit ■■■ Revelatio communis, fiunt solum novae revelationes privatae quae " i pertinent ad infallibilem doctrinam Ecclesiae (Denz., 1787, 2021). 1'iplius, *homines non posant suo ingenio perficere doctrinam divinam*

| 1· Pars. *1* Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae.
2· Pars. *2* Et in unum Dominum fesuni Christum, Filium Dei unigenitum. Dominum nostrum.
3 Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.
4 Fassus sub Pcntio Pilato, crucifixus mortuus et sepultus.
5 Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis.
6 Ascendit ad caelos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.
7 Inde venturus est iudicare vivos et mortuos.
3· Pars. *8* Credo in Spiritum sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre filioque procedit.
9 Credo sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum Communionem.
10 Remissionem peccatorum.
11 Carnis resurrectionem.
12 Vitam aeternam.

Hi autem articuli respondent mysteriis sequentibus quorum connexionem supra llh .ivimus :

1’ Pars. Mysterium Paternitatis divinae, ac mysterium Creationis.
2“ Pars. Mysteria Filiationis divinae. Incarnationis, Redemptionis.
3“ Pars. Mysteria processionis Spiritus Sancti, sanctificationis animarum, vitae aeternae.

Ecclesiae traditam, eam adulterarent aut cum ea elementa fallibiliami-scerent. Ecclesia igitur doctrinam a Christo et Apostolis sibi transmissam non potest augere nec minuere ; ideoque *fidei doctrina* in se *immitia bilis est, non perficienda,* nam ut fidei veritas credatur, opus est ReJ velatione divina, qua constituitur credendum in se.

Attamen quoad nos numerus credendorum potest augeri prout doctrina revelata magis explicite proponitur per magisterium *Ecclesiae Q* nam doctrina iam a Christo revelata non est credenda, *quoad nos,* nisi dum sufficienter proponitur ab Ecclesia. Ecclesia autem veritates revelatas in S. Scriptura vel Traditione contentas paulatim et successive proponit, prius in magisterio ordinario, postea solemni iudicio per definitionem, et de uno et eodem dogmate possunt esse plures formulae quarum posteriores sunt magis explicitae. Sic Ecclesia *nove non ηοΐΛ* proponit.

Verbi gratia primitiva formula dogmatis Incarnationis est Verbum caro tactum est » ; postea magis explicite definitur : ‹ Verbum Deo Patri consubstantiale homo factum est». Item omnes fideles primitivae Ecclesiae credebant Beatam Mariam Vu ginem esse « gratia plenam » sine restrictione, postea autem haec gratiae plenitudo magis explicite definita est ut continens etiam gratiam immaculatae conceptionis Ita in ordine naturali, prima rationis principia magis explicite exprimuntur a philosophia quam a ratione naturali, item definitiones reales per genus et differentia· sunt magis explicitae quam definitiones nominales seu vulgares, v. g. definitio thoj mistica libertatis est magis explicita quam vulgaris definitio, sed non aliam rem e» primit. Et frequenter maior labor requiritur ad « venationem bonae definitionis » ut aieabt Aristoteles[2], quam ad deducendas proprietates ex definitione explicita. V. M molinistae nondum cum thomistis consentiunt quoad definitionem libertatis humanae

Unde post Apostolos secundum explicationem dogmatum crescit *intelligentia rerum fidei pro tota Ecclesia,* cum Spiritus Sancti assij stentia sine nova Revelatione. Hoc longius exponitur in tractatu llr Ecclesia '.

Haec explicatio fit triplici modo :

a) *Scientifica propositione* eorum quae antea quidem *explicite* credebantur s· *modo populari.* Sic mysterium SS. Trinitatis primum traditum est sub forma genera· postea autem definita est consubstantialitas personarum divinarum.

b) Explicita propositione eorum quae nonnisi *impliciti* in fontibus Revelationi! continentur. V. g. immaculata conceptio B. Mariae Virginis.

[1] Ab initio Ecclesiae Christi omnes fideles crediderunt actu implicite immaculata· conceptionem, dum credebant sine restrictione plenitudinem gratiae B. Mariae Virgini· Et qui negabant immaculatam conceptionem, nesciebant se hanc veritatem actu impii* cite credere. Haec negatio non procedebat ab eorum fide sed ab eorum ratione errati· Postea Ecclesia definivit explicite id quod revera erat actu implicite in fide divina omnium. — Item aliquis philosophus, habens veram notionem communem liberi arbitri· potest errare dum illud definit philosophice, et postea veram definitionem philos·phicam libari arbitrii invenit : iam illam habebat implicite in notione sensus commun· sed nesciebat se illam iam habere.

[2] Cf. AlttSTOTKI.ltM, *Post. Anal.,* I. II, comm. S Thomae lect. 14 ad 20.

[3] Cf. Dk (.hooi, ‹‹‹· *Ecclesia,* 190O, p i<>o, 37J, 471. 78η. — Vacant, *Eludes* Com. t. II, p jHi, et *Dili. 1'hifol. rath* art. Dogme, et art. Explicite.

c) *Diserta et certa propositione* eorum quae *obiter* aut *praxi* tantum edocta fuerant. Hic progressus, sicut praecedens, non competit nisi veritatibus secundariis quas xplicite credere necesse non est. Ita v. g. validitas baptismi ab haereticis collati.

Causa principalis huiusce progressus est invisibilis assistentia Spiritus Sancti nisae secundariae sunt investigatio studiosa theologorum, fidelium devotio. — Inter occasiones recenseri debent haereses, et profectus naturalium scientiarum praesertim philosophiae.*

B. *Ante Christum eadem fidei doctrina magis ac magis explicite manifestata est per successivas llevelationes.*— Sic revit numerus articulorum fidei, sed fides priorum Patrum fuit substantialiter eadem ac fides posteriorum, scilicet fides supematuralis um eodem obiecto formali primario (vita Dei intima) et eodem motivo formali (auctoritas Dei revelantis).

Hoc explicatur a S. Thoma, II.a, II.ae, q. 1. a. 7.* Summatim dicit : Ante Christum, ab initio mundi, revelata sunt prima credibilia quae sunt quasi prima principia totius fidei, in quibus implicite continentur cetera credibilia posterius revelanda. Haec *ptima credibilia* sunt quod *Deus est et remunerator est.* Postea paulatim magis ac magis explicite revelata sunt mysteria Incarnationis, Redemptionis, Trinitatis. Semper tamen fides est specifice eadem, quia ut dicit S. Thomas « quaecumque posteriores crediderunt continebantur in fide praecedentium Patrum, licet implicite » 3.

1 *Quoad cognitionem Apostolorum* cf. Vacaxt, *op. cit.,* I, p. 378. « Selon les Con- des de Trente et du Vatican, toutes les vérités, qui entrent dans le dépôt de la révélation chrétienne, ont été manifestées aux Apôtres, avant la mort de S. Jean. S'ensuit-il que les Apôtres ont connu explicitement tous les points que Γ Eglise a définis ou qu'elle définira à travers les siècles ?... Il y aurait témérité à penser que la science infuse des Apôtres fut inférieure à la science acquise des Pères et des théologiens ; mais en manifestant aux Apôtres avec une *netteté* incomparable, les *principes nécessaires* qui ■'instituent *le tond* de la doctrine chrétienne, Dieu a pu leur laisser ignorer los *appliions contingentes* qui devaient en être faites à travers les âges ».

1 Utrum articuli fidei secundum successionem temporum creverint ? « Respondeo dicendum, quod ita se habent in doctrina fidei articuli fidei, sicut principia per se nota in doctrina, quae per rationem naturalem habetur. Jn quibus principiis ordo quidam invenitur, ut quaedam in aliis simpliciter contineantur . sicut omnia principia reducuntur ad hoc. sicut ad primum, *Impossibile est simul affirmare et negare,* ut patet ▷-r Philosophum in IV Met. tex. 9. Et similiter omnes articuli implicite continentur in aliquibus primis credibilibus: scilicet ut credatur Deum esse et providentiam habere circa hominum salutem, secundum illud ad Hebr. XI *Accedentem ad Deum portet credere, quia est, et quod inquirentibus se remunerator sit* In esse enim divino in- luduntur omnia, quae credimus in Deo aeternaliter existcre, in quibus nostra bealitudo consistit. In fide autem providentiae includuntur omnia, quae temporaliter a I'co dispensantur ad hominum salutem, quae sunt via in beatitudinem. Et per hunc mi modum aliorum subsequentium articulorum quidam in aliis continentur : sicut in fide Redemptionis humanae implicite continentur et Incarnatio Christi, et eius Passio et omnia huiusmodi.

« Sic ergo dicendum est quod *quantum ad substantiam articulorum fidei,* non est - tum eorum aiigmentum per temporum successionem : quia quaecumque posteriores ■ diderunt, continebantur in fide praecedentium Patrum, licet implicite. Sed *quantum ‹ll replicationem* crevit numerus articulorum, quia quaedam explicite cognita sunt a I ulerioribus, quae a prioribus non cognoscebantur explicite».

' S. Thomas profunde ac praecise scribit *implicite* et non *virtualiter,* quamvis istud In l.-erbium *implicite* non sil eodem modo accipiendum in hac quaestione ante Christum • l post Christum ut statim dicemus, in dubio solvendo.

Unde duo prima credibilia scii, quod Deus est et remunerator est, non sunt solum de Deo ut auctore naturae, sed *de Deo auctore ordinis', supernaturalis gratiae,* et de providentia et *remuneratione* non solum naturali sed *supernaturali.* Propterea « Deus Abraham, Deus Isaac,· Deus lacob » dicitur |; Deus salutaris noster » « Deus vivus », « Deusi noster refugium et virtus » Ps. 45. « Pater meus es tu : Deus meus : ctl susceptor salutis meae » Ps. 88, 27. Non agitur solum de Deo ut est Primus motor ac Actus purus naturaliter cognoscibilis. Non potest enirifl dici quod mysteria supernaturalia quae credimus continebantur impli-4 cite in cognitione naturali quam Aristoteles habuit de Dei existentia ex rebus sensibilibus. Ratio naturalis cognoscit Deum sub ratione *entis,* uti primum Ens et primam causam rerum naturalium. Fides divina cogno·· scit Deum sub ratione intima et eminentissima *Deitatis,* scilicet secundum suam vitam intimam. Cf. 11" II,, q. 174, a. 6 « Revelatio prophetica in quantum ordinatur ad fidem *Deitatis* crevit secundum tres tein<1 porum distinctiones scilicet ante legem, sub lege et sub gratia ».

Sic fides, quae semper fuit necessaria ad salutem, semper fuit eadem specifice ; propterea damnatur haec propositio « fides late dicta ex te-« stimonio creaturam sufficit ad justificationem », Denz. 1173. Ex hac enim fide late dicta cognoscitur Deus ut auctor naturae, non vero ut. Pater caelestis, auctor gratiae '.

Distinguendum est igitur ante Christum et post Christum et Apo-I stolos. Ante Christum eadem fidei doctrina magis ac magis *explicite revelatur.* Post Christum et Apostolos eadem fidei doctrina iam perfecte revelata magis ac magis *explicite proponitur* ab Ecclesia.

Pubiuin. — Quare vero S. Thomas dicit fidem Veteris Testamenti continere *implicite* mysteria supernaturalia a Christo posterius revelanda ? Hic transitus de implicito ad explicitum videtur solum ad progressivam cognitionem dogmatis posfl Christum. Nam continere *implicite* est continere *actu confuse.* Quare S. Thomas non dixit: fides Veteris Testamenti continebat *virtualiter* mysteria posteriorius revelatas Continere virtualiter est continere non actu confuse, sed in potentia sicut principium continet virtualiter conclusionem, et genus species subordinatus.

Respondetur : est duplex explicatio (seu explicitatio) et huiusce duplicis explica»! fionis habemus analogiam in cognitione naturali : a) notio explicatur in aliis notio·nibus subordinatis : &) una eademque notio, v. g. libertatis, prius cognoscitur confusej postea vero distincte.

a) Notio entis *actu implicite* continet notiones inferiores quae exprimunt enti·modalitates et non aliquid extra ens, quia extra ens nihil est. Propterea ens non ‹ si genus, nam genus solum *virtute* (non actu implicite) continet differentias specifica·subordinatas, quae sunt ei extrinsecae, sic rationabilitas extrinseca est animalitati 'J

l Doctrina huiusce articulus S. Thomae perfecte cohaeret cum art. IV et V eiusdeit·quaestionis, in quibus probatur aliquid non posse esse simul scitum et creditum .il' eodem secundum idem. Nam qui scit existentiam Auctoris naturae vel Providentia·naturalis non potest simul has veritates credere, sed simul potest et debet credi t·', existentiam Dei Patris caelestis, auctoris gratiae, et Providentiam supernatural) ma Haec enim non sunt praeambula fidei sed duo prima credibilia per se ab omnibus crif·denda (cf. *dc Veritate,* q. 14, a. q ad 8).

2 Bil luakt , Dissert, prooem. a, 7. Propositio contenta in deposito fidei *virtual/tcA connexive* non pcrtlnot ad fidem sed ad theologiam , propositio contenta in deposito

Item Deitas (vita Dei intima) et Providentia supernaturalis, quae sunt prima l t .libilia, *actu implicite* continent mysteria supernaturalia posterius revelanda, scii. Tiinitatem, Incarnationem, Redemptionem. Haec enim mysteria non sunt extra Deiłlem, nec extra Providentiam supernaturalem, sicut modalitates entis non sunt exii.l ens.

Unde fides divina, sub Veteri Testamento, evolvitur, sicut ratio naturalis pueri •piae cognoscit prius ens et postea alias notiones sensus communis scii, notiones veriti lis, bonitatis, vitae, intelligentiae, libertatis, etc. Haec explicitatio fit igitur per imtiones novas et tamen extrinsecas. Nova (et non solum nove) manifestata sunt.

b) Una eademque notio prius cognoscitur *contuse* postea vero *distincte.* V. g n.'lio vulgaris libertatis est confusa, notio philosophica libertatis est distincta, exprimit genus et differentiam specificam. Haec explicatio fit non per notiones novas sed |ix r maiorem distinctionem eiusdem notionis4.

Item, post Christum, Incarnatio Verbi prius cognoscitur confuse, et postea dislincte secundum formulam consubstantialitatis: vel plenitudo gratiae B. Mariae Virginis prius cognoscitur confuse et postea distincte secundum formulam immaculatae conceptionis. Item per plures propositiones explicatur aliquod factum complexum lll administratio sacramentorum a Christo institutorum.

Unde ante Christum et post Christum est solum explicitatio primorum credibilium, sed non eodem modo.

Haec suffiiciunt ad explicationem theologicam notionis mysterii et dogmatis.

Ihlei *implicite* aut *virtualiter inclusive* est revelata *quoad se* etsi nondum *quoad nos* quia nondum ab Ecclesia proposita.

l Plerique thomistae et multi theologi omnium scholarum tenent (contra Vasquez, Vega, Suarez, I-ugo) Ecclesiam non posse definire tamquam *dogma fidei* conclusionem theologicam solum virtualiter-connexive revelatam, sed posse tantum infallibiliter il.unnare negationem huiusce conclusionis theologicae certae. Dogma enim fidei debet l ontineri · in verbo Dei scripto vel tradito, tamquam divinitus revelatum « (Denz., l 02), et credendum est *unice* propter auctoritatem Dei revelantis. Quod autem est nnhim cum revelatis connexum nequit sdici simpliciter et proprie revelatum, sed distinguitur a revelato. —Praeterea Ecclesia non solum infallibiliter custodiret ct expli- l net depositum fidei, sed *perficeret doctrinam fidei, conderet nova dogmata,* si per definitionem faceret de fide quod antea fidei divinae non erat obiectum. — Denique si praedicta conclusio theologica definiri posset tamquam dogma fidei, quare concluu....tes theologicae certae etiam valde remotae, similiter definiri nequirent ? Sic magna pus Summae Theologicae S. Thomae fieri posset dogma fidei ; quod non potest admitti,, rmn haec non sint simpliciter et proprie revelata.

Oportet igitur accurate distinguere inter conclusionem theologicam solum virtuaIil- i-connexive revelatam et veritatem implicite sed formaliter revelatam. Revera in jir.ixi valde difficilis est quandoque talis distinctio ante Ecclesiae definitionem. Cf. Salmanticbnses, *de fide,* disp. I, n. 124-133, De Groot, *de Ecclesia,* . IX, a. II, Tan- V l rey, *de Fide,* n. 190.....

Non possumus corca hoc admittere particularem sententiam P. Marin Sola, O. P. l positam in suo libro *I.a Evolution liomogenae dei dogma catolico,* 1923. Vide ea quae «iipra diximus c. I art. I, § V, de conclusione theologica et in nostro tractatu *de Deo* 1938, p. 43-49.

Quoad opinionem contrariam cf. Vega, *in Trident,* l. IX, c. 39; Suarez, *de Fide-* •li· p III, sect. XI; De Lugo, *de Tide,* disp. I, ŋ. 268-277·

CAPUT VI.

DE NOTIONE SUPERNATURALITATIS

Dividitur in duos articulos :

Art. i. Notio catholica et heterodoxae notiones supernaturalitatis.

Art. 2. Explicatio theologica catholicae notionis supernaturalitatis^

Art. I.

Notio catholica et heterodoxae notiones supernaturalitatis.

I. Status quaestionis et definitio nominalis supernaturalitatis.

II. Notio catholica supernaturalitatis ac ordinis supernaturalis.

III. Heterodoxae notiones supernaturalitatis ac ordinis supernaturalis.

§ I. A Status quaestionis. B. Definitio nominalis supernaturalitatis. — -4. Post notiones Revelationis, mysterii et dogmatis, oportet exponere notionem supernaturalitatis, et ordinis supernaturalis ; intendimus enim probare contra naturalistas seu rationalistas possibilitatem et existentiam alicuius Revelationis supernaturalium mysteriorum, id est Christianismum esse non solum superiorem formam naturalis evolutionis sensus religiosi, sed religionem essentialiter supernaralem ac infallibiliter veram in omnibus suis dogmatibus ac praeceptis.

Isti autem adversari, scii, naturalistae vel negant simpliciter existentiam ordinis supernaturalis (ut pantheistae evolutionistici, qui identilicant naturam et intelligentiam divinam cum intelligentia humana in pei petuo progressu), vel negant cognoscibilitatem ordinis supernaturalis (ut agnostici.sive sint empiristae, sive idealistae ut positivistae et KantistaijJ

Ideoque, ab initio discussionis, necesse est dicere quid Ecclesia catholica intendit significare per haec verba : ordo supernaturalis, quaoJ nam sit notio catholica supernaturalitatis. Naturalistae qui negant exi·stentiam aut cognoscibilitatem ordinis supernaturalis, vel admittunt nostram definitionem huiusce ordinis, et tunc eorum negatio contradi, tio nostrae affirmationem huiusce ordinis, et tunc eorum negatio efl contradictio nostrae affirmationis, vel aliud intelligunt hoc nomine ol prius instruendi snnt quid significat istud nomen secundum Ecclesianl catholicam. Secus disputatio impossibilis esset.

/4. Iam quidem *definitio nominalis et confusa* supernaturalitatis hii| beri potest ex simplici consideratione huiusce nominis. Supernaturfl·

enim significat quod est supra naturam. Nomen autem naturae communiter duplicem significationem habet : exprimit vel essentiam cuiuslibet rei (v. g. loquimur de natura auri, aut argenti, aut hominis) vel complexum omnium rerum universi ab invicem dependentium secundum leges determinatas. *Supernaturale* igitur communiter significat *quod est •<pra naturam collective sumptam, scilicet supra leges naturae.* Proinde effectus supernaturalis dicitur qui non potest *produci* secundum leges n iturae ; et veritas supernaturalis dicitur quae non potest *cognosci* secundum leges naturales intellectus nostri.

Ex hac definitione nominali melius apparet status quaestionis cuius ilutio dependet a notione naturae in genere, et speciatim a distinctione inter naturam creatam et naturam divinam. Etenim *pantheistae,* qui sustinent unam eamdemque naturam esse Dei et rerum omnium universi P i. C. Vatie., Denz. 1803, 1804), negant existentiam ordinis supernalmalis, quia nihil est supra naturae quae cum Deo identificatur ; Deus ◀ 4, iuxta eos, principium immanens totius evolutionis naturalis. — Qui vero, ut *deistae,* admittunt distinctionem essentialem Dei a mundo, sed negant Deum posse libere agere praeter ordinem naturae, reiiciunt possibilitatem effectus supernaturalis, scii, miraculi. — Denique, quidam *theistae,* ut semirationalistae, admittunt distinctionem essentialem Dei a mundo et possibilitatem miraculi, sed nolunt distinguere in Deo ordinem mysteriorum naturalium (ut intima conciliatio immutabilitatis et liber- t itis divinae) et ordinem mysteriorum supernaturalium (ut S. Trinitas), proinde admittunt possibilitatem effectus supernaturalis, non vero velitatis supernaturalis. Contra hos omnes Ecclesia catholica affirmat existentiam ordinis non solum effectuum supernaturalium, sed veritatum supernaturalium. Considerandum est igitur quid exacte intelligit l rclesia nomine supernaturalitatis.

§ II. **Notio catholica supernaturalitatis et ordinis supernntumiis.** — Ecclesa catholica definit supernaturale, non solum confuse ' quod est supra naturam » sed praecise : *quod est supra omnem naturam· creatam, prout excedit vires et exigentias cuiuslibet naturae creatae,* quamvis non excedat capacitatem passivam perfectibilem, et convenu utiam nostrae naturae. — Praeterea, supernaturalitas, iuxta Eccle- '.i.nn, saltem duplex est, scilicet : i° *supernaturalitas miraculorum, quae jxcedit vires efficientes* (seu causalitatem) et exigentias cuiuslibet naturiv creatae, non vero vires cognoscitivas naturae humanae; 2° *superualuralitas mysteriorum stricte dictorum, ac vitae gratiae et gloriae, quae* l l *-dit* non solum vires efficientes et exigentias cuiuslibet naturae creal n , sed etiam *vires cognoscitivas et appetitivas* (vel meritum naturale) cuiuslibet naturae intellectualis creatae.

i" Haec doctrina catholica clare habetur quoad *supernaturalitatem funiculi* ex definitionibus C. Vaticani, Denzinger, n. 1818, canon 4, de |i'l· , et capitulo correspondente n. 1790, in quo dicitur miracula esse p l.i· Ia divina, quae cum Dei omnipotentiam luculenter commonstrent, l uiae Revelationis signa sunt certissima et omnium intelligentiae accon l lata». Ex quo habetur miracula excedere omnes vires effectivas cuius- l naturae creatae, non vero vires cognoscitivas nostrae rationis.

Quoad *supermituralitaiem mysteriorum stricte dictorum, sicut et*

gratiae ac gloriae, doctrina Ecclesiae habetur *A.* ex damnatione naturalismi, seminaturalismi ac pelagianismi, et *B.* ex damnatione pseudosupernaturalismi Baii et lansenistarum. Naturalistae enim et semi-i naturalistae negant mysteria esse supra *vires* cognoscitivas nostrae rationis ; pseudosupernaturalistae negant mysteria Christianismi, gratiam et gloriam esse supra *exigentias* nostrae naturae.

Breviter tradendae sunt liae declarationes Ecclesiae.

A. *Contra naturalismum,* habentur definitiones iam citatae, Cone. Vatie. (Denzj 1808) : Si quis dixerit hominem ad cognitionem et perfectionem, quae naturalem superet, divinitus evehi non posse, sed ex seipso ad omnis tandem veri et boni posd sessionem iugi profectu pertingere posse et debere; Λ. S. ». Item capit. (Denz., 1795)! « Hoc quoque perpetuus Ecclesiae catholicae consensus tenuit et tenet, *duplicem ess» ordinem cognitionis,* non solum *principio,* sed *obiecto* etiam distinctum : principio quii dem, quia in altero naturali ratione et altero fide divina cognoscimus ; objecto autem, quia praeter ea, ad quae naturalis ratio pertingere potest, credenda nobis propontuw tur mysteria in Deo abscondita, quae nisi revelata divinitus, innotescere non possunt «j Imo, iuxta Ecclesiam, ut ibid, dicitur : « Divina mysteria suapte natura intellectum creatum (et non solum humanum) excedunt ».

\ntea Concilium damnavit (Denz., 1803, 1804) pantheismum, qui est naturalism! fundamentum, nam ex pantheismo sequitur Deum non creasse libere mundum, nee posse agere libere ad extra praeter determinismum naturae, seu facere miracula, nec habere vitam supernaturalem excedentem infinite diversos gradus vitae creatae. Cf. etiam Syllabum Pii IX (Denz., 1701-1708) praesertim propositionem t.am ex qua sequuntur ‹a, 3"l, 4a, 5·.

a) *Contra semirationalismum,* Ecclesia definit: «divina mysteria suapte naturti intellectum humanum sic excedunt, ut etiam revelatione tradita et fide suscepta ipsius tamen fidei velamine contecta maneant», nec posse per rationem rite excultam e naturalibus principiis intelligi et demonstrari ». C. Vat., Denz., 1796, 1816,

Unde ordo veritatis supernaturalis, iuxta Ecclesiam excedit *obiective* omnem intellectum creatum, ita ut mysteria hiuscc ordinis non possint cognosci sine supernatural) revelatione, nec post Revelationem demonstrari.

A) *Contra pelagianismum et semipelagianismum,* definitum est ad credendum fide divina mysteria supernaturalia non solum necessariam esse Revelationem externam sed etiam gratiam internam, item ad diligendum Deum et operandum ut oportcl ad salutem, imo etiam « ad pium credulitatis affectum» qui est initium fidei. Haec autem gratia interna, iuxta Ecclesiam, est supra omnes vires creatas, et gratuite nobis datiq a Deo, non enim debetur merito naturali, nequidem orationi. Cf. Concilia Carthagl nense (Denz., 104, 105), Ephesinum (Denz., 126), epist. S. Coelestini I (Denz., i 38 141). Cone. Arausicanum II (Denz. 17b, 177, 178, 179, 180, 198).

Unde iuxta Ecclesiam ordo veritatis et vitae supernaturalis excedit *vires* nostril) naturae non solum obiective, sed etiam *subiective,* scii, etiam post Revelationem quobiective supernaturalia proponit, non possumus subiective ea debite credere et dill gere sine gratia interna supernaturali, debet enim esse proportio inter actum cognii tionis vel amoris et obiectum cognitum vel amatum.

B. *Contra pseudosupernaturalismum Baii.* Ecclesia definit ordinem veritatis et **J** tae supernaturalis excedere absolute non solum vires sed etiam *erigeniias* natural humanae ac angelicae. Cf. S. Pium V (Denz., 1001-1008, 1021, 1024, 1034, 1042, 100I 1063, 1064, io‹>9, 1079). Sufficit citare 21.am prop. Baii (n. 1021) : llni.m.u- natural

blimatio et exaltatio in consortium divinae naturae *debita* fuit integritati primae ‘aditionis, et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis». Haec damnata | |-sis Baii iam erat apud priores protestâtes, ut I.utherum, et postea Tansenistiae ean-I| m doctrinam admiserunt (cf. Quesnel, Denz., 138.1, 1385), propterea dicebant: natura Immani privata dono iustitiae originalis non est libera nisi ad malum sine gratia bi-li, ratoris », Denz., 138.

His temporibus modernistae negaverunt etiam mysteria et vitam Christianismi exce-I re exigentiam nostrae naturae. Cf. Denz., 2103.

Sic sufficienter determinatur notio catholica supernaturalitatis, I■ quoad causalitatem (miracula) et quoad cognitionem (mysteria). (hiando vero Ecclesia loquitur de ordine supernaturali, sine addito, agitur de ordine veritatis et vitae supernaturalis, cf. Denzinger, 1795, 1026, 1928, 2103.

§ ГIT. **Heterodoxae notiones supernaturalitatis.** — Sunt praedi-I tae damnatae notiones, quae sic dividi possunt : i° quoad supernatu-ralitatem mysteriorum, 20 quoad supernaturalitatem miraculorum. Hoc exponendum est ut appareat quomodo errores ad invicem oppo-siti in confusione naturae et gratiae conveniant.

i° *Quoad supernaturalitem mysteriorum et vitae Chri-stianismi.* Opponuntur quodammodo naturalistae et pelagiani ex una parte et pseudosupernaturalistae, id est priores protestantes, Baius et lansenius ex altera parte, et tamen conveniunt in confu-ione ordinis naturalis et ordinis supernaturalis ; generaliter syste-mata extrema erronea proveniunt ex eadem ignorantia altioris con-eptionis in qua conciliantur diversi veritatis aspectus.

A. *Naturalistae,* ssmirationalistae, pelagiani aperte destruunt aut mimiut supet ıituralitatem mysteriorum et vitae Christianismi. Nam naturalismes reduc it mysten.| |› rnaturalia ad mysteria naturalia quae sine Revelatione cognosci possunt saltem quoad eorum existentiam, et reducit vitam Christianam ad honestatem naturalem. Semi | l'ionalistae reducunt mysteria supernaturalia ad mysteria naturalia, quae saltem post I. velationem demonstrari possunt. —Pelagianismus reducit vitae Christianam ad Vitam moralem naturalem, prout, saltem post Revelationem, possumus sine gratia interna ni christiani vivere.

Propterea acatholici, praesertim rationalistae, sa'epe naturale vocant, sub respectu nitionis, quoi est sensibile, supernatural© autem quidquid experientiam praeter-. iiditur; vel naturale dicunt quidquid finitum est, supematurale autem quod est in-i.nitum, non distinguentes in Deo duplicem ordinem veritatis.

In his conceptionibus remanet quidem aliquid excedens nostrae vires naturales, l est excessus mysterii naturalis non vero supernaturalis. Tendentia huiusce con-icplionis est optimismes radicales quoad statum praesentem humanitatis, scilicet: n.lura humana sibitnetipsi absolute sufficit et est autonome; negatur peccatum ori-giualc (Denz., 102).

Ii. Pseudositprrnaturalismus priorum protestantium, Baii et lansenistarum exag-d c contra convenientiam nostrae elevationis ad ordinem supernaturalem, ita ut | . elevatio sit debit.| exigentiis nostrae naturae, nec proinde gratuita seu supernalui.ilis Gratia excedit vm·. non vero exigentias naturae, erat debita integritati primi ıminis, sicut etiam iit... tallies (Denzinger, 1021, 1078).

Tendentia huiusce conceptionis est pessiniismus quoad statum praesentem humanitatis, exaggerantur nempe consequentiae peccati originalis, cuius existentia negatur a pelagianis et naturalistis ; nunc, iuxta lanscnistas, homo spoliatus dono justitiae originalis non est liber nisi ad malum.

C. Non obstante hac oppositione, *naturalimus et pseudosupernaturalismus conwl niunt in conlusibne ordinis naturalis et ordinis supernaturalis* : quia secundum priorem conceptionem non datur ordo simpliciter excedens *vires* nostrae naturae, quae plus minusve identilicatur cum natura divina ; et secundum alteram conceptionem ordo supernaturalis excedit vires sed *non exigentias* nostrae naturae. Ft revera pseudosupernaturalismus priorum protestantium duxit ad naturalismum protestantium liberalium hodiernorum. Utrobique vera supcrnaturalitas negatur, sed diversimode : sive relate ad vires, sive relate ad exigentias nostrae naturae *

2° Quoad superuaturalitutem miraculi sunt etiam duae notiones heterodoxae principales : prior aperte destruit supematuralitateni miraculi, negat illud excedeie vires naturae, pertinet ad *determinismum* ; altera videtur exaggerare supernaturalitatem miraculi prout affirmat miraculum excedere etiam cognitionem nostram, seu esse incognoscibile haec conceptio pertinet ad *agnosticismum.* Hae duae notiones, quae videntur ad invicem oppositae, ad naturalismum tamen reducuntur.

.4. *Determinismus* sustinet omnia ex necessitate provenire secundum determinatas leges naturae, ita ut Deus ipse non possit agere praeter leges physicas, sicut agere nequit praeter leges mathematicas aut metaphysicas. Ideoque miraculum non esset supra vires et leges naturae creatae {ita Malcbranche, asserens miraculum non esse supra leges naturales superioris mundi angelorum), imo non esset supra vires et leges natural sensibilis (ita determinislae hodierni). Attamen, ut concedunt plures protestantes liberales et modernistae, *miraculum est lactum naturale extraordinarium,* nondum a scientia explicatum, quod sensus religiosus benevolentiae divinae tribuere potest, tanquam orationis exauditionem. Proinde miraculum non haberet valorem ontologicum, ut Dei sigillum, ad Revelationem certissime confirmandam, sed *haberet solum valorem sytnbalicum,* ad provocandum animum ad examen religionis et conlormitatis eius cum aspirationibus et exigentiis nostrae naturae

Æ- *Agnosticismus* sustinet e contra determinismum naturae demonstrari non pos se, imo contingentismum probabiliorem esse, ita ut *leges naturas sint âxae et immutabiles secundum nostrum modum concipiendi tantum, non in re extra animam.* Ideoqiu miraculum non est evidenter impossibile (scientia physica dicit id quod est et non quod est possibile vel impossibile). Attamen *miraculum* excedens omnes vires natural esset nobis *incognoscibile,* excederet simul cognitionem nostram. Nam scimus soluti phaenomena et leges phaenomenales, nec possumus discernere interventionem causae transcendentis in mundum, non cognoscimus enim omnes leges naturae nec proind-

l Insuper Lutherus dicebat gratiam qua justificamur esse tantum favorem externu» Dei, non vero donum supernaturale in cordibus nostris per spiritum Sanctum diffusun (Denz., 821) ; item Haius dicebant Iustitia, qua justificatur per fidem impius, consisti formaliter in obedientia mandatorum, non autem in gratia aliqua animae infusa, qui homo renovatur ac divinae naturae consors efficitur». Denz, 104c et 1041 Ilo< est. Il faciebant pelagiam, reducere vitam Christianam ad honestatem naturah-m

* Cf. infra ‹ XIX ‹ *Miraculo.*

[quid eas superat. Inio secundum nostrum modum concipiendi omne phaenomenon Uupponit phaenomenon antecedens, et miraculum esset phaenomenon sine antecejlenle phaenomenali, scilicet esset contra legem vel principium causalitatis. proinde Lini.iculum est inintelligibile et non potest habere quoad nos valorem ontologicum,. Ill l>ei sigillum ad Revelationem certissime confirmandam. Sed iuxta quosdam agno-Llpos moderatos est derogatio legibus prout leges a nobis concipiuntur, *derogatio 1:0-*lil *nodo, concipiendi,* sic *valorem svmbolicum* habet et provocat animum ad examen reli-■iniiis et conformitatis eius cum aspirationibus et exigentiis nostrae naturae *.

C. Unde agnosticismus quamvis determinismo obiectivo opponatur, conservat de-Bri ministnum subiectivum et ad naturalismum reducit.

Hae sunt principales heterodoxae notiones supernaturalitatis quoad Imsterium et quoad miraculum. Quaedam, primo aspectu, videntur hanc jnipernaturalitatem augere, sed revera omnes supernaturalitatem minunt L>.sentialiter (ut seminaturalismus) vel destruunt (ut naturalismus).

Art. II.

▮ XPLICATIO THEOLOGICA CATHOLICAE NOTIONIS SUPERNATURALITATIS.

1. Definitio supernaturalitatis.
II. Divisio supernaturalitatis.
III. Quid sint ordo naturalis et ordo supernaturalis.
VI. Solvuntur obiectiones.

§ I. **Definitio supernaturalitatis.**— Ad explicandam catholicam linlionem supernaturalitatis, oportet determinare : /1. quid exacte signi ii<< l natura et naturale, nam supernaturale dicitur quod est supra na lin.im ; *13.* quid supernaturale praecise significet ; *C.* quomodo super-Il.lt iiralê differat a contranaturali, a libero, ab artificiali, a fortuito.

i .1. *Quid significet natura.* Significatio huiusce nominis expo-Btnr a S. Thoma in II Phys. c. 1, lect. 1 et 2 ; V Met. c. 4, lect. 5, 1ll q. 29, a. i ad 4 ; III.a q. 2, a 1. — Hoc ultimo loco, S. Doctor, se-illiulum Aristotelem, dat diversos sensus huiusce nominis, quod primo ■·< eptuna est physice, postea vero metaphysice :

Nomen naturae *a nascendo* est dictum » sicut nativitas. Ideo S. Paulus dicit l| l II, 3) : «eramus naturâ filii irae» id est a nativitate8. Unde, ait S. Thomas, ■n..... est impositum hoc nomen (naturae), ad significandum *generationem* viventium,

l | Hl o n d e l , *L' Aetion* (1893), p. 396.

I l'lures merito notant : Cum vox *naturale* hoc modo idem sonet ac *originale,* seu ...l cum origine connectitur, aliquando *sensu lato et improprio* adhibita fuit ad mi\ . l iulum : t° *donum vere supernaturale,* quod cum origine connectitur, vg. sanctitas K..dis Adamo collatu in sua creatione a quibusdam Patribus hoc sensu vocata est |ln< ilis; _›· *donum gratuitum* quod perficit naturam intra limites suae nativae con-|h" l vg. immunitas .l concupiscentia. Hodie vero, ad tollendas aequivi cationes L» .·(lansenitarutn) lulls dicendi modus sedulo vitari debet.

quae nativitas vel pullulatio dicitur, ut dicatur natura, quasi nascitura. Deinde *b* tralU slatum est nomen naturae ad significandum *principium huius generationis* ; et quin principium generationis in rebus viventibus est intrinsecum, *c* ulterius derivatum (B nomen naturae ad significandum *quodlibet principium intrinsecum motus,* secundiill) quod Philosophus dicit in II Physicorum tex. 3, quod «natura est principium motu» in eo, in quo est pei se et non secundum accidens» (scilicet natura in qualibet re (M principium radicale operationum et passionum quae ei per se conveniunt, vg. dicitui ignis natura sua comburit, homo natura sua scire desiderat, homo natura sua esi mof< talis), *d* Hoc autem principium vel est *forma* (substantialis) vel *materia.* Unde quan doque natura dicitur forma, quandoque vero materia (sic homo dicitur constare duii bus naturis partialibus), *e* Et quia *finis generationis naturalis* est in eo quod gener· tur, scilicet essentia speciei, quam significat definitio, inde est quod huiusmodi cssenM *speciei i'o:atur etiam natura.* Et hoc modo Boetius naturam definit in lib. de duali nat. » dicens : « natura unamquamque rem informans specifica differentia », quae sffl licet complet definitionem speciei. Sic ergo nunc loquimur de natura secundum quoil natura significat essentjam. vel quodquid est. sive quidditatem speciei».

Denique (ut notat lavelli in V Met. lect V), natura significat » *essentialem* ■trl *ordinem concurrentium per se et principaliter ad perfectionem universi* », sic dicitur mor-tuum resurgere non esse secundum naturam. Et ad naturam sic consideratam Deu» pertinet ut auctor ordinis naturalis, conservator, primus motor movens et dirigens,» ut finis (cf. Arist. Phys. VIII et Met. XII).

Hae autem diversae significationes nominis naturae reducuntur fl unam, quae est prior non secundum viam inventionis, sed secundum se scii. : *natura in qualibet re est eius essentia, ut principium radicale rationum et passionum quae ei per se conveniunt.* Sic natura dicitur ana logice de natura divina et de naturis creatis.

Quid, significet autem naturale. Naturale dicitur, pro quolibet enti «id quod ei convenit secundum suam naturam » (I.a II.ae 10, 1). H hoc, secundum quatuor causas considerari debet. Id est : *a)* ipsa *natum* vel essentia, quidquid scilicet requiritur ad constituendum aliquod <ll in sua specie, ita hominis naturam constitunt corpus et anima ration·lis : 6) *passivitates* quae sunt in natura relative ad agentia proportio nata ; c) *vires* seu facultates, quae dimanant ab ipsa essentia : v.g. homine intellectus ac voluntas, et activitas ad quam per se ordinantm hae facultates ; rf) *exigentiae* huiusce naturae, seu quiquid requirittl) ut perveniat ad suum finem naturalem, ita concursus divinus necessti rius ut quaelibet causa secunda in suo ordine agat ; haec vocantur d< h| tum naturae ; *e)* denique, in natura rationali seu petius persona, *meM tum* proveniens ex eius legitima actione naturali, scii, ius ad praemiuD' proportionatum, id est ad finem naturalem consequendum. Hoc ■ debitum personae naturaliter. — Sic naturale est pro quolibet enfl quod ei proportionatin' vel determinatur secundum suam natui all)

B. Quid exacte significet supernaturale. Supernaturale dfl tur pro quolibet ente finito *id quod excedit proportionem eius nalurA eamque gratuito perficere potest.* Et sicut naturale accipitur seciinilin quatuor causas, ita supernaturale excedens proportionem alicuius fl turae, superat eius praedicata essentialia, eius naturales passivitate

ires, exigentias, imo eius meritum naturale. Unde supernaturale nullo modo debitum est naturae.

Attamen supernaturale potest perficere naturam et, si de facto ei gratis conceditur eam perficit. Etenim non est disconveniens naturae (tunc esset contra naturam) nec est indifferens (tunc nec bonum nec m.ilum esset) sed *convenit naturae,* non quidem secundum eius essen- iam, vires, exigentias vel passivitatem naturalem (tunc esset naturale), d *secundum eius potentiam obedientialem seu elevabùem,* Dicit S. Thomas I.a q. 2, a. 2, ad 1. «Fides praesupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, et ut *perfectio perjectibile* ».

Quid est autem potentia obedientialis seu elevabilis ? Hoc longe explicandum est postea (de possibilitate Revelationis c. XII). Nunc autem ml definitionem quaesitam, sufficit dicere : potentia obedientalis vel elevabilis ea est (pia inferiora nata sunt obedire agentibus superioris ordini . et ab eis accipere perfectionem ad quam non naturaliter ordinantur.

Ita, ut ait S. Thomas, « quod ex ligno liat scamnum, vel ex caeco fiat videns non | in potentia naturali * » sed solum in potentia obedientiali. Lignum enim de se non ordinatur potius ad formam scammi quam ad altiorem formam ..tatuae, sed hoc accipit h artifice prout ei obedit. Item lutum obedit figulo. Pluries haec analogia in Sacra Si riptura indicatur: « ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus id, ait Dominus § ». Item animal instrumentante! dirigitur et instruitur ab homine d venationem vel ad alia opera quae virtutem eius propriam superant.

Propterca dicit S. Thomas : ‹ In anima humana, sicut in qualibet creatura, conlld ratur duplex potentia passiva: una quidem per comparationem ari agens naturale: h vero per comparationem ad agens primum, quod potest quamlibet creaturam redut' in actum aliquem altiorem actu, in quem reducitur per agens natural· i t have iiiisuevit vocari potentia obedientiae in creatura» (III.a q. XI, a. i).

Unde supernaturale relate ad aliquam naturam est quod superat cms essentiam, naturales passivitates, vires, exigentias, naturale meritum, non tamen eius capacitatem obedientialem seu elevabilem.

Sed distinguendum est supernaturale absolutum de quo agitur in h‹› tro tractatu a supernatural! relativo.

| S. Thomas, *Compendium Theologiae,* c. 104. Item I.a q. 115, 2,4.1η ; 11.a II.ae q. 2, III.a q. 1. 3, 3.m ; q. 11, 1 c. — Verit., q. 8, 4, 13.m, a. 12, 4.1η, q. 12, 3, 18.m, 'I ". 3. 3-m. - Pot., ‹l. i. 3, i.m, q. 6, 1, 18.m. — Virt., q. 1, 10, 13.m. Ci. Tabuklu auream; verbum « Potentia » n. 10.

lerem., XVIII, | : « Verbum, quod factum est ad leremiam a Domino, dicens : •m et descende in domum figuli, et ibi audies verba mea. Et descendi in domum Kuuñ. et ecce ipsefaciebat opus super rotam. Et dissipatum est vas, quod ipse fall l· | et luto, manibus suis; conversusque facit illud vas alterum, sicut placuerat in « ı eius faceret. Et factum est verbum Domini ad me dicens : Numquid sicut finiiste, non potero vobis facere, domus Israël ». Item *Isaias,* XI.V, 9. Item *Eccle-* |ii i *us,* XXXIII, 13: Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud et dispone Omnes viae eius secundum dispositionem eius, sic homo in manu illius, qui il, et reddet illi ·-· · ll lu|||||| indicium suum , Item *ad Hom.,* IX, 21 : An non kin l potestatem ligulus hili, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, Ihul vero in contumeliam '

Supernaturale relativum seu *secundum quid* est id quod excedit proportionem *alicuius* dumtaxat naturae creatae, *non totius* naturae, creatae. V. g. quod naturale et specificum est pro homine est supernatural pro cane qui homini obedit ; vel quod naturale et specificum est pro angelo est supernaturale pro homine, v. g. divinatio quae causatur ex revelatione daemonum, aut praestigia eorum quaesunt simulacrum miraculi 1.

Supernaturale absolutum seu *simpliciter* est id quod excedit proportionem *totius* naturae creatae et creabilis, scii, quod superat vires et exigentias cuiuslibet creaturae. De hoc supernatural! absoluto agitur in nostro tractatu ,et dividitur, ut mox dicemus, in supernaturale quoad modum (quod invenitur in miraculis) et supernaturale quoad substantiam (quod invenitur in mysteriis stricte dictis, in gratia et gloria). 1

C. Qiwwiot/o *supernalni ale differt a contraria turali, a. libero, ab artificiali, a jortnito* — Haec omnia aliter et alita distinguuntur a naturali. A naturali, ut est *determinatum* a natura, distinguuntur diversimode liberum, artificiale, fortitum. A naturali, ut est *proportionatum* naturae, distinguuntur diversimode supernanaturale et contranatui ale.

Quoad primam differentiam sufficit dicere : actio libera sicut factio artificialis non sunt determinatae a natura, sed indigent nova determinatione quae fit per deliberationem 2. Fortuitum seu causale noij, determinatur a natura, nec a deliberatione, sed in natura fit per acci·! dens ac si esset intentum 3.

A naturali autem, ut est proportionatum naturae, distinguuntui diversimode contranaturale et supernaturale.

Contranaturale dicitur quod est contra inclinationem alicuius nati' rae, idem est ac violentum. Et ait S. Thomas II.a II.ae q. 175, a. 1 : « Violentum dicitur cuius principium est extra, nihil conferente quod vim patitur, ut dicitur in IΓΓ Ethicorum, c. 1 Confert autem unumquodque ad id, in quod tendit secundum propriam inclinationem vel voluntariam vel naturalem ». Unde violentia infertur a principio extrinseco, et repugnat inclinationi patientis, id est patiens vertit m oppositum illius ad quod ex se pronum est. V. g. laceratio corpoii·. nostri est violenta, prout natura sensitiva refugit sui corporis laesioS nem. Item est contra naturam quod monstrum nascatur.

* Cf. I.am q. 110, a. 4. II.am II.ae q. 05, a. 4.

2 Thomistae generaliter dicunt : » *Naturale* est, cuius principium est intra, *rlrtiflfi dale* est cuius principium est extra, in ratione scilicet fabricantis. *Violentum* demutl est cuius principium est non solum extra, sed etiam naturali inclinationi oppositutlll Unde violentum naturae opponitur. At vero artificiale ut tale non opponitur natura· «sed magis eam imitatur». Goudin, *Phisica,* I, P., d. II, q. I.

3 Cf. Aristotelem, *Phys.,* I. II, lect. g et 10 S. Thomae.

Quidam rationalistae dicunt lacta miraculosa provenire a casu seu fortuito. Kenan dicit : sepulcrum Christi fortuito inventum est vacuum. Contra hoc dicendu· est quod effectus fortuitus indiget causa per accidens ; v. g. inventio fortuita thesalfl in terra per accidens provenit ex hoc quod foditur terra propter alium finem. l'nils oporteret assignare causam per accidens ob quam sepulcrum Christi inventum vacuum, et nulla apparet, nec fingi potest. Imo fortuitum non dicitur nisi relative ■ causas secundas, non relative ad Causam primam quae omnia ordinat. Cf. I.a q. ltfl a. 1.

Supernaturale autem, ut nomen indicat, *nullo modo est contra inclinationem naturae,* sed eam superat, et si ei de facto datur, eam gratuito perficit, ut dictum est

Naturalistae seu rationalistae nolunt considerare hanc profundam oppositionem inter supernaturale et contranaturale. Imo tenent supernaturale, prout ab Ecclesia concipitur, esse contra naturam, praesertim contra autonomiam nostrae rationis. Propterea dicunt: «rationem ita independentem esse ut fides ei a Deo imperari non possit» (cf. Denzinger, 1810).

Theologi respondent: haec est adulteratio notionis supernaturalitatis, ut explicat S. Thomas I.a q. 105, a. 6, ad 1.m et C. Gentes, l. III, c. 100. (Quod ea quae Deus facit praeter naturae ordinem non sunt contra naturam). Summatim dicit S. Doctor: motus quem Deus, ut agens universale, imprimit naturae creatae, quantumvis sit insolitus et diversus ab eo in quem prona est, non est dicendus violentus seu contra naturam; nam Deus violentiam non infert dum agit in creaturas iuxta praecipuam earum inclinationem, quae est *obeaire* creatori suo, cui connaturalius subiiciuntur quam corpus animae, vel brachium voluntati. «*In tota creatura est quaedam obedientialis potentia, prout tota creatura obedit Deo ad suscipiendum in se quidquid Deus voluerit* ... (Et in ea) potest aliquid fieri virtute supernaturalis agentis quod non potest fieri virtute alicuius naturalis agentis»[1]. Sic lignum obedit artifici ad recipiendum formam statuae.

Si vero quaedam miracula dicuntur esse «*contra naturam*» hoc est *improprie*; v. g. dum miraculose ignis non comburit martyres in fornace, non est proprie contra iijuram ignis, quae nata est Deo obedire ad suscipiendum quidquid non repugnat, prout improprie hoc est contra naturam, prout «remanet in natura (ignis) contraria dispositio ad effectum quem Deus facit» ut dipit S. Thonps «de Potentia» q. 6, a. 3, ad 3.

Attamen Deus potest, quando vult, pro peccato, infligere peccatori *poenam naturalia, contrariam,* tunc quodammodo infert violentiam, et agit non ut motor universalis sed ad modum particularis agentis[3]. Haec actio divina est secundum ordinem Ihraitiae, et poena contra naturam patientis.

Elevatio vero ad ordinem supernaturalem, revelatio, miraculum non sunt quidem [illegible] u.ie a Deo.inflictae, sed e contra sunt manifestationes eius summae benevolentiae [illegible] ituiti amoris. *Radicaliter* igitur *ad invicem opponuntur supernaturale et cor.tranatural*[4] dr, sicut opponuntur beatitudo supernaturalis et aeterna damnatorum miseria. [illegible] proinde potest esse maior ac damnosior error et confusio quam dicere elevationem [illegible] tam supernaturalem esse contra naturam. Est confundere ex parte Dei donum

[illegible] A contranatural i distinguitur etiam *praeternaturale* cuius significatio determi[illegible] <ur infra § II in divisione supernaturalitatis; praeternaturalia dicuntur miracula [illegible] eorum supernaturalitas inferior est supernaturalitate gratiae: et praesertim [illegible] iila inferioris ordinis dicuntur «praeter naturam» potius quam «supra naturam» [illegible] Thomam, *de Potentia,* q. 6, a. 2, ad 3.

S. Thomas, *de Virtutibus in Communi,* q. 1. a. 10, ad 13m. (Quaestionibus di[illegible] itis).

[illegible] Cf, Ioannkm A S 1'homa, *(ursus Phil. Physica,* q. IX, a. 3. Quomodo violentum [illegible] iiiguatur a naturali.

gratuitum excellentissimum cum poema a Deo inflicta, et ex parte hominis est confuifl dere actiones supernaturales ac sublimes sanctorum cum superstitione quae est contrai religionem. Hoc autem affirmare est, secundum fidem catholicam, tendere ad veraiM miseriam, quae irreparabilitcr contraria est naturae. Vita supernaturalis est quidem contraria pravis inclinationibus nostrae naturae quae ex peccato proveniunt, ut sunt concupiscentia et superbia, propterea requiritur mortificatio. « Si enim secundum car» nem vixeritis, moriemini ; si autem spiritu facta camis mortificaveritis, vivetis » KomM VIII, 13, « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam· Matth., XVI, 24. Sed vita supernaturalis non est contra nostram naturam, ut natura est, eam gratuito perficit secundum mirabilem harmoniam quae praesertim apparete in vita illuminativa et unitiva sanctorum, et excellentissime in Christo.

Imo supernaturale existons in nobis per modum habitus dicitur *connatural#,* idest quasi secunda natura ; sic, ut ait saepe S. Thoma® per donum infusum sapientiae indicamus de rebus divinis secundum, quandam connaturalitatem ad ipsas, quae per charitatem habetur, cf. II.m Il.ae 45, 2.

§ II. Divisio supernaturalitatis· – i° Proponitur haec divisio, 20 Probatur. 30 Explicatur per partes. 40 Quatuor corollaria notanda

i° *Proponitur htiec divisio :*

Iuxta Ecclesiam, ut supra dictum est, est saltem duplex supernal turalitas, scilicet «) supernaturalitas miraculi quae excedit vires efficientes et exigentiam cuiuslibet naturae creatae, non vero vires cogn® scitivas naturae humanae ; *b)* supernaturalitas mysteriorum stricfl dictorum, ac vitae gratiae et gloriae, quae excedit non solum vires efficientes et exigentias cuiuslibet naturae creatae sed etiam vires cognoscitivas et consequenter appetitivas naturae intellectualis creatae.

Ad istam distinctionem explicandam, Theologi communiter dividunt supernaturale in supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum.

Supernaturale autem *quoad substantiam* non designat supernaturale substantiale seu existens ut substantiam, nam potest esse sive *substantiale* et increatum (ut vita Trinitatis intima), sive *accidentale* et créai tum (ut gratia) ; sed supernaturale quoad substantiam idem sonat al supernaturale quoad essentiam, et significat id quod est *intrinsece seM entilative supernaturale,* excedens scilicet non solum quoad causalitutem omnes vires efficientes et exigentias cuiuslibet naturae creatae, sed excedens suâ essentia supernatural! omnem naturam creatam, est enill vel natura divina, vel participatio divinae naturae ut divina est. Hot supernaturale quoad substantiam est simul supernaturale quoad cogne scibilitatem, excedens scilicet vires naturales cognoscitivas cuiuslibet naturae intellectualis creatae ; nam verum et ens convertuntur ; ei· supernaturale igitur excedit ordinem veritatis naturalis.

Supernaturale autem *quoad modum* tantum est aliquid essentiality seu entitative naturale sed vel *modo supernaturali productum,* vel *ηιοΛ supernaturali ordinatum* ad finem supematuralem. Exemplum prioni habetur dum vita naturalis supernaturaliter redditur corpori mortuo, miraculo resurrectionis. Exemplum alterius habetur dum actus natu

Iulis virtutis acquisitae, ut temperantia, ordinatur per charitatem ad praemium vitae aeternae.

Plpries iam, secundum definitiones nominales, citavimus istam hli tinctionem inter supernaturale quoad substantiam et supernaturale ipioad modum; diximus v. g. Revelatio manifestans supernaturallii'T veritates naturales tantum dicitur revelatio supernaturalis quoad modum tantum, vel effective, sicut miraculum ordinis intelbtualis ; — e contra Revelatio manifestans veritates supernaturales Illicitur supernaturalis quoad substantiam.

2° *Probatur haec divisio:*

Nunc autem ostendendum est hanc divisionem supernaturalitatis Irsse non accidentalem, sed *necessariam, immediatam* et *adaequatam.* lUtilis est haec explicatio, nam frequenter aequivocationes oriuntur confusa conceptione huiusce divisionis, quae fundamentalis est in lota Theologia et praesertim in tractatu de Revelatione.

Theologi nominales ut Ockam, Biel, et etiam Durandus, Scollus, Molina, ac quodammodo de Lugo non agnoverunt differenllitnn essentialem et absolutam sed solum differentiam de facto inter supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum, ac IIII runt fidem theologicam esse supematuralem quoad modum.

Thesis est : *Supernaturale absolutum dividitur per se et adaequate* loi *supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum.*

Sic probatur :

Divisio necessaria, immediata et adaequata ea est quae sumitur i'\ formali ratione totius dividendi, secundum differentias immediIt.i ad invicem oppositas, ita ut membra sumpta perfecte adaequent totum divisum.

Atqui huiusmodi est divisio supernaturalitatis in supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum.

Ergo haec divisio est necessaria, immediata et adaequata.

Maior habetur ex logica.

Divisio enim *necessaria* vel per se seu essentialis opponitur accidentali quae etiam n iccidens dici solet ; prima sumitur ex formali ratione totius dividendi, secunda Mlinutiir secundum accidentia, v. g. cum divido homines in albos, nigros, flavos et cu- Divisio *immediata* ea est quae assignat membra in quae immediate dividitur Kiiu' ; si e contra postpositis principalioribus partibus, secundariae prius inducantur, Muirjr oritur confusio. Divisio *adaequata* habetur, dum membra simul sumpta perfecte quant totum, id est non excedunt, nec deficiunt; — hoc habetur si differentiae H|ini liate sumptae secundum rationem formalem totius sunt ad invicem oppositae, Mmilione contradictionis et contrarietatis, ut v. g. substantia dividitur in corpoream l non corpoream ; non potest enim dari tertium membrum.

I *Minor* autem sic probatur. Supernaturale absolutum est id quod B111 Jit vires et exigentias cuiuslibet naturae creatae. Atqui *excessus non potest fundari nisi vel in causis intrinsecis* rei quae dicitur su-

I l l'l. SALMANTtCKNMtu, *de Ciraha.* tr. XIV, disp. IV, dub. II, § 3, n. 34 ; — disp. III,. µı III, η. 40, 6<>.

pernaturalis, sic habetur supernaturale *quoad substantiam,* seu intritisece aut entitative, *vel in causis extrinsecis* rei quae dicitur supernaturalis, sic habetur supernaturale *quoad modum* (sive effective, sive - fine extrinseco).

Manifestum est quod ista divisio sumitur secundum rationem fomatlem totius dividendi, scilicet secundum *excessum* rei quae ratione huiti see excessus dicitur supernaturalis ; differentiae sunt immediatae prout excessus fundatur immediate vel in causis intrinsecis rei supernatural! vel in eius causis extrinsecis ; differentiae sunt etiam ad invicem opposltae contradictorie et contrarie, ac perfecte adaequant totum, nam ali quid est vel intrinsece vel solum extrinsece et non intrinsece supernatU» rale, nec concipi potest tertium membrum. Unde haec divisio est nece» saria, immediata et adaequata sicut divisio causae in causas intrinseca! et causas extrinsecas ; causae autem intrinsecae alicuius rei sunt maJeri» ■et forma constitutiva rei; causae autem extrinsecae sunt efficiens et fini»

Facile est igitur reducere communem divisionem supernaturalitatt ad divisionem quatuor causarum, ut faciunt thomistae v. g. loaniw a S. Thoma1, Salmanticenses 2 et Suarez3.

loannes a S. Thoma dicit: «Advertendum est quod *supernatural! tas* potest alitu rei convenire ex triplici principio, scilicet *ex causa efficienti, ex finali* el *ex formali,* n.u ex parte causae materialis convenire non potest, cum causa materialis sit ipsum subietum in quo recipiuntur formae supernaturales, et hoc est ipsa anima vel eius pottiae quae sunt entia naturalia, licet ratione potentiae obedientalis recipiant.

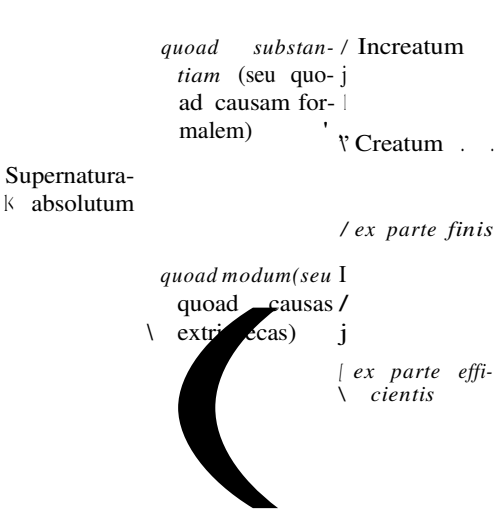
« *Ex parte causae efficientis* dicitur aliquid supernaturale, quando *supernatuA modo fit,* sive res facta supernaturalis sit, sive naturalis, sicut resuscitatio mortui iir illuminatio caeci sunt supernaturalia quoad modum, licet res facta sit naturalis, ■ licet vita hominis aut potentia visiva.

« *Ex parte causae finalis* dicitur supernaturale *id quod ordinatur ad finem suffi naturalem ab extrinseco,* sicut actus temperantiae aut alterius virtutis acquisitae,· ordinentur a charitate ad meritum vitae aeternae, suscipiunt in se *modum siipcmi turalem ordinationis* ad talem iinem. Et hoc etiam modo *humanitas Christi* habet I»' dum supernaturalem unionis ad Verbum ad quod ordinatur ut ad finem et termini» unionis 4.

« *Ex parte causae formalis* dicitur aliquid supernaturale, *quando ex ipsa* ruflk *formali specificati-,;a respicit obiectum supernaturale,* et sola dicitur *supernatural^ quoad substantiam,* id est quoad speciem et naturam actus, quae desumitur ex o|·ı·»ı formali ›ł

1 *De Gratia,* disp. XX, a. i, solv. arg. n. 4.
2 *De Gratia,* tr. XIV, disp. IIl, dub. III, n. 24.
» *De Gratia.* l. II, c. IV.
4 Humanitas enim Christi seu eius natura humana non est essentialiter supul) turalis sicut natura divina aut gratia; sed *supernaturaliter* unitur naturae ilivft secundum quod conveniunt in una persona Filii Dei. Unde Immanitas Christi *rciluef* pertinet ad istam categoriam supernaturnlitatin e\(rin»< eae, ut dicit loannes a non est enim intrinsece seu essentialiter supei nutui alls, ‹h h| miraculose et persomA unita Verbo, secundum unionem quae est relatio renlis | lenta huiusce naturae ad ft bum (III.a q a 7) I'etsonnlltuw autem | IııI"II esi supernaturalis quoad niliA tiam el increnta.

Sic igitur divisio supernaturalitatis scribenda est :

Deus sub ratione intima Deitatis Trinitas
Persona increata Verbi subsistens in natura humana Christi
Lumen gloriae
Gratia habitualis et actualis, virtutes infusae, dona Sp. Sti
Actus naturalis, supernaturaliter ordinatus ad finem supernaturalem
Miraculum *quoad substantiam* (glorificatio corporis vel prophetia)
Miraculum *quoad subtectum* in quo est (resurrectio non gloriosa) vel cognitio secretorum cordium.
Miraculum *quoad modum* (subita curatio a febre) vel donum linguarum

3° *Haec divisio cum suis subdivisionibus exponitur per partes :*

\gitur de divisione alicuius totius potentialis, quod ratione suae extensionis hlma, tanquam partes, sub se continet, ut genus sub se continet species. Sed superll.iturale, non est univocum ut genus, sed *analogum,* nihil enim univoce praedicatur Il· Deo et de aliquo creato. (I.a, q. XIII, a. 5).

Unde per prius supernaturale dicitur de increato supernatural! quoad substantiam, secundario de dono creato supernatural! quoad substantiam et denique de su- I" | naturali quoad modum.

\mplius, haec divisio non est per oppositas res sed *per oppositas rationes* ;* unde id· m res, sicut gratia, potes esse supernaturalis quoad substantiam et supernaturalis n·· | modum productionis suae, sed illud dicitur simpliciter supernaturale quoad t'i Ium quod est supernaturale quoad modum tantum. Sic dicemus: factum revela- ı christianae est supernaturale quoad substantiam et quoad modum, et proinde ili divina cognoscitur sub primo aspectu, ratione autem ex miraculis sub secundo ■Hh tu.

•l In prima categoria, scii, in *supernatural! quoad substantiam,* primum mcmid est *supernaturale increatum,* solum est supernaturale *substantiale,* id est exi-

| | Ita loquitur S. Thomas I.a, q. 5, a. 6 ad 2.m de divisione boni in honestum, Il· delectabile : «Haec divisio non est per oppositas res, sed per oppositas rationes; m"hir tamen illa proprie delectabilia, quae nullam habent aliam rationem appeti- Il nisi delectationem, cum aliquando sint et noxia et inhonesta. Utilia vero dihinr quae non habent in se, unde desiderentur, sed desiderantur solum, ut ducen- Ill alterum, sicut sumptio medicinae amarae. Honesta vero dicuntur, quae in scipsis I' ni, unde desiderenliii »

stens ut substantia. Communiter enim theologi reiiciunt possibilitatem intrinseca® alicuius substantiae supematuralis creatae, ut inlra dicetur. Unde *supernaturale substantiam creatum* non potest esse nisi *accidens* ; ita lumen gloriae, vel gratia habi tualis et actualis habituali proportionata, ita virtutes supernaturales quae procedunt) a gratia habituali sicut proprietates ab essentia (I.a H.ae, q. 110, a. 3 et a 4), ita etiaM dona Spiritus Sancti (I.a II.ae, q. 68). — Haec accidentia sunt essentialiter super-naturalia, quia per gratiam habitualem « efficimur divinae consortes naturae » Jfl Petr. I, 4 (cf. I.a H.ae, q. 112, a. 1) * Sic gratia habitualis non solum excedit «OTOl *live,* ut miraculum, omnes vires efficientes et exigentias cuiuslibet naturae creatae,I sed excedit *essentialiter* omnem naturam creatam et creabilem et omnes vires eognoa scitivas et proinde appetitivas naturae intellectualis creatae. Ideoque dicitur « bonum gratiae unius (hominis) maius est, quam bonum naturae totius universi » I.a ll.afl q. 113, a. 9 ad 2.m.. Minimus actus charitatis supematuralis est maius bonum quam! omnes naturae angelicae creatae et creabilis collective sumptae, sicut minimus actu»? rationis perfectior est quam omnia corpora caeli et terrae simul sumpta. Sicut spi rituale transcendit corporale, ita supernaturale quoad substantiam excedit essentialiter] omnes naturas creatas.

B. In secunda categoria, scii, *supernaturale quoad modum, a)* primum membrunij id est *supernaturale quoad modum ex parte finis extrinseci,* est aliquid essentialiter natu rale supernaturaliter ordinatum ad finem supernaturalem, ut v. g. actus virtuti» naturalis ordinatus a charitate ad vitam aeternam. Proinde generaliter dicunt then-logi 1, cum S. Thoma, de observatione mandatorum legis naturalis : « possunt impiem mandata legis non solum quantum ad substantiam operis, sed etiam *quantum ad modum, agendi,* ut scilicet *ex charitate* fiant ; et sic neque in statu naturae intergrae, nequetill statu naturae corruptae (seu lapsae), potest homo implere absque gratia legis mandata· I.a, H.ae, q. 109, a. 4. Et damnatur ista propositio Baii, Denzinger, 1061 : Celebri» illa doctorum distinctio, divinae legis mandata bifariam impleri, altero modo, quantum ad praeceptorum operum substantiam tantum, altero, quantum ad certum quemdaIM *modum,* videlicet, secundum quem valeant operantem perducere ad regnum aeternum (hoc est ad modum meritorium) commentitia est et explodenda ». Cf. etiam n. 1062 — Nominales et Molina non viderunt differentiam inter hunc modum supernatural!· tatis et supernaturalitatem fidei 3.

b) Denique *supernaturale quoad modum ex parte efficientis,* seu effective, est afl quid essentialiter seu entitative naturale sed a solo Deo producibile modo superna] ll rali. V. g. in miraculosa resurrectione alicuius mortui redditur supernaturaliter vit· naturalis, et hoc est naturaliter cognoscibile. Sic *miraculum* proprie dictum excetlll *effective* omnes vires efficientes cuiuslibet naturae creatae, et proinde » luculenter coni monstrat omnipotentiam divinam», ut dicit Concil. Vatie., Denz., 1790.

Sed quandoque fiunt confusiones inter divisionem supernaturalitatis et divisi® nem miraculi ; unde oportet breviter indicare hanc miraculi divisionem ex S. Tholmi I.a, q. 105, a 8. Haec divisio sumitur intra ordinem causae efficientis, ex qua habet® ratio formalis miraculi.

1 Cf. Denzinger (C. *Trid.),* n. 799 sq,, 809 sq., 1021 . . .

2 Billuart, *de Gratia,* diss. 111, a. 5.

3 Cf. Billuart, *de Gratia,* diss. Ill, a. II. § II Dixerunt enim; homo potest naliM raliter credere mysteria supernaturalia propter motivum formale fidei infusae, sed l'iti men requiritur gratin lulei ut actus lint *modo supernatural/* ut oportet ad salutem, srfl ut ordinetur ad fidem siiperniiturnlem

Dicitur aliquid miraculum, ait S. Thomas, per comparationem ad *facultatem naturae* quam excedit. Et ideo secundum quod magis excedit facultatem naturae, secundam hoc maius miraculum dicitur. Excedit autem aliquid facultatem naturae triplir. Uno modo *quantum ad substantiam facti*; sicut quod duo corpora sint simul, vel quod sol retrocedat, aut quod corpus humanum glorificetur; quod nullo modo natura re potest. Et ista tenent summum gradum in miraculis. Secundo aliquid excedit ultatem naturae non quantum ad id quod fit, sed *quantum ad id in quo fit*; sicut oscitatio mortuorum et illuminatio caecorum et similia. Potest enim natura causare tam, sed non in mortuo, et potest praestare visum sed non caeco. Et haec tenent undum locum in miraculis. Tertio modo excedit aliquid facultatem naturae *quantum ad modum* et ordinem faciendi. Sicut, cum aliquis subito per virtutem divinam a lire curatur absque curatione et consueto processu naturae in talibus ... Et huiusmodi tenent infimum locum in miraculis». Miracula huiusce tertiae categoriae dicuntur proli *firaeter* naturam potiusquam *supra*, et ad hanc categoriam reducitur quod vocation est *praeternaturale*.[*]

Ium Corollarium *quoad distinctionem inter supernaturale quoad substantiam : miraculum quoad substantiam.* Haec non sunt confundenda, sicut nec supernaturale quoad modum et miraculum quoad modum. Divisio enim supematuralitatis sumitur i.'lione diversitatis excessus secundum tres causas formalem, efficientem et finalem, ilmn e contra divisio miraculi sumitur ratione excessus intra ordinem causae efficientis lutum. Unde in expressione «*supernaturale· quoad substantiam*», quoad substantiam unitur *formaliter,* e contra dum dicitur «*miraculum quoad substantiam*», quoad subii mtiam sumitur *effective.* Proinde miraculum quoad substantiam, ut glorificatio corpuis, est solum, secundum se[2], supernaturale quoad modum, id est effective. Est ur abyssus infinita inter supernaturalitatem essentialem luminis gloriae aut gratiae upernaturalitatem non essentialem sed effectivam claritatis sensibilis corporis glo-II. 1.1. Unde dicitur in Supplemento Summae Theol. S. Thomae, q. 85, a. 2 ad 1: «Gloriae linitas (corporis) erit alterius quam claritas naturae, *quantum generis ad causam,* sed non *,/.i.nilum ad speciem.* Unde Sicut claritas naturae ratione speciei suae est proportionata 'i ni. ita et claritas gloriosa». Sic Apostoli naturaliter videre potuerunt corpus gloriohuin Christi resurgentis (III. a, q. 55, a. 6).

Si diligenter consideratur oppositio inter supernaturale quoad substantiam et miIl iilum quoad substantiam, quod est de se superaturale quoad modum tantum,

[*] S. Thomas, *de Potentia,* q. 6, a. 2, ad 3, vocat has categorias miraculi: 1' miracula «/■ *a* naturam, 2' miracula *contra* naturam, 30 miracula *praeter* naturam.

Sed in 2° categoria *contra naturam* accipiendum est sec. quid non simpliciter; haec ■ili cula enim non sunt contra potentiam obedientialem creatuiae sed contra aliquam in■III itionem naturalem v. g. cadaveris ad corruptionem.

liem quoad 3. amcategoiiam notandum est: quamvis miraculum in genere dicantur « praeter ordinem naturae», miracula tertii ordinis magis proprie dicuntur *praeter* it non supra naturam.

liem *praeternaturalia* dicuntur dona immortalitatis corporeae, immunitatis a dolore I i incupiscentia, quae gratuito collata sunt Adamo in statu justitiae originalis. Cf. ..... . 97, a. i: «inerat animae hominis vis quaedam supernaturaliter divinitus data, in quam poterat corpus ab omni corruptione praeservare, quamdiu ipsa Deo subiecta jnn l .set». Haec dona erant entitative naturalia, et non superabant vires naturae nisi lio 'I modum ut miracula tertii ordinis; natura enim potest conservare vitam, dolorem Ttiio, concupiscentiam moderare, sed *non semper.*

Aliquid miraculum tamen, ut v. g. conversio miraculosa S, Pauli, est supernailiih formaliter quoad Hiibnlnntinm. Cf. I.am, H.ae, q. 113, a. 10. Item Incarnatio b|ln quae ponitur lutei miiutula primi ordinis in Quiiest. de Pot. q. ‹·, a 2 ad 3.

iacile explicantur diversi textus S. Thomae, et conciliantur cum praedicta et communi divisione supernaturalitatis (cf. infra § IV Solvuntur objectiones).

2um Corollarium *quoad divisionem cognitionis supernaturalis quoad modum.* Dividi potest sicut miraculum, est enim miraculum ordinis intellectualis. Sic *infra cognitioneM* supernaturalem *quoad substantiam formaliter,* ut est visio beatifica et fides theologica,] invenitur *triplex cognitio quoad modum seu effective supernaturalis* alicuius obiecti intrinsece naturalis. Etenim huiusce naturalis cognitio potest excedere effective (seu eliciJ tive) facultatem cognoscitivam naturalem tripliciter :

i° *effective quoad substantiam* cogitationis, ut cognitio certa effective excedit om-j nem intellectum creatum, ut infra dicetur.

ineffective quoad subiectum in quo est, ut cognitio obiecti naturalis iam actualitcr existentis sed procul secundum locum et excedentis facultatem visus huiusce hominis,] non omnium hominum (H.a II.ae, a 171, a. 3) ; item cognitio secretorum cordis, quae cognoscuntur naturaliter ab eo in quo sunt.

3° *effective quoad modum,* ut cognitio instantanea alicuius scientiae humanae vel linguae humanae sine studio, id est donum linguarum.

Unde supernaturalitas prophetiae est inferioris ordinis quam supernaturalitas fi- l dei divinae. Ideo S. Thomas dicit : Quamvis prophetia et fides sint de eodem, sicut de passione Christi, non tamen secundum idem : quia *fides formalitcr respicit* passionem ex parte, illa, qua subest aliquid *aeternum,* scjlicet in quantum Deus est passus, hoc autem quod *temporale* est respicit *materialiter,* sed *prophetia e contrario».* III Sent. dist. 24, a. r, ad 3.

Ex hoc apparet, quare supernaturalitas gratiae gratum facientis et charitatis sitaltùf supernaturalitate gratiarum gratis datarum quae vocantur «gratia sanitatum, operatio virtutum, discretio spiritum, genera linguarum, interpretatio sermonum » I Cor., c. ia Sunt quidem quaedam altiores gratiae gratis datae supernaturales quoad substantiam, quia sunt ad cognoscendum res divinas, scilicet « fides, sermo sapientiae et scientiae » ;*

l *Inspiratio* autem divina ad *infallibiliter* iudicandum et scribendum id quod iam naturaliter cognosci potest et iudicari sine infallibilitate, videtur primo aspectu essi solum effective quoad modum supernaturalis sicut donum linguarum. Attamen, si diligentius consideratur haec inspirata cognitio, modus infallibilitatis apparet pertine-i non solum ad suum fieri sed ad suum esse et ad suam essentiam ; proinde dicend i est supernaturalis *effective quoad substantiam,* sicut prophetia quo cognoscitur infallibiliter futurum continges naturale quod iam conjecturaliter cognosci potest per ratio» nem naturalem.

Sed ista inspirato sicut prophetia de futuro contingenti naturali est infra cognU tionem *formaliter quoad substantiam* supernaturalem, ut e.t fides theologica. Und- S. Thomas dicit : l Si lumen intellectuale alicui divinitus infundatur non ad cognoscendum aliqua supernaturalia, sed ad iudicandum secundum certitudinem divinam ea, quae humana ratione cognosci possunt, sic talis prophetia intellectualis est infui illam quae est cum imaginaria visione ducente in supernaturalem veritatem » II.a, II .ae, q. 174, a. 2, ad 3.

Unde prophetica revelatio mysteriorum supernaturalium sicut fides theologica eii supernaturalis *formaliter quoad substantiam* et non solum effective. Item inspiratio u scribendum infallibiliter non solum facta historica naturaliter cognoscibilia, sed Sacra ll Scripturam ut sacra est, scilicet ut continens res fidei. Item altiores gratiae gratis ‹j»· tae « fides, sermo sapientiae et scientiae » quae sunt ad instruendum proximum in l« bus divinis.

2 Hac gratiae gratis datae, scilicet fides, sapientia, scientia. quae distinguunto a fide theologica et a donis sapientiae et scientiae, sunt nd instruendum homines d

tamen etiam istae sunt infericres gratia habituali qua efficimur consortes divinae lurae. Ait enim S. Thomas I.a Il.ae, q. t ii, a. 5 (utrum gratia gratis data sit dignior quam gratia gratum laciens) : «Apostolus I ad Cor. 12 enumeratis gratiis gradatis subdit : « adhuc excellentiorem viam vobis demonstro », et sicut per subsequentia patet, loquitur de charitate, quae pertinet ad gratiam gratum facientem ; ergo pi.itia gratum faciens excellentior est quam gratia gratis **data**... Unaquaeque (enim) virtus tanto excellentior est, quanto ad altius bonum ordinatur. Semper autem finis potior est his, quae sunt ad finem. Gratia autem gratum faciens ordinat hominem immediate ad coniunctiorem ultimi finis ; gratiae autem gratis datae ordinant hominem quaedam praeparatoria finis ultimi ; sicut per prophetiam et miracula, et alia huiusmodi homines inducuntur ad hoc, quod ultimo fini conjugantur. Et ideo *gratia alitui jaciens est multo excellentior, quam gratia gratis data* ». Unde S. Paulus dicit: linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum lut aes sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, et noverim mysteria et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem item non habuero, nihil sum ». 1 Cor., 13, 1.

Ex hoc corollario sicut ex sequentibus confirmatur praedictam divisionem superduralis esse adaequatam.

3um Corollarium *quoad supernaturale ordinarium et supernaturale extraoidinarium. supernaturale ordinarium* pertinent gratia sanctificans, virtutes et dona Spiritus meti secundum diversos gradus vitae purgativae, illuminativae et unitivae. Vita enim uiutiva est maturitas vitae supernaturalis. *Ad supei naturale extraordinarium* pertinent i.itiae gratis datae et etiam sublimior gradus donorum Spiritus Sancti, praesertim doni pientiae, prout coiungitur gratia gratis data, quae dicPur sermo sapientiae vel scienti.e. Hoc videtur dicere S. Thomas Il.a Il.ae, q. 45, a. 5 (ad interpretationem huiusce textus cf. I.am, Il.ae, q. **in**, a. 4, ad 4).

4um Corollarium *quoad supernaturale hypostaticum* Hoc supernaturale ron est extra praedictam divisionem supernaturalitatis. Sed sicut ipsamet unio hypostatica

n Inis divinis, ut explicat S. Thomas, exponende· textum S. Pauli 1 Cor., c. 12 in I.a. Il.ae, q. **tu**, a. 4. Hic articulus ad sequentem divisionem reducitur:

	ad habendam plenitudinem cognitionis divinorum	*fides* circa principia *sermo sapientiae* circa principales conclusiones *sermo scientiae* circa exempla et effectus
alia gratis data ordinatur ad instrumudum proximum in rebus divinis	ad confirmandam revelationem divinam	operando . . . *gratia sanitatum*, *operano virtutum* cognoscendo . . *piophetia*, *discretio spirituum*
	ad convenienter proferendum auditoribus verbum divinum	*genera linguarum* *interpretatio sermonum*

Hoc supernaturale dicitur *extraordinarium* prout non ordinarie requiritur ad sanctitionem personalem animae, non vero ita quod sit rarum in mirabili vita tetius lisiae. Ad mirabilem enim conversionem mundi, Deus dedit frequenter suae Ecclegratias datas, et non cessat, etiam nostris temporibus, ad confirmationem fidei sanctos suos miracula opertui ». *C. Gentes* 1, c. 6.

« est relatio quaedam, quae consideratur inter divinam naturam et humanam, secundum quod conveniunt in una persona Filii Dei ... Haec unio (seu haec relatio) non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum ; in humana autem natura, quae creatura quaedam est, realiter est ». IH.a, q. 2, a. 7. Unde ordo hypostaticus est unio secundum personam supernaturalitatis quoad substantiam ir.creatae, cum natura humana *

§ III. Quid sit ordo naturalis et ordo supernaturalis. – Divisione supernaturalitatis posita, facile intelligitur quid sint, iuxta Ecclesiam, hi duo ordines.

A. Quid ordo naturalis. — Ordo in genere est dispositio secundum prius et posterius relative ad aliquod principium (cf. S. Πιο-mam in Metaph. V, lect. 13 ; et II.a II.ae q. 26). Principium ordinis est eius causa efficiens et finis, ad finem autem ordinantur media secundum aliquam legem. Ordo igitur naturalis est dispositio diversarum naturarum creatarum secundum prius et posterius relative ad Deum ut est auctor et finis istarum naturarum. Sic Deus pertinet adordinem naturalem ut causa extrinseca efficiens et finalis huiusce ordinis, non quidem ut forma intrinseca seu immanens, quod esset pantheistical identificatio substantiae mundi et substatiae divinae. Unde ad ordinem naturalem pertinent ex parte causae efficientis creatio, conservatio concursus divinus necessarius ad actiones naturales creaturarum.

Pro homine, Ordo naturalis est apta dispositio mediorum naturalium ad finem naturalem hominis. Unde ita constituitur : ‹?) *finis* /w-! *malis* est possessio Dei, non per visionem intuitivam sed per rationem! modo discursivo cogniti ; *b) agens supremum* est Deus ut auctor nostrae naturae et movens ad actiones naturales ; *agens secundum* homo-l suâ naturâ humanâ, et facultatibus propriis ; c) *media obiectiva* sunt res creatae naturaliter cognoscibiles ; *media subiectiva* sunt lumen rationis, ideae naturaliter acquisitae, et exercitium facultatum, praesertim intel-lectus et voluntatis sub influxu concursus naturalis Dei ; *d) lex* denique istius ordinis est lex naturalis, omnium cordibus insita ; et secundum obedientiam huic legi naturali habetur meritum naturale, seu ius ad praemium naturale, quod est sanctio huiusce ordinis.

l Ita Caietanus, in III.a, q. l, a. 3, η. VI : « *Tres* de facto in universo inve-l niuntur *ordines* videlicet *ordo naturae, ordo gratiae,* et *ordo Dei et creaturae simul...* Svl eundus supponit primum, et tertius supponit utrumque ; et similiter praeordinatio el praevisio primi praesupponitur a preordinatione et praevisione secundi, et similiter l praeordinatio et praevisio tertii praesupponit praeordinationem et praevisionem utriuj sque. Ita quod Deus primo ordinavit universum secundum ordinem naturae ; et quoniam l universum secundum talem ordinem non attingit ad fruitionem divinam, superaddidft ordinem gratiae ; et quoniam talis ordo non pertingit ad unionem summo medo possM bilem cum Deo, praeordinavit creaturam ad unionem personalem cum Deo ». Item Caietanus in IH.a, q. l. a. l, η. VII. Cf. etiam Billuart, *de Deo,* diss. IX. a. VI, § II dicit : « Alii et forte convenientibus, inter istos tres ordines *naturae, gratiae, et imioniA hypostaticae,* non agnoscunt prioritatem in decretis divinis : sicut enim, inquiunt, artilma nor prius intendit tectum aut fundamentum, sed primo intendit aptam habitationem! et propter eam, domum totam omnibus partibus suis constantem ; ita *Deus* primo voluisuam gloriam ad extra manifestare, et ad hunc fidem *elegit hunc mundum,* suis omnibiia partibus et omnibus ordinibus, scilicet naturae, gratiae ct unionis hypostaticae into-l gratum, *tanquam unicum opus* ad suum finem aptissimum , . Srd *ordinem natuiuA disposuit ut inserviret ordini gratiae, et ordinem gratiae ut cederet ‹ d gloriam ‹ 'hristi ·*■

B. Quid sit ordo supernaturalis. — Est apta dispositio eorum <|iiae excedunt proportionem naturae creatae, relative ad Deum ut est eorum auctor et finis.

Sed oportet distinguere ordinem *essentialiter* supernaturaiem, qui dicitur simpliciter ordo supernaturalis, ab eo quod est *effective tantum* supernaturale.

Ordo essentialiter supernaturalis est apta dispositio eorum quae sunt quoad substantiam formaliter supernaturalia, scilicet est ordo veritatis et vitae supernaturalis gratiae et gloriae. Pro homine ita consi ituitur ; *a) finis formalis* est possessio Dei per visionem intuitivam et amorem eiusdem generis, quia amor sequitur cognitionem ; *b) agens 'primum* est Deus auctor gratiae et gloriae ; *agens secundum* est homo prout cius natura elevatur per gratiam sanctificantem, virtutes infusas et dona Spiritus Sancti : c) *media obiectiva* sun trevelatio externa ab Ecclesia proposita, sacramenta et omnia media externa supernaturalia ad salutem : *media subiectiva* sunt lumen internum fidei et exercitium virtutum 'upernaturalium sub influxu supernatural! gratiae actualis ; *d) lex* est ■inplexus praeceptorum positivorum Dei ad finem supernaturaiem msequendum.

Deus igitur dupliciter considerari potest et debet, scilicet ut est *auctor et finis ordinis naturalis* et ut est *auctor ct finis ordinis superituralis.* Sub primo aspectu cognoscitur a ratione naturali et philosophia, et attingitur sub ratione communi entis, vocaturque Auctor naturae, Primus motor, Prima Causa, Ens necessarium et primum, ordinator universi. Sub alio aspectu cognoscitur per revelationem et fidem, vt attingitur sub intima ratione Deitatis ac vocatur Pater noster caelestis[1], praesertim in Novo Testamentoin Veteri autem Testamento di- ‹ itur Deus Abraham, Isaac et lacob[3], Deus vivus[4], Deus noster[5], Deus alutaris meus[6], Deus salutis meae[7], Deus noster refugium et virtus[8], I >eus cordis mei[9], Deus noster suavis et verus[10], Deus absconditus[11], I >eus Israel salvator 1[!], Pater meus es tu, Deus meus et susceptor salutis meae (Cf. Concordantias Bibi, ad verbum Deus).

Propterea damnata est propositio Baii quae hanc distinctionem ii iicit: «Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo *Deus* .nuatur ut *auctor naturae,* et gratuiti quo *Deus* amatur *ut beatificator,* \ana est et commentitia et ad illudendum sacris litteris et plurimis \ terum testimoniis excogitata» (Denzinger, 1034). Propter eamdem 1.itionem damnatae sunt duae propositiones Rosmini iam citatae[14], item Innocentius XI damnavit hanc «fides late dicta ex testimonio reaturarum similive motivo ad justificationem sufficit » Denz., 1173. I him enim dicitur : necesse est ad salutem credere quod Deus est et re-

1 Cf. I am q. 33, a. 3. 3 Matth., 4, g. 3 F.xod., 3, 6. 4 Ps., 83, 3. 5 Ps., 21. Ps., 41, 3. ' Ps., 37, 23 8 Ps., 45, 1. 3 Ps., -2, 26. 10 Sap., 11 Isai., 45, 15. « Ibid. 13 Ps.88, 27

14 Cf. Denzinger, 1926 et 1928: « *Ordo supernaturalis* constituitur manifestatione *esse* plenitudine suae formae realis : cuius communicationis seu manifestationis effectus e.isus (sentimonto) deiformis, qui inchoatus in hac vita constituit lumen fidei et Hae, completus it altera vita constituit lumen gloriae ». « *Deus esi obiectum visio beatificat,* irquantum es. auc.,or operum ad extra ».

munerator est, agitur non solum de Deo ut est auctor naturae, cognoscibilis ex testimonio creaturarum, sed de Deo, auctore ordinis supernaturalis, et cognoscibili per revelationem. Alioquin fides necessaria ad salutem esset solum fides naturalis, quam habebant Deistae, ut Robespierre, qui durante Revolutione Gallica, colebant Ens supremum (l Rationem, sed omne supernaturale reiiciebant.

C. *An id quod est effective tantum supernaturale produci possit a· Deo ut est auctor naturae.* — Quod est supernaturale effective tantum et non entitative, ut miraculosa productio vitae naturalis in corpore mortuo, non excedit potentiam Dei ut est auctor naturae. Adi probandam enim possibilitatem miraculi sufficit considerare Deum ut estl auctor *liber* naturae ac eius dominator ‘, proinde iam in philosophia pro·! batur possibilitas miraculi ; nec repugnat Deum facere miraculum sensibile ad finem spiritualem naturalem, ad confirmandam v. g. veritatem religionis naturalis aut praecepta legis naturae. Sic miraculum non pertinet ad ordinem veritatis supernaturalis, et sola ratione cognosci potest ; sed de facto in statu praesenti ordinatur ad confirmationem revelationis essentialiter supernaturalis ; et ut infra dicetur, potest manifestare factum revelationis, prout istud factum est supernaturale saltem quoad modum.

D. *De relatione inter ordinem supernaturalem et ordinem naturalem,* i° definitum est ab Ecclesia quod *non potest esse* t/zs-l *sensio,* inter eos «cum ambo ab uno eodemque immutabili veritatis fonte,· Deo optimo maximo, oriantur » Denz., 1649, 1706, 1817, et 2° quod estl *subordinatio et harmonia,* ita ut ratio et fides « sibi mutuam operam fql rant » 1649, 1635, 1796. *Distinguuntur* igitur isti duo ordines sed rmnl *separantur,* e contra *uniuntur* sicut perficiens et perferfectibile. « Sic enim, ait S. Thomas, fides praesupponit cognitionem naturalem, sicul gratia naturam, et ut perfectio perfectibile » Ea q. 2 a. 2, ad i.m. Sic philosophia debet distingui, non separari a Sacra Theologia (Denz.,, 1710) itemstatus distingui debet, non separari ab Ecclesia (Denz., 1755)4

Rationalistae dicunt e contra : ratio humana est autonoma nec subordinatur revelationi et fidei. Haec subordinatio non esset harmonia sed heteronomia illegitima. Imo invertunt subordinationem, dicendo ratio philosophica est supremus iudex valoris fidei religiosae, et al

[4] Unde S. Thomas in op. *de Potentia,* q. 6, a. 5, ad 5.m, loquitur de facto quod reft it S. Augustinus, *de Civitate Dei,* l. X, c. 26, quod scilicet quaedam virgo, ves+alia signum pudicitiae conservaiae aquam in vase perforato de Tiberi portavit, nec tame·aqua effusa est. « Non est remotum, ait Angelicus, quin sit in commendationem ciul stitatis, quod Deus verus per suos angelos bonos huiusmodi miraculum per retentu'.·! nem aquae fecisset ; quia si aliqua bona in gentibus fuerunt a Deo fuerunt. Si autem per daemones factum est, nec hoc repugnat praedictis; quia... daemones sicut pona sunt movere corpora localiter, ita possunt a motu retinere ». Item dicit Van Wbdin·igen in suo libro *De miraculo,* p. 212 (Lovan, 1869) : «Nihil repugnasset in natur· pura si Deus ad hominis orationem, sanitatem ei per miraculum reddidisset». ‹ ij etiam P. Mercier, O. P., *Revue Thomiste,* 1902, p. 552. *Le Surnaturel'.* « Au cas mètnn où Dieu n'aurait pas jugé bon de sanctifier, de déifier la création, rien assurément lui interdisait d'intervenir parfois directement pour faire fléchir les lois inexorable· de la nature, de se substituer aux causes secondes,... à l'effet d'exaucer la priii· d'une de ses créatures en détresse. Il Γ aurait pu assurément. Il y aurait eu, dittfl cette hypothèse, du surnaturel (modal) dans le monde, mais il n' y aurait pas d'ofl *dre* surnaturel réalisé». Haec possibilitas tamen nunquam faisHCt nccciuitns.

ipsa discernit quid in fide sit symbolicum et quid sit verum. Haec «■'inceptio rationalistica supponit negationem ordinis supernaturalis ac iilentificationem intelligentiae humanae cum intelligentia divina, quae «•sset in perpetuo fieri.

§ IV. Solvuntur obiectiones contra praedictam divisionem supernaturalis. — Haec divisio non videtur esse i) per se et immediata, 2) nec adaequata, 3) nec conformis doctrinae S. Thomae.

Ia *obiectio* : Divisio per se et immediata non fit per differentias subsequentis divisionis. Atqui haec divisio supernaturalitatis fit per differentias subsequentis divisicnis, w dicet miraculi, quoad substantiam et quoad modum. Ergo haec divisio supernatura- il.dis non est per se et immediata.

Resp. : distinguo maiorem, sub eodem respectu, concedo ; sub diverso respectu, i" ; › : et contradistinguo minerem: sub eodem respectu, nego, sub diverso respectu, l oncedo. Ergo nego consequens et consequentiam. Nam in divisione supernaturalitatis li.· differentiae sumuntur generalissime secundum oppositionem causae intrinsecae rt causarum extrinsccarum ; dum e contra in divisione miraculi hae differentiae sumuntur tantum intra ordinem particularem causae efficientis. Igitur quoad substantiam acci pitur *formaliter* in divisionem supernaturalitatis. et accipitur *effective* in divisione miraculi. Ii. in quoad modum accipitur ut extrinscce in divisione supernaturalitatis, at accipitur ni effective modaliter in divisione miraculi.

Instantia : Neque generalissime considerata haec divisio est divisio per se : Divisio I» l se fieri debet per membra ad invicem opposita. Atqui praedicta divisio non fit per in-mbra ad invicem opposita, nam gratia est simul supernaturalis quoad substantiam et quoad modum productionis suae. Ergo haec divisio non est divisio per se.

Resp. : distinguo maiorem : divisio per se fieri debet per membra ad invicem upposita, secundum oppositas rationes, concedo; secundum oppositas res, nego. Atqui h .i divisio supernaturalitatis fit, ut supra dictum est, per oppositas rationi s, et non ilmcte per oppositas res, sicut divisio boni in honestum, utile, delectabile (I.a q. ·„ a, i. ad 2). Et sicut ratio formalis honestatis et delectabilitatis ad invicem opponentur, ipinnvis eadem res possit esse honesta et delectabilis; ita ratio .supernaturalitatis quoad substantiam et ratio supernaturalitatis quoad modum opponuntur, quamvis rudem res ut gratia possit esse simul supernaturalis quead substantiam et supernato i li, quoad modum productionis suae. Sed illud dicitur proprie supernaturale quoad ....Ium quod sub isto aspectu tantum supernaturale est, sicut illud dicitur proprie utile Uiiod non habet aliam rationem bonitatis.

2» *obiecto* : Haec divisio tamen non videtur adaequata.

Divisio enim in qua omittitur aliqua pars totius dividendi, non est adaequata. Kiqui in praedicta divisione omittitur prophetia, cognitio secretorum cordis, donum |li‹ narum. Ergo praedicta divisio non est adaequata.

Resp. : nego minorem, donum enim linguarum reducitur ad categoriam miraculi ip i‹l modum, cognitio secretorum cordis ad categoriam miraculi quoad subrectum in t|ii" est, prophetia si sit de futuro contingenti naturali reducitur ad categoriam miraculi i|u ni substantiam, si vero Revelatio prophetica sit de mysterio supernatural!, per tinet simii udes theologica ad supernaturale quoad substantiam formaliter, et non solum effective.

.‹· *obiectio* : Haec divisio est contra modum loquendi S. Thomae. Dicit enim in II | II.ac, q. 171, a. 2 ad 3 : « Omne donum gratiae hominem elevat ad aliquid, quod ‡ upra naturam humanam. Quod quidem potest esse dupliciter: uno modo *quantum* ■r/ *abstantiam* actus, sicut miracula facere et cognoscere occulta et incerta divinae

sapientiae ; et ad hos actus non datur homini donum gratiae habituale. Alio modo et aliquid supra naturam humanam *quantum ad modum* actus, non autem quantum ;ul substantiam ipsius ; sicut diligere Deum et cognoscere eum in speculo creaturarum et ad hoc datur donum habituale ». — *Resp.* : in hoc textu *quoad substantiam* non accipitur *formaliter,* sed *effective,* sicut in divisione miraculi, I.a, q. 105, a. 8, et designa actum etiam generice consideratum, prout superat facultatem naturae. *Modus* autcn actus non est modalitas accidentalis, sed *modalitas formalis et specifica,* quae proveni ex obiecto formali. Hoc patet ex contextu et ex I.a, II.ae, q. 63, a. q. Ita oportet interpretari Capreolum, Caietanum, Soto, ut infra dicetur.. Hoc explicatur a loanii a S. Thoma [1] : « Respondetur quod S. Thomas, per *substantiam actus* non intelligi specificam rationem et naturam actus, sicut in praesenti loquimur, nec nomine »101! intelligit aliquid superveniens actui accidentaliter. Sed actum *quoad modum* voca actum *quoad elicientiam* (elicitive seu effective) a potentia modo proprio ipsius potentiae, id est, per aliquod principium et virtutem illi permanenter impressam ; — acHni vero *quoad substantiam* vocat ipsam entitatem actus, vel effectus *supernaturaliter* /eufctj (effective), etiamsi non fiat eo modo quo potentia connaturaliter elicit actus suos!! Manifesta est veritas huiusce interpretationis textus S. Thomae, nam in hoc articulo quaerit, utrum prophetia sit habitus, et in hac responsione ad 3.m intendit ostendere· cur anima nostra indigeat habitibus fidei et charitatis, dum propheta non indige· habitu prophetico ; dubium solvitur ex consideratione supernaturalitatis istorum ‹!s)(norum non in se, sed relative ad *elicientiam* seu *productionem* actuum, ad quam requfl ritur habitus ; sic apparet non necessarium esse habitum ad cognitionem propheticam· quia haec cognitio excedit quoad substantiam *effective* facultatem creatam. E coritr· requiritur habitus fidei et charitatis, quia actus fidei et charitatis elici seu produci ‹!«■ bent a nobis quando volumus.

Certo certius in hoc textu S. Thomas non vult dicere supernaturalitatem chatll tatis et fidei theologicae esse inferiorem supernaturalitate gratiarum gratis dat.-.riifli quae sunt prophetia et donum miraculorum, aperte enim contrarium docet, secundum Scripturam et Traditionem, I.a II.ae, q. m, a. 5. Charitas enim sicut gratia est partii cipatio formalis divinae naturae [2], dum miraculum non est supematurale nisi *effective!* secundum ipsam terminologiam S. Thomae in Evang. sec. Ioan., c. V. lect VI, n. 8 et M

Ultima obiectio : praedicta divisio non admittitur saltem eodem modo ab omnibiil theologis, unde non videtu" pertinere ad scientiam theologicam, sed solum ad aliqii'4 systema theologicum. *Nominales* [3] enim non tenebant, gratiam habitualem esse entitatifl supernaturalem, seu participationem formalem divinae naturae, sed solum qualitatcil quae ex institutione seu favore Dei *moralem valorem* habet ad vitam aeternam, siefl moneta suum valorem habet ex institutione regis. Ita docebat Ockam. Fere similit· loquitur nominalista Durandus saltem quoad fidem. *Scotus* [4] dicit etiam fidem theblfl galem non esse entitative supernaturalem sed solum quoad modum. Denique .'I/o/iH(· et *de* volunt motivum formale fidei theologicae pervium esse fidei natural!

[1] *De Gratia,* dis., XX, a. i, Solv. argumenta.

[2] Cf. II.am II.ae, q. no, 3, 4, q. 112, r, q. 114, 3 c. Cf. Indicem generalem o|fl rum S. Thomae ad verbum *gratia* ; item ad verbum *natura.*

[3] Quoad istas theorias supernaturalitatis cf. Salmanticenses, *de Gratia,* tr. Nlw disp. IV, dub. II, § III : et disp. Ill, dub. II et III.

[4] Scotus, in l quaest. prolog. I Sent, et in I, d. 17, q. 3, η. 33· — HI Sent, du® 23, q. unica n. 4-14 et d. 25, u. 2.

[5] Molina, *Concordia,* q. 14, a. 13.

[6] Dr Lugo, *de Fide divina,* disp. IX. Cf. quoad istam quaestionem Vacant, *Ifl des sur le Concile du Vatican,* t. II, p. 75.

M|u ' ▮ procedit ex rationali consideratione miraculoium, quamvis de I.ugo teneat fidem III .logicam esse de *facto* supernaturalem quoad substantiam. — Soli *Thomistde et 'amrei* tenent motivum formale fidei infusae superare vires rationis : illi soli proponunt lluiii distinctionem: *Revelatio ut procedens o Deo auctore naturae et miraculi* ratione colui ibilis e°t, *Revelatio ut procedens a Deo auctore gratiae sola fide tenetur.*

Resp. : Communiter hodie reiicitur nominalistarum theoria supernaturalitatis, quae ■lain paravit theoriae Lutheri et Baii (Denz., 1042) ; iuxta Lutherum gratia habitual|i >cn est nisi denominatio extrinseca, quod damnatur ut haeresis in Cone. Trid. «si Iquis **dixerit**... gratiam qua justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit», ||>IUZ., 821.

Quoad doctrinam Scoti de supernaturalitate gratiae, scribit Gonet : « Haec sen■ontia communiter reiicitur . . . quia non distinguit inter supernaturale intrinsece, sive ■uoad entitatem, et extrinscce, sive quoad modum, contra communem theologorum lioinensum admittentium entia supernaturalia intrinsece et entitative ; imo et contra lini in. eadem etiam astruentem «. Item antea dixerat Caietanus in I.am, q. 12, a. 5, III XII. « Ex his (in hoc articulo) patet falsitas opinionis Scoti in l quaest. prol.· Primi birnt., volentis quod naturale et supernaturale non distinguant *res* sed *habitudines ad* Li*H-4S activas.* Lumen siquidem gloriae ct caritas et dona Spiritus Sancti, et si qua ■uni huiusmodi, omnia sunt supernaturalia entia, non scium quia *a solo agente super*lii.>' *uali* causari possunt : sed quia nulli creature factae aut factibili ccnnaturalia esse ■tossunt : propter quod dicitur entia supernaturalia, imo divini ordinis».

Et ipse Lychetus, fidelis commentator Scoti, dicit in III Sent. disp. 25, q. 2, n. 72. Ii.| Vives, vol. 15, p. 200 : · Non semper fuit de fide quod (actus fidei, spei, charitatis) l«'" . ut supernaturales in **substantia**... sed usque ad Concilium Tridentinum a temIjiui Concilii Viennensis erat tantum probabilius quod darentur habitus *per se* infusi, h i post Concilium Tridentinum id maiorem certitudinem obtinuit, et mihi verisimilius I1.1 quod sit de fide, quod dentur aliqua auxilia physica per se infusa ad illos actus (fidei |ii|« charitatis)».

Quoad sententiam Molinae et Lugcnis, qui tenent habitum et actum fidei l· lin esse *de facto* supernaturales quoad substantiam, et tamen non habere motivum Wifiin.ile inaccessibile fidei naturali, dicendum est: i° haec opinio ŏmitti necessariam lih unctionem inter revelationem ut procedentem a Deo auctore naturae et miraculi ■li‹> est motivum fidei naturalis) et revelationem ut procedentem a Dee auctore grain ! (hoc est motivum fidei infusae) ; 2° haec opinio Molinae et l.ugonis iit aiunt ■Tliiiiiiiistac2 et Suarez3, est contra principium fundamentale: «species cuiuslibet Balulus dependet ex formali ratione obiecti; qua sublata, species habitus remanere ■lini potest» II.a, II.ae, q. V, a. 3 4. Si igitur fides naturalis procedens ex ratiolli.ili consideratione miraculorum et fides supernaturalis theologica haberent idem ■lulivum formale, non essent specifice distinctae, et destrueretur supernaturalitas

l *Clypeus Thomisticus, de Gratia,* disp. II, a. 3.
Cf. Salmanticenses, *de Gratia,* tr. XIV, disp. Ill, dub. III, n. 40 et 60.
Suarez, *de Giatia,* l. II, c. XI.

| Si reficeretur istud fundamentale principium « nihil in vera Philosophia non nuBi | | irca speciem ac distinctionem potentiarum et habituum» aiunt Salmanticenses, Br ' ..*itia,* tr. XIV, disp. III, dub. III, n. 60. — Item dicit Suarez, *de Gratia,* l. II, I, \ I, n. 23 : « Respondent aliqui, actus illos per suas entitates formaliter et essentialiter B|iii | | ui, neque oportere aliud formale distinctivum quaerere ex parte obiecti. Sed hoc B|l> . ,t quam evortere principium illud de distinctione actuum ex obiectis et totam B||il.i uphiam, quae docet motus et omnia quae habitudinem ad aliud essentialiter inciti B111I . habere speciem a terminis vel-obiectis »,

fidei theologicae. Unde Suarez, in hcc cum thomistis consentiens dicit hanc opinioneffl quae tribuitur Molinae esse contra sententiam quam tenent « communiter Doctoiw scribentes de fide» Et addit: a multum accedit ad errorem Pelagii, quod facta r.vr latione, possit homo credere viribus suis, ut paulo ante dixi. Quia si motivum illud, est naturale in ordine ad vires naturales nostri intellectus, fides naturalis est illi satfl proportionata et non est cur non sit sufficiens in suo genere ad salutem, cum l›.'‹l soli tanquam attestant! nitatur ... nec erit ad illam necessaria gratia, nisi (externe) parte revelationis, quam Pelagius non negabat. Dicere autem maiorem gratiam adiuvantem solum requiri ut assensus in genere entis sit perfectior, licet ex vi obiecti non esset necessaria, multum accedit ad id quod Pelagius dicebat, gratiam requiri tali» tum ad facilius. Item videtur fuga solum inventa ad eludenda testimonia Conciliorul· et Patrum » '. Quid esset fides supernaturalis quoad substantiam *de facto* tantum non essentialiter ? Quid esset homo essentialiter rationalis de facto tantum et non sua essentia ? Haec omnia contradictionem involvunt, itaque nonnisi per illogismu® servatur Conciliorum teimirologia.

Sic sufficienter defenditur communis notio supernaturalitatis, ac communis eitffl divisio in supematurale quoad substantiam et supematurale quoad modum. Nunc, sil® positis notionibus revelationis, mysterii, supernaturalitatis, consideranda est possibili tas revelationis.

1 Suarez, *de Gratia,* l. II, c. XI, n. 8.
2 Suarez, ibid., η. ιγ. Item Billuart, *De Gratia,* diss. III; a II, § II.

'SECTIO II

De Possibilitate Revelationis

Pars I".

DEFENSIO NEGATIVA : EXAMEN PRINCIPIORUM RATIONALISME

VII. *De Rationalismo seu Naturalisme in genere.*
Art. unicus : Definitio et divisio rationalism!.

VIII. *Examen Evolutionismi pantheistici, prout negat possibilitatem supernaturalis Revelationis ex parte obiecti.*
Art. I. Expositio evolutionismi materialistic! et evolutionismi idealistici.
Art. 2. Critica : Evolutionismus pantheisticus prima rationis principia negare debet.

IX. *Examen Agnosticisms, prout negat possibilitatem supernaturalis Revelationis ex parte- subiecti, seu hominis.*
Art. i. Expositio agnosticismi empirici et agnosticismi idealistici.
Art. 2. Critica : Agnosticismus reducitur ad absurdum.

Pars IP.

DEFENSIO POSITIVA POSSIBILITATIS REVELATIONIS.

X. *Possibilitas Revelationis in genere et speciatim Revelationis naturalium veri talum religionis.*
Art. i. Possibilitas Revelationis immediatae.
Art. 2 Possibilitas Revelationis mediatae.

XI. *Possibilitas Revelationis supeinaturalium mysteriorum ex parte obiecti.*
Art. unicus. Probatui existentia ordinis veritatis supernaturalis in Deo, seu ordinis mysterium supernaturalium.

XII. *Possibilitas Revelationis supernaturalium mysteriorum ex parte agentis et subiecti.*
Art. unicus. Defenlitur haec possibilitas et speciatim existentia capacitatis obedien+ialis seu elevabilis nostrae naturae ad ordinem supernaturalem.

Consideratis notionibus Revelationis, mysterii et supernaturalit (i . tractandum est de possibilitate Revelationis supernaturalis. E- Il i haec possibilitas negatur a rationalismo, oportet primo examinare n lamenta huiusce negationis et ex critica rationali principiorum i lalismi possibilitatem Revelationis saltem negative defendere, in ' erit prima par. istius Il.ae sectionis. In secunda parte autem) ibilitas Revelationis defendetur positive.

Pars I

DEFENSIO NEGATIVA : EXAMEN PRINCIPIORUM RATIONALISMI.

CAPUT VII.

DE RATIONALISMO SEU NATURALISMO IN GENERE..

Art. unicus.

Definitio et divisio rationalisme

I. Definitio rationalism!.
II. Fundamentum rationalism!.
III. Consequentiae naturalismi et rationalism!.
IV. Spiritus rationalism!.
V. Divisio rationalism! seu naturalismi.

§ I. Definitio rationalism! '. — Rationalismus definiri potest s<« eundum tertiam propositionem damnatam in Syllabo Pii IX (Denz,, n. 1703) : *Doctrina iuxta quam « humana ratio,* nullo prorsus Dei resp·ctu habito, *unicus est veri et falsi, boni et mali arbiter,* sibi ipsi est lex et naturalibus suis veribus ad hominum ac populorum bonum curandum sufficit ». — Ex quo sequitur negatio Revelationis supernaturalis, u| apparet in propositionibus sequentibus Syllabi : « Omnes religionis v<i· ritates ex nativa humanae rationis vi derivant ; hinc *ratio est -princept norma* qua homo cognitionem omnium cuiuscumque generis veritatum assequi possit ac debeat ». — « Christi fides humanae refragatur rationi ; divinaque Revelatio non solum nihil prodest, verum etiam nocet homl nis perfectioni ». — « Prophetiae et miracula in sacris Litteris expositi et narrata sunt poetarum commenta et christianae fidei mysteria phi losophicarum investigationum summa ... ».

Brevius, secundum Concilium Vaticanum, Denz., 1810, rationalism»! absolutus est doctrina iuxta quam « ratio humana ita *independens* <··4, ut fides ei a Deo imperari non possit ». Unde *rationalismus est* sys/rie

* Cf. Denz.inc.er, 16j2 sqq. 1652, 1655, 1701 sqq., 1885, 1688.

iiciens existentiam et possibilitatem Revelationis praetextu sequendi iura ▮/ *dictamina rationis*l.

Constitutivum formale rationalism! est igitur *principium absolutae* mtonomiae *rationis* ; tuius formulam rationalistae volunf invenire in rbis Cartesii «nihil esse verum dicendum, quod evidenter non est ta- l ». Cartesius ipse fide admittebat propter auctoritatem Dei revelantis upernaturalia mysteria inevidentia, sed evidenter credibilia. Rationaistae dicunt : ratio humaija seu « philosophia neque potest neque debet illi sese submittere auctoritati ». (Denz., 1710). Sed e contra iudicare li bet ut supremus arbiter quid sit verum, quid sit falsum aut tantum vmbolicum in sacris Litteris. Ita Spinoza in suo « Tractatu theologico- Ilitico », qui continet rationalisticam solutionem quaestionum de inspiatione, de prophetia, de miraculo, de libero examine. Rationalismus nodemus historice procedit ex lutherano principio liberi examinis ; n imo novatore reiiecerunt auctoritatem Ecclesiae Revelationem propolentis, et postea rationalistae reiicerunt auctoritatem ipsius Dei reveantis *. .

§ II. **Quodnam sit fundamentum rationalism·, seu absolutae ra-** ionis autonomiae. Fundamentum proximum est raturalismus, fundamentum remotum est pantheismus et atheismus. — Rationalismus •nim'praesupponit non existere verum cognoscibile supra vires naturales mstrae rationis. Hoc negare vel existentiam ordinis veritatis et viae supernaturalis, vel saltem cognoscibilitatem istius ordinis etiam iit Revelationem 3. Haec autem negatio vocatur proprie *naturalismus.*

* Secundum aliam significationem rationalismus opponitur cmpirismo, et uhin est l intellectualismus defendens essentialem distinctionem inter sensus et intilleituin.

*Hoc affirmatur in *Concilio Vaticano, Constitutio Dei Vilius.* Cf. Vacant. *Ih-il. le Concile du Vatican,* t. I, p. 99. (Le protestantisme) p. 112 (le Rationalisin' l

3 Cf. Oi.k-Laprvne, Membre de l'Instit, *La Raison et le rationalisme* (préface d< Dclbos), ioo6, 17. e et 18. e leçon, le Rationalisme et ses diverses formes. ('<s/ *une l trine* (ou tout au moins une tendance) *qui supprime av profit de la raison* ou absorbe l,i ns la raison même *toute connaissance et même toute chose.* — Mais le mot raison a plumis acceptions. De là plusieurs sortes de rationalisme : l.e forme : *usage excessif du raimement,* on fait fi du sensibile, du fait, on ne prise que le» déductions et constructions a n iiiri. — 2.e forme : on proclame la *souveraineté de la raison abstraite théorique,* ou mélll i ce qui est obscur, ce qui est complexe, la complexité vivante ; c'est l'état d'esprit h ; philosophes du XVII.e siècle. — 3.e forme : on proclame la *souveraineté de la science* . périmentale) et non plus de la raison : en prétend se defendre de toute spéculation n. physique et on décide en maître ; on admet comme dogme ce qui paraît la condiu n de la science : le déterminisme universel ; d'où, comme corollaire, croit-on, l'impos-Ibilitè du miracle. — 4.e forme : *essai de fonder la pretention scientifique sur des principes n laphysiques.* Le dogme, c'est que tout est intelligible, en ce sens que tout est réductible l i pensée (humaine), tout étant, dans le fond, pensée ; ex. : le rationalisme de Spii. .l. — 5. e forme : *aiionalisme critique* : tout s'explique dans l'évolution universelle, mil viçnt en son rang : il s'agit de tout comprendere et de tout expliquer. Icut est déIl mué. — 6. e forme: *réaction contre l'intellectualisme* : vue nette et vive de l'absurlii des prétentions de certains savants; on flagelle leur fatuité. On aime à mettre au ..... de toute chose un inconscient. . . une liberté, quelque chose à quoi Th se fie. . . Et voilà un fidéisme, lequel s'allie à la critique ou à cette intelligence h m irante de toutes les lois de la vie. IL y a une façon rationaliste d'être fidélité. . . hi i n déclarant le transi rnihint inconnaissable on prétend toujours que la pensée in maille demeure seule iiuillressc de ses jugements, aucune autorité supérieure ne mivcrne. forme dernière; toutes les formes précédentes s'entendent pour *inter-*

Quamvis hoc nomen frequenter idem significet ac rationalismus, tamen designat potius fundamentum rationalismi. Naturalismus enim est proprie negatio possibilitatis elevationis nostrae *naturae* ad ordinem supernaturalem, et rationalismus est applicatio huiusce doctrinae ad *rationem* humanam, sicut liberalismus est eius applicatio ad libertatem. Unde rationalismus proxime fundatur in naturalismo, sicut e contra virtus fidei fundatur in gratia, ut proprietas in essentia.

Si tandem naturalismus negat non solum cognoscibilitatem ordinis veritatis supernaturalis, sed ipsam existentiam istius ordinis, tunc fundatur ipse in *pantheismo*. Ut enim nulla veritas sit supra vires nostrae naturae rationalis, oportet naturam nostram identificari cum natura divina. Item nihil erit supra vires efficientes naturae, et miraculum erit impossibile, si natura ipsa identificatur cum Deo, nam omnia phaenomena naturaliter et sine ullo decreto libero procedent ex natura divina.

Imo pantheismus, seu identificatio finiti et infiniti in eodem subiecto, ita est absurdus, ut non possit proprie concipi ; sed duplex hypothesis : «) vel mundus reducitur ad Deum per se existentem, et hoc est absorptio mundi in Deo, seu acosmismus (cuius principium invenitur in antiquitate apud Parmenidem, qui affirmabat existentiam unius entis immobilis et negabat omnem multitudinem et modum, ut vanas apparentias) ; et ad hoc tendit realismus absolutus : ens universale existit formaliter a parte rei ut subsistens ; *b)* vel Deus reducitur ad mundum, et hoc est absorptio Dei in mundo seu *atheismus,* et ita est in evolutionismo pantheistico nostri temporis, ut notat Encyclica Pascendi Pii X, cf. Denzinger, 2073 : « Id ratum ipsius fixumque est, debere atheam esse scientiam itemque historiam ; in quarum finibus non nisi phaenomenis possit esse locus exturbato penitus Deo et quidquid divinum est ». Sic fundamentum remotum rationalismi est pantheismus vel etiam atheismus.

Unde, ut melius postea apparebit, non potest negari possibilitas supernaturalis Revelationis ex parte obiecti, quin admittatur atheismus.

Haec series errorum dilucide exponitur in Syllabo Pii IX (Denz., 1701) ; titulus I § est « *Pantheismus, naturalismus, rationalismus absolutus* ». Prima autem propositio damnata est pantheistica seu potius athea, ex qua procedunt ex necessitate sequentes propositiones. Est enim : « *Nullum* supremum, sapientissimum, providentissimumque *Numen divinum* existit, ab hac rerum universitate distinctum, et Deus idem

dire à Dieu, au nu» d: la raison, d'intervenir dans le monde, de se révéler, de faire des miracles, et pour *léduire les faits religieux à la mesure de nôtre pensée.* C'est le rationaliste libre-penseur avec des nuances à l'infini. .. La raison est toujours ce par quoi l'on décide de tout en maître.

1 Si l'on veut toucher ce que le rationalisme a de vital, on peut le ramener à cinq propositions: t° l'être se ramène à la pensée (humaine) : 2· le vouloir se ramène à la pensée ; 3" la raison se suffit à elle-même, en sorte qu'elle ne réclame rien où elle fonde ; c'est elle qui est l'absolu ; 40 la foi se ramène ni dernière analyse à la raison, ce qui serait définitivement réfractaire n'a pas de valeur. 5· la raison décidant de tout en dernier ressort est seule maîtresse, seule juge de la vérité. est on condamné pour cela à l'irrationnel allot an hasard, renoncer la raison ?

t t ac rerum natura, et idcirco immutationibus obnoxius, *Deusque reapse /it n homine* et in mundo, atque omnia Deus sunt et ipsissimam Dei hahcnt substantiam ; ac una eademque res est Deus cum mundo et proinde apiritus cum materia, necessitas cum libertate, verum cum falso, bonum uim malo, et iustum cum iniusto ». Ex quo sequitur 2" propositio : «Neg.tnda est omnis Dei actio in homines et mundum » scilicet Revelatio t·t miraculum. Denz., 1702 '.

§ III. **Consequentiae naturalismi et rationalismi.** — Hae consequentiae exponuntur in Syllabo Pii IX. — Naturalismus, ut dictum I t, est negatio possibilitatis elevationis nostrae naturae ad ordinem supernaturalem, et simul proinde negatio peccati originalis seu privationis Justitiae originalis. Aliis verbis, naturalismus reiicit simul et nobilitatem siipernaturalem hominis et humanam miseriam, proinde necessitatem redemptionis.

Sicut autem, iuxta Ecclesiam, ex gratia supernatural! sequuntur virtutes supernaturales in diversis facultatibus nostrae animae, scilicet Iules, spes, charitas, prudentia Christiana, iustitia christiaha, fortitudo i liristiana et temperantia Christiana ; ita ex naturalismo sequuntur quoad lationem rationalismus, quoad voluntatem liberalismus, quoad amorem mumanitarismus, quoad sensibilitatem sensualismus, quoad societatem ialismus. Ita ut scribi possit haec synopsis Syllabi Pii IX (Cf. opera Cardinalis Pies, et per oppositum opus rationalistae Buisson: *La /i i laïque)*[3] :

	/ rationalismus	Christiana fides	
	\ liberalismus, humanitarismus	charitas, spes, dientia	gratia supernaturalis
ll ,t m alismus . . x	/ sensualismus	castitas, mortificatio	/
	, socialismus	regnum Dei in societate	

Sicut enim naturalismus est negatio elevationis nostrae ad ordinem supernaturalem »ii itionalismus negatio Revelationis, ita liberalismus est negatio ofiicii suscipiendi 110 nam Revelationem sive pro individuo, sive saltem pro societate[4]. Itaque libera

[1] Cf. Dost. P. Benoit, *La Cité anticrétienne au XIX.e siècli. Les Erreurs modernes* inin· l.er.

\ature du rationalisme à l'égard de l'ordre surnaturel, et à l'égard de l'ordre na- ■)× les formes déguisées du rationalisme, p. 13-113.

<-âlè *pratique du rationalisme* : sécularisation universelle de l'Etat, de la législation, II· ' nie, de la philosophie, des sciences, de la morale, de la religion, de la vie des peu- ■il' système de la souveraineté du peuple ; adoration de l'homme ; déchaînement des ■llll itudes ; anarchie et despotisme, p. 113-485.

Origine du rationalisme. Comment-il est sorti du protestantisme. — Ce qu'il fut ■il XVIII.e s. — La Révolution, loi et but de son oeuvre : égalité de., citoyens, de- 11l non du règne de J. Ch. surtout de son régne social. — Le rationalisme sous l'Emlin Le libéralisme de 1815 à 1848. La'libre-pensée, p. 488-582.

[2] Cardinal Pie, *Ouvres complètes,* Paris, 1878, praesertim : *Instructions synodales* lin *principales erreurs du temps present.* Donoso Cortes, *Oeuvres,* tr. fr., t. II K 'I SS.

[3] !. Buisson, directeur de l'Enseignement primaire, puis professeur à la Sorbonne : Ki ! ı *laïque* (extraits de discours et d'écrits 1878-1011 Paris, 1912) cf. infra statim ■bl" nes huiusce operis.

[4] Syllabus Pii IX (Kknz. 1715). *Indiflercntismus.* Prop. 15: «Liberum cuique ■un un est eam amplecti ,u profiteri religionem, quam rationis lumine quis ductus veram Buie writ ».

ismus, secundum quem fides non est ad salutem necessaria, substituitur obedienti.io christianae, sicut rationalismus fidei. Item humanitarismus, seu amor humanitati sine relatione et subiectione ad Deum, substituitur charitati, quâ proximus diligiturf propter Deum ; imo invertitur in humanitarismo ordo charitatis ; oportet enim revereri,» ut aiunt, omnes opiniones humanas, etiamsi sint contrariae verbo Dei ; quod est ipsum Deum despicere. Unde, iuxta Ecclesiam, haec reverentia humana, quae saepe vocatur" modestia, est falsissima humilitas ; ita liberalismus et humanitarismus est falsa charitafl eam imitatur sicut vitrea adamanti sunt similia. Pariter in humanitarismo desiderirm felicitatis terrestris substituitur spei beatitudinis caelestis.

Similiter quoad scnsibilitatem, sensualismus, mollitia, legitimitas divortii sui sti:· tuuntur mortificationi, castitati, patientiae ac fortitudini christianae.

Denique quoad societatem, socialismus substituitur regno Dei in societate ofl iustitiae christianae, ac si societas ipsa et non Deus constituisset praecipua iura efl officia quoad vitam familiarem et socialem, ac si finis hominis non esset caelesti beatitudo sed futura civitas terrestris Unde quidam socialistae mystice loquuntur dfl societate ac si loquerentur de Deo, revera iuxta eos societas est Deus in fieri 2.

Liberalismus. Prop. 77 : « Aetate hac nostra non amplius expedit, religionem catho ▪ licam haberi tanquam unicam status religionem, ceteris quibuscumque cultibus exclu·! sis ». Prop. 80 : « Romanus Pontifex potest ac debet cum progressu, *cum libéralisme,]* et cum recenti civilitate sese *reconciliare* et componere ».

Ethica athea. Prop. 56: «Morum leges divina haud egent sanctione, minimeque epu· est, ut humanae leges ad naturae ius conformentur aut obligandi vim a Deo accipiant «i

Familia athea. Prop. 66-67 : " Matrimonium non est sacramentum », « lure naturali matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest ».

Schola athea. Prop. 47 : « Postulat optima civilis societatis, utpopulares scholaej quae. . . educationi iuventutis curandae sunt destinatae, eximantur ab omni Ecclesiae auctoritate, moderatrice vi et ingerentia. . . ».

Societas athea. Prcp. 60 : « Auctoritas nihil aliud est, nisi numeri et materialium vl rium summa». — Item in Encyclica « Quanta cura » Pii IX (Denz., 1691-1699) : « Vo luntas populi, publica opinione manifesta constituit supremam legem, et in ordine ⟩‹›▪ litico facta consummata, eo ipso quod consummata sunt, vim iuris habent ».

l *Socialismus,* cf. Denz., 1694. Ency. «Quanta cura» in qua error socialismi«»i« exponitur : « societatem domesticam seu familiam totam suae existentiae rationem ■ iure dumtaxat civili mutuari ; proindeque ex lege tantum civili dimanare ac pend<> iura omnia parentum in filios, cum primis vero ius institutionis educationisque curandae ‹l liem Denzinger, 1718, a. — Et Leo XIII Encycl. «Quod Apostolici muneris». Den/,1 1840 : de Socialismo : « Ecclesia multo satius et utilius *inaequalitatem inter hominis,* coffl *ports ingeniique viribus naturaliter diversos, etiam in bonis possidendis agncscit».*

2 Ci. F. Buisson *La foi laïque* (cité *Diet. Apologet,* art. *laïcisme)* : ‹ Enchaîna l# raison, comprimer l'intelligence, c'es tcommettre un sacrilège... *la seule religion capable ‹fl régénérer l'humanité,* si longtemps asservie par religions dogmatiques, c'est la libelfl de conscience servie par l'intelligence, *c'est le culte de la raison humaine* (p. 198). Or « est·· possible, addit Buisson, d'être *libre-penseur* sans'être *républicain,* d'être républicain suif· être *socialiste-* ? » (p. 196). Ut ostenditur in *Diet. Apol.,* loc. cit., *col.* 1785 hal etur iuxtfl laicismum,:

«Esprit laïque = autonomie absolue de l'individu. — Autonomie de l'individu ▪ souveraineté populaire. — Souveraineté populaire = république démocratique, frage universel, égalité parfaite de tous les biens, socialisme ».

Jaurès, *Discours à la Chambre des députés,* 11 fév. 1895 : « *Ce qu'il faut* sawvepoifl *avant tout,* ce qui est le bien inestimable conquis par l'homme à traver tous ▮ préjugés, toutes les souffrances, tous les combats, *c'est cette idéée qu'il n'y a pas fl vérité* sacrée, c'est à. dire interdite à la pleine investigation de l'homme, c'est que fl qu'il y a de plus grand dans le monde, *c'ést la liberté souveraine dr l'esprit . c'est* i/fl *toute vérité qui net vent pas de nous est un mensonge. . .* c'est que si l'idénl même de l ■

Semiraiionalismus notandus est inter consequentia rationalismi. ' st *tentamen conciliationis rationalismi cum fide catholica.* (Cf. Syllabum I'ii IX, §11, Rationalismus moderatus). Differt a rationalismo absoluto, prout admittit factum Revelationis divinae proprie dictae, sed cum eo ‹ onvenit, prout sustinet omnia mysteria revelata posse demostrari ex principiis rationis naturalis, ac proinde nullum esse necessario credendum propter auctoritatem Dei revelantis. Sic servaretur autonomia rationis. Item dicunt semi-rationalistae :« cum aliud sit philosophus et aliud philosophia, ille ius et officium habet se submittendi auctoritati, quam veram ipse probaverit, at philosophia neque potest, neque debet ulli sese submittere auctoritati ». Denz. 1710.

Hunc semirationalismum et simul liberalismum sustinuerunt Guenther, Hermes, Iiohschammer. (Denz., 1618, i&j|, 1655, 1666).

Concilium Vaticanum l dicit de semirationalismo : « Hac porro impietate (ratio- ii.dismi) circumquaque grassante, infeliciter contigit, ut plures etiam e catholicae l lesiae filiis *a via verae pietatis aberrarent,* in iisque *diminutis paulatim veritatibus* nsum *catholicus attenuaretur.* Variis enim ac peregrinis doctrinis abducti naturam et i . tiam, scientiam humanam et fidem divinam, perperam *commiscentes,* genuinum ■ usum dogmatum, quem tenet ac docet sancta mater Ecclesia, depravare, integritati m et *sinceritatem* lidei in periculum adducere comperiuntur».

Liberalismus F. de Lamennais fuit aliud tentamen conciliationis. l mennais (L' Avenir — Essai sur Γ Indifférence, t. II), confundit fidem μ i pernaturalem necessariam ad salutem cum fide communi totius humanitatis quae in omnibus religionibus per traditionem servatur, et quam Vocabat sensum communem seu rationem generalem. Ex hac confusione sequebatur liberalismus et indifferentismus iuxta quem : quaelibet fidei |n ifessio sufficit ad salutem.

Cf. Denz., 1623-1617. — Gregorius XVI contra liberalismum F. de Lamennais mi ex proiecta et effrenata novitatum cupiditate veritas, ubi certo consistit, non mu u ritur, sanctisque et apostolicis traditionibus posthabitis doctrinae aliae inanes, l|i|t des, incertaeque, nec ab Ecclesia probatae adsciscuntur, quibus veritatem ipsam ■lil· iri ac sustineri vanissimi homines perperam arbitrantur». Lamennais gloriam Dei nil mimarum salutem confudit cum aura favoris popularis, itaque pervenit ad fal- ■l111 i haritatis notionem.

Recentius *modernistae* fere similiter processerunt, sicut semirationa- et liberales intenderunt invenire medium conciliationis inter na- Blu.ilismum et fidem catholicam. Datur quidem medium virtutis inter Bili l secundum excessum et defectum opposita. Sed inter verum et Bftlsiim, sicut inter bonum et malum, non est aliud medium quam medio-

B l iit visible, *si Dieu luimUme se dressait devant les multitudes sous une forme pal-* Mpl·' *Ir premier devoir de Γ homme serait de refuser l'obéissance et de le considérer comme* Bfeu/ *avec qui l'on discute,* non comme le maître que l'on subit»,

Γ l *Constitutio, Det hihus,* V. ı Cf. Vacant, *Etudes sur le Cone. Vat* , l. p. 119.

critas, seu confusio boni et mali ac depravatio verae normae iudicii et voluntatis.

Ecclesiae igitur damnavit haec tentamina conciliationis rationalismi cum fide catholica, non enim conciliari possunt contradictoria, affirmatio et negatio ordinis supernaturalis ac religionis essentialiter supernaturalis. Haec contradictio non existit solum quoad litteram doctrinae fidei, sed etiam quoad spiritum.

§ IV. **De spiritu rationalismi, iuxta Ecclesiam.** — Hoc breviter dicendum est propter duas rationes : 1° ut clarius appareat contra semirationalismum et modernismum impossibilitas conciliandi rationalismum cum fide catholica 2° ut melius manifestetur utilitas et necessitas argumentorum moralium in Apologetica.

1 M. Blondel in suo libro *L'Action,* p. 392 et 368, quamvis ipse non semper satis servet gratuitatem elevationis nostrae ad ordinem supematuralem, profunde ostendit spiritum rationalismi moderni. Ait enim : « Il serait étrange enfin d'opposer au surnaturel ce qui en est la seule raison d'être et la prope définition. Est-ce qu'il serait, s'il n'était qu'un objet d'étude, une conquête de l'effort humain, s'il ressortissait de la philosophie meme? Est-ce qu'il serait, s'il n'exigeait de l'homme rien qui surpasse' déconcerte et meurtrisse sa nature ? ... On avouerait bien encore que l'ordre naturel ne suffit pas à l'homme. Mais on voudrait que le surnaturel rentrât dans l'ordre naturel lui même. — On prétend que la seule notion de révélation ne supporte pas la discussion rationnelle. Et l'on ne supporte pas que cette conclusion négative soit ditcutée *sons prétexte de respect, le libre examen refuse l'examen.* On s'impose à l'égard du dogme une muette réserve que le dogme ne demande pas, que le dogme condamne. Et ce respectueux qui ne veluent pas qu'on le critique sont ceux mêmes aux yeux de qui il est d'invention tout humaine ... — On semble « prêt à mourir de ne pouvoir nommer ce qu'on adore ». Et s'il se nomme, on déchire ses vetements en criant au blasphème boulimie singulière, qui sous l'apparence d'un appétit dévorant, cache une satiété, un dégoût, une absence de toute faim généreuse. *Quand on anime la vérité plus que* soi *coûte-t-il d'abaisser sa pensée infirme devant l'infinité de ce qu'il y a à croire* ? Et c'est là qu'est le germe d'une plus grave inconséquence, origine ordinaire de toutes les autres - Il semblait que l'expansion du coeur humain fût infinie, que son besoin de tendresse de dévouement et de bonheur mérité, le seul qu'il puisse goûter, fût insatiable ; il semblait qu'on fût prêt a souffrir et à mourir par amour. Mais en face des sacrifices sensibles ou intellectuels que l'egosïme de l'orgueil ou de la volupté doit faire à la conscience, voilà qu'on se révolte comme si c'était tyrannie et intolérance », p. 392.

« Si la gravité delà faute est voilée ... si *le mal* ne semble être d'abord qu'un *main dre bien...* qu'on n'aille point conclure contre le sincère aveu de la conscience : elle ne se gatde vivante et ardente qu'autant que, selon la remarque de Carlyle, elle non rappelle plus ou moins ce que nous savons tous plus ou moins, c'est que sous ce approximations de la connaissance, *il y a une différence absolument infinie entre* un *homme de bien et* 101 *méchant.* Sans doute, dans la région moyenne de l'âme, ce sont des nuances superficielles qui distinguent le commun des hommes. Comment admettre une responsabilité sans mesure dans une infimité sans borne ? Comment croire à la malice infinie de cet homme que je connais et que j'aime, faible, inconséquent et malheureux ? Mais il n'y faut pas croire, parce que le rôle de notre ignorance humaine n'est pas la justice, c'est l'indulgence et l'amour. Et pourtant, sans juger personne, — et le commandement moral «vous ne jugerez pas» est absolu, — pénétrez un peu plus avant, éprouvez les coeurs. Voyez en imagination ce misérable qui, sans y avoir jamais songé, mourrait de faim plutôt que de commettre une infamie : ce grossier tient par la pointe de l'âme à la vie éternelle. Voyez cet opulent avide qui, sans scrupule peut-être, frustre ce pauvre même. Quel partage au jour de justice, et qu'il n'y aura point d'arbitraire, rien d'extérieur, rien d'excessif en l'extremité des représailles divines,!

« Rien de plus simple, semblait-il, rien de plus naturel ou de plus légitime que de dire à sa propre volonté : « Tu n'iras pas plus loin ; tu ne recevras rien de plus haut tu ne donneras rien de ce que tu as ; tu ne sortiras pas de toi même Voici pourtant que Cette attitude réservée et expectante enferme une négation volontaire et une pri

Non agitur de spiritus huius vel alterius rationalistae, qui gravitalm sui erroris ignorare possunt, sed de spiritu ipsius rationalism!.

Frequenter in sua philosophia religiosa, rationalismus maxime commendat non solum sinceritatem in investigatione veritatis, sed naturalm sensum religiosum, imo mysteria Christianismi admittit secundum naturalem interpretationem. Ita v. g. Kant et Hegel. Sed in Sacra Scriptura dicitur : « Probate spiritus si ex Deo sint » (I Ioan., VI, 1). « Videte ne quis vos decipiat per philosophiam » (Coloss., II, 8). « Sapientia enim huius mundi est stultitia apud Deum » (I Cor., III, 19). « Mysterium iam operatur iniquitatis» (II Thess., II, 7). Et Christus, qui pro omnibus peccatoribus oravit, dixit : « non pro mundo rogo » (Ioan., XVII, n ad exprimendam malitiam spiritus mundi.

Revera spiritus rationalism! manifeste apparet dum proclamatur principium absolutae autonomiae rationis, scilicet : «ratio humana ita iudependens est, ut fides ei a Deo imperari non possit ». Hoc est, iuxta l cclesiam, spiritus infidelitatis, inobedientiae, rebellionis, « *superbia vitae* » ut dicitur in l Ioan., II, 16, id est amor propriae excellentiae sine sublectione ad Deum.

Hic spiritus rationalism! ita radicaliter spiritui Dei opponitur, ut principium absolutae autonomiae rationis sit non solum « pravum et p rversum » sed, ut dicunt Encyclicae, «stultissimae arrogantiae» expressio, et «deliramentum» ducens ad «libertatem perditionis », quae improborum fraude ex omni parte percrebuit ». Cf. Encyclicam «Mi-l ari vos » Cîregorii XVI. Denz., 1613 sqq. Item Encyclicas Pii IX, Denz., 1642 sqq., 1688 sqq.

Item loquitur Concilium Vaticanum in principio constitutionis Filii Dei : «Tum nata est et late nimis per orbem vagata, illa rationalism! u naturalismi doctrina, quae religioni christianae utpote supernaturali instituto per omnia adversans, *summo studio molitur, ut Christo,* qui Jus Dominus et Salvator noster est, *a mentibus humanis, a vita et moribus populorum excluso,* merae quod vocant *rationis vel naturae regnum stabiliatur.* Relicta autem, proiectaque Christiana religione, negatio vero Deo et Christo eius, prolapsa tandem est multorum mens in pantheisini, materialism), atheismi barathrum, *ut iam ipsam rationalem naturam, omnemque iusti, rectique normam negantes,* ima humanae soin tatis fundamenta diruere connitantur »l. In hoc iam habetur rationalism! confutatio. Cf. etiam *Schema Concilii Vaticani,* Doc. VI, c. II.

l ll positive οτἐρησι . *Pour refuser tout don eminent et se restreindre à soi,*Γ'on use a . la même dont on teint de se passer. A le voir du dehors, *sub specie materiae,* l » le ainsi amorti paraît sans doute borné et caduque. *Mais la grande faute de Γ homme,* ' *d'employer, pour se limiter, son infinie puissance* : seule sa volonté est assez forte]· arrêter sa volonté. Et si la route peut être barrée même à Dieu, si l'homme peut l terminer et faire qu' il ne soit plus pour Γ homme, c'est qu' il se sert de lui centre lu en acceptant d'abord ce qu'il en faut pour le repousser)·, p. 368.

Aussi, sans préjuger aucune question proprement religiose — c'est d'une autre i· est-il nécessaire d'écarter, par la philosophie, les obstacles qu'accumule, sans ll· à tort, une *philosophie hostile de parti pris,* non point au contenu de telle ou ii formule dogmatique, mais *à la notion mfme de rivllation* et à la possibilité, à l milité de tout dogme défini», p. 393.

l Cf. Vacant, *l-.tmlr·· ·■ur h· Concile du Vatican,* t. l. p. 112 et p. 572.

In Schemate Concilii legitur: « Hujusmodi igitur errorum portenta exsecrantes, simul ex supremi pastoralis officii Nostri debito et animi sensu, quo maxime possumus, pro aeterna animarum salute sollicito, admonemus et obtestamur eos potissimum qui praesunt, et qui privatim vel publice in scholis educandae et erudiendae iuventutis munere funguntur, ut ab animis subditorum hanc pestem grassantis incredulitatis arceant, illosque contra pericula in eam incidendi praemuniant [1].

Dicere solent plerique recentiores pantheistae, *in fide Christiana idem revera* com·] *tineri, quod in philosophia pantheistica docetur*; sed discrimen maximum esse in forma concipiendi et intelligendi rem eamdem. *Fidem* inquiunt esoc *formam infimam* concipiendi veritatem, *speculationem pantheisticam* esse *formam supremam et perfectissimam.* In fide enim Christiana, aiunt, non intelligitur veritas in seipsa, sed suscipitur sub conceptibus rerum singularium et sensibilium, et sub syinbolicis velaminibus; speculationis autem est ipsam puram veritatem in se comprehendere. *Hinc gloriantur,! dogmata symboli Christiani de Deo, de 'l rinitate, incarnatione, Redemptione, Eesurreciionel* etc., *a se nullatenus negari, sed immo speculative comprehendi.* Hac fraude dum illa suaj figmenta de evolutione *entis puri* in mundo et humanitate venditant velut specula·! tivas declarationes dogmatum Christianorum, duo haec consequi student, ut se ipsosl ab infamia atheismi ac impietatis tueantur, et *Christianam religionem per depravationei dogmatum ac abusum nominum efficacius oppugnent.* Propterea in expositione impietati! pantheisticae visum est opportunum huiu., etiam *fraudis* ac abusus verborum Christianorum mentionem fecisse »[2].

I no verbo *spiritus rationalismi est,* ut dicit Concilium Vaticanum. *perverse substituere regno Dei regnum naturae et rationis.*

Quoad hoc quinque sunt notanda ab omnibus catholicis admissa, quae generaliter potius oratorio modo quam théologie exprimuntur.

i' Nomine perversitatis utuntur Encyclicae secundum proprium sensum, qui verificatur hic maxime. Perversitas enim est *voluntas invertendi ordinem essentialem* M· *rum,* ut scilicet creatura" non amplius subiiciantur Deo, sed potius Deus creaturis. In hoc invenitur *peccatum spirituale* multo gravius quam peccata carnalia, quia « plus habet de aversione a Deo» (I.a II.ae q. 73, a. 5). Et hacc perversitas voluntatis supponit eversionem radicalem iudicii, quae nihil aliud est quam contrarium doni sapientae et vocatur, in Sacra Scriptura, *spiritualis stultitia* »[2] aut « carnalis sapientia, [3] Animalis autem homo non percepit ea quae sunt Spiritus Dei; stultitia enim est illi et non potest intelligere · I Cor., II, 14. Sapientia enim de omnibus iudicat relative ad Deum primam causam et finem ultimum, stultitia spiritualis *iudicat de omnibus etiam de Deo relative ad id quod, est infimum,* v. g. ad libertatem cogitandi sine ulla regula'. Ex quo patet autonomiam absolutam rationalismi nihil aliud esse, iuxta Ecclesiam, quam falsam autonomiam filii prodigi, quae ad servitutem et abiectiont ui ducit. (Luc., XV, ri). Quod non satis animadverterunt theologi semi-rationalistae, ut Gunther, Hermes et postea modernistae.

[1] *Schema Concilii Vaticani,* Doc. VI, cap. II. Cl. Vacant, *Etudes sur le Concili du Vat.,* I, p. 572.

[2] *Schema Cone. Vot.,* Docum. VI, η. IV. Cf. Vacant, *Etudes sur le Cane, du Val.,* I. p· 582.

[3] I Cor., III, t<).

[4] II Cor., I, 12

[5] S. Thomas, II.il* ll.ae, |0, n [

2' Imo, spiritus rationalismi, secundum Schema Concilii Vaticani, *ab altiori peritatis -inspiratione* procedit Et theologi catholici de principio absolutae autoniae rationis creatae semper tractaverunt, occasione gravioris peccati spiritualis, licet daemonis. S. Thomas assignans non solum obiectum materiale istius peccati formalem eius rationem, dedit profundissimam definitionem naturalismi ; I.a q. 63, 3 : « In hoc (angelus) appetiit indebite esse similis Deo, quia *appetit, ut finem ultiun beatitudinis, id ad quod* virtute quae naturae *poterat pervenire, avertens suum 'pltitum* A BEATITUDINE SUPERNATURALI, QUAE EST EX GRATIA De I. Vel si appetiit, ui ultimum finem, illam Dei similitudinem, quae datur ex gratia, voluit hoc habere virtutem suae naturae, non ex DivtNO auxilio secundum Dei dispositionem ... In hoc voluit *perverse Deo assimilari ».* Item rationalismus vel reiicit mysteria superiiituralia et elevationem ad ordinem supernaturalem. vel mysteria supernaturalia Vult cognoscere virtute naturali rationis. Unde non mirum est si Ecclesia nihil aliud ii leat in principio rationalistico autonomiae quam spiritualem rebellionem cuius formida est «non serviam».

30 Notandum est quod *perversitas spiritus rationalismi* non semper statim apparet, iiia *non tam invenitur in obiecto ad quod tendit, quam in modo tendendi.* Sibimetipsi >ponit obiectum bonum, scilicet progressum intellectualem et socialem sed sine Dei auxilio et sine obedientia Deo. Hoc etiam notatur a S. Thoma quoad peccatum angeli : ontingit peccare per liberum arbitrium *eligendo aliquid, quod secundum se est bonum, non cum ordine debitae mensurae, aut regulae* ; ita quod defectus inducens peccatum solum e.·, parte electionis, quae non habet debitum ordinem, non ex parte rei electae ; ut, si aliquis eligeret orare, non attendens ad ordinem ab Ecclesia institutum. Et huiusmodi peccatum non praeexigit ignorantiam sed absentiam solum considerationis irum, quae considerari debent. Et hoc modo Angelus peccavit convertendo se per rum arbitrium ad proprium bonum absque ordine ad regulam divinae voluntatis » q. 63, a. 1 ad 4.1ŋ. Quod nervose Caietanus resumit « ad secundum se bona superbe n Iit ». Pervesitas, in hoc casu, non est in obiecto sed in modo tendendi ad obiectum.

Item rationalismus adversans divinae Revelationi, dicit se intendere quod est unium se bonum, scilicet scientiam, progressum intellectualem et socialem, pacem Muter homines, imo quandoque progressum ipsius sensus religiosi, sed ad haec bona nan.ilia tendit «avertendo se a beatitudine supernatural! quae est ex gratia Dei» et omnia adimplere intendit virtute suae naturae, excluso Christo, ut stabiliatur, mi Concilium Vaticanum regnum naturae et rationis.

i° *Imo rationalismus instituit congressus religionum ad conciliationem omnium,* et in congressibus rapraesentantur omne» religiones, praeter catholicam. Bonum appaeo periculosius est quo similius est vero bcno. Secundum praedictiones S. Pauli S. loannis, antichristus apparebit, non subito tanquam manifestly et violentus li siae inimicus, sed per seductionem operabitur, prodigiis mendacibus, tanquam

Schema Concilii Vaticani, Doc, VI, Vacant, *Opus cit.,* I, p. 580: «Negari non st recentiori hac aetate magnam tentationem, qua serpens antiquus seducit habillantes in terra, eo dirigi, ut homines a lumine fidei vel certe a simplicitate et sinceriubedientiae fidei, qua in captivitatem redigendus est omnis intellectus, et a bonis rnaturalis ordinis paulatim aversi fere in humana solum ratione et in naturali orrerum conquiescant». Et statim de semirationalismo dicitur ibidem : «Haec fortemperatior in suis erroribus minus manifesta eo plus habet periculi .

II Thess., II, iit homo peccati, filius perditionis... ostendens se tanquam sit *Mysterium iam operatur iniquitatis* ... Revelabitur ille iniquus., in omni seiione iniquitatis iis qui (x-reunt : eo quod chnritatem veritatis non receperunt ut fierent. Ideo mitti·! illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio».

pseudochristus : « fune si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus aut illic : nolit credere. Surgent enim pseudo-christi, et pseudoprophetae : et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem iudicantur, si fieri potest, etiam electi »[1]. Et Joannes similiter dixit: »charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deu sint : quoniam multi psedoprophetae exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritui Dei : Omnis spiritus qui confitetur lesum Christum in carne venisse, ex Deo est. Et omnis spiritus qui solvit lesum, a Deo non est, et hic est Antichristus, de quo audUHstis quoniam venit »[2].

Sic verificatur effatum *« optimi corruptio pessima »* scii, corruptio charitatis et fidei religiosae sub specie tolerantiae et conciliationis omnium ecclesiarum et religionum[3].

5° Haec perversitas quidem raro est perfecte sui conscia in hominibus. « Animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei nec consequenter gravitatem infinitam peccati seu aversionis a Deo. Haec gravitas melius cognoscitur ab angelis qui essentiam divinam intuitive vident quam a daemonibus. Item perversitas rationalismi melius cognoscitur a theologia quam ab ipso rationalisme. Theologia scit se esse «quamdam impressionem divinae scientiae» (I.a, q. i, a. 3), et eodem modo scit rationalismum esse scientiae et bonitatis divinae perversam negationem, et quasi theologiam negativam alterius Ecclesiae negationis et odii.

Ex hoc apparet utilitas et necessitas in Apologetica, praesertim in arte apologetica, argumentorum moralium, quae disponunt hominem nondum credentem ad considerandum alia argumenta et proprie dicta Revelationis signa.

§ V. Divisio systematum rationalistarum, seu naturalistarum. — Haec divisio sumi debet ex definitione rationalism!. Rationalismus autem, ut dictum est, est doctrina negans possibilitatem Revelationis supernaturalis, quia, iuxta ipsum, non existit verum cognoscibile supra vires naturales nostrae rationis. Proinde systemata rationalistica per se et adaequate dividuntur secundum modum istius negationis, prout scilicet autreiiciunt ipsammet *existentiam* ordinis entis et veritatis supernaturalis, aut negant solum *cognocibilitatem* istius ordinis per revelationem. Prima systemata reiiciunt igitur possibilitatem supernaturalis Revelationis *ex parte obiecti* (ita pantheistae) ; cetera eamdem possibilitatem negant vel *ex parte subtecti,* id est hominis qui revelationem rationaliter recipere non posset (ita agnostici), vel *ex parte Dei agentis* qui non posset aliquid facere praeter ordinem naturalem (ita deistae). Unde sic proponi potest haec divisio.

Rationalismus negat possibilitatem supernaturalis revelationis	ve) ex parte obiecti :	*Evolutionismus pantlieisticus*	idealisticus (v. g. Hegel)
		(	empiricus (v. g. Haeckel)
	vel ex parte sublecti:	*Agnosticismus*	idealisticus (v. g. Kantius)
			empiricus (v.g. positivlstao)
	vel ex parte Dei agentis :	*Deismus*	(Cherbury, Voltaire, Coinsin, J. Simon)

[1] Matth., XXIV, 24.
[2] I Ioan., IV, 1-3.
[3] Iuxta Kant, Ecclesia triumphans nihil aliud erit quum unio omnium ecclesiarum et religionum secundum principia religionis mere naturalis et rntiiimili» (cl. Eant, *Religion dans les limites de lu, raison).*

i° Systemata autem prioris categoriae reduci possunt ad pantheisinum, et hodie ad *evolutionismum pantheisticuni,* qui damnatus est in prima propositione Syllabi Pii IX et in Concilio Vaticano (Denz., 1807).

« Si quis dixerit, hominem ad cognitionem et perfectionem, quae naturalem sul' iet, divinitus evehi non posse, sed *ex seipso ad omnis tandem vert et boni possessio-* | e *iugi profectu pertingere posse* et debere : Λ. S. ». Haec doctrina supponit quod dicitur in fima propositione Syllnbi (Denz. 1701) scilicet quod « Deus reapse fit in homine rl in mundo, atque omnia Deus sunt et ipsissimam Dei habent substantiam », ut dicunt p utheistae et praesertim inter modernos Spinoza, Schelling, Fichte, Hegel, Haeckel, etc. l i systema<a negant existentiam entis et veritatis supernaturalis, et etiam possibi Iu tem miraculi, quia reiiciunt existentiam Dei creatoris liberi, a mundo realiter ct ı entialiter distincti. Causa prima, ut dicunt, est immanens mundo, et prepterea li.ii-c doctrina vocatur etiam immanentismus. Sublata autem existentia Dei transcendi mis seu supra mundum existentis, explicatio phaenomenorum religiosorum in vita Il durali hominis reperienda est. Proinde explicantur omnes religiones, etiam religio i H istiana per evolutionem naturalis sensus religiosi, et valor istius sensus ac eius ı elutionis iudicatur a ratione, quae remanet supremus arbiter veri et falsi, boni et m li, ac penitus autonoma, secundum rationalism! principium.

Subdividuntur systemata evolutionistica et pantheistica, prout apparent sub dupli | forma, *empirica* scilicet aut *idealistica. Evolutionismus empiricus* seu materiali- ı|ˈ us defenditur v. g. ab Haeckel; et *evolutionismus idealisticus propositus est* a Fi- l lile. Hegel.

2° Systemata autem secundae categoriae, que scilicet negant posiliilitatem supernaturalis Revelationis *ex parte subiecti,* reduci possunt *ad agnosticismum,* qui damnatus est praesertim in Encyclica Pandi Pii X (Denzinger, n. 2072, 2074).

Agnosticismus enim negat valorem ontologicum et transcendentem primarum n oiium ac principiorum nostrae rationis; aliis verbis, iuxta ipsum, ratio non potest ı i osccre nisi phaenomena et leges phaenomcnales quae sunt obiectum experientiae i 11 nae aut internae, non vero ens substantiale rerum, nec a fortiori id quod entia Im transcendit. Proinde negatur cognoscibilitas existentiae Dei realiter et essenli i' ler a mundo distincti, cognoscibilitas possibilitatis et existentiae miraculi ; imo in iilum nen potest concipi, esset contra principium causalitatis : omne phaenomenon »»il init *phaenomenon antecedens·,* phaenomena enim in isto systemate non sunt inii ll ibilia relative ad ens et ad supremum ens, sed solum secundum suas relationes nil e vicem, miraculum igitur est incogitabile. Consequenter Revelatio supernaturalis Lihu ipi nequit, et etiamsi notiones mentis nostrae supernaturaliter ordinarentur a Deo, in idem analogice mysteria divina exprimere pessent, quia non habent valorem onto- ‖ı·ı m nec transcendentem sed solum phaenomcnalem. Expressio mysteriorum non ■lu .l l. esse nisi metaphorica seu symbolica, ct ratio philosophica remaneret supremus Kflui it valons symbolismi religiosi.

Proinde, secundum agnosticismum forsitan existit Deus realiter et essentialiter ■ ii nido distinctus, qui est fundamentum ordinis supernaturalis, sed iste ordo super- ■ni dis est quoad nos n˂ si non existeret. Consequenter . ystemata agnostica inten- |tl)inl explicare omnia phaenomena religiosa etiam vitae Christi ct christianismi se-

eundum resolutionem ad primitiva phaenomena naturalis sensus religiosi. Sic rursufl apparet immanentismus et evolutionismus non proprie pantheisticus sed agnostictis. Quidquid sit in seipsa realitas extramentalis, nihil explicari potest nisi secundum leges phaenomenales ; explicanda est igitur omnis fides et experientia religiosa secun·: dum leges evolutionis naturalis sensus religiosi. Hae autem leges scientifice cognoscunto!|| a ratione quae sic semper remanet supremus arbiter.

Haec systemata agnostica subdividuntur sicut et evolutionistica, prout apparent sub duplici forma, *empirica* scilicet et *idealistica Agnosticismus empiricus* defenditur, v. g. a Hume, Spencer, Comte, Durckheim, W. James, a multis modernistis, *agriosti/A smus autem ideali^ticus* a Kantio, Ritschl, Sabatier, etc.

Exminandus est igitur evolutionismu.·, negans possibilitatem supematuralis Kı·»' velationis ex parte obiecti, et postea agnosticismus eamdem possibilitatem reiicienl ex parte subiecti.

3° *Deismus* (Voltaire, Consin, J. Simon) negabat possibilitatem R‹· velationis potius *ex parte Dei agentis,* prout juxta ipsum, Deus praetefl leges naturae agere nequit. Sic Robespierre, ut Deista, volebat instituere cultum Entis supremi, et omnes supernaturale reiiciebat. w Haec naturalismi forma confutabitur postea in defensione positiva possibilitatis Revelationis

l Cf. Donoso Cortes, *Oeuvres,* trad. fr.. 1862, t. II, p. 212, 228 etc. *Du principi générateur des plt/s graves erreurs de nos jours* (Lettre de 30 pages au Card. Format l,; pour être présentée à Pie IX), ostendit quod *Deismus* est principium errorum modernorum. Si enim Deus non curat de individuis, *peccatv.m non est amplius offenta contra Deum,* sed est solum actus contra rationem, quae jugiter evolvitur ; olim prohibebatur furtum, nunc socialistae dicunt : « ipsa proprietas individualis est furtum ·. Si autem peccatum non est offensa contra Deum, a fortiori *negatio peccatum originale! ac proinde Incarnatio redemptiva, regeneratio per gratiam, sacrificium missae, sacrnmenta, sacerdotum, matrimonium ut sacramentum, vita aeterna.* Et sic redimus ad n« turalismum completum paganismi.

In hac via regressionis et descensus, quae vocantur via progressus, *liberalismur,* dicit Donoso Cortès, vult remanere in media altitudine, non admittere Christianismum. nec illum negare; sed haec incertitudo non sufficit ad agendum; ideo post liberalismum, venii *radicalismus* in negatione, deinde *socialismus* et tandem *commmnismus materialisticus,* qui negat et proprietatem et familiam et patriam et religionem. Hoc scriptum est a Donoso Cortès, summa luciditate, anno 1852, et ab isi< momento plene verifleatae sunt hae praedictiones. Legenda sunt in *Operibus* huiusci magni sc ipto'is catholici, cum p-acdicta epistola ad Card. Fomari, duo eius scripti principalia: *Discours sur la situation générale de Γ Europe* 1850 (t. I, p. 399) et *Esta sur le Chatolicisme* (t. III).

CAPUT VIII.

EXAMEN EVOLUTIONISMI PANTHEISTICI.

Thesis est: Evolutionismus pantheisticus necans possibilitatem supernaturalis Revelationis ex parte obiecti, prima rationis principia nero··· debet.

Sunt duae partes in hoc capite: Art. I. Expositio evolutionismi Lj>aiitheistici in genere et sub utraque forma empirica et idealistica: quomodo haec doctrina sit negatio ordinis veritatis supematuralis. — Ait. II. Critica evolutionismi pantheistic! sub utraque forma: prima i i nonis principia negare debet. Denique solventur obiectiones, praeli rtim obiectiones contra valorem realem supremi rationis principii.

Art. I.

Expositio evolutionismi pantheistici.

I. Evolutionismus pantheisticus in genere.
II. Evolutionismus materialisticus vel empiricus.
III. Evolutionismus idealisticus.

: r. **Quid sit evolutionismus pantheisticus in genere.** — Est dociii i iuxta quam principium omnium rerum non est a seipso et ab aeρıı'I constitutum et perfectum, realiter et essentialiter a mundo distinliiin sed e contra semper est in fieri, et nihil aliud est, quam ipsum fieri in- i mentale quod sese determinando constituit universitatem rein ita ut res sint tantum diversa momenta fluxus universalis. Deus J olutio suiipsius creatrix.

I Il iec doctrina, ut dictum est, exprimitur et damnatur in prima propositione Syl-)l i IX. «Nullum supremum, sapientissimum, providentissimumque Numen divi- ti' sistit, ab hac rerum universitate distinctum, et Deus idem es' ac rerum na f t idcirco iinmul.ilionibus obnoxius, *Deusi/ue reapse fit in homine et mundo,* |ie omnia Deus aunt ‹K ip.lH'iimam Dei habent substantiam; ac una eademque

res est Deus cum mundo et proinde spiritus cum materia, necessitas cum libertate, VM rum cum falso, borum cum malo, et iustum cum iniusto » (Denz., 1701).

Item in *Concil. Vatie.* (Denz., 1804) damnantur tres formae evolutionismi. quis dixerit, res finitas tum coproreas tum spirituales aut saltem spirituales e diviQ· substantia *emanasse,* — aut divinam essentiam sui manifestatione vel *evolutione* licti omnia, — aut denique Deus esse ens *universale* seu *indefinitum,* quod sese determinando constituat rerum universitatem in genera, species et individua distinctam : B S. ». Et 'in Schemate Concilii legitur : « Si ponatur emanatio, potius *ex unica* essenl· *omnia fieri* dicentur. Hoc autem fieri iterum concipiunt dupliciter : qui enim . . . illain essentiam . . . appellant nomine Dei, illi dicunt *Deum fieri mundum* ; qui vero nonufl Dei non tribuunt nisi essentiae iam evolutae, eis *mundus fit Deus.* Unde vulgatissimi est distinctio theopantismi et pancosmismi ⁵ Prima forma evoluticnismi damnatu a Concilio est emanatismus, quem sustinuerunt olim Neo Platonici, secunda est pan theismus Scellingiitertia pantheismus Hegelii.

In evolutionismo absoluto distinguendae sunt duae partes, negativa scilicet et positiva.

A. *Pars negativei* est i° *negatio existentiae veri Dei creatoris.* Negatur enim necessitas interventionis causae creatricis ad productione™ materiae, vitae vegetativae, vitae sensitivae, animae intellectivae. Omnia entia et phaenomena procederent naturaliter secundum evolutionem primi principii mundo immanentis. Hic est immanentismus pantheist!· eus3. 2° *Proinde negatur existentia ordinis veritatis et vitae supernatural^* qui in Deo fundatur. Iam enim de nostra rationali natura dici potest id quod Theologia catholica dicit de gratia supernaturali, scilicet quod est participatio formalis divinae naturae, imo ratio nostra identificati» cum ratione divina. Ex quo sequitur doctrina damnata in Cone. Vatie., Denz., 1808 : « Si quis dixerit, hominem ad cognitionem et perfectione™ quae naturalem superet, divinitus evehi non posse, sed ex seipso ad onw: nis tandem veri et possessionem iugi profectu pertingere posse ac d· bere : A. S. ». 30 *Sequitur negatio possibilitatis miraculi.* Miraculum enim proveniret ex libera interventione Dei essentialiter a mundo ‹h stincti. Atqui, iuxta evolutionismum pantheisticum, Deus non est real, ter nec essent ialiter a mundo distinctus, nec libere operatur in mundum.

B. *Pars positiva* evolutionismi absoluti quoad philosophiam relfl giosain est *explicatio diversorum phaenomenorumreligionis per evolutionem sensus religiosi ;* sic affirmatur dogmata apparuisse absque révélai inné proprie dicta, et Ecclesiam catholicam absque institutione divini» tcf. Encyclicam Pascendi, Denzinger, 2078, 2094, 2096). Dogmata sert» per mutabilia sunt :« Veritas non est immutabilis plus quam ipse homo, quippe quae cum ipso, in ipso et per ipsum evolvitur ». Denz., 205·

Evolutionismus absolutus sic definitus essentialiter differt ab *evolutionismo rato,* qui admittit saltem interventionem Dei creatoris ad productionem matei iuM vitae vegetativae, vitae sensitivae, animae intellectivae, ad infusionem gratiae I· V·

1 Cf. Vacant, *Etudes sur le Concile du Vatican,* Doc. Vf, t. I, p. 58t.
2 Ibid. Doc. XII, t. I, p. 642 et 212.
3 *Dictionnaire Apologétique de la loi catholique,* art. *Immanence*

Im mismus moderatus tenet solum species plantarum aut animalium, quae nunc eixuliiut, non esse species ontologicas cum differentia specifica indivisibili et immutabili, esse solum classes empiricas sub quibusdam veris ac paucis speciebus viventium, n quibus proveniunt secundum successivas transformationes, fere sicut varietates caHiiiiiii ex specie canis. Hic evolutionismus moderatus non damnatus est ab Ecclesia, Miri de eo necessarium est agere in hoc tractatu.

§ II. **Evolutionismus materialisticus vel empiricus.** — Haec ili« trina, quae saepe vocatur monismus, affirmat principium omnium lli'ium esse ipsammet materiam, in qua inveniretur rudimentum vitae et Lonscientiae. Sic ex materia mechanice procederent omnia phaenomena vitae vegetative, sensitivae, intellectivae. Ratio igitur in hoc systematic est forma superior experientiae ac totius evolutionis. Supra ipsam nihil est. Ideoque ratio positiva constituens scientias positivas est absolute autonoma, unicus arbiter veri et boni.

In evolutionismo materialistico, vel empirico, distinguenda est philosophia generalis et philosophia religiosa. Breviter exponendae sunt secundum formam ordinariam nostri temporis, quae apud Haeckell invenitur.

A. *Philosophia generalis* istius systematis docet : nihil esse supra odinem phaenomenorum physico-chimicorum, quod sit ab eo eskcntialiter distinctum.

Hoc intendunt probare indirecte et directe. Referenda sunt tantum principalia argumenta.

) *Indirecte* : alioquin rueret principium conservationis energiae, quod est, ut ....it. certissimum principium totius physicae ac chimiae modernae.

litenim si vita vegetativa, sensitiva, rationalis, moralis et religiosa essent essen-|l.il ier supra ordinem energiae physicae, per earum influxum in ordinem physicochi Un nm mutaretur quantitas totalis energiae. Sic rueret principium conservationis ener IP iuxta quod energia physica semper eadem quantitate totali (scilicet actuali et p◇ hi i, i ili) manet. Summa energiae est constans. Ergo vita sensitiva, intellectualis, moRiili nihil aliud est quam effectus (résultante) phaenomenorum physico-chimicorum, ■tui piphaenomenon (cf. infra, art. seq., § 111 Solvuntur obiectiones).

) *Directe* etiam definitur evolutionismus materialisticus ex consideratione sinui mdines quae existit inter phaenomena materialia et spiritualia. V. g. iam atomus r»r ' nii habet affinitatem cum atomo hydrogenii ad componendam moleculam aquae, ■ii hoc apparet rudimentum inclinationis. Amor et discordia gubernat omnia elementa, ■li.n.int Empodocles, attractio et repulsio, dicunt moderni. Haec attractio vel affinin» eundum complexionem organismorum ducit ad affinitates quae inveniuntur in hil i , animalibus, hominibus. Omnes permixtiones atomorum mechanice fiunt, sed ■hm ntum psychicum materiae perficitur per ipsam evolutionem mechanicam.

Ex hac philosophia generali deducitur philosophia religiosa.

Philosophia religiosa duplicem partem continet, negativam Irinpe et positivam.

Praesertim in oprii· />u *Weltrillsel* Aeigmata Universi. Cf. Kouotrux, *Science* 11 i e P. i i, m quo exponitur doctrina Haeckelii.

a) Pars negativa est negatio ordinis veritatis ac supernaturalial ac negatio possibilitatis miraculi.

Etenim nihil est supra naturam materialem, cum principium omnium rerum sit ipsa materia. Item nihil est supra rationem humanam, quia ratio positiva est suprema forma totius evolutionis. Denique miraculum est impossibile, esset enim interventio libera causae primae in mundum, sed causa prima est immanens mundo, ac materialis, non libera, omnia phaenomena necessario procedunt secundum determinismum physicupr

b) Pars positiva philosophiae religiosae evolutionistarum materialistarum intendit explicare phaenomena religiosa, ac exigentiis sensu· religiosi respondere. Scientia positiva, dicit Haeckel, iam satisfacere potest indigentiis speculativis nostrae rationis, nondum vero exigentiis cordis, sed valor praticus scientiae positivae non est inferior eius valoir speculativo, ideoque cum progressu scientiarum paulatim removebitui religio ; sed antequam scientia posith'a sua evolutione possit indigeni tiis humani cordis satisfacere, utile est religiones hoc munus adimplere,I

Hoc tempore transitionis igitur, ratio positiva, quae est unicus ar-L biter veri et boni, determinat quid sit conservandum ex religione, et prae**J** sertim ex principali religione, scilicet ex Christianismo.

Quoad verum autem, ut ait Haeckel, ex christianismo nihil retinendum est, quin ficta Revelatio docet cxistentiam alicuius mundi supernaturalis, spiritualis et futuri,) qui secundum philosophicam positivam nihil aliud est quam entitas verbalis et tlaiim! vocis. Praeterea ficta Revelatio considerat ut phaenomena vana et infima id quod eit secundum monismum, sola et optima realitai, scilicet mundum materialem. Hogmaf· sunt inventiones imaginationis ad consolationem humanae miseriae, sed generant **di**· sensiones et progressum impediunt.

Quoad pulchrum, nihil etiam retinendum est de christianismo, quia ars Christian· non vere ad christianismum pertinet, est contradictio in ipso, et protestatio sensuum· contra immoderatum spiritualismum religionis.

Quoad bonum aliquid retinendum est ex christianismo, et maxima pars chrisBuJ nismi primitivi, qui docebat praesertim praecepta charitatis, tolerantiae, commis»· rationis, quae sunt bona praecepta, vere humana, multo antiquiora quam christianismus. Haec enim officia non supponunt dogmata, ut aiunt, et tam adimplentur ab incredulis quam transgrediuntur a fidelibus. Praeterea haec bona praecepta a christiii<| nismo non proponuntur cum sufficienti *moderatione,* sed cum elatione limites vcritali· excedente. (Sic sub praetextu moderationis, proponitur mediocritas ac si esset medii ul virtutis inter vitia opposita, revera autem est medium inter bonum et nimis evid«n» malum, imo est eorum confusio ac totius moralitatis perversio). Si igitur, concludit Hnfl ckel, christianismus proponitur, ut faciunt plures protestantes liberales, admitti poto· ad tempus ut monismi auxilium, morali progressui favens, usquedum fiat inutilis. - tunc religio positiva erit sibi sufficiens.

Pratice oportet **i**' seiungerc Ecclesiam a Statu, ut Ecclesia privet ili auxilio Status ; 2' instituere laicam educationem, religio enim pertiiml solum ad educationem, in familia, ad vitam privatam, non ad vitamsoci-u

li iu ; 3° instituere in scholis cursum historiae religionum, ut dogmata religiosa appareant id quod revera sunt, mera symbola poetica veritatum moralium.

Et postea, quando christianismus erit inutilis, remanebit *religio positiva,* scilicet *cultus Veri, Boni et Pulchri,* qui nihil aliud est quam *scientia sociologia* et *ars.* Haec est realis trinitas substituenda imaginariae Trinitati theologorum.

Massones hanc doctrinam divulgant, et quandoque cum apparente Holi rantia, urbanitate et modestia, ad ostendendum virtutes non depen- (Icie ex fide religiosa, sed opiniones religiosas sicut et politicas potius l'.mcrare dissensiones et iurgia. Imo, quod periculosius est, laudant chrihlianismum, quem mere naturaliter interpretantur, ac si Christus fuisset olnm magnus sapiens ut Socrates. Abhorrent crucem, mortificatio-

1 Cf. J. Payot, *La morale à l' Ecole* (Paris, Arm. Colin), p. 231 : *Les croyances religieu-*
v § I. *Les croyances ne prouvent rien les actes seuls comptent-,* jugeons les gens d'après
po u'ils font, jamais d'après ce qu'ils croient. — § II. *Personne ne connaît toute la*
L<>..t'. Aucune croyance sur Dieu, sur l'origine du monde, sur l'crigine et la destinée
il· homme n'est acceptée par tous ceux qui pensent : nous ne pouvons faire sur ces
q. lions que des suppositions. Les chrétiens eux-mêmes sont divisés en protestants,
1 itholiques, en orthodoxes, etc. Ils ne sont donc pas d'accord sur ce qu' il faut croire.
I via prouve que personne ne connaît toute la vérité : aussi est-il insensé et criminel
Me vouloir persécuter quelqu' un qui ne partege pas nos croyances. Que chacun croie
mu.int ses sentiments. Que chacun soit libre de croire ou de ne pas croire. (C'est in-
llilliiient pour la vie moiale). — § III. *La religion, affaire privée.* En France, l' Etat
lu- paye, ne reconnaît aucun culte: chacun va à l'église qu'il a choisie, ou il ne va
A n une, comme il lui plaît. La religion est une affaire privée, où personne n'a à in-
nir. Liberté absolute est laissée à chacun ; il n' y a rien de plus raisonnable, ni
il· plus juste. — § IV. *Causes de la lenteur du progrès.* Pendant des siècles et des siècles,
ji progrès des sciences a été lent parce que les hommes sont impulsifs, orgueilleux et
vmli ots. Orgueilleux, ils ne pouvaient patienter pendant des années pour chercher quel
i m ; vérités modestes. Ils préféraient les croyances toutes faites, axcceptées sans examen,
qui leur donnait l'illusion de connatîre, dans le plus grand détail, la création du monde
lU cellede l' homme. Violents, ils n'admettaient pas la liberté de croire autrement qu'eux
ri ils persécutaient les esprits libres. Durant des centaines de siècles et jusqu'à nos
Ium on haï et persécuté l'esprit, la liberté de penser, la virilité des chercheurs in
li p· mlants ... Il n' y a pas longtemps qu'on s'est aperçu que l'orgueil ne fait que de
....t des ignorants. Nos savants savent que pour commander aux forces hostiles, il
Lui obéir aux lois de la nature ; pour cela il faut les connaître, les étudier avec pa-
lem -, il faut être modeste, car ce que l'on peut découvrir soi-même est peu de choses :
lu. découvertes n'ont été possibles que grâce à la collaboration de centaines de
lu heurs. — § V. *Les tapageurs et les travailleurs. Galilée.* D' un côté, furent toujours
L impulsifs, les orgueilleux, les violents, qui ont fait beaucoup de tapage et peu de
h- " ne, et qui ont causé à l'humanité un mal irrépaiable. D'un autre côté, les mo-
I les patients, les méditatifs, qui ont essayé de voir clair dans le brouillard des
p pigés et des csoyances irréfléchies. C'est à leur travail patient que l' humanité doit
tu .es progrès. Un de ces savants modestes fut Galilée, qui découvrit que la terre
nulli' autour du Soleil. Les orgueilleux ignorants d'alors le condamnèrent peur cela
prison perpétuelle. . . Nous les trouvons aussi bornés et aussi méchants en pré-
li des esprits chercheurs et libres d'aujourd' hui. — § VI. *Le progrès moral est plus*
ht *le progrès scientifique.* — § VII. *Raison d'espérer en l'avenir* : le nombre augmente
» . ux qui ont un sentiment très vif de l'injustice, et qui en souffrent. Le nombre
hin lit de ceux qui luttent contre le mal, la maladie, la misère . . . les injustices socia-
§ VIII. *Respectons croyants et non croyants.* — § IX. *Collaboraient s de la cité fra-*
l.a paix des esprits sera complète, le jour où chacun saura que *nul homme, nul*
d'hommes ne ,.mmii/ *la véfité entière.* Ayons courage, et dans nos discussions
courtois, icsiMii luelis de la conscience d'autrui».

nem, et cruci substituunt stellam, quae est symbolum humanitatis deificatae.

In hoc apparet quomodo naturalismus ducit ad rationalismum, ad liberalismum, ad humanitarismum, et sensualismum, et quoad societatem ad socialismum ; ubique regno Dei substituitur regnum naturae! seu humanitatis 1.

Non potest esse maior negatio ordinis supernaturalis, quamvis haec negatio possit esse magis perversa in evolutionismo idealistico, qui primo aspectu videntur servare altitudinem vitae intellectualis et moralissimo illam exaltare.

§ III. Evolutionismus idealisticus. Hoc systema paulatim apparuit in doctrina Spinozae, ac postea Fichtei, Schellingii, sed presertim constitutum est ab Hegel, divulgatum a schola hegeliana dextra, et plurimum valuit ac etiam nunc valet apud philosophos modernos,! apud historicos philosophiae ut Zeller, Kuhno Fischer, apud exegetas j praesertim in schola Tubingiana. Baur ad exegesim principia a priori! Hegelii applicavit, item postea Ewald, Reuss, Knobel, et hodie Weihausen. In Gallia Renan et Loisy procedunt etiam ex hegelianismo. j

In haec doctrina omnia entia et phaenomena etiam religiosa procedont naturaliter per evolutionem, non quidem a materia, sed a quodam i principio ideali, quod vocatur Absolutum ; et ratio humana, praesertim | philosophica, est altissima forma totius evolutionis, in qua Absolutum fit sui conscium. Haec ratio philosophica superior est religione, est absolute autonoma, supremus arbiter veri, iudicat declarationes Ecclesiae, I et ipsa a nemine indicatur. De ea verificaretur quod S. Paulus dicit 11 Cor. II, 15 « Spiritualis autem iudicat omnia, et ipse a nemine iudicae tur » est enim Absolutum sui conscium.

Videamus i° quomodo haec doctrina iam aliquomodo apud antiquos! Gnosticos invenitur; 2° quomodo ad illam viam paraverunt pantheismus Spinozae ; 30 pantheismus Fichtei ; 40 pantheismus Schellingii, 5° quid sit proprie in Hegelianismo. — Relative ad negationem ordini supernaturalis recolligenda sunt, circa haec, quae ex professo exponuntur in historia philosophiae.

i° *GnosticismuH.* — Gnostici suam doctrinam γνώσιν, idest cogni 1 tionem veram, appellabant, ut eam a cognitione vulgari, cui vulgus,l humiles Christiani et apostoli vacabant, distinguerent Haec gnosis era· naturalistica interpretatio Christianismi, secundum principia emanal tismi (ex Brahmanisme) et dualismi Zoroastri.

Ilea generalis Gnosticism! haec est: *Deus nunquam se manifestat nec agit immn ! diale in munium* (negatio Revelationis supernaturalis et miraculi), quia hoc perfectio.! nibus divinis derogaret, *sed ope spirituum divinorum* (eonum — αἰώνε) natnrtm· *ex illi* (eminitismjs). Unas ex his spiritibus, demiurgus vocatus, formavit mundum I hominem pie ex materia aeterna, quae a Deo perfectissimo nullomodo creari potuln (dualismis). *Humanus spiritus ex Deo quoque natus esi,* mediantibus spiritibus supero»!

* Quoad miterialismus historicum communistarum, et. Enclycl. Pii XI *Divini li... | dempturis,* Mars, 1937, · ♦B- ₩AUD, O. P., / « *philosophie du bolchevisme, Rev. Thom^^t* >93-, P. 599-633·

2 item hodie rationilistiu· suam doctrinam vocant « la Sciences, scientiam ρ<>· excellentiam.

films, sed aggravatur a materia, quae est principium mali; ideoque necesse fuit ut up itus demiurgo superior in mundum intraret ad spiritum humanum liberandum II reconciliandum cum Deo. Qui eon Christus est.

Unde in hac doctrina, Creationi liberae substituitur *emanatio,* sicut apud Neo-I'I.ı tonicos, praesertim apud Plotinum. *Haec emanatio est negatio ordinis supernaturalis,* hi iui anima nestra iam esset partecipatio divinae naturae, ita ut de ea verificaretur <|u.»d fides catholica affirmat de gratia sanctificante. Sed emanatismus antiquorum differt ab evolutionismo modernorum, prout est descendens et non ascendens, prout, i-ii.im est transiens et non immanens. Scilicet iuxa illum mundus non fit Deus, sed I'mis fit mundus, et substantia emanata est extrinseca substantiae emanatrici, sicut l.l :ii solis sunt extra solem. Res finitae sunt tamen eiusdem ordinis ac Causa prima I ua ex necessitate procedunt, nam Deus producit res mundi, sicut sol illuminat, iui anima nostra ex Deo emanat ut radius spiritualis. (Cf. infra, art. seq., § III Solvuntur obiectiones). Haec doctrina emanationis quodammodo transivit per neo-platoIII os et arabes usque ad pantheistas saeculi xv, v. g. ad Giordano Bruno et denique nd Spinozam. Longe confutata est a S. Thoma [1]

2° *Pantheismus Spinosae.* — Spinoza est princeps rationalistarum modernorum et quoad principia, philosophica et quoad eorum applicationem ad exegesim S. Scripturae. Posuit enim in suo «tractatu Theologico-Politico» principia rationalistica de Revelatione, inspiratione, de possibilitate miraculi et interpretatione S. Scripturae. Haec hermeneulii a fundatur in sua philosophia generale, quae in «Ethica» exponitur.

In «Ethica» Spinozae, negatio ordinis supernaturalis apparet A. in sua theoria de substantia, B. in sua theoria de cognitione, C. in theoria ' <lr amore seu beatitudine.

A. *Theoria de substantia* fundatur in realismo absoluto, et in applicationi· methodi in i hematicae ad philosophiam. Haec theoria ad hoc reducitur; *rus substantiae , l* Il .‹ *um,* datur una sola substantia.

Ad hanc conclusionem Spinoza pervenit *ex realismo absoluto* quoad notiones sim l pli' es et adaequatas, quae scilicet, un dicebat Cartesius, clare et distincte a nobis l incipiuntur, ut sunt ideae substantiae, extensionis, cogitationis. Hae notiones cogno-iniintur sine possibilitate erroris, considerantur a ratione «sub specie aeternitatis»[2], Il H-vera exprimuntur quod est fixum, aeternum in universo ; ex hoc sequitur notionem substantiae exprimere substantiam universalem, ab aeterno subsistentem. Sic identifi-iintur substantia in genere cum substantia divina, secundum placita reaiismi absoluti, n il universale existit formaliter a parte rei. (Spinoza e contra est nominalista quoad n · ionis confusas quae non possunt geometrice definiri ; hae notiones, iuxa ipsum, il> ignant solum collectionem phaenomenorum, ita v. g. animalitas, humanitas, etc., n "i facultas intellectiva designat solum collectionem cogitationum) [3].

[1] S. Thomvs, in *C. Gentes,* longe confutat pantheistas sui temporis et averroistas, ii I c. 26, 27, 32, 50, 65, 81, 82, 8; l. II, c. 23-27, 31-37, 73, 76, 78, 85, 87.

[2] *Ethica* II, prop. 44.

[3] Realismus absolutus quoad notiones primarias entis vel substantiae ducit ad li"'uin ilismum quoad inferiores notiones generum et specierum. Etenim si ens univer-l«ii vel substantia universalis existit formaliter a parte rei seu extra animam, ipso lf,ii in identificatur ‹llllll ente divino. Proinde aliae substantiae, aliae species, facultates Iiiou sunt nisi flatus vm l» et entitates verbales, nam praeter ens divinum dantur solum phaenomena quo procedunt ex phaenomenis praecedentibus et sic. ab aeterno.

Aliunde Spinoza intendit ad philosophiam applicare *methodum geometriae,* qui.al est scientia exacta, et proinde, iuxa ipsum, exemplar scientiarum. Atqui geometri; ponit definitiones et deducit proprietates, nec considerat causalitatcm finalem, ntoJ efficientem. Sic igitur procedendum est in philosophia ut sit scientia exacta ac proidoj negatur Deum esse *causam efficientem extrinsecam* et finalem mundi. (Deus concipitur» ut *causa immanens)* .*

Sic Spinoza ponit definitionem substantiae, ex qua sequitur unicitas substantiae.'! (Eth. I). Concipit enim substantiam ut ens per se subsistens, in hoc sensu : a s· subsistens ; quaedefin itio soli Deo convenit. Exsistentia autem substantiae sic defi-l nitae probatur a priopii (argumento S. Anselmi) Eth. l, p. l-l, in hoc apparet reali-l smus absolutus.

Ex substantia divina, Spinoza intendit deducere geometrice *athittita divina,* scilicet *cogitationem* et *extensionem infinitam.* Diversae autem cogitationes individuate· nostrae et diversae formae extensionis quae constituunt corpora nihil aliud sunt quam series phaenomenorum ab aeterno existentes. Sic phaenomenon singulare non; potest produci directe a substantia divina (negatio miraculi), sed procedit a phaeno-J menis praecendentibus, et est processus in infinitum ab aeterno, secundum determini· smum mechanicum. Negatur libertas divina et omnis libertas, quia ex causa determid nata effectus necessarius sequitur, ex causa indeterminata nullus effectus sequi potest Eth. II, p. 48.

Haec theoria de substantia est, ut patet, *negatio ordinis supernaturalis.* Nani ,mima nostra sine gratia iam est eiusdem naturae ac Deus ; est plus quam participatio· divinae naturae, est modus finitus Dei, in ipso Deo existens, proinde natura divina non transcendit nostram cognitionem naturalem. Item *negatur possibilitas miraculi!* quia omne phaenomenon supponit phaenemen antecedens, et nullum potest produci immediate et libere a Deo, Deus enim est causa immanens, non transcendens, inio causa necessaria non libera, quamvis non sit coacta (Eth. I, pr. 18, 33).

B. *Theoria de cognitione* perficit negationem ordinis supernaturalis. Cf. Eth. II, p. 47: «mens humana adaequatam habet cognitionem aeternae et infinitae essentia^ Dei ». Hic sequitur ex praedictis, mens humana habet naturaliter intuitionem confusam essentiae divinae, quia essentia divina nihil aliund est quam ens substantiale, quod primo cadit in intellectu nostio, et ad cuius resolutionem omnia fiunt intelligibilia. Unde quod S. Thomas dicit de ente universali et analogice communi Deoi et creaturis, a Spinoza dicitur de ente substantiali, quod est iuxta ipsum non solum univocum sed unicum. Hic est *ontologismus pantheisticus :* tota nostra cognitio intellectualis pendet ab intuitione primi entis quod est ens divinum. Primum cognitum ab intellectu nostro est piiinum ontologicum. — Aliquid simile invenitur in ontologismo Malebranchii et etiam Rosmini, scilicet ens universale non satis distinguitur ab ente divino, nec prinde ordo veritatis naturalis ab ordine veritatis supernatural;»] Haec distinctio in ontologismo pantheistico Spinozac radicaliter tollitur, nam, juxta ipsum, nostra intuitio naturalis est modus cogitationis absolutae (Eth. I, p. 31), qui differt a cognatione divina sicut cognitio confusa et cognitio disticta eiusdem obiecti. Haec antem distinctio non sufficit ad duos ordines cognitionis constituendo»! notio enim confusa et vulgaris entis est eiusdem ordinis ac notio metaphysica enti»

C. *Theoria de amore et beatitudine* eamdem negationem ordinis supernatural!! applicat ed voluntatem, quia iuxta Spinozam (Eth. V., p. 36) : « Mentis amor inld

l Cf. *Revue Thomiste,* Janv. 1898 : « Le Système de Spinoza an point do vue fl la logique formelle» a P. I. Michel, O. P

I l·· lualis erga Deum est ipse Dei Amor, quo Deus seipsum amat..... (seu) mentis In i Deum Amor intellectualis pars est infiniti amoris, quo Deus seipsum amat». Ex h· sequitur negatio immortalitatis personalis, Spinoza admittit solum immortalitatem I itu personalem.

Haec omnia procedunt ex pantheistica definitione substantiae, ra- ıaı diter negatur ordo supernaturalis, servatur solum distinctio inter ■» Maturam Naturantem et Naturam Naturatam » qua explicatur in Eth. ı l pr. 29, schol. «per Naturam Naturantem nobis intelligendum est I (d quod in se et per se concipitur... hoc est Deus... Per Naturam Na- Ifuratam autem intelligo id omne quod ex necessitate Dei naturae.... ■M-quitur ».

3° *Pantheismus lichtei.* — Haec forma pantheismi procedit *Ubartim ex Spinoza, partim ex Kantio.* Spinoza admittebat, ut dictum est, ■ntuitionem naturalem entis divini (ontologismum pantheisticum et ■nalismum absolutum). Kantius e contra negat existentiam cuiuslibet ■intuitionis intellectualis, negat etiam primam apprehensionem entis ■universalis abstracti a sensibilibus, et ponit primas categorias rationis ■nostrae esse solum formas subiectivas a priori ad classificationem phae- ■minenorum constituendam (hoc est subiectivismus agnosticus, seu con- iiı ptualismus subiectivus). Sed Fichte magnam et insolubilem difficul- ▪ ı ı in invenit in Kantismo, scilicet: applicatio categoriarum subiec- I li irum phaenomenis externis remanet arbitraria. Quare ratio apph- I his phaenomenis categoriam causalitatis potius quam categoriam Mubstantiae ? si respondetur: quia ratio videt in istis phaenomenis ■ni itionem ad causalitatem, tunc redimus ad primam aprehesionem I l.ojasticorum quae fit cum abstractione. Ad servanda igitur prin- Bripia subiectivismi et *ad vitandam arbitrariam applicationem categoria-* oportet dicere, ait Fichte, quod *ipsa phaenomena proveniunt* ■ " " *ab exteriori sed a subiecto cognoscente* ; unde ratio est penitus auto- Bli'iina, quia est principium non solum categoriarum sed etiam phae- ■lioiuenorum.

Sed quomodo subiectum cognoscens (ego) producit phaenomena,. Hкıi obiectum (non ego) ? Fichte respondet : inconscienter et involun- Hliiiie. Quod explicat, distinguendo in subiecto cognoscente ipsum ego ■i mpiricum, finitum et individuale, sui conscium ab ego trascendenti, ■liiimitio, universali. Quid est autem istud *ego trascendens ?* Est aliquid M ıı· .ile simul et reale, scilicet *ipsa ratio practica societatis humanae* ■ qn.l·' magis ac magis cognoscit et efficit ordinem moralem ; haec au- M l)lll ratio practica socialis maxime in scientia et philosophia germa- Mii' .l vivit, ac paulatim constituit ius naturale, poenale, politicum.

l Su- Fichte conciliat Spinozam et Kantium in pantheismo subectivo ac morali, i|>ium omnium rerum est immanens, scii, ratio practica absolute autonoma et ■pn i is humanitatis. Proinde Fichte, in suo opere *Critica cuiuslibet Revelationis.* Hpl» l.l. V) dicit: *Deus vivus est ipsa Humanitas.* «Abhorreo omnem religiosam con- ^■|>i "Hiem quae Deum initsldei n< ut ens personale. Haec concepi lio est indigna go-

nere humano ». Deus enim personalis, addit Fichte, esset subiectum cognoscens a sud obiecto limitatum, sic non esset Deus infinitus. In hac autem propositione Schelliol invenit confutationem ipsius doctrinae Fichtei.

4° *Pantheism"» SchellincjlL* — Schelling recte confutat Ficbtd sicut Fichte confutaverat Kantium. Ipsum ego universale, ait Schelling, non potest producere non ego seu obiectum, quia est eius correlativum, et sunt simul natura. Amplius utrumque limitatur ab altero, ergo neu» trum est Absolutum, sed ambo praesupponunt Absolutum, et sic probaJ tur existentia Absoluti '.

Quid est autem Absolutum ? Neque est obiectum, nec subiectum, nefi natura, nec spiritus, nec realitas, nec idea, est earum radix et fonuj seu identitas differentiarum. Sic Schelling redit ad Spinozam, nam lA *solutum,* iuxta ipsum non est vere trascendens, re et essentia a munda, distinctum, sed *sua manifestatione fit omnia, scilicet fit spiritus humanui et natura.* Schelling in sua prima philosophia dicit Absolutum esse m· tionem universalem quae in se identificat spiritum et naturam ; in sua secunda philosophia affirmat Absolutum esse voluntatem primitil vam, hic est volontarismus pantheisticus, sicut postea apud SchopenJ hauer.

l S. Thomas dicit I.a q. 3, a. 7 «omne compositum causam habet, quae enim secundum se diversa sunt, non conveniunt in aliquod unum, nisi per aliquam causal» adunantem ipsa. Deus autem non habet causam, cum sit prima causa efficiens ».]

Fichte instat : sed dualitas obiecti et subiecti essentialiter requiritur ad cognitione·· Ergo si Deus est omnino simplex, nihil cognoscit.

Respondetur ex S. Thoma I.a q. 14, a. 2, haec dualitas essentialiter requiritat in cognitione creata, concedo, in cognitione increa'a, nego ; nam intelligentia divina cfl ■*actus burns* sicut intelligibile divinum, «et secundum hoc tantum sensus vel intellecti· *aliud* est sensibili, vel intelligibili, quia utrumque est in potentia. Cum igitur Deu· nihil potentialitatis habeat, sed sit actus purus, oportet, quod in eo intellectus et lll« tellectum sint idem omnibus modis» « S. Th. loc. cit.).

Item contra Fichte valet id quod docetur a S. Thoma contra Averroes I.a q. /d a. 2. Utrum intellectivum principium multiplicetur secundum multiplicationem corpof rum : Si unus intellectus esset omnium hominum, non posset assignari ratio distinction· inter intellectionem meam et intellectionem tuam relative ad idem obiectum, non enti· esset distinctio neque ex parte obiecti, neque ex parte subiecti.

Item contra Fichte valet argumentatio S. Thomae, in I.a q. 79, a. 4, ad probam dam existentiam primae intelligcnriae ex imperfectione et motu nostrae cognition,· ' Supra animam intellectivam humanam necesse est ponere aliquem superiorem inte| lectum, a quo anima virtutem intelligendi obtineat. Semper enim quod participat aliqulw et quod est mobile et imperfectum, praeexigit ante aliquid, quod est per essentiali) suam tale, et quod est immobile et perfectum. Anima autem humana intellectiva 1 habet imperfectam intelligentiam : tum quia non omnia intelligit, tum quia in his quB intelligit, de potentia procedit ad actum. Oportet ergo esse altiorem intellectum qi|l anima iuvetur ad intelligendum ». Et quia hic intellectus supremus requiritur ut HI· mobilis et perfectus, essentialiter distinguitur a nostro intellectu mobili et imperfect·

Cf. etiam I. am q. 79, 2. *Solus intellectus divinus est nullo modo passivus :* « quia ufl ens universale se habet, sicut actus totius entis. . . Nullus autem intellectus creatus |id test se habere ut actus respectu totius entis universalis : quia sic oporteret, quod esU· ens infinitum... *Intellectus humanus est in poientia respectu intelligibilium ». Unde,* rouf· *Fichte, non est principium omnium phaenomenorum l .set ipso lacto omniscient.* Scienti humana esset causa rerum, et *pro nobis nullum remanerrt mvrlerium* Quod patet falsum.

in hoc pantheismo datur *evolutio descendens,* sicut apud emanatistas, scilicet l'· ; fit mundus, potiusquam mundus fiat Deus. Damnatur in Concilio Vat. (Denz., | statim post emanatismum : | si quis dixerit divinam essentiam sui manifestallone vel evolutione fieri omnia, a. s. ».

Haec doctrina est *negatio ordinis supernaturalis,* prour ratio nostra habet natuulem intuitionem Absoluti, nec potest elevari ad altiorcm cognitionem, sed solum |n "rdine naturali potest esse transitus a cognitione confusa ad distinctam. Ideo Schel- iii proponit interpretationem rationalisticam dogmatum Trinitatis et Incarnationis, prout, dum Deus fit, tria sunt momenta in hac evolutione intima

Sic procedunt haec diversa systemata :

Spinoza
OXTOLOGISMUS PANTHE1STICUS
intuitio Dei

Kantius
SUBIECTIVISMUS AGNOSTICUS
negatio intuitionis intellectualis

Fichte
SuBIECTtVISMUS PANTHEISTICUS
ego et non-ego

Schelling
.Absolutum fit mundus

5° *I'antheismo Heyelii*

A. Quomodo incipit-a critica Schellingii ? — B. Principia suae logicae et meta-|il<ysica$. — C. Applicatio ad philosophiam naturae. D. Ad philosophiam spiritus ι·I id philosophiam religiosam.

K. Hegel incipit a critica systematis Sc/ielliiigli : \ba>lutum relative trascendens nihil explicat. Ex eo enim non possunt ilcthit | oppositiones quae mundum realem constituunt, praesertim oppo ilio m b i naturam et spiritum. Aliis verbis, *transitus ab unitate primitiva* .IA *Holuti ad multiplicitatem phaenomenorum non explicatur in systema e Schellingii.* Unde istud Absolutum relative trascendens nihil aliud est quam mera abstractio seu entitas verbalis.

Aliquid verum est in hac critica, scilicet mundus non potest deduci intelligibiliter ab ente supremo, si ens supremum sit in se iam perfecti iinun et non indigeat perfici. Iuxta fidem Christianam, transitus fit |h creationem omnino liberam, sed Hegel reiicit hanc liberam creationem, quia non satis est intelligibilis, ac eam considerat ut imaginati iiivam seu metaphoricam conceptionem.

Hegel igitur intendit, contra Schelling, ostendere *quomodo multiph itas phaenomenorum logice et necessario procedit ex quadam unitate h> nitiva.* Ad hoc explicandum non admittit, ut Schelling, quod Absoliiium sit relative trascendens, non enim indigeret perfici, sed poliil Absolutum omnino immanens mundo. Imo Absolutum non est

• Cf. A. Wv. b k h, f/itioiu· *de la Philosophie Européenne,* 5.0 id., p. 470. In hoc opere •I ' exponuntur relationi ‹ inter systemata Spinozae. Ktiniii, Fichtci, Schelingii et fl· ·Iii.

immobile sub suis modis, ut volebat Spinoza ; non posset enim explicari apparitio modorum mutabilium in hac immutabilitate, sed .1M *solutum nihil aliud est, iuxta Hegel quam ipse processus seu fieti u-niver·» sale et praesertim processus idealis.*

Sic apparuit ex critica praecedentium formarum pantheism;, cvolutionismufl idealisticus, qui damnatur in Cone. Vatie. (Denz., 1804) : « si quis dixerit Deum es»· ens universale seu indefinitum, quod sese determinando constituat rerum universi· tatem in fgenera, species et individua, a. s. — Manifestum est, ut notat Schema· Concilii Vat., quod in isto systemate non Deus fit mundus, sicut apud emanatistas e· Schelling, sed e contra mundus sua evolutione fit Deus. Unde ad quaestionem : an Deus existât ? Renan respondebat blasphemando : nondum existit. Item hodie plures concipiunt Deum ut evolutionem creatricem, ascendentem.

B. *Logica et metaphgsica generalis Hegelii* intendunt, ■explicare processum idearum et rerum. Contra materialistas statuitur spiritum et ideas esse pro nobis quid notius quam materiam, quiaj de spiritu habemus cognitionem immediatam, non de materia, quae non est intelligibilis nisi secundum resolutionem ad categorias rationis. Unde *in processu spiritus et idearum,* non autem in processu energiae physicae, *invenitur exemplar et causa omnium phaenomeno rum.* Sic Hegel in principio admittit, ut hypothesim, *panlogismum* I ' omne quod est reale rationale », et identitatem logicae (denklehre) et metaphysicae (seinslehre). Unde processus idearum, qui cognoscitur a logica, est processus ipsarum rerum, nam quod verius est in rebus sunt ipsae rationes rerum. Propterea scientia rationis (seu logica) est scientia universalis (seu metaphvsica).

Quisnam est igitur processus idearum ? Prima idea est idea entis universalis, quae imbibitur in omnibus aliis notionibus quantitatis, qualitatis, actionis, etc. Quomodo autem ens universale, quod iam est quodammodo omnia, potest fieri aliud ? Quonam principio, quanam virtute apparent modalitates entis ? Hegel respondet : istud principium internum est *contradictio,* quae in ipso ente invenitur. *Ens enim universale est simul non ens,* quia est absolute indeterminatum, nondum est aliquid, nec quale, nec quantum ; quod autem est mere indeterminatum est non ens. Sic ens est simul non ens. Et haec *coi» tradictio est fecunda.* Si enim ens esset ens tantum, remaneret immoJ bile (ut aiebat Parmenides), et consequenter remaneret sterile, nec posset explicari apparitio modorum entis. Item si ens esset solum nom ens, remaneret sterile, nam ex nihilo nihil fit. Sed quia ens est simul non ens, est fecundum, scilicet logice et necessario apparet *ipsum fieri,* ut *synthesis* in qua conciliantur prima *thesis* et prima *antithesis,* scii, em» et non ens. Ipsum fieri enim simul est et non est, nam quodammodo est et nondum est id quod erit.

In ipso autem fieri apparet nova contradictio, quae ducit ad altuJ rem synthesim, et sic deinceps erit evolutio entis universalis constiJ tuens rerum universitatem in genera, species et individua distinctam] *Est processus logicus Ideae creatricis.* Idea entis non solum habeat valo-l

n ni ontologicum, contra Kant, sed est ipsament realitas, et omnia <|nae sunt, sunt solum momenta evolutionis istius ideae realis. *Sic /it natura,* quatenus ponit se extra se, et *fiet spiritus,* quatenus iope conscientiae ad se redibit et se cognoscet. Propterea contradictio apparet fecunda, philosophi semper invenerunt antinomias insolubiles, µ 'I non animadverterunt quod antinomia seu contradictio est ipsa lex fundamentalis totius evolutionis. *Sic principium identitatis contrario- . >n est lex rationis superioris et simul realitutis, dum principium classi- l un contradictionis est solum lex rationis inferioris seu ratiocinantis,* <|iiae utitur ideis abstractis et immobilibus. Contradictio igitur non est impedimentum in cognitione, sed potius est stimulus.

Ita etiam locuti sunt *modernistae.* Cf. Encyclicam « Pascendi », Denz., 2102 : « dogmatibus sunt contradictiones. . . (sed hoc legitimun est, nam dogmata sunt itates vitales), iam vitae sua quoque est veritas et logica, alia profecto a veritate logica rationali, quin immo alterius omnino ordinis » — Denz., 2058 : « veritas non immutabilis plus quam ipse homo, quippe quae cum ipso, in ipso et per ipsum ' volvitur ».

C. *Philosophia naturae* intendit explicare quomodo ens uni- wrsale sua evolutione fit quantitas seu spatium, quia determinatur II infinitum remanet.

Quantitas autem est extensiva et intensive, ex quibus nascitur *proportio* quae mstituit essentiam diversarum rerum. Istud fieri nondum sui conscium est mate'ia m qua opponuntur *attractio* et *repulsio,* sic aparent phaenomena physica, postea *ila vt°etativa et sensitiva,* et denique *vita· rationalis* dum evolutio creatrix fit sui con .l saltem confuse in homine. Haec vita rationalis apparet in terra, qui.l terra in toto ii iverso est locus magis aptus, secundum temperiem, ad vitam sensitivam et ratio n dem. Haec philosophia naturae est valde arbitraria, non potest enim deducere oig.i nismum animalis vel plantae ex inferioribus formis evolutionis. Nunc Hegel ascendit ail spiritum.

D. *PhilosopMa spiritus et philosophia religiosa.* — Haec pars continet etiam thesim, antithesim et. synthesim, scii, spiritum subjectivum, spiritum obiectivum, et spiritum absolutum.

Spiritus subiectivus seu individualis est prima apparitio vitae spiritualis in primis l li .minibus, qui non habent nisi vitam individualcm et familiae, non cognoscunt proinde m.l quod est sibi utile individualiter.

Spiritus obiectivus seu socialis paulatim procedit a spiritu subiectivo, et invenitur u institutionibus socialibus, quae in decursu historiae apparuerunt, et praesertim m inre seu legalitate. Haec vita socialis altio» est vita mere individual! priorum horni nim. propter dignitatem boni communis. Poena mortis legitima est ad servanda [| iiuipia sociaia, putiusquam ad correctionem, est piaesertim proclamatio Ideae. I | m iuxta Hegel, matrimonium est indissolubile, prout vita socialis altior est indi- ' duali, et ratio ullior sensibilitate. Bellum est legitimum dum fit propter idealem I ,l 'gressum huinanltaliH, el, vi determinismi, Status qui de facto vincit ius habet;

victoria secühdum evolutionismum idealisticum est vox Dei ; in crdine politice *jacta< consummata,* eo ipso quod consummata sunt, vim iuris habent. (Hoc damnatu» d Pio IX, Denz., 1691). Inter omnes status unus eminet ac evolutionem ducit, graecll in antiquitate, postea romani. Item in Europa nunc est aliquis « *populus a Deo electus* ¶

Denique *ex legalitate procedit moralitas,* prout spiritus obiectivus seu legilstatincommunis accipitur ut norma a spiritu subiectivo, id est ab individuis. Sed est oppositio inter utrumque, scilicet inter individua! ismum et iura Status, propterea appariti] synthesis superior, id est spiritus absolutus.

Spiritum absolutum cognoscit quomodo spiritus obiectivus (legislatio)l procedit a spiritu individual] et cum eo concurrit ad vitam spiritualem altiorem. Nam supra vitam mere individualem, et supra vitam socialem aut politicam, invenitur vera vita spiritualis, quae ipsum spiritum cognoscit per reflexionem. Haec autem vita spiritualis apparuit sub tribus formis, quae sunt : *a) ars, b) religio,* c) *philosophia.*

a) Ars prius apparuit, et diversae artes gradatim, prout in illis idea magis eoi magis materiam transcendit, scii, architectura, statuaria, pictura, musica quae exprimit,] cogitationes et sensus internos, denique poesis. Inspiratio artistica praesertim poetiiaJ est quodammodo divina. Ad invicem opponuntur ars orientalis quae est pantheistical ars graeca quae est humana, ars vero Christiana simul est divina et humana ac magisl spiritualis.

b) Religio autem nascitur ut antithesis artis, nam ars remanet nimis sensibilis,] identificat spiritum et materiam, Deum et mundum ; ars generaliter est pantheistical Religio e contra est theistica, separat Deum a mundo, est reactio contra pantheismum artis. Sic in Bibliis defenditur monotheismus, proscribuntur idola, repraesentationes! sensibiles Dei. — Attamen *religio remanet symbolica seu metaphprica* repraesentatio·) *Dei,* sic concipit Deum ut personam transcendentem, ad modum intelligentiae humanae superioris, quae omnia gubernaret ut rex '•egum, dominus dominantium. Error religionis est anthropomorphismus.

Sed inter diversas religiones est evolutio ascendens. Nam in religionibus Orientis apparet inferior pantheismus, quasi acosmismus, ac si solus Deus vere existeret. I· contra in religione graeca est humanismus, quasi solus homo existit et dii sunt da imaginem hominis, quamvis supra deos remaneat fatum. Denique *religio Christiana est synthesis inspirationis Orientis et inspirationis graecae,,* prouit obiectum cultus Christiani est simul *Dcus-homo,* non Deus in abstracto ut in Oriente, nec humanitas idealis ut in Graecia, sed Deus-homo in concreto. Christianismus igitur est altissima forma l religionis, sed remanet tamen symbolica repraesentatio Absoluti seu unionis infiniti et finiti.

c) *Philosophia speculativa* igitur necessaria est ut synthesis superior, supra artem et religionem. Ipsa evolvitur secundum oppositionem systematum. Sic in anti-j quitate cum Parmenide apparet philosophia entis, cum Heraclito philosopia ipsius] fieri, postea diversae conciliationes v. g. apud Democritum. Nova antithesis surgit | inter sophistas et Socratem, ex qua nascitur Platonismus. Sed inter se opponunt ur | Plato et Aristoteles et conciliantur in emanatismo Plotini. Philosophia graeca vero cl'| Christianismus prius adversantur sed paulatim conciliantm .l S Augustino secundum·] viam Platonis, et postea a S. Thoma secundum viam \i ihtotelin Denique surgit eppo·! sitio inter philosophiam scholasticam et philosophiam mod· | mini, in liai niilein advcrl

binior empirismus anglorum et spiritualismus Cartesii, Spinozae, Leibnitzii ; synthesis |.›l.ponitur a Kantio ; sed ex Kantismo procedit doctrina Fichtei, cui opponitur Schellln et in fine apparuit evolutionismus idealisticus, in quo evolutio entis iniversalis m ipsum fieri fit sui conscium non solum coi fuse sed philosophice.

Unde sic scribi potest haec ascendens evolutio ideae cieatricis.

A

Evolutionismus idealisticus
Fieri sui conscium
Empirismus materialisticus — Spiritualismus
Philosophia
Ars — Religio
Spiritus absolutus
Spiritus subiectivus — Spiritus obiectivus
Fieri inconscium
Idea inconscia Entis — Idea inconscia non entis

Denique philosophia speculativa iam constituta ex alto indicat reli- \o *iem, et ipsa a nemine indicatur.*

Primo quidem negatio ordo supernaturalis, quia nihil est supra raiimem humanam, supra spiritum absolutum, scilicet supra altissinain formam totius evolutionis ; item miraculum est impossibile quia liniiia procedunt ex necessitate secundum determinismum logicum, rolest quidem in historia alicuius religionis ut in Christianismo remak-n aliquid ignotum, ut dicent postea modernistae, sed hoc est solum hvsterium naturale ipsius ĕvolutionis

Philosophia iudicat quid- sit conservandum ex religione, nam utraque il‹ in obiectum habet, scilicet synthesini universalem, sed haec syn-lu ,is symbolice concipitur a religione, scientifice vero a philosophia liter omnes religiones suprema est christianismus, quia non est alii [iitus rebus sensibilibus, adorat Deum in spiritu et veritate. Retinenda m t igitur dogmata christianismi sed sunt magis philosophice intel Igeiida.

ode ex dogmate creationis, iuxta Hegel, retinendum est ipsum Infinitum non 11, re solum sed simul cum finito. Finitum vero non est extra Infinitum, quia Infill, | limitaretur a finito, proinde theismus religiosus est illusio imaginationis, quae in spatio repraesentat (ita etiam postea dicent modernistae' ; ideoque Hegel |i utificat contradictorie finitum et infinitum in ipso fieri : vis immanens in evolutione· lt infinita, momenta evolutionis sunt finita (ita modernista I.e Roy) s. In hoc quidem

| Quare igitur hegelianismus vocatur *transcendentalismus,* istud nomen videtur poli iffirmare existentiam ordinis supernaturalis ? — Ita vocatur, quia, contra evolutioni, ,ıη empiricum seu materialisticum, omnia explicat per evolutionem alicuius prin-›ll | ranscendentis experientiam sensibilem. Sed istud principium nullo modo-.....ndit entia finita, nec rationem humanam, imo est ipsa ratio humana. Itaque *oncendentalismus,* sic nominatus relate ad empirismum, est revera *immanente absolutus,* relative ad theismum, negat enim radicaliter, plus quam Schelling, |iii. ntiam Dei mundum transcendentis.

Cf. E. Le Hov */tevue de Métaphysique et de Morale,* Juillet 1907, p. 512 : «Notre . t incessante création I t il en est même pour le monde, C'est pourquoi *im-* ll ‹e *et transcendant'* ne -oint plus contradictoires ; elles *repandent Λ deux moments..*

est contradictio pro ratione inferiori ratiocinante, sed lex rationis superioris est coi tradictio fecunda », praeter contradictionem est solum sterilitas et mors ; bellum, ■ dicebat Heraclitus, est mater omnium rerum.

Trinitas retinenda est in hoc sensu quod in spiritu absoluto, est thesis, antitheslj synthesis: subiectum cognoscens, obiectum cognitum, et cognitio seu unio utriusque et in omnibus rebus invenitur Trinitatis vestigium, quia omnia procedunt secundnll oppositionem thesis et antithesis et secundum conciliationem in synthesi ; est proco) sus Ideae creatricis. (Item postea semirationalista Guenther, secundum viam hegelil nam, intendit demonstrare Trinitatem, prout in Deo debet esse subiectum, obiectul seu Verbum, et unio utriusque scilicet Spiritus Dei).

Ex Incarnatione, aliquid etiam conservandum est, scilicet in lesu apparuit excii lentissima vita spiritualis universalis, quae nunc scientifice cognoscitur in philosophi speculativa evolutionis. (Ita hodie Harnack et plures rationalistae contendunt nu lum elementum supernaturale certo inveniri in vita Christi, eius miraculosam conceptu nem aliasque narrationes de eius infantia nulla auctoritate gaudere, item dici dehi de eius miraculis ac de facto eius resurrectionis ; sed historice constat Christi vitam t mortem influxum habuisse ad mores Christianorum efformandos, et praesertim <'Iu stus docuit Deum considerandum esse ut Pattern. Haec est essentia christianismi — Iuxta Loisy, Christus doctrinae corpus non docuit, sed inchoavit quemdam motu religiosum diversis temporibus ac locis adaptandum. Annuntiavit proximum fine mundi, sed venit Ecclesia praeter intentionem Christi)2.

Item in Redemptione Hegel invenit legem fundamentalem evolutionis, scilictj Deus semetipsum negavit et exinanivit dum factus est homo et postea sua passioi et marte hanc negationem sui destruxit et omnia trahit ad seipsum. Item in anit Christiana vita inferior per dolorem et mortificationem ducit ad vitam altiorem. In iuxta Hegel, quaedam animae et etiam quidam populi sunt a Deo electi et ptacc siinati, ut momenta maiora evolutionis universalis, ünde Renan dicebat: aliquo mu sicut loquuntur theologi, ita et nos loquimur.

Sic dogmat i christianismi sunt symbola veritatum philosophiae speculativi Schcm i prosynodalc Concilii Vaticani, Doc. VI, c. i, notat circa hos pantheist Suae autem impietati in sententiis ipsis superaddunt aliam in verbis, quod monsl opinionum, quae confixerunt, sanctissimis nominibus mysteriorum christinae r< gionis obtegere consuerunt, atque dum Trinitatem, Incarnationem, Redemptione Res irrectionem nominant, id assequi student, ut suis doctrinis aliquid Christiani subesse incautis persuadeant, ac ipsa *veneranda mysteria verae relieionis ad pervert simos sensus detorqueant atque depravent* » (cf. Vacant, *op. cit.,* I, p. 571).

Haec perversitas est voluntas invertendi ordinem essentialem rerum, ratio n subordinatur fidei, sed iudicat fidem ex alto, philosophia non est ancilla theologi! sed e contra religio subservit Philosophiae3.

distincts de la durée : l'immanence au devenu, la transcendance au devenir. Si in déclarons Dieu immanent, c'est que nous connaissons de Lui ce qui est devenu nous et dans le monde ; mais pour le monde et pour nous il reste toujours un in| à devenir, un infini qui sera création proprement dite, non simple développement, de ce point de vue Dieu apparaît comme transcendant : et c'est comme transcendi ■que nous devons surtout le traiter dans nos rapports .ivei lui, selon ce que |ih avons reconnu à propos de la personnalité divine I

1 Ad Harnack, Bas *Christenthum und die tie·„ hu lih* 189b.

2 Cf. Denzinger, Errores modernistarum |»ı·ıı I .llll« niubilii 3 Iuli 1907, n. ■ et 2059.

3 Sic velificatur in spiritu humano quod pmlundi ill m i al '· Ihotnas I.a, q a. 3 de peccato superbiae in angelo, qui pervium· voltlit I'· "in imiliiil it Deo assimili

Hegelianismus hodie non amplius admittitur ut systema, sed spiritu eius remanet in philosophia recentiorum rationalistarum.

Bergson, in suo libro *L'Evolution créatrice,* 1907, p. 341, intendit probare evolutionismum absolutum per hoc principium «*plus est in motu quam in immobilitale* », propterea ex motu haberi potest immobilitas sed non e converso, unde non datur primus motor immobilis, Λ, 1 u s purus, sed evolutio creatrix. — Proinde E. Le Roy ‘, discipulus II Bergson, negat absolutam necessitatem et universalitatem principii "iitradictionis, ac si hoc principium verificaretur solum in rebus immobilibus, non vero in ipso fieri, id est, iuxta evolutionismum absolutum, non in realitate fundamentali. Cf. infra art. seq., solutionem obiect ionum).

Bergsonismus est quasi hegelianismus inversus. Hegelianismus enim i· panlogismus, e contra Bergsonismus est antiintellectualismus absolutus. Hegel reducit id quod est de facto ad id quod debet esse, factum lui impletum ad ius ideale, successum ad moralitatem, nam omnia facta proveniunt necessario ex evolutione Ideae. Bergsonismus e contra, Ut mpirismus, reducit id quod esse debet ad id quod est, ius ad factum adimpletum, moralitatem ad successum. Sed haec duo systemata opponi admittunt identitatem contrariorum in ipso fieri, sic, non obstante iorum diversitate, sunt quodammodo idem in evolutione vel eadem evolutionem considerant modo inverso.

Ex his systematibus philosophicis, sicut etiam ex Agnosticismo k.mtii procedit *rationalismus biblicus* plurium hodiernorum ;* praeserlim modemistarum, ut exponitur in Encyclica «Pascendi»3.

Remanet negatio ordinis supematuralis, scii, *immanentismus* : re-

pi »it nihil supernaturale est pro Deo. « Et hoc modo diabolus appetit indebite esc ■Inulis Deo, quia, appetiit ut finem ultimum beatitudinis id ad quod virtuti suae uatuiai hui. rat pervenire, avertens suum appetitum a beatitudine supernatural i, quae est | \ gi.iiia Dei. Vel si appetiit, ut ultimum finem, illam Dei similitudinem, quae datur <x ji.itia, voluit hoc habere per virtutem suae naturae, non ex divino auxilio, secundum l>. | dispositionem ,!. S. Thomas sic determininat constitutivum formale istius peccati Iphitus, quidquid sit obiectum materiale circa quod commissum est. Ita rationalismus. |ul ibsolutam autonomiam rationis affirmandam, aut negat mysteria supernaturalia Itui ea interpretatur naturaliter.

Doctrina autem erronea eo magis perversa est et periculosa quo magis utitur v, | de, ad suiipsius commendationem; veritas in illa non est ut anima doctrinae. *1,1 ut serva sub spiritu fallaciae et subordinatur errori. 1'nde evolutionismus idea- ||nii us, qui mysteria supernatualia naturaliter interpretatur, perversior est evolutioni materialistico qui haec mysteria reiicit simpliciter. Nihil similius est angelo ..... daemon transfiguratus «in angelum lucis II Cor., XI, 14. Nihil apparenter Illiiiiiuset profunde dissimilius magnae theologiae speculativae quam sophistica idea- l|iii circa religionem; utitur eadem terminologia sed in sensu opposito. Eadem hui, in est ratio contra-iorum, unum per alterum cognoscitur; qui perfecte intelligit ui imum principium rationis, scii, principium contradictionis, perfecte cognoscit oppo- lllii errorem, nempe principium identitatis contrariorum.

| Le Roy, *Revue de Métaphysique et de Morale,* 1905, p. 200, 204. Infra, art. seq. ■ ilutione obiectionum, citatur hic textus.

| f. Vacant. *Etudes sur le Concile du Vatican,* I, p. 108-111. Le rationalisme au Lu in protestantisme. § 84. Influence du Spinozisme. Schleiermacher. — §85. Inlii ı de l'Hegelianisme § 86. Le mythiame de Strauss. § 87. Théorie de Baur. L ; 88. Théories postérieures Cf. Coyau, *L'Allemagne religieuse.*

| liENZINCSK, /·.'»! *h* II 20,8 sq. 2094 sq.

ligio admitti nequit quin ipsa ex immanentia nostra vitali procedat J ratio nostra ita autonoma. est ut fides ei a Deo imperari non possit· (Denz., 1810). Hic immanentismus nihil aliud est, iuxta Ecclesiam,! quam novum nomen philosophicum superbiae spiritualis, seu amori propriae excellentiae ; res autem nominandae sunt propriis nominibus, I secus philosophus fit magister aequivocationem et non magister veritatis. «Est est, non non», sic exprimi potest principium contradic·I tionis quod reiicitur ab Hegelio. Hoc autem principio sublato, systc-l matica et universalis confusio identificatur cum suprema harmonia,I «spiritus cum materia, necessitas cum libertate, verum cum falso, bo-l num cum malo et iustum cum iniusto » ut legitur in prima proposi tione Syllabi Pii IX (Denz., 1701). Propterea ; secundum evolutioni·! smum absolutum, *absurdum non est impossibile, sed supernaturale* (site mysterium, sive miraculum) *est absolute impossibile.* Error magis deor! sum descendere nequit ; hoc iam apparet secundum sensum commit nem, statim confirmabitur secundum rationem philosophicam.

Art. 2.

Critica Evolutionism! pantheistici.

Thesis nostra est : Evohitionismus pantheisticus, sub utraque formal materialistica vel idealistica, prima rationis principia negare debet. I· I videbimus, in solutione obiectionum, quod mere sophistice arguit contra supremum rationis principium, id est principium contradictioni .

Haec tractantur ex professo in philosophia, sed necessario recolit genda sunt ad defensionem existentiae ordinis supernaturalis. Ita SJ Thomas in tractatibus theologicis de Deo, de homine, de virtutibus, recolligit sub directione fidei veritates philosophicas necessarias a(1 explicationem et defensionem fidei.

Unde in hoc articulo tria sunt facienda : § 1. Quaenam sint prim.t, rationis principia, eorumque subordinatio. — § II. Evolutionisnni! pantheisticus haec principia negare debet. — § III. Solvuntur obi< · ctiones.

§ 1. **Quaenam sint prima rationis principia, eorumque subordinatio.** — Aristoteles in Metaphysica, l. IV, c. 3 ad finem (a lect. \ S. Thomae ad lect. XVII) ostendit primum rationis principium esfl principium contradictionis, et eius valorem realem defendit, solvendi Heracliti et sophistarum obiectiones, quae renovantur ab Hegelio rfl eius discipulis. S. Thomas in Comment. Metaphysicae et in « Summia theol. » hanc aristotelicam doctrinam evolvit, manifestando principi·) rum subordinationem, quae respondet divisioni quatuor causarum, jri, ita scribi potest :

Principium contradictionis :
Ens non est non-ens.
Principium identitatis :
Ens est ens : non ens est n<m ĕn

Principium substantiae

Omne quod est est substantia :
phaenomenon est solum quo aliquid apparet.

Principium rationis essendi :

Omne ens habet rationem essendi, sive in se, sive in alio.

I *Principium causalitatis efficientis*

loniiie contingens est ab alio efficienter causatum

Principium finalitatis :

Omne agens agit propter finem

Principium mutationis :

Omnis mutatio supponit subiectum mutabile.

Haec principia longe explicavimus et defendimus in alio opere magis philosophico ‘, nunc autem brevius agendum est.

A. *Supremum principium rationis est principium contradictionis,* quia immediate fundatur in prima notione rationis quae est notio entis secundum oppositionem ad non ens2. Forma In ica istius est : impossibile est affirmare et negare idem de eodem sub eodem aspectu. Forma metaphysica est : impossibile est id m secundum idem simul esse et non esse. Brevius : ens non est non-ens.

Sub forma logica exprimitur absurdum *cogitari* non posse (saltem id quod est evidenter absurdum ut circulus quadratus), et sub loi ma ontologica exprimitur absurdum *existere* non posse. Per distinctionem inter formulam logicam et formulam ontologicam istius principii, ratio naturalis affirmat valorem realem seu extramentalem principii contradictionis ; scilicet absurdum, v. g. circulus quadratus, non solum cogitari nequit, sed evidenter non potest existere extra animam

l Garrigou-Lagrance, *Dieu, son existence et sa nature.* l-eniii'liesiie, H ··<! p 108-226.

4 Cf. S. Thomam in *Met.,* I. IV, lec. 6 et sqq. — Item in *Summa Theol* IIa II ai·, 'I | a. 7 legitur : « Ita se habet in doctrina fidei articuli fidei sicut principia pel se Hul l in doctrina, quae per rationem naturalem habetur. *In quibus principiis ordo MiJum invenitur,* ut quaedam in aliis simpliciter contineantur ; sicut omnia principia t|ı· | icuntur ad hoc, sicut ad primum : *Impossibile est simul affirmare et negare,* ut patet bot Philosophum in IV *Met.,* text. 9». — Item I.a II.ae q. 94, a 2 : « In his quae in npl rehensionem hominum cadunt, quidam ordo invenitur. Nam illud, quod primo cadit ilii ipprehensioncm est ens, cuius intellectus includitur in omnibus, quaecumque quis hlppi ehendit. Et ideo primum principium indemonstrabile est, quod *non est simul ajire et negare,* quod fundatur supra rationem entis et non entis; et super hoc prinIβIpıo omnia alia fundantur ut dicit Philosophus in IV *Metaph.,* text, o ». — Cf. etiam ·· l'homam, *de Veritate,* q. l, a i, quoad subordinationem piimarum rationis notionum Mi) pincipiorum correlativorum, haec subordinatio iuxta S. Thomam est: i' *ens, z*, f· ;· unum,* 40 *aliquid,* 50 *verum,* 6' *bonum.* Hae notiones transcendunt suprema ■niera quae sunt substantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio etc. — Haec ■l.i .ificatio perfici potest per-classicam divisionem quatuor causarum. Et *secundum se* ■in ni i est prior fine, agente et materia, quia secundum se ens est prius bono, item ■p ri sequitur esse, et materia subordinatur formae. «7« *causando* autem bonum prius quam ens, sicut linis quam forma. . . Causalitas finis est prima, quia agens ■l" igit nisi propter finem, et ab agente materia movetur ad formam ». I.a q. 5, a. B. id >.m.

Descartes ‹ contra inconsiderate dixit : circulus quadratus, etsi non possit a ■i'·| concipi, forsitan ‹ lli‹ | potest a Deo omnipotenti. Cf. *Discours sur la Méthode,* ■n r‹ incipio. Sed si lia | eu t, nequidem « *cogito ergo sum* » esset certum, man forsitan

B. *Principium identitatis.* — Supremum principium exprimi potest etiam sub forma positiva, scilicet : « Ens est ens, non-ens est] non-ens » tunc vocatur *principium identitatis ;* non est tautologia sedi positiva affirmatio identitatis entis et eius oppositions ad non-ens imo est affirmatio absoluti et immutabilis valoris veritatis. Unde homines dicunt : bonum est bonum, malum est malum ; vel auctore» spirituales dicunt : spiritus est spiritus, caro est caro, ad affirman-l dam eorum essentialem differentiam. Ita Christus Dominus dicit (Math., V., 37) ❙ " Sit autem sermo vester : est, est ; non, non » sine aequivocatione.

Magis explicite principium identitas formulari potest : « omne ens' habet essentiam determinatam » vel «omne ens est res». Non est tautologia, quia *«ens* sumitur ab actu essendi, sed nomen *rei* exprimit essentiam entis » '. Res hic sumitur ut realitas, quae omnibus entibus convenit, non vero prout opponitur personae.

C. *Principium substantiae.* — Si autem consideratur imitas *et identitas* cuiuslibet entis relative ad sua phaenomena varia et variabilia, tunc principium identitatis novam determinationem accipit, et essentia concipitur ut substantia, sic habetur *principium substantiae* : omne quod est est substantia, phaenomenon (vel accidens phaenol menale) est solum *id quo* aliquid ut tale est et apparet, v. g. id quo aliquid est album, calidum, magnum, etc. Aliis verbis exprimi potest] principium substantiae, ut manifestetur eius fundamentum in prine i pio identitatis, scilicet : omne ens est unum et idem sub suis phaen<>-(menis variis et variabilibus, si tamen phaenomena habeat. Additu· « si phaenomena habeat », nam phaenomenon vel apparentia supponiii ens apparens, sed non e converso, ens en se existens non supponi i phaenomenon. (Inseitas est constitutivum substantiae). Sic non repugnat substantiam divinam transcendere omnino ordinem phaeno-l menalem.

Haec tria principia sumuntur ex causa intrinseca, constitutiva et specificativa cuiuslibet entis, quae vocatur causa formalis, vel constitutivum formale.

Alia principia subsequentia sumuntur ex causis extrinsecis (scii efficiente et finali) et ex causa materiali. Transitus fit per principium rationis essendi.

D. *Principium rationis essendi* modo generalissimo exprimi-] tur : « omne ens debet habere rationem essendi »2. Scilicet : omne ens

cogitatio esset simul non cogitatio, et ego possem simul esse et non esse ; forsitan m.ti daretur subiectum cogitans, sed aliquod fieri in quo idèntificarentur contradictoria, ui vult Hegel.

1 Cf. S. Thomam, *de Veritate,* q. 1, a. 1 : «Non invenitur aliquid affirmativa dictum absolute quod possit accipi in omni ente, nisi *essentia* eius, secundum quain esse dicitur ; et sic imponitur hoc nomen *res,* quod in hoc differt ab *ente,* secundurtl Avicennam in principio Metaphysicae, quod *ens* sumitur ab actu essendi, sed nomen *rei* expiimit quidditatem sive essentiam entis». — Cf. etiam Ztcliara, *Summa Phili Phil., I,* 234.

2 Non vocamus h<x principium · principium *rationis sufficientis* » ut I.eibnit/ruU nam ex ratione sufficienti ut sumitur quasi univoce a Leibnizio sequitur determinismud negatio verae libertatis ut exposuimus in alio opere; *Dieu, son esishinr rl sa natlitM*

klrbi't habere rationem propter quam sit potiusquam non sit. Istud' Brincipium est per se notum, seu immediate evidens, sed demonstrari indirecte, per reductionem ab absurdum. Etenim si quodlibet hii non haberet rationem essendi, rationem propter quam sit potiu- ■qtiam non sit, non distingueretur a nihilo, quia proprium nihili est ■on habere rationem essendi, cum opponatur enti '.

Secundum istam acceptionem generalissimam « ratio essendi » abstrahit a ratione essendi intrinseca et a ratione essendi extrinseca, sed ■îiplicite seu confuse continet has divisiones, sicut analogum continet Inalogata.

Secundum autem explicitam considerationem analogatorum habe- lui eiusdem principii formula magis explicita, scilicet: «omne ens Imbet rationem essendi sive in se sive in alio ». In se quidem, si sit ‖h | suam essentiam suum esse, tunc est ratio sui ; in alio autem si ■]011 sit a se. Haec ratio essendi, sit sit in alio, vocatur ratio essendi bxti inseca, vel causa extrinseca.

ausa autem extrinseca duplex est, scilicet efficiens et finalis sic nil· generali principio rationis essendi inveniuntur principium causa- lit.itis efficientis et principium finalitatis.

E. *IPrincijtiunt, causalitotis efficientis* exprimitur : necesse |i ›| quod omne contingens sit ab alio efficienter causatum » seu « necesse ' '.t quod id quod est non a se, sit ab alio productum ». Istud prin- |‹ ipium est per se notum, seu immediate evidens, ex apprehensione Men definitione terminorum. — Attamen demonstrari potest indirecte, I|»·ı absurdum. Etenim ens contingens definitur quod potest esse vel |l'oi' esse ; si autem esset non ab alio sed incausatum, sequeretur quod ■bsct simul a se et non a se. Esset enim a se quia incausatum, et ■sset non a se quia contingens. Si vero non esset neque a se, neque kil' alio, tunc nullam rationem essendi haberet, rationem cui sit po llin·quam non sit, ideoque non distingueretur a nihilo. Sic negatio Ipnncipii causalitatis ducit non solum ad inintelligibile (ut concedit

057. La liberté· et le principe de raison d'être. Le motif suffisant selon S. Thomas, ■n quoi il diffère de celui conçu par Leibnitz).

insuper ıı *ratio essendi »* sumitur objective tanquam fundamentum *rationis cogno-* ■<ï'7ı etsi quoad impositionem nominis *ratio* significet prius facultatem cognoscendi ■liquid ex alio (reor) ; sic ratio designavit ideam, ordinationem, exemplar, motivum, ■•iq tum rei, definitionem, essentiam, modum essendi etc.

Subièctivistae, ut Kantius, tenent principium rationis essendi cognosci per reflexio- ■1111 rationis supra seipsam, prout ratio semper inquirit rationes rerum, sed non expli- ■iini valorem huiusce intentionis rationis nostrae ad res cognoscendas, et eam conside- ■111 ut postulatum per actionem confirmatum. Sic ruit certitudo speculativa.

Kevera autem principium rationis essendi cognoscitur per intellectionem directam ■| n ii reflexivam. Et quantum ad rem significatam « ratio» dicitur per prius de ratione ■lu· tiva (v. g. de essentia quae est ratio proprietatum), sed quantum ad impositionem B"" "'s iorte per prius a nobis imposita est rationi subiectivae. Similiter S. Thomas ■n q 13, a. 6, loquitur de perfectionibus quae per prius dicuntur de Deo quantum ad ■i·» .ignificatam, et per prius de creaturis quantum ad impositionem nominis.

| Propositio *immediate* evidens nequit demonstrari directe, nam demonstratio di- ■·· | | lit per *medium* terminum, quod non potest esse inter terminos immediate con- ■1 Demonstratio *indirecta* seu |›er absurdum, quae affertur contra negantes princi- ■lii lat solum evidentiam exlriiisecam vi absurdi illati, et haec *evidentia extrinseca infe-* Mi» *st evidentia intrinseca, quae habetur in simplici intuitions principii per se noti.*

Kantius) sed ad impossibile et absurdum. Aliis verbis «contingent incausatum » implicat contradictionem Ut dicit S. Thomas post Aristotelem «nihil reducit se de potentia in actum, sed de potentia noli potest aliquid reduci in actum nisi per aliquod ens in actu » I.a q. 2, j(l

F. *Principium Jimilitatis* exprimitur ab Aristotele et a S. Thoma relative ad agens, scilicet: «omne agens agit propter finem»1. Alifl verbis : non solum datur effectus ut terminus actionis sed debet ess‹‹ ratio cuius gratia agéns agat potiusquam non agat.

a) Hoc principium est *de se evidens* si attente consideratur quid significant subiectum et praedicatum. Etenim omne agens producit non quemcumque et indifferentem effectum, sed determinatum et sibf per se convenientem effectum, quamvis possit simul producere effectum per accidens. V. g. per visum videmus et non audimus, visio per stf convenit visui, sicut auditio auditui, intellectio intelligentiae, voliti‹› voluntati. Hic autem effectus per se conveniens agenti meretur pr‹»q prie nomen finis, tanquam bonum perficiens ad quod agens tendit, et tanquam ratio essendi actionis.

Agentia quidem irrationalia non cognoscunt rationem finis, S plantae non conscienter tendunt ad perfectionem sibi propriam, sedi naturaliter inclinantur et ordinantur ad id quod est sibi per se convoi nions ; v. g. germen glandis non produceret quercum potiusquam pirum si naturaliter non inclinaretur et ordinaretur ad hunc effectum

Ordinari autem supponit ordinare, seu ordinatio passiva praesup ponit ordinationem activam, quae ad intelligentiam pertinet, nam sol· intelligentiam cognos.it rationes essendi rerum, proinde rationem essendi mediorum. Ita sagitta dirigitur a sagittante. Unde omne agens agi propter finem, saltem executive, id est tendit ad finem a seipso v‹· a superiori agente dirigente intentum.

Unde istud principium (malitatis «omne agens agit propter finem] est evidens ; quod magis apparet secundum hanc formulam Aristotelis : « *potentia dicitur ad actum* » nam de ratione potentiae agentis es quod ordinetur ad actum producendum, v. g. visus ad visionem, audi

1 Haec proposito « aliquod contingens incausatum existit » implicat contradictionrill quia existentia non potest convenire tali subiecto ; non enim ei convenit essentialiter· quia istud subiectum secundum se est contingens, id est potest esse vel non esse ; nu existentia convenit ei de facto quia est incausatum, nullum est fundamentum hui usti convenientiae et attributionis, cum non existât nec a se, nec ab alio. Unde dicent «aliquod contingens incausatum existit» est dicere: «aliquod subiectum cui nullo lutu damento convenit existentia, existit » aliis verbis :) existentia ei convenit et non coi venit secundum idem » quod est absurdum.

2 Quidam ut Paul Janet, *Les Causes finales,* negant hoc principium esse evideir· priori, quia nor invenerunt veram eius formula. Dicunt « *omne habet finem* » et statu sibi obiiciunt : sed coniunctiones accidentales non videntur habere finem. Revera finality considerari debet relate ad agens, prout causa finalis et causa efficiens sunt duae canui extrinsecae ad invicem relativae ; unde dicendum est : « Omne agens agitur propter'] nem ». Sic duo agentia possunt accidentalitcr coniungi, tunc producitur effectus *per* «id *dens* : sed quodlibet horum agentium habet suum effectum *fier se* et suum finem. ,l

3 S. Thomas, *C. Gentes,* l. III, c. 2 : « Omni agentis impetus ad aliquid certum *let dit;* non enim ex quacumque virtute quaevis actio procedit, sed a calore quidem ‹n| factio, a frigore autem infrigidatio, unde et actiones, secundum diversitatem activcril specie differunt ».

tus ad auditionem, sicut potentia patientis ordinatur ad aliquid i ipiendum

b) Praeterea, principium fmalitatis *demonstrari potest indirecte,* ut reductionem ad principium rationis essendi et proinde ad prinipium contradictionis, Etenim, ut dicit S. Thomas, I.a q. 44, a. 4, mne agens agit propter finem ; alioquin ex actione agentis non mali sequeretur hoc, quam illud, nisi a casu », et I.a II.ae, q. 1, a. 2 : (Agens non movet, nisi ex intentione finis. Si enim agens non esset (b terminatum ad aliquem effectum, non magis ageret hoc, quam illud. Ad hoc ergo quod determinatum effectum producat, necesse est quod leterminetur ad aliquid certum, quod habet rationem finis. Haec mtem determinatio sicut in rationali natura fit per rationalem appetitum, qui dicitur voluntas; ita in aliis fit per inclinationem natura-‹lll, quae dicitur appetitus naturales»1. Ex hoc apparet reductio ad tbsurdum. Nam, si agens produceret non quamvis et indifferentem ■lfectum sed determinatum et sibi per se convenientem effectum, *non !cudendo* in illum, seu non intendendo illum, sequeretur quod *ista concnientia* per se ipsius effectus, *non intenta, esset sine ratione essendi.* ■tenim haec convenientia et haec determinatio actualiter existens in ■tectu non potuit produci nisi iam sit aliquo modo in actione proluctrice ; atqui non potest esse in actione productrice actualiter et n maliter ut est in effectu, sed solum *virtualiter,* prout actio tendit ad ■llectum, et ordinatur ad illum. Unde negare istam ordinationem est i· ;are rationem essendi determinationis et bonitatis per se convenienis effectui. Actio est essentialiter intentionalis, seu tendens ad id quod | agendum, secus nihil determinate produceret. Si vero in ea est solum mlinatio passiva praerequiritur ordinatio activa et intelligens, sicut .l .itta dirigitur a sagittante. Haec ratio essendi igitur non pol est esse ll | finis intentus, nec sufficit recurrere ad casum 3 vel ad solam can . un efficientem 4.

| In Deo silvatur ratio potentiae, quantum ad hoc, quod est principium effectus, autem quantum hoc, quod est principium actionis (quae est divina essentia), nisi ·| secundum modum intelligendi ‹ I.a, 25, a. | ad 3. Unde in Deo non est proprie • ntia ad actum, sed tamen Deus operatur propter fmem, ad bonitatem suam com· **micandam.**

' Cf. etiam S. Thoxam in *Physicam Arist.,* l. II, c. 3 et *C. Gentes,* l. III, c. 2. — | aro. ZiOLl.iRX, *Summa Philosophica.* l. I, p. 517; Hugon, *Curs. Philos. Thomist.,* . V et VI.

| Cf. Ar ist., *Physica,* l. II. commentar. S. Thomae, lect. 7 ad th. — *Casus* enim •l *msa her accidens* et non potest explicare nisi convenientiam accidentalem, non vero un nientiam essentialem ; v. g. fodiens sepulchrum accidcntaliter invenit thesaurum, I" st a casu. Sed non omnes effectus possunt esse per accidens, quia *id quod est per* ■l *fils accidit ei quod est per se.* Fodiens sepulchrum per se intendit sepulchrum, et) ii iiil intenderet per se, nihil inveniret per accidens. Item ens per accidens est coniunclu | identalis duorum v. *g.* musicus-albus, sed haec accidentalis copiunctio supponit |l' n |ue terminum esso per se id quod est ; musicus per se est musicus, albus per se ■l Ibus. Si nihil est per se, nihil est per accidens.

' Nam causa ofiu iens, reiecta causa finali, non est ratio cur agens agat potiul|n m non agat, el ag.it | aliter et non alio modo. Si enim actio nen fit ad consecutiofii boni proportionali nu lui itioni agentis, tunc ipsa actio est sine ratione essendi. Inhliiliu est oMunllalili'i ml aliquid, sicut imperfectum ad perfectum.

G. *Denique principium mutationis* sumitur ex parte materiae, et exprimitur: «omnis mutatio supponit subiectum mutabile». Hoc principium est evidens ex notione mutationis, «nam de rationi mutationis est, quod aliquid idem se habet aliter nunc et prius» I. q. 45, a. 2 ad 2.

Hoc principium demonstratur etiam indirecte, per absurdum. Nalf. mutatio sine subiecto mutabili esset mutatio nihil, aliis verbis ess· mutatio et nihil mutaretur, quod est absurdum; ac si esset fluxi· sine liquido fluente, vel ullo subiecto fluido, ac si esset flatus sine aer· flatus vacui absoluti.

Principium mutationis exprimitur a S. Thoma, I.a, q. 9, a. (Utrum Deus sit omnino immutabilis): «omne quod quocumque modo mutatur, est aliquo modo in potentia ... (et) quantum ad aliquid manc(, et quantum ad aliquid transit».

Non obstante hoc principio, potest esse creatio, seu productio ul nihilo, nam «creatio non est mutatio» sed productio totius entis nullo praesupposito subiecto, quae productio requirit potentiam activum infinitam (I.a, 45, a. 2 ad 2 et Tll.a, q. 75, a. 8).

Haec omnia principia correspondent quatuor causis, et ut dii|t S. Thomas, fundantur in supremo, saltem prout negantes ista pi in cipia reduci possunt ad absurdum id est ad negationem principii co· tradictionis, vel dubitantes de his principiis reduci possunt ad dubium de supremo. Istud autem dubium est absurdum, nam si aliquid l«»i sitan potest simul esse et non esse, et proinde simul affirmari et nl gari secundum idem, tunc hoc dubium simul potest esse dubium non dubium, scilicet ipsum dubium evanescit et nihil remanet, ncqtfl dem oppositio inter nihilum et ens, quod est cumulus absurditatiul^ et ipsa annihilatio nihili, nam nihilum non potest concipi sine sitione ad ens.

§ II. Evolutionismus pantheisticus debet negare prima rationi» principia. — Ascendamus a principiis secundariis ad supremum, sfl inter secundaria incipiamus a principio causalitatis efficientis, pro· haec causalitas est magis apparens.

i° *Negatio principii causalitatis efficientis.* - - Dicere qe plus producitur a minori est negare principium causalitatis efficienti· Atqui evolutionismus absolutus debet dicere quod plus producit lll ll minori. Ergo evolutionismus absolutus debet negare principium ‹ .lll salitatis efficientis.

Primo probatur minor: etenim, secundum evolutionismum absum tum, principium reale omnium rerum non est a seipso et ab aelctlB constitutum et perfectum, sed e contra evolvitur et semper tiati· a statu imperfecto ad statum magis ac magis perfectum. Hoc· affirmare quod perfectius provenit ab imperfectiori, seu quod plus ducitur a minori.

Hoc clare apparet in evolutionismo materialistico, nam, iuA ipsum, principium reale et initiale omnium rerum est materia mi continens solum rudimentum vitae, sed caret sensatione, intellectmtl et dicere quod vita sensitiva, et vita intellectiva procedunt per t'® lutionem ex ista materia primitiva, est ilicere quod plus producit})

minori. Omnes nostrae intelligentiae, ac omnes scientiae provenirent c.x quodam Deo caeco, surdo, imbecilli et stupido, id est a limo terme, quod est evidentissima absurditas inventa ad mysteria supernalnralia vitanda.

Etiam sub forma idealistica, evolutionismus absolutus affirmat quod omnia procedunt ex idea entis universalis, indeterminati, quae nondum est sui conscia. Haec idea confusissima et inconscia apparet ut augusta et venerabilis forma nihili. Non enim continet actualiter lormaliter nec actualiter eminenterl subséquentes formas evolutionis ascendentis, sed solum potentialiter, ut imperfectum continet perlectum ad quod ordinatur. Ergo, etiam secundum evolutionismum idealisticum, plus producitur a minori.

Prob. maior : Sed dicere quod plus producitur a minori est negare principium causalitatis efficientis, nam istud plus entis esset sine causa i lliciente, et surgeret a nihilo absque causa creatrice, ens produceretur nihilo. Ad vitandum mysterium creationis in contradictionem incidunt : nam negatio principii causalitatis efficientis, ducit ad negationem principii rationis essendi, imo ad negationem principii conIladictionis ; si enim aliquod non a se existens, non est ab alio, tunc non habet rationem propter quam sit potiusquam non sit, et proinde non distinguitur a nihilo.

E contra, vi principii causalitatis efficientis manifestum est quod) hodie existit ens, vita, intelligentia, moralitas, sanctitas, oportet quod ab aeterno existât ens, vita, intelligentia, moralitas, sanctitas, imo qnod existât Ens a se, Vita a se, Intelligentia a se. Alioquin si solum existèrent ab aeterno entia eiusdem naturae ac nostra, scilicet entia contingentia, cum ista non habeant in seipsis rationem suae existentiae, nullam rationem essendi haberent. Aliquod ens contingens non exigit necessario aliud ens contingens, ut causam, sed ambo exigunt n i essario ens necessarium. Plus non producitur a minori, ergo prima i tusa debet habere eminenter a seipsa omnes perfectiones quae nunc nnt in mundo (cf. S. Thomam, I.a, q. 2, a. 3 — i.a 2.a, 3.a, viae id demonstrandum Deum esse).

20 *Negatio principii flnalitatis.* — Iuxta principium finali-l.itis, omne agens agit propter finem, saltem executive. Atqui evolutionismus absolutus debet negare omne agens agere propter finem iltem executive. Ergo evolutionismus absolutus debet negare principi Il m flnalitatis.

Maior supra probata est ; omne agens tendit ad finem saltem exe-l utive, scilicet ad finem a seipso vel a supeiiori agente intentum, sicut l ,itta dirigitur a sagittante ; actio supponit enim ordinationem potentiae agentis ad talem actum, v. g. visus ad visum, et ordinatio pastu va praesupponit ordinationem activam, ac sola intelligentia ordinat, quia sola cognoscit rationem finis et rationem essendi mediorum®. (Ea, i 2, a. 3. — 5.a via).

l Iam enim esset Ipsum Esse subsistens seu Deus transcendens.

I CI. S. Thomam. I .I Il.ae, q. i, a. 2. a Illa quae ratione carent tendunt in finem n i i >tcr naturalem un liniitienem, quasi ab alio mota, non autem a seipsis : cum non co-(ii icant rationes llnln (Animal per sensationem cognoscit *reni /nae est /inis, non vero*

Minor probatur. Evolutionismus absolutus debet negare omne agen agere propter finem saltem executive, id est sub directione superiori intelligentiae. Etenim secundum istud systema, non existit a se et ab aeterno Intelligentia ordinatrix.

Haec negatio finalitatis evidentior est in evolutionismo materialistico, nam intendit omnia explicare per causam materialem, quam plus minusve confundit cum efficiente, sed reiicit formaliter causam finalem et intelligentiam ordinatricem. Evolutionismus autem idealisticus admittit quandoque finalitatem inconscientem, prout formae inferiores evolutionis tendunt ad superiores inconscienter ; sed haec tendentia, in hoc systemate, est sine ratione essendi. Revera enim requiritur ordinario activa intelligentiae ordinatricis, et evolutionismus idealisticus negat existentiam Intelligentiae aeternae ; idea, iuxta ipsum, est prius sui inconscia et ad conscientiam pervenit dum solum apparet homo. Unde evolutio a nullo dirigente dirigitur.

Negatio autem principii finalitatis ducit ad negationem principii rationis essendi et ad negationem principii contradictionis, ut supra dictum est. E contra, per principium finalitatis demonstratur existentia Ordinatoris universalis (5.a via S. Thomae).

3° *Negatio principii mutationis.* — Secundum principium mutationis, mutatio supponit subiectum mutabile, quodammodo distinctum ab ipsa mutatione, quae in illo est. Atqui evolutionismus absolutus confundit, sine ulla distinctione, subiectum evolutionis et ipsam evolutionem seu ipsum fieri universale. Ergo evolutionismus absolutus debet negare principium mutationis.

Maior, ut supra dictum est, est evidens : non est mutatio sine subiecto trasmutato, quod se habet aliter nunc et prius ; alioquin esset mutatio nihili, seu nulla mutatio.

Minor : Evolutionismus absolutus confundit sine ulla distinctioni' subiectum evolutionis et ipsam evolutionem. Nam evolutionismus materialisticus reducit materiam ad energiam physicam, ut possit explicare quomodo materia habeat in se principium sui motus ; iuxta ipsum, materia est ipsa energia physica, seu ipsa activitas quae sempeq est in motu. Item evolutionismus idealisticus reducit omnem realit.i tem ad ipsum fieri ideale, et omnes realitates sunt solum moment.i istius fieri universalis, sic motus non indiget primo motore extrinsecn, non indiget explicatione, nam ipse est principium explicationis omnium rerum.

Sed tum negatur principium mutationis, et fateri oportet fluxum esse sine subiecto fluente, ac si esset fluxus sine liquido aut fluidi·, vibratio sine aere, volatus sine volucre, cogitatio sine subiecto cogil tante ; homo non posset dicere ut volebat Cartesius : « cogito ergq sum », sed oportet dicere tantum impersonaliter : cogitatur, sicut dicitm impersonaliter : pluit. Et grammatica deberet continere solum verbi impersonalia. Evolutionismus obiicit contra theismum : Deus cxti.i

rationem finis). Et ideo nihil in finem ordiri ire possunt, sed solum in finem ab alio CM dinantur. Nam tota irrationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum j.id agens principale, ut supra habitum est (Ia. ›| 22, a. 2, q. 105, a. 5) »

mundum existens nihil aliud est quam ens rationis abstractum, illeitttime conceptum ut ens actuale (la réalisation d'une abstraction). Id quod revera est solum abstractio est ipsum fieri universale, sine subiecto. Non existit nisi *hic* motus in hoc mobili, non vero motus in genere, esset enim quid absurdum, scilicet fluxus nihili.

E contra requiritur primum subiectum mutationum sensibilium, haec est materia. Hoc autem subiectum mutabile ac de se imperfetissimum, non est per suam essentiam suum esse, id est non includit existentiam in sua definitione, sed concipitur solum ut quid capax existendi, proinde non est ens a se, sicut non movetur nec operatur a

Ergo est contingens. Nec potuit produci ex praecedenti subiecto, cum sit primum subiectum, ergo ex nihilo productum est. Denique haec productio ex nihilo non potest fieri nisi per potentiam infinitam cicatricem. «Si enim tanto maior virtus requiritur in agente, quanto potentia (passiva) est magis remota ab actu, oportet, quod virtus agentis ex nulla praesupposita potentia, quale agens est creans, sit infinita» I.a, q. 45, a. 5 ad 3. Sic requiritur Agens creator extra evolutionem, et evolutio non potest esse suiipsius creatrix, nam esset evolutio sine causa, sine subiecto, sine fine.

4° *Negatio principii rationis essendi.* — Evolutionismus absolutus non potest hanc negationem vitare, nam ipsamet evolutio ηοii habet rationem essendi, nec in alio nec in se. Non quidem in alio, quia, iuxta evolutionismum, praeter ipsam non datur causa trancndes. Neque in se, quia evolutio est motus, seu transitus ab indeterminatione ad determinationem (seu, ut dicit Aristoteles, a potentia ad actum) ; atqui hic transitus non habet in se suam rationem essendi, quia indeterminatio non est determinatio, nec in se eminenter continet determinationem. Potentia non potest a seipsa reduci ad actum, plus produceret a minori, ens a nihilo.

5° *Negatio principii substantiae.* — Secundum istud principium, omne quod est est substantia, seu omne quod est est unum et idem sub suis phaenomenis variis et variabilibus, si phaenomena habeat ; nam phaenomenon est solum id quo aliquid est tale et sensibus apparet. Apparentia rei supponit rem apparentem. Atqui, iuxta evolutionismum absolutum, non solum non sunt diversae substantiae, sed equidem existit una substantia, est tantum fieri universale sine subiecto, phaenomenon seu apparentia sine re apparente.

6° *Negatio principii contradictionis seu principii identitatis.* — Ex negatione praecedentium principiorum sequitur indirecte negatio supremi rationis principii, sed etiam directe istud principium negatur ab evolutionismo absoluto.

Etenim secundum principium contradictionis vel identitatis, ens est ens, non ens est non ens, seu ens non est non ens ; proinde omne ens est res, idest habet essentiam determinatam non plures naturas, sed unum et idem.

Atqui evolutionismus absolutus negat absolutam oppositionem entis et non entis, et dicit ens et non ens idem esse in ipso fieri, consequenter negat omne ens habere essentiam determinatam, ex quo sequitur quod «una cndemqiie res est Deus cum mundo, et proinde spi-

ritus cum materia, necessitas cum libertate, verum cum falso, bonum cum malo et iustum cum iniusto » (cf. Syllab. Pii IX, i.a prop.).

Ergo evolutionismus absolutus debet negare directe principium contradictionis seu identitatis.

Maior supra explicata est. — Minor est evidens ex definitione evolutionismi ab-l soluti, in quo Deus nihil aliud est quam evolutio creatrix, Deus reapse fit in mundo et in homine. Proinde omnes naturae sunt idem, sicut ens et non ens sunt idem in ipso fieri. Consequenter verum non est simpliciter verum, sed solum secundum quid seu relative ; similiter falsum non opponitur simpliciter vero, sed solum secundum quid, scilicet *falsum est quid minus verum,* et *verum est quid minus falsum.* Vnde sicut hypotheses physicae circa naturam luminis aut electricitatis dicuntur neque verae, neque falsae, sed commodae, utiles ad tempus ad classificaticnem phaenomenorum ; ta relativitas cognitionis admittenda esset etiam pro primis ratienis principiis ; tune! nulla daretur veritas absoluta, immutabilis, nec verum esset dicere « est est, non non >3 sed forte est, forte non est », imo nequidem remaneret probabilitas, nam ipsa dicitur relative ad certitudinem ; denique falsum relativum ex necessitate duceret ad verunT relativum, et e converso, sicut thesis ad antithesim, et sic in infinitum. Proinde dicunt : ı h teresis nihil aliud est quam novum dogma in fieri, secundum evolutionem dogmatum · ; iuxta nos. haeresis est dogma in corruptione, seu potius negatio dogmatis simpliciter falsa et non solum minus vera. Item *malum non esset nisi minus bonum dmen·; <l necessitate ad maius bonum,* secundum optimismum absolutum evolutionismi ascendentis. Nulla norma remaneret fixa. Propterea Ecclesia defendit iura rationis contra rationalismum, dum damnat definitionem modcrnisticam veritatis : ı Veritas non est immutabilis plus quam ipse homo, quippe quae cum ipso, in ipso et per ipsum evolvitur» (Denzinger, 2058). Modernistae definiunt enim veritatem non « adao-j quatio rei et intellectus», sed a adaequatio mentis et vitae·, haec autem vita est viti humana, quae iuxta eos semper mutari debet, ac si instabilitas non esset defectus sed perfectio, ac si stabilitas, firmitas, et constantia essent inertia, sterilitas et mors.i

Unde evolutionismus absolutus negat omnia prima rationis principia et quatuor causas his principiis correlativas. Ponit enim aliquod fieri universale, sine subiecto, sine causa efficiente, sine fine intento, in quo fieri omnia contraria et contradictoria sunt idem. Quod exacte exprimitur in prima propositione damnata Syllabi Pii IX.

E contra *vi principii contradictionis seu identitatis probatur primam causam* omnium rerum *esse identice et formaliter ipsum Esse subsistens,* in quo essentia, esse, agere, intelligere, velle sunt idem ; haec est altissima verificatio principii identitatis. Etenim si causa prima non esset ipsum Esse subsistens, irreceptum, in ea esset compositio essentiae efl existentiae, et haec compositio praesupponeret causam altiorem (cfi 4.am viam S. Thomae) ; ⁅ nam, vi principii identitatis, « *omne compoi situm causam habet,* quae enim secundum se diversa sunt, non conveniunt in aliquod unum, nisi per aliquam c.nisam adunantem ipsa » I.a, q. 3, a. 7.

⁅ I.a q. 2. a. 3

Aliis verbis, diversa *secundum si:* sunt diversa et non illa unita, ergo si uniuntur, |b Jio uniuntur. Sic causa prima composita non esset causa prima. Proinde causa prima t esse Ipsum esse subsistens (I.a q. 3 a. 4) et consequenter omnino simplex, im imitabilis et infinita (I.a q. 3. a 7. q. 7, a. i. q. 9, a i), ideoque essentialiter transcenilii mundum, nam mundus est essentialiter compositus et mutabilis (I.a q. 3, a. 8).)| ice confutatio pantheism! necessario sequitur ex principio contradictionis vel identitatis, cuius altissima verificatio invenitur in eo « Qui est» (Exod. III, 14). In genere : /.ns *est ens* et non potest esse non ens. Deus autem dicit : « *Ego sum qui sum* » et non possum non esse.

Si enim lex fundamentalis rationis nostrae et realitatis est principium contradictionis vel identitatis, realitas suprema debet esse ipsaliu t identitas realis essentiae et esse, seu Ipsum esse. Sic quinque viae ad probandam existentiam Dei coadunantur in oppositione principii Identitatis cum mutabilitatel et compositione 2 mundi, ita ut statim apparet in hac oppositione, quod mundus non est ens a se, sed quod ens a se sit Ipsum esse subsistens. — Nec mirum est quod probationes a posteriori existentiae Dei fundentur remote in principio contradictionis vel identitatis, nam proxime innituntur principio causalitatis cuius fundamentum supremum est principium contradictionis5. Sic | moscitur Deus in speculo rerum sensibilium per reflexionem luminis p· imorum principiorum, nam sub hoc lumine apparet contingentia mundi mutabilis et compositi, ac proinde eius dependentia ab Ente immobili et simplici. .

Iras nonnulli philosophi evolutionistae, ut Hegel et plures modernistae (Denzinr i. 2103), ita evanescunt in cogitationibus suis» (Rom. I, 21), ut *fateantur se negare* / .ια *rationis principia.* Proirde dicunt supremum rationis principium, id est prinnpium contradictionis, esse quidem legem rationis ratiocinantis quae utitur ideis abitis et immobilibus, sed non esse legem superioris rationis seu intellectus, qui luuntur ipsam realitatem semper fluentem et viventem, in qua contradictoria sunt | | >n. In solutione autem obiectionum videbimus hanc negationem valoris realis prin-'ipii contradictionis esse mere sophisticam.

Iam vero evolutionismus absolutus nobis apparet ut irrefragabilis demonstratio per .l *irdum existentiae Dei* mundum transcendentis, qui est fons ordinis supernaturalis. N nn supposita veritate principii contradictionis, seryatur necessitas aliorum principi um nationis et rigorose demonstratur existentia Dei primi motoris, primae causae | i· .l tricis et supremae intelligentiae quae omnia ordinavit. Si igitur hegelianismus non «■sisteret, theologi deberent illum excogitare, ad modum demonstrationis per absurdum.

Proinde rationalismus absolutus non poterat melius demonstrare suam propriam In ılionalitatem ; ac si diceret : ad rejiciendum existentiam Dei creatoris oportet ipsum

| Haec est P, 2", 3» via. Cf. I.a q. 2, a. 3.

Haec est 4» et 5* via, in 4|| agitur de compositione et imperfectione rerum finiI.ıuıїη; in 5» de multitudine ordinata.

' De hac quaestioni· longius tractavimus in libro *Dieu, son existence et sa nature ».*

|· **i|**'» i66, 360, 750

mundum negare, aut in illo absurditatem radicalem agnoscere : ad reiiciendum ordinetli supernaturalem oportet ipsam naturam destruere, ad reiiciendam revelationem et fidem ei debitam oportet ipsam rationis essentiam radicaliter subvertere *.

§ III. Solvuntur obiectiones.

A. Obiectiones evolutionism! absoluti in genere. — B. Obiectiones evolutionism! materialistic!. — C. Obiectiones evohitionirmi idealistic!. — D. Obiectiones emanatismi.

A. *Obiectiones evolutionismi absoluti in genere.*

1. *Obi,* : Evolutionismus absolutus non potest esse contra prima principia rationis, quia fundatur in experientia et in principio causalitatis.

Probatur : Vi principii causalitatis, plus nen potest produci a minori. Atqui dn facto plus est in motu quam in immobilitate. Ergo motus non potest produci ab ente immobili, sed est a seipso et principium omnium. — Ita arguit Bergson in suo libro « L' Evolution créatrice » 2.

Rest). : Concedo maiorem. Distinguo minorem : plus est in motu quam in *immoA bilitati privativa potentiae.* vel termini a quo motus, concedo ; plus est in motu quam in *immolrililale negativa ibsius actus* sive agentis sive finis motus, nego. Distinguo conclusionem ; ergo motus non potest produci ab ente immobili, immobilitate potentiae,! concedo ; immobilitate actus, nego.

Explico: immobilitas potentiae seu termini a quo ipsius motus est immobilita'1 privativa et inertiae (id est privatio motus) : e contra immutabilitas actus est Jmuno bilitas negativa et perfectionis, supra motum, et vocatur non inertia sed stabilitas et constantia ; superior est instabilitate et inconstantia motus, sicut immobilis contemplatio spiritualis superio. est divagatione imaginationis, aut sicut firmitas sanctae voluntatis altior est agitatione et tumultu sensibilitatis. Inertia et summa vitae stabilita» sunt oppositae sicut infimum et supremum. Ita Aristoteles dicit quod materia est incorruptibilis et ingenerabitis, non vero sicut Deus, nam Deus est supra corruptibilitatem, materia autem est infra, id est ut subiectum ad quod terminatur corruptio, materia igitur non potest corrumpi sed solum annihilari.

* Propter superiorem ironiam Providentiae, haec negatio rationis vocatur rationali·! smus. Qui habitat in caelis irridebit eos et Dominus subsannabit eos » quia « meditati; sunt inania ! Ps. II, 4. Sicut puer nullius virtutis, si pugnat centra gigantem, irridetur .l gigante, ita irrisio rationalistarum, qui ordinem supernaturalem negant, irridetur a DcoJ Et ipsi evolutionistac probant per absurdum doctrinam quam impugnant, scilicet : Priu cipium reale omnium rerum non est materia, nec idea suiipsius inconscia, sed est Ipsum Esse ac Ipsum Tntelligere infinitum, fulgur intellectuale ac ignis amoris aeternaliter sub sistens, «lumen vitae», ac «lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem lll hunc mundum » Ioan. I, 9.

2 Cf. *Evolution créatrice* (1907), p. 341 : ll y a *plus* dans un mouvement que dan-i les positions successives attribuées au mobile, *plus* dans un devenir que dans les forme· traversées tour à tour, *plus* dans Γ évolution de la forme que dans les formes réalisée· Γ une après l'autre. I.a philosophie pourra donc des termes du premier genre, tirer cou· du second, mais non pas du second le premier : c'est du premier que la spéculation devrait partir. Mais l'intelligence renverse l'ordre des deux termes, et, sur ce point la philosophie antique procède comme fait l'intelligence. Elle s'installe dans Γ immuM ble, elle se donne des *Idées* et passe au devenir par voie d'atténuation ct diminution j An fond de la philosophie antique git nécessairement ce posliil.il il t a plus dan» l'immobile que dans le mouvant ... ».

2. *Instantia:* Atqui plus esi in motu seu in activitate quam in immobilitate ipsius actus, Ergo remanet difficultas.

Prob. : Motor se habet ad mobile sicut actus ad potentiam. Atqui plus invenitur n ipso motore actualiter movente quam in motore immobili. Ergo plus est in motu ' n activitate quam in immobilitate ipsius actus.

Rest). : Concedo maiorem. Distinguo minorem : plus invenitur in ipso motore .n tualiter movente, etc. ; in *motori· moto,* concedo; in *brimo motore immoto,* nego. Distinguo conclusionem: plus est in motu seu activitate quam in immobilitate alicuius motoris moti, concedo ; quam in immobilitate actus supremi motoris immoti, nego.

Explico : plus est in activitate quam in immobilitate motoris, qui indiget praenioticne ut agat, quia sub isto aspectu hic motor inferior est mobilis; sed non est lili m in supremo motore, qui non indiget praemotione, nam ipse est per suam essenti.nn sua activitas, suum agere.

3. *Instantia* : Atqui plus est in activitate ipsius primi motoris, quam in sua immobilitate, ergo remanet difficultas.

Prob. : Dum primus motor incipit movere, tunc plus est in eo quam antea. Atqui primus motor incipit movere, secus eodem modo ageret ab aeterno et nen esset lio, us effectus in mundo. Ergo plus invenitur in activitate primi motoris quam in sua Immutabilitate.

Resp. : Distinguo maiorem : si esset *novitas actionis* in primo motore, concedo ; si r i solum *novitas effectifs,* nego. Contradi stinguo minorem : primus motor incipit mo- , ita ut sit novitas actionis, nego ; ita ut sit novitas effectus, concedo. Ergo nego nuiscquens et consequentiam.

Explico: S. 'I hornas dicit C. Gentes l. II, c. 35: Novitas divini effectus non il mstrat novitatem actionis in Deo, cum actio sua sit sua essentia, ut supra ostenninu est, l. l c. 45». Sic actio quâ Deus agit ad extra est formaliter immanens et vir- |u.diter transiens seu transitiva; ut formaliter immanens est idem ac essentia divi- ll quia ipsum esse subsistens est suum agere, sed tamen haec actio dicitur virtua- |n transiens, quia in se eminenter continet perfectionem actionis formaliter transi- li scilicet potest producere effectum ad extra. Cf. I.a q. 25, a. 1, ad 3.

Instantia : Atqui non potest esse novitas effectus quin sit simul novitas ac- (|. ju s in primo motore, proinde primus motor non est immobilis, sed est ipsa evolutin reatrix.

Prob. : Posita causa in actu necessario statim sequitur effectus. Atqui actio divina hi terna, secundum praedictam responsionem. Ergo effectus divini deberent omnes aeterni, nec dari posset novitas effectus.

Resp. : distinguo maiorem : posita in actu causa necessaria et in tempore exili. necessario statim sequitur effectus, concedo; posita in actu *causa libera et !(/'> tempus existente,* nego. Contradistinguo minorem : Atqui actio divina est causa Iu (ad extra et supra tempus existons, concedo ; est causa necessaria et in tempore, ti·+ Ergo nego consequens et consequentiam.

i xplico : Deus est causa libera quia supremum agens a quo ordinatur natura d" esse agens per intellectum et voluntatem (I.a q. 19, 4), et voluntas, circa bona ii. iilaria est libera (I.a 19, 3). Praeterea causalitas divina transcendit tempus, meni« l 'n aeternitate (I.a q. 10), et producit tempus sicut et motum, nam tempus est Illii ura motus secundum prius et posterius» (ibid.). Unde Deus producit res crea- l novos effectus in mundo quando vult, absque ulla mutatione in sua volun- l· Nam ut dicit S Thomas (C.. Gentes, II, c. 35): .sicut per intellectum deterit l' ir rei factio, et qnm▮ unique alia conditio, ita et praescribitur et tempus; non

enim solum ars determinat ut hoc tale sit, sed ut tunc sit, sicut medicus ut tunc po tio detur ; unde si eius velle per se esset efficax ad effectum producendum, sequere tur de novo effectus ab antiqua voluntate, nulla actione de novo existente. Nihil igi tur prohibet dicere actionem Dei ab aeterno fuisse, effectum autem non ab aeterne sed tunc cum ab aeterno disposuit . . . Deus simul in esse produxit et creaturam el tempus ».

5. *Instantia* : Etiam sine novitate actionis, plus produceretur a minori in cre: tione, ergo remanet difficultas.

Prob. : Dum effectus ponitur extra causam primam est plus entis quam antea Atqui per creationem res creatae ponerentur extra causam primam. Ergo post tionem esset plus entis quam antea, proinde plus produceretur a minori.

Resp. : Distinguo maiorem : est *plus entis extensive et improprie,* .concedo ; *sive et proprie,* nego. Concedo minorem. Distinguo conclusionem : plus produceretur minori, si post creationem esset plus entis intensive,-id est maior perfectio, concedi si est solum plus entis extensive, id est secundum participationem, nego.

Explico : Cum Causa prima eminenter et excellentiori modo contineat in se omni omnino perfectiones creaturarum, imo cum sit infinita, id est tota plenitudo esseni Deus et omnes creaturae simul non sunt aliquid perfectius et melius quam Deus solu Infinitum enim additione finiti non fit maius. Sic post creationem sunt plura enti sed non proprie plus entis. Unde S. Aug. dicit, Tract. 11 in loannem : « Si fueris si Deo, minor eris ; si fueris cum Deo, maior Deus non erit : non ex te ille maior ; si tu sine illo minor». Et S. Thom, in III, d. 6, q. 2, a. 3, ad 1 ait Bonum creatui se habet ad bonum increatum sicut punctum ad lineam, cum nulla sit proportio uni ad alterum : unde sicut lineae additum punctum non facit maius, ita nec 1) num creatum additum . . . bono increato facit melius. Vel etiam quia tota ratio boi tatis omnium bonorum est in Deo, . . . unde non potest sibi fieri additio alicuius bon quod in ipso non sit ». Etiam dum discipuli iutelligunt doctrinam alicuius magis ut S. Thomae, sed eam non perficiunt, non fit plus sapientiae, quamvis sint plures pientes. Sapientia magistri non perficitur sed ad alios extenditur.

6. *Instantia:* Atqui post creationem est plus entis intensive.

Prob. : Plus entis intensive idem est ac perfectius. Atqui actio creatrix in I est perfectio cuius absentia esset imperfectio. Ergo post creationem est plus entis tensive.

Resp. : Concedo maiorem. Dist. minorem : si libertas divina consisteret in indi rentia *potentiae* ad plures actus sicut humana, concedo; sed revera consistit in in ferentia *unius simplicissimi actus puri* ad diversa obiecta. Hic actus voluntatis divin in se simplex est virtualiter multiplex: quatenus teiminatur ad bonitatem divii est necessarius ; quatenus terminatur ad creaturas est liber (cf. I.a q. 19, a. 3 ad 5\ Caietanus (ibidem, a. 2) dicit : actus liber in Deo est perfectio libera, « cuius 0| situm non est imperfectio » ; melius est dicere, cum aliis thomistis : actus liber divi non addit perfectionem, sed supponit perfectionem actus purissimi, et non est deh bilis nisi extrinsece, ratione voliti defectibilis *

7. *Instantia* : Nequidem extensive aliquid addi potest Enti infinito. Atqui si vum ens daretur extra ens infinitum, aliquid adderetur infinito. Ergo non potest novum ens extra infinitum.

Resb. ; distinguo m tiorem *Enti quantitative infinito* a parte ante et a parte nihil addi posset extensive in ordine quantitatis, concedo. *Enti perfectione in/*

* Cf. Btt.LVAHT, *1ll' Illi'o,* diss. VII, a. 1.

‹ulı‹l *addi potest,* subdistinguo : in eodem ordine perfectionis, concedo; *in inferior inline,* nego; nam ipsum Ens infinite perfectum potest aliquid efficere extra se (I.a Il . a. i).

Explico : Infinitum quantitativum esset magnitudine corporali illimitatum sed p l ictione finitum, nam esset materiale, coarctatum in limitibus materiae ; spiritus «un m hos limites transcendit, propterea abstrahit ab hic et nunc, a tempore et spatio.

Aliunde, *si ens infinite perfectam non posset aliquid ertra se efficere, oporteret ei de-,-e potentiam creatricem,* sic careret aliqua perfectione et *non esst amplius infinite* • υ, *dum*. Item ignis habet in se totam perfectionem caloris, et tamen, imo propter Iu· potest alia calefacere, v. g. aquam vel lignum.

Denique, si finitum non ponitur extra infinitum, ponitur intra infinitum, ut volunt pantheistae, et tunc aliquid est simul finitum et infinitum ; et hoc non est my-■l' i ium, ut creatio, sed evidens absurditas. *F.t pantheismus ita absurdus est ut cogitari* u" *possit, sed est vel atheismus, vel acosmismus,* scilicet affirmatur aut absorptio Dei In inundo, ut faciunt evolutionistae hodierni, aut absorptio mundi in Deo, ut in pantl> r.mo orientali (nirvana). Tunc negantur aut prima rationis principia aut certissima ■m ' i experientiae.

S. *instantia:* Nequidem in inferiori ordine dari potest ens causatum extra Infihitiim.

l'rob. : Aliquid in se simplex non potest diversificari a seipso, sed tantum ab Ilio Atqui ens in quantum ens est quid in se simplex, et praeter ens nihil est (ut L' I' it Parmenides, et postea Spinoza). Ergo ens non potest diversificari, proinde Il ii ni solum unum ens.

Resp. : distinguo maiorem : si hoc est *univocum,* ut genus, concedo, non potest tin isificari nisi per differentias extrinsecas ; - si vero est *analogum,* nego, nam ana-■l411m actu implicite continet aliquam varietatem, scilicet analogata — Concedo mih"i'in. Distinguo conclusionem: si ens esset univocum, concedo; si *ens est analogum,* l>" · ,quia actu implicite continet modalitates entis. — Unde S. Thomas dicit in *j\Ve-*■‹»/·· l. I, c. 5, lect. IX : In hoc decipiebatur Parmenides, quia utebatur ente quasi lin ratione et una natura, sicut est natura generis. Hoc enim est impossibile. Ens enim linn st genus, sed multipliciter dicitur de diversis ».

fisse autem multiplicatur prout recipitur in diversis essentiis. Actus enim multibll· i.tur et limitatur per potentiam in qua recipitur (I.a q. 7, a. 1). Et ens dicitur I1'I "fice de potentia et de actu. Circa analogiam entis cf. infra c. IX, critica agnoII· l ini, § II.

Instantia : Etiamsi ens sit analogum, creatio est impossibilis, ergo remanet lilii altas. — Prob. : Quod factum est necesse est aliquando fieri : Atqui omne fieri |l|'i iit subiectum. Ergo impossibile est aliquid fieri ex nihilo.

!:esp. S. Thomas I.a 45, 2 ad 3.m : ‹l Cum Creatio sit sine motu, simul aliquid pinlur, et creatum est» et ad 2,m « *creatio non est mutatio,* nisi secundum modum inlllh a li tantum. Nam de ratione mutationis est, quod aliquid idem se habeat aliter |l|ii· ' t prius ».

i *Instantia* : Saltem creatio videtur esse contra principium finalitatis : Nam |i'i' propter finem convenit agenti indigenti fine. Atqui Deus creator nullo indigeret.)■" Deus creator non ageret propter finem.

I / s/>. : S. Thomas I.a |.|, 4, ad r : « *Deus non a;it propter indigentiam,* seu propter »i" utilitatem, *sed solum propter suam bonitatem* ». Ut dicit Cone. Vatie. (Denz., ■‹ Deus bonitati' mi.i et omnipotenti virtute, non ad augendam suam bentituIum n·· al acquireii I llll »1 ad manifestandam perfectionem suam per bona, quae

creaturis impertitur, liberrimo consilio » creavit. — Unde creatio nullo modo repugnat. ı dum e contra evolutio creatrix repugnat saltem quadrupliciter, ex parte quatuofl causarum.

n. *Instantia* : Evolutionismus absolutus non videtur implicare necessario negfljM tionem ordinis veritatis supernaturalis, nam, etiamsi verus esset, remanerent multa mysteria incognoscibilia, praesertim mysterium ipsius evolutionis creatricis.

Resp. : Remanerent mysteria *naturalia,* transeat, mysteria *super» aturalia.,* negtfl Mysterium enim supernaturale est cuius existentia sine Revelatione supernaturalM cognosci non potest.

B. *Obiectiones principales evolution ism i materialisti.*

à *obi.* : Evolutionismus materialisticus fundatur in primis principiis physica· modernae, praesertim in principio conservationis energiae. Ergo non est contra prima i rationis principia.

Prob. : Secundum principium conservationis energiae, quantitas totalis cnergiafl in omnibus suis transformationibus semper eadem manet. Atqui ex influxu prini motoris a mundo distincti mutaretur, id est augeretur quantitas totalis energiae. Erg non potest esse primus motor a mundo distinctus, sed principium primum motus s ipsamet energia physica mundi, quae est sive actualis sive potentialis.

Resp. : distinguo maiorem : quantitas totalis energiae manet eadem prout *aliquj mutus desinit et alter aequivalens producitur sub invisibili influxu primae causae,* coH cedo : secus, nego. Contradistinguo minorem : si principium conservationis energil indebite intelligitur sine ulla cessatione motus et produtione aequivalentis energil sub invisibili influxu primi motoris, concedo ; secus, nego. Et nego consequens r consequentiam.

Explico: principium conservationis energiae approximative verificatur in so inferiori crdine phaenomenorum physico-chimicorum. prout experientia approximate constat quantitativa aequivalentia energiae productae et energiae productricis, v.J aequivalentia vis motricis sub forma motus localis et caloris generati per hunc motuil Sed quandoque indebite concipitur haec aequivalentia, ac si non esset vera product aequivalentis energiae, sed solum transformatio eiusdem energiae quae remanei numerice seu individualiter eadem.* Haec imaginativa repraesentatio procedit a C| tesio, qui concepit motum localem ut quid numerice idem transiens de uno subiei in alterum, fere ut eadem aqua transit de uno vase in alterum, et amittit forma unius vasis ad accipiendum formam alterius. Revera autem non existit *mo us in* geuri sed solum *hic motus,* et est *hic* prout est in *hoc* subieoto ; unde *hic* motus numeri idem non potest *transire* de uno mobili in alterum ; sed motus prioris mobilis *proca* alium motum in alterum mobile, vel motus prioris mobilis *non transformatur* in cft rem. sed *generat* aut *Producit* calorem s. Atqui prior motus non producit secundi motum, nisi ut causa secunda, id est sub invisibili influxu Causae primae. Hic influx non esset quidem necessarius et sufficeret conservatio divina, ut volebat Cartesius,

l Physici indifferenter loquuntur de «transformatione» aut « productione ı metaphysice loquendo hoc non est indifferens.

§ Cf. Ganct, *Traité de Physique* (20.e édit, refondue par G. Manouvrier), p. ‹l5 ‹ «Transformation du travail en force vive et de la force vive en travail. Principe dn conservation de l'énergie. — p. 1024 : Equivalence du travail et de la chaleur, il ‹ xl una relation numérique entre les quantités de travail *détruit* et de chaleur sensible I respondantes, et réciproquement. Cependant il y a dégradation qualitative de l'éiiol car la chaleur *engendrée* par un travail mécanique ne peut pas *rrproduire* un liai mécanique égal ».

jib eus semper numerice idem remaneret, transeundo de subiecto in subiectum, sed ilio est impossible. Et scientia experimentalis non potest probare influxum invisimll' in Causae primae non existere aut non esse necessarium. Unde etiam physici [hodierni agnoscunt numquam probatum fuisse mundum esse *«systema clausum»* id Lut separatum ab omni influxu exteriori etiam invisibili *. Ad reiiciendam necessitatem hiiIIiixus primi motoris oporteret probare quod *nihil novum* fit in mundo, sed tunc enervi.l semper remaneret sub eadem forma immobili. Revera in energia quae transfor-■natur (seu potius in energia producente aequivalentem energiam) *plus* est quam in Luicrgia immobili, immobilitate privativa (quae est privatio motus vel inertia), unde •Inquiritur influxus primi motoris.

Propterea priniipium conservationis energiae, si ad debitos limites reducitur, non m igis opponitur influxui primi motoris, quam antiquum principium Aristotelis : *« cortnotio unius est gemratio alterius»*. Revera enim corruptio unius formae energiae (v. ■ matus loaalis et vis motricis) est generatio alterius (v. g. caloris), nam motus lok.ili non transformatur in calorem, sed generat vel producit calorem. — Equidem ■divitas humana remanet relative eadem super terram et tamen homines renovantur, ■uiiuptiore et generatione; similiter activitas physica remanet eadem in ordine phy-■Iro chimico, et tamen corpora et eorum operationes renovantur, corruptio unius est ■<'ii ratio alterius. Unde *conservatio energiae non excluderet influxum primi motoris.* Mi. *haec conservatio esset absoluta immobilitas et identitas, absque ulla novitate effectus*

l H. Poincaré, *La Science et l'Hypothèse,* p. 112 a 119 tractat de valorc principii binliae, iuxta quod : "Corpus separatum ab omni influxu exteriori semper remanet in quiete si e_t immobile, et. semper remanet in motu si movetur, saltem in vacuo, ubi Sull.l est resistentia». Hoc principium inertiae necessario connectitur cum principio connrvationis energiae cuius formula est : « energia totalis alicuius systematis corporum l··›p irati ab omni influxu exteriori (id est summa eius energiae actualis et eius energiae hiuli utialis) remanet eadem».

H. Poincaré dicit : « A-t-on jamais expérimenté sur des corps soustraits à l'action ub toute force, et si on l'a fait, comment a-t-on su que ces corps n'étaient soumis à hui une force ? ». Le principe de l'inertie est une hypothèse suggérée par quelques faits Win iiculiers (mouvement des projectiles) et « étendue sans crainte aux cas les plus gé·■éi.mx (en astronomie par exemple), parce que nous savons que dans ces cas généraux *f'ri/'::rience ne peut plus ni la confirmer ni la contredire»* ibid., p. 119).

Item non potest probari aliquod systema corporum et praesetim totum mundum ■hvsicum esse *systema clausum,* id est separatum ab omni influxu exteriori etiam invi-■lliih, ut est praemotio divina. Cf. Boutroux, *De la contingence des lois de la nature,* If· ''L.. P· 75-85. — E. Naville, *I.a Physique moderne, 2.e éd.,* p. 35-42. — P. De Bn' .sYNCK, O. P., *Revue Thomistae,* 1898, p. 695; 1899, p. 413 «La Conservation de ■'ii·, igie et la liberté morale». — P. Hedoe, O. P., *Revue Thomiste,* 1904, p. 706. *Les* **Bu** *principes de la thermodynamic* : « La loi ne s'applique qu'en supposant l'univers ■n *stème fermé* a toute action extérieure ; cette hypothèse, nécessaire pour établir la ■m ı peut pas en être le corollaire. Si donc les substances spirituelles interviennent Hun Γ univers matériel, la démonstration de la loi sera en défaut, nous serons incapa-■ji le prévoir, au nom de la physique, les conséquences d'une pareille intervention ■I n· uble donc que c'est bien à tort que certains philosophes spiritualistes ont vu dans **B** pi mcipe de la conservation de l' énergie une objection contre la liberté humaine. Quand Mıoı même la liberté humaine modifierait la quantité d'énergie totale de l' univers, le Hlv ii' ien aurait encore le droit de proclamer la conservation de l' énergie de l' univers ■ni.....l, le seul dont il s'occupe, car ce quil l'intéresse, ce n'est pas de maintenir constan+e ■lu unine qu'il ne connaît pas, mais de savoir que les phénomènes q'il étudie sont **Bi** qi.ibles de la faire varier. La loi n'atteint donc pas plus la liberté humaine que la **Bii**'l' divine, elle n'est une objection ni contre d'une ni contre l'autre» p. 726).

l ›c hoc principio ıuıŭu ťv,ıIioni.s energiae tractavimus in libro « *Dieu son existence* **B** «n *nature* », p. 430. 4 p; j6o, 759.

in mundo. Hoc autem est contra certissima facta experientiae. Aliis verbis, niundU· non posset esse idem cum prima causa, nisi mundus esset omnino immobilis. imnuH bilitate non inertiae sed perfectionis, id est nisi esset infinite perfectus et non ulterii·! perfectibilis.

2.a *obi.* Evolutionismus materialisticus obiicit : phaenomena vitae vegetativ.io, sensitivae, rationalis, reduci possunt ad phaenomena physico-chimica prout iam I·! his inferioribus invenitur rudimentum vitae et inclinationis sub aspectu affinitatjM cohaesionis, attractionis et repulsionis, etc.

Resp. : Ad phaenomena physico-chimica non potest reduci actus, vitalis, v. (M assimilatio nutritiva, quia hic actus est *motus ab intrinseco,* e contra motus physico» chimicus est motus ab extrinseco (I.a, q. 18, a. i et 3). Item sensatio est superiorffl ordinis, «cognoscentia enim a non cognoscentibus in hoc distinguuntur, quia tmu cognoscentia nihil habent nisi formam suam tantum, *sed cognoscens natum est* /miowl *formam etiam rei alterius* : nam species cogniti est in cognoscente ». Unde natura u» i cognoscentis est minus coarcata, limitata, per materiam (I.a, q. 14, a. 1). — Intel lectio autem est a fortiori superioris ordinis, nam « cognitio sensitiva occupatur ciri) qualitates sensibiles exteriores. Cognitio autem intellectiva penetrat usque ad essentiffl I rei» II.a II.ae, q. 8, a. 1. Et obiectum formale intellectus non est color aut sonui I sed *ens universale,* ens autem abstrahit a materia, sic cogroscimus etiam quae sui | immaterialia ut veritatem, bonitatem, sanctitatem, quae transcendunt materiam, sj« tium et tempus. Si materialismus esset verus, nihil esset supra materialia, et systenlffl I philosophica erronea non deberent confutari a ratione, sed destrui vi armorum,.1 I aedificia materialia. Spiritus autem et moralitas est supra vim materialem, est mini coarctatus seu limitatus, materiam et spatium transcendit. Tormentum bellicum nihil potest facere contra aliquod systema philosophicum, aut contra ius morale alican nationis. Item in terraemotu, corpus nostrum non potest fugere, quia clauditur in liti) tibus materiae, e contra spiritus noster hos limites transcendit.

C. *Obiectiones evolutionismi idealistici.*

Evolutionismus absolutus, ut proponitur ab Hegelio, conservat principium eu tradictionis ut legem inferioris rationis scilicet rationis ratiocinantis. quae ideis imtn bilibus utitur, sed negat hoc principium esse legem rationis superioris, quae intuel realitatem semper fluentem. Sic arguit contra valorem realem hhiusce principii : j

à *obi.* Ens purum seu universale est absolute indeterminatum.

Atqui quod est absolute indeterminatum est merum non ens.

Ergo ens purum est merum non ens *

Resp. : haec argumentatio est sophistica, nam medium demonstrativum scilifl « quod est *absolute indeterminatum* » non sumitur secundum eamdem extension!m ■

l Item E. Le Roy secundum principia Bergsonismi scribit : » Le principe de non ‹q tradiction n'est pas universel et necessaire autant qu'on l'a cru, il a son domaine Q| plication ; il a sa signification restreinte et limitée. Loi suprême du discours et non la pensée en général, il n'a prise que sur le statique, sur le morcelé, sur l'immoU bref sur des choses douées d'une *identité.* Mais il y a de la contradiction dans le mu»| comme il y a de l'identité. Telles ces mobilités fuyantes, le devenir, la durée,lit| qui par elles-mêmes ne sont pas discursives et que le discours transforme pour les ni en schèmes contradictoires». *Revue de Métaphysique et de Morale,* 1905. p. 200,1

Addunt : *ens sine contradictione interna esset sterile, contradictio est fecunda,* I Ad hoc respondebat iam Aristoteles contra Heraclitum (Met TV, c. 5) : *si* o· *contraria identiftcantur, erit quies aeterna et non motus,* nam aliquid non poterit lu il terum, iam enim terminus u quo motus identifiearetur cum termino nd quem. Ergolil moveri posset.

liori et in minori. In maiori enim designat solum negationem deteiminationis genelae et specificae, in minori autem designat etiam negationem ipsius entitatis, quampponunt genera et species.

Sed revera esset contradictio si ens indeterminatum a seipso existeret ut principium omnium rerum.

2. *Instantia* : Atqui ens indeterminatum a seipso existit ut principium omnium i· rum.

Prob. : Reale idem est ac idéale, nam si, ex aliqua re, ideale tollitur, nihil remanet Atqui prima idea est idea universalis. Ergo prima realitas est ens ideale universale.

Resp.·. distinguo maiorem: *Reate'est idem ac ideale in Actu puro,* concedo; *extra Ictum purum,* nego. Contradistinguo minorem: prima idea est idea entis universalis, m nobis, concedo; in Actu puro, nego, nam Deus cognoscit seipsum, scilicet Ipsum ' se subsistens, prius quam ens universale, indeterminatum. Ergo nego consequens et consequentiam.

Explico : In Deo quidem idem sunt ideale et reale, scilicet Ipsum esse subsistens. Ipsa Veiitas seu Intelligibilités suprema et Ipsum Intelligere (I.a, q. 14, a. 4). Sed tra Deum, distinguuntur reale et ideale, nam iuxta testimonium conscientiae, homo Ii ii concipit et desiderat thesaurum, non ipso facto thesaurum possidet ; et idea non potest concipi nisi ut repraesentatio essentialiter relativa ad ens repraesentatum, unde stinguitur ab illo entitative, quamvis sit idem cum illo intentionaliter seu repraesenl ive. Propterea, si ex aliqua re tollitur quidquid intelligibile est in ea, non mirum est ·l :od nihil remaneat, nam illud intelligibile est ens, non vero idea entis.

3.a *Instantia* : Atqui etiam in Actu puro identificantur contradictoria sicut in ' ulutione pantheistica, ergo principium contradictionis non est lex realitatis.

Prob. : In Actu puro identificantur infinita Misericordia et inexorabilis lustitia. ut immutabilitas absoluta et summa libertas. Atqui haec sunt attributa ad invicem I uitradictoria. Ergo etiam in Actu puro identificantur contradictoria.

Resp. : Concedo maiorem. Nego minorem. Haec enim *attributa divina non sunt tradictoiia,* sed sunt *diversae* perfectiones simpliciter simplices quae ex propriis /I *lutant identificari in eminentia Deitatis, et radicaliter excludunt contrarias imper l i-Hones aut vitia.* Ita infinita Misericordia postulat identificari cum inexoiabili luniitia, et radicaliter excludit vitium crudelitatis; e converso lustitia petit identificari (mi Miseiicordia et excludit criminalem indulgentiam erga impoenitentes. Haec idenli atio attributorum Dei est mysterium Deitatis, et in hoc nulla est contradictio, ni ostendemus contra Agnosticismum. Imo absolute excluditur contradictio, prout ' n . divinum radicaliter excludit non ers, veritas divina omnino repellit errorem, bonitas suprema essentialiter opporitur malitiae. Item sanctitas creata in se ipsa coadunat firmitatem fidei contra haereses et benevolentiam charitatis erga homines errantes, t excludit fanatismum, id est simulacrum fidei, et liberalismum, id est simulacrum I fi.l ritatis.

E contra, iuxta Hegel, una eadem res est Deus cum mundo, et proinde spiritus I n materia, necessitas cum libertate, verum cum falso, et bonum cum malo, charitas tum perversitate. Unde ens hegelianum est ridicula ac perversa imitatio Dei, systelln itica et universalis confusio, simulacrum supremae harmoniae. *Harmonia* enim tur ex subordinatione diversorum ad aliquid unum, *confusio* autem est subversio ordinationis. *Optimi corruptio pessima ».* Corruptio spiritus maior est quam uptio carnis, item abusus rationis in rationalismo, et praesertim abusus nominis- Il itatis ad tolerantium impietatis commendandam. Nihil altius in hac vita quam t li n iliis, sed nihil primi quam *falsa charitas,* est cnitn efficacius impietatis instrumentum

D. *Obtectlones emanatlsmt.*

Etiamsi existât Deus ut Ipsum esse subsistens et Ipsum intelligere, res fini nor possunt procedere ab eo per creationem ex nihilo, sed per emanationem, proii sunt eiusdem naturae ac Deus, sunt participationes divinae naturae, ita ut de eis iit verificetur quod theologi dicunt de gratia supernaturali, consequenter ncn existit 01 •supernaturalis.

luxa emanatismum res finitae fluunt a divina substantia, eo fere modo l aranea educit e propriis visceribus filamenta : emanatio est quasi imperfecta ge ratio. Iuxta Plotinum et Gnosticos, *emanatio* est *transiens,* prout substantia emana est extrinseca substantiae cmanatrici. E contra iuxta Spinoza et Schelling, emana est *immanens,* prout substantia emanatrix expandit seipsam in seipsa. In emanatis Deus fit mundus, non vero mundus fit Deus ut in evolutionismo ascendenti.

Respondent Theologi communiter : emanatio transiens supponit divisibilitatu substantiae divinae, quae est omnino simplex et indivisiblis ; emanatio iniman<· supponit confusiorem finiti et infiniti.

i.a *Instantia.* Deus nor potest producere aliquid extra se, nisi aliquid a emittat. Atqui quod emittitur a Deo, emanat a substantia divina. Ergo res finii emanant a substantia divina.

Resp. : Distinguo maiorem : Si Deus esset simul causa efficiens et causa ma rialis rei productae, concedo ; si est solum causa efficiens, nego. Contradisting minorem : quod emi+titur ut a causa efficienti et simul materiali, emanat, conccd sic aranea educit filamenta e propris visceribus ; quod producitur a causa efficio· tantum, nego. Revera creare est poducere aliquid ex nihilo, scilicet ex nullo praesu posito subiecto, *causa materialis non Deus,* imo nulla est, et propterea poteU creatrix debet esse infinita (I.a, 45, 5 ad 3). Unde creaturae dicuntur esse *a D* non *de* Deo, nec *ex* Deo ; nam *de* et *ex* designant causam materialem.

Contra emanatismum transeuntem cf. S. Thomam I.a. q. 19. a. 3 et 4 et *Gentes,* l. II, c. 23, « quod Deus non agat ex necessitate naturae, sed per arbitrii) voluntatis », nam agens per intellectum et voluntatem est prius agente per nat ram ;* et I.a, q. 90, 1. « Utrum anima sit facta, vel sit de substantia Dei » et *Gentes* II, c. 83. S. Doctor arguit *ex indivisibilitate naturae divinae* : Cum substan divina sit omnino impartibilis, anima humana non potest esse aliquid substanti divinae, nisi sit tota substantia divina. Atqui anima humana cum sit finita ct mu bilis, non est evidenter tota substantia divina. Ergo anima humana non est aliqi substantiae divinae. Unde Deus non potest esse causa materialis nec formalis reni sed solum causa efficiens et finis, quae sunt causae extrinsecae. Ideo S. Thomas dicit l q. 3, a. 8 : » David de Dinando stultissime posuit Deum esse materiam priman

2.a *Instantia* : Attamen actio transitiva procedit seu emanat ab agente in effectu Atqui Deus est causa efficiens mundi. Ergo in productione mundi aliquid emanat Deo efficiente.

Resp. : distinguendum est inter actionem formaliter transitivam quae convoi agentibus creatis, ct *actionem formaliter immanentem, virtualiter transitivam quae* q *venit Deo.* Actio enim divina dicitur formaliter immanens quia identificatur M essentia divina, et virtualiter transiens, prout habet eminenter perfectionem actlol formiliter transeuntis, sublatis imperfectionibus. Actio autem formaliter transiens, lcalefactio, est essentialiter imperfecta, nam est accidens procedeu·. ab agente cri)4|

l Nam necesso ost ut agenti per naturam praeder minei lll Imiu et media neccatM ad finem ab aliquo superiori intellectu.

|l t -rminative receptum in ꝑasso Non tamen cftectus huiusce actionis est migratio inudem accidentis ab agente in passum, sed sub influxu actionis transitivae educitur ••Il· tus e potentia passiva patientis. Haec fecunda conin.nctio actionis agentis et pas- IIυuio patientis est mysterium naturale causalitatis creatae, quae requirit irterven- li ni m primi motoris, sed non est contradictio ac si aliquod accidens numerice idem Im·. aret de subiecto in subiectum. Unde non est emanatio in actione fcrmaliter tran- lltiva creata, nec a fortiori in actione virtualiter transitiva increata.

i.a *Instantia:* Etsi Deus non possit esse causa materialis, tamen est causa for- hitilis omnium rerum, sic admittendus est cmanatismus immanens.

Prob. : Deus est ipsum esse. Atqui ipsum esse est maxime formale omnium (ut |nt S. Th. I.a, q. 7, a. 1). Ergo Deus est formale omnium rerum.

Resp. : Distinguo maiorem : Deus est *ipsum esse subsistens,* concedo ; ipsum esse |li tuans quamlibet essentiam finitam, nego. Contradistinguitur minor eodem modo. EI. S. Thomam I.a. q. 3, a. 8 et referentias citatas sub titulo huiusce articuli, prae- lerlim C. Gentes I, c. 26 *Quod Deus non est esse formale omnium».* Forma enim, ‖u ı est informans, est pars compositi, et proinde forma participata : sicut autem participans est posterius eo quod est per essentiam, ita ipsum participatum..... Ostensum est autem quod Deus est primum ens simpliciter» **(ita I.a, q. 3,** a. 8).

I.a *Instantia:* Attamen, ut ait Spinoza, non possunt esse duae substantiae,

Prob. : Nam vel haberent eadem attributa et tunc non distinguerentur. Vel non lldi rent eadem attributa et tunc nequidem convenirent in ratione substantiae, Spinoza evolvit istud argumentum in Ethica I, p. 6, sed nihil essentiale ei addit (l l Zigliara, Phil. II, 18). Haec obiectio coincidit cum doctrina Parmenidis: ens ii" potest diversificari ab alio, quia praeter ipsum nihil est.

Resp. : Hae duae substantiae possunt habere eadem attributa sive specifica, nr generica, sive analoga, et tamen numerice distingui, ut duo homines. Etiam |lib lantia divina et substantia creata conveniunt in ratione analogica entis, et tamen ili i mguuntur, nam Deus est Ens a se, omino simplex, dum e contra creatura est en ab alio, est composita ex genere et differentia ex essentia et esse, et habet ■t· lentia. Haec responsio supponit *ens esse analogum et non univocum,* ut diximus ....Ira Parmenidem.

Pantheismus Spinozae et Schellingii praeconfuntatur a S. Thoma 1. a, q. 3, a 6. *,1·: Deo non est compositio subiecti et accidentis* ; nam subiectum comparatur ad hi ' l lentia ut potentia ad actum, Deus autem est ipsum Esse subsistens, nullo modo |n .lentia », id est *Deus non est ulterius perfectibilis.*

Sic confutatur omnes formae pantheism!, prout Deus requiritur ut Causa biiii'i. Ipsum esse subsistens, omnino simplex et immutabile, dum mundus et |ii" llibet ens finitum est quid compositum et mutabile. Ex hoc apparet principium kill' de distictionis inter Deum et mundum in hoc inveniri quod *Deus est Ipsum* la> *absistens.*

II.ree est enim *veritos fundamentalis Philosophiae Christianae*[2], fundamentalis ■un quidem secundum viam inventionis (in hoc ordine piimae veritates sunt hii" . rationis principia et facta quae experientia constant), sed secundum viam

| Cf. Ioλvvεμ Λ S. Tηoμ\, *Cursus Phil., Phys.* q. XIV, a. Ill et IV.

Γ Dm. Pusdo, O. P. />· *Veritate /undamentali Philosophiae Christianae,* Friburgi | tiorum, niti Opus magistrale in quinque libros divisum ; quatuor priores tractant | veritate m ordine philosophico, quintus liber relate ad sacram doctrinam, id est invrtnria Trini! itis lie unitionis, Eucharistiae. Visionis beatificae.

iudicii, ut ait S. Thomas I.a, q. 79, a. 9, prout scilicet ratio assignat suprema· rerum rationes et secundum rationes aeternorum iudicat temporalia. Nam quinque viae ad probandam existentiam Dei confluunt in hunc terminum : Deus est ipsum, esse subsistens. *Prima enim causa omnino immobilis incausata* (i.a, 2.a, 3.a viae)] *omnino simplex et intelligens* (4.3 et 5.a viae) *debet ess Ipsum esse subsistens* (I,a q. j,, a. 4). Aliis verbis: in solo Deo essentia et esse sunt idem. Hoc est velut medium saxum, vel conclusura suprema in fastigio aedificii, haec est clavis aurea totius tractatus de Deo uno ac totius philosophiae christianae. Ex hac enim deducuntur attributa Dei, eius absoluta simplicitas, immobilitas, aeternitas, infinitas, summa bonitas, omniscientia, etc., item deducitur quod solus Deus est creator, universalis motor et finis omnium entium : nihil potest esse nisi sit a Deo causatum, nihil potest agere nisi sit a Deo motum, et omnia ordinantur ad Deum, ac eius bonitatem id est misericordiam aut iustitiam manifestant.

Etiam ex hoc iam probatur existentia ordinis veritatis supernaturalis, prout *Deitas,* secundum id quod est sibi proprium, id est secundum suam *vitam intimam,* in sua eminentissima simplicitate, excedit, ut infra dicetur, cognitionem naturalem cuiuslibet intellectus creati et creabilis (cf. infra : cap. XI ; vide ibidem confutationem ontologismi).

CAPUT IX.

EXAMEN AGNOSTICISMI.

Thesis est: Agnosticismus negans possibilitatem supernaturalis Re-; lationis ex parte subiecti, idest hominis, reduci potest ad absurdum.

Post considerationem evolutionism! pantheistic! qui negat possibilitatem supernaturalis Revelationis ex parte obiecti, examinandus est agnosticismus qui hanc possibilitatem negat ex parte subiecti, scilicet ex parte hominis.

Sunt duae partes in hoc capite: Art. I. Expositio agnosticismi: quomodo haec doctrina sit negatio possibilitatis Revelationis. Art. II. Critica agnosticismi; denique solvuntur obiectiones.

Акт. I.

Expositio agnosticismi.

I. Agnosticismus in genere.
II. Agnosticismus empiricus.
III. Agnosticismus idealisticus.

§ I. —**Agnosticismus in genere. — A.** *Definitio.* Est systemaiuxta quod *ratio humana non potest cognoscere nisi phaenomena,* quae sunt aut possunt esse obiectum nostrae experientiae internae vel externae; *quidquid est ultra phaenomena remanet incognoscibile,* unde nomen a nosticismi. Est oppositum antiqui gnosticismi, qui omnia cognoscere (uiitendebat. Quidam agnostici, ut St. Mill, dicunt: sola phaenomena Hubiectiva sunt cognoscibilia, ita ut existentia mundi externi remaneat dubia; alii, ut Spencer, admittunt existentiam mundi externi, praeneitim propter resistentiam corporum, et sustinent hunc mundum esse Mvmbolice cognoscibilem; sed res ut sunt in seipsis extra mentem remanent incognoscibiles, nec ratio humana scire potest an sit et quid mt substantia corporum vel substantia animae, forsitan datur una kola substantia, imo nequidem una sed solum evolutio phaenomenorum ineundum determinatas leges.

Si autem ratio humana non potest cognoscere res sensibiles ut sunt in seipsis in sua substantia, a fortiori nequit demonstrare existentiam causae primae, nec scire utrum haec suprema causa transcendat essentialiter mundum, an e contra sit immanens mundo. Agnosticismus confirmat suam thesim per expositionem antinomiarum seu contradictionum, quae, iuxta ipsum, vitari non possunt in cognitione essentiae corporum, essentiae animae, aut naturae causae primae.

Ut exponitur in Encyclica « Pascendi » (Denz., 2072) « Philosophiae religiosae fundamentum in doctrina illa modernistae ponunt, quam vulgo agnosticismum vocant. Vi huius humana ratio phaenomenis omnino includitur, rebus videlicet, quae apparent eaque specie, qua apparent ; earumdem praetergredi terminos nec ius nec potestatem habet. Quare nec ad Deum se erigere potest, nec illius existentiam, ut per ea, quae videntur, agnoscere ».

B. *Quodnam est fundamentum agnosticismi ? Est negatio valoris ontologici et valoris transcendentis primarum notionum ac proinde primorum principiorum rationis.* Hae notiones et principia correlativa haberent solum valorem phaenomenalem, ad cognoscendum scilicet phaenomena eoruinque leges, non vero *valorem ontologicum,* scilicet ad cognoscendum ens substantiale rerum sub phaenomenis existens : v. g. notio substantiae designaret solum collectionem phaenomenorum, item notio causalitatis esset solum notio successionis phaenomenorum, et principium causalitatis exprimeretur : omne phaenomenon supponit phaenomenon antecedens et sic in infinitum in praeterito. Proinde et a fortiori primae notiones rationis ac principia correlativa carerent *valore trancendenti* : scilicet ad cognoscendum supremum ens seu primam causam transcendentem. (Transcendens hic significat non solum quod transcendit genera et species, sed quod transcendit mundum et omne ens finitum). Haec est conclusio philosophiae generalis agnosticismi.

C. *In philosophia religiosa, quaenam sunt consequentiae agnosticismi ?* Sunt consequentiae negativae et positivae.— Negativae principales sunt tres : a) *incognoscibilitas existentiae Dei* essentialiter a mundo distincti, qui est principium totius ordinis supernaturalis ; *b) incognoscibilitas interventionis miraculosae Dei* in mundum, seu incognoscibilitas facti Revelationis per miraculum confirmati : iniol miraculum concipi nequit, esset enim phaenomenon absque antec<· dente phaenomenali, quod est contra principium causalitatis ; *c)* etiamsi! factum Revelationis esset cognoscibile, *revelatio non posset esse nui symbolica seu metaphorica,* quia exprimeretur secundum notiones nostrai·] rationis, v. g. notiones naturae vel personae, quae solum valorem! phaenomenalem habent et proinde non possunt cum veritate expffl mere realitatem divinam, quae supra phaenomena existit, si revet· existât (cf. Denzinger, 2072, 2079).

Attamen in parte positiva suae philosophiae religiosae, agnostid cismus intendit explicare facta religiosa diversarum religionum, secundum resolutionem ad quaedam phaenomena primitiva, quae sunt! primae manifestationes naturalis sensus religiosi. Sic transit ad *imnn* ■*nentismum* (prout immanens nobis est sensus religiosus, qui declaraturi

fons omnium religionum), et ad *evolutionismum,* saltem quoad nos, Il il. quoad explicationem religionum, quamvis non expresse negetur quoad se existentia Dei transcendentis, nec possibilitas absoluta milaculi, ut accidit in evolutionismo pantheistico.

Sic agnosticismus remanet *species rationalismi absoluti,* nam ratio humana iuxta ipsum, etsi sit valde debilis, est penitus autonoma, est supremus arbiter veri et falsi, boni et mali, iudicat valorem fidei, definitionum Ecclesiae, et ipsa a nemine iudicatur ; est superior fide, sicut explicatio scientifica superior est cognitione symbolica.

Ex hoc. patet differentia inter humilitatem agnosticorum, qui semper loquuntur de infirmitate ac de limitibus rationis humanae, et humilitatem christianam, quae sublima mysteria divinae naturae cognoscit in subjectione et adoratione.

Agnosticismus autem apparuit sub duplici forma : *empirica* et *idealistica.* Agnostici empirici sunt praesertim positivistae, ut H. Spencer, A. Comte, neocomtistae Ribot, W. James, etc. et plures modi rnistae.

Agnostici idealistici sunt praesertim Kant, ac neokantiani ut Reni.uvier, Sclileiermacher, Ritschl. Sabatier ac plures modcrnistae.

Utraque forma exponenda est breviter.

§ II. Agnosticismus empiricus. — 1° *Jyh ilosoplùa (feneratis.* Ill hoc systemate, negatur valor ontologicus primarum notionum rain mis, quia *idea reducitur ad quandam phantasiae imaginem compositam seu communem, cui adiungitur nomen commune.* Hic est nominali unus absolutus. Haec imago composita quasi mechanice producitur sci iindum leges associationis imaginum, prout imagines singulares imiles sesc confirmant et dissimiles se infirmant ; in fine remanet in in moria quaedam imago communis, confusa, v. g. imago canis sine statura nec colore determinato ; haec imago propter suam confusionem esset quidem insufficiens ad cogitandum, sed remedium invenitur in nomine communi adiuncto v. g. in nomine canis, quod munibus canibus convenit. Propterea ut dicebat nominalista Condillac, µ ientia est lingua bene constituta. Universale non existit nisi in nominibus.

Ideoque *ideae nostrae* sicut imagines phantasiae non repraesentant llisi phaenomena sensibilia, scilicet *non habent nisi valorem phaenomeuitlem.* Similiter iudicium reducitur ad associationem duarum imaginum, et ratiocinium ad consecutiones empiricas repraesentationum. 1'ioinde prima rationis principia nihil aliud sunt quam associationes empiricae multoties reiteratae ac hereditate confirmatae.

V g. notio substantiae nihil aliud est quam notio collectionis phaenomenorum ; Ilion personalitatis exprimit solum collectionem phacnothenorum internorum sub ■n· supremo, quod est ·. conscentia sui » ; notio causalitatis significat meram succes- II... in phaenomenorum. Proinde principium causalitatis exprimitur : omne phaeno- ■iHi'iii supponit phaenomenon antecedens, a quo procedit, et sic in infinitum in IIIn· terito.

Nihil est ĕogito Ibi le pi.uiii phaenomena, coranique leges; haec conclusio neces

sario sequitur ex reductione cognitionis intellectualis ad cognitionem sensitivam. Intéllectus non amplius intus legit », sed est sicut cognitio sensitiva quae, ut dicebat S. Thomas, « occupatur circa qualitates sensibiles exteriores et non profundius penetrat» (II.a, II.ae, q. 8.} a. i) Iuxta positivistas et nominales, quindquid concipitur ultra aut supra phaenomena est solum entitas scholastica, aut entitas verbalis, nomen inane sine repraesentatione correlativa.

2° *Philosophia religiosa.* — Exponi potest quoad partem negativam, praesertim secundum Spencer ; videbimus quoad partem positivam quid dicunt etiam Comtistae, W. James etc.

Λ. *Pars negativa, — a) Negatur primo cognoscibilitas causae, primae,* nam reiicitur valor transcendens primarum notionum ac principiorum rationis, nequidem enim admittitur valor ontologicus eorum. Proide principium causalitatis « omno phaenomenon supponit phaenomenon antecedens et sic in infinitum in praeterito» non potest esse fundamentum demonstrationis existertiae Dei. Similiter ratio non potest legitime attribuere Deo vel Absoluto realitatem, veritatem, bonitatem, intelligentiam, voluntatem, libertatem, iustitiam, misericordiam, etc. ; nam hae notione n< n habent valorem nisi phaenomenalem, scilicet relative ad experientiam, et non possunt exprimere Absolutum, imo usus harum notionum ad cognoscendum Deum necessario generat *antinomias* seu contradictiones·: v. g. est antinomia, iuxta Spence®! inter simplicitatem divinam et conscientiam divinam prout conscientia importat dualitatem subiecti et obiecti ; item inter immutabilitatem absolutam et libertatem Dei. quia actus liber adderet Deo aliquid contingens et mutabile ; item inter Supremam Bonitatem et permissionem mali, inter Iustitiam infinitam et infinitam Misericordiam, etc. Quidquid dicitur de Absoluto, iuxa Spencer, non solum est mysto·· riosum et incomprensibile, sed est contradictio. Secundum logicam phaenomenismi, praesertim secundum formulam praedictam principii causalitatis nequidem proban potest existentia Absoluti : hanc tamen existentiam admittit Spencer, sed addit l omnes hypotheses circa naturam Absoluti implicant contradictionem ; atheismus e»l absurdus, similiter pantheismus, similiter etiam theismus, impossibile est dicere utruM Absolutum sit immanens an transcendens, personale an non, intelligens et liberum an non.

Haec incognoscibilitas necessario sequitur ex negatione empirica valoris ontolo gici et transcendentis primarum notionum rationis. Fere similiter loquuntur S. Mill positivistae, W. James, etc..

b) Sequitur etiam imposibilitas discernendi interventionem miraculosam Dei revi dantis, forsitan miraculum non est in se impossibile, sed non potest a nobis concipi esset enim, contra principium causalitatis, phaenomenon sine antecedente phaeiiii menali.

c) Imo, etiamsi Revelationis factum esset discernibile, *revelatio remaneret met symbolica et metaphorica,* nam exprimeretur secundum notiones nostrae rationis solum valore phaenomenali gaudent, et proinde non pbssunt cum veritate exprimn| rem supraphaenomenalem. V. g. nostra notio personae designat solum collectione phaenomenorum internorum sub uno supremo quod «-st conw entia sui -, unde h<| notio non potest exprimere personam divinam quae nullo modo phnenomcnalis ‹‹» Item dicendum est do notione naturae.

B. *Pars positiva.* Agnosticismus empiricus intendit tamen explicare phaenomena religiosa. Videamus breviter quid dicit H. Spencer, A. Conte, neo-comtistae, et W. James *

) *Iuxta Spencer* religiones nihil aliud sunt quam nisus spiritus humani ad acquirendum repraesentationes ipsius Incognoscibilis, repraesentationes quidem conformes nostris categoriis et consuetudinibus. Hae conceptiones sunt solum symbolicae, et quamvis contradictionem speculativam involvant, excitant tamen sensum religiosum. In evolutione autem huiusce sensum, paulatim elementum morale praevalet elemento ultuali et propitiatorio, evanescunt anthropomorphistica attributa Dei, ut ira Dei, mstitia vindicativa, et religio hodie nihil aliud esse potest quam *indefinita conscientia Ibsoluti.* Omnis scientia ad mysterium ducit, et religio incipit ubi scientia desinit. — (Sine difficultate omnes religiones conciliantur in hac religione naturali, imo in illa onciliaxi possunt atheismus, pantheismus et theismus. Haec est harmonia ad quam pervenit ratio absolute autuonoma et independens. Non subiicitur Veritati, quae illam hlreraret, sed subiicitur omnibus erroribus oppositis quas conciliare intendit).

) *lurta A. Comte,* religio reducitur ad vitam moralem seu potius socialem, et proinde semper est necessaria. Scientia positiva et philosophia positiva (quae est ordinatio scientiarum) possunt quidem diversas cognitiones ad unitatem sufficientem reducere, sed non efficaciter movent ad actionem socialem, nec satis conservant vindum sociale. Ad hoc necessaria est religio, et sine ea scientia sola generat potius goismum et superbiam.

Ideoque ex antiquis religionibus opertet eliminare dogmata metaphysica hodie ibsoleta, et conservare veritates morales quae revera in nostra natura fundantur ac progressum moralem fovent. Aliis verbis oportet *religionem positivam* constituere.

A. Comte igitur inquirit in religionibus ac praesertim in Christianismo principales sertiones servandas, casque reducit ad duas : existentiam Dei et immortalitatem nimae.

Idea autem Dei, prout respondet indigentiis nostrae naturae, nihil aliud est quam idea alicuius entis universalis, immensi et aeterni, quocum communicant animae umanae, quod eis praebet vim necessariam ad vincendum cgoismuin, ut praevaleat haritas et fraternitas.

Pro religione autem positiva, quid est illud *ens magnum et supremum,* fons vitae moralis ? Est *ipsamet Humanitas,* ait A. Comte, Haec Humanitas non est solum abstraio inanis, nec solum collectio hominum nunc existentium, sed est continuitas et soliLoitas omnium generationem hominum in tempore. Constituitur ex omnibus bonis imitationibus et operibus praecedentium hominum, quibus iuvamur ad ulteriorem piogressum. Haec Humanitas semper vivens in nobis est principium et finis ordinis . ialis et moralis, receptaculum et fons totius moralitatis ; est verus Deus in quo mvimus, movemur et sumus; non est ens fictum sicut Deus theismi, sed ens reale nper movens ad egoismum vincendum, ut praevaleat solidaritas.

Item, quid est immortalitas secundum religionem positivam ? Est *immortalitas in l/· a Humanitate,* quae colligit, servat ac in suam naturam vertit quidquid bonum est m vita transitoria individuorum. Humanitas enim in suo decursu magis componitur

1 Cf. G. Michelet, *Dieu et ['Agnosticisme contemporain,* Paris 1909. (Dieu d'après la ,l ii urie de l'école sociologique (Comte). Dieu d'après le pragmatisme religieux (James). l u d'après l'immanence religieuse (Blondel, Le Roy).

Cf. Boutkoux, *Science et Religion,* Paris 1908, vide capita : A. Comte et la religion ,l ('Humanité, Herbert Spencer et l'inconnaissable. Haeckel. Ritschl. Philosophie de ll Vtion W. James et l'expérience religieuse.

ex mortuis quam ex viventibus. Hi mortui vivunt moraliter in viventium memorial haec memoria non est sterilis sed affectiva et effectiva, unde mortui in viventibus! operantur et excitant nobilem aemulationem. Haec est vera immortalitas ; immortalitas personalis quae promittitur a Christianismo est fictio imaginationis.

Religio positiva igitur est *religio Humanitatis.* Primum praeceptum est : vivere pro aliis hominibus, scilicet vivere pro familia, pro patria, pre Ht mrnitate, tunc solum Magnum Ens in nobis vivit et regnat, anima nostra transfoi mat ur, fraternitas (altruisme) dominatur in egoismum. Ad haec officia adimplenda prodest *cultus* novae religionis, in hoc cultu veneratur *Trinitas positiva* : Magnum Fns : *Humanitas* ; Magnunt Templum: *Terra;* Magnum Medium: *Spatium.* — (Haec est religio excogitata ■ ratione autonoma, ita independens ut fides ei a Deo imperari non possit. Dixerat S. Paulus I Cor. I, 20: «Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi ? ». Sic obiectio vertitur in argumentum: oportet esse haereses», ut in eorum stultitia melius appareat sapientia fidei).

Item *pro neo-comtistis hodiernis* (Levy-Brulh, Durkheim), religio est collectio digmatum et praeceptorum ab ipsa societate humana individuis impositorum ad progressum socialem. In hac sociologica explicatione religionis, sensum religiosus est solum effectus individualis obligationis socialis. Oportet *credere in societatis perfecti} bilitatem, sperare in societatem* et *amare société tem.* Sic Deo substituitur Humanitas. (Non nimia seivanda est reverentia academica erga hos auctores. Hoc esset in dotrimentum reverentiae Deo debitae).

Nonne verificatur in hoc empinsmo parabola fili prodogi : ratio humana regat ‹ ertituclincm naturalem de existentia Dei, renuit obsequium Deo infallibili, et illud praestat fallibili societati, reiicit legem sanctam quae ducit ad libertatem spiritus et beat itudi nem, et se subiicit legi saepius tyrannicae quae ducit ad servitutem et miseriam ? Non vult adorare Deum infinite perfectum, sed adorat imperfectissimam et debilem Humanitatem. Haec est proprie *socialatric,* scilicet *forma moderna superstitionis, et levis credulitatis).*

c) *Iuxta plures psychologos empiricos,* ut Ribot (Psychologie des sentiments), phaenomena religiosa non sunt nisi *inconscientes protectiones nostrarum allectionum,* et desideriorum in aliquod obiectum imaginarium. Hoc probare interdunt ex analogia inter amorem naturalem et amorem mysticum, utrobique est alterna successio exaltationis et depressionis. Sic S. Theresia credit a Deo ipso audire id quod iam desiderat. — (Sic nulla distinctio remanet inter verum mysticismum et falsum, inter vitam Sanctae Theresiae et sensibilitarem religiosam J. M. Guyon, non obstantibus manifestil differentiis in effectibus. Hoc est, iuxta auctores spirituales, qui specialiter de vita interiori tractant, confundere amorem spiritualem cum inferiori, spiritum cum carne Vi autem principii contradictionis seu identitatis, caro est caro, spiritus est spiritus)]

d) Iuxta W. James (The varieties of religious experience, IÇ02), factum religiosum principale est oratio et fiducia seu fides, qua homo religiosus putat relatione! habere cum aliquo ente supremo, a quo accipere potest auxilium et pacem. Postea solum concipiuntur dogmata ad explicandam experientiam religiosam, sed rev-i.i dogmata sunt additiones adventitiae ac essentialiter dependent a statu actuali philosophiae et scientiarum.

Quisnam est *valor experiential religiosae* ? Respondet W. James : quidquid RH origo aut genesis religionis, parum refert, valore eius iudicandus est ex eius utilitati practica *(pragmatism us).* Principalis autem fructus religionis est sanctitas. Sanctllnl quidem producit quandoque immoderatam dcvolutionem, austeritatem, obcdientianii humilitatem, et propter hanc immoderationem, hi fructus sunt dubii valoris. Atini

tian sanctitas auget in mundo vim moralem, caritatem, harmoniam et pacem ; imo 'p· indoque fiducia religiosa sanat infirmitates. Propterea sola religio sic elevat hcmi- " · supra egoismum, generat fortitudinem animae et perseverantiam in adversitate. Ad hunc finem consequendum ron sufficit scientia, nequidem sociologia. Unde fides i ligiosa utilis est.

Quodnam est denique *obiectum huiusce experientiae religiosae* ? Iuxta Jame., obieitu.n experientiae religiosae est id quod procedit a nostra subsconscientia, in qua <infuse et modo abscondito praeparatur inspiratio sive poetica, sive religiosa. Haec Indu onscientia quasdam ineffabiles relationes habet cum aliquo mundo inaccessibili, ei oratio implorat auxilium potentiarum huiusce ordinis ».

Sed impossibile est cognoscere hunc ordinem in se. Omnia *dogmata* non sunt nisi "praesentationes accommodatae ingenio individuorum aut societatum, eorum veritas Ipiobari non potest, sed quandoque sunt *utilia* saltem ad tempus, afferunt auxilium "d egoismum vincendum. Ideoque unusquisque potest et debet admittere dogmata ■d" utilia, dum sunt utilia. Sic admitti possunt existentia Dei personalis. Providenti." particularis, quae orationem exaudit, et immortalitas animae. Haec nor sunt hil irda, non possunt quidem demonstrari, sed si *sint utilia, sunt practice vera.*

Attamen W. James *reiicit theismum,* scii." existentiam Dei unici et infiniti, ut ‖i\I .'thesim minus probabilem ;« antiquus theismus monarchicus, inquit, hodie est bl' >letus ; conceptiones universaliores evolutionismi scientific! et aestus ascendens Id democraricae mutaverunt formam imaginationis nostrae. Existentia alicuius |(l toris mundo extrinseci adhuc verbaliter doceri potest in ecclesiis, bénéficie forlii" irum quae conservantur a sua propria inertia, sed vita non est amplius in his l"i udis. Hodie solae opiniones consideratione dignae pertinent ad doctrinam panhln i-ticam, scilicet ad immanentismum » *.

l...lures rhodernistae procedunt ex pragmatismo W. James cf. Encyclicam » PaL" ' di » (Denzinger, 2081) : «Si postules, in quo tandem haec credentis assertio nitaIlll l .ponent: *in privata cuiusque hominis experienia.* In qua affirmatione <lum equid· hi a rationalistis dissident, in protestantium tamen ac pseudo-mysticorum opi |li..... ... discendunt », Revera W. James saepius confundit verum et falsum mysticihiiui"'. scilicet carnem et spiritum.

Hae sunt principales theoriae agnosticismi empirici ad phaenomena l'Il iosa explicanda, semper negatur supematuralis revelatio.

III. Agnosticismus idealisticus.

Philosophia generalis. — In hoc systemate, quod praeserl‖in a Kantio constitutum est, negatur valor ontologicus primarum Lilmnum ac principiorum rationis, prout hae notiones reducuntur non

I l [ames, *Philosophie de l'experience,* trad, franc. 1910, p. 28 et 29. Laudatus est ■ l unes a quibusdam catholicis qui non viderunt infinitam distantiam inter catholiηtί" ' et hunc pragmatismum. Scripsit in opere citato, p. 28 : ı La construction théc-Mi'l qui parassait si vivante à non ancêtres avec sa durée sa durée bornée pour les ■ ..... uses et les punitions, et sa manière de se représenter Dieu comme un organi-Mi'ii' extérieur « un gouverneur moral, et intelligent » : tout cela est aussi étrange, ■a. i oreilles de la plupart d'entre nous, que si c'était la religion d'une peuplade ■e en quelque région lontaine. Les plus vastes que l'évolutionisme scienl‖i| i ouvertes, et In marée montante de l'idéal social démocratique ont changé ■h l de notre im.igin ilion. si bien que l'ancien théisme monarchique est vielli ou ■ |i ιιη de vieillir».

quidem ad imaginem sensibilem, sed ad categorias rationales meri» subiectivas, quae vocantur *formae a priori intellectus.* Hae autem categoriae subiectivae nihil aliud facere possunt quam unire phaen<> mena, ut constituatur scientia phaenomenorum saltem subiective nd cessaria et universalis. Empirismus igitur reiiciendus est, quia noli potest explicare necessitatem et universalitatem scientiae, praesertim physicae modernae, et ethicae generalis, quarum principia ab omnibn·. admitti debent.

Exempli gratia : notio substantiae est forma subiectiva intellectu· qua uniuntur phaenomena eidem subiecto attributa, notio causalitatii est forma subiectiva qua uniuntur phaenomena quae succcessive in tempore apparent. Tempus et spatium sunt formae a priori sensibili tatis. Personalitas est forma a priori rationis qua uniuntur phaemi· mena interna sub « conscientia sui ». Item prine pium causalitatis e» principium syntheticum a priori, non analyticum, quo scilicet nece® sario vel a priori uniuntur sub categoria causalitatis phaenomena quae successive in tempore apparent.

Sic progressive constituitur unitas subiectiva cognitionis scientifica® prout formae sensibilitatis (tempus et spatium) informant phaeno» mena, prout categoriae intellectus altiorem classificationem afferunt, et denique synthesis subiectiva perficitur secundum applicatione!# trium idearum rationis, quae sunt : Idea mundi (cosmologia), IdA animae (psychologia). Idea Dei (theodicea).

2° *Philosopltia religiosa.*

A. *Pare negativa. — a) Reiicitur possibilitas speculativae demonstrationis* <ul *stentias Dei* : nam primae notiones rationis carent valore ontologico et a forti® valore transcendenti ; demonstrationes existentiae Dei, in principio causalitatis fillfr datae, sunt illegitimae, cum istud principium solum valerem phaenomenalem habe® ad unionem subiective necessariam phaenomenorum quae successive apparent Q| tempore.

Imo, iuxta Kantium, ratio speculativa, dum vult Deum cognoscere, non pot® *antinomias* id est contradictiones vitare. F.xistentia causae primae mundum ll <ill scendentis probatur et improbatur simul ; item libertas divina et humana ; item nl® nitas mundi in spatio et tempore, item divisibilitas materiae in infinitum.

&) negatur cognoscibilitas miraculi et tacti revelationis, non possumus enim <:<>g® scere an aliquod factum immediate a Deo causetur, cum principium causalitatis fl solum ad unionem phaenomenorum quae successive apparent. Omne phaencnirl® supponit phaenomenon antecedens. Miraculum esset praeter hanc legem causalil dh

c) *negatur valor trascendens dogmatum,* etiamsi a Deo provenirent, nam degi® ta exprimuntur secundum notiones nostrae rationis quae valore trascendenti cnn.ftl proinde dogmata non possunt esse nisi expressiones metaphoricae seu symbolical j

Ideo in suo opere « De Religione secundum limites rationis l », III.a P., ^® Kantius reiicit valorem fidei historicae, aut ecclesiasticae, seu cultualis ; <l1®

* *Die Religion innerhalb der Gramen der blossen Vernunft.* Kon gsberg, 1793 , ^® mtliche Verkc herausgcg von Rosenkranz, X. p. 130 sqq. Cf. etiam V Dei.hos® *Philosophie pratique de Kant,* p. 639 sqq.

. h tec fides non potest esse nisi symbolica, imo est particularis scilicet alicuius sectae, i!..ii omnium hominum, denique est *servilis,* contra legitimam autonomiam rationis ». l i propter hin.' servilitatem, est principium fraudis, superstitionis: «credere revelationi historicae est fateri se esse absolute certum de existentia istius revelationis, ri conscientia moralis prohibet asserere ut verum, quod non possumus ut verum cogrom<re» (ibid. IV.a P., c. 5 et 6).

B. *Pars positiva.* — Iuxta Kantium, existentia Dei personalis supra ordinem |>li lenomenalem est, pro ratione speculativa, hipothesis probabilis, antinomiae ncn Mint omnino insolubiles, imo solvuntur per distinctionem inter ordinem phaenomenalem ri ordinem intelligibilem. Praeterea ratio practica potest et debet affirmare existentiam Dei personalis, per actum *fidei naturalis,* pervenit enim ad certitudinem subjective sufficientem, quamvis obiective' insufficientem, de existentia Dei remuneratoris, piout solus Deus in vita futura potest immutabiliter unire virtutem et beatitudinem : li n e unio exigitur secundum istud principium syntheticum a priori, subiective necesmrium: virtuosos dignus est beatitudine inamissibili.

Ad hanc fidem moralem quae fundatur in exigentiis rationis practicae, Kantius hii ndit reducere fidem Christianam, propterea proponit naturalisticam interpretatio- ll ni dogmatum christianismi. Ratio enim practica est absolute autonoma, et discernit quid sit verum, quid sit mere symbolicum in fide Christiana.

Trinitatis dogma non potest significare tres personas in Deo esse, sed solum tria ulinbuta supremi remuneratoris. *Incarnatio* Verbi nihil aliud esse potest quam adimp|i io perfectae vitae moralis in Christo ; Christus est iustus, perfectus, eo sensu dici pu st filius Dei, non tamen est Deus. *Redemptio* non est solutio pretii valoris infiniti piopter offensam Deo illatam, ad gratiam supernaturalem hominibus reddendam, sed in us Christi in cruce habet significationem et valorem moralem, scilicet est supremum i si mplum moralis fortitudinis, sic Christus nos redemit suo heroico exemplo, ac mobiliter nos excitat ad virtutem, ad pugnam contra concupiscentiam et pusillanimitati *Peccatum originale* nihil aliud est quam pugna quae in quolibet homine viget in' i- sensualitatem et voluntatem, inter carnem et spiritum. *Regeneratio* seu iustifi talio non fit per infusionem gratiae sanctificantis et remissioi em peccati, sed in co «il est quod voluntas carni dominatur. *Ecclesia* non est vere utilis nisi ut coetus iuiium qui contra sensualitatem luctantur ad efficacius obediendum imperativo cate- l! 'i ico. Nec cultus, nec ministri requiruntur, nisi ut instrumenta ad legem moralem in | indam; sacramenta non causant gratiam, sunt solum symbola, figurae sensibiles I. | m moralium. *Ecclesia militans* est collectio sectarum inter se luctantium, sed in Iu disputationibus fides ecclesiastica progressive transit ad fidem religiosam seu motul· in, in hoc consistit adventus regni Dei ; et Ecclesia triumphans erit conciliatio

| In eodem opere. liant tradit principia *novi systematis hermeneutici.* Primum princifu<mi istius systematis est (ut recte exponitur a Conrnely in sua Introductione generali nd | ibros sacros V T. p. 748) : libros sacros ita esse explicandos, ut sola praecepta religiHii naturalis in ea inveniantur ; si qui textus his praeceptis contradicant, a contorta atione non esse abstinendum contextusque rationem non esse habendam : neque ■Ium quaeri, quid auctor dixerit, sed quid dicere eum oportuerit ; illa, quae ab auctore ■il irin suam probandam afferantur, vaticinia, miracula, res gestas etc., esse negligenda. \ddit Comely : « Systema autem henneneuticum a Kant propositum non minus Ilii udum, quam impium est; absurdum illud vocamus, quia non docet, quomodo kn ; is sensus cogrmsi .itur, sed quomodo verbis auctoris interpretis sensus substituatur, ■ni | historiam negat, oli . impium est, quia quomodo sacris litteris abutendum sit Bi» i. ut eorum volamini' Kantiana religio propagetur, adeoque simulationem fovet Itenuuqim virtutem Iu|κlllls evertit».

sectarum in religione naturali, secundum limites purae rationis Lutherus reicerat atl ctoritatem Ecclesiae, ac posuerat principium liberi examinis. J. J. Rousseau proposa^ rat naturalisticam interpretationem Evangelii 1. Kant perficit opus pseudoreformatit nis, reficiendo ipsam revelationem divinam.

Ex Kantio autem procedit agnosticismum *a)* plurium protestantium liberu lium, ut Schleiermacher, Ritschl, Harnach, et *b)* modernistarum, ut le Roy, Tyrrcl Loisy.

a) *Protestante» liberales.* — Schleiermacher 3 (1768-1834) est post Kat tium princeps protestantium liberalium ; cum Kantio negat possibilitatem metaphi sicae ; secundum ipsum nescimus utrum necne Deus sit vere persona a munii distincta; sed tamen religio subsistit et nihil aliud est quam *sensus religiosus* m conscientia nostrarum cum Infinito relationum. Parum refert Infinitum esse a munii essentilaiter distinctum, dummodo illud in omnibus percipiamus et cum eo coit munionem quamdam habeamus. Propterea, Schlciermacher dicit revelationem d vinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque sola interna cuiusque expi rientia homines ad fidem moveri debere » quod damnatur ut hacrcsis in Cone. Vati (Denz., 1912). Vita supernaturalis reducitur ad vitam moralem, Chriitus est sapie^ idealis.

Ritschl 4, fere similiter loquitur, fatetur cum Kantio conceptus nostros rationi les mere subjectivos esse, et cum Schleirmacher tenet, religionem sensu religioso innit quin tamen pantheismum amplectatur. Admittit veritatem in Sacra Scriptura coni neri, sed ad discernendum in S. Scriptura quid sit mere symbolicum et quid sit vi rum, critérium supremum, ut dicebat Kantius, est conscentia. Propterea Ritschl th fendit «christianismum liberalem·· qui verba revelationis, miraculi, trinitatis, incarni tionis, redemptionis retinet, rem vero negat. Christiana religio dicitur revelata, prot Deus Christianam conscientiam educavit. Miracula sunt extraordinarii eventus in qu bus sensus percipit symbolum aut signum benevolentiae divinae, pro scientia vel fidem eventus sunt quid naturale nondum explicantum ; unde reficitur valor ont<

1 Cf. *Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunjt,* III, c. 7, tr. fr. : Le pa sage successif de la croyance ecclésiastique à la souveraineté de la croyance religieui pure (purement rationnelle) est l'approche du royaume de Dieu . . . La croyance historiqi donne inévitablement lieu à des contestations, en ne peut guère la nommer que Γ *Eglit militante,* dans l'espérance toutefois qu'elle finira par être l'Eglise immuable, L'EgM *conciliatrice par essence, Γ Eglise triomphante ».*

2 J. J. Rousseau, *L' Emile (Profession de toi du vicaire savoyard).* Rousseau nat(est Genevae, ex familia protestanti ; conversus est ad catholicismum forte propter pi cuniam ac vitam inhonestam semper duxit ut ipse cynice fatetur in suis confessioni lui Non obstante hac iminora!itate, Kantius conscientia austerus, multum J. J. Rousse, laudat, et summa admiratione movetur a *Revolutione gallica,* prout in ea invenit /»il *cipium autonomiac rationis humanae* in ordine sociali : sibimetipsi imponit libere siuil legem. Hoc principium, a Rousseau enuntiatum, valet etiam iuxta Kantium in ord ne morali. Revolutio gallica est eius proclamatio, sic apparet in quo differt spinli Revolutionis a spiritu Evangelii et Ecclesiae. Cf. Mgr. Faroes, *I.a Religion de J, , Rousseau,* Paris, 1917.

3 Opus eius principale est : *Der Christliche Glaube nach den Gruvdsaetzen der* «0· *gelischen Kirche,* 1821 —cf. *Encyclopédie des science religieuses de* Lichtenberger (M Dogmatique). — Quoad indicium catholicum circa systema Schleiermacher cf. Vaca - *Etudes sur le Concile du Vatican,* 1, p. 71, p. 103, 108 et II, 39 et *Schema prosynodale* Cell *Vatic.,* Doc. VI, nota 16 (Vacant I, 593).

4 Alb. Ritschl, *Théologie und Metaphysik,* 2“ ed. Bonn, 1887. — *Unterrichi in ■ christlichen Religion,* 4“ ed. Bonn, 1890. — *Die christliche lehre von der Richt/ertigung* M *Versôhnung,* 3“ ed. 1888. — H Schoen, Les *Origines historiques de la théologie de Rilsdt* Paris, Fischbacher, 1893.

In us miraculi et admittitur solum cius *valor symbolicus.* Item pro dogmatibus, dogmata non Deum ipsum manifestant, sed exprimunt solum nostros sensus fiduciae, limoris, spei et amoris erga Deum. In evolutione dogmatum id quod remanet idem »it emotio religiosa, sensus religiosus, sed conceptus perpetuo mutantur.

Ad. Harnack l reiicit miraculum et proinde supernaturalem revelationem, et blinstianismum reducit ad altiorem formam religionis naturalis. Imo quidquid philobopliiae speculativae aut dogmatis speciem habet a theologia eliminat. Ad religionem bite exponendam sufficiunt, iuxta ipsum, *historia* et *ratio practica.* Vita et mors Christi minimum influxum habuerunt ad mores Christianorum efformandos. Essentia chri-■li.uiismi ad hoc reducitur : Deus est Pater noster, debemus sperare in eum et eum ■m.ire sicut proximum. Dummodo haec essentia salvetur, christianismum modificari liotcst secundum successionem temporum.

Aug. Sabatier 5, in Gallia divulgat theorias rationalistarum germanorum ; pro-r<<lit ex agnosticismo Kantii, reiicit miraculum, revelationem supernaturalem, ac Biomde religionem in auctoritate fundatam3. *Methodo auctoritatis substituit methodum* «r. *ricam et methodum phychologicam,* propter autonomiam rationis4. Retinet nomina brvi lationis et dogmatis, sed rem ipsam dissolvit secundum principia agnosticismi. Videamus breviter quid sit iuxta ipsum revelatio, origo et evolutio dogmatum.

Quid est Revelatio ? Est progressiva cognitio Dei *intra cuiuslibet individui consfiien-*li ea sese manifestantis. Ergo factum revelationis non indiget probatione, est enim ludum conscientiae religiosae in omnibus hominibus, quamvis vividius in prophetis rl in Christo.

Gndenam provenit haec progressiva Dei cognitio ? *ex quadam emolione* reveren-

l *Dogmengeschichte,* Fribourg en Brisgau, 2» edit., 1890, III, p. 762 sqq. *Das Chri-*jlm. *und aie Geschichte,* 1896. — *L'Essence du Christianisme,* 1900, tr. fr,, p. 41. *Esquisse d'une Philosophie de la religion d'après la Psychologie et l'Histoire,* 7.0 ■du 1903. — *Les Religions d'Autoriti et la Religion de l'esprit,* 1903. Paris, Fischbacher. *Les Religions d'Autoriti et la Religion de l'esprit,* p. 3 : » C'est encore l'évidence ll'T gée par la critique rationelle qui reste le fondement de la certitude historique. Il ini . st tout autrement dans la méthode d'autorité. Le témoignage au moyen duquel lin igumente est proprement le témoignage de Dieu. On part de cet axiome, qu' il ‹ t Im .unable et juste que la raison humaine se subordpnne, à la raison divine et même bu l use et s'humilie devant elle, 'toute argumentation de ce genre, qu'on se l'avoue ■il non, implique en réalité de la part du sujet pensant, une *déclaration d'incompétence,* ■I l ir suite, *un acte conscient ou inconscient d'abdication ».*

l *Ibid.,* p. 3 « On reste stupéfait quand on constate, jusqu'à la fin du xvn.e siècle, linIle était, dans l'école, l'autorité des anciens. Cependant cette méthode enfantine ■vin été vaincue du jour où Galilée et Bacon lui opposèrent, en physique, celle de Bolu.i l vation et de l'expérience, et où Descartes, en philosophie, soumettant à une Bum provisoire toutes les idées traditionnelles, résolut de n'accepter pour vraies quecel-Mi<|iii lui paraîtraient évidemment telles. Revolution intellectuelle d'une incalculable Kl· i qui mettait fin à la longue tutelle de l'esprit humain, en affirmant son autonomie. *Dire que l'esprit est autonome* ne signifie pas qu' il n'a point de loi ; *c'est dire qu'il* b, i . *plus hors de lui, mais en lui-même, dans sa propre constitution, la norme* su-■n ■, *de ses idées et des actes ...* Tel est le principe du caractère, de l'indépendance et Bu m l veilleux essor de la culture moderne depuis trois cent ans. En s'obstinant à Hıl ıi assujettie à une vielle méthode dont se sont affranchies toutes les autres disci-B|u la théologie se trouverait non seulement dans un isolement stérile, mais serait K|.... aux contradictions mortelles et aux condamnations sans appel d'une raison Btipuirs pins indépendante et sûre d'elle-même.

Auctoritas Dei revelantis constitueret heterenomiam autonomiae rationis oppo-Bm Iuxta theologiam catholicam, c contra, etiam in ordine naturali lex aeterna est Biula *suprema* nostrae activitatis, ratio nostra est regula *proxima,* ita ut una regula .ilia ordinetur, cf Lain II.ae, q, 19, a. 4.

tiae, timoris et adorationis; haec emotio nascitur in anima nostra ex intimo contactu cum ente divino, ex hac emotione procedit oratio cordis qua scilicet petimus a Dei, lumen fortitudinem, pacem, et revelatio nihil aliud est quam orationis exauditio, sic li progressive perficitur, in qualibet conscientia recta, cognitio religiosa

f/»ae *proveniunt dogmata* ? s Emotio religiosa mox sub forma imaginativa expn ■ initur, postea autem sub forma conceptuali. lamvero quando hi conceptus conscient® tiae christianae ab Ecclesia approbantur, tanquam dogmata habentur, V. g. ex emotioue timoris provenit repraesentatio imaginativa irae divinae, et pcstea notio lusti tiae divinae, item ex emotione amoris et adorationis provenit religiosa concepi n\< Bonitatis et Paternitatis divinae. Sic *dogmata exprimunt directe* non quidem realit.i tem divinam quae remanet incognoscibilis, ->ed *emotiones nostras,* sunt symbola expris·· siva ipsius experientiae religiosae. Fides religiosa et theologia non possunt transcendere· *symbolismum* 3.

Quaenam est igitur immutabilitas dogmatum ? Respondet : emotio religiosa, oratio· cordis permanent, Deus semper concipitur ut Pater caelestis, conversio semper <-nl nova nativitas, et conscentia religiosa non potest non desiderare Regnum Dei In hoc sensu, Christus dixit : « caelum et terra transibunt, verba autem mea non praeli·.· ribunt ». Sed *evolvitur sensus intellectualis dogmatum ac transformatur* cum progressu rationis humanae et scientiarum. Haec autem *evolutio* triplici praesertim modo ◊◊< currit, *a) Per desuetudinem* quaedam dogmata evanescunt, v. g. fides de existentm· daemonum, aut de aeternitate paenarum. *b) Per intussusceptionem,* quaedam formulaiW

* *Esquisse d' une Phil, de Relig.* — 1. c. I. De l'origine psychologique et de la nu | ture de la religion. Que la religion est la prière du cœur. — C. II Religion et Révéla® tion. § I le mystère de la vie religieuse. § II notion mythologique de la révélaticn § III notion, dogmatique. § IV notion psychologique. — C. III Du miracle et de Γ in- spiration. § I dans l'antiquité, § II au moyen-Âge, § III devant la science et devant, la piété.

2 *Ibid.,* 1. III, c. 1. Qu'est-ce qu' un dogme ? (notion catholique, notion protn® stante). — C. II La vie des dogmes et leur évolution historique. — C. III La scienifl des dogmes (ses rapports avec l' Eglise et avec la Philosophie). — C. V. Théorie crilie que de la connaissance religieuse (Theories périmées de la connaissance, Théorie Ktm tienne, Subjectivité, Symbolisme).

3 *Esquisse,* p. 398 *(Symbolisme)* : « Plusierurs bons esprits se raidissent contre ce® conclusions inéluctables d'une analyse rigoureuse de la connaissance religieuse et de nU genèse psychologique. A supposer que vous ayez raison, diront-ils, et qu'en effet In constitution mentale de notre nature spirituelle condamne ainsi la pensée religions· aux formes symboliques, une révélation divine surnaturelle ne peut-elle pas nous fan» franchir cette limite et nous apporter des idées religieuses adéquates à leur objet, fl par conséquent d'une vérité pure et absolue ? — Il nous parait que c'est une récln® matior bien étrange, de vouloir qu'une révélation de Dieu s'opère en dehors des cnn· ditions de la connaissance, c'est à dire en dehors des formes sous lesquelles seuleinelfl elle peut nous être accessible. Ne voit-on pas qu'aussitôt l'idée même de révélatluil· devient contradictoire ? Si Dieu a voulu nous faire un don que nous puissions recenil® ne faut-il pas qu' il en ait approprié la forme à celle de notre esprit, *qu'il se soit de nos idées,* et de notre langage pour nous expliquer la nature de ses bienfaits. Dr B *est certain que nos idées, aussitôt qu'on les transporte hors de l'espace et hors du temps,* ■ *contredisent et se détruisent elles-mêmes,* et que nous sommes réduits à concevoir ci® exprimer par des images actuelles et terrestres, les choses invisibles et éternelles.I Dieu se servait pour nous parler de ses mystères, d'autres moyens que de ces move· humains, nous ne le comprendrions pas du tout, en sorte que sa révélation n'en sur· plus une. Et n'est-ce pas pour cette raison que lorsque Dieu a voulu se révéler I® hommes, il n'a jamais pris que des hommes pour organes, et que celui que nous ii"tl| mons son Fils, n'a jamais parlé qu'en images et en paraboles des choses du Règne· Dieu ? ».

linvum omnino sensum obtinent ita vocabula Trinitatis, satisfactionis, inspirationis, Ium culi, revelationis, c) *Per renovationem,* nonnullae formulae in oblivionem delapsae .|i \ viscunt, aut quandoque novae omnino creantur, quales sunt iustificatio per fidem,, hmirsale sacerdotium.

Per hanc theoriam « *symbolismi critici* » A. Sabatier intendit sollicitudines et k rupulum conscientiae religiosae allevare, ac rationalismum et orthodoxiam conciliiiiv, ut omnes animae religiosae ad unionem moralem collaborent. — (Pax quidem Bosiderabilis est, sed Pax in veritate : in errore non est nisi simulacrum pacis, sicut ili» cilismus est simulacrum charitatis. Propterea dixit Iesus, Matth., X, 34 : «Non kriii pacem mittere, sed gladium ... Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non L.t me dignus » et postea Ioan., XTV, 27 « Pacem meam do vobis : non quomodo ■Hindus, dat, ego do vobis» cf. Comm. S. Thomae in Ioan., XIV, lect. 7 «Pax mundi ■I simulata, quia tantum exterius et ad fruitionem temporalium. Pax Cristi est vera,, hpii' tat interius ac exterius et ad bona aeterna ordinatur»).

Haec ficta conciliatio, secundum euindem spiritum, proposita est fere eodem Bin Io a modernismo, et quoad theoriam revelationis modernismus quasi nihil addit, ■M reiteratio theoriae Kantianae ac protestantium liberalium. Modernismus semper ■iquitur de renovatione, sed originalitate caret : fastidiosum esset eius theorias longe ■sponere, sufficit principalia notare.

b) Inter inodemistas. theoria agnostica revelationis proposita est mundo tilulosophico ab E. Le Roy1, modo spirituali et mystico a Tyrrel ;* modo critico et hi-■Iv1 o a Loisy3.

Iuxta E. Le Roy, Dei exstentia deraostrari nequit, quia principium causali-Balis. si critice examinatur, nihil aliud importat quam nexum inter phaenomena, kli nnne Deum esse constat experientia religiosa ; sed Deus non est transcendens Bull m ut dicunt theologi, est principium activum evolutionis, Deus fit in homine hi m mundo4.

Miraculum et proinde miraculosa revelatio certo cognosi nequit ; imo esset phaeno ■U'ii .n sine antecedente phaenomenali, quod est contra principium eausalitatis. ■rv.ia *miraculum est effectus extraordinarius fidei vivae,* seu experientiae religiosae ■l phaenomenon antecedens est ipsa fides religiosa, quae miraculum producit. Est ■llhii quaedam lex miraculi sub lege universali eausalitatis.

| 'uid sunt igitur dogmata ? *Dogmata,* si intellectualiter seu *speculative* sumuntur, M" *ssunt habere sensum positivum,* quia notiones quibus exprimuntur, carent valore ■thilugico et transcendenti, et propterea surgunt antinomiae. Attamen dogmata ■1 it habere *sensum negativum* et sensum *positivo-practicum* : Negativum quidem ■ haereses excludendas; positivo-practicum ut sint norma agendi. V. g. Haec

! | E. Lb Roy, *Dogme et Critique,* Paris, Bloud, 1907.

Tyrrbl, *Through Scylla and Charybdis,* c. XII. London, 1907. — Cf. *Theolo-*Hih *Revue pratique d'Apologétique,* Juliet 1907, p. 501, 537... 541. — Quoad cri-M111 huiusce theoriae revelationis, cf. P. Gardeil, *Le donne révélé et la théologie* (c. II, ■ I vélation, c. III, Le Dogme).

I ' Loisy, *L' Evangile et l'Église,* 1902. *Autour d'un petit livre,* 1903, p. 193. *Simples* ■//> ‹ *ms sur l' Encyclique,* 1908, p. 57.

I | |:. Le Roy *(Revue de Methaphysique et de Morale,* Juillet 1907, p. 512) : « Im-**Bii** | e et transcendance ne sont plus contraditoires, elle répondent à deux moments **Blh**» ts de la durée: *l' immanence au devenu, la trascendance au devenir.* Si nous dé-**Bi** Dieu immanent, c'est que nous considérons de Lui ce qui est devenu en nous ■il le monde, mais pour le monde et pour nous il rosi toujours un infini à devenir, **H** Inuri qui sera création proprement dite, et non simple développement ; et de ce **Bnl** de vue Dieu apparaît comme transcendant ›.

expressio «Deus personalis » negative manifestat Deum non esse corpus, nec meram ideam, et positive ac practice dictat : age erga Deum sicut erga quamdam personam Item formula « lesus est Deus» significat; age erga lesum sicut erga Deum. Similiim resurrectio Christi non significat reanimationem cadaveris, sed exprimit quamdafl® influentiam spiritualem Christi in animas post suam mortem. — Haec theoria damnatur in Decreto « Lamentabili » (Denz., 2026) :« Dogmata fidei retinenda sunt tantum medo iuxta sensum practicum, id est tanquam norma praeceptiva agendi, non v<·ui tanquam norim credendi ». Item quoad resurrectionem Christi. Cf. Denz., 2036-7·

Tyrrell, in Anglia loquitur de revelatione et de dogmate fere sicut Sabatier. 4 Primo *revelatio est emotio quaedam* seu experientia religiosa praesentiae Dei, providentiae ac paternitatis eius. Haec experientia in omnibus credentibus invenitur ; si® revelatio identificatur cum fide et fides cum experientia a sensu religioso procedent-

Haec autem experientia *ptius exprimitur imaginative,* sic Christus concipitur ll Petro ut Messias, a Paulo tanquam secundus Adam, a loanne tanquam Verbum, a primis fidelibus tanquam l5ei filius.

Denique apparet expressio intellectualis experientiae religiosae, v. g. in concilio Nicaeno : Verbum Patri consubstantiale. Hae formulae dogmatica utiks sunt u reiiciendans haereses, sed non sunt semper absolute verae. *Ecclesia* aliquando *erravi potest* et erravit quoad formulas dogmaticas.

Ecclesia quidem necessaria est ad sensum religiosum excitandum ac dirigendum, eique, tanquam sociali auctoritati, obedire oportet. Sed *primaria et ultima fidei reguli est cuiuscumque conscientia,* prout unusquisque a Spiritu Sancto illuminatur. Aliquandi homines magis spirituales lucidius res intuentur quam Christiana communitas, et propter novum loquendi modum ab Ecclesia excomunicantur, sed intra Ecclesiam manent: et quae ut nova primum reiecta fuerant, mox a Christiana communit.. l» recipiuntur, dum e contra non pauca ex eis quae olim tanquam dogmata habebant® l in desuetudinem abeunt.

Item in Ge.rmania Hermann Schell docuit auctoritatem Eccle. iae non esse neces» l Siriam nisi propter ingenii mediocritatem, quae communiter viget, nec proinde šitin' restrictione a doctis accipiendam esse.

Loisy, exegeta modernis^a, eamdem fere doctrinam defendit per exegesim Sacii» Scripturae. Taedet nos referre theses Loisy, sunt fere omnes propositiones damnat.u> in decreto «Lamentabili» (Denz., zoot). Sufficit dicere: *exegetac modernistae* S. Scrip turam interpretantur non aliter quam cetera documenta mere humana, ac paulatim omne supernaturale reiiciunt interpretatione allegcrica et psychologica ; parum cum siderant sensum Ecclesiae, auctoritatem Patrum, analogiam fidei, sed interpretantill libros sacros *secundum resolutionem ad indolem,* seu *ad experientiam religiosam* <iu<M *ris humani,* ad psychologiam leremiae, Isaiae, S. Pauli, potiusquam secundum resolutionem ad Veritatem primam revelantem, quae est motivum formale fidei. liufl saeps exegeta plus minusve modernista inconscienter substituit suam proprinH psychologiam mrgis notam psychologiae auctoris sacri, quae remanet nimis abscondiliti Itaque valde minuitur supernaturalis elevatio mentis v. g. Sancti Pauli, quae plui minusve reducitur ad proportionem communem nostrae vitae religiosae. Sic eli ni», graviter mintiitur unitas et supernaturalitas S. Scripturae l : liber Dei fit colici tlito

l Cf. Zapletal, O. P. *Hermeneutic.a biblica,* 1908, p. 140 : *De quibusdam* /uM· *S. Scripturae interpielandi principiis. — Heterodoxa systemata exegesis* negant Sacra^B Scripturam interpretandum esso secundum sensum Ecclesiae, unanimem conscniuMt Patrum, et iuxta an ilogiam fidei seu doctrinam catholicam, ac reiiciunt auctoi-itiil·'d·

llibrorum diversorum hominum. Abusus huiusce methodi psychologicae in exegesi i.un est *relativismus et via ad naturalismum* :*

Modernismus, ut patet, procedit ab agnosticismo empirico vel idealistico. ad I limnanentismum* et ad evolutionismum. ac si omnis religio etiam catholica pro- [‹ .:. leret ex naturali evolutione sensu» religiosi (Denz,, 2074). In hac conciliatione fiilci catholicae cum rationalisme, ratio vel conscientia humana remanet penitus uulonoma, et destruitur fides supernaturalis, - Quantum distat haec apologetica nb apologetica S. Pauli dicentis : « *ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed IK»,* qui probat corda nostra » I Thessal. II, 4. « Erit enim tempus, cum sanam ‹ilꝛ trinam non sustinebunt ; sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, pruliH-ntes auribus ; et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem conver– ktentur » II Tim. IV, 3. — S. Th. in hunc textum ait : « fabula est composita ex miris km quibus deficit veritas. Et talia homines habentes in auribus pruritum volunt audire. . . *semper audire volunt nova, inaudita et curiosa,* et quandoque noxia : « Athe- Inienses ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi ». (Atc. 17), Et ideo multiplicatur doctrina haeretica, concludit S. Thomas. Ita etiam tempore m lernismi qui gallice definitus est : « *la lassitude de croire se déguisant en perfectio-* pis»ienf *de la foi*».

pnterpretum catholicorum (cf. Denzinger, 1943 sqq. Encyclica Providentissimus). Haec iicterodoxa systemata sunt praesertim : *Systema luminis interni* (Pietistae et Quake- l i mi : lumen internum Sp. Sancti sufficit ad cognoscendum sensum Sacrae Scripturae). *S'. sterna accommodationis* (Semler : Christus Dominus et Apostoli erroribus ludaeorum ψ conformaverunt, ad suam doctrinam auditorum captui attemperandam). *Systema ini:rputationis moralis* (Kant : Sacra Scriptura est vera prout proponit praecepta moralia religionis naturalis, dogmata vero et miracula non possunt admitti nisi ut sym- Iuı',ı veritatum moralium). *Systema interpretationis mythicae* (Strauss. Henan : miracu- liiium narrationes in S. Scriptura contentae inter fabulas et mythos ablegandae sunt). I *S'. te»,a interpretationis psvcologicae* (Paulus : elementa supernaturalia Sacrae Scripturae ı dicantur psychologice secundum quamdam evolutionem conscientiae religiosae).

l Quantum distet ab hac methodo subiectiva methodus obiectiva Doctorum E‹ ‹ h-siae; hoc. patet v. g. in commentariis S. Thomae in Epistolas S. Pauli. Imo S. Thomas ı i ibit de auctore humano libri sacri, in comment. *Cantici Canticorum.* Prooem. (ed. [I'.irmae. XIV, 388). l De causa vero instrumentait non sit nobis curae, quia huiusmodi l l .msae habentur respectu doctrinae, sicut instrumenta, sicut penna scribentis, iuxta llllul Psalm. 44 ı l.ingua mea calamus scribae velociter scribentis». Sicut ergo superlati tosum esset, cum quaereretur de auctore alicuius libri, quaerere cum qua penna nuptus fuisset liber; ita quodammodo superstitiosum videtur aliquis sit multum Irillicitus inquirere causas instrumentale» Sacrae Scripturae : nam *si constat de veritate,* l ip *»l liber sit a Spiritu Sancto, non est magna cura adhibenda ad inveniendum auctorem ‹/· m.* Quod si tamen aliter videatur de hoc adhibenda cura, dicimus, quod Salomon I Inu talis causa huius libri ». — Si vero liber consideratur proprie tanquam ab auctore l liiimano conscriptus, abstrahendo ab eius origine divina, tunc valde utile est cogno- quisnam hunc librum scripsit ad determinandum valorem historicum istius libri, lin v. g. S. loannes scripserit ipse quartum Evangelium.

5 A modernismo rion satis distat doctrina M. Blondel *(L'Action, Lettres sur les* Lr l *nces de la pensée contemporaine en matière d'A Pologétique,* ap. *A nnales de Phil. Chrét.,* IJuin . — luill. 1890. — Confer supra, Prolegomena de methodo Apologeticae.

Art. II.

Critica agnosticisme

I. Defensio valoris ontologici primarum notionum ac principiorum rationis, 1
II. Defensio valoris transcendentis earundem notionum ac principiorum,
III, Solvuntur obiectiones.

Agnosticismus reiicit possibilitatem supernaturalis Revelationis ei parte subiecti, id est hominis, prout negat valorem ontologicum et u fortiori transcendentem primarum notionum ac principiorum rationi· Inquirendum est igitur quid valeat haec negatio. Hoc tractatur ® professo in philosophia, sed in tractatu de Revelatione necessâtio recollegenda sunt quae dicuntur in philosophia de valore cognitioni» intellectualis naturalis, ut defendatur *valor obiectivus ipsius cognition» supernaturalis fidei,* quae naturalem cognitionem supponit sicut gratii naturam et perfectio perfectibile : — Ita, ut diximus in principio « u ticae evolutionismi pantheistici, S. Thomas, in tractatibus theologici» de Deo, de homine, de virtutibus, recolligit ea quae circa haec pro· bantur in philosophia, alioquin non haberetur analogia ad superna· turalia cognoscenda. Haec tamen recollectio est theologica prout fl sub directione fidei et ordinatur ad fidei defensionem et explicationem

§ I. **Defensio valoris ontologici primarum notionum ac principio rum rationis. — A.** Non potest demonstrari directe hic valor, B. s<4 defenditur directe per explicationem terminorum, C. et demonstratni indirecte per reductionem ad absurdum, ad illogismum.

A. *Non potest dari directa demostratio.* — Quod est nattu raliter et immediate evidens, non directe demonstratur ; nam dfl monstratio directa affert medium estensivum inter subiectum et pra· dicatum conclusionis, et non potest dari medius terminus inter duo» terminos immediate connexos. Atqui valor ontologicus primarum nofli'1 num ac principiorum rationis est naturaliter et immediate evidom Omnis homo naturaliter intuetur principium contradictionis esse n<i0 solum legem logicam rationis sed legem ontologicam realitatis. Alii» verbis *est immediate evidens quod absurdum non solum cogitari sed etniQ existere nequit* v. g. circulus quadratus est non solum incogitabilis ■<>■ impossibilis extra animam, non est quid capax ut repraesentetur nd existât. Cartesius quidem fingit de hoc dubitare ; forsitan, inquit, l ><u» sua potentia infinita potest facere circulum quadratuml ; sed lifl dubium est contra rationem naturalem, contra evidentiam primai i.ili' quae est de oppositione absoluta inter ens et non ens ; et propter® dubium istud non revera est in intellectu sed est illusio imaginat ini· ac inanis ludus verborum. Unde Aristoteles dicit (Met. IV, c. I fine) : «impossibile namque est, quempiam idem putare esse et lnt|l esse, quemadmodum quidam Heraclitum dicere arbitrantur. Non elfl necessc est, quaecumque quis dicat, ea etiam putare».

Discours sur la Méthode, in principio; et *Rep.* 5.mes *obj.*

Item, quidquid dicant empiristae, omnis homo naturaliter habet liane evidentiam non quidem sensibilem sed intellectualem ; *etiam extra limites experientiae, aliquid non potest fieri sine causa ;* aliis verbis : ens contingens pendet ab ente necessario. Hoc principium demonstrari potest non directe sed per absurdum, ut supra dictum est contra evoliitionismum, absolutum, et sic fundatur in primaria evidentia principii contradictionis.

Ratio huiusce evidentiae primariae est quod obiectum intellectus est ens, sic intuemur ens (rerum sensibilium) et prima entis principia antequam reflexe cognoscamus rationem nostram et ideam entis. Unde ipsi agnostici, dum cessant de suo systemate cogitare, admittunt valorem ontologicum primorum principiorum rationis, imo etiam dum suum systema exponunt, tenent enim hanc expositionem esse in suis libris conformem suis cogitationibus, et hos libros non posse simul esse et non esse.

Propter hanc evidentiam immediatam, valor ontologicus primorum principiorum non potest directe demonstrari, haec demonstratio semper esset petitio principii aut circulus vitiosus. Principia sunt evidentiora quam ut demonstrentur, ita lumen solis non illuminatur sed illuminat, se ut causa prima non potest effici sed efficit.

B. *Defensio directa.* — Valor ontologicus primarum notionum n, principiorum rationis, defenditur directe *per explicationem terminoll n.* Haec explicatio manifestat essentialem distinctionem intellectus et sensus, prout, ait S. Thomas, «cognitio sensitiva occupatur circa qualitates sensibiles exteriores ; cognitio autem intellectiva penetrat usque ad essentiam rei » ' et primo ad ens, nam « *ens est proprium obiectum intellectus,* et sic est primum intelligibile : sicut sonus est primum audibile» Hoc est dicere: cognitio intellectiva habet valorem non solum phaenomenalem sed ontologicum, quia versatur circa ixs τό δν (cf. de Veritate q. 1, a. 1).

Haec defensio directa valoris ontologici primarum notionum rationis proponi potest ad modum syllogismi non proprie demonstrativi, sru illativi, sed explicativi, ut clarius manifestetur significatio terminorum.

1' Non sufficit ostendere has notiones provenire a sensibus, quia hoc verum est ■li.un de notionibus phaenomenorum, v. g. caloris, quae habent valorem obiectivum ■I I non proprie ontologicum scii, ad exprimendum ens sub phaenomenis existens3. » i° Nec sufficit ostendere primas notiones rationis esse quid repraesentativum, un hoc verum est etiam de notione entis rationis, quae pertinet ad ordinem lu uni et non ontologicum. — Oportet in argumento coniungere haec duo : originem M nsatione, et reprasentationem intellectualem entis, nam agitur de ordine ontolo■l' I prout nobis prius apparet in sensibilibus sed tanquam superans ordinem mere bli I uoraenalem et ordinem mere logicum.

I II.a ILae q. 8, a. 1.

' I.a. q. 5, a. *i.*

Ens enim du IIIII pin..... le substantia ; et sensum per se non apprehendunt accileiiti.i exteriora coiporum prout sunt entia (entis), sed prout sunt sensibilia.

Notiones et principia, quibus exprimuntur non phaenomena sensibilia sed *sensibilia per accidens et intelligibilia per se, quae in ens intelligibile resolvuntur,* habent valorem non solum phaenomenalem sed ontologicum.

Atqui primae notiones rationis ac prima principia exprimunt non phaenomena sensibilia sed sensibilia per accidens et intelligibilia per se, quae in ens intelligibile resolvuntur.

Ergo primae notiones rationis ac prima principia habent valorem non solum phaenomenalem sed ontologicum.

a) Explicatur maior ex aristotelica distinctione inter « sensibile per se» et *nsensibile per accidens* quod est intelligibile per se. Etenim phaenomenon, seu apparentia, rei, est sensibile per se, id est obiectum per se et immediatum sensuum externorum aut internorum. Ita v. g. qualitates sensibiles, ut calor, color, sonus. Sic notio caloris non habet nisi valorem phaenomenalem, et lex « calor dilatat ferrum » est solum lex phaenomenalis, etiamsi verificetur extra animam in phaenomenis externis. Sed praeter ista phaenomena seu sensibilia per se, homo per intellectum apprehendit aliquid profundius, quod est « sensibile per accidens» et « intelligibile per se » v. g. substantiam et praesertim ens (rerum sensibilium) ; ens enim abstrahit ab omni qualitate sensibili. et tamen dicitur sensibile per accidens propter duo : «quia accidit ei quod per se est sensibile, sicut accidit albo esse hominem; et quia statim ad occursum rei sensatae apprehenditur intellectu (a sentiente, sine ullo discursu). Sicut statim cum video aliquem loquentem, vel movere seipsum, apprehendo per intellectum vitam eius, unde possum dicere quod video eum vivere»[1] quamvis vita non sit sensibilis per se ut color. Ideoque notiones, quae exprimunt sensibilia per accidens et intelligibilia per se, habent non solum valorem phaenomenalem sed valorem superiorem, qui vocatur ontologicus qui refertm ad ipsum ens sub phaenomenis existens. Omnes enim notiones primae nostrae rationis reducuntur, ut statim dicemus ad ens (δν ἡ δν), quot est primum intelligibile, sicut color est primum visibile. Item dicendum est de primis principiis in his notionibus fundatis.

b) Explicatur minor : Primae notiones rationis exprimunt nol quidem phaenomena sensibilia sed intelligibilia per se, quae in em intelligibile resolvuntur. Etenim hae notiones sunt notiones entis, essentiae (realitatis), existentiae, unitatis, veritatis, bonitatis, substantiae, causalitatis efficientis, finalitatis, etc., quaq abstrahunt ab onin qualitate sensibili et ab omni materia, seu quae transcendunt phati nomena.

Hoc manifestum primo pro *ente.* Ens enim non est sensibile pu se, ut calor aut sonus, est quid profundius, universalius, abstractuii secundum suam rationem formalem ab omni materia ; non est phanomenon sed ratio essendi phaenomenorum. Haec intima ratio essen(non est quid extensum, coloratum, sonorum, calidum aut frigidmi non percipitur sensibus, sed statim ad occursum rei sensatae appretier ditur intellectu, sine ullo discursu. Imo intellectus nihil apprehendi

[1] S. Thomas. Comment, in *de Anima,* i. II, lect. 13.

vel iudicat nisi per respectum ad ens ; sicut visus nihil percipit nisi ia!ione coloris. Omnis enim notio resolvitur in primam notionem entis, iu omni iudicio verbum reducitur ad verbum *est,* copula cuiuslibet iudicii (Petrus currit = Petrus est currens) ; denique omne ratiocinium n-signat rationem essendi ℭonclusionis Sic essentialiter differt iudicium ab associatione imaginum et ratiocinium a consecutione empirica.

Item dicendum est de proprietatibus transcendentalibus entis, quae sunt *unum, verum, bonum.* Exprimunt enim non phaenomena sed quid profundius, nam unum est ens indivisum (I.a II), verum est ens conlorme intellectui divino, vel conformitas, nostri iudicii cum ente extraw· ntali (I.a 16) : bonum est ens desiderabile, seu bonum est quod omnia appetunt (I.a 5). Hae notiones exprimunt aliquod intelligibile, mius ratio formalis nullum phaenomenon sensibile involvit. Sic veri i.is non est quantitative magna, extensa, nec est calida, aut frigida.

Item *substantia* est quid profundius quam phaenomenon, est enim ens in se subsistens et non in alio2. Intellectus primo apprehendit riis sub phaenomenis existens, et considerat haec phaenomena esse varia et variabilia, dum e contra ens remanet unum et idem. Istud ens unum et idem in se subsistens vocatur substantia. Unde haec titio est solum nova determinatio notionis entis, sicut principium substantiae «omne *quod* est, est substantia» est nova deternrnatio principii identitatis: «ens est ens, non ens est non ens».

Similiter notiones *causalitatis efficientis* et *fmalitatis* non exprimunt sensibilia per se seu phaenomena, sensus enim non percipit efficienti m vel finalitatem sicut percipit colorem ; efficientia et hnalitas sunt /< *se* intelligibiles, sensibiles solum per accidens. Sunt enim extrinsi'i-ae rationes essendi rei productae, efficientia est productio effectus, hnalitas est ratio essendi mediorum ad finem. Hae autem rationes i· ndi non possunt apprehendi per se nisi a facultate cuius obiectum formale est ens, non vero a facultate quae versatur proprie circa colorem aut sonum. Propterea dicit, S. Thomas I.a II.ae q. 1, a. 2. ■ Illa quae ratione carent, ut animalia, tendunt in finem propter hatui.tlcm inclinationem, quasi ab alio mota, non autem a seipsis, cum mon cognoscant rationem finis ». Hirundo quae colligit paleas ad nidum, <0 .noscit sensibiliter nidum seu rem quae est finis, non vero rationem Imis, nam finis non est quid sensibile per se, sed intelligibile. — Ergo prini.- notiones rationis ac principia correlativa valore ontologico gaudent.

Confirmatio :

a} Applicatio huiusce defensionis contra agnosticismum empiricum.

laec intelligibilia per se, quae sunt obiectum primarium notionum rationis, *possunt exprimi in aliqua imagine sensibili etiam composita,* aut communi, ut

| Ita ex tribus operationibus intellectus apparet obiectum intellectus esse ens. I. a q. 3, a. 5, ari 1. —IIT.a q. 76 a. 7. « *Substantia, in* quantum huiusmodi, ■l.. *t risibilis* oculo coi porali ; *neque subiacet alicui sensui,* sed nec etiam imaeinationi. K.' *hintellectui,* cuius obiectum est *quod quid est,* ut dicitur III *de. Anima,* text. 26», fcopicrca corpus Cltrisli, prout est in Eucharistia, non potest videri ab aliquo oculo li)l lirait, est enim In hot - u l umento per modum substantiae.

volunt empiristae. Nam haec repraesentatio sensibilis manifestat solum *phaenomeni -iuvtaposita,* non vero eorum *rationem essendi intimam,* qua phaenomena fiunt intelligibilia. Propterea empiristae debent reducere substantiam ad meram collectionem phaenomenorum, sed aliud significat substantia, scilicet ens in se existens ; item reducunt causalitatem ad successionem phaenomenorum, causalitas vero significat non successionem sed productionem (réalisation) effectivam alicuius rei ; sic dies succedit nocti, non causatur a nocte. Item essentialiter differt imago composita horologii] a notione horologii ; in prima repraesentatione, quam habere potest psittacus, manifestantur solum phaenomena iuxtaposita horologii, seu machinae quae regulariter sanat : e contra notio horologii manifestat rationem essendi horum phaenomenorum ; v. *g.* machina cuius motus uniformis regulatur secundum motum apparentem solin ad horas indicandas. Psittacus potest quidem habere immaginem communem seul confusam horologii, cum nomine communi adiuncto, et dictata verba proferre g horologium sonat ; sed nescit rationem essendi (id est causam efficientem et finalitatem) motus huiusce machinae, imo ignorat rationem essendi nominis quo utitur incoDscienter, nam nomen est signum cuius ratio est in re significata. Ex hoc manifeste apparet impossibilitas reducendi ideam ad imaginem confusam, cum nomine communi adiuncto, Nominalismus radicalis reduceret loquelam humanam ad psittacismum sine ulla intelligentia, ratio enim essendi vocabulorum non percipitur nisi a facultate) cuius obiectum est ens.

Obiiciunt nominales: ens substantiale sub phaenomenis est *entitas verbalis,* nam; sub experientia non cadit. Respondetur : non cadit sub experientia, id est sub sensibus, per se, concedo ; per accidens, nego ; nam statim ad occursum rei sensantae ens substantiale apprehenditur intellectu ; et haec apprehensio intellectualis, quae praecepit inductionem et deductionem, pertinet ad experientiam, in qua uniuntur cognitui sensitiva et prima apprehensio intellectualis subiecti phaenomenorum ; nam obiectum experientiae non est calor aut color in genere, sed hoc sublectum calidum aut coloratum ; ut coloratum cognoscitur a visu, ut substantia cognoscitur ab intellectu, Praeterea ratio essendi quae est *fons inlelligibilitatis omnium phaenomenorum potest esse entitas verbalis, imo maiorem, stabiliorem, profundiorem realitatem habet pmm phaenomena,* propterea non percipitur per se a sensibus qui occupantur circa qualitotes sensibiles exteriores. Unde *substantia latet sensibus non propter defeclmn realitatis sed propter excessum,* sicut sol refulgens latet nycticoraci propter excessum sui splendoris. Agnosticus empiricus igitur, dum dubitat de existentia substantiarum est quasi nycticorax qui splendorem solis non potest videre, pro illo lux clara tenebrosa, et non potest cognoscere nisi umbram phaenomenorum, non intus legit, cui « sicut equus et mulus, quibus non est intellectus » Ps. 31. 9.

ft) Contra agnosticismum idealisticum : intelligibilia perse , quae sunt simul sensibilia per accidens, *non possunt exprimi per formas seu ideas mere subjectivas.* Etenim, tunc conciperentur ut quid mere subiectivum, nec esset distictio inter ens rationis et ens rcale, inter ideam substantiam et substantiae conceptam, inter formulam logican principii contradictionis (idem non potest affirmari et negari de eodem sub eodviil aspectu) et formulam ontologicam eiusdem principi (idem non potest simul esse et non esse). Oportere saltem dicere: absurdum est quidem incogitabile, sed forsitan nofl est realiter impossibile extra animam. Hoc est contra evidentiam primariam cuiusldml intellectus, et, ut statim dicemus, in defensione indirecta, dubium de impossibilitati alicuius rei absurdae est absurdum et impossibile. Qui vere dubitarent de valufl reali principii contradictionis essent sicut animalia bruta quibus deest lumen intiìl lectus : aliis verbis, dubium istud est solum in imaginationi sophisticus ludus veri

Inuum, et non potest esse in intellectu; ita visus hominis, oculis apertis, non potest n >ll videre splendorem solis praesentis, et qui solem fulgentem videre nequit, caret visu et caecus est.

C. *Defensio indirecta.* — Valor ontologicus primarum notionum l.itionis defenditur indirecte, reducendo agnosticos ad insolubiles difficultates, et deinde ad absurdum seu ad illogismum.

a) Insolubiles difficultates *saltem sunt quatuor pro agnosti-■mino empirico.* 1' *Non potest explicare necessitatem et universalitatem absolutam primorum principiorum rationis,* nam, secundum istud systema, principium causalitatis est solum lex experimentalis, et non absolute repugnat quod ultra limites experientiae aliquid fiat sine causa, Quomodo igitur explicare potest nostram certitudinem naturalem de ui'soluta impossibilitate alicuius fieri sine causa? 2° Agnosticismus empiricus non potest explicare certitudinem naturalem de *valore obiectivo* nostrae intelligentiae ; respondet quidem : haec certitudo est «illusio naturalis», sed non solvitur difficultas, nam illusio est per accidens et non per -se, natura autem est quid per se determinatum. 3' *Agno-'sticismus empiricus non potest explicare valorem seu vim illativam syl-h ismi* : syllogismus enim, iuxta empirismum, ut fatetur St. Mill, est tautologia, prout maior est simplex collectio singularium, proinde iam continet actualiter singulare de quo agitur in conclusione, tunc est tautologia, vel nullo modo continet illud singulare, et tunc nihil concluditur. Ut syllogismus vim habeat, oportet quod maior non sit mera kollectio particularium, sed expressio veritatis vere universalis quae li inscendit singularia, sicut species transcendit individua et virtualiter ea continet. 4' *Agnosticismus empiricus non potest assignare jundamen-lum inductionis,* ad ascendendum a cognitione casuum singularium ad Ir .em universalem ; istud fundamentum debet experientiam transcen-•dere, et abstractione intellectuali ac primis principiis necessariis inniti . ita in principio rationis essendi fundatur principium inductionis eadem causa determinata in iisdem circumstantiis semper producit kaimdem effectum, secus variatio effectus esset sine ratione essendi. Sed iuxta empirismum non dantur principia necessaria. Sic ruit omnis si ientia et omnis methodus inductiva vel deductiva.

Z>) Item insolubiles difficultates *saltem tres remanent pro* n *nosticismo idealistico.* 1' *Non potest explicare* quare homines omnes I ibent *certitudinem naturalem de obiectivitate principiorum.* 2' *Debet admittere indicia synthetica a priori,* sed haec iudicia sunt *inexplicabi-].h l,* etenim carent motivo obiectivo rationali, non est evidentia a priori in · evidentia experimentalis, ergo sunt caeca, irrationalia. 30 *Applicatio categoriarum* ad talia phaenomena potiusquam ad altera *remanet aibitraria,* sine motivo; nam si in his phaenomenis apparet relatio l ii'l categoriam substantiae potiusquam ad categoriam causalitatis, hoc I quia intellectus noster apprehendit in his phaenomenis substanlili.im potiusquam causalitatem, et sic inutilis est categoria subiectiva ; m vero intellectus nihil apprehendit, applicatio categoriarum est arbi-I. n ia, et quare n<>n dicitur : nox est causa diei, cum antecedat diem l l quare damnalui homicida, si ipse non fuit realiter causa mortis

sed solum secundum nostrum modum subjectivum cogitandi ? Ut recta dicit Fichte, ad vitandam arbitrariam applicationem categoriarum, el ad principia subiectivismi servanda oportet dicere quod ipsa phaenomena proveniunt a nostra conscientia, secundum inconscientem proiectionem ; et hoc admittitur a Fichte ; sed tunc scientia nostra sicut scientia Dei esset causa rerum, et nullum mysterium pro nobi> remaneret, quod est contra factum imperfectionis cognitionis nostrae, Cf I.a 79, 2.

Sic agnosticismus sive empiricus sive idealisticus ad insolubiles, difficultates pervenit.

c) Imo ad absurdum *reducitur agnosticismus.* Etenim ex negatione valoris ontologici primarum notionum rationis sequitur absui ditas quadruplex, scilicet quoad omnia pertinentia ad cognitionem intellectualem, id est i° quoad obiectum, 2° quoad ideam et principia,, 3° quoad actum intelligendi, 40 quoad ipsam intelligentiam. — Noni mirum est quod, sublata essentia alicuius rei, omnia ad eam perti nentia, fiant absurda. ...F

i° *Quoad obiectum.* Si intellectus non cognosceret res sed solum suas ideas, non possent amplius distingui obiectum intellectionis di rectae (v. g. causalitas) et obiectum intellectionis reflexae (v. g. idea causalitatis). Atqui manifeste distinguuntur nostra notitia causalitatis et nostra notitia ideae causalitatis : et actus reflexus necessario prae· supponit actum directum, nec potest cum illo identificari sine coii tradictione formali, cf. I.am q. 85, a. 2 1.

2° *Quoad ideam et principia.* — Etenim si, in intellectione directa] idea non est *quo* sed *quod* intelligitur, tunc idea seu repraesentatio non est essentialiter relativa ad repraesentatum, ideoque idea non est idea alicuius, sed *idea nihili.* Aliis verbis idea esset simul et secundum idem idea et non idea, quod est absurdum. *Idea* igitur sive impressa in mente sive expressa (seu verbum mentis) *est essentialiter relativa ad. rem intelligibilem.* (Potest quidem per accidens confici definitio erronea^ quae ad nullam essentiam seu ad nullum intelligibile respondet, sed hod accidit solum quoad res compositas « ex parte compositionis in tervenientis circa definitionem... V. g. dum aliqua definitio est in se falsa, implicans compositionem impossibilium ... Unde in rebus simpli cibus, in quarum definitionibus compositio intervenire non potest, non

l S. Thomas, f.a 85, a. 2 : « Utrum species intelligibiles a phantasmatibus abstractae se habeant ad intellectum nostrum, sicut *id quod* intelligitur, vel sicut *id quo* ilfl teli igitur », confutat subiectivismum seu relativismum sophistarum, contra quos An stoteles scripsit in l. IV Metaphysicorum ; de valore principii contradictionis, et dicit l ‹ Similitudo rei visibilis est secundum quam visus videt, et similitudo rei intellectaw quae est species intelligibilis est forma, secundum quam intellectus intelligit. Sed 71η· *intellectus supra seipsum reflectitur,* secundum eamdem reflexionem intelligit et suum intelligere et speciem qua intelligit. Et *sic species intellecta secundario est id quod* tntM *ligitur. Sed id quod intelligitur primo est res, cuius species intelligibilis est similitudol* cf. ibidem ad i.m, 2.m, 3.1η.

Cf. Card. Zigliara, *Summa Philosophica,* t. II, p. 264 et 266. « Idea est essential liter repraesentativa seu essentialiter obiectiva, nam essentialiter exprimit idealild obiectum intelligibile cuius est similitudo. Intrinsece repugnat ideam esse objecting nostrae intellectionis directae ; ... alioquin intellectio dari posset sine obiecto intcllei to(quod plane repugnat». Cf, p. Hugon, *Curs. Philos. Thomist* . t IV, p. 31, 30.

possumus decipi... sicut dicitur in IX Met. c. 10» I.a, q. 85, a. 6).

Nihil prohibet quidem ens rationis seu ipsam ideam esse obiectum intellectionis reflexae, sed haec intellectio reflexa praesupponit dilectam, quae terminatur non ad ideam sed ad rem intelligibilem.

Item si notio entis careret valore ontologico, *principium contradictionis esset solum lex subiectiva rationis, non certo lex realitatis, forte circulus quadratus esset possibilis extra intellectum* Tunc dubitandum esset de impossibilitate extramentali alicmus rei absurdae. Atqui istud dubium est absurdum, nam res ista simul existens et non existens rorresponderet et non corresponderet secundum idem nostrae ideae (■ntis. Haec autem suppositio est etiam *subiective* incogitabilis, et nihil aliud est quam sophisticus ludus verborum. Nam idea entis est simplicissima et aliquid non potest ei correspondere partialiter tantum, si diquid est ei conforme, tunc istud est ens, si non est conforme tunc non ens; etiam ipsum fieri est ens imperfectum nondum determinatum, et in illo non identificantur, secundum idem, ens et non ens. Unde agnostici non pussunt negare valorem ontologicum principii contradictionis, quin negent valorem eius logicum qui posterior est valore ontologico.

30 *Quoad actum intelligendi* eadem absurditas sequeretur ac pro Idea. Nam actus intelligendi sicut et sentiendi est intentionalis, scilicet essentialiter relativus ad aliquod cognitum. Negare hanc relationem ntialem est negare actum intellectionis, nam haec intellectio esset *liii/.llectio nihili.* Amplius agnosticus, si revera dubitaret de valore ontologico principii contradictionis, deberet dubitare etiam de existenli suae propriae cogitationis, nec posset dicere : cogito, sed: *forsitan* MPaw/ *cogito et non cogito.*

40 *Quoad ipsam intelligentiam* eadem etiam absurditas sequitur, si dubitatur de eius relatione essentiali ad ens. *Ipsa intelligentia sine relatione ad ens fit absolute inintelligibilis.* Atqui absurdum est et su ll»ι‹ tive incogitabile, quod intelligentia, principium intellectionis, sit nititelligibilis. Revera agnosticismus empiricus destruit intelligentiam 'iout illam reducit ad cognitionem sensitivam. In agnosticismo autem di alistico, intelligentia carens relatione ad ens fit inintelligibilis, in ■h ponuntur iudicia synthetica a priori, quae, ut dictum est, sunt ■tidicia sine motivo, iudicia caeca et irrationalia ; sic ponitur irratioiuibilitas in ipsa vita intima rationis. Intelligentia igitur sine relatione Bhsi-ntiali ad ens, quod est eius obiectum formale, fit absurda. Ad vi■Uiulam hanc absurditatem Fichte ponit identitatem cogitationis· ■oslrae cum ente intelligibilis universali ; sic intelligentia nostra nullo ■V>do esset passiva sed principium omnium phaenomenorum. Sed tunc ■ullum mysterium remaneret pro nobis, et intelligentia nostra esset Blim i.sciens sicut intelligentia divina, quod est falsum (cf. I.a, q. 79, n. Intelligentia nostra per oppositionem ad intelligentiam divinam. Bon est ens intelligibile, fons omnis intelligibilitatis et realitatis, sed Bu. ive se habet ad ens).

'dc sufficienter defenditur directe et indirecte valor ontologicus ■'imarum notionum rationis (cf. infra solutionem obiectionum). Nunc Bivndum est de carum valore. transcendenti.

§ II. Defenditur valor transcendens primarum notionum ac principiorum rationis- — *Valor transcendens* dicitur ad cognoscendum non solum ens substantiale sub phaenomenis existens, sed ipsum Deum, primam causam transcendentem, exprimendum non tantum metaphorice vel *symbolice* sed *proprie.* Agnostici enim admittunt Deum cognosci posse symbolice, et formulas dogmaticas valorem metaphoricuni habere, ita ut haec propositio «Deus est sapiens» ve illa «Deus est Trinus» essent solum dictiones metaphoricae sicut ista: « Deus esi iratus ». Unde revera dogmata non exprimerent Deum ipsum sedi emotiones nostras relative ad Deum, sic Deus diceretur Pater, prout possumus habere fiduciam in eo sicut in Patre; propterea «dogmati retinenda esset tantummodo iuxta sensum practicum, id est tanquam norma praeceptiva agendi, non vero tanquam norma credendi» (Denzinger, 2026). Agendum esset erga lesum *ac si* esset Deus, sed non posset affirmari Christum revera Deum esse, imo nec Deum esse intelligentem aut liberum. Haec quaestio tractatur a S. Thoma I.a, q. 1 ; in duodecim articulis, et praesertim a. 3: Utrum aliqua nomina dicantur de Deo *proprie,* an omnia attribuantur ei *metaphorice.*

Sic definitus valor transcendens primarum notionum rationis defendi potest dupliciter. A. Directe et B. Indirecte, per reductionem ad absurdum.

A. *Directa defensio* quae etiam est demonstratio directa exponitur a S. Thoma I.a, q. 13, a. 2, a. 3, c. et ad I.m ; item I.al q. 4, a. 2 et 3 — de Potentia, q. 7, a. 5 ; I C. Gentes, c. 30, et lui hunc syllogismum reducitur.

Notiones perfectionum simpliciter simplicium et analogarum non sunt inhabiles ad exprimendum analogice sed *proprie* Ens perfcctissimum, et de facto illud sic exprimunt si mundus exigit Causam iniinitam has perfectiones habentem.

Atqui primae notiones entis, unius, veri, boni, causae efficienti, finis, sicut et notiones intellectus et voluntatis ac eorum proprietatum, ut sapientia, iustitia, misericordia, exprimunt perfectiones sinupliciter simplices et analogas.

Ergo hae primae notiones non sunt inhabiles ad exprimendum analogice sed *proprie* Ens perfectissimum, et de facto illud sic expiilmunt si mundus exigit causam infinitam, has perfectiones habenteiill

Aliis verbis : ergo hae notiones habent valorem trascendentem nl non solum valorem symbolicum, sunt quasi margaritae pretiosae s<·» adamantes nostrae rationis.

Haec demostratio fundatur in aristotelica et thomistica doctrine de analogia, quae essentialiter opponitur et symbolismo seu aequivΛ citati nominalistarum agnosticorum, et univocitati realismi immckHrati et pentheistici.[2]

1 Nunc enim supposito valore ontologico harum notionum, possumus earum vufl rem transcendentem demonstrare, afferendo medium demonstrativum.

2 Sicut realismus Aristotelis et S. Thomae iustum medium et culmen tenet mil realismum immoderatum Platonis ac pantheistarum, et nominalismum agnosticorui ata doctrina thomistica de analogia, quae est consequentia realismi moderati (ιιηiv<·ιΛ •existit fundament diter a parte rei), iustum medium et culmen tenet inter univin d

1' *Maior* huiusce demonstrationis explicatione indiget. Quid si iiificant termini ? — Perfectio simpliciter simplex ea est quae nullam imperfectionem importat in sua ratione formali1, quamvis modo imperfecto existât in creatura ; v. g. ens, sapientia, vita nul-l.i.m imperfectionem involvunt in sua ratione formali et tamen existunt iib>do finito in creatura. E contra perfectio secundum quid seu mixta imperfectionem involvit etiam in sua ratione formali, v. g. animalitas corporeitatem importans, et ratio seu intelligentia imperfecta quae discurrit seu transit de potentia ad actum, et non omnia statim com-|>i hensive intelligit, Perfectio vero simpliciter simplex, etiam partici-pata in creatis, est quid purum quasi vena lapidis admantini in terra.

Perfectio analoga dicitur per oppositum ad univocam et ad ea ipiae sunt aequivoca2 *Univoca* (graece συνώνυμα) sunt quorum nomen Commune est, et ratio per nomen significata *simpliciter eadem* ; sic imimal univoce dicitur de verme, de equo, de homine, nam in illis lrai io generica significata per nomen animal, scii, corpus vivens vita sensitiva, est simpliciter eadem, non obstante inaequalitate differen-tiarum specificarum quae sunt generi extrinsecae ; vernas enim habet .sensationem secundum rationem simpliciter eamdem ac homo. — *Ae-u/invoca* (graece ομώνυμα) sunt quorum nomen est commune, et ratio per nomen significata *totaliter seu ex omni parte diversa* unde aequi-voca in sola voce conveniunt, nulla est similitudo realis sed solum verbalis. Sic respectu nominis canis aequivoca sunt animal domesti-| um, piscis, constellatio quae quasi a casu eodem modo vocantur. — *Analoga* (quae vocantur ab Aristotele aequivoca non a casu, sed a wonsilio, vel similia secundum proportionem κχτ' αναλογίαν)3 sunt, iuxta S Phomam, quorum nomen commune est, ratio vero per nomen si-gnificata *simpliciter diversa* in illis4, *secundum quid tamen eadem,* id est per aliquam proportionem vel habitudinem. V. g. pulsus, aer, medi-tma, cibus et animal dicuntur sana analogice.

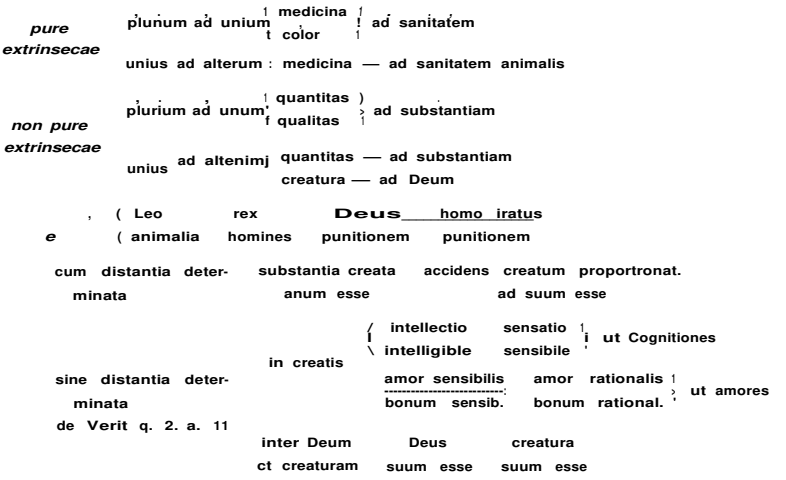
|ı·ıu entis quae ducit ad pantheismum, et aequivocitatem entis quae ducit ad agno-ii sinum nominalistarum. Hanc doctrinam analogiae longius explicavimus in libro *'lh son existence et sa nature,* p. 531-590, et *Revue Thomiste,* 1912-1913. «La valeur liinscendante et analogique des notions premières -, quatuor articuli.

l Addi potest ad perfectam definitionem perfectionis simpliciter simplicis: « quam il· re melius est cuilibet enti, quatenus est ens, quam non habere ». Sic relationes vin ie, etsi nullum imperfectionem involvant, non sunt perfectiones simpliciter sin-i' : secus, Pater, cui non convenit relatio filiationis, careret aliqua perfectione sim-ii· r simplici,. Pariter actus liber creandi in Deo non est perfectio simpliciter simplex. foANNES a S. Thoma, O. P., *Cursus Phil.,* Logica q. XIII. Gourin, *Logica* .n l. P., dis. II.

Aristoteles, *Categoriae* c. I, *Post. Anal.* l. II, c. 13 et 14. *Uletaph.* l. IV, c. 1, X c. i, .l. XII, c. 4, *Ethiq. Nie.* l. l, c. 6.

, | Sic v. g. *sensatio* et *intellectio* analogice dicuntur *cognitiones,* et in illis cognitio mi st simpliciter eadem, sed secundum quid eadem prout sensatio se habet ad sensi-li ut intellectio ad intelligibile : sic hae duae cognitiones etiam ut cognitiones sunt eipliciter diversae, et secundum quid eadem.

quidam scholastici ut *Scotistae* et *Snares* (Disp. Met., disp. II. sect, 2, η. 35) te-nu inaloga esse quorum nomen est commune et ratio significata per nemen *simpliciter il* ... secundum quid tamen diversa. Hoc rciicitur a thomistis nam *haec definitio ueri* .l u *etiam in univocis.* v g. in animalitate quae in homine et in verme est simpliciter «l· m, et secundum quid iliversn Unde *Scotiis* (in l, dist. III, q. | et 3 et dist, VIII,

Analogia est duplex, scii : *proportionis scu attributionis* (see. proportionem ad unuitl principale) et *proportionalitatis* (see. similitudinem proportionum)1.

Analogia proportionis seu attributionis sumitur see *proportionem* unius vel plu rium ad alterum principale et de se importat solum *attributionem seu denomination^! evtrinsccam* in inferioribus analogatis 2. *V.* g. medicina dicitur sana sicut et color animali· relative ad animalis sanitatem, cuius medicina est causa, color autem signum. l t notat S. Thomas 1, q. XIII, a. 2, quidam dixerunt medio aevo nomina quae absolu)#· et affirmative dicuntur de Deo, v. g. bonus, sapiens, imposita sunt ad significandum habitudinem eius ad creata, ut cum dicimus ; Deus est bonus, sit sensus : Deus SM causa bonitatis in rebus ». Fere similiter loquebatur Rabbi Moyses (Maimonides), ti| S. Thomas refert in eodem articulo et *de Potentia* q. 7, a. 5. Secundum hanc opium· nem Deus diceretur bonus secundum analogiam attributionis relative ad creatura· et solum denominatione extrinseca. Sed, ut ait S. Thomas, cur non diceretur : Deusi est corpus, cum sit causa corporum ? Rueret tota cognitio de Deo.

q. 3) defendit etiam univocitatem entis. Haec univocitas confutatur a *Caietano* in Latii, q. 13, a. 5 et in suo tractatu *de Analogia nominum* ·. Si revera ens esset univocum differentiae eius essent ei extrinsecae, et sic essent nihil, ex quo sequeretur pantheismufl creaturae distingui non possent ab ente divino. Amplius si perfectiones simplicil· simplices sunt univocae, distingui debent in Deo sicut in creatura, propterea Scot· admisit inter attributa divina distinctionem formalem realem, quae iuxta Thomists· non potest conciliari cum absoluta simplicitate essentiae divinae. Cf. opus nosti mu supra citatum « *Dieu, son existence et sa nature* », p. 568-590.

Quidam denique auctores eclectici, nolentes determinare quaenam metaphysi· generalis sit vera, thomistica vel scotistica aut suareziana, dicunt : analoga sunt quorfl nomen est commune, ratio vero significata per nomen *secundum quid eadem* et secnm/u· *quid diversa.* Sed non dicitur quid sit *simpliciter* haec ratio, et definitio debet dicM quid sit simpliciter res definita.

1 Cf. S. Thomam, de Veritate, q. 2, a. n, et Ioannes a S. Thoma, *Logica,* q. Xllli

2 Unde analogia attributionis vocatur a S. Thoma *analogia secundum intention! tan um et non secundum osse,* id est per denominationem extrinsecam, cfr. I, dist. fl q. 5, a. 2, ad 1, et *Quodl.* IX, a. 3.

Analogia attributionis quae sumitur secundum denominationem extrinsecam Iton excludit denominationem intrinsecam ; propterea quandoque existit *exclusive,* •4 *quandoque coniungilur* cum analogia proportionalitatis propriae, de qua loquemur llU a. Sic quantitas et qualitas dicuntur entia relative ad substantiam, quatenus sunt ■c< dentia substantiae et ab ea dependent, et tamen simul ens eis convenit intrinsece.

Analogia attributionis subdividitur ex parte materiae, in analogiam *plurium ad* «b *m superius,* vel *unius ad alterum.* Et iam manifestum est quod Deus et creatura mon possunt analogice convenire secundum habitudinem ad aliquid prius ; nam nihil prius est Deo secundum rei veritatem. Quidam immerito dixerunt, ut Rosmini, ens Iu genere esse quodammodo prius Deo et creatura (Denzinger, 1896 et 1897) ; non pokes! esse nisi prioritas logica secundum modum imperfectum cognitionis nostrae. · nihil prohibet creaturam dici ens secundum habitudinem ad Deum a quo ac-Hipit esse.

Analogia autem proportionalitatis sumitur non secundum proportionem unius vel plurium ad alterum principale, sed *secundum similitudinem proportionum quam* l/l *rsa inter se habent.* Unde analoga proportionalitatis definiuntur generaliter a thollnistis : «ea quorum nomen commune est, ratio vero vel essentia per nomen signillicata simpliciter quidem diversa, proportionaliter tamen eadem, id est secundum ■iniilitudinem proportionum ». Adest tamen semper principale analogatum, ut statim I videbimus.

Haec analogia proportionalitatis subdividitur in metaphoricam et propriam. Est "i taphorica, si analogum non est proprie et intrinsece nisi in uno, sic rex dicitur l proprie de rege hominum, metaphorice soium de leone respectu ferarum, secundum

rex _ leo
ühquam proportionalitatem ; ^miner- — animalia ' ita etiam pes tribuitur ProPrie lipubusdam animalibus, et metaphorice tantum loquimur de pede montis. Generaliter Ih olo.gi dicunt: quaedam nomina quae imperfectionem formaliter important dicuntur l solum metaphorice vel symbolice de Deo, ut cum Deus dicitur sol, vel ignis, ita etiam m laphoricé tantum dicitur quod Deus est iratus, quia ira formaliter est passio quae Ilion potest formaliter existere in Spiritu puro (cf. S. Thoinam, *de Veritate,* q. 2, a, n vi | *Potentia,* q. 7, a. 5). Iam ex hoc apparet error Maimonidis et agnosticorum monio lernorum, iuxta quos omnia nomina, quae de Deo dicuntur, metaphorice tantum l«"u symbolice dicuntur ; non distinguuntur inter perfectiones simpliciter simplices, ut lin itiam, et perfectiones mixtas, ut iram. Unde S. Thomas, *de Pot.,* loc. cit., ait con-IIra Maiinonidem ; « Mulla esset differentia inter hoc quod dicitur : Deus est sapiens ; lut Deus est iratus, vel Deus ignis est. Dicitur enim iratus quia operatur ad modum irati Illum punit : hoc enim homines irati facere consueverunt. Dicitur etiam ignis, quia opelliitur ad modum ignis, dum purgat, quod ignis suo modo facit».

Inalogia proportionalitatis propriae verificatur dum *commune analogicum invenitur nsece et proprie in diversisis analogalis, etsi sit modo perfectiori in principali analo-*
■'« ⁸ v. g. ens. sic dicitur de substantia et accidente, quia substantia se habet ad

■il· | Haec igitur analogia non constituitur per denominationem extrinsecam secundum
ℏi | udinom ad principale analogatum. Sed datur semper principale analogatum in quo
bn tius invenitur ratio au ilogica, et a quo derivatur in aliis. Plura enim non possunt
nliiinae analogice similia nisi pτ respectum ad unam causam, ut ostenditur in IV· via S.
bu> ad probandam vsintontiain Dei (1", q, 2, a. 3). Nam «quae sunt secundum
diversa non conventum Iu aliquod unum nisi por aliquam causam adunantem ipsa »

suum esse, sicut accidens ad suum esse, accidens intrinsece et proprie est ens quamvl· dependenter a substantia, sic inter substantiam et accidens datur simul analogia pro portionalitatis propriae et attributionis.

Haec autem analogia proportionalitatis propriae subdividitur saltem fnatérialité prout est vel non est distantia determinata inter analogata.

Si est *distantia determinata,* haec analogia existit simul cum analogia proportioni»! Datur inter substantiam creatam et suum accidens proportionatum, v. g. inter sub stantiam corpoream et accidens corporeum, inter substantiam creatam spiritualem H suum accidens spirituale proportionatum :

substantia creata accidens
suum esse suum esse

Tunc est distantia determinata sicut inter i et 2. Et, ut dicit S. Thomas *de Verti,* loc. cit., « Est impossibile aliquid per hunc modum analogiae dici de Deo et ℓreaturi quia nulla creatura habet talem habitudinem (seu determinatam distantiam) ad Deungi per quam possit divina perfectio determinari ». Hanc analogiam admittere inter Deum et creaturam supponeret veritatem Pantheismi Spinozae, secundum quem creatur»· sunt modi naturae divinae, vel emanationes eiusdem ordinis ac Deus.

Analogia proportionalitatis propriae *sine distantia determinata* verificatur iam ifl ordine creato. Sic sensatio et intellectio dicuntur analogice proprie congnitiones simi

sensatio intellectio
distantia determinata, quia s'cut intelligibile *ta amor sensitivus et atnqfl

spiritualis dicuntur analogice et proprie amores sine distantia determinata, quiit

amor sensitivus amor rationalis
bonum sensibile slcut bonum rationale.

Secundum ultimam analogiam proportionalitatis propriae, scii, sum distantia determinata, non videtur repugnare aliquid dici *intrinsece* ofi *proprie non solum metaphorice* de Deo et de creatura. Imo habet nj evidentia nostrae maioris, scilicet : notiones quae exprimunt perfectio· nes simpliciter simplices et analogas non sunt inhabiles ad expriment dum analogice sed proprie Ens perfectissimum.

Explicatis enim terminis istius propositionis, evidens est i' quo(notiones perfectionum simpliciter simplicium, quae scilicet *'nullam un perfectionem* involvunt in sua ratione formali, non repugnant exprimée saltem aliquomodo sed proprie Ens perfectissimum, quia *nihil repugnd Enti perfectissimo nisi ratione imperfectionis.*

2' Evidens est quod notiones quae exprimunt perfectiones simpli citer simplices et iam *analogas* in ordine creato, non sunt inhabild ad exprimendum Ens perfectissimum analogice et proprie, scili< u *secundum aliquam proportionalitatem non metaphoricam,* quia propul tionalitas, ut dictum est, non exigit determinatam distantiam (tij proportionalitas non mathematica sed metaphysica, fundata non i quantitate sed in ente).

I", q. 3, a. 7. Et quae participant unam eamdemque perfectionem analogicam, ■ habent illam a seipsis sed eam acceperunt a superiori causa. Multitudo enim non ni dit rationem unitatis, sed al. unitate provenit (I", q. n, a. I et 2).

Secunda pars autem maioris est : de facto hae notiones ita exprimunt Ens perfectissimum, si mundus *exigit* causam priman infinitam his perfectiones habentem. Hoc est evidens, et probata est haec exigentia in praecedenti thesi contra evolutionismum absolutum, nam vi principii causalitatis, cuius valorem ontologicum iam defendimus, mundus exigit causam primam incausatam, quae sit ens necessarium, supremum et perfectissimum, omnia gubernans, Ipsum esse subsistens,, sine ullo limite essentiae. Ex Ente autem per essentiam deducuntur omnes perfectiones simpliciter simplices (cf. I.am, q. 2, a. 3, q. 3, a. 4. q. 7, etc.). — Unde a priori, ex simplici analysi notionum perfectionum simpliciter simplicium et analogarum, manifestatur negative horum valor transcendens, scii, non repugnat has notiones exprimere Deum proprie ; et a posteriori hic valor positive nobis apparet, prout mundus causam primam perfectissimam exigit[1].

2' *Minor* autem nostrae demonstrationis est : primae notiones cutis, unius, veri, boni, causae efficientis, finis sicut notiones intellectus et voluntatis ac earun proprietatum ut sapientia, prudentia, iustitia, misericordia, exprimunt perfectiones simpliciter simplices et analogas.

Hoc probandum est primo pro ente, uno, vero, bono, abstrahendo ab applicatione harum notionum ad Deum, secus esset petitio principii.

Ens, iam in ordine finito, dicitur secundum analogiam proportionalitatis propriae de substantia creata et de accidente. Insuper ratio finalis entis nullam imperfectionem involvit, quia abstrahit ab omni materia, et ab omni limite generis et speciei (nam transcendit genera), ab omni modo finito. Ergo non repugnat hanc notionem exprimere Ens perfectissimum secundum analogiam proportionalitatis propriae sine distantia determinata. — Proinde sicut substantia finita se habet ad suum esse, ut sit *ens in se* existens : et accidens se habet ad suum esse, ut sit *ens in alio',* ita non repugnat quod Ens perfectissimum habeat ad suum esse ut dicatur *ens a se,* et etiam substantia[2].

Item dicendum est de *uno,* quod est ens indivisum, et de *vero* quod est ens conforme intellectui, et de *bono* quod est ens perfectum et appetibile. Iam enim in ordine finito, *bonum* dicitur secundum analogiam proportionalitatis propriae de bono materiali et de bono spirituali ; insuper nullam imperfectionem involvit in sua ratione formali, quia abstrahit a modo finito ; ergo non repugnat hanc notionem exprimere Ens perfectissimum, secundum analogiam proportionalitatis huiuspriae sine distantia determinata. — Unde sicut dicitur *bonus fructus,* inquantum perfectionem sibi convenientem, vel *bonus equus* propter analogiam perfectionem, vel *bonus actus moralis* propter perfectionem albatus ordinis, ita non repugnat quod Ens perfectissimum dicatur *bonum infinite.* Fructus est bonus physice, virtuosus est bonus mo-

[1] Propterea haec propositio « Deus est », iuxta S. Thomam, non est per se nota nobis, «I »os, sed indiget demonstrari a posteriori, etsi sit per se nota *quoc/d se,* cf. I.am q. 2, a. i.

[2] I.a q. j, a. 'i. ad i tn Ileus tamen non est in genere substantiae, nam substantia ipsum est in genere « «I «i». « ui competit esse in se, sed non est suum esse ; Deus autem «ni suum esse, ut esim limu.i elidi! genera.

raliter, Ens perfectissimum dicitur bonum absolute et infinite. Notion formali bonitatis quae, nullam imperfectionem involvit non repugna hic modus infinitus.

Item *causa efficiens* et *finis* nullam imperfectionem involvunt e sunt analogicae. Dicunt enim immediate ordinem ad ens prout sun rationes essendi extrinsecae entis causati. Propterea causare seu pr< ducere ens nullam imperfectionem involvit ; dum e contra calefacer formaliter non dicit ordinem ad ens sed ad particularem modalitatei' entis, scilicet ad calorem, proinde quod est formaliter calefactivum est quid limitatum. Agens vero ut agens nullum limitem importai

Amplius causa dicitur iam in ordine finito analogice de quatu<> causis, et in ordine causae efficientis dicitur analogice de causa prin cipali et de causa instrumentali, v. g. de artifice et de suo instrn mento. Unde sicut instrumentum se habet ad suum effectum ut dicatu causa in virtute alterius, et causa finita principalis se habet ad suui effectum limitatum, ut dicatur causa eius propria, ita non repugnn quod Ens perfectissimum se habeat ad aliquem effectum universali simum, scii, ad esse rerum in quantum est esse, et dicatur analogii et proprie causa, sed causa prima transcendens.

Item dicendum est de fine, qui nullam imperfectionem involvit i iam in ordine finito dicitur analogice de fine ultimo in aliquo gener et de finibus intermediis subordinatis.

Denique *cognitio* et *amor, intellectus* et *voluntas,* sunt perfectioni simpliciter simplices et analogicae ; nam intelligentia dicit immédiat ordinem ad ens, quod est eius obiectum formale adaequatum, ita vi luntas dicit immediate ordinem ad bonum ; ergo non sunt sec. su, rationes formales in aliquo genere, sed sunt' analogicae sicut ens t bonum '. Amplius, iam in ordine finito, cognitio dicitur secundin analogiam proportionalitatis propriae de sensatione et intellectioni· ergo, cum nullam imperfectionem involvat, non repugnat dici propi de Ente perfectissimo, ita ut scribi possit subsequens proportionalita·.

	sensus	intellectus creatus	intellectus increatuM
° '	sensibile	intelligibile creatum	intelligibile increatui

Item pro amore: amor sensitivus — amor rationalis = < amor increatus
bonum sensibile — bonum rationale = < bonum increatui

Unde scientia *proprie* dicitur de Deo et de homine. Sed in homii scientia, secundum suum *modum creatum* est in genere qualitatis, i specie habitus, et mensuratur a rebus ; hae autem imperfectiones n< pertinent ad *rationem formalem* scientiae, sicut imperfectiones lapi-l adamantini in terra ad adamantis naturam non pertinent. In Deo v<·

* Si igitur in nobis has perfectiones sunt in aliquo genere et in aliqua spi><| scilicet in genere qualitatis et in specie potentiae sue facultatis aut habitus, aut rationis, hoc est secuntum earum *modum creatum* non secundum earum *rationem* α *malem analogicam* ; v. *g.* Sapientia in nobis est haoilus, sed formaliter abstrahit .isto modo, et designat tantum cognitionem per altissim is causas, et hoc nullam impi tectionem involvit.

Lipientia non est habitus acquisitus, sed essentia divina, et non menaiii.itur a rebus sed est causa rerum (I.a q. 14, a. 8). Ita etiam amor ■lu itur *proprie* de Deo et de homine, attamen « voluntas nostra et amor Voster non est causa bonitatis rerum sed ab ea movetur sicut ab obiecto ... (Dum e contra) amor Dei est infundens et creans bonitatem Iu rebu » I.a q. 20, a. 2.

Sic directe demostratur valor transcendens primarum notionum l.itionis prout hae notiones exprimunt perfectiones simpliciter simplices |ı·ı analogas. Sic etiam probatur valor transcendens principiorum corfülativorum, scilicet principiorum contradictionis, identitatis, rationis iwsendi, substantiae.causalitatis efficientis et finalitatis, quorum virtute ascendimus ab ordine finito ad causam infinitam.

B. *Indirecta demonstratio caloris transcendentis priuianvni rationis notionum ac principiorum.* — Haec probatio Indirecta fit per reductionem ad absurdum. Etenim, negato valore Iran seendenti primarum notionum ac principiorum rationis, sequitur iltil ium de ipsa existentia Dei, Causae Primae. Si autem existentia jirimae causae dubia est, tunc principium causalitatis vertitur in duliiuin, nam si forsitan non existât prima causa, tunc forsitan aliquid hotest fieri sine causa, vel forte collectio omnium entium contingentium est sine causa. Si vero principium causalitatis sit dubium, idem iliundum est de principio contradictionis, quia tunc forsitan datar illiquid existens neque a se, neque ab alio, et proinde non distinctum h nihilo. Dubium autem de principio contradictionis est absurdum, | i iit absurdum est dubitare, ut dictum est, de oppositione inter lilhilum et ens ; ipsum dubium evanesceret, quia esset simul dubium ri non dubium seu certitudo ; homo non posset esse certus de suo ilubio, quia forte dubitaret et non dubitaret.

Conclusio. — Sic agnostici negantes valorem ontologicum et |T;ı escendentem primarum rationis notionum ac principiorum reducunl)n ad absurdum, Et valor ontologicus harum notionum directe ostenUtiir prout hae notiones exprimunt non sensibilia per se, id est phaefcomena, sed *intellegibilia per se* et sensibilia per accidens ; earum hut' m valor transcendens directe manifestatur prout hae notiones ■hpiimunt *perfectiones analogas nullam imperfectionem importantes.*

Proinde revelatio non est impossibilis, sed e contra, ut infra dil'lur, Deus potest ordinare notiones nostrae rationis et ex eis efformare ■|upositionem ad exprimendam analogice et proprie realitatem divi-IIIIII transcendentem. Valor autem transcendens notionum quibus llpiiinuntur mysteria stricte supernaturalia, ut Paternitas divina, Fi-lm io. Spiratio, non potest demonstrari ante revelalionem, sed post ■illationem defenditur contra negantes, et suadetur ista nomina non join iv in Deo imperfectionem.

§ 111. **Solvuntur obiectiones agnosticorum contra valorem ontolo· |liiuin et transcendent vm primarum rationis notionum ac. principiorum**

A. *Obiectiones contra earum valorem ontologicum.*

Hae obiectiones iam proponebantur ab antiquis sophistis et scepticis, ut a Protagora, et confutantur ab Aristotele *(Met.* l. IV) et a S. Thoma I.a q. 85, a. 2. Utrum species intelligibilis sit *quod* an *quo* intelligitur.

1.a *obi.* Nihil cognoscitur nisi secundum quod est in cognoscente. Atqui aliquid extramentale non potest esse in cognoscente. Ergo aliquid extramentale non potest esse id quod cognoscitur.

Resp. : Distinguo maiorem : Nihil cognoscitur nisi secundum quod est in cognoscente, sive per se, sive per similitudinem repraesentativam sui, concedo ; per se tantum, nego. Contradistinguo minorem ; aliquid extramentale non potest esse in cognoscente, per se, concedo ; per similitudinem repraesentativam sui, nego. Nego consequens et consequentiam.

2.a *Instantia;* Atqui tunc id quod cognoscitur est similitudo repraesentativa mea, non res extramentalis, ergo remanet difficultas.

Prob. : Cognitum in actu est in intelligente, quia est ipse intellectus in actu. Aliquid quod est in intellectu est solum similitudo obiecti. Ergo cognitum in actu est solum similitudo obiecti et non res extramentalis.

Resp. : Dist. mai. : cognitum in actu est in intelligente, secundum suum *esse reproA sentativum* vel intentionale, concedo ; secundum suum *esse physicum,* nego. Contt· distinguo minorem : id quod est in intellectu est solum similitudo obiecti, secundu· esso physicum .concedo ; secundum esse intentionale, nego. Ergo nego consequens et consequentiam. Explico : esse intentionale seu repraesentativum est essentialiter relativum ad esse rei, et propterea idea repraesentativa non prius cognoscitur, sed est id *quo* cognoscitur obiectum extramentale ; aliis verbis idea non est repraesentatio B se clausa, sicut pictura aut statua, sed essentialiter aperta, ut ita dicam, et statim refert intellectum ad rem, ita ut ipsa idea non possit cognosci nisi per reflexionem ρ'A intellectionem directam.

*i.*a *instantia* : Saltem idea expressa seu verbum mentis est quod cognoscitur. Ergo remanet difficultas.

Prob. : Non cognoscimus rem extramentalem nisi in verbo interno. Atqui verbum istud non se habet ut quo, sed ut terminum cognitionis. Ergo res extramentalis est terminus seu quod cognoscitur.

Resp. : Concedo maiorem. Distinguo minorem : Verbum est terminus ut *id in* quod cognoscitur res, concedo ; ut *id quod* cognoscitur, nego. Distinguo conclusionem extramentalis non est terminus, ut id in quo, concedo ; ut id quod cognoscitur, nego. Explico : Verbum mentis est expressio rei intelligibilis, et ut expressio est essentialiter relativum seu intentionale ad id quod exprimitur : unde intellectio secundum suum esse physicum vel entitativum (id est ut accidens immanens animae) terminatur verbo, sed secundum suum esse intentionale et proprie ut intellectio terminatur rem intellectam. Hoc ei convenit prout est quid spirituale et essentialiter ad ordinatum, cf. S. Thomam, *de Veritate,* q. 2, a. 2: « haec est perfectio cognoscentis in quantum est cognoscens ; quia secundum hoc a cognoscente aliquid cognoscitur quod ipsum cognitum aliquo modo est apud cognoscentem, et ideo in III de Anim. (com. 15) dicitur, animam esse quodammodo omnia, quia nata est omnia cognoscere

* Tta idealista E. Le Roy « *Doqme et critique* » et *Revue de Met. et de Morale,* let *ityrq,* p. 488, 495 ; « un dehors, un au-delà de la pensée est par définition Ibfl ment impensable ».

mere. Et secundum hunc modum possibile est ut in una re totius universi perfectio eximat ».

Unde idealismus subiectivum qui concepit ideam ut quid clausum, ut picturam quamdam, habet notionem quasi quantitativam et materialem ideae, non vero noliunem qualitativam et spiritualem. Sub isto aspectu idealismus non trascendit conii ptiones spatiales materialistanim. Spiritus autem ut spiritus spatium transcendit.

4.a *Instantia* : Atqui valor repraesentativus ideae remanet dubius.

Prob. : Ad cognoscendum valorem repraesentativum ideae oporteret eam comparare cum re ipsa. Atqui haec comparatio est impossibilis, nam non possumus cognollcere rem ipsam nisi per ideam. Ergo valor ideae remanet dubius.

Resp. : Distinguo maiorem, si idea esset *id quod* cognoscitur ut pictura vel staMn.i. concedo; si idea est essentialiter *relativa ad rem,* nego. Transeat minor. Distinguo conclusionem eodem modo (cf. S. Thomam, *de Veritate,* q. 1, a. 9). « Veritas i-.t in intellectu sicut consequens actum intellectus, et sicut cognita per intellectum ; i. *equitur* namque intellectus operationem, secundum quod iudicium intellectus est ii· e secundum quod est : *cognoscitur* autem ab intelectu secundum quod intellectus Bi llcctitur supra actum suum, non solum secundum quod cognoscit actum suum, sed miundum quod cognoscit proportionem eius ad rem ; quod quidem cognosci non liotcst nisi cognita natura ipsius actus; quae cognosci non potest, nisi cognoscatur lli.it ura principii activi, quod est ipse intellectus, in cuius natura est ut rebus conforhiittur». Idlest natura intellectionis et intellectus est essentialiter relativa ad ens inii llii'ibile.

5.a *Inst.,* Atqui idea non repreaesentat obiectum extramentale ut est in se ; ergo [Innanet diffic. Prob. ; Idea est formaliter universalis. Atqui res extramentalis est sin■iil.iris. Ergo idea non repraesentat rem ut est in se.

Resp. : Distinguo maiorem : idea est formaliser universalis *quoad modum repraeffniandi,* concedo ; *quoad naturam repraesentatam,* nego. Contradistinguo minorem : [Ali|ui res extramentalis est singularis, quoad modum essendi, concedo; quoad suam ■dturam, nego. Ergo idea repraesentat naturam rei quamvis non repraesentet modum •un .darem huiusce rei. Cf. I.am, q. 85, a. 2 ad 2. «Ipsa natura, cui accidit vel intellitivel abstrahi, vel intentio universalitatis, non est nisi in singularibus, Sed hoc l|>.... quod est intelligi, vel abstrahi, vel intentio universalitatis est in intellectu », Mi«i is universalitatis accidit huic naturale in intellectu et non impedit obiectivitatem Um utellectu non intelligit naturam v. g, lapidis ut *separatam* sed *separation* a conBlliiuiibus individuantibus. Ita visus videt colorem pomi sine odore et tamen in pomo nlm non est sine odore1.

a *Inst.* : Notiones rationis exprimunt in universali id solum quod percipitur a Mu in singulari. Atqui sensus non percipit in singulari nisi phaenomena. Ergo no-|l"i rationis exprimunt solum phaenomena in universali, sed carent valore onto-

l | S. Thomas, *de Ente et Essentia,* c. 4. « *Natura* vel essentia potest considerari triMli n : 1' *absolute,* et hoc modo nihil est verum de ea dicere nisi quod conveniat sibi M m Ium suam definitionem ; 2' *prout est in individuis,* modo singulari ; 3" *prout est* Mi. *tu,* modo abstracto et universali.

I i- Ideo si quaeratur utrum ista *natura absoluta considerata* (v. g. humanitas) possit Mi *na* vel *plures,* neutrum concedendum est, quia utrumque est extra intellectum Mi li'linitioncm) humanitati», et utrumque potest sibi accidere». Multiplicatur in Ml· luis, et considi i ut ut' ub intellectu ut quid unum aptum inesse multis.

I ll.iec est profutidhuiituu solutio problematis de universalibus.

Resp. : Dist. mai. : Notiones rationis exprimunt in universali id solum quod percipitur a sensu in singulari, ut *sensibile sive per se,* sive *per accidens.* concedo ; ut sensibile per se tantum, nego. Contradist. min. : Atqui sensus non percipit nisi phaenomena, ut sensibile per se, concedo ; ut sensibile per accidens, nego. Percipitur non solum phaenomenon coloris, sed coloratum, quod cognoscitur ut est coloratum a visu, ut est substantia et ens ab intellectu.

7.a *Inst.* : Valor ontologicus primarum notionum ac principiorum rationis fundatur valore sensationis, Atqui valor sensationis non est metaphysice certus sed solum physice Ergo valor ontologicus primarum notionum rationis non est metaphysice certus

Resp. : Dist. mai : Valor ontologicus primarum notionum ac principiorum rationis fundatur in valore sensationis, *formaliter et intrinsece,* nego ; *materialiter et* concedo. Transeat minor. Contradistinguo conclusionem : valor ontologicus primarum notionum ac principiorum rationis non est metaphysice certus, si fundatur formaliter et intrinsece in sensatione, concedo ; si fundatur in sensatione materialiter solum extrinsece, nego. — Explico : valor ontologicus sicut et necessitas primorum principiorum evidens est, evidentia non sensibili sed intellectuali, sub lumine non solis sed intellectus; sed praesupponit sensationem ex qua acquiruntur notiones. Haec certitudo metaphysica altior est quam certitudo physica sensationis, imo valor sensationis sine circulo vitioso defenditur per principia rationis, et sic fit saltem extrinsece metaphysice certus. V. g. sensatio nullius sensati esset violatio principii contradictionis facultas sensitiva non ordinata ad aliquid sentiendum esset violatio principii finalitatis, sensitio non causata ab obiecto sensato esset violatio principii causalitatis ; proptcrea diximus; transeat minor, nam valor sensationis est extrinsece metaphysice certus, non set secundum resolutionem ad principia metaphysica. — Sic causae ad invicem sunt causae in diverso genere, sine circulo vitioso (cf. S. Thomam I.a q. 84, a. 6. fine corp. ad I.m) ; « non potest dici quod sensibilis cognitio sit totalis et perfecta causa intellectualis cognitionis, sed magis quodammodo est materia causae . . . Requiritur enim lumen intellectus agentis, per quod immutabiliter veritatem in rebus mutabilibus Ctfl gnoscamus, et discernamus ipsas res a similitudinibus rerum ». Item *in de Trinit. lii,* q. 3, a. t ad 4 fine : « cognitio principiorum accipitur a sensu, et tamen lunu-ii quo principia cognoscuntur est innatum ; ita fides est ex auditu, et tamen habitus fidei est infusus». Item *de Verit.,* q. XI, a. 1. « Huiusmodi rationis luminen, quo principia prima sunt nobis nota, est nobis a Deo inditum, quasi quaedam similitudo ifl creatae veritatis in nobis resultantis. Unde, cum omnis doctrina humana efficaciam habere non possit nisi ex virtute illius luminis, constat, quod solus Deus est qui interim et principaliter docet, sicut natura interius etiam principaliter sanat ». Item I.a, q. fl a. 5 et Post Anal. II, lect. 20.

8.a Attamen agnosticismus non est absurdus. — Etenim absurdum cogitari heqtlM atqui agnosticismus cogitatur. Ergo non est absurdus.

Resp. : Dist. mai. : Absurdum cogitari nequit, prout immediate et evidentissiim contradictionem implicat, ut circulus quadratus, concedo ; secus, nego. Cum i-n|i contradictio non sit ita evidens, mens potest sophistice vel ex inadvertentia in iiuw propositione impossibilia componere, saltem quoad verba. Et obiectiones sophista| ufl frequenter sunt solum ludus verborum, in illis verificatur nominalismus radicatis : verba speciose disposita cum quadam veritatis apparentia, praetereaque nihil. Cf. 1'1 tonem, dialogo » Sophista » ; obiectum sophisticae non est ens, sed non ens.

9.a Saltem agnosticismus non potest reduci ad absurdum. Etenim hanc reelin'|fl praesupponiret valorem principii contradictionis. Atqui agnostiemi ile lio< valore ituitat. Ergo non potest ad absurdum reduci.

Resp. : Dist. mai. Haec reductio praesupponeret *valorem logicum* principi icontra- il. tionis, concedo; *valorem realem,* nego saltem in casu ad hominem. Contradistinguo m norem : agnosticus dubitat de valore reali principii contradictionis, transeat (fingit nim dubitare) ; de valore eius logico subiectivo, nego. Sic reducitur ad absurdum prout, ■ti.im secundum considerationem subjectivam, ut dictum est, apparet quadruplex abmirditas : quoad obiectum intellectionis directae, quoad ideam, quoad intellectionem •t intellegentiam. Idea non relativa ad intelligibile esset idea nihil, seu idea et non idea, 1110 agnosticus vult saltem suam cogitationem affirmare, et de illa deberet dubitare <li ndo : forte simul cogito et non cogito ; sic reduceretur sicut Cratyllus ad silentium ni.solutum, ut planta .*

B. *Obiectiones contra valorem transcendentem primarum notionum ac rinclpiorum rationis i.**

i.a *obi.* : Valor trascendens notionum magis universalium illegitime fundatur in v.dore transcendenti notionis minus universalis. Atqui valor trascendens notionum •ntis, unius, bcni etc. fundaretur in valore transcendenti notionis causae, quae est iimus universalis. Ergo valor transcendens notionum magis universalium caret legi- 11110 fundamento. — Aliis verbis, non potest dici quod Deus est, vel est ens, nisi quia I\ us requiritur ut causa prima : sed valor transcendens notionis causae praesupponit i.dorem transcendentem notionis entis et non converso3.

Resp. : Dist. maior. : Valor transcendens notionum magis universalium illegitime Ini.datur in valore transcendenti notionis minus universalis: *quoad se* et quoad *non* l. *ugnantiam* attributionis, concedo : *quoad nos,* et quoad *attributionem actualem,* nego, luimnodo notio minus universalis sit essentialiter *relativa,* ut notio *causar,* et permit- l ascendere a posteriori a cognitione mundi ad cognitionem primae causae. Unde iradistinguo minorem eodem modo.

Explico : *quoad se* valor transcendens notionis entis est prior valore transcendenti imtionis causae, non vero quoad nos. Propterea S. 'I hornas dicit i.a q. 2, a. l :) haec pu .positio, Deus est, quantum *in se* est. per se nota est, quia praedicatum est idem l inn subiecto : Deus enim est suum esse. Sed quia non scimus de Deo quid est, non est n /'is per se nota, sed indiget demonstrari per ea, quae sunt magis nota quoad nos, et Iliums nota quoad naturam, scilicet per effectus».

Praeterea, quoad *non repugnantiam attributionis,* valor transcendens notionis entis |h -, etiam nobis, apparet quam valor transcendens notionis causae, ex hoc nempe i|ii ' l ens est perfectio simpliciter simplex et analoga : proinde causare seu producere i'ti est etiam analogum et nullam imperfectionem involvit. — Si vero agitur *de au butione actuali* harum perfectionum Deo, tunc, haec actualis attributio quoad nos Inudatur in hoc quod mundus exigit causam primam, has perfectiones habentem I | notio causae prout est relativa et non absoluta permittit ascendere a cognitione muni- ili id cognistioncm primae causae. Imo mundum exigit causam primam vi principii l .m alitatis, quod fundatur in principio contradictionis seu identitatis et ultimo in no- li . entis, quae primatum semper retinet.

l Cf. Ar ist o t e l em, *Metaph.,* l. IV, c. l et 5.

Quoad solutionem harum obiectionum, expositionem antinominarum, et comparali· m solutionis thornisticae cum solutionibus scotistica et suareziana, cl. quae dial· us in libro: *Dieu, son existence et sa nature,* 1915 p. 215, 22<>, p. 515-590.

Haec obiectin ugiiustlcoriim exponitur, *Revue de la Métaphysique cl de la Morale,* l l i, p. 2 |i, M I If nr K 11. *Immymc et Rolvonymc ».*

2.a *Instantia:* Atqui causalitas non legitime tribuitur Deo, ut explicatur in 4,l antinomia Kantii. — Etenim Deus requiritur ut causa prima absolute immutabili- Atqui causa immobilis, quae sine novitate actionis produceret novis effectus, est ineo gitabilis. Ergo causalitas divina non potest concipi.

Resp. : Concedo maiorem. Distinguo minorem : causa immobilis etc. est incogiln· bilis, *quoad rationem lormalem causae,* nego ; *quoad modum divinum causandi,* sub· distinguo ı modus iste divinus non potest *positive* cognosci ex creaturis, concedo ; non potest cognosci *negative* et *relative,* nego. Distinguo conclusionem eodem modo. Propter imperfectionem huiusce cognitionis causalitas divina remanet mysterium naturale, sed sine contradictione haec causalitas cognoscitur negative (causa incausata, non pr.-ui·· mota) et relative (causalitas eminens, supra tempus quod producitur ab ea sicut et mo I tus tempore mensuratus) *C. Gentes,* II, c. 35.

3.a *Instantia:* Etsi notio causae sit sufficiens fundamentum ad attribuendum Deoi perfectiones simpliciter simplices, hae perfectiones tamen secundum se considerata#· non videntur Deo convenire.

Etenim non est proportio finiti ad infinitum intrinsece consideratum. Atqui sin· hac proportione perfectiones creaturarum non possunt attribui Deo analogice et forma * liter. Ergo haec attributio analogica et formalis est impossibilis.

Resp. : Dist. mai : finiti ad infinitum *non est proportio proprie dicta et quanlSn- tina* concedo ; non est proportio in sensu *proportionalitatis,* nego. Contradistingim minorem eodem modo : Explico : Revera est proportionalitas sufficiens inter habitu dinem sensus ad sensibile et intellectus ad intelligibile, ut sensatio et intellectio di- cantur analogice sed proprie et formaliter cognitiones, ita etiam ut intellectio et coi gnitio tribuantur Deo formaliter. Similiter ens dicitur quod se habet ad esse, sive in alio (accidens), sive in se (substantia), sive a se (Deus). Cf. *de Veritate,* q. 23, a, 7 ad 9. En igitur *proportionalitas non quidem mathematica* seu quantitati va, *sed ontologica* icu *metaphysica.*

4.a *Inst.* : Sed ut cognitio propria et non metaphorica oriatur ex aliqua proportio nalitate, saltem tria membra eius debent esse praecognita ad inferendum quartum meiiu brum. Atqui in praedicta proportionalitate inter Deum et creaturas, duo membra remanent ignota. Ergo nullla cognitio propria oritur ex hac proportionalitate

Resp. : Dist. mai : tria membra debent esse mediate vel immediate cognita, corn cedo ; tria debent esse immediate cognita, nego. Distinguo minorem : in praedicta proi portionalitate duo membra creata sunt *immediate* cognita et tertium est *mediale* cognli tum, concedo ; remanent duo membra ignota, nego. Ergo nego conseq. et c.onseq. l

Explico: in hac proportionalitate: causa I.a — ens contingens suum esse ı causa Pr'llll se habet ad suum esse, sicut ens contingens ad suum esse, sunt duo membra creiitj immediate nota, tertium membrum scilicet causa i.a cognoscitur mediate prout mini-l dus exigit causam, et infertur quartum membrum (esse divinum) secundum simili·· tudinem analogicam entis,quia ens est quod se habet ad esse, sive habet esse ab alii·,· sive a se. Hoc quartum membrum cognoscitur *positive* prout analogice convenit cum cii-itS turis, *negative* et *relative* quoad modum suum proprie divinum.

5.a *Instantia* : Tunc notio entis est notio alicuius relationis, seu habitudinis esse ; ex quo sequitur relativismus, nam si prima notio est relativa, nulla datur gnitio absoluta.

l Ita arguerunt plures modernistae. Cf. Le Roy, *Dogme el Critique* (Index: Ann J logique).

Resp. : Notio entis non est notio alicuius relationis accidentalis, ut paternitas ». l rdiatio, sed ens importat *relationem essentialem* (seu transcendentalem) ad esse; I..... terea ens est, non habitudo ad esse, sed id quod se habet ad esse, id cuius actus «l sse, prout essentia eius essentialiter ordinatur ad esse, sive habeat esse ab alio, a se, tunc est ipsum esse. Omne ens contingens habet essentiam distinctam ab ens a se est sua essentia ipsum esse. Ita intelligentia non est mera relatio, sed quid »< t ivum ad ens intelligibile.

6. *Inst.* : Attamen quae sunt in aliquo genere sunt univoca et non analoga. Atqui lut lligentia et voluntas sunt in genere qualitatis. ut facultates. Ergo non sunt ana- l"r ae notiones, nec proinde analogice Deo conveniunt.

Resp. : Dist mai : quae secundum suam *ralione» formalem sunt* in genere, sunt uni- tv«>< l concedo ; quae secundum suum *modum creatum* tantum sunt in genere, sunt uni- lvoi i. nego. Contr. min. : intelligentia et voluntas, sunt in genere secundum suum mo- creatum, concedo ; secundum suam rationem formalem, nego.

7.a *Inst.* : Nequidem datur proportionalitas inter Deum et creaturam. Etenim mi is differt Deus a creatura quam creatura a nihilo. Atqui inter creaturam et nihi- non est analogia proportionalitatis. Ergo a fortiori inter Deum et creaturam non r·· l inalogia proportionalitatis.

Resp. : Dist. mai. : magis differt Deus a creatura quam creatura a nihilo, *quoad* m l *him essendi,* concedo ; *quoad rationem formalem entis,* nego. Concedo minorem. Di- klmguo conclusionem : inter Deum et creaturam non est analogia quoad medum finitum »l modum infinitum, concedo ; quoad rationem formalem entis, nego. Nam ens potest bxistere diversimode, modo finito et modo infinito (cf. de Potentia, q. 3, a. 4 ad 2). II >terea dicitur in IV Cone. I.ateran., Denz., 432 : u inter creatorem et creatu- «mi non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo no- (inula ».

8.a *Inst.* : Tunc ratio entis esset prior Deo. Atqui nihil est prius Deo, Ergo falsa iii responsio.

Resp. : Dist. mai. : ratio entis est prior Deo *secundum modum nostrum concipiendi* (*:ice* concedo; *secundum rei veritatem,* nego. Intelligentia nostra, quae conceptus ■lisirahit a sensibus, prius cognoscit ens abstractum et analogum, antequam cognoscat Hp.mn esse subsistens. Et dum cognoscimus Ipsum esse subsistens, illud nobis apparet ni ipsa plenitudo essendi, causa omnium entium, et proinde est realiter prius ente ml· ructo a rebus sensibilibus.

o.a *Inst.* : Attamen peifectiones simpliciter simplices non possunt simul esse ana- l|in:i' e et formaliter in Deo, sed solum virtualiter, ut in eo est corporeitas vel ani- Ihinlitas.

Etenim perfectiones diversae quarum ratiores formales distinguuntur non pos- kiliu identificari, quin destruantur. Atqui diversae perfectiones divinae debent iden- llilii >ri lormaliter in Deitate, secus ponitur in Deo distinctio formalis actualis quae kipl unitur summae simplicitati Deitatis. Ergo hae diversae perfectiones non possunt ■ analogice et formaliter in Deo sed solum virtualiter, ut corporeitas vel anima- tu Proinde Deus est solum metaphorice cognoscibilis.

i *Responsio* : distinguo maiorem : non possunt identificari *re et ratione* quin de- ■Imantiir, transeat, ssd possunt identificari *re et non ratione.* Contradistinguo minorem Lodem modo.

Explico : *Deitas* propter suam eminentiam est *virtualiter multiplex,* unde praebet ■mi *lamentum real·'* distinctioni virtuali attributorum. Haec distinctio non est actualis- ■ll' idis. id est non e.i.ilt aille considerationem mentis, ut vult Scotiis. sed fundatur

in re. Et hoc sufficit ad dicendum : v. g. Deus punit per iustitiam et non per miscil cordiam. nam res in se unica sed virtualiter multiplex aequivalet pluribus.

Instant tamen agnostici : Ex hoc quod Deitas est virtualiter multiplex, sequilHI solum quod in ea intelligentia et voluntas sint *virtualiter,* non vero formaliter, sien·, in,Deo virtualiter est animalitas aut,corporeitas, seu sicut colores sunt virtualiter A non formaliter in luce. Unde remanet obiectio.

Ad solutionem huiusce instantiae datur secunda responsio, que insistit in eminui tia Deitatis.

2.a *Responsio* : Dist. maiorem : perfectiones diversae etc,, non possunt identifie α|K in ratione formali *eiusdem ordinis,* quin destruantur, concedo; in ratione formali rt| *tiaris ordinis,* nego. Contradistinguo minorem : Atqui debent identificari in Deitati^, quae est ratio formalis eiusdem ordinis, nego ; altioris ordinis, concedo. Nego conttfl quens et consequentiam.

Deitas enim est altior ente, uno, bono, intelligentia, amore, etc. sic « omnes remitg perfectiones, quae sunt in rebus creatis divisim et multipliciter, in Deo praeexisti)ni unite et simpliciter» I.a q. 13, a. 5. Etenim esse, vivere, intelligere possunt partii Γ pari naturaliter a lapidibus, plantis, hominibus. E contra *Dei as* ut sic, seu vita Ili®, intima non participatur nisi supernaturaliter per gratiam. Propterea dicitur : obiecttini Theologicae naturalis est Deus *sub ratione entis,* seu ut auctor naturae ; obiectum vem Theologicae supernaturalis est Deus *sub ratione Deitatis,* seu ut auctor gratiae et glii' riae.

Quoad hoc Caietanus dicit in I.am q. 39, a. 1, η. VII et VIII ad illustratione!· vitae intimae Dei seu Trinitatis: «in ordine formali, seu rationum formalivm sictifl· dum se, non quoad nos loquendo, est in Deo unica ratio formalis, non pure absolut i nec pure respectiva, non pure communicabitis, nec pure incommunicabilis, sed enu nentissime et *formaliter* continens quidquid absolutae perfectionis est et quidquid Tibi nitas respectiva exigit . . . Fallimur autem, ab absolutis et respectivis ad Deum pim 'cedendo, eo quod distinctionem inter absolutum et respectivum quasi priorem reiflll divina imaginamur ... Et tamen est totum oppositum. Quoniam *res divina prior ente* et omnibus differentiis eius, est enim *super ens,* et *super unum,* etc. ».

Semper quae sunt divisim in inferioribus inveniuntur unite in superioribus, v. fl in una et simplici sensatione visus mirabiliter coadunantur omnes res alicuius regioni» uno conspectu visibiles.

io.a *Tnsl.* Sed perfectiones, quarum rationes formales distinguuntur a ration· formali altiori Deitatis, nequidem in illa identificari possunt, quin destruantur. Atqu iuxta praedictam responsionem identificatur in Deitate, ergo destruuntur sicut colu· res in luce propter nimiam perfectionem lucis.

Resp. : Dist. mai : si /iae *perfectiones ex propriis postulant identificari dum puti^ cantur ab omni potentialitatc,* nego ; secus, concedo. Contradistiguo minorem eodi· modo, et nego consequens et consequentiam.

Explico: perfectiones simpliciter Simplices, dum purificantur ab omni potent iuli tate, postulant ex propriis identificari inter se in Deitate, ergo nqn destruunt lll Il hac identificatione, quia nulla realitas ex propriis tendit ad suam propriam destiti lKl nem ; *imo hae perfectiones non existunt in statu purissimo nisi in hac identificatmli* Analogia huiusce identificationis habetur in sanctitate creata quae est, sicut grutl participatio divinae naturae, nam in sanctitate uniuntur virtutes maxime divcrMl et in hac unione hae virtutes non minuuntur sed maxime roborantur ; sic in Chii· moriente in cruce sunt simul profundissima humilitas et altiinnui mniestas, iiiuil fortitudo et suprema mansuetudo, perfectissima iiiiinnii a iim miliis , | <-x<<‖cn·

ma charitas ac misericordia. Misericordia et Veritas obviaverunt sibi. Tustitia et p.ix osculatae sunt ». Haec est sublimis harmonia crucis, manifestatio conciliationis dinarum perfectionum.

Hae divinae perfectiones ex propriis postulant identificari, dum ab omni potenilitate purificantur. Haec identificatio facile ostenditur pro perfectionibus, quae in ■aturis distinctae sunt *ex sola potentialilate,* ut intelligentia et intellectio ; nequidem irtualiter in Deo distinguuntur * Ex hoc autem sequitur quod etiam aliae perfectiones, quae in creaturis distinctae sunt *ex sua ratione formali* (ut intelligentia et voluntas), postulant identificari in Actu puro, in quo sunt in statu purissimo. Cf., quoad hoc, opus nostrum *Dieu, son existence et sa natur',* p. 565, et in praesenti opere, schema quod invenitur cap. XT, a. 1, § 2.

Unde essentia, esse, intelligentia, intellectio, et essentia intellecta seu veritas ι· ima non distinguuntur virtualiter in Deo (I.a q. 14, a. 4). Item inter se non virtualiter distinguuntur essentia divina, esse, voluntas, amor necessarius bonitatis infinitae.

Sed intellectio et voluntas virtualiter distinguuntur inter se, et in intellectione tualiter distinguuntur relative ad creaturas scientia simplicis intelligentiac, scientia visioms, provedentia ; et similiter in amore, amor necessarius, amor liber creaturarum misericordia et iustitia. Hae tamen omnes perfectiones identificantur in Deitate, et n illa remanent formaliter, imo in statu purissimo, sed *modus divinus huiusce identif-* | *nlionis est pro nobis absconditus,* et non potest naturaliter cognosci nisi negative et | .tive, ut quid indivisum et eminens. Hoc est *supremum mysterium naturale,* concludimus enim naturaliter perfectiones divinas identificari in Deo, sed modus intimus | us identificationis nos abdite latet. Et quia supremum infimi attingit infimum sup ini, hoc supremum mysterium naturale coniungitur quodammodo cum mysteriis supernaturalibus in Deitate, ut dicetur in capite XI 2.

l Ioannes a S. 'I Homa in Earn q. XIV, disp.. XVI, a. 2 Solv. argumenta n. 19, 28, J3. Billuart in I.am diss. II, a. I, diss. V, a. 1, dico. 2°. — Cf. Thoma-m I' q. 25, a. t, ad 3.

Ratio est quia si in Deo esse et essentia, vel etiam essentia, intelligentia et intelh lio virtualiter distinguerentur, tunc *in Deo aliquid conciperetur ut potentiate cun lun ento in re.* Atqui cum Deus sit in summo actualitatis in omni ordine non potest con iipi cum fundamento in re in potentia ad esse, sive ad operari, sive ad aliquid aliud.

Vttamen admitti potest inter has perfectiones divinas *distinctio virtualis extrinseca,* Un ie scilicet habet fundamentum non in Deo sed in creaturis, prout actus purus in se |>i u bet id quod in creatis pertinet ad potentiam et ad actum.

2 Pseudoantinomiae particulares solvuntur in tractatu de Deo uno, in quo defenditur et quodammodo explicatur conciliatio perfectionum divinarum in particulari.

) *Cognitio* divina et summa simplicitas conciliantur prout subjectum cognosci**tr** m et obiectum cognitum non distinguuntur in creatis nisi ratione potentialitatisjilijusque. Cf. I.am q. 14, a. 2 et 4. Sic confutatur obiectio Fichtei et Spencgj^: conii. | itia divina supponeret dualitatem, quae simplicitati divinae opponitur.

) *Vita* intellectualis et amoris non opponitur summae immutabilitati, nam hacc jlninobilitas non est immobilitas inertiae, sed immobilitas perfectionis, plenitudinis esBlTll.li quae essentialiter habet quidquid habere potest ; e contra motus in vita est imper-!.. ... progressus supponit enim privationem boni ad quod tendimus. (Is q. 18). Summa vu . st in quieta contemplatione infinitae veritatis. Quies non est privatio motus, sed »ni motum est possessio beni seu béatitude l" 26.

' *c] Actus liber* non est quid contingens in Deo, sed est amor necessarius Dei Iu. habet habitudinem non necessariam ad res creatas, I *C. Gentes,* 82 : - Voluntas Diu uno et eodem actu vult se et alia, sed habitudo eius ad se est necessaria et naliii . habitudo eius ad alia est secundum convenientiam quamdam . . . voluntariam ». pt | i° 10, a. 3 ad | Item *beneplacitum* Dei est simul omnino liberum et convenienti» mum pro Enti secundum indicium Sapientiae (Cf. Caixtanum in I.am q. 19,

Sic sufficienter confutatur agnosticismus negans valorem ontologicum et transcin dentem primarum rationis notionum ac principiorum, ac proinde reficiens possibilitatem divinae Revelationis. Saltem indirecte solvuntur pseudo-antinomiae quae nolui obiiciuntur ab agnosticis, remanet mysterium sine contradictione. E *contra* agnos/l· *cismus ducit ad insolubile antinomias* scilicet : forte non existit Deus, prima causa,! proinde forte principium causalitatis et etiam principium contradictionis sunt falsa,I forte Deus est simul causa et effectus, medium et finis ultimus caro et spiritus, finitu l •et infinitus, optimus et perversus ; nulla veritas remanet, non conciliantur diversae perfectiones in Deitate, sed identificatur verum et falsum, iustum et iniustum in instabili evolutione. *Ad vitandum mysterium divinum ponitur apertisima contradict* ini sic habetur probatio per absurdum ipsius mysterii divini 1.

d) Permissio mali non est inconciliabitis cum summa bonitate et omnipotentia, nam ut dicit S. Thomas post S. Augustinum : « Deus cum sit summe bonus, nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi esset adeo omnipotens et bonus, ut benefaceret etiam dc malo » I.a q. 2, a. 3, ad 1, et q. 48, a. 2, ad 3. Haec est solutio problematis de malo. Malum permittitur in ordine ad maius bonum, quod est manifestatio misericordiae et iustitiae. I.a q. 23, a. 5, ad 3.

e) *Misericordia et Justitia* denique non contradictorie opponuntur, sed sunt duan proprietates Amoris divini, prout Bonum divinum est sui diffusivum (hoc est prim l pium misericordiae) et est amandum super omnia, ad hoc strictissimum ius habet (vl sic est principium Iustitiae). Imo Misericordia postulat identificari cum lustitia sicut crudelitatem excludit, et e converso lustitia petit identificari cum Misericordia sicut pusillanimitatem excludit. Sed «opus divinae iustitiae semper praesupponit opus misericordiae et eo fundatur» Sic quodammodo misericordia superat iustitiam. I.a 21.

‡ In S. Script, legitur : « Vae qui dicitis malum bonum, et bonum malum : ponentrtfl tenebras lucem et lucem tenebras ; ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum Vae qui sapientes estis in oculis vestris et coram vobismetipsis prudentes». Isaias, X 20. Propterea dicit Dominus : « Confiteor tibi Pater, Domine coeli et terrae, quia absconl •disti haec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis» Matth., C. XI. I' S. Paulus ; « Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat ut sit SM piens) I Cor.. 3, r8, ut accipiat desuper lumen divinae revelationis. Deus, qui di ili' de tenebris lucem spendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scu-ti diae claritatis Dei, in facie, Christi lesu » II Cor., IV, 6.

Pars II.a - Sectionis II.ae

DEFENSIO POSITIVA POSSIBILITATIS REVELATIONIS.

Prologus.

Status et divisio quaestionis. — Iam in critica naturalism! seu Tntionalismi sub duplici forma pantheistica et agnostica, defendimus baltem negative et ex communibus possibilitatem supernaturalis revelationis ; nunc positive et ex propriis defendenda est.

Status et divisio quaestionis manifestantur ex specialibus obiectio-[iiilais rationalistarum quae remanent i' contra possibilitatem revelationis in genere, 2° revelationis veritatem naturalium religionis, 30 revelationis mysteriorum supernaturalium, 4' revelationis mediatae, quae hei licet mediantibus prophetis et Ecclesia proponitur hominibus.

Etenim, supposita confutatione evolutionism! absoluti et agnosti-■i i.ii, remanent plures difficultates, prius propositae praesertim a deistis, uni admittebant demonstrationem existentiae Dei essentialiter a mundo lll iincti, sed reficiebant possibilitatem interventionis liberae et supernaluralis Dei in mundum.

i° *Contra possibilitatem supernaturalis revelationis in genere* arguitur saltem tripliciter: *a)* haec revelatio esset *miraculum,* et proinde rouira immutabilitatem Dei et legum naturae; *b)* esset *contra vitali*-ltl/<»i nostri intellectus, nam exigeret assensum supernaturalem, et Bloinde non rotalem sed violentum, quia assensus supernaturalis non nui' st provenire a nostra spontaneitate naturali : c) a fortiori haec ■velatio esset *contra autonomiam* nostrae rationis, autonomia enim est lici lectà spontaneitas et vitalitas; per revelationem autem intellectus r quasi «in captivitatem redigeretur», deberet accipere non solum jli.ienomena observanda et coordinanda sed doctrinam iam constituam et ab exteriori auctoritative ⁂positam Ut dicit rationalista 'll· iderer, «intellectus plus non faceret ac vas vita carens, recipiens il lod quis infuderit».

i ' Cf. E. Le Roy, *Dogme el critique,* p. 0 ct 15 S' il faut tenir pour second et ‖ı· le sens pratique et moral du dogme, et placer au premier plan son sens intel-iil , un dogme quelconque apparaît comme un *asservissement, une limite aux droits* ⁞ *I utile,* comme une immu-c· de tyrannie intellectuelle, comme une entrave et une ‖‖· lion imposée du il· lu») Λ In liberté de la rec herche : toutes choses radicalement ill· ires Λ la vie méim il· l'eiprit, Λ son besoin d'autonomie et de sincérité, ù non

2° *Contra possibilitatem revelationis veritatum naturalium religionis^!* rationalistae obiiciunt : *ratio non indiget* revelatione harum veritatum quae vires eius naturales non excedunt, alioquin ratio, secundum sc„l sua natura, esset manca, laesa, quasi corrupta. Hoc autem est inintelligibile, laesio potest quidem esse in corpore, non vero in ipsa na.· tura facultatis spiritualis ut est ratio.

3' *Contra possibilitatem revelationis mysteriorum supernaturalium,* multipliciter obiiciunt semirationalistae : «) etiamsi probetur contra pantheismum Deum esse essentialiter a mundo distinctum, non sequitur quod in Deo sit ordo mysteriorum *supernaturalium,* sed solum ordo mysteriorum naturalium, ut creatio, providentia, praescientia, etc. — *b)* Etiamsi essent in Deo mysteria supernaturalia, *quomoihrl exprimi possent* secundum notiones naturales nostrae rationis, quae valorem habent ad solam cognitionem naturalem Dei ? — c) Praeterea; haec revelatio exigeret assensum essentialiter supernaturalem eiusdem ordinis ac mysteria revelata. Sed assensus iste esset omnino supra *vitalitatem* nostri intellectus, proinde non esset vitalis sed violentus. -J *d)* Denique haec revelatio maxime opponeretur *autonomiae* nostrae rationis. Oporteret enim admittere, firmissima certitudine, dogmata nobiu inintelligibilia, quae etiam ultra limites nostrae experientiae religiosae essent, ut Trinitas, aeternitas poenarum, etc., ac pro nobis remanerem voces inanes, sine significatione determinata, et absque utilitate. Esset nostrae rationis abdicatio, quam Deus exigere nequit. Ideoque myste» ria incomprehensibilia Christianismi ut Trinitas, Incarnatio, etc., noil sunt nisi symbola veritatem naturalium, praesertim moralium, sH solum utilia sunt.

4° *Contra revelationem mediatam,* quae scilicet mediantibus prophetis et Ecclesia proponitur fidelibus, diversimode obiicitur, praesertim si Deus est intime praesens in omnibus rebus et animabus, conveniet»» tius est quod immediate unicuique semetipsum revelet. Ita protestante^ liberales et modernistae, qui revelationem reducunt ad experientiam religiosam uniuscuiusque, quamvis vividior fuerit haec experientia apud prophetas. Sic facilius proponeretur revelatio, ut aiunt, etiam his qui praedicationem evangelicam audire non possunt.

Ad solutionem harum difficultatum tria capita in hac parte anui instituenda.

Cap. X de possibilitate revelationis supernaturalis in genere et sp‹· ciatim revelationis veritatum naturalium religionis. A. revelatio immediata. B. revelatio mediata.

Cap. XI de possibilitate revelationis supernaturalium mysteriomnU ex parte obiecti ; defenditur *existentia in Deo ordinis veritatis super*tifl *turalis.*

Cap. XII de possibilitate revelationis supernaturalium mystem» rum, ex parte subiecti, id est hominis ; defenditur *existentia capuA tatis obedientialis vel elevabitis nostrae naturae ad ordinem supernaturaleiA*

principe générateur ct fondamental, ‹|ui ‹-»t l- pinu lin› **d'**immanence · Le prnt^H principe de la méthode **r**'est-il pan sun» i.uiiti .‹··, d‹ip«|i. I›. ... .u i. **qu'il** ne faut pour vrai que ce que l'on voit clairement élu- **t** ' · Ibid p

CAPUT X.

DE POSSIBILITATE SUPERNATURALIS REVELATIONIS IN GENERE AC SPECIATIM REVELATIONIS VERITATUM NATURALIUM RELIGIONIS.

Art. I. De Revelatione immediata quae scilicet ftt immediate prophetis.

Art. II. De Revelatione mediata, quae mediante propheta proponitur aliis hominibus.

Art. I.

De possibilitate revelationis immediatae.

I. Sola ratione haec possibilitas probatur.

II. Solvuntur obiectiones.

§ I. Sola ratione probatur haec possibilitas. In superiori capite de notione revelationis, exposuimus quid sit revelatio, iuxta Ecclesiam.

Diximus: revelatio est, ut nomen sonat, remotio velaminis rei intellegentiam Ini dientis, seu manifestatio rei antea occultae. Revelatio divina proprie dicta ea ·Iv quae fit a Deo, non par creationem rerum naturalium, sed praeter ordinem natural m. Si hoc modo manifestatur solum veritates naturales religionis, revelatio est • ilmn supernaturalis quoad modum productionis suae, ut miraculum ; si vero manilr : ntur etiam mysteria supernaturalia, revelatio est supernaturalis quoad substanti.ini vel essentialiter, ut gratia sanctificans.

Proinde *revelatio,* ut supra dictum est, *est formaliter locutio divina, per modum* tH ' *stsrii,* quae fit objective *per propositonem supernaturalem veritatis* et subjective ρ·ο *influentiam luminis supernaturalis proportionali* ad iudicandum infallibiliter de Vit i late divinitus proposita.

Nunc, quoid revelationem naturalium religionis veritatum, probanda est *possi-* di *intrinseca* seu non repugnantia ad esse et *possibilitas extrinseca,* seu relativa ad K' capax producendi quoi intrinsece non repugnat. In hac thesi possibilitas ex Im a supernaturalis revelationis relativa est ad *potentiam Dei* a sapientia *ordina-* t·· *-d extraordinariam* Non agitur solum de potentia Dei mere absoluta sine depenniiii i n sapientia divina, nam de potentia mere absoluta Deus potest multa facere u extrinsece repugn ml relative ad finem creationis, v. g. potest annihilare omnes in duras cf. Lain. q. mi, u i ut i.

Nostra demonstratio ad hunc syllogismum reducitur :

Actio quae evidenter non repugnat neque ex parte obiecti, nequel ex parte subiecti, neque ex parte agentis, sola ratione demonstraturi possibilis.

Atqui supernaturalis revelatio veritatum naturalium religionis evi-l denter non repugnat neque ex parte obiecti, neque ex parte subiecti,I neque ex parte agentis.

Ergo supernaturalis revelatio naturalium religionis veritatum sol.i ratione demonstratur possibilis.

Maior est evidens, praesertim si haec non repugnantia manifesti, tur etiam per respectum ad finem agentis et patientis, quia tunc haecl actio est evidenter possibilis secundum eius quatuor causas per se, sive intrinsecas sive extrinsecas.

Minor probatur per partes :

i° *JEoc parte obiecti.* — Veritates naturales religionis possunt revelari, *a)* quia supposita probatione existentiae Dei, evidenter cogno scuntur a Deo, et *b)* non repugnant cognosci ab aliis sive demonstra five, sive auctoritative ex testimonio, nam hae veritates secundum st>| sunt indifferentes ad istos diversos cognitionis modos, qui ex part'· cognoscentis sumuntur.

2 /iar *parte subiecti, id est hominis.* — A. *In genere,* noni repugnat haec revelatio, nam si homo legitime docetur a magistral humano qui falli et fallere potest, cur doceri nequiret a Deo qui ne<·. falli nec fallere potest ?

B. *In speciali,* haec revelatio non repugnat *a* neque ex parte idea-rum nostrarum, *b)* neque ex parte motivi obiectivi, c) neque ex parb· certitudinis subiectivae, *d)* neque ex parte finis hominis.

a) non ex parte nostrarum idearum, quae sine dubio (ex praece® thesi) possunt exprimere naturales religionis veritates et ad hanc ex· pressionem non repugnant ordinari immediate a Deo sicut ordinantui a nobis vel a magistro humano.

b) neque ex parte motivi obiectivi adhaesionis quia non repugnat nostrae legitimae autonomiae Deo subordinatae, credere Deo proptci auctoritatem eius, cum Deus evidenter neque falli neque fallere possid Unde dicitur in Concilio Vaticano contra rationalistas « cum homo i| Deo tanquam creatore et Domino suo totus dependeat, et *ratio créait increatae Veritati penitus subiecta sit,* plenum revelanti Deo intellectui et voluntatis obsequium praestare tenetur» (Denz., 1789), et proptemi damnatur principium absolutae autonomiae rationis : « si quis dixcril rationem humanam ita independentem esse, ut fides ei a Deo impei.uL non possit, anathema sit » Denz., 1810.

Autonomia enim nostrae rationis sicut et nostrae voluntatis *non est absoluta relativa,* id est Veritati increatae et Auctoritati divinae subordinata. Insuper et laid et gloria nostra «sola natura rationalis creata habet immediatum ordinem ad l><mn) quia caeterae creaturae non attingunt ad aliquid universale, sed solum ad aliqui) particulare (ita inanimata, planton et animalia). Natura autem tnliomdis, in qutmiil"

noscit universalem boni et entis rationem, habet *immediatum* ordinem ad universe essendi principium» II.a II.ae, q. 2, a. 3.

Imo, haec immediata subordinatio Deo est ipsum fundamentum notrae autonomiae olivae, et nos liberat ab inferioribus subjectionibus. Etenim intellectus noster, quia immediate subordinatur enti et veritati ac praesertim Veritati primae, *no» includitur / iienomenis* quasi in carcero, nec sese subiicere debet falsis inventionibus hominum. '› rationalistae et praesertim agnostici, quia negant ordinationem nostri intellectus. ‹ul Deum, non rationem liberant, sed in captivitatem redigunt. — Item voluntas novi a, quia essentialiter ordinatur ad bonum universale et immediate subordinatur Deo, Imtio supremo, remanet indiflerens .eu libera erga bona paiticularia, quae non habent ' nnexionem necessariam hic et nunc practice evidentem cum beatitudine in communi ; v Juntas, quia ordinatur ad bonum universale et supremum, non potest satiari bono p ticulari, erga illud libera est (I.a, q. S3, a. 1, I.a II.ae, q. 10).

E contra sublata auctoritate veritatis et praesertim primae Veritatis, stabiliuntur l\ innicum regnum opinionis humanae frequenter falsae et superstitiosa reverentia II ,a magistros humanos ac falsam scientiam. Item, reicta auctoritate summi Doni et ilr niae voluntatis, non remanet amplius vera libertas (id est facultas electiva meiluuum *servato ordine finis,* I.a, q. 62, a. 8, ad 3), sed solum licentia, quae ducit ad ni l'ressionem bonorum a malis, id est ad tyrannidem. Sic verificatur parabola fili prodi non solum pro individuis sed etiam pro nationibus. E contra Christus dixit. vos manseritis in sermone meo . . . *veritas liberabit vos »* lean., VIII, 32-59 ; totum Im caput loannis exponit quid sit vera libertas spiritus: veritas divina revelatione ti ulita liberat a passionibus, erroribus et praeiudiciis falsae sapientiae. Hoc nunmquam I· tice intellexerunt liberales, iuxta quos revelatio divina et immutabilitas degmatum in iv-diret liberum scientiae progressum (cf. Denzinger, 1777. . ., 1789, 1810). Sola ta- in, n veritas liberat.

c) Item revelatio non repugnat ex parte certitudinis snbiectivae de holo locutionis divinae. — Intellectus enim prophetae non repugnat *illuminari* subiective a Deo, ut certus fiat de origine revelationis, quae p· tea signis visibilibus confirmatur. Nam generaliter agentia inferiora Bion repugnant moveri et perfici a superioribus, quibus naturaliter hiibiiciuntur, ut ostendit S. Thomas, II.a II.ae, de Fide, q. 2, a. 3 : kin omnibus naturis ordinatis invenitur quod ad perfectionem naturae liifi'rioris duo concurrunt : unum quidem, quod est secundum *proprium Unium;* aliud autem, quod est secundum *motum superioris naturae·,* hn ut aequa (maris) secundum motum proprium movetur ad centrum, m·· undum autem motum lunae movetur circa centrum, secundum lluxum et refluxum ». Item in nobis motus physico-chimici subordinanlm motui vitali in nutritione aut respiratione ; motus vitales subiiciunini vitae sensitivae in sensatione; pariter sensatio et imaginatio ■lll udinantur rationi et ab ea directionem accipiunt, animal etiam kill igitur ab homine: cur ratio humana, quae essentialiter subordinaJni intelligentiae divinae, repugnaret *illuminari* ab ea, ut certa fiat it urigine divina revelationis ? Cur prophetae intelligentia non posset Im illuminationem spiritualem accipere, et instrumentaliter moveri a ■ sicut imaginatio nostra instrumentaliter movetur a ratione? Est u mitra hoc factum omnino conforme legi universali subordination!!» Bmisarum.

d) Ex parte finis hominis non repugnat haec revelatio, quia hom<> naturaliter ordinatur ad cognitionem veritatis et praesertim supremae veritatis, scilicet Dei, ut est auctor nostrae naturae, et ad amorem naturalem summi Boni super omnia ; imo homo naturaliter inclinatur ad amandum Deum plus quam seipsum, « quia unaquaeque pars naturaliter plus amat commune bonum totius, quam particulare bonum proprium » II.a Il.ae, q. 26, a, 3. Atqui revelatio naturalium religionis veritatum nobis manifestat perfectiones Dei et praesertim eius infinitam bonitatem erga nos ; sic nobis ostendit sine errore nec dubio ultimum finem ad quem omnes actus nostri iam in ordine naturali dirigi debent.

30 ***Ex parte Dei,*** revelatio supernaturalis naturalium religionis veritatum non repugnat a) in genere ut est miraculum, *b)* nec in speciali ut est miraculum ordinis intelletualis.

a) Non repugnat ut miraculum. Quia, ut infra dicetur[1]. Detis potet agere praeter leges hypothetice necessarias, quibus non coarctatur libertas divina. Atqui leges physicae aut etiam psycologicae sunt huiusmodi ; v. g. hypothetice necessarium est quod ignis comburat, quod mortui non resurgant, quod homo solum coniecturaliter cognoscat futura libera ; id est : ignis sibi derelictus, si agit, comburit, sed ex hoc non excluditur pro agente superiori possibilitas impediendi actionem ignis ; item mortuus sibi derelictus, sua virtute propria, non resurgit, sed ex hac lege non excluditur quod possit resurgere per virtutem divi nam , item homo suis viribus naturalibus solum coniecturaliter futura libera cognoscit, sed ex hac lege non excluditur quod possit accipere secundum divinam illustrationem certissimam cognitionem futurorum liberorum. Leges praeter quas Deus non potest agere, sunt leges absolute necessariae, ut v. g. leges mathematieae, aut metaphysicae ; non potest agere praeter principia contradictionis, causalitatis aut finalitatis, v. g. movere intelligentiam prophetae ad cogitationem absurdam, aut impiam.

Interventio miraculosa Dei in nos non est violenta, quia est iuxt.i praecipuam et intimiorem creaturae inclinationem, quae est obedin creatori suo, cui connaturalius subiicitur quam corpus animae, aut brachium voluntati (I.a, q. 105, a. 6 — et C. Gentes III, c. 100). I

b) Non repugnat revelatio ut miraculum ordinis intellectualis, <|ti·· scilicet Deus supernaturaliter movet intelligentiam prophetae, obiectivu (ordinando ideas) et subiective (illuminando intellectum ut infallibilitcq iudicet).

Deus enim potest movere intellectum nostrum *obiective,* ordinanda nostras ideas non solum mediantibus sensibus et imaginatione, ut l.i ciunt magistri humani, sed immediate, quia Deus est primum intellll gens, conservans in esse omnem intelligentiam, ac ei intime praesen· et est primum ens intelligibile a quo derivatur omnis intelligibibl.iJ rerum et idearum (cf. I.a, q. 105, a. 3. Utrum Deus moveat imnidl •diate intellectum creatum).

Similiter Deus potest movere *subi,< live* intellectum prophetae, illiU minando, per modum transeuntis, hiinin· prophetico, ut propheta in fnl

[1] C(. infra c. XIX, dc notione ac poNHlbllllluli» imimiill

ilihiliter iudicet de veritate sibi divinitus proposita et de origine divina revelationis. Ratio est, quia Deus est fons totius virtutis intellectivae, kt illuminationis intellectualis. Et ad revelationem veritatum naturalium religionis, sufficit proportionatum lumen, supernaturale quoad |modum productionis suae ; non requiritur enim lumen supernaturale •quoad substantiam, ut est lumen nostrae fidei, cuius possibilitas sola ratione demonstrari nequit (cf. quoad hoc solutionem ultimarum obiectionum).

Denique haec revelatio non repugnat fini a Deo creatore intento, imo ei convenit, quia bonitatem divinam manifestat et ad gloriam Dei ordinatur.

Sic supernaturalis revelatio naturalium religionis veritatum, sola ratione demonstratur possibilis de potentia Dei extraordinaria sed [ordinata a sapientia divina. Non repugnat in se, nec Deo, nec nobis.

§ II. Solvuntur obiectiones.

Supposita possibilitate miraculi, et proinde possibilitate pro Deo ordinandi supernaturaliter et immediate ideas prophetae ad testimonium divinum exprimendum, Lunt praesertim duae series obiectionum ; una procedit *ex autonomia* nostrae rationis. ɴ< si doctrina divina non posset nobis *obiective* imponi propter actoritatem Dei reveImiis; altera series procedit *ex vitalitate* nostrae cognitionis, ac si Deus non posset m' ere *subiective* intelligentiam prophetae ad adhaerendum infallibiliter veritati diviInu us propositae.

A. *Obiectiones ex autonomia rationis.*

r.a *obi.* : Deus non potest exigere abdicationem rationis. Atqui latio abdicaret <il lerendo certissime assertionibus inevidentibus propter meram auctoritatem dicentis. I n;o Deus non potest exigere saltem a sapientibus et philosophis adhaesionem fidei [veritatibus revelatis.

Resp. : Distinguo maiorem : Deus non potest exigere abdicationem absolutam H ii inis, concedo; *subordinalionem* rationis infallibili auctoritati divinae, nego. Contra- lllll : nguo minorem eodem modo. Nego consequens et consequentiam.

2.a *Instantia* : At saltem ratio speculativa hanc adhaesionem fidei praestare non lli'ih rur. Etenim ratio speculativa assentitur solum propter intrinsecam evidentiam iri ratio vero practica assentitur etiam propter convenentiam practicam actionis. Atli|in veritates revelatae non proponuntur nostrae adhaesioni propter earum intrinsecam Ivi i .item. Ergo veritates revelatae admittendae sunt solum a ratione praetica «tan■ii.iiu norma praeceptiva agendi, non vero tanquam norma credendi ». Ita moderni1)1,1" (Denzinger, 2026). V. g. debemus agere erga lesum ac si lesus esset Deus, sicut ı |n " tice ambulamus supra pontem ac si certissime esset sufficienter solidus. Sic cerlllludo fidei est inferior certitudine scientifica.

Resp. : Distinguo maiorem : ratio speculativa assentitur solum propter intrinse■,· videntiam rei, *assensu scientifico* et vi demonstrationis directae, concedo ; *assensu* l/i,i i nego. Concedo minorem. Distinguo conclusionem eodem modo ac maiorem.

Eides enim est in intellectu speculativo sicut in subiecto, ut manifeste patet ex Dii· l nbiecto » II.a II.ae, q .|, a. 3 ad 3. Nam obiectum primarium fidei est Veritas ■ii. i increata et non diquod opus faciendum, dependens a nostra ratione practica ▪ı l <le Veritate, q l |, a .|)

3.a *Instantia:* At tamen auctoritas Dei revelantis nor potest esse motivum formale nostrae adhaesionis, sed solum conditio, sicut propositio magistri humani est solum conditio, non motivum adhaesionis discipuli.

Etenim quae a Deo revelantur, admitti debent propter suam veritatem. Atquh hanc veritatem habent in seipsis, et non ab auctoritate Dei revelantis. Ergo hae asser-l tiones non sunt admittendae propter auctoritatem Dei revelantis. — Ita dixerunt] semirationalistae, ut Frohschammer, ad servandam absolutam autonomiam rationis. (Denz., 1666 sqq.}. Sic enim ratio remaneret supremus arbiter veri et falsi, nec praeberet Deo obsequium.

Resp. : Distinguo maiorem : Veritates a Deo revelatae admitti deberent propter suam veritatem intrinsecam, si proponerentur scientifice «persuasibilibus humanae sa-, pientiae verbis·, ut dicit S. Paul., I Cor. II, 4, concedo; nego vero si proponuntur, ut dicit ibidem Apostolus «in ostensione spiritus et virtutis, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei ».

4.a *Inst.* : Saltem Deus non potest minuere libertatem scientiae. Atqui revelatio auctoritative imposita minueret libertatem scientiae. Ergo DeuS non potest revelare et nobis fidem imperare.

Resp. : Distinguo maiorem : Deus non potest minuere veram libertatem scientiae, id est libertatem inquirendi verum, concedo ; non potest minuere libertatem divaga·, tionis et erroris, nego. Revelatio autem divina non minuit libertatem inquirendi verum,, nam verum revelatum non contrariatur vero a latione inveniendo, sed e contra revelatio rationem liberat a dubiis, a falsis praciudiciis sapientiae mundanae, a spiritu erroris, et supra regnum naturae et rationis aperit nostrae contemplationi veritate· regni Dei. — Autonomia autem vel insubordinatio rationalism! reciit mysteria divina ad amplectendam absurditatem radicalem evolutionismi absoluti, vel caecitatem agndl sticismi. — Etiam viri magni ingenii, dum revelationem reiiciunt, ad stultas theôl rias perveniunt, et in hoc est novum signum veritatis revelationis. Absurditas >adicalis proclamatur ab Hegclio ut lex suprema rationis superioris, et haec lex admittitur dociliter a ratione libera. Non potest concipi miserior servitudo intellectus;! revera ratio in angustam captivitatem redigitur, includitur phaenomenis, imo a contradictione non ĕgreditur

* Revue Thomiste, Sept.-Dec., 1914, p. 517-542. J. Maritain, *L'Esprit de* /e *philosophie scolastique: la liberte de l'esprit:* p. 535: «Entre la pensée chrétienne q *l'esprit* de la philosophie moderne, il y a un infranchissable abîme, *inter nos et vnf magnum chaos firmatum est.* D'un côté, la soumission de l'esprit à Dieu et à la vérité, et la liberté de l'esprit. De l'autre côté, la revendication de l'indépendance absolu*·, et la servitude de l'esprit, l'élévation de l'homme et de la science humaine au-dessil de tout, et l'inévitable dissolution de la pensée dans l'athéisme et dans l'absurditôj La philosophie spécifiquement moderne ne sait pas les choses de Dieu, *non sapit* ■ *quae Dei sunt, sed ea, quae hominum.*

« Il paraît dur de rejeter ainsi cet immense effort de trois siècles. Entendos-noui bien. Nous ne rejetons pas tout ce que les philosophes modernes ont pu dire ou pens!»· ce serait folie. Mais ce qui importe, ce n'est pas telle théorie ou telle vue parti<ll«. c'est la direction intellectuelle et les principes. Nous rejetons l'esprit de la philosophi! moderne, ses principes spéfiques, son orientation d'ensemble, le terme final auquN elle tend. De tout cela il n'y a rien à garder La philosophie, étant la science *li*i causes premières, est telle en effet que si un philosophe se trompe sur les principes,· se trompe entièrement.

« *Ce n'est pas dans la misère et dans lu du* im/io-u/foii*', *c'est dans la* /■ *condité du contact avec la veriti' divine, en* ›.'/.*»*/ ›(‹·‡‡ *. *»,·›‡ *umm* sio *Dieu, l'esprit a sa pleine spontaniHM L'asservissement* *iu *lehsht et* un *|‡ ‡ ata* tires les phil

Haec opposito inter veram libertatem spiritus et falsam autonomiam incredulities non nova est, exprimitur in antiqua antithesi : « Non serviam » — « Servire Deo n, lare est»; id est regnare supra passiones carni·, supra spiritum erroris et mali. Circa hoc legendum est. in Evangelio secundum loannem, c. VIII, 31 ad finem

5.a *Inst.* : Ratio humana non potest mere passive se habere ad accipiendam' ‹|u‹ trinam auctoritative impositam.

Resp. : Non requiritur quod mere passive se babeat, sed debet inquirere motiva in.dibilitatis istius doctrinae, et postea «ratio fide illustrata, cum sedulo, pie, sobrie quaerit, aliquam, Deo dante, mysteriorum intelligentiam eamque fructuosissimam u .sequitur » Cone. Vat., Denz.. 1796.

6.a Revelatio veritatum naturalium religionis non est necessaria, cum ratio suis n duralibus viribus possint has veritates cognoscere. Ergo haec revelatio non convenit.

Resp. : Revelatio veritatum naturalium religionis non est stricte necessaria, con-ii Io. sed est moraliter necessaria ut scilicet summa harum veritatum « ab omnibus " i -dite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possit». C. Vat., Denz., r/'ıo. Quamvis principales veritates naturales religionis, ut existentia Dei. supremi |i i· .latoris, faciliter cognosci possint a ratione, non ita est pro omnibus his verita-IiImis (cf. infra, caput de necessitate Revelationis).

7.a *Inst.* : Illae veritates quarum cognitio naturalis praerequiritur ad acceptationem n lationis non possunt per revelationem innotescere. Atqui fundamentales veritates

■aillants de la philosophie moderne, par opposition à la philosophie scolastique qui [vit de *Vabsolut',* p. 524.

Item multi moderni concipiunt scientiam positivam secundum spiritum positi-vi. n seu empirismi. Propterea explicant phaenomena particularia *per subordinationem Jin particularium legibus universalioribus phaenomenorum materialium,* sic apparet b ndentia reducendi facta religiosa ad facta psychologica, haec autem ad phaenomena |m.logica et denique ad phaenomena physico-chimica, ac sl omnia fundarentur in prin-■Ipiıı conservationis energiae.

E contra secundum philosophiam Christianam explicanda sunt phaenomena *per* in/ . *dinationem causarum particularium causae universalissimae, quae est suprema et* 0/1 *ima, id est Deus.* — Unde subordinatio legum ut concipitur ab empiristis invertit imi nem causarum, ac tendit ad materialismum.

l Dicebat Iesus ad eos, qui crediderunt ei, ludaeos : « si vos manseritis in sermone Iu· . cognoscetis veritatem et *veritas liberabit vos.* Responderunt ei : Semen Abrahae Miiiiiuis, et *nemini servivimus unquam.* Quomodo tu dicis: *Liberi eritis* ? Respondit eis h : Amen, amen dico vobis : quia omnis qui facit peccatum, *servus est peccati.* Servus toni in non manet in domo in aeternum : filius autem manet in aeternum. Si ergo vos]lllii. liberaverit, vere liberi eritis. Scio quia filii Abrahae estis: sed quaeritis me in-..... re, quia sermo meus non capit in vobis. . . Quis ex vobis arguet de me peccato ? |l v. ritatem dico vobis, quare non creditis mihi ? Qui ex Deo est, verba Dei audit, 'n l rea vos non audiris quia ex Deo non estis. Arnen, amen dico vobis : si quis sermo-toin meum servaverit, mortem non videbit in aeternum. Dixerunt ergo ludaei : Nunc l])!novimus quia daemonium habe . . . numquid tu maior es patre nostro Abraham qui huiius est?... Dixit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, tou uni. Tulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum ». Eadem est oppositio hodie inter ii ı I· iam et rationalismum. Rciicere auctoritatem Dei revelantis ducit ad misertimam ■li tionem et servitutem: impugnatur apertissima veiitas, ac tyrannice imponitur lini 'S, quae impostores ipsos maxime opprimit et excaccat. Hoc a Deo permittitur. I n hoc sensu intelligenda est S. Scriptura: « Excaecavit (Dominus), oculos eorum l induravit cor eorum, ut non videant oculis et non intclligant corde» (Ioan., XII. I l'nm e contra ex obedient ia fidei procedit vera libertas spiritus filiorum Dei. et tanta. Ito l ' is supra errores, carnidem sapientiam et passiones, ut S. Paulus scibere possit: A' unalis homo non pen ipit i a quae sunt Spiritus Dei. . . Spiritualis autem iudicat Bin i et ipse a ueniihr luiliiiiitur l Cor. II, 14.

religionis naturalis, ut Dei existentia et veracitas. cognosci debent naturaliter ad accep tationem revelationis. Ergo hae veritates per revelationem innotescere non possutil

Resp. : distinguo maiorem : hae veritates non possunt per revelationem innob' scere ut simpliciter cognoscantur, concedo ; ut cognoscantur firmius et magis explicit,·„" nego. — Omnes enim homines habent naturaliter cognitionem saltem confusam exi stentiae Dei legislatoris et gubernatoris universalis. Si vero, propter praeiudicia ‹l obiectiones falsae philosophiae, v. g. materialism!, dubitent de existentia Dei, himill veritas eis manifestari potest per revelationem miraculo confirmatam, nam ipsum miraculum luculenter commonstrat omnipotentiam et libertatem Dei supra naturaml existentis. Sic quidam materialistae, admittentes determinismum absolutum leguinl naturae, dum manifestum miraculum viderunt, Dei existentiam et libertatem agnov, runt et revelationem Christianam acceperunt.

B. *Obiectionis ex vitalitate nostrae cognltignis.* ac si Deus non posset mover· *subiective* intelligentiam prophetae, ut infallibiliter adhaereat veritati divinitufl propositae.

k.a *obi* : Actio vitalis non potest esse subiective ab extrinseco. Atqui intellect n› est actio essentialiter vitalis. Ergo intellectio non potest esse subiective a motion" extrinseca Dei revelantis.

Resp Dist. mai : Actio vitalis non potest esse subiective ab extrinseco. ut ■ « aus i proxima, concedo : ut a causa superiori et principali, nego. Congedo minorem Distinguo conclusionem eodem modo. Iam enim in ordine naturali. Deus omnui viventia praemovct, ut causa prima extrinseca.

2.a *Inst.:* Neque ut a causa superiori et principali intellectio humana potestï essO a Deo. Etenim actio vitalis non solum debet esse ab intrinseco, sed a virtute propHfl viventis. Atqui intellectio, quae fieret instrumentaliter virtute Dei, non esset a virtulM propria in t diligentis. Ergo intellectio fieri non potest instrumentaliter virtute Dei, ‖

Resp. : Dist. mai. : Actio vitalis debet esse a virtute propria viventis, sive ηιι,Iη,I sive elevata, concedo ; a sola virtute propria, exclusa possibilitate elevationis, neguJ Contradistinguo minorem eodem modo. — Habetur exemplum in homine, prout intufl ligantia utitur imaginatione, utitur etiam oculis, ut instrumentis, et sub influx· intelligantiae oculi non sunt solum videntes, sed quodammodo intelligentes, quod mi|M accidit in brutis. Ita etiam musicus quasi animat citharam, elevat virtutem ‹-u|M propriam ad producendum artificiosum effectum. Sicut intelligentia nostra utilu· itnmagin itione, quare Deus non posset uti intellectu prophetae ?

3.a *Inst.* : Atqui non potest concipi elevatio vitalitatis seu vitalitas superaddll· ad modum virtutis instrumentalis, ergo remanet difficultas.

Etiam vitale est essentialiter ab intrinseco. Atqui vitale superadditum ab extrinseco. Ergo vitalitas superaddita intrinsece repugnat.

Resp. : Distinguo mai : vitale ut *quod* vitaliter producitur, est essentiality ,ı· intrinseco, concedo (sic Deus non potest producere actum vitalem in lapide, itu ifl v. g. lapis videat) ; vitale, ut *quo* actus vitalis producitur non potest esse ab exi ill· seco, subdistinguo, ab extrinseco Auctore ipsius vitae, nego ; ab alio extrinseco ag, nl· transeat. Contradistinguo minorem eodem modo. Nego consequens et consequential· — Deus enim, ut causa prima, iam in ordine naturali, movet ab intus omnia agotl^B creata, etiam viventia, virtutem eorum applicando ad opera vitae (I.a q. 105, n Similiter potest intellectum creatum movere ad actum vitalem excedentem virlullM propriam creaturae Dux exercitus quodammodo vitalitatem suam communicat militibus, quare Doua. fons vitae, non posset vivificare ei illuminare intollet IU·

hmninis ? » Dominus illuminatio men vivifica me secundum verbum tuum » dicitur in pius in Psalmis *

h. *Inst.* : Atqui possibilitas huiusce novae vitalitatis supernaturaliter a Deo prelu< tae probari nequit, sed tantum suadetur.

Haec enim vitalita; supernaturaliter producta esset vita supematuralis. Atqui possibilitas vitae supematuralis participatae non potest sola ratione demonstrari. Ergo mssibilitas vitalitatis superadditae ad revelationem infallibiliter suscipiendam, probari n quit.

Hesp. : Dist. mai. : esset vitalitas supematuralis *quoad substantiam* ad accipiendam (velationem mysteriorum stricte supernaturalium, concedo ; est vitalitas supernalu· dis quoad substantiam ad accipiendam solam revelationem naturalium veritatum eligionis, nego. Contradistinguo minorem ; possibilitas vitae supematuralis quoad iiibstantiam, seu essentialiter supematuralis a nobis participabilis non potest sola ntione demonstrari, concedo; possibilitate luminis supematuralis *quoad modum* prolu· tionis suae, nego. Et revera sufficit lumen proportionatum obiecto revelando et ■ndendo2. In hac thesi autem agitur solum de revelatione naturalium religionis venatum. Possibilitas luminis supematuralis quod substantiam, ut infra dicetur, sola itione defenditur contra obiectiones, sed non potest probari nec improbari.

Quoad distinctionem inter supernaturale quoad modum et supernaturale quoad iiibstantiam confer quae supra dicta sunt, cap.Vl (ibidem respondetur ad obiectionem •v terminologia qua utitur S. Thomat (II.a H.ae q. 171, a. 2, ad 3). Certum est, se■iindum S. Doctorem. I.a II.ae q. 111, a. 5 quod « gratia gratum faciens est multo ■xcellentior quam gratia gratis data, quia gratiae gratum faciens ordinat hominem im|... liate ad coniunctionem ultimi finis ; gratiae autem gratis datae ordinant hominem id quaedam praeparatoria finis ultimi, sicut per prophetiam et miracula, et alia

* Quandoque Ioannes a S. **Ἠ**ομα dicit, v. g. in 111.am q, IX, disp. XI, a. 2 n 27 : « lumen propheticum etiam est qualitas constituens intellectum, ut causam prin- i| dem, cognitionis propheticae»; hoc est proprie verum de lumine infusi fidet, et ,|i lammodo verificatur in prophetia prout cognitio prophetica est vitalis S< d loan lu . a S. Thoma non negat prophetam esse instrumentum Dei ad revelationem nobis li idendam, e contra hoc saepe aflirmat cum S. Thoma. Tenet solum prophetam non instrumentum in eo sensu quo res pure inanimes et pure ministerialiter servientes Instrumenta sunt, in quibus non ponitur principium eliciens principaliter», ut ait in I ,un IT.ae q. 68, disp. XVTIT, a. 2, n. 32. Revera enim propheta sicut scriptor sacer he **'I** operationes proprias intellectus et voluntatis, quae instrumentaliter elevantur a I s ut cognoscat et annuntiat aut scribat infallibiliter et non solum coniecturaliter.

2 II.a II.ae q. 171. a. 3. «Manifestatio quae fit per aliquod lumen, ad omnia illa in I xtendere potest, quae illi lumini suibiiciuntur : sicut *visio corporalis* se extendit ad liiiiues colores, et cognitio naturalis animae se extendit ad omnia illa, quae subduno (m *lun ini intellectus agentis.* Cognitio autem prophetica est per *lumen divinum,* quo |m unt omnia cognosci tam divina, quam humana, tam spiritualia quam corporalia.

II.a. IT.ae q. 174, a. 2, ad 3. «Si vero lumen intellectuale alicui divinitus infunBiiiur, non ad cognoscendum aliqua supernaturalia, sed ad iudicandum secundum II ' itudinem veritatis divinae ea, quae humana ratione cognosci possunt, sic talis pro1'1' ia intellectualis est infra illam, quae est cum imaginaria visione ducente in »ii| rnaturalem veritatem: cuismodi prophetiam habuerunt omnes illi, qui numerantia in ordine Prophetarum ».

Cf. Salmanticbnsbs, *de Fide, disp.* IT. dub. V, § IV, n. 12| : «Licet tam fides ■num prophetia innitantur divinae revelationi, nihilominus revelatio Dei ut specificans liit m. maiorem certitudinem explicat, quam ut moveat ad propheticam cognitionem. II | Vero differentia provenit (x eo quod obiectum formale *quod* spccificativum fidei. . Obiectum autern primarium prophetiae vel est **Il'i'**| minate aliquid Iruipuiul< altem non cut determinate aliquid iu« reatum »,

huiusmodi homines inducuntur ad hoc, quod ultimo fini coniungantur ». Unde mut mirum est quod *possibilitas miraculi et prophetiae* sit philosophice demonstrabilis, non vero *posibilitas gratiae sanctificantis et virtutem theologicarum.*

Revelatio quidem sive primitiva, sive mosaica, sive Christiana manifestavit simul, veritates naturales et veritates supernaturales religionis, sed nunc consideramus sohiml possibilitatem revelationis in genere et speciatim veritatum naturalium religioninj nondum vero mysteriorum supernaturalium.

5,a *Inst.* : Sed etiam ad revelationem supernaturaiem quoad modum oportet quod propheta habeat evidentiam locutionis divinae seu originis divinae ipsius revelatiorisj antequam faciat miracula in confirmationem eius. Atqui haec evidentia dari nequii praeter visionem essentiae divinae, quia locutio divina identificatur cum divina dfl sentia ; haec autem visio est essentialiter supernaturalis et possibilitas eius demonstraill nequit. Ergo nequidem demonstratur possibilitas revelationis supernaturalis quoad modum.

Resp. : dist. : propheta debet habere *evidentiam locutionis divinae in seipsa,* nego fl *in suo effectu proprio,* scii, in revelatione passiva, concedo. Hic autem affectus cognosci potest, extra visionem beatam, sub lumine prophetico. Sed illi qui nunquam acre| perunt immediate revelationem non habent experientiam huiusce certitudinis omniu·· specialis. Salmanticenses *de Ride,* tr. XVII, disp. Ill, dub. I, ŋ. 5. docent : II aliquis cognoscat evidenter existentiam divini testimonii, sive locutionem Dei quoatfl *an est,* sufficit cognoscere evidenter quidditative effectum aliquem specialiter et sed eundum propriam rationem connexum cum tali testimonio seu locutione. . . Locuti· autem Dei, licet secundum suum rectum sit aliquid increatum et ad intra : nihilominul in intellectu audientis ponit aliquem effectum specialem, quem necessario importati saltem in obliquo ; et non implicat quod aliquis evidenter et per proprias speci· cognoscat hunc effectum creatum divinae locutionis ». *Hoc fit sub lumine propheticam* ut dicit S. Thomas II.a II.ae q. 17X, a. 5 : « De his ergo, quae expresse per spirituml prophetiae Propheta cogno..cit, maximam certitudinem habet, et pro certo halietj quod haec sunt divinitus sibi revelata. Unde dicit leremias c. 26 : « In veritate meli, me Domininus ad vos. ut loquerer in aure: vestras omnia verba haec » ; alioquin si do! hoc ipse certitudinem non haberet, fides quae dictis Prophetarum innititur, cert· non esset. Et signum propheticae certitudinis accipere possumus ex hcc, quod Abraluil· admonitus in prophetica visione, se praeparavit ad filium unigenitum immolandum ‖ quod nullatenus fecisset, nisi de divina revelatione fuisset certissimus ».

l Haec evidentia effectus proprii divinae revelationis, sub lumine prophetico. |.< i. bet prophetae *evidentiam* mysteriorum revelatorum non in scipsis, sed *in* Et proprie loquendo «evidentia in attestante» habetur solum sub lumine prophet itlfl Attamen quidam theologi dicunt «evidentiam in attestante » haberi etiam per cogtn tionem naturalem et immediatam miraculorum, quae revelationem confirmant, b· 'I quia miraculum non est effectus proprius revelationis activae, sed signum divimitfl cum revelatione connexum, haec evidentia min out nisi improprie «evidentia in ntii stante», sed est proprie «evidentia credibilitatis" ut Inita db >tui Haec autetn evB dentia credibilitatis haberi potest sive ex lognlllum immodlaln •lignorum Dei, mediante testimonio hominum haec signa leleumtlnm

Art. II.

De possibilitate revelationis mediatae.

I. Sola ratione haec possibilitas probatur.
II. Solvuntur obiectiones.

§ 1. Sola ratione haec possibilitas probatur.

Dicunt adversarii : Si Deus omnibus providet et in omnibus animabas praesens est, convenientius semetipsum unicuique immediate revelat, secundum experientiam religiosam. — Praeterea homines deberent firmissime et infallibiliter adhaerere revelationi, sed revelatio transmissa per prophetam, vel Ecclesiam non esset amplius verbum Dei, sed verbum hominis, et proinde ei homines non possent infallibiliter adhaerere. — Denique si fides divina est necessaria ad salutem, facilius proponeretur omnibus per revelationem immediatam, nam inulti praedicationem evangelicam audire non possunt '.

Attamen possibilitas et simul convenientia revelationis mediatae, ola ratione, probatur dupliter: A. ex parte Dei, B. ex parte hominis.

A. JEac *parte Dei.* — Divina providentia generaliter gubernat infe- l iora per superiora, et inferiores homines per maiores, qui sunt ministri Dei. Atqui revelatio divina convenienter fit secundum generales dispositiones providentiae divinae. Ergo revelatio divina convenienter transmittitur hominibus per ministros Dei.

Maior explicatur a S. Thoma I.a q. 22, a. 3. « Ad providentiam duo pertinent, scilicet, *ratio* ordinis rerum provisarum in finem, et *vecutio* huius ordinis, quae gubernatio dicitur. Quantum igitur ad primum horum, *Deus immediate omnibus providet,* qui in suo intelle< tu habet rationem omnium etiam minimorum, et quascumque causas aliquibus effectibus praefecit, dedit eis virtutem ad illos effectus producendos... Quantum autem ad secundum, sunt aliqua media divinae providentiae, quia *inferiora gubernat per superiora,* non propter defectum suae virtutis, sed propter abundantiam suae bonitatis, *ut dignitatem causalitatis etiam creaturis communicet».* Et ad i.m «habere ministros executores suae providentiae, pertinet ad dignitatem regis, sed quod non habeat rationem eorum, quae per eos agenda sunt, est ex defectu ipsius».

Minor, explicatur II.a II.ae q. 172, a. 2 : et I.a II.ae q. m, a. 1 ‹ t 4 : « In hoc ordo rerum consistit, quod quaedam per alia in Deum reducantur, et quod homo alteri coeperetur, ut reducatur ad Deum. l lomo autem ad hoc operari non potest interius movendo (hoc enim uilius Dei est) sed solum exterius docendo vel persuadendo». Ideo possibile est et conveniens revelationem fieri mediate, scilicet mediantibus ministris Dei, id est prophetis. (Item IH.a 55, 1).

Item quoad explicationem fidei, post revelationem, « pari ratione

' Ita J. J. Ko pk .u m /.' *Ktnite,* Profession de (oi du vicaire savoyard

explicatio fidei oportet, quod perveniat ad inferiores homines]χ·ι maiores... et superiores homines, ad quos pertinet alios erudire, te nentur habere pleniorem notitiam de credendis, et magis explicit! credere ». II.a II.ae q. 2, a. 6.

Et nihilominus revelatio divina per prophetam transmissa remanet verbum Dei, nam propheta se habet solum ut ministrum et instru mentum, « operatio autem instrumenti attribuitur principali agenti, m cuius virtute instrumentum agit », sicut scriptura attribuitur non cuJ lamo sed scriptori, II.a II.ae q. 172, a. 2, ad 3.

Idem argumentum sic modo negativo proponi potest :

Non potest negari Deo potestas et ius quae ad omnes superiore» humanos pertinent. Atqui superiores humani possunt suis subditi, imperare per ministros, quorum verba accipienda sunt formaliter ut ipsa superiorum verba. Ergo Deus potest hominibus revelare veritatel religionis per prophetas, quorum verba sunt formaliter accipiendi tanquam Dei verbum.

B. *Ex parte hominis,* eadem conclusio sic probatur (cf. Caieta num in II.a II.ae q. 171, a. 5, ɳ. V).

Naturale est homini discere ab homine, in societate humana. Atqui gratia perficit naturam servando inclinationem naturae. Ergo convv I niens est homines instrui de divinis rebus per Dei ministros, qui gru tuitam revelationem proponunt.

Maior patet, et continet profundam rationem cur homo sit sociali», socialitas deducitur ex rationabilitate; ratio humana quae est infima intelligentia non pervenit nisi discurrendo successive et paulatim ad cognitionem eorum quae necessaria sunt ab vitam humanam, ideol naturale est homini discere ab homine ; paucissimi sine magistro in venissent veritates dementares geometriae aut aliarum scientiarum,! hac de causa Pascal citatur ut ingenium extraordinarium.

Minor patet etiam, prout perfectivum debet esse conforme per fectibili.

Confirmatur : Non convenit revelationem fieri immediate omnibus,] « nam ad prophetiam requiritur maxima mentis elevatio ad spiritiia lium contemplationem ; quae quidem impeditur per vehementiam pas-l sionum, et per inordinatam occupationem rerum exteriorum. Unde et! de filiis Prophetarum legitur IV Reg. : IV, 38, quod «simul habita bant cum Eliseo », quasi solitariam vitam ducentes, ne mundam occupationibus impedirentur a dono Prophetiae » II.a II.ae, q. 172, a |

§ II. **Solvuntur obiectiones.**

1.a *obi.* : Deus immediate cmnibus providet. Atqui 'evelfitio dependet a provl« dentia. Rrgo revelatio fieri debet omnibus immediate.

Resp. : Dist. mai. : Deus immediate omnibus providet, *quoad ordinationem* rerum,J concedo ; *quoad exeeutionem* istius ordinis, nego (I.a 22. 3}. Concedo minorem. Distingui conclusionem : Deus immediate providet, ut Revelatio ad omnes perveniat, concédai Deus immediate omnibus sese revelat, nego.

2.a *obi.* ' Deus est intime praesens in omnibus .ininmlup. ɳ< «olus in eas opci.iffl potest. Atqui revelatio est proprie actio divina ad illtimimilionem animarum. Ergo Ⅱ-velatio fieri debet immediate omnibus aniumlm»

Resp. : Dist. mai. : solus Deus potest operari *subiective* in animas, et in eaium voluntatem imprimere, concedo ; solus Deus potest movere *obiective* intellectum hominis, iu o. Contradistinguo minorem : revelatio est ad illuminationem animarum obiective, concedo; subiective, subdistinguo: pro propheta qui accipit lumen propheticum, conu-do; pro aliis qui accipiunt lumen fidei, nego. Cf. II.am II.ae q. 172, a. 2, ad 1.

3.a *obi.* : Sed revelatio transmissa per prophetam, non est amplius verbum Dei, | · verbum hominis, et proinde ei non possumus infallibiliter adhaerere.

Resp. ' Propheta se habet ut Dei ministrum seu *instrumentum* ; atqui operatio et [rlfectus instrumenti attribuuntur principali agenti, in cuius virtute instrumentum IhK't-

4.a *obi.* : Sed minister potest conscienter vel inconscienter mutare verba Dei.

Resp. : Motio divina specialiter impedit hanc mutationem, eius virtute *infallibiliter* li.msniittuntur verba Dei, sicut scriptor movet calamum, ita ut scriptura sit vera exDi sio suae cogitationis. Unde psalmista dicit : « Lingua mea calamus scribae velociIri scribentis » Ps. 44.

5.a *obi.* : Tunc sub hac motione, propheta non est liber, et hoc est inconveniens.

Resp. ' S. Thomas I.a 83, a. 1. ad 3.am : Liberum arbitrium est causa sui menu . . non tamen prima causa sui. Deus igitur est prima causa movens et naturales ■ausas et voluntarias, et sicut naturalibus causis movendo eas non aufert quin actus ■arum sint naturales ; ita movendo causas voluntarias, non aufert quin actiones earum ■mit voluntariae, sed potius hoc in eis facit, operatur enim in unoquoque secundum ■Ius proprietatem

6.a *obi.* : Sed Dei minister non potest, ut tali:, infallibiliter ccgnosci ab aliis homimbus, et discerni a falso propheta.

Resp. : missio eius prophetica *signis divinis visibilibus* confirmatur, et « probatur |v·! argumentum divinae virtutis, ut dum aliquid fecit opera, quae solus Deus facere pulest, credantur ea quae dicuntur esse a Deo, sicut cum aliquis defert litteras annulo h' signatas, creditur ex voluntate regis processisse, quod in illis continetur » III.a, i> i. (Cf. infra, motiva credibilitatis).

7.a *obi.* : Sed alii homines non possunt infallibiliter discernere vera miracula, nam lahiu potest errare ; proinde revelatio mediata non potest infallibiliter accipi ut ver |uim Dei.

Resp. : ex rationali cognitione miraculorum habetur sufficiens credibilitas rationa-‖ĸ h ex lumine infuso fidei habetur infallibilis certitudo fidei, sic infallibiliter acci->ilu revelatio etiam mediata, ut verbum Dei (cf. infra de credibilitate in genere).

s.a *obi.* : Attamen tunc testimonium Dei creditur propter inferius testimonium proib' ·, sic motivum formale nostrae fidei non est amplius quid divinum.

I *Resp.* : testimonium humanum et sensibile prophetae nen est *motivum formale* |o»iiae fidei, sed solum *conditio;* sicut sensatio praerequisita ad cognoscendos termi-‖>. primorum principiorum rationis non est motivum formale nostrae adhesionis veriprincipiorum, sed solum conditio.

i ›a *obi.* : Revelatio mediata non pervenit ad omnes homines, nam multi in relini regionibus praedicationem evangelicam audire non possunt; ergo est inconveh i› si fides sit necessaria ad salutem.

I *Respondet* S. Thomas *de Veritate, q.* 14, a. **n,** ad l,m :« Non sequitur inconveniens hui< quod quilibet teneatur aliquid explicite credere, si in silvis vel inter bruta ani- mi nutriatur : hoc enim ad divinam providentiam pertinet ut cuilibet provideat (c cessants ad salutem, dummedo ex parte eius non impediatur. Si enim aliquis ‖li | nutritus, diu Ium mitunilis rationis sequeretur in appetitu boni et fuga muli

certissime est tenendum, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret quae sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei praedicatorem ad eum dirigersicut misit Petrum ad Cornelium (Act. X) ». — Cf. circa hoc quod docetur a Pio II «gratiae caelestis dona nequaquam illis defutura sunt, qui hac luce recreari sinoifw animo velint et postulent» Denzinger, n. 1648, item n. 1677, «notum nobis vobisq· est, eos, qui *invincibili* circa sanctissimam nostram religionem *ignorantia* labcrant, q® que naturalem legem eiusque praecepta in omnium cordibus a Deo insculpta seduli' servantes ac Deo obedire parati, honestam rectamque vitam agunt, posse, *divinae* II *cis et gratiae operante virtute,* aeternam consequi vitam, cum Deus, qui omnium m® tes, animos, cogitationes habitusque plane intuetur, scrutatur et noscit, pro summa |® bonitate et clementia minime patiatur, quempiam aeternis puniri suppliciis, qui udIM *tariae culpae* reatum non habeat ».

Unde per accidens fieri potest revelatio immediata animae, quae facit quod in· est et invincibiliter ignorat praedicationem evangelicam ; sed *non oportet iudican 6 his quae sunt per se per ea quae sunt per accidens.* Per se autem, ut dictum est, revelnM mediata convenit geneii humano, tam ex parte Dei, quam ex parte nostri 1.

* Cf. infra c. XIII, de necessitate revelationis, solvuntur obiectiones, in fine. 8® manticenses, *de Fide,* disp. VI, dub. I, n. 89, notant circa revelationem immédiat® quae fit per accidens illis qui invincibiliter ignorant evangelium, et qui sub influxu g® tiae actualis faciunt quod in se est: «Non ponitur connexio inter sola naturalia· gratiam (illuminationis), sed inter hanc gratiam et supernaturalia auxilia pracccdfl tia. . . Modus ille instructionis in fide rarus et extraordinarius est, sed non est mii.niM losus, quia illum exposcit praesens Dei providentia, et elevatio hominis in superi)·'· ralem finem, supposito quod desit omnis externa praedicatio ».

Vide etiam Vacant, *Eludes sur le Concile du Vatican,* I, p. 141-143.

Imo S. Thomas dicit I.a I.ae q. 89, a. 6: «Cum homo (non baptizatus) usum f| tionis habere inceperit, non omnino excusatu'· a culpa venialis et mortalis pecci® sed primum, quod tunc homini cogitandum occurrit est *deliberare de seipso.* Et si <fl dem seipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem p̄ cati orginalis ». — Circa hoc, cum pluribus aliis thomistis, Billuart ait in I,a II· loc. cit. « Istud primum auxilium (collatum puero in primo instanti rationis) non ■ fidei explicitae et stricte dictae, sed quaedam illuminatio circa prima credibilia, q® non impedit infidelitatem negativam circa alia » ; et ante dixerat *de Deo,* diss. v() art. 8, solv. obi. ad obi. 4.a : «Iuxta hunc... dicendi modum, homo justificabiti>i. W statim ac primo huic auxilio consenserit, si nempe tunc Deus per internam revelatu 11® ipsum instruat explicite de necessario credendis et gratias perfectae conversioni · I ficaces conferat, quod innuere videtur S. Th. I.a II.ae q. 89, a. 6 ; vel postea qu41 et quomodo Deo visum fuerit huic homini provideri de ista fide explicita et gi® efficacibus, et hoc indicat S. Thomas *de Veritate,* q. 14, a. n, ad i.m, et *in I* ■ i *Rom.* c. x. lect. 3 ».

CAPUT XI.

DE POSSIBILITATE REVELATIONIS \SUPERNATURALIUM MYSTERIORUM, EX PARTE OBIECTI.

Thesis est : *Possibilitas Revelationis supernaturalium mysteriorum* I *probatur ex parte obiecti, prout demonstratur existentia ordinis veritatis* IcZ *vitae supernaturalis in Deo.*

Art. unicus.

| Probatur existentia ordinis veritatis et vitae supernaturalis in Deo, seu ordinis mysteriorum supernaturalium.

I. Doctrinae heterodoxae ac doctrina Ecclesie.

IT. De demonstrabilitate existentiae ordinis supernaturalis in Deo.

III. Demonstratio existentiae ordinis supernaturalis, *obiective* excedentis vires naturales intellectus creati.

IV. i. um corollarium : ordo supernaturalis excedit etiam *subiective* vim cuiusli- I lu t intellectus creati.

V. 2.um coi ollarium : ordo supernaturalis excedit insuper *exigentiam* cuiuslibet | Intellectus creati.

VI. j.um corollarium : non potest esse dissensio nec confusio, sed est *harmonia* nu i veritates naturales et veritates supernaturales.

VII. Solvuntur obiectiones semi rationalistarum et obiectiones Scoti.

VIII. Examen ontologismi, solvuntur obiectiones ontologistarum.

§ I. Doctrinae heterodoxae ac doctrina Ecclesiae.

A. *Doctrinae heterodoxae.* Iam exposuimus supra (c. VI) motiones heterodoxas supernaturalitatis ; relative ad praesentem quae- hi innem dividi possunt in tres categorias.

i° *Rationalistae pantheistici* et etiam *semirationalistae* negant exi- Bluitiam alicuius ordinis excedentis *obiective* vires nostrae rationis, *fu' Pelagiani ct semipelapiani* negant ordinem supernaturalem excedere *fltUective* vires noslr.ie naturae, aut saltem merita naturalia ; sic sup- j‹· ita revelatione externa, gratia interna non esset necessaria ad cre-

dendum aut saltem ad initium fidei. 30 *Priores protestantes, Bain··, lansenius* negant ordinem supernaturalem excedere *exigentiam* nostra· naturae ; sic gratia esset naturae debita (Denz., T021).

B. *Doctrina JEcclesiae.* — Quoad nostram quaestionem suffi'it referre damnationem rationalism! pantheistic!, semirationalismi, ufl errores qui communiter hodie reficiuntur a theologis quoad transcel· dentiam ordinis supernaturalis.

i° *Contra evolutionismum pantheisticwn v.* g. Hegelii, C. Vaticanum (Denz., 1808) definit : « Si quis dixerit hominem ad cognitionem et perfectionem, quae naturalem superet, divinitus evehi non posse, stfl ex seipso ad omnis tandem veri et boni possessionem iugi profecte pertingere posse, an. sit». Ex quo sequitur ordinem veritatis supeni.i- turalis excedere obiective vires et etiam naturalem perfectibilitate· nostrae naturae, quantacumque sit eius evolutio progressiva per innui merabilia saecula.

2° *Contra semirationatistas,* praesertim contra Frohschammer (Deni zinger, 1669) magis determinatur quid sit ordo veritatis supernaturalii, Semirationalistae admittebant distinctionem essentialem Dei a mundi· et factum divinae revelationis, sed dicebant : omnia mysteria revela lll quae necessario ad Deum pertinent (ut Trinitas), saltem post revel.l· tionem, demonstrari possunt ex naturalibus principiis et viribus nosti ,ie rationis.

Haec doctrina damnata est, ut supra diximus, a. Pio IX (Denz., 1669, 1082, Syllabus 1709). Concilium Vaticanum (Denz. 1816) definivit: «Si quis dixcrfl I in revelatione divina nulla vera et proprie dicta mysteria contineri, sed *universa* /uM I *dogmata posse per rationaem rite excultam e naturalibus principiis inteUigi et demonstrat ' an. sit ».*

Item in capitulo corrispondente (Denz., 1795-6) concilium definit : ⁞ Hoc ιιοψι perpetuus Ecclesiae catholicae consensus tenuit et tenet, *duplicem esse ordinem* cug· I *tionis non solum principio, sed obiecto etiam distinctum ; principio* quidem, quia | : altero naturali ratione et altero fide divina cognoscimus ; *obiecto* autem, quia praeli ⁞ ea, ad quae naturalis ratio pertingere potest, credenda nobis proponuntur mysten in Deo abscondita quae nisi revelata divinitus innotescere non possunt. . . (Haec) tlivlj mysteria suapte natura *intellectum creatum sic excedunt,* ut etiam revelatione tradita I fide suscepta, ipsius tamen fidei velamine contecta, et *quadam quasi caligine obuoht maneant,* quamdiu in hac vita mortali «peregrinamur a Domino: per fidem enim ii| bulamus et non per speciem ». Ex hoc habetur haec mysteria supernaturalia. esse, fl quidem contra rationem, sed supra rationem, supra ▪▪▪ principiorum iu|| ralium rationis; imo «sua natura excedunt intellectum çreatum » et proinde creabile) quia sua natura excedunt naturam intellectus creati, et non solum statum contingent» huiusce intellectus. Pius IX dicit (Denz., 1673) « etiam angelicam naturalem lntn| gentiam transcendunt ». Ideoque cognitio supernaturalis horum mysteriorum noli I complementum naturae (sicut v. g. gratuitum privilegium immunitatis a coin iffl scentia inordinata fuit solum donum perlinens nil integritatem naturae, in statu ▪▪▪ originalis), sed transcendit integritatem ▪▪▪ milutio et dona solum ▪▪▪ supernaturalia; haec enim cognitio esi *essentiahtei* nuperiiattiruliK et non solum. '|iilw modum productioni» suae.

3' *Damnatus est etiam Rosmini* propter quamdam confusionem 01dinis veritatis naturalis et ordinis veritatis supernaturalis.

Cf. errores Rosmini apud *Denzinger,* n. 1926 : « Ordo *supernaturalis constituitur* hiuh*ifestatione esse in plenitudine suae jorniM realis* ; cuius communicationis seu mani- l' ationis effectus est *sensus* (sentimento) *deijormis,* qui inchoatus in hac vita con- bitituit lumen fidei et gratiae et completus in altera vita constituit lumen gloriae»; in. 1918; « *Deus est obiectum visionis beati/icae, in quantum est auctor operum ad extra* » ; Ill. 1915; '*Revelato mysterio SS. Trinitatis, potest ipsius exitentia demonstrari* argumentis mere speculativis, negativis quidem et indirectis, huiusmodi tamen ut per ipsa vinitas illa ad philosophicas disciplinas revocetur ».

' Hi errores Rosmini fundantur in quadam *univocitate entis* relative ad Deum et mi creaturas (Denz., 1891-1906).

4' *Item ontologistarum errores* damnati sunt in Deer. S. Officii 18 Sept. 1861, praesertim propter insufficientem distinctionem inter ordinem naturalem et ordinem supernaturalem.

Cf. Denz., n. 1659 : « *Immediata Dei cognitio,* habitualis saltem, intellectui humano **ri.**-ntialis est, ita ut sine ea nihil cognoscere possit ; siquidem est ipsum lumen intel- \K | uale » ; n. 1660: *«Esse* illud, quod in omnibus et sine quo nihil intelligimus, est M,. divinum » ; n. 1661 : » *Universalia* a parte rei considerata a Deo realiter non di- Mmguuntur », etc.

5' *Denique, theologi catholici communiter hodie docent* : a) *non posse* etiam per potentiam Dei absolutam *creari intellectum, qui per vires proprias naturales possit videre Deum prout est in se* : *b) nec posse neuri substantiam supernaturalem* cui lumen gloriae foret connaturale '.

Hae duae conclusiones hodie communes sunt, ut dicit Gonet2, « *contra Durandum.* ,1/. *tinam, Ripaldam, Arriagam.* . . quorum sententiam Vasquez ineptam vocat, Nazarius I i' rariam, Bannez insignem ignorantiam ». *Scotus et nominales* ante Molinam similem |!Mi ntiam defenderant, et negaverant absolutam necessitatem supernaturalis lumi- ni doriae ad videndum Deum3. Caietanus 4 autem dicit post Concilium Viennense 5 : **h.i** bene adverte quod Scotus, cum sequacibus, non potest amplius in hac materia nn neri : quoniam in Clementina *Ad nostrum,* de *Haereticis,* expresse errores damnantur illi ntes quod anima non indiget lumine gloriae elevante ipsam ad videndum Deum. IH.i cernis Ecclesiam, amplexam S. Thomae doctrinam, determinasse non solum indi- jhmliam luminis, sed causam, scilicet ut *elevetur anima* ad talem visionem, ut in lit- b'i dicitur ». Item loquitur Gonet contra Scotum 0.

* Cf. probationem harum conclusionum apud Salmaticenses, in I.am. q. 12, disp. Ill dub. I et II.

Gonet, *Clypeus thomisticus,* tr. U, de possibilitate visiones Dei, disp. I.a. t, § 3.

' Scotus in III, dist. XIV, q. τ, et in IV, dist. XI,IX, q. XI.

* Caietanus in l am. q. 12, a. 5. η. IX.

' Cf. Denzinuke, n 175.

" Gonkt, *Clypru·. Ihonustii ui,* de Gratia, disp. II. a. 3, an gratiahabitualis sit lain i entitativc -.ιιρνι mil in ah·. ‹li‹ it :Sententia Scoti communiter reicitiir : tumquia

Juxta Scotum et nominales, ordo naturalis et ordo supernaturalis non distinguuntur necessario ex ipsa Dei essentia transcendente omnem intellectum creatum, sed *distinguuntur contingenter, ex libertate divina,* quae de facto constituit angelos et homines in tali *statu* ut non videant intuitive essentiam divinam (cf. Scotum in I Sent., dist III, q. III, n. 24, 25). Haec sententia Scoti cohaeret cum duabus thesibus sui systematis: *ens est univocum Deo et creaturae* (propterea non datur distinctio essentialis et necessaria inter ordines naturalem et supernaturalem), *voluntas in Deo altior est intellectu* (sic libere constituitur distinctio inter duos ordines).

Haec conclusio cohaeret etiam cum principiis nominalismi[1] iuxta quae nomen commune humanitatis designat collectionem hominum et non naturam, necessariam et immutabilem.

Sed haec distictio mere contingens videtur inconciliabilis cum doctrina definita in Concilio Vaticano, Denz.., 1795-6: «Duplicem esse ordinem cognitionis non solum *principio* sed *obiecto* etiam distinctum... Divina mysteria *suapte natura* intellectum creatum sic excedunt, ut etiam revelatione tradita demostrari non possint»[2].

Unde excessus iste fundatur in ipsa natura Dei et non in libertate divina.

§ II. De demonstrabilitate existentiae ordinis veritatis et vitae supernaturalis in Deo.

Ad revelationis defensionem non omnino necesse est demonstrare existentiarri ordinis veritatis supernaturalis in Deo; sufficit enim ostendere quod adversarii non possunt improbare efficaciter existentiam huiusce ordinis sicut non possunt improbare possibilitatem mysterii S. Trinitatis.

Attamen ad profundiorem naturalismi confutationem quaerendum est: 1' an sit possibilis demonstratio existentiae ordinis veritatis supernaturalis; 2' quomodo arguendum sit ex parte hominis; 3' quomodo arguendum sit ex parte Dei.

1' *An sit possibilis haec demonstratio.* — Difficultas est in hoc: quomodo ostendi possit in Deo existentia non solum ordinis mysteriorum naturalium (ut sunt praescientia futurorum liberorum, conciliatio libertatis divinae et summae immutabilitatis, etc.) sed ordinis mysteriorum stricte supernaturalium, quae nisi revelata divinitus innotescere non possunt, et quae, revelatione tradita, remanent indemonstrabilia (ut SS. Trinitas).

Quidam theologi videntur censere hanc demostrationem esse impossibilem quia demonstratio generaliter proposita sumitur ex infinitate Dei, et ex infinitaq Dei sequitur solum existentia mysteriorum naturalium in Deo. v. g. mysterii com

non distinguit inter *supernaturale intrinsece,* sive quoad entitatem, et *extrinsece,* Sn quoad modum; contra communem theologorum consensum, admittentium entia sujh naturalia intrinsece et entitative; imo et contra fidem, eadem etiam astruentem...

[1] Cf. ZiGLiARA, *Summa Phil.,* Ontologin, II, c. 1, n.4: Dotes essentialm contra nominales.

[2] Cf. circa hoc Vacant, *Etudes compare·, nr lu phihophie de S. Thomas et de Scot..* 1891, Paris, Bcauchesne, p. 1/ 20, It· in ‹ uкiiiiKN, *Dogmatii/ue, traiU Dieu,* n. 278.

[3] Cf. Ottigbr, *de Ilevelatione subernuliitah,*

lliitionis scientiae infinitae et libertatis sive divinae, sive humanae. Haec sententia de ■nip ssibilitate dcmostrandi existcntiam ordinis supernaturalis videtur primo aspectu ■i|ili ie servare trascendentiam istius ordinis; sed si diligentius consideratur, in ea ■pp.iret e contra affinitas cum thesi Scoti, Molinae, Ripaldae, iuxta quam de potentia 111' ibsolu^a forsitan creari potest intellectus, qui per vires proprias videret essentiam ■>?i n «2. Revera enim hi theologi dubitantes de demonstrabilitate existentiae ordinis. |* 'i|» rnaturalis in Deo, hoc ipso dubitant de hoc : an Deus secundum suam vitam inti- ■lllllll transcendat omnino quamlibet cognitionem naturalem creatam.

Non potest dari quidem demonstratio directa et ostensiva, quae ■Inceret ad cognitionem naturalem positivam ordinis veritatis supernui uralis, nam iste ordo secundum suam definitionem excedit omnem ■ugnitionem naturalem. Neque potest esse demonstratio existentiae 1 ius ordinis ab effectu, naturaliter cognito, sine revelatione; nam ■Rectus iste deberet esse intrinsece supernaturalis, ut gratia, et iam kiaascenderet cognitionem naturalem '. Sed non repugnat a priori *Urmonstratio indirecta et relativa ad limites naturales cuiuslibet intelcreati,* nam secundum hanc demonstrationem ordo supernatulinlis cognoscetur *non positive et in se,* sed tantum *negative* et *relative*; Hui icet non repugnat quod probetur existentia alicuius ordinis natulinirer incognoscibilis quoad suam essentiam et etiam quoad existen- ■l.un cuiuslibet suorum mysteriorum in partipulari. Hoc est idem ac ■robare in Deo esse ordinem veritatis et vitae excedentem limites ■■unitionis naturalis creatae.

)uia vero *haec probatio,* sicut et distinctio inter mysteria super- lu. duralia et mysteria naturalia, *instituitur solump ost revelationem* ad ■ibxlum defensionis, dicendum est : sola ratione efficaciter *defenditur* ■ ,■ in Deo non solum mysteria naturalia sed ordinem mysteriorum Hii|h rnaturalium2. Hoc statim probandum est, ut profondius confu- ■1 lur naturalismus seu pantheismus.

| *Quomodo arguendum est ea· parte intellectus creati*

If *udenam sumuntur limites eius cognitionis naturalis ?* Hi ■linnes considerari debent dupliciter, scilicet quoad *extensionem* cogni- ■loiiH et quoad eius *intensionem* seu penetrationem. Haec distinctio H)ininuniter admittitur ab hominibus; v. g. futura libera excedunt ■\i< usionem nostrae cognitionis naturalis, sed post eorum apparitio- ■ii m non excedunt penetrationem nostri intellectus, si eorum causa sit Biciliter cognoscibilis. E contra doctrina metaphysica Aristotelis, etsi ■t clare exposita iunioribus studentibus, excedit quandoque eorum Briirtrationem, quia eorum intelligentia nondum est sufficienter dispo- ■n.| proportionata huic obiecto, nondum acquisivit habitum scientiae.

| ndenam sumuntur limites extensionis cognitionis nostrae, et limicius intensionis seu penetrationis?

I | Cf. S. Thomas, I.a II.ae, q. 112, a. 5.

I lia *Cardinalis* Z.IGLIAKA, O. P., *Propacdeutica ad S. Theologiam seu tractatus* ■ •b.Ziw *supernatural)* l. I. c. IX, III. «Doctrina catholica, quod in Deo respectu ■hl'' existât duplex ordo divinarum veritatum, alter naturalis, aller vero supcrna- ^■«1 certissima est non solum fide, sed etiam ratione».

Limites extensionis alicuius cognitionis sumuntur ex medio eiui obiectivo ; dum e contra limites intensionis vel penetrationis sumunt ui ex vigore facultatis cognoscitivae, vel ex eius habitu. Hoc probatur l posteriori et a priori.

d) Limites extensionis cognitionis sumuntur ex medio eius obiectivo Medium obiectivum est id in quo cognitio attingit diversa obiecta ad quae se extendit, v. g. pro cognitione sensibili, speculum in quo plui; obiecta videntur est medium obiectivum ; pro cognitione intellectiva ■*principium in quo cognoscuntur conclusiones* se habet etiam ut median obiectivum. Unde medium simpliciter obiectivum est simul *quod* cogno scitur et *id in quo* aliud vel plura alia cognoscuntur. E contra me dium subiectivum est solum *id quo* cognoscitur aliquid, et est vel idK-, repraesentativa, vel habitus seu lumen confortans intellectum. Quan doque idea, per oppositionem ad habitum, dicitur, secundum quid medium obiectivum, hoc est medium obiectivum *quo,* non vero md dium *quod* et *in quo.*

Medio obiectivo sic definito, *a priori* probatur quod ex eo sumun tur limites extensionis cognitionis. Etenim agitur aut de extensioni disparata, aut de extensione connexa. Extensio disparata seu cogniti, rerum disparatarum v. g. diversorum individuorum non potest essi nisi hae diversae res objective proponantur ; sed haec extensio dispa rata est minoris momenti, quia non constituit ordinem veritatum. <l Si vero agitur de extensione connexa, evidenter haec extensio cogni tionis tanta est, quanta est extensio medii obiectivi ab intellecti assumpti. Haec propositio est per se nota : *non possumus eniH videre ex principiis et in principiis nisi veritates in illis virtualité; contentas.*

Hoc etiam *a posteriori* verificatur exemplis; ordo vitae vegeta tivae non potest cognosci ex solis principiis mechanicae vel chimiao est supra eorum extensionem ; unde frustra laborant materialistae qd volunt mere mechanice explicare phaenomena vitalia. Item ordo vital sensitivae excedit virtualitatem principiorum biologiae. Similiter or<l< vitae intellectivae et moralis non potest cognosci ex solis principii vitae sensitivae, et frustra laborant sensualistae vel empiristae, qu volunt explicare ideam per imaginem compositam, iudicium per assti ciationem imaginum, ratiocinium per consecutiones mere empirical Item ex principiis mathematicis, quae pertinent ad ordinem quanti tatis, non potest deduci conclusio metaphysica v. g. de existent! Dei, quia haec conclusio pertinet ad universaliorem et superior'll ordinem, scilicet ad ordinem entis in quantum ens. Sic sufficienti ostenditur limites extensionis cognitionis sumi ex medio eius obiectivo seu ex virtualitate principiorum. — Ideo quaestio est : an sit in l›„l ordo veritatis excedens virtualitatem principiorum naturalium ratioiw seu metaphysicae. Semirationalistae et Rosmini hoc negant, et interi dunt reducere mysterium Trinitatis ad ordinem philosophicum sa metaphysicum (Den„ 1915). Iuxta Ecclesiam c contra vita I›v *intima* transcendit ordinem rationi·, ualiii.ili . sicut vita végétatif transcendit ordinem mechanicum. *Kif.num l›ci* aiperat regnum nati| rae et rationis.

b) Limites intensionis seu penetrationis cognitionis sumuntur ex i ore potentiae cognoscitivae vel ex habitu huiusce potentiae. Haec se- ■unda conclusio probatur etiam a posteriori et a priori.

De facto, eadem doctrina eodem modo pluribus auditoribus pro- ><<>sita, unus perfectius quam alius eam penetrat, vel intus legit ; qui Mint iam exercitati clare et distincte hanc doctrinam intelligunt, alii)l>scure et confuse. Hoc est factum ; sic a posteriori apparet, quod i‹'scente habitu scientifico per exercitium acquisito, augetur pene- ratio seu intensio cognitionis.

Hoc etiam probatur *a priori.* Nam cognitio fit secundum quod ■ignitum est in cognoscente, et recipitur in cognoscente secundum nudum seu capacitatem facultatis cognoscitivae vel habitus cogno- icentis. Unde supposita identitate medii obiectivi, maior aut minor >enetratio non potest aliunde provenire quam ex facultate intelli- !‹ idi propria singulis hominibus, qui plus minusve sunt naturaliter lispositi ad cognitionem intellectualem, et qui plus minusve sunt ı'-rcitati per studium. Ita in ordine sensibili, nycticorax non potest idere solem, aquila autem coniicit oculos in solum, sine nictatione, propter visus vigorem.

Quaerendum est igitur : i° an existât in Deo ordo veritatis excedens *neilium obiectivum* cognitionis naturalis intellectus creati et creabilis, .'ilicet ordo veritatum quae non possunt ex principiis naturalibus ationis cognosci, et etiam post revelationem, remanent indemonstra- biles ; 2° an existât in Deo ordo veritatis excedens *vigorem* intelle- ■tus creati, ita ut etiamsi nobis proponeretur obiective haec veritas, intellectus noster suo vigore naturali non posset eam cognoscere for- inaliter, sed ante eam esset sicut noctua ante solem.

Ut iam evidens est, si prima responsio est affirmativa, secunda 'tmm erit affirmativa, ad modum corollarii ; nam id quod excedit Medium obiectivum naturale alicuius facultatis, excedit simul vigorem laturalem huiusce facultatis quae specificatur a suo medio obiectivo i.iturali ; sicut conclusio metaphysica v. *g.* de existentia Dei, excedens Medium obiectivum mathematicae, scilicet ordinem quantitatis, exce- lit proinde vigorem habitus mathematici, ideo frequenter mathema- (ii i non sine difficultate intelligunt demonstrationes metaphysicas, l« ‹ ipiunt quantitative quod qualitative intelligendum est.

3· *Quomodo ar‹/ueudum est eoe parte Dei ? — Plures argu- ii i tatur ex infinitate Dei,* dicendo : ordo supernaturalis veritatis est tido excedens cognitionem naturalem cuiuslibet intellectus creati ; Itqni Deus propter suam infinitatem excedit omnem cognitionem na- ■11.dem cuiuslibet intellectus creati seu finiti; ergo in Deo est ordo Mitatis supernaturalis.

Ex hoc quidem apodictice probatur existentia in Deo ordinis my- Ifri iorum naturalium seu philosophicorum, quorum intima essentia jXi' dit omnem intellectum creatum, quamvis eorum existentia sit lut liraliter, id est sine revelatione, cognoscibilis. Ita v. *g.* mysterium lil dlibilis praescientiae futurorum liberorum, istud mysterium funda- litt in infinitate Dei, et speciatim in infinitate scientiae divinae, quae l· c et ab aeterno ad omnia cognoscibilia etiam futura libera se

extendit. Ex infinitate Dei sequitur quidem omne attributum divinum naturaliter cognoscibile habere modum eminentem et infinitum ; et hic modus non potest naturaliter cognosci *positive,* sed solum *negative* (sapientia non finita) et *relative* (sapientia suprema) ; propter imperfectionem huiusce cognitionis naturalis quodlibet attributum divinum est pro nobis mysterium naturale, et praesertim intima conciliatio attributorum remanet abscondita, quamvis absque revelatione certissime teneamus haec omnia attributa in Deo conciliari et identificari V. g. summa immutabilitas et summa libertas certissime conciliantur, sed modus intimus istius conciliationis est pro nobis absconditus.

Unde ex infinitate Dei probatur quidem existentia in Deo ordinis mysteriorum naturalium seu philosophicorum ; sed non statim apparet contra semirationalistas existentia ordinis mysteriorum supernaturalium, quae nisi revelata divinitus innotescere non possunt, et quae etiam revelatione tradita remanent indemonstrabilia.

Notandum est quoad hoc : si in Deo essent solum mysteria naturalia seu philosophica, obiectum formale rationis naturalis non magis distingueretur ab obiecto formali fidei infusae quam istud ultimum ab obiecto formali visionis beatificae. Esset solum distictio sicut inter obscurum et clarum, vel inter confusum et distinctum, v. g., inter rationem naturalem alicuius rudis et metaphysicam. Unde lumen naturale rationis non esset alterius ordinis quam lumen fidei infusae, aut lumen gloriae. Et semirationalistae, sicut quodammodo Rosmini (Denz. 1891, 1926-8) erraverut, non distinguendo inter haec obiecta formalia, ac si ratio naturalis iam videret in confuso idem obiectum formale quod vident beati in caelo.

Quomodo igitur arguendum est ex parte Dei, ad probandam existentiam in Deo ordinis mysteriorum supernaturalium ? *Arguendum est ex vita Dei intima, seu ex Deo sub ratione intima et eminentissinui Deitatis,* prout «ratio formalis *Deitatis* prior est ente et omnibus differentiis eius, est enim *super ens,* et *super unum,* etc.», ut ait Caietanus[1], et in sua simplicissima eminentia identificat omnes perfectiones simpliciter simplices quae, a sola ratione naturali, attribuuntur Deo, Sic verificantur verba S. Thomae « omnes rerum perfectiones, quae sunt in rebus creatis divisim et multipliciter, in Deo praeexistunt unite et simpliciter», ut clarius patebit in expositione sequentis demonstrationi. Si igitur velimus arguere ex infinitate Dei, infinitas assumenda est non ut modus cuiuslibet attributi divini, sed ut negativa expressio Deitatis ut sic.

Proinde thomistae communiter dicunt : *Deus sub ratione Deitatis o*A subiectum Sacrae Theologiae, sicut est obiectum primarium quod supernaturaliter creditur in via et videtur in caelo[3]. Dixerat S. Thomas ...

[1] In I.am, q. 39, a. 1, η. VII et VIII.

[2] S. Tu., I. a, q. 13, a. 5 (et comment. Caietani in hoc articulo, η. VII, solnlll obiectionum Scoti, η. X et sqq.).

[3] Cf. Caietanum in I.am, q. 1, a. 7, η I » Subiectum formale Sacrae Theoloiuai est *Deus in quantum Deus.* — Et ad bonitatem doctrinae, pemotra quid importat *quantum Deus...* Quemadmodum homo jx>i< >l qmidtnplicltcr accipi primo ut anlutj^H rationale; et sic intelligitur quidditative, in quantum homo necundo ut substantia. et sic concipitur in communi: tertio ut iinluinlll'i lunmuietiim >l m concipitur |"·H

<|. i, a. 6: '‹ Sacra doctrina *propriissime* determinat *de Deo...* non solum quantum ad illud, quod est per creaturas cognoscibile, sed etiam *quantum ad id, quod notum est sibi soli de seipso,* et aliis per revelationem communicatum ». Cf. I. am, q, 13, a. 8 : utrum hoc nomen *Deris* sit is men naturae — E contra Metaphysica tractat de Deo, non sub ratione intima, propriissiina et eminentissima Deitatis, sed sub ratione ›' mmunissima *entis* ; obiectum enim metaphysicae est ens in quantum ens, ideoque haec scientia se estendit ad Deum, ut est primum ens cognoscibile ex creaturis '. — Insuper, ut communiter docent theologi, constitutivum metaphysicum naturae divinae (quod est, iuxta plerosque, Ipsum esse subsistens) continet solum *actu implicite* attributa divina, dum Deitas ea continet *actu esplicite*[3].

Denique omnes praedicatores fidei vocant mysteria supernaturalia in Deo abscondita *mysteria vitae intimae Dei* seu ipsius Deitatis[4]. Per lidem enim infusam, etsi non cognoscamus Deum *ut in se est* (hoc erit solum in patria) 5, cognoscimus tamen obscure Deum secundum suam viiam intimam seu *Deitatem,* et non solum Deum ut cognoscibilis est ex creaturis.

Itc‹ alens. . . : quarto ut nobilissimum animalium ; et sic concipitur rela+ive ad aliud : __ |t.i in proposito, ordine retrogrado procedendo, Deus potest considerari ut altissima ‹ ausa, et universaliter secundum quodeumque praedicatum respectivum ad extra; et ■ii consideratur *relative ad extra* : potest etiam considerari ut sapiens, bonus, iustus ıI universaliter secundum rationes attributales, et sic consideratur *quasi per accidens* ; |. st etiam considerari ut ens, ut actus, etc., et sic consideratur *in communi.* Et nd hos tres modos, quasi simplicis, reducuntur considerationes compositae, puta ut m is purus, ut ens primum, etc.: consideratur namque in huiusmodi Deus, ut stat hub *conceptu communi,* et *relativo* aut *negativo,* ut patet. Ante omnes autem hos mo- il· potest considerare Deus *secundum suam propriam quidditatem* haec enim est pri- .111.·. secundum naturam, cognitio omnium, et fundamentum ceterarum : et hanc quid- llll tem circumloquimur *deitatis* nomine. Et sic, quaerendo an *Deus sub ratione Dei* Mu/.' ut distinguitur contra rationem bonitatis, etc., sit subicctum huiusce scientiae, but quaerere utrum Deus sub ratione suae propriae quidditatis sit subiectum female huiiiiisce scientiae ; ita quod quidditas Dei sit ratio formalis huius subiecti ut res est ».

Cf. etiam Ioannem a S. Thoma, *Curs. Theol.* disp. II de sacra doctrina, a. X. Btiin Gonet, Billuart et alios commentatores S. Thomae, in eodem loco.

Scotus autem (Prol. ad Sent. q. 3, a. 4, n. 70) docet : «Theologicae nostrae, *ut* ht· *est,* non oportet dari objectum primum nisi primum notum. De quo noto imhin liate cognoscuntur primae veritates. Illud primum notum est ens infinitum...».

[1] I. a. q. 13, a. 11 ad t «Quantum ad id ad quod imponitur nomen ad signifi- ■lll Ium est magis proprium hoc nomen *Deus,* quod imponitui ad significandam najlui am divinam, quam nomen *«Qui est»*.

Cf. Gonet, *Clypeus thomisticus,* disputatio prooemialis, art. IV in fine « *Metaphy-* Li... *non respicit Deum sub ratione Deitatis,* sicut theologia, *sed ut est ens abstrahens* Iu *materia intelligibili* ».

[3] Cf. Billuart, *de Deo,* diss. II. a. 1 et 3.

[4] Cf. S. François de Sales, *Traité de l'Amour de Dieu,* l. II, c. 1 et 2 ; « Que ■in perfections divines ne sont qu'une seule, mais infinie perfection. — Qu'en Dieu II h ' a qu'un seul acte, qui est sa propre divinité ».

Propterea in hac thesi debemus loqui *de Deo sub ratione Deitatis* potiusquam Bf *l›ro ut est in se* Haec distinctio, quae necessaria est ad differentiam inter fidem ■lib mi et visionem beatificam non affertur a S. Thoma in I.a. q. 12, quia in hac ■[1■ı .lione tractat suium de possibilitate visionis beatificae. Item in hac quaestione distinguit in Dio myxlcliii naturalia et mysteria supernaturalia, nam evidentia nl‹ inseca horum omnium mysteriorum habetur per eamdi-m visionem beatificam Ad niiiiiHi cndum enim rum iluilimuni intimam summae immutabilitatis et summae libri

Omnes perfectiones simpliciter simplices identificantur in *Deitate,* ita ut in sint actu explicite, dum e contra Deus sub ratione *entis* eas continet solum actu implicite. Deduci debent progressive ex Deo primo ente, dum e contra videntur absque deductione in Deitate clare visa.

Hoc longius examinavimus in alio opere : *Dieu, son existence et sa nature,* 8.e ed., p. 37°-379- Ipse S. Thom'as dicit I C. Gentes, c. 3 : « Quod sint aliqua intelligibiliunl divinorum quae humanae rationis (et intellectus angelici penitus excedant ingenium, *evidentissime apparet » scii. : quid sit intime Deus.*

Deitas et supra ens, prout in sua *eminentia* continet perfectiones simpliciter simplices entis a se, unius, veri, boni, intelligentiae, amoris, justitiae, misericordiae, aliquo modo sicut lux alba continet septem colores arcus coelestis, cum ista tamen differentia quod lux alba continet colores solum *virtualiter eminenter,* et non est caerulea nec virida, dum e contra Deitas continet perfectiones simpliciter simplices *formaliter eminenter,* et est una, bona, etc.

Intellectus non elevatus ad ordinem supernaturalem est aliquomodo sicut oculus qui non videret lucem albam, nequidem in confuso, sed solum septem colores. [1]

Remanet quod « Deitas ut sic est super ens et super unum », et dum *ens* potest *naturaliter participari* a lapide, a planta, ab animali, ab homine, ab angelo, *Deum* non potest *participari* nisi *supernaturaliter,* per gratiam quae definitur: participatio divinae naturae, ut principium radicale operationum stricte divinarum, praesertim ismnes immediate Deitatis.

Si autem essentia divina non haberet secundum se unicam, eminentissimam et propriissimam rationem formalem, in qua identificentur omnes perfectiones simpliciter simplices, si essentia divina esset solum *cumulus perfectionum,* naturaliter cognascibilium, ut videtur censere *Scotus,* qui posuit *distinctionem formalem-realem inter perfectiones divinas[1],* tunc *non necessario* distingueretur ordo mysteriorum supernaturalium et ordo mysteriorum naturalium, sed hi duo ordines distinguerentur soluit *contingenter ex voluntate divina,* ut revera fatetur Scotus cum nominalistis ; tunc SS Trinitas esset mysterium supernaturale, non propter suam naturam eminentissimam sed quia Deus noluisset nos Trinitatem naturaliter cognoscere.

Eadem inconvenientia inveniuntur in *ontologismo,* qui non satis distinguit mysteria supernaturalia a mysteriis divinis naturalibus, etsi infinitatem divinam nuineget.

Haec sufficiunt quoad demonstrabilitatem existentiae ordinis Supernaturalis ; scimus quomodo arguendum sit tam ex parte limitum cognitionis naturalis creatae, quam ex parte Dei.

§ III. Demonstratio existentiae ordinis supernaturalis, obiectivi excedentis vires naturales intellectus creati.

Haec demostratio, ut dictum est, praesupponit supra expositiiam..

tatis oportet ipsammet essentiam Dei videre, quamvis pro nobis viatoribus hoc Mysterium sit naturale, id est absque revelatione cognoscibile quoad suam existentiae in quo differt a mystetio Trinitatis (cf. II.a II.ae, q. i, a. 3 et 4). Haec vero disfllctio inter mysteria naturalia et mysteria supernalia ost maxime necessaria, in sequenti stro tractatu, contra rationalistas et semirationalis, qui illam negant.

[1] Cf. contra Scotum, Caietanum in I a q. t. 32, q. jo, a. 1, et Iohannem a S. thoma, *de Deo,* disp. IV, dub. 6, Billuart, *de Deo,* diss. II et III

confutationem evolutionism! pantheistic! et contra agnosticismum piobationem existentiae Dei realiter et essentialiter a mundo distincti.

Constituendum est argumentum simul ex parte intellectus creati et ex parte Dei, ut dictum est in praecedenti paragraphe. Proinde sic scribi debet in forma, ascendendo a facilioribus ad difficiliora.

Ex creaturis non potest cognosci positive Deus sub intima ratione l'citatis.

Atqui medium obiecti vum naturale cuiuslibet intellectus creati non potest esse nisi creatura.

Ergo ex suo medio obiectivo naturali nullus intellectus creatus potest positive cognoscere ea quae pertinent inmediate l ad Deum sub intima ratione Deitatis ; haec proinde constituunt ordinem veritatis supernaturalis.

ℍ *Maior probatur : Eoe creaturis non potest cognosci positive Deus sub intima ratione Deitatis.*

Ex creaturis Deus cognoscitur solum secundum perfectiones, quae sunt *analogice et evidenter communes* sibi et creaturis, sed quoad id quod est sibi *proprium* cognoscitur tantum *negative* et *relative.* Atqui Deus sub ratione intima Deitatis est Deus secundum id quod est sibi pi opriissimum, ut dictum est. Ergo ex creaturis non potest cognosci positive Deus sub intima ratione Deitatis.

Hoc explicandum est per partes.

A. *Nonnisi analogice* Deus cognosci potest ex creaturis, quia creaturae ita sunt Deo inferiores ut non possint habere cum eo similitudinem specificam nec genericam, sed solum analogicam ; Deus enim ti inscendit limites cuiuslibet speciei vel generis.

Hoc probatur a S. Thoma I.a q. 4, a. 3, et q. 13, a. 5. In hoc ultimo articulo «i‹ arguit : « Impossibile est aliquid praedicari in Deo et in creaturis univoce. *Quia* ••n· *is effectus non adaequans virtutem causae agentis recipit similitudinem agentis non* iiiium *eamdem rationem, sed defteienter* : ita ut quod est divisim et multipliciter in i n tibus, in causa est simpliciter et eodem modo ; sicut sol secundum unam virtutem, multiformes et varias formas in istis inferioribus producit. Eodem modo, ut supra ili tum est (art. praeced.) omnes rerum perfectiones, quae sunt in rebus creatis divisim ni multipliciter, in Deo praeexistunt unite. Sic igitur, cum aliquod nomen ad per- ils iionem pertinens de creatura dicitur, significat illam perfectionem ut distinctam •µ udum rationem definitionis ab aliis: puta cum hoc nomen *sapiens* de homine di- Bltiir, significamus aliquam perfectionem distinctam ab essentia hominis, et a potentia ■t ib esse ipsius, et ab omnibus huiusmodi. Sed cum hoc nomen de Deo dicimus, non lut odimus significare aliquid distinctum ab essentia vel potentia vel esse ipsius. Et «e t um hoc nomen sapiens de homine dicitur, quodammodo circumscribit et com- |u l ndit rem significatam: non autem cum dicitur de Deo, sed relinquit rem si- ■uitieatam ut incomprehensam, et excedentem nominis significationem. Unde patet

l *Immediati·* idem ‹"‹l ui *pr› se primo,* sicut homo est jxtr se primo rationalis, per hs non primo est vivetis scii animal, per accidens est alluis vel musicus,

quod non secundum eamdem rationem l hoc ncmen sapiens de Deo et de homine dicitur. Et eadem ratio est de aliis. Unde nullum nomen univoce de Deo et creaturi» praedicatur ».

Unde ex creaturis Deus non cognoscitur nisi *analogice,* secundum perfectiones, quae sunt *evidenter** analogice communes sibi et creatu ris, ut explicatur longius *de Veritate,* q. 2, a. i et ii «sicut nomen ı visus dicitur de visu corporali et intellectu, eo quod sicut visus es! ı in oculo, ita intellectus est in mente». Aliis verbis, sensatio et intel lectio dicuntur analogice seu proportionaliter, et tamen proprie, *cogni-l tiones,* prout sensatio se habet ad sensibile sicut intellectio ad intel-ı ligibile ; ita etiam analogice tribuitur cognitio vel intellectio Deo, ı prout intellectio increata se habet ad intelligibile increatum sicut intel lectio creata ad intelligibile creatum. Similiter Deus dicitur analogical ens, bonus, etc.

B. Propterea id quod est *proprium Deo* non potest ex creaturis I cognosci nisi *negative,* vel *relative.* Negative dicimus : Deus est ens non finitum, non mutabile, non temporale, nullomodo in potentia,ı etc., et hoc dicitur de quolibet attributo divino. Relative dicimus ı Deus est ens supremum, primum, perfectissimum, maxime eminens ıı item loquimur de suprema sapientia aut bonitate 2.

Ex creaturis igitur non potest cognosci *positive-* Deus sub ratione j propriissima *Deitatis* ; sicut ex motibus mechanicis non cognoscitur po sitive quid sit vita plantae, nec ex motibus vitae vegetativae cogno-l scitur quid sit sensatio, nec ex sensatione vel imaginatione cognosci· tur positive quid sit proprie intellectus, ita ex creaturis non cognosci· tur positive quid sit intime Deus.

Unde S. Thomas dicit I.a q. 13, a. 8, ad 2: « Ex effectibus divinis *divinam nat»* ı *ram* non possumus cognoscere, secundum quod in se est, ut sciamus de ea, qtml est, sed per modum eminentiae, et causalitatis et negationis, ut supra dictum enta Et sic nomen *Deus* significat naturam divinam. Impositum est enim nomen hoc afl

1 Ex hoc patet analoga, secundum S. Thomam, definiri « ea quorum nomen ‹ ij commune, ratio vero significata per nomen *simpliciter diversa* et secundum quid (l<‖ est proportionaliter) eadem ». Haec definitio differt a definitione suareziana, iuxta qmilfl ratio analogica est *simpliciter eadem,* et secundum quid diversa.

2 Dico *evidenter* nam, ut infra dicentur in sequenti thesi, vita Dei intima, anlihl quam cognoscatur per visionem intuitivam, nobis revelari potest *obscure, et ad* Auifl revelationem Deus utitur notionibus naturaliter acquisitis nostrae rationis, quae p··» sunt *analogice sed non evidenter* exprimere mysterium intimum Deitatis seu Trinitati· imo in formula dogmatica verbum *est* affirmari nequit nisi propter auctoritatem I'r revelantis. Itaque «aliquam, Deo dante, mysteriorum (supernaturalium) intelligent! il‖ assequimur ... ex eorum, quae naturaliter cognoscimus, analogia », ut dicit Cone, Valfl (Denz., 1796). Sed *hae analogiae inter vitam Dei intimam et naturas creatas* non siifl nobis naturaliter notae et *revelari possunt a solo Deo, i/ui solus naturaliter cogutu suam vitam intimam.* Cf. S. Thomam, I.a q. 32, a. l de Veritate, q. 10, a. 13..1

3 Proinde generaliter dicitur : homo naturalitet cognoscit Deum *per viam* eaw.iM *tatis,* (attribuendo primae causae perfectiones simpliciter simplices quae participant*! a creaturis) per *viam negationis et eminentiae* (detei minando negative et relativo "ii *dum* infinitum et eminentem secundum quem p‹ l ‹‹ Imnes simpliciter simplices M in Deo), Cf. I.am, q. 12, a. 12.

iquid significandum supra omnia existons, quod est principium omnium et remotum d› omnibus. Hoc enim intendunt significare nominantes Deum». Item, a. 9, c. et ad 3 : « Hoc nomen *Deus* est incommunicabile secundum rem ... E contra nomina *funus sapiens,* etc. etiam secundum rei veritatem sunt communicabilia multis». Cf. a. 11 ad im. Deitas ut sic non est participabitis a creaturis naturaliter (sed solum supernaturaliter per gratiam), ac proinde non est naturaliter cognoscibilis ex creaturis.

Nunc consideranda est minor nostri argumenti.

2 *Minor : Atqui medium obiectivum naturale cuiuslibet intellectus creati non potest esse nisi creatura.*

Haec minor probatur dupliciter. A. indirecte et B. directe.

A. *Indirecte.* Si medium obiectivum naturale intellectus creati non sset creatura, sed ipsamet essentia divina immediate visa, *tunc intellectus creatus specificaretur ah eodem obiecto formali ac intellectus divinus.* Atqui quae specificantur ab eodem obiecto formali sunt eiusdem naturae. Ergo intellectus creatus esset eiusdem naturae ac Deus, sic esset Deus creatus, natura nostrae animae esset natura divina creata ; et haec est pantheistica contradictio, quae non potest affirmari quin negetur, cum Hegelio, principium contradictionis vel identitatis ; e contra vi huiusce principii, Deus est Deus, creatura est creatura, sicut dicitur spiritus est spiritus, caro est caro, ad affirmandam distinctionem naturarum.

S. Thomas istud argumentum indirectum exponit in *C. Gentes* l. III, c. 52 *.

B. *Directe,* in I.a qua q.12, a. 4. S. Thomas hanc probationem exponit et evolvit '. Argumentum S. Doctoris ad hunc syllogismum reduci potest.

Essentia spiritualis cuius modus immaterialitatis excedit modum iinmaterialitatis naturae alicuius cognoscentis nequit ab illo naturaliter d immediate cognosci. Atqui *essentia divina habet modum immaterialitatis infinite excedentem modum immaterialitatis cuiuslibet intellectus creati vel creabilis.* Ergo essentia divina nequit naturaliter et immediate cognosci ab ullo intellectu creabili, proinde sola creatura potest esse medium obiectivum naturale intellectus creabilis.

Istud autem argumentum fundatur in ipsa definitione cognitionis. Ut profunde dixerat Aristoteles et postea S. Thomas (I.a q. 14, a. 1) : «Cognoscentia a non cornescentibus in hoc distinguuntur quia non cognoscentia nihil habent nisi formam i.im tantum, sed *cognoscens natum est habere formam etiam rei alterius* ; nam species

* C. *Gentes,* III, c. 52 : « Non est autem possibile quod ad istum modum visionis d inae (visionis essentiae divinae), aliqua creata substantia ex virtute propria possit d lingere. Quod enim est superioris naturae proprium, non potest consequi natura inl.-i lor, nisi per actionem superioris naturae cuius est proprium, sicut aqua non potest ‹ e calida nisi per actionem ignis. Videre autem Deum per ipsam essentiam divinam . proprium naturae divinae. Operari enim per propriam formam est proprium cuiu-,libet operantis. Nulla igitur intellectualis substantia potest videre Deum per ipsam divinam essentiam, nisi Deo hoc faciente» cf. quoad hoc Gonet, *Clypeus Ihomisticus,* hu l ain q. 12, disp III, a 3.

1 Cf. in hum articulum commentaria Caictani, et loannis a S. Thoma, quoruin ·. impendium invonitiii apud Billuart in l.am q. 14, a. 1 et q. 12, a. 4.

cogniti est in cognoscente.* (V. g. planta sub influxu solis fit calida, sed nullomotln· fit sol, e contra animal dum videt solem, quodammodo fit sol, id est intentionalitci,· repraesentati ve habent in se formam solis, accipit in se formain rei alterius, non nl suam sed in quantum est forma alterius ; nam non sibi appropriai liane formam, ηοιη eam coarctat, ac si fieret calidum, sed eam accipit ut formam alterius ; cognoscein·. fit aliud in quantum aliud[2]). Unde, prosequitur S. Thomas, manifestum est, quod· natura rei non cognoscentis est magis coarctata et limitata. Natura autem rerum cognoscentium habet maiorem amplitudinem et extensionem. Propter quod dicit Pbl losophus (III de Anima, c. 8), quod anima est quodammodo omnia». Coarctatio autem formae est per materiam . . . Patet igitur quod *immaterialitas alicuius rei* ‹ι‹| *ratio quod sit cognoscitive* ; et *secundum modum immaterialitatis est modus cognitioni·..* Unde in II de Anima, c. 12, dicitur quod plantae non cognoscunt propter suam lll.l I terialitatem. Sensus autem est cognoscitivus, quia receptivus est specierum sine intM teria ; et intellectus adhuc magis cognoscitivus, quia magis separatus a materia c· immixtus, ut dicitur in III de Anima, c. 4. Unde, cum Deus sit in summo ïmmat rialitatis, sequitur quod ipse sit in summo cognitionis »[3].

Haec autem generalia principia faciliter applicantur nostrae quaestioni, ut expm nitur in I.a q. 'I2, a. 4. : Cognitio enim contingit secundum quod cognitum est (iDB materialiter) in cognoscente. *Cognitum autem est in cognoscente secundum moduli (immateiialitatis) naturae cognoscentis. Si igitur modus essendi alicuius ›ei cognita» excedat modum (immaterialitatis) naturae cognoscentis, oportet quod cognitio illius m*

1 Ar ist o te l es, *de Anima,* l. II, c. 12, n. 4 (lect. 24 S. Thomae), l. HI, c. 4. n. i (lect. 7 S. Th.), c. 8, n. l (lect. 13 S. Ih.).

2 Cf. Ioannem a S. 'Iηομλ, *Cursus Phil,* de Anima, q. IV, a. l : «Adverto null dixisse S. Thomam quod cognoscentia possunt habere *formam alteram* sed *formam ›/| alterius,* nam formam alteram potest habere quaecumque res, quae recipit in se |wi‹ lectionem aliquam, vel iormam ab extrinseco provenientem (v. g. dum planta tit eu lida) ... *Cognoscentia* autem in hoc elevantur super non cognoscentia, quia id, ‹px«| est alterius, ut alterius, seu prout manet distinctum in altero, possunt in se recipere! ita quod non solum sunt id quod in se sunt, sed etiam *possunt fiet i alia a se,* sicili *quando video colorem, non fit oculus coloratus in se, sed color, qui est in alio realiter) ponitur intentionaliter el visione in oculo* ». Et ad hoc requLitur immaterialitas in ipsi potentia sic recipiente, ut probat S. Thomas I.a q. 14, a. l, et q. 2, de Verit., a. j· — Obiectiones autem Scoti contra rationes expositas a S. Thoma I.a q. 12, a. 4 (utimit aliquis intellectus creatus per sua naturalia divinam essentiam videre possit), prove niunt ex insufficienti comprehensione huiusce principii : cognitio fit secundum qimil cognitum est immatcrialiter in cognoscente ad modum immaterialitatis cognoscenlit

2 Haec profunda notio ipsius cognitionis longius exponitur a S. 'Iηομλ in de l » *ritate,* q. ?.. a. 2: «Perfectio unius rei in altera esse non potest secundum deterinfl natum esse quod habebat in re illa... Et quia formae rerum per materiam detei ml nantur : inde est quod secundum hoc est aliqua res cognoscibilis secundum quod a miti teria separatur ; unde oportet quod etiam id in quo suscipitur talis rei perfectio, ■ immateriale.

Ut ibidem notat S. Thomas, *materialistae* non intellexeiunt igitur quid sit proprfl cognitio, in quo diffe.t «fie,i aliud in quantum aliud » a «fieri alteium, v. g. ' .i‖j dum » ; piopterea materialistae intendunt reducere eognitienem ad aliquam impreilM nem physicam (et non psychologicam) in organismo. E contra *idealistac* exagfl rant immanentiam cognitionis, et concipiunt repraesentationem ut quid mere interim· sed clausum, ut picturam, non ut quid essentialiter relativum ad obiectum extra ined tale. — Ita neque materialistae neque idcalisliie intelligunt quid sit proprie cogflillfl quae postulat excessum supra conditiones materine in recipiendo et agendo: sic Ifl anima sensitiva est quodammodo spiritualis, quamvis non sit independent a matin M recipit enim species modo repraesentativo ideapti mi .illviallone. ,ll visio non cliiillS mediante calore vel huiitiditate

ii/ *supra naturam illius cognoscentis* ». Unde sensus non cognoscit nisi sensibilia singularia, intelligibilia sunt supra facultatem sensus ; alioquin, si v. g. sensus eognoret prima principia rationis, haec cognitio fieret simul secundum duos modus immakerialitatis oppositos, esset subiective intrinsece dependens ab organismo, et obiective inlrinsece independens ab organismo, quod repugnat, quia specificatur ab objecto.

Essentia autem divina habet modum immaterialitatis infinite excedentem modum immaterialitatis cuiuslibet intellectus creati et creabilis. Nam Deus solus est suum subsistens, et *est actus purus non solum in ordine entis sed etiam in ordine intelh ibilitatis.* Est enim ipsamet intelligibilitas seu veritas per essentiam, et *ipsum intelb ‹ re subsistens,* quasi fulgur intellectuale infinite lucidum, superans, sua pura spiriIu litate, spiritualitatem cuiuslibet intellectus creati aut ideae creatae etiam infusael, lirgo intellectus creatus vel creabilis non potest naturaliter videre Deum per essenli.un, sed est ante Deum gloriosum, sicut noctua ante solem 2.

Proinde medium obiectivum naturale intellectus creati non potest esse nisi creatura, sive concrete accepta, sive abstracte ut genera, Bpecies et transcendentia, v. g. ratio entis, unius, in quibus fundantur prima rationis principia. Propterea generaliter dicitur *homo non potest naturaliter cognoscere Deum immediate sed solum in speculo creaturarum,* imo in speculo rerum sensibilium, prout obiectum proprium intellectus nostri est ens in sensibilibus (seu essentia rerum sensibilium), sic. secundum habitudinem ad sensibilia cognoscimus prima principia entis et rationis et ipsum Deum seu Primum ens. (Cf. I.am q 12, a. 12, q. 55, a. 2, q. 76, a. 5 et q. 88, a. 3, q. 89, a. 1).

Etiam angelus naturaliter cognoscit Deum non immediate sed in speculo quia H natura angelica est quoddam speculum divinam similitudinem repraesentans « I a q. 56, a.3. « Inest intellectui hominis et angeli quaedam obscuritas naturalis. ».. undum quod *omnis creatura tenebrosa est comparata immensitati divini luminis* » II II.ae q. 5, a. 1, ad 2. Propterea obiectum propcrticnatum intellectus creati est |nt. lligibile adumbratum, et est pro nobis intelligibile in umbra sensibilium existons, km ll enim intellectiva infimum gradum tenet in substantiis intellectualibus (I.a 76, 5). In peculo autem creaturarum, Deus, ut dictum est, non pbtest cognosci nisi *analogi,* et quoad id quod est sibi proprium *relative* et *negative.*

* Idea creata infusa esset solum intelligibilis per partecipationem et proinde non |m .et exprimere ut in se est ipsum intelligere infinite lucidum (I.a q. 12, a. 2).

Hoc clare exponitur a Bil l Ma r t , *de Deo,* diss. IV, a. 2, dum dicit : « Cognitio knntingit secundum quod cognitum est in cognoscente ; atqui cognitum est in cogno■imie secundum modum cognoscentis: quod enim est in aliquo, est in eo ad modum il|*Hius, ita ut si natura cognoscens habeat *esse in materia,* qualis est anima rationalis. Kill uraliter, cognoscat omnia, ad modum quidditatis materialis per species abstractas h usibus ; si *non* habeat *esse in materia sed* habeat *esse potentiate ad existentiam, ut* Win 'Ius, cognoscit alia ad modum sui, hoc est, ad modum naturae potentialis ad esse I ›. autem cognitus ad modum quidditatis materialis vel potentialis, non est cogniIii quidditativo ut est in se ; cum ipse sit *suum esse* et *actus purissimus.* Ergo abieckii‹ ‹ uius modus essendi e\‹ cdit modum essendi naturae cognoscentis non potest ab ki.i naturaliter cogimini qiiulilital ive et ut est in se ›. Cf. item Billuart solutionem III l Ionum Si oti'il .ll uni

Stat igitur conclusio nostra : Ergo ex suo medio obiectivo natu» rali nullus intellectus creatus potest cognoscere positive quae per® nent immediate ad Deum sub ratione Deitatis ; haec proinde consti» tuunt ordinem veritatis supernaturalis.

« Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram » aiebat Iob XXXVB 26, « Rex regum, Dominus dominantium, qui lucem inhabitat inacl cessibilem». I Tim., VI, 16,

Confirmatur. — Ut melius intelligatur haec conclusio, illustrq· potest per analogiam a S. Paulo allatam I Cor., II, 11, dum dicit .ul ostendendum quid sit obiectum supernaturale fidei et visionis bed tificae : « Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascet® dit, quae praeparavit Deus iis, qui diligunt illum. Nobis autem revtw lavit Deus per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiattl *profunda Dei* (τὰ βάθη τοὺ Οεοϋ — hoc est Deus sub intima et pm priissima ratione Deitatis). *Quis enim hominum scit quae sunt horni>ıʌ nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita et quae Dei sunt, nemo* r<B *gnovit, nisi Spiritus Dei.* Nos autem non spiritum huius mundi, acnw pimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo dona· sunt nobis... Animalis autem homo non percipit ea, quaesunt Spui tus Dei, stultitia enim est illi, et non potest intelligere... Spiritual· autem iudicat omnia et ipse a nemine indicatur». Possumus quide· naturaliter cognoscere vitam exteriorem aliorum hominum, non vi-rfli eorum vitam intimam seu secreta cordis, nisi ipsi nobis ea revelenB Ita possumus naturaliter cognoscere Deum quasi superficietenus ifl speculo creaturarum, sed profunda et intima, quae in ipso latent, im‖ possunt cognosci nisi Deus ipse ea supernaturaliter revelet.

Unde sicut non potest negari Deum habere vitam intimam, il| nequit negari in Deo esse mysteria supematuralia.

Conclusio : Tota nostra demonstratio resumi potest in hoc qu<· intellectus est quid analogum sicut ens. Ideo intellectus creatus intellectus divinus conveniunt solum secundum analogiam proporti· nalitatis propriae, prout uterque se habet ad suum obiectum proprinie et haec obiecta diversa solum analogice conveniunt ut entia intelli· bilia in ente, quod est obiectum adaequatum intellectus ut intiM lectus est.

Unde scribi potest :

	divinus	obiectum proprium : essentia divina	j
Intellectus \	angelicus	essentia angeli	? ens.
(	humanus. . . . '	essentia rei sensibilis	)

Sic apparet quare nullus intellectus creatus possit ex suo mci‖ obiectivo naturali cognoscere positive quae pertinent per se primo (■ immediate) ad Deum sub ratione intima Deitatis ; proinde vita I) intima constituit ordinem mysteriorum supernaturalem, quae nequidi analogice cognosci possunt ex creaturis absque revelatione, et in lu differunt haec mysteria stricte dicta a mysteriis naturalibus de qnih| agitur in theologia naturali. Hoc claiiu patebit ex solutione obici lll num, post expositionem corollario· um

§ IV, 1.um **Corollarium : Ordo supernaturalis excedit subiective vim cuiuslibet intellectus creati.** (Cf, I.a q. 12, a. 5› de necessitate luminis gloriae ad videndum Deum ; II.a II.ae q. 6, a. 1, de necessitate luminis fidei ad credenda mysteria supernaturalia iam revelata et sufficienter proposita per praedicationem evangelicam).

Hoc est *contra pelagianos* ct *scmipelagianos* qui dicebant : ad credendum mysteria lidei, aut saltem ad initium fidei sufficere revelationem externam per praedicationem evangelicam, et non necessarium esse lumen internum fidei confortans intellectum (cf. Denzinger, 178, 179). Item contra beguardos, qui dixerunt: «anima non indiget lumine gloriae ipsam elevante ad Deum videndum et eo beate fruendum » (cf. Denz. 475).

Hoc corollarium deducitur ex praecedenti thesi, Etenim *vigor naturalis alicuius potentiae cognoscitivae specificatur a suo medio obiectivo naturali, et ei proportionatur,* nam potentia essentialiter dicitur ad actum et actus specificatur a suo obiecto '. Atqui, ut probatum est, existit in Deo ordo mysteriorum supernaturalium, quae excedunt medium obiectivum naturale cuiuslibet intellectus creabilis. Ergo haec mysteria excedunt etiam vigorem naturalem cuiuslibet intellectus creati. Proinde ut intellectus creatus possit videre Deum, indiget non solum manifestatione obiectiva sed confortatione subiectiva, quia est intrinsece impotens. Sine hac confortatione esset ante Deum gloriosum, sicut noctua ante solem nimis spendentem.

Propterea Thomistae unanimiter sustinent conti a Scotum et Melinam intellectum matum non posse, etiam de potentia Dei absoluta, videre Deum per essentiam ab- »<|ue lumine gloriae; nam intellectus *intrinsece impotens* indiget intrinsece elevari seu confortari ut fiat intrinsece potens[2]. Item necessarium est lumen internum fidei ad aswntiendum formaliter mysteriis fidei.

§ V. 2.um **Corollarium : ordo supernaturalis excedit exigentiam cuiuslibet intellectus creati.**

Istud corollarium est *contra Baium* cuius haec propositio damnata est : « Humaii naturae sublimatio et exaltatio in consortium divinae naturae *debitu* fuit integritati primae conditionis et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis» (Denz., 1021, 1023, 1026). Eadem doctrina invenitur apud priores protestantes[3], apud

l S. Thomas I.a q. 89, a. 1, dicit: « In omnibus enim substantiis intellectualibus Invenitur virtus intellectiva per influentiam divini luminis. Quod quidem in primo l l uicipio est unum et simplex, et quando magis creaturae intellectuales distant a primo i |n incipio, tanto magis dividitur illud lumen et diversificatur, sicut accidit in lineis a ‹' tro egredientibus. Et inde est quod Deus per unam suam essentiam omnia intel- |ii l Superiores autem intellectualium substantiarum etsi per plures formas intelligant Uiiincn intelligunt per pauciores et magis universales et virtuosiores ad amprehensio- lii in rerum, *proptei efficaciam virtutis intellectivae,* quae in eis est. In inferioribus autem nunt formae plures et minus universales et minus efficaces ad comprehensionem rerum. In quantum deliciunt a virtute intellectiva superiorum l.

Cf. loANNi'M a S l 110MΛ in I.am, q. 12. *de lumitie gloriae.* Gonrt, ibidem. Lutiikmiu» *in* ‹‹»/· *III Heneseos.* Calvinus, *Institui.* 1. c. 15.

iansenistas [1] et rursus apparuit apud modernistas qui in natura humana non capiuM tatem solum et convenientiam admittunt ad ordinem supernaturalem sed vein·' exigentiam (Denz., 2103).

Falsitas huiusce doctrinae apparet ex nostra thesi, ut iam ostensum est a S [luj ma v. g. I.a II.ae q. 109, a. 5 et 6, q. 112, a. 3 ; q. 114, a. 2 et 5. — Item I.a <>jj — De veritate, q. 27, a. 2, q. 14, a. 2, etc.

Etenim quod excedit absolute medium obiectivum naturale cuiuslil» intellectus creabilis, excedit simul finem cius naturalem, seu perfecti! nem eius naturalem. Atqui quod excedit finem seu perfectionem ntl turalem excedit exigentiam naturae. Ergo ordo veritatis et vitae sut»M naturalis, ex hoc quod excedit medium obiectivum naturale cuiuslili® intellectus creabilis, excedit exigentiam eius naturalem.

Maior probatur : perfectio seu finis naturalis proportionatur poti» tiis naturalibus et proinde medio obiectivo naturali a quo hae poto· tiae specificantur.

Minor patet, secus enim exigentiae naturae sese extenderent ulli finem naturalem et Deus ut auctor naturae nobis dedisset tendentia, et exigentiam naturalem quam satiare non posset ut finis naturalisé sic ordo agentium non corresponderet ordini finium, et rueret prit cipium finalitatis : omne agens agit propter finem.

Unde elevatio nostra ad ordinem supernaturalem est nullo modo debit sed omnimo gratuita, effectus merae benevolentiae seu beneplaciti Dei

E contra motio generalis qua Deus ut universalis motor, in ordm naturae, movet omnes creaturas ad agendum, est quodammodo natu ris creatis debita secundum leges communes providentiae, non qu<w Deus creaturae obligetur, sed quia movet unumquodque agens secnu dum modum eius naturae. Ita Deus sibimetipsi debet non annihilai animas humanas, quae sua natura sunt immortales.

Sic sufficienter probatur nostra thesis de existentia in Deo ordin veritatis supernaturalis, ac proinde de possibilitate revelationis sup· [1] naturalium mysteriorum ex parte obiecti.

§ VI. J.um **Corollarium. Inter veritates naturales et veritates supel naturales, non potest esse dissensio, nec confusio, sed est harmonia**

i' *Non potest, esse dissensio.*

Hoc est contra quosdam *averroistas* saeculi xin et contra Pomponatium saeculo M qui timebant negare directe veritatem fidei catholicae et dicebant : « secundum M tem philosophiam, verum est animam rationalem esse mortalem aut unicam in rin ctis hominibus». Hi damnati sunt in V Concilio Lateranensi 1513: «Cum SIM

[*] Cf. Denzinger, 1385, 1516, 1518.

[2] Si homo conditus fuisset in statu naturae purae, ultimus finis seu beallllH eius fuisset naturalis, conditioni naturae commensurata ; hic *finis ultimus* nirhlffl consistit in perfecta coniunctione ad Deum, per cognitionem *abstractivam* et aflecl‖ viribus et auxiliis naturalibus possibilem. Dum e contra beatitudo supernatural lülI in clara visione Dei cum amore beatifico.

Quidam theologi dicunt, in statu naturae purae non fore resurrectionem [1] mj rum. Alii dicunt fore resurrectionem, quia resurrectio est supernaturalis quoad mnql tantum et non quoad tciminum, et pendet a Deo, auctore naturae. Alii tandem [1] eunt quod iustus illius status beatificandus non moreretur, sed Deus transferret dlH

n· *minime contradicat,* omnem assertionem veritati illuminatae fidei contrariam ttinino falsam esse definimus ; et, ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhi- ii inus ...» Denzinger, 738.

Saeculo xtx, *semirationalist.o* . ut Guenther, dixerunt : philosophia non solum mt st mysteria fidei demonstrare, sed suo naturali progressu profundius ac verius heiim et animam cognoscit quam fides, cuius expressio nimis symbolica seu metapho- li I remanet. Proinde, iuxta eos, potest esse legitima oppositio inter fidem et philo- ophiam.

Eodem tempore quidam *fideistae,* ut Bonnetty in eumdem errorem inciderunt sed liopter motivum oppositum. Iuxta eos. ratio humana ita debilis est ut ducat quasi naturaliter ad doctrinas veritati fidei appositas. Propterea Bonnetty debuit subscri- bet| huic propositioni : « Etsi fides sit supra rationem, nulla tamen vera dissensio, nullum dissidunt inter ipsas inveniri unquam potest, cum ambae ab uno eodemque im- llll ibili veritatis fonte, Deo optimo maximo, oriantur atque ita sibi mutuam opem ii.mt» Denzinger, 1649.

Contra semirationalistas et simul contra fideistas Cone. Vaticanum ili unitionem V Concilii Lateranensis resumit ac eius rationem assi- gnat : « Verum etsi fides sit supra rationem, *nulla* tamen unquam Inter fidem et rationem vera *dissensio* esse potest : cum *idem Deus,* qui mysteria revelat et fidem infundit animo humano rationis lumen Indiderit, *Deus autem negare seipsum non possit, nec verum vero inu/uam contradicere.* Inanis autem huius contradictionis species inde lotissimum oritur, quod vel fidei dogmata ad mentem Ecclesiae intel- K ta et exposita non fuerint, vel opinionum commenta pro rationis ri itis habeantur. Omnem igitur assertionem veritati illuminatae fidei lontrariam omnino falsam esse definimus Denzinger, 1797 l.

Hoc sequitur ad modum corollarii ex nostra thesi. Nam veritates hiipernaturales fundantur, ut dictum est, in vita Dei intima, verita- ti autem naturales in Deo auctore naturae, et in creaturis. Deus initem seipsum negare nequit, non potest esse contradictio in Deo

ir m in loco beatitudinis. Hae tres sententiae sunt probabiles, forte secunda est pro- Lilulior.

\d solutionem obiectionum Baii et lansenii cf. Billuart, *de Gratia,* diss. II, |)i (mbula, a. 2. Utrum status naturae purae fuerit possibilis.

Cf. S. 'Ιηομαμ, *de Verit.,* q. 14. a. 2 : « *Est duplex hominis bonum ultimum* ». Quo- ‹lll unum est proportionatum naturae humanae, quia ad ipsum obtinendum vires inlurales sufficiunt; et haec est felicitas de qua philosophi locuti sunt, vel contem- *il l va quae consistit in actu sapientiae, vel activa, quae consistit primo in actu pru- jlriitiae et consequenter in actibus harum virtutum moralium. Aliud est bonum homi- ■l·. naturae humanae proportionem excedens, quia ad ipsum obtinendum vires natu- ral· non sufficiunt, *nec ad cogitandum, vel desiderandum, sed ex sola divina liberalitate* Bliiii i»i *repromittitur,* Isa. 64, 4 : «Oculus non vidit, Deus, absque te, quae praepara- nt| spectantibus te et hoc est vita aeterna ». Item *de Veritate,* q. 27, a. 2 : « Homo la· nudum naturam suam proportionatus est ad quemdam finem, cuius habet natura- |iii appetitum, et secundum naturales vires operari potest ad consecutionem illius jim qui finis est aliqua contemplatio divinorum, qualis est homini possibile secun- η·ι> i facultatem naturae, in qua philosophi ultimam hominis felicitatem posuerunt, bu est aliquis finis ad quem homo a Deo praeparatur, naturae humanae proportio-)i> · excedens, scilicet vita aeterna, quae consistit in visione Dei per essentiam, quae ▸ dit proportionem cuiusllirt naturae creatae, soli Deo connaturalis existons ».

| Cf. Vacant, *Eludi··· m le Concile du Vatican,* t. II, p. 235.

(cf. S. Thomam. C. Gentes, l. I, c. 7). Propter eamdem rationem non potest esse dissensio inter lumen fidei et lumen rationis.

Item, in genere, verum nunquam vero contradicere potest. Nam verum est iudicium prout affirmat esse quod est, aut non esse quod non est. Atqui aliquid non potest simul esse et non esse. Hoc est principium contradictionis, fundamentum logicae et metaphysicae, dogmatice confirmatum in praedictis definitionibus Concil. Later et Vaticani.

Ut verum posset contradicere vero, ut volunt quidam moderni relativistae, *ens deberet esse aequivocum* scilicet significare res totaliter diversas, nequidem analogice similes, sicut nomen canis aequivoce designat animal domesticum et aliquam constellationem. Tunc verum posset contradicere vero, et principium contradictionis non haberet realem valorem, ut docuit Hegel ; nulla esset veritas absoluta, nihil esset absolutum verum, sed contradictoria essent simul vera *

Quidam *modernistae* hunc relativismum admiserunt, ut patet ex earum propositione damnata : « Veritas non est immutabilis plus quam ipse homo, quippe quae cum ipso, in ipso et per ipsum evolvitur» (Denz., 2058). Proinde dixerunt : « in re quoquo dogmatica errores contradictionesque reperiri ... et tamen iuste et legitime esse prolata » (Denz., 2toz, Encycl. Pascendi) 2. Sed tunc nihil remaneret verum ; non magis verum esset Deum transcendere mundum, quam Deum esse immanentem mundo, ut animam mundi (Denz., 2109) ; Deum esse actum purum, quam Deum esse ipsam evolutionem universalem, vel Deum esse summe bonum et potentem quam Deum esse malum et infirmum. Propterea S. Thomas (de Potentia, q. 7, a. 7) dixerat contra Maimonidem : « si de Deo et creatura nihil praedicaretur analogice sed aequivoce pure ... cum omni» cognitio nostra de Deo ex creaturis sumatur, nihil de Deo sciremus nisi nomina tantum vana, quibus res non subesset ... et omnes demonstrationes a philosophis datae de Deo essent sophisticae». Sic igitur stante veritate principii contradictionis, non potest esse dissensio inter veritates naturales et veritates supernaturales.

2' *Nec etiam, potest ense confusio pantheistica inter duos ordines,* nam *ens non dicitur univoce,* sed analogice de Ente necessario et de ente contingenti. Ex univocitate entis quidem sequeretur haec confusio, nulla posset esse diversificatio essentialis in ente, nam univocum ut genus non diversificatur nisi per differentias extrinsecas, et, ut ait S. Thomas, « non potest intelligi quod ad rationem entis aliquid superveniat per quod diversificetur ; quidquid illud quod supervenit enti, oportet esse extraneum ab ente. Quod autem est huiusmodi est nihil. Unde non videtur quod possit diversificare ens... Sed in hoc decipiebatur Parmenides, quia utebatur ente quasi una ratione et una natura sicut est natura generis

* Contra hanc sophisticam positionem cf. Aristotelem, *Metaph.,* l. IV.

2 Unde in formula iurisiurandi contra modernismum (Motu proprio, 1 Sept 1oi" legitur: «Damno quoque ac reiicio eorum sententiam, qui dicunt. Christianum honinem eruditiorem induere personam duplicem, aliam credentis aliam historici, aliam liceret historico ea retinere quae credentis fidei contradicant, aut pravim-.sas adstrueia(ex quibus consequatur dogmata esse falsa, aut dubia, modo hau- directe non detitM gentur ».

Ium enim est impossibile, lins enim non est genus, sed multipliciter |l<l est analogice) dicitur de diversis » '.

Unde sicut aequivocitas entis duceret ad contradictionem inter ndinem naturalem et ordinem supernaturalem, univocitas entis ducit nl pantheisticam confusionem horum ordinum. Sic apparet quam iniunsiderate Scotus affirmavit ens esse univocum Deo et creaturae. Primae consequentiae huiusce affirmationis videntur esse propositio- ni·· damnatae A. Rosmini, v. g. «in esse quod praescindit a creaturis et a Deo, atque in Deo eadem est essentia » (Denzinger, |S<)i-i8g6) ; ex his autem propositionibus sequitur semirationalismus, i ii confusio duorum ordinum, propterea Rosmini intendebat mysteiuin S. Trinitatis demostrare philosophice (Denz., 1915).

. *Est harmonia seu subordinatio inter ordinem veritatis natwralis et ordinem veritatis supernaturalis,* sicut inter I/a (natum et increatum. Proinde *philosophia etsi specifice distinguatur . Theologia, non debet separari ab ea, sed subordinari revelationi,* lent « ratio creata increatae Veritati penitus subiecta est » Cone, 'ai., Denz., 1789. Propterea damnatae sunt hae propositiones semintionalistarum : « Philosophia tractanda est, nulla supernaturalis ^velationis habita ratione. Cum aliud sit philosophus, aliud philosoiln i, ille ius et officium habet se submittendi auctoritati, quam velim ipse probaverit ; philosophia neque potest, neque debet ulli sese ul'inittere auctoritati» Denz., 1710, 1714).

Haec harmonia exponitur in Cone. Vatic., sess. III, c. 4 de fide (t ratione (mutua inter revelationem et rationem relatio)2 cf. DenInger, Index, I c. — De ea agitur per totum hunc tractatum de Ke\elatione, praesertim in duabus thesibus subsequentibus, et in Ihro II, ubi agitur de motivis credibilitatis desumptis ex sublimitate Im trinae Christi, ex mirabili vita Ecclesiae, in qua omnes aspirationes nostrae naturae satiantur.

Nunc autem solvendae sunt obiectiones contra demontrationem exilefitiae ordinis veritatis supernaturalis.

l VI. **Solvuntur obiectiones.** — Sunt tres series difficultatum ; A. ihi.. tiones ex principiis S. Thomae, ac si nimis probaretur in nostra fesi. A, obiectiones semirationalistarum, ac si non satis probaretur. . obiectiones Scoti.

Λ *Ex principiis S. Thomae,* videtur quod thesis nostra nimis probet.

l a *obi.:* Idem non potest esse simul obiectum demonstrationis et obiectum per Iulei (II.a II.ae, q. i, a. 5). Atqui ordo mysteriorum supernatutalium est obiectum » fidei. Ergo ordo mysteriorum supernaturalium non potest demonstrari.

I *lOsp.* : dist. mai. : sub eodem aspectu, concedo ; sub diverso, nego. Subdistinguo iliHH. m: ordo mysteriorum supernaturalium *positive* et *in se* consideratus, est per se |tb i uni fidei, concedo; *negative* consideratus et *relative ad limites nostri intellectus,* g) — Subdistinguo eodem modo conclusionem.i

i l S. Thomas in *Metaph* . I. 1. lect. 9.

Cf. Vacant, *Iit*|*'dei* /<· *Concile du Vatican,* t. 11, p. 241. Droits de Γ Eglise dans b .....stions scientiliiiuci.

Sic, quid sit in se ordo supematuralis, quaenam sint eius mysteria, hoc sola fidi tenetur, sed existentia huiusce ordinis *negative* considerati probari potest per rationeui|, tanquam existentia ordinis veritatum naturaliter incognoscibilium.

2.a *obi.* : Atqui haec responsio est contra communem sententiam thomistaruni, ergo videtur esse falsa.

Probo : Communiter thomistae dicunt : existentia Dei auctoris naturae demolM stratur, sed existentia Dei auctoris ordinis supematuralis sola fide tenetur. Atqui secundum praedictam responsionem demonstraretur etiam existentia Dei auctoris OH dinis supematuralis. Ergo haec responsio videtur falsa.

Resp. : dist. mai. : existentia Dei, ut est positive auctor ordinis gratiae et gloria· sola fide tenetur, concedo ; existentia Dei, ut sua essentia transcendit limites cognfl tionis nostrae naturalis, nego. etc. Etenim ordo gratiae et gloriae non positive cogniM scitur nisi per fidem aut visionem beatificam *.

3.a *obi.* : Sed sine revelatione homo non habuisset notionem explicitant mysterfl stricte supematuralis, ut definita est a Concil. Vatie, contra semirationalistas. Ergii existentia ordinis horum mysteriorum sola ratione demonstrari nequit.

Resp. : Iam supra, inquirendo an sit possibilis haec demonstratio, diximus ; hait probatio, sicut et distinctio inter mysteria divina supernaturalia et mysteria divinK naturalia, instituitur solum post revelationem ad modum defensionis, attamen soli ratione, ex recta notione Dei *efficaciter* defenditur esse in Deo ordinem veritatis i»l vitae proprie supematuralis. Pariter factum revelationis non cognoscitur nisi puti revelationem, et tamen sola ratione probatur ex miraculis quibus confirmatum esi,

B *Obiectiones semirationalistarum. vel saltem ad mentem eorum.*

t.a *obi.* : Neque negative et relative consideratus ordo supematuralis demonstratu! quoad an est. Etenim Deus excedit intellectum creatum ratione suae infinitatis. Ab qui ex infinitate divina probatur scium existentia in Deo mysteriorum naturalium non supernaturalium. Ergo demonstratio existentiae ordinis supematuralis etiam ne gative considerati remanet impossibilis.

Resp. : dist, mai. : Deus *absolute* excedit intellectum creatum ratione suae infini tatis, prout infinitas est negativa expressio Deitatis ut sic, concedo ; prout infimt.ii est solum modus cuiuslibet attributi divini, nego. Contradistinguo minorem : ex inh nitate divina, ut est modus cuiuslibet at attributi divini, probatur solum existent n mysteriorum naturalium, transeat ; ex infinitate, ut est negativa expressio Deitalli ut sic, nego.

Dixi transeat, quia quodlibet attributum infinitum, ut infra dicetur, potest volt siderari dupliciter vel ex creaturis, vel ut expressio vitae intimae Dei. — Deitas auti ll constituit ordinem supernaturalem, quia non est solum cumulus perfectionum natu raliter cognoscibilium, sed ratio formalis emineris, constituens vitam Dei intimam.

2.a *Inst.* : Nequidem ex Deitate ut sic demonstratur existentia ordinis supern.itu ralis. Etenim Deitas ut sic est fundamentum immediatum intimae conciliationis at tributorum divinorum. Atqui haec intimi conciliatio attributorum Dei est sohili

1 Cf. Billuart, *de Fide,* diss. I, a. VI, Solv. obi. « Quamvis lumen naturale nu| possit vi sua cognoscere possibilitatem fidei supematuralis in particulari, quatetlfl scilicet est pirticipitio formalis divini intellectus a Deo infusa, potest tamen eam J gnoscere in communi, prout est superior ad fidem humanam, sicut potest cognoaofl Deum esse auctorem supernaturalem in communi, hoc est, potentem facere tiliqtlfl quod sit supra totam naturam, non determinando quid sit illud in particulari. ll noster Gonet ».

rium naturale, nam, absque revelatione, eius existentia cognoscitur. Ergo Deitas ic non constituit ordinem mysteriorum supernaturalium.

Resp. : Dist. mai. : Deitas relative ad attributa naturaliter cognoscibilia est fundaiiium immediatum eorum conciliationis, concedo; Deitas in se intime et non relave ad haec attributa, nego. Concedo minotem. Distinguo conclusionem : *Deitas relaid attributa naturaliter cognoscibilia* non constituit ordinem mysteriorum superItiiralium, concedo ; *in se et intime,* nego. — Manifestum est autem quod in se et considerata Deitas, debet habere suum constitutivum formale, alioquin nihil esset quam *cumulus* perfectionum divinarum naturaliter cognoscibilium, sicut nominales dicunt : substantia rei corporalis nihil aliud est quam colitin accidentium seu phaenomenorum ; vita intellectiva nostra reducitur ad assemem empiricam repraesentationum phantasiae. Revera, sicut substantia superat uomena, vita intellectiva vitam sensitivam, ita Deitas transcendit omnes perrliones communs Deo et creaturis — Insuper, superius non est solum ad conciliain inferiorum sed existit in se et pro se, imo inferiora sunt propter ipsum, v. g. sunt propter intellectum nostrum. Unde Deitas non est solum ad coniiationem attributorum divinorum naturaliter cognoscibilium, sed in se *pro seipsa* omnia alia propter ipsam.

sed quodammodo verificatur etiam in Deo commune effatum : « supremum infimi pingit infimum supremi », nam supremum mysterium naturale, conciliatio intima tributorum divinorum naturaliter cognoscibilium, attingit Deitatem ipsam, quae incipiunt mysteriorum stricte supernaturalium, praesertim S. Trinitatis. Ita Morius. non obstante absoluta distinctione diversorum ordinum, suprema functio imaitionis attingit infimam functionem rationis, supremum vitae vegetativae infimum sensitivae, supremum ordinis mechanici infimum gradum vitae.

a *Inst.* : Atqui Deitas ut sic etiam positive cognoscibilis est per prima rationis ipia.

Etenim prima rationis principia sunt principia entis in quantum ens. Atqui Deim sic non est extra ens sed est ens. Ergo Deitas ut sic positive cognosci potest p una rationis principia, ac proinde est solum mysterium naturale.

A'sp. : distinguo maiorem : prima principia sunt principia entis analogice convellit: Deo et creaturis, concedo, univoce convenientis Deo et creaturis, nego. Contra-Mlnguo minorem : atqui Deitas est ens analogice, concedo ; univoce, nego. Ideoque per prima rationis principia potest positive cognosci sub rationibus analogicis unius, boni, etc., non vero sub propriissima ratione Deitatis.

a Inst. : Etsi ens sit analogum, non possunt esse mysteria essentialiter superitm .dia.

ob. : Quod esset supra virtualitatem principii contradictionis esset absurdum. m mysteria supernaturalia essent supra virtualitatem principii contradictionis Hilorum principium rationis, nam essent indemonstrabilia. Ergo haec mysteria esil absurda ; id est non solum supra sed contra rationem.

: distinguo: Quod est supra virtualitatem principii contradictionis, non m' , sed *quoad nos,* tanquam indemonstrabile pro nobis, non est absurdum, imo nobis apparere tanquam probabile. Atqui mysteria supernaturalia non sunt »/ supra virtualitatem principii contradictionis, in illis verificatur hoc princiil· *quoad nos* ex principiis demonstrari non possunt, eorum tamen veritas deluar centra obice lion···. probabiliter suadetur. Ita S. Thomas dicit I.a, q. 2, a. i. i proposito *Deus est* i ρ· i si· notii quoad se. non vero quoad nos.

M igis explicite ronpiindeiiditm est etiam: mysteria Hupernaturnliii sunt supra

virtualitatem principii contradictionis considerati *secundum modum creatum* non vero supra virtualitatem principii contradictionis *secundum modum increatiift* considerati : et quia positive pertinent per se primo ad hunc modum *intimum* essentia» divinae et non ad id quod est evidenter commune analogice Deo et naturis creatu haec mysteria non possunt naturaliter cognosci, nec post revelationem demonsti.nl Cf. S. Thomam, T.a, q. 32, a. 1. et de Veritate, q. 10, a. 13. Unde ad manifestation·'· Trinitatis inducuntur rationes non demonstrativae sed probabiles.

5.a *Inst.* : Neque ex hoc probatur existentia ordinis mysteriorum supernaturali»l||, sed solum unius veritatis supernaturalis, id est vita Dei intima.

Resp. : Non repugnat hanc vitam Dei intimam continere plura mysteria, ut suili, secundum revelationem, v. g. mysteria paternitatis divinae, generationis Filii, rationis Spiritus Sancti. Et, etiamsi esset solum una veritas supernaturalis, quini essentiale est in nostra thesi remaneret verum. Imo ordo supernaturalis est maxinw unus propter suam summam puritatem et simplicitatem, et-eo magis cognoscitur, qui· magis unite, ut in vita beata.

6.a *Inst.* : Sed tunc quoad attributa divina non essent mysteria supernatur.il sed solum naturalia. Nec proinde admittenda est, praeter providentiam riaturiil· quae probatur ex ordine mundi, providentia supernaturalis quae disponeret m« supernaturalia ad salutem, et contineret supernaturale mysterium praedestinatio»

Resp. : Attributa Dei ut sunt naturaliter cognoscibilia ex creaturis contine solum mysteria naturalia, concedo; attributa Dei ut expressiones vitae intimae I nego. Sic S. Thomas in Summa Theologica, tractatu de Deo uno, non solum loqult de Deo ut est auctor ordinis naturalis, sed theologice de Deo ut auctore ordinis sup naturalis, et ideo agitur non solum de providentia naturali 'sed de providentia sup naturali, item pro voluntate divina et pro scientia. — Ita per solum sensum cogi scuntur aspectus mere sensibiles vultus hominis, sed expressio suae vitae intimae sua physionomia non cignoscitur nisi per intellectum.

7.a *Inst.* : Saltem secundum praedictam demonstrationem non essent mystef supernaturalia nisi in vita intima Dei, nunquam vero dum operatur ad extra. Proni Incarnatio, Redemptio, Missio Spiritus Sancti, etc., non sunt mysteria essentudlf supernaturalia.

Resp. : Si Deus operatur ad extra secundum suam vitam intimam, haec opelal ad extra est essentialiter supernaturalis, ita v. g. iustificatio animarum et earum li tificatio. Si vero Deus operatur ad extra non secundum suam vitam intimam, till haec operatio ad extra non est essentialiter supernaturalis, ita v. g. concursus ill nus generalis virtute cuius omnes creaturae etiam inanimatae operantur.

8.a *Inst.* : Attamen secundum praedictam demonstrationem non posset dan l quid creatum essentialiter supernaturale. Ergo gratia sanctificans non est quid · t tum essentialiter supernaturale.

Resp. : Aliquid creatum potest esse essentialiter supernaturale dummodo sit ‹ ■ tialiter relativum ad Deitatem ut sic. Gnatia autem est participatio divinae n.dit ut divina est, et essentialiter ordinatur ad gloriam seu ad visionem immediate!™ sentiae divinae ut est in se. Gratia ipsa sicut fides, spes, charitas et omnes viri per se infusae sunt mysteria supernaturalia, eorum possibilitas probari nequii, solum suadetur et defenditur ..... . obieiti.... . Sed vi nostrae demonstratio^· potest creari substantia supernatural· qui l ubutnntiii ‹ t ens in se, et ad so^H in se suam specificationem, dum ‹ cutitru .'liquid i e .itum rntitative superni tl debet esse essentialiter relativum ad aliud, td ·. ' ad Deilalmn ll qua 'ipecificatur, pol non potent esse nisi accidens.

2. *Inst.* : Tunc vita intima Dei in se aut participata, si ita supernaturalis sit, non potest nobis revelari mediantibus notionibus naturalibus nostrae rationis, v. g. mediantibus notionibus Paternitatis, Filiationis, quia ut dictum est, inter vitam Dei intimam et naturas creatas non datur analogia.

Resp. : Non datur analogia *evidens,* sola ratione cognoscibilis, concedo ; sed non excluditur analogia quae revelari potest a solo Deo, qui solus naturaliter cognoscit suam vitam intimam. (Cf. S. Thomam I.a q. 32, a. 1 —de Veritate, q. 10, a. 13) vide infra sequentem thesim.

C. *Obiecttones Scoti* (cf. Scotum in IV, dist. 49, q. 11 — in I. d. IIT, q. III responsiones apud Caietanum in I.a q. 12, a. 4).

1.a *obi.* : Ex hoc quod cognitum est in cognoscente ad modum cognoscentis, sequitur solum cognoscens non posse naturaliter cognoscere obiectum superioris ordinis nisi modo inferiori ; non vero sequitur in hoc cognoscente absoluta incapacitas cognoscendi naturaliter obiectum. Ergo Deitas seu vita Dei intima forte cognosci potest naturaliter in confuso, modo finito.

Resp. : Distinguo antecedens : cognoscens non potest cognoscere naturaliter obiectum superioris ordinis, nisi modo inferiori, id est nisi secundum habitudinem ad obiectum formale inferioris ordinis, scilicet *in speculo inferiori,* concedo ; — potest naturaliter cognoscere istud obiectum immediate secundum rationem formalem superioris ordinis, saltem in confuso, nego. — Et nego consequens. — Naturaliter enim cognovimus Deum in speculo creaturarum, secundum rationes communes entis, bonitatis, non vero immediate secundum rationem propriam et intimam Deitatis. Alioquin cognitio nostra esset simul secundum duos modos immaterialitatis oppositos, scilicet secundum modum humanum, et secundum modum divinum ; hic modus superior non potest participari nisi per infusionem luminis supernaturalis, quod est quaedam participatio divinae naturae. — Revera cognoscere Deum in confuso est cognoscere illum sub ratione communi entis, et non sub ratione propriisima Deitatis. Scotus non intellexit formaliter sed solum materialiter propositionem S, Thomae : cognitum est in cognoscente ad modum cognoscentis.

2.a *obi.* : Non requiritur proportio inter intellectum ec eius medium obiectivum naturale. Etenim pro intellectu humano istud medium est inferioris ordinis, scilicet entia rei sensibilis ; ergo similiter medium obiectivum naturale potest esse superioris ordinis.

Resp. : Nego paritatem ; quia superius potest naturaliter elevare inferius ad suum proprium modum, sed non potest elevari secundum suum, modum, id est naturaliter, ad modum superiorem.

3.a *obi.* : Tunc angelus inferior non posset naturaliter cognoscere angelum superiorem, quod est falsum.

Resp. ; Duo angeli sunt eiusdem ordinis immaterialitatis, propterea inferior naturaliter cognoscit superiorem, sed non tam distincte quam superior seipsum cognoscit.

4.a *obi.* : Ens est univocum Deo et creaturis, ergo ex primis principiis entis ipsa Medas cognosci potest naturaliter, saltem in confuso, indistincte.

Resp. : Ens non est univocum, sed analogum, nam univocum diversificatur per differentias extrinsecus, ens autem non potest habere differentias extrinsecas, quia praeter ens nihil est. Cf. I.a q. 3, a. 5.

5.a *obi.* ; Item aliquis obiicere potest ; Forsitan idea infusa, quae naturaliter conducit angelis, potest cognoscere confuse Deitatem ut in se est.

Resp.'. Iden cient, nullum Infusa est intelligibilis per participationem, secundum

modum immaterialitatis creatum, proinde nequidem in confuso repraesentare poteau ut in se est ipsum intelligere subsistens, quod est quasi fulgur intellectuale intentionml seu splendoris infiniti. (Cf. I.a, q. 12, a. 2).

b.a *obi.* : Forte non repugnat substantia creata, cui visio essentiae divinae fon t naturalis.

Resp. : E contra haec repugnantia probatur i° ex parte obiecti et 20 ex parte, subiecti.

i° Haec substantia haberet intellectum eiusdem naturae ac intellectus divinus, nam specificaretur ab eodem *obiecto formali,* proinde esset natura divina creata, quodl implicat in terminis, sicut implicat pantheismus.

2' Haec substantia foret supernaturalis. sed intrinsece repugnat substantia su· pernaturalis creata. Etenim aliquid creatum non potest esse essentialiter superna· turale, quin sit essentialiter relativum ad Deitatem ut sic, et ab illa specificetur, nam sola essentia Dei est super omnem naturam creatam ; atqui nulla substantia creata potest esse essentialiter relativa ad Deitatem, et ab illa specificari, quoniam *substantia* est *ens in se* et *ad se,* scilicet habet in se suam specificationem, nec potest definiti per ordinem ad aliud. E contra aliquod accidens, ut potentia vel habitus, potest ess. essentialiter relativum ad aliud, sic gratia, quae est semen gloriae, spccificatur ab essentia Dei, cuius est participatio, et ad quam videndam nos ordinat :*

7.a *obi.* : Attamen si essentia divina excedit absolute intellectum nostrum, nostra elevatio supernaturalis ad visionem essentiae divinae erit impossibilis, sicut sensum non potest elevari ad intellectionem.

Respondebimus in sequenti thesi, ex S. "l horna I.a q. 12, a. 4 ad 3, essentia Dei clare visa est extra latitudinem *obiecti proprii* nostri intellectus scii, non manifestatur in speculo creaturarum, sed non est extra latitudinem nostri *obiecti adaequati,* quod] est ens in communi, et quodlibet intelligibile ; proinde non evidenter repugnat elevatio nostra supernaturalis ad visionem Dei. E contra quodlibet intellectibile est extia latitudinem sensibilis tam proprii quam communis, proinde sensus non potest elevari supernaturaliter ad intelligendum.

8.a *obi.* : Sufficit inter ordinem naturalem et ordinem supernaturalem distinctio contingens ex libertate divina dependens. Ita Scotus2.

Resp. : Haec sententia Scoti, ut supra dictum est. cohaeret quidem cum duabus thesibus sui systematis : ens est univocum Deo et creaturis (propterea non datui

1 Cf. Gonet, *Clypeus Thomisticus, de Gratia,* disp. II. a. 3. — Billuart. *de* />ru diss. IV, a. 5, § IV.

2 Cf. Scotum, I Sent., d. Ill, q. III n. 24 et 25. — « Nihil potest adaequari intellectui nostro ex natura potentiae in ratione primi obiecti. nisi communissimum . tamen *pro statu isto,* ei adaequatur in ratione motivi *quidditas rei sensibilis.* Et ideo pro statu isto non naturaliter intelliget alia quae non continentur sub illo primo motivo.

« Si quaeritur quae est ratio istius status, respondeo : status non videtur essnl nisi stabilis permanentia legibus divinae sapientiae formata. Stabilitum est autem ilh'< legibus sapientiae quod intellectus noster non intelligat pro statu isto nisi illa quorum species relucent in phantasmate, et hoc. sive propter poenam originalis pcccau sive propter naturalen concordiam potentiarum animae in operando. . . Ista tanu ii concordia, quae est de facto pro statu isto, non est ex natura nostri intellectus llll intellectus est, nec etiam unde in corpore est ; tunc enim in corpore glorioso ncccaJ sario haberet similem concordiam, quod falsum est. *Utcumque igitur sit iste* sfrt/MU *sive ex mera voluntate Dei, sive ex mera iustitia punitiva, sive ex infirmitate* (ex pi'·' I cato originali) . . . sive, inquam, haec sit tota causa, sive aliqua alia, saltem non <·»■ primum obiectum intellectus, ut potentia est. quidditas rei materialis; sed est .ill quid commune ad omnia intelligibilia. . . ·.

distinctio essentialis et necessaria inter ordinem naturalem et ordinem supernaturalem) — voluntas in Deo sitior est intellectu (sic libere constituitur distinctio inter duos ordines).

Sed haec distinctio mere contingens videtur omnino inconciliabilis cum doctrina definita in Cone. Vatie. (Denz. 1795-6): « Duplicem esse ordinem cognitionis non dum *principio* sed *obeclio* etiam distinctum... Divina mysteria *suapte natura* intellectum creatum excedunt ». Unde excedunt per se. ex ipsa natura Dei, et non contingenter propter decretum libertatis divinae.

Insuper, si hac distinctio esset contingens, Deus, de potentia absoluta, posset creare substantiam intellectualem, cui visio immediata essentiae divinae foret naturalis; sed, ut supra dictum est, haec substantia creata esset supernaturalis, quod intrinsece repugnat; sicut repugnat natura divina creata, sicut repugnat pantheismuo ad quem ducit univocitas entis. Libertas autem divina non potest efficere quod est intrinsece absurdum. Proinde falsa est doctrina Scoti de distinctione contingenti inter ordinem naturalem et ordinem supernaturalem,* ducit ad pantheismum et ad negationem principii contradictionis.

Nunc autem examinandum est qualis est ista distictio iuxta ontologistas,

* Cf. Vacant, *Etudes comparées sur la Philosophie de S. Thomas et sur celle de Dans Scot* (Paris, Beauchesne), p. 14 : «La conceptione de S. Ihomas trace nettement h limites qui séparent le monde de la nature du monde de la grâce, tandis que Ille de Duns Scot tend à les confondre. Aussi, pendant que la doctrine de l'Ange if l'Ecole a été comme la citadelle du haut de laquelle l'Eglise a repoussé victorieuseIIIIInt toutes les attaques quis se sont renouvelées depuis le xve siècle contre le dogme il· la grâce, on s'est aperçu de plus en plus que celle des scotistes abandonnait in, position importante à l'ennemi. . . .

, La doctrine thomiste affirme que l'ordre naturel constitué par Dieu en vertu il l'acte créateur ne se confond sur aucun point avec l'odre de la grâce... Ainsi Ihomas gardet-il à la philosophie son caractère de science entièrement distincte il· la théologie. Aussi est-ce de ses écrits que, six cents ans après sa mort, le Concile tlu Vatican a tiré les formules qu'il oppose aux traditionalistes et aux rationalistes Il ontemporains ; et tout porte à croire que c'est l'arsenal qui fornira toujours les arI Inures les mieux trempées pour resister aux erreurs qui amoindrissent ou qui exagé- | ' la valeur et les droits de la raison humaine.

La théorie scotiste affirme, au contraire, que l'ordre naturel ne pouvait être p| lait sans un complement surnaturel. La conséquence qui en découle, c'est qu'il I i impossible de fixer les limites où l'ordre naturel finit et où l'ordre surnaturel ·■, nnence... Comme Scot fait de la grâce une sorte de complément de la nature et Iqtie. d'autre part, suivant le dogme catholique, la grâce est un don gratuit, la logique i"i | Scot à conclure... que la caractère naturel eu surnaturel des dons de Dieu |tb |n nd. pour chacun, d'une détermination arbitrairede Dieu... 11 est ainsi amené a un ttre en doute les conclusions les plus légitimes de la raison». Selon lui, c'est peutI'ii, accidentellement et par miracle que l'âme humaine est immortelle, son immortallnlité est peut-être un don gratuit (IV, d. 43, q. 1, n. 23); de même nos premiers lil· iiirs envers le prochain ne dérivent pas nécessairement de notre nature, mais leur lili i· imination provient de la liberté divine, qui aurait pu les déterminer tout diffelli'inment (III, d. 37).

Cf. etiam Scheebbn, *Dogmatique,* traité de Dieu (tr. franc.), n. 278: «A côté de II | plication profonde de l'invisibilité de Dieu donnée par S. Thomas, celle de Scot |i|n la combat parait bien superficielle et mécanique. Scot se borne à dire que Dieu ■.' naturellement invisible â la créature, parce que son indépendance absolue exige I'I" 'I ne répande sa lumière autour de lui que *lorsqu'il le veut* par condescendance en- | la créature Raisonner ainsi, ce n'est pas seulement ne rien expliquer, c'est afHublir notablement I'esplliât ion du point essentiel, Λ savoir que Dieu, par suite de invisililité nilturelln, peut se rendre visible *non par se simple volonté,* mais par ■lui· *in/luencr surnaturelle.* qui triimdlgure le regard de l'esprit créé»

§ VIII. **Examen Ontologismi.**

Ontologismus non parum adversari videtur thesi nostrae : essentiam divina ut est in se excedit absolute cognitionem naturalem cuiusli bet intellectus creati. Iuxta ontologismum eniin, *Deus est primu» obiectum quod constanter et immediate mens nostra, a principio suai creationis, intuetur.* Unde in systemate ontologistico haec formula vi get : Primum ontologicum (Deus) est etiam primum logicum, seu pii mum a nobis cognitum.

Quamvis autem omnibus ontologistis proprium sit asserere intui tum immediatum Dei, non tamen uno modo illum explicant.

Praeter ontologismum proprie pantheisticum Spinozae, quem supri examinavimus[1], tres species ontologismi distingui possunt: i" onto logismus Malebranchii, 2' ontologismus moderatus, 3 ontologismi! entis idealis a Rosmini propositus.

i° *Ontologismus Malebranchii* (1638-1715). Malebranchiu existimavit veritates necessarias et universales in Deo a nobis imnu diate videri, intuitione intellectuali, imo Deum esse causam immedi; tam nostrarum sensationum, quarum res exteriores essent solum occi siones (occasionalismus). Attamen, iuxta Malebranchium, non videt a nobis divina essentia absolute ut in se est, sed in sensu relativ nempe videtur essentia divina, ut est idea archetypa rerum illarm quae subsunt cognitioni sensum et intellectus nostri; v. g. videnti ideae divinae hominis, substantiae, spiritus quantitatis mathematica etc.., nec non attributa divina ad easdem res relativa. Hae idea divinae et haec attributa sunt quidem realiter idem ac essenti divina, sed ab ea distinguuntur virtualiter seu ratione, et haec d stinctio sufficit, ait Malebranchius, ut ideae divinae et attributa di-vina videantur, essentia Dei non visa. (Cf. Malebr., Recherche de 11 Vérité, l. III). F

Suum systema intendit probare, quia iuxta ipsum abstractio ide rum a sensibilibus admitti nequit : res corporales non possunt ag, in animam sensitivam (superius enim non patitur ab inferiori), ideoqi sunt solum occasiones sensationis, cuius Deus est causa. A fortiori[2] quod est necessarium, universale, aeternum in nostra cognitione int< lectuali non potest provenire a singularibus contingentibus. Proitu clarior et simplicior explicatio nostrarum cognitionum est dicere: onni videmus in Deo, nam omnia intelligibilia sunt modo necessario, lll versali, aeterno in Deo, et Deus ipse est nobis intime praesens. In·· per Deus debet esse primum volitum et amatum super omnia, ‹·ı a pari primum cognitum.

Critica. Hac doctrina iam medio aevo quodammodo apparueiui et S. Thomas eam examinavit in I.a q. 88, a. 3 : Utrum Deus illud quod a nobis primo cognoscitur, et I.a 85, a. 5, utrum ani

1 Cf. supra, cap. VIII, examen pantheism!.

2 Imo saecolo xtn. inter errores Beguardorum et Beguinarum, Cone. Vieille damnavit hanc propositionem : Quaelibet creatura in se isp.i naturaliter est Ia' et anima non indiget lumine gloriae ipsam elevante .id Deum videndum et eo b (ruendum » Denzinger, 575.

mostra ontnia, quae intelligit, videat in rationibus aeternis '. Item S Doctor confutavit occasionalismum. I.a q. 105. a. 5, de Potentia, q. III, a. 7.

Ad mentem S. Thomae dicendum est : ontologismus Malebranchii [destituitur solidis argumentis : non enim impossibilis et abstractio intellectualis ideae universalis a singularibus (I.a, 85, 1) ; neque ex hoc •<piod Deus est intime praesens in nobis *ut causa,* sequitur quod sit intime praesens ut *obiectum* (I.a, 84, 5) ; nec denique ex hoc quod est Iultimus linis noster, sequitur quod sit primum cognitum, nam prius klesideramus beatitudinem in communi, sicut prius cognoscimus ens in communi (I.a, q. 2, a. 1 ad 1).

Amplius ontologismus Malebranchii repugnat factis cognitionis humanae sensitivae : organa enim sensuum essent inutilia. Repugnat etiam factis cognitionis intellectivae, nam intellectus noster deberet vi.Iere in Deo omnia intelligibilia sine phantasmate, et sic cognosceret etiam substantias spirituales ; item caecus natus haberet scientiam de coloribus.

Deinde Malebranchius asserit, ad salvandam distincionem inter ordinem naturalem et ordinem supernaturalem, ideas divinas in se et immediate a nobis videri, non tamen videri essentiam divinam in s. ipsa. Atqui hoc repugnat, nam idea divina in se accepta est realiter essentia divina. Ergo non potest illa videri quin haec altera videatur. Dicit enim S. Thomas II.a II.ae, q, 173, a. 1. « *Non est possibile quod, aliquis videat rationes creaturarum in ipsa divina essentia ita quod eam non videat·,* tum quia ipsa divina essentia est ratio 'omnium eorum quae fiunt ; ratio autem idealis non addit supra divi- ll un essentiam nisi respectum ad creaturam ; tum etiam quia prius est cognoscere aliquid in se, quod est cognoscere Deum ut est obieilum beatitudinis, quam cognoscere illud per comparationem ad alterum, quod est cognoscere Deum secundum rationes rerum in ipso I existantes ». Unde nec ideae divinae, nec attributa divina possunt immediate videri in seipsis, quin essentia divina videatur.

Sic ontologismus Malebranchii, contra sui auctoris intentionem, ducit ad *confusionem ordinis naturalis et ordinis supernaturalis* ; imo ducit proprie *ad pantheismum* : etenim si ideae divinae sunt universalia non solum in repraesentando sed in essendo ', ideae divinae sunt iu rebus ut constituentes earum naturam specificam, ac proinde habei' tur pantheismus 3. Praesertim, in ontologismo, sicut .in realismo absoluto, confunditur ens in communi cum ente divino ; ens e contra di- **liitur** analogice de Deo et de creatis. Item in ordine agendi, occasionalismus ducit ad pantheismum, nam si Deus solus operatur, Deus lus est, quia operari sequitur esse. Error fundamentalis Malebranchii detur esse confusio entis divini et entis in communi, quod revera

1 Cf. etiam S. Thomam in *Boetium de Trinitate,* q. i, a. 3, q. 6, a. 3; *de Veritiif,* c. 18, a. i.

2 Inter errores ontologistarum damnatur haec proposito : « Universalia a parte considerata a Deo remitter non distinguuntur» Denz., 1661.

3 Cf. Card Zigi.iana, *Summa Philosophica.* Ontologia (4) - Theologia ñatura

est obiectum naturale adaequatum nostri intellectus, obiectum ncni|< in quo cognoscuntur prima principia.

Gerdii defendit systema Malebranchii, et Gioberti poetica immagiH natione illud amplificavit.

2 *Ontolofiismus moderatus* in perceptione nostra obiectiva difl distinguit, singulare nempe et universale : singulare, quod est immr· diatum obiectum sensus, videtur in seipso, contra id quod asserit Malebranchius ; sed universale, quod est necessarium, aeternum, cpl immutabile, non potest esse nisi in Deo, proinde nonnisi in Deo imimi diate videtur per intuitionem intellectivam. Argumenta adducta plti minusve sunt ipsissima argumenta Malebranchii. Hanc sententiam tdfl nuerunt Ubaghs, Branchereau, Hugonin, Fabre, etc.

Eadem difficultates remanent ac in systemate Malebranchii. Pt<>·.| pterea S. Congregatio S. Officii r86i, declaravit sequentes propositiones tuto tradi non posse :

i" Immediata Dei cognitio, habitualis saltem, intellectui humatio essentialis est, ita ut sine ea nihil cognoscere possit : siquidem esfl ipsum lumen intellectuale.

2" Esse illud, quod in omnibus et sine quo nihil intelliginni·»i est esse divinum.

3" Universalia a parte rei considerata a Deo realiter non distiii·! guuntur (cf. Denzinger, 1659-1665).

3° *Ontolou'ismu.s A. inil.* Quod priores ontologistae dfl universalibus dixerunt. Rosmini docuit de *ente* transcendental!, quod primo cadit in apprehensionem intellectus nostri et de omnibus ı·I I singulis rebus essentialiter praedicatur. Rosmini docet : hoc ens wjl « esse quod homo intuetur, necesse est, ut sit aliquid entis necessarii I et aeterni, causae creantis, determinantis ac finientis omnium entium contingentium; atque hoc est Deus»1.

Critica. Haec nova pntologismi forma confundit ens in communi cum ente divino. Procedit ex realismo immoderato : ens universa!· existit formaliter a parte rei, tunc identificatur cum ente diviim — Unde ens non dicitur analogice de Deo et de creaturis, sed potintl univoce, imo est idem in Deo et in creatura. Haec autem doctrina ı ducit ad pantheismum, ut patet ex propositionibus Rosmini : «Finitu· realitas non est, sed Deus facit eam esse addendo infinitae realifali limitationem ; - esse initiale (quod est aliquid Dei) fit essentia omm entis realis. — Esse quod actuat naturas finitas, ipsis conjunctum. ı est recisum a Deo»3.

1 Rosmini, *Nuovo saggio sM'originale délie idee,* ed. V, 1852. — *Teosofia,* vol. IV,· Del divino nella natura. Sez. I, cap. I, n. 2 sqq. — Pro critica huiusce systeinutfl cf. Card. Zigliara, O. P. *Profaedeutica ad Sacram Theologiam,* l. l. c. XII et *Pilosophica,* Psychologia. l. IV, c. 2, ŋ. IX-X.

2 Cf. Denzinger, n. 1895. Quadraginta propositiones Rosmini damnatae in I» I cret. S. Offici 14 Dec. 1887, post mortem auctoris, excerptae sunt ex suis operibni· praesertim ex sua Teosofia, ut ostendit Card. Zigliara (Propaed. loc. cit.). Antonii· Comes de Rosmini-Serbati natus est 25 Martii 1797, in oppido Roveredo Tirolien.nl· Anno 1821 clericus factus. 1828 Congregationem Sacerdotum » Istituto della Car. Ill· fundavit. Erroribus suis abdicatis decessit 1 lulii 1855.

3 Denz., n. 1902 C ibidem alias propositiones infra citandas

Contra hoc systema sufficit referre, quod supra probatum est, ens dici analogice de ente necessario et de ente contingenti, nam in illis ■signat rationem non simpliciter eamdem sed solum proportionaliter undem, prout ens necessarium se habet ad suum esse incausatum, cut ens contingens ad suum esse causatum (I.a, q. 13, a. 5).

Reiecta autem vera notione analogiae, non mirum est Rosmini n servasse distinctionem necessariam et essentialem inter ordinem naturalem et ordinem supernaturalem, ut patet in pluribus suis proditionibus damnatis. Sic intendit demonstrare philosophice Trinitem divinam (prop. 25.a) et 30.a pro. sic se habet : «Ordo superituralis constituitur manifestatione *esse* in plenitudine suae formae alis ; cuius communicationis seu manifestationis effectus est sensus entimento) deiformis, qui inchoatus in hac vita constituit lumen dei et gratiae, completus in altera vita constituit lumen gloriae».

Sic fides supernaturalis non videtur esse, in hoc systemate, alterius ordinis quam ratio naturalis.

Ad hanc conclusionem ducit thesis de univocitate entis ; e contra, analogia entis relative ad Deum et creaturam, sequitur distinctio -sentialis et absoluta ordinis naturalis et ordinis supernaturalis, ac roinde possibilitas supernaturalis revelationis ex parte obiecti. Nunc intern consideranda est haec possibilitas ex parte subiecti, scilicet ominis cui fit revelatio.

CAPUT XII.

DE POSSIBILITATE REVELATIONIS SUPERNATURALIUM MYSTERIORUM EX PARTE AGENTIS ET SUBTECTI.

Thesis est : *Possibilitas Revelationis supernaturalium mysteriorum ex parte subiecti et agentis improbari nequit, imo suadetur existentbi capacitatis obedientialis vel elevabitis nostrae naturae ad ordinem* sifl *pernaturalem.*

Art. unicus.

I. Status quaestionis.

II. Haec possibilitas improbari nequit.

III. Existentia capacitatis obedientialis nostrae naturae ad ordinem supernfl turalem suadetur ex consideratione obiecti adaequati nostri intellectus.

IV. Existentia eiusdem capacitatis suadetur ex consideratione nostri natm.illl: desiderii videndi Deum per essentiam.

V. Solvuntur obiectiones.

§ I. Status quaestionis. — Haec thesis intendit respondere u obiectionem quae saepe proponitur contra praecedentem conclu io nem. Haec obiectio invenitur apud S. Thomam I.a, q. 12, a. 4, jj obi., evolvitur postea a Scoto, et denique rursus apparuit apud nn| dernistas. S. Thomas sic sibimetipsi obiicit, loc. cit. «Sensus corpij reus non potest elevari ad intelligendam substantiam incorporeae quia est supra eius naturam ; si igitur videre Deum per essenli.il sit supra naturam cuiuslibet intellectus creati, videtur, quod null· intellectus creatus ad videndum Dei essentiam pertingere poss| etiam supernaturaliter.

Item Scotus | ait: si cognitio essentiae divinae sit supra natum nostri intellectus, nunquam beati Deum videbunt ; nam nulla poted potest elevari supra suum obiectum specificativum, sicut visus fl

| IV Sent. d. 40. q. u —ı | Sent. d. 3. q. 3 — Quodlibct q 14, a. 2, cf tanüm in I.atn, q. ta, a. 4.

potest elevari ad intelligendum. Secus haec potentia transiret limites suae essentiae, et non remaneret eadem specifice.

Modernistae dicunt : i° Si ordo supernaturalis excederet infinite, objective et subiective, vires et exigentias nostrae naturae, tunc elevatio ad hunc ordinem esset contra inclinationem nostrae naturae, esset *violenta.* Nam adhaesio nostra mysteriis supernaturalibus deberet esse essentialiter supernaturalis et proinde non procederet a vitalitate nostra naturali ; esset igitur cognitio non vitalis, sed ab exteriori auctoritative imposita, contra nostrae rationis autonomiam .seu perfectam vitalitatem. Haec revelatio esset pro nobis *«principium mortis »* potiusquam principium vitae, sicut calculus in corpore nostro non nutrit sed occidit, imo haec revelatio esset, ut dixerunt, sicut lapis cadens e caelo in caput nostrum.

Unde, iuxta modernistas, oportet mutare notionem naturae, et concipere naturam non ut stabilem, fixam, sed ut aliquid fluens, semper evolutione proficiens, ac continens in se germen supernatu- l ilis ¥itae Sic modernistae redeunt ad errorem Baii : ordo supern.ituralis non absolute et infinite excederet ordinem naturalem (cf. Denzinger, 2103).

2° Addunt modernistae : Haec revelatio mysteriorum essentialiter supernaturalium esset inutilis ; nam haec mysteria essent pro nobis inintelligibilia ac voces inanes. Excederent enim infinite medium obiectivum naturale et notiones naturales sicut et principia nostri intel-

* E. Le Roy scripsit : « Pour nous, nous ne conservons pas telle quelle, dans l pèce, cette notion traditionelle de *nature,* qui est la cause de tout le mal, qui rend |r conflit radicalement insoluble, et c'est pourquoi nous pouvons concilier le principe ‹| immanence et l'affirmation du surnaturel. La nature humaine est plus un progrès, pin devenir, qu'uni *chose.* Elle n'est pas exprimable par un concept constitué une fois l'"ir tous. Elle n'est pas définissable dans l'intemporel. Expérience et développement ı ll font partie intégrante. Elle est ouverte et dynamique. Elle est. par essence, vie. durée, invention. Rien ne peut être défini *statiquement* et *séparément* (du moins si l on veut toucher le fond des choses) et la nature humaine moins que quoique ‹e Inuit. . .

Cela posé, que disons nous au juste en formulant ce fameux principe d'immanence ? Rien que de très simple et de très certain. Il ne s'agit aucunement de je ne sais quelle il· trine *naturaliste,* selon laquelle l'homme se suffirait à lui-même pour remplir sa 'I· tinée. Qui a jamais eu la naïveté ou l'impudence de se dire catholique avec une p cille doctrine ? Mais qui ne voit aussi qu'une doctrine de ce genre suppose essen- Rnllement le concept de » nature» statique et fermé que je rappelais tout *à* l'heure ? [Non le principe d'immanence ne résume pas une *doctrine,* surtout une doctrine d'exclu- ..n et de morcelage ; il caractérise une *méthode* et se rapporte moins à la vérité en •o qu'à notre maniéré d'entrer en rapport avec elle. Ce qu'il dit, c'est qu'une vé- III' qui viendrait à nous purement *du dehors,* comme une chose radicalement extéiii ure, étrangère, hétérogène à notre esprit, sans préparations préalables en nous, sans Mil .positions préexistantes, sans nullcs postulations (même latentes) de nostre part, c'est ill je q'une telle vérité — si tant est qu'on puisse alors employer ce nom, serait |n .ssimilable, insaisissable, un pur néant pour nous, et pour autant qu'on l'accepte- M,ıı neanmois en la *subissant* comme une sorte de consigne verbale — *un principe de m it spirituelle.* Tel un caillou dans l'organisme : il ne nourrit pas, mais tue. Tel lin aérolithe tombant du ciel: in ne vous atteint pas ou vous casse la tête… Il faut ır le problème religiux se pose inéluctablement *en nous,* si l'on veut qu'il existe /ı n *nous.* Toute vérité, pour être vivifiante, doit avor en nous ses racines, doit s'in- «' ı·ı· en nous, doit répondre Λ un besoin plus ou moins clairement ressenti par nous» *(lOi'ue biblique,* Janv iqoii, p zi).

lectus, proinde non possent intelligi, et nequidem exprimi cum vol ritate mediantibus notionibus naturalibus nostrae rationis. Expressll conceptualis horum mysteriorum esset solum *metaphorica,* symbolical et ratio naturalis remaneret supremus arbiter ad iudicanduin quel nam sensu accipi debent hae formulae, sicut iudicat de valore ïïn metaphorico huiusce expressionis: «Deus est iratus», ira enim ▮ passio et proinde non est proprie in Deo. Ita formulae mysterioruif supernaturalium essent mere metaporicae.

§ II. Possibilitas revelationis supernaturalium mysteriorum, ‹·! parte agentis et subiecti, improbari nequit.

Non dico demonstratur, quia haec possibilitas non potest probari, ut appal· ex praecedenti thesi. Etiam quodlibet mysterium supernaturale quoad substanti® est supernaturale quoad cognoscibilitatem, prout verum et ens convertuntur. Atqui levelatio mysteriorum supernaturalium seu elevatio nostra ad ordinem supernata ralem est aliquod mysterium supernaturale quoad substantiam : ergo haec revelati· et elevatio est supernaturalis quoad cognoscibilitatem, et proinde possibilitas «I· sola ratione demonstrari nequit.

Demonstravimus quidem existentiam ordinis supernaturalis omnino in ccmniufl et negative considerati, ut excedentis rationem nostram, sed qucdlibet mÿstçjiill· huiusce ordinis remanet ïïndemonstrabile

Haec possibilitas tamen non potest improbari, et ratione defenditur conlfH obiecticnes negantium.

Etenim ad improbandam possibilitatem revelationis supernatui.i lium mysteriorum ex parte agentis et subiecti, oporteret demonstra· repugnantiam saltem unius ex quatuor requisitis ad hanc revel.i tionem : scilicet probandum esset : *a)* vel quod repugnat Deo age· libere ad extra secundum suam vitam intimam, *b)* vel quod nulla idea nostrae mentis potest exprimere analogice et proprie mysterii supernaturalia ut credibilia, *c)* vel quod repugnat in se lumen supeM naturale quoad substantiam, elevans vitalitatem nostri intellectus ill assentiendum supernaturalitcr his mysteriis, *d)* vel denique quod n»il est in nostra natura potentia obedientalis seu elevabilis ad ordine· supernaturalem.

Atqui ex his quatuor nullum probari potest.

Ergo non potest improbari possibilitas revelationis supematuraliunij mysteriorum ex parte agentis et subiecti.

Ad explicationem huiusce argumenti plura satis dificilia exponent· sunt, quae clarius intelliguntur in theologia speciali, sed iam sunt sciti necessaria si velimus usque ad radicem obiectiones modernistai ml solvere.

1 Cf. Billuart, *de Deo,* diss. IV, a. 3, appendix Utrum possibilitas visionis b«it| tae possit solo lumine naturali demonstrari aut cognosci Respondetur : negative. Ilii alii thomistae, eoiem loco, v. g. Gonet. Salmantii en», , etc Item Billuart *de* tdfl diss. I. a. 6 ad objectionem 2.am) ratio naturali-, non polc.it vi sua cognoscere p.iHi sibilitatem fidei supernaturalis in particulari »

i° *Maior* patet : est enim enumeratio completa, quia, ut supra diknin est, revelatio est actio supernaturalis Dei, quae ex parte hominis Lxir it tria : scilicet ordinationem specierum vel idearum ad manifestaHonem veritatis antea occultae, lumen supernaturale ad adhaerendum hiallibiliter et supernaturalitcr veritati divinitus propositae, et denique |ih lumen elevans supponit in nobis potentiam elevabilem, quae diitur potentia obedientialis ad recipiendum a Deo hanc elevationem.

Si autem veritas divinitus proposita est supernaturalis quoad sub-1.mtiam, tunc lumen debet esse proportionatum huic obiecto, prout Libitus et actus specificantur ab obiecto. Ad credendum per se et fornditer mysterium supernaturale, oportet habere fidem infusam superliituralem quoad substantiam ; fides naturalis acquisita, qualis est v. g. n daemone, non attingit mysteria supernaturalia nisi materialiter, Hi ut omni proportione servata, canis audit materialiter loquelam humaliini quoad sonum sensibilem, non quoad sensum intelligibilem ; prollciea dicitur « Animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus >i'i. Stultitia enim est illi, et non potest intelligere» I Cor., II, 14.

2' *Minor* explicatur per partes. Ex his quatuor nullum demonstrari Ltest.

1 Non potest probari quod repugnat *Deo agere libere ad extra seïindum suam vitam intimam,* scilicet nobis communicando participatioIIIII divinae naturae ut divina est, seu participationem suae vitae lilimae. Etenim nihil denegandum est Deo, Enti perfectissimo, nisi pili-ine imperfectionis. Atqui agere libere ad extra secundum suam vi|un intimam non importat imperfectionem in Deo ; nam omne agens L;it in quantum est actu, et est diffusivum sui prout est bonum, libere bui< m sui diffusivum si iam in se habet bonitatem infinitam, nec indiii l agere ad extra ad suam beatitudinem consequendam. Denique ■quanto aliqua natura est altior, tanto id quod ex ea emanat magis kl intimum » ut egregie exponitur in C. Gentes, l. IV, c. XI ; vivens Inini magis intime operatur quam corpus inorganicum, animal magis Iliam planta, homo magis quam animalia bruta, et quanto homo est Otior in scientia vel in virtute, tanto id quod ex eo emanat est magis Illinium.

I Deus autem est actus purus ac summum bonum, unde non potest ■obari quod repugnet Deo communicare nobis aliquam participationem k|ii< vitae intimae. Sicut ignis potest ignire, quare Deus non posset ■hxlammodo «deificare, communicando consortium divinae naturae, ■r quamdam similitudinis participationem»? I.a II.ae q. 112, a. 1.

I />'. Nec probari potest quod nulla *idea nostrae mentis capax est* ■/u *nnere analogice et proprie mysteria supernaturalia, ut credibilia.*

imus quidem supra, contra semirationalistae : notiones naturales et ■iil· ipia nostrae rationis nequeunt exprimere mysteria vitae intimae Iri ut *scibilia,* seu demonstrabilia ; sed ad revelationem sufficit quod Spumentur analogice et proprie1, ut *credibilia,* secundum testimonium S<i nbscure revelantis et non secundum evidentiam intrinsecam. — In■p e itas autem notionum nostrae mentis ad hanc expressionem pro-

Proprio diciliii |xu 0|>|x»iU Ionem a<l metaphorice vel symbolice.

bari nequit. Etenim, ut dictum est, nihil denegandum Est Deo, eri® perfectissimo, nisi ratione imperfectionis. Atqui non potest demonsti.nl imperfectio quae sequerentur in Deo ex expressione Deitatis per notioni· processionis, paternitatis, filiationis, spirationis, relationis, etc., quibtij obscure manifestatur supremum mysterium supernaturale, scilicet mv- sterium S. Trinitatis. Item non probatur imperfectio quae sequereiut pro Deo ex expressione mysteriorum Incarnationis, Redemptioni» Eucharistiae, etc.

Non possumus quidem ante revelationem probare valorem transcendentem qv analogicum harum notionum ad vitam Dei intimam cum veritate exprimendam. S® Deus usus est his notionibus, et post revelationem earum valor transcendens defo® ditur a theologia contra obicctiones negantium. Sic theologia utitur philosophia «n resistendum his *quae contra fidem dicuntur,* sive ostendendo ea *esse falsu,* sive ostofl dendo *ea non esse necessaria ».*

Imo manifestatur quodammodo convenientia mysteriorum supernaturalium ; v. S. Thomas manifestat convenientiam mysteriorum S. Trinitatis, Incarnationis, elivn- tionis nostrae ad ordinem supernaturalem. Eucharistiae, etc. ex praecitato principio «quanto aliqua natura est altior, tanto id quod ex ea emanat magis est intimum vel « pertinet ad rationem boni, ut se aliis communicet. Onde ad rationem suniull boni pertinet quod summo modo se communicet» III.a q. i, a. i.

Unde non potest probari repugnantia revelationis mysteriorum sui pernaturalium ex parte nostrarum idearum. Quod evidenter repugiutfl est, ut diximus, aliquam ideam creatam etiam infusam repraesentare, ul in se est, Ipsum esse et intelligere subsistens, vel ex nostris notionilnu- et principiis mysteria supernaturalia demonstrari ; sunt enim supra vu tualitatem nostrorum principiorum, quamvis non contra, quia pertine· positive ad Deitatem ut sic, seu ad modum proprium et intinimli superioris analogati entis, hic autem modus non potest cognosci im turaliter nisi negative et relative.

C. Nequit probari repugnantia *luminis supernaturalis quoad subshtU tiam,* necessarii ad adhaerendum infallibiliter et supematuraliter mys® riis vitae Dei intimae. Repugnat quidem, ut dictum est, substantia ai- pernaturalis creata, et etiam idea creata repraesentans Deum ut est in w

Sed lumen supernaturale elevans intellectum, creatum, est acciib u» et non substantia, praeterea est accidens se tenens ex parte subiecti HQ confortandum intellectum et non ex parte obiecti ad repraesentanei ut· actualiter Deum ut est in se.

Accidens autem, sicut est ens in alio, potest esse *ens ad aliud,* i(| potentia et habitus, quae specificantur ab obiecto ad quod essenti.ililiit ordinantur. Unde non potest probari repugnantia alicuius accidml· creati specificati a Deo, reduplicative ut Deus est, seu essentiali® ordinati ad vitam Dei intimam cognoscendam et diligendam. l uti in ordine naturali, intellectus noster est potentia creata, finita, et tuuiM

* S. Thomas, *in Boetium de Trinitate,* q. II. u i Utrum in scientia fidei, ı-|·ı(| est de Deo, liceat rationibus philosophicis uti.

' *C. Gentes* l. IV, c. XI. — I, q. *2q,* u. l, ad r

essentialiter ordinata ad ens analogum, ad cognoscendum omnia entia iltem in speculo rerum sensibilium : unde Aristoteles dicebat «anima est quodammodo omnia ».

Istud lumen supernaturale non potest quidem *actualité?* repraesen- l ire essentiam Dei ut est in se, sed non evidenter repugnat quod / *udat* essentialiter ad Deum ut Deus est, et hoc modo elevat intellectum nostrum. (Hoc explicatur longe a thomistis in quaestione de visione beatifica) [*]

D. Denique improbari nequit *existentia capacitatis obedientialis vel elebabilis* nostrae naturae ad ordinem supematuralem. « Sensus quid' m ait S. Thomas[2], quia omnino materialis est, nullo modo elevari potest ad aliquid immateriale. Sed intellectus noster, vel angelicus, ipiia secundum naturam a materia aliqualiter elevatus est, potest ultra suam naturam per gratiam ad aliquid altius elevari. Et huius signum est, quia visus nullo modo potest in abstractione conoscere id quod in concretione cognoscit ; nullo enim modo potest percipere naturam, nisi ut hanc. Sed intellectus noster potest in abstractione considerare, quod in concretione cognoscit ..., considerat enim ipsam i· rum formam per se, imo ... *ipsum esse secernit per abstractionem.* l t idço, cum intellectus creatus per suam naturam natus sit apprendere formam concretam et esse concretum in abstractione per modum resolutionis cuiusdam, *potest per gratiam elevari, ut cognoscat esse separatum subsistens* ». Saltem haec elevatio non potest improbari.

Sed istud ultimum explicatione indiget, nam in vera notione capacitatis obedientialis vel elevabilis nostrae naturae ad ordinem supern.ituralem invenitur solutio obiectionum, quae sumuntur ex vitalitate ‹ t autonomia nostrae rationis : quomodo elevari potest nostra vitalitas ad eliciendos actus essentialiter supernaturales ? Haec autem capacitas manifestatur dupliciter: 1' ex parte *obiecti adaequati nostri intellectus* ; 2⓪ subiective ex parte nostri *naturalis desiderii videndi heum per essentiam*..

§ III. **Existentia potentiae obedientialis vel elevabilis nostrae naturae ad ordinem supematuralem suadetur ex consideratione obiecti adaequati nostri intellectus.**

Hoc argumentum invenitur in S. Thoma I.a q. 12, a. 4. ad 3 (loco I ultimo citato) et evolvitur a thomistis in commentario eiusdem articuli [']. Ad sequentem syllogismum reducitur.

Est in nobis capacitas obedientialis seu elevabilis ad cognitionem l ditatis, quae excedit proprium nostri intellectus obiectum, non vero I obiectum eius adaéquatum.

[*] Cf. Bh.luart, *de Deo,* diss. IV, a. 5 de lumine gloriae ; a. 6 quare non possit il.iii species repraesentans Deum ut est in se. « Inter lumen gloriae et speciem di- |c| .iritas est quod *lumen* gloriae se teneat *ex parte potentiae* quam elevat ad ordinem Buipernaturalem, et hoc sufficit ut sit proportionata attingendo Deo finito modo. At [« .les se tenet ‹l *parte obiecti* ut eius formalis similitudo, ipsum repraesentans ut | | in se; nihil autem potest repraesentare Deum ut est in se. nisi sit immateriale et I Infinitum sicut ipse Deus» *Ibid.,* a. 6, *solv. obi.,* l" obi.

i l· q. 12, n. i, nd]

[2] Cf. Ioαννιή λ Πιομα. Banni», Salmanticknsbs, Bii.i.uart, diss. IV a. 3, ul'i 4».

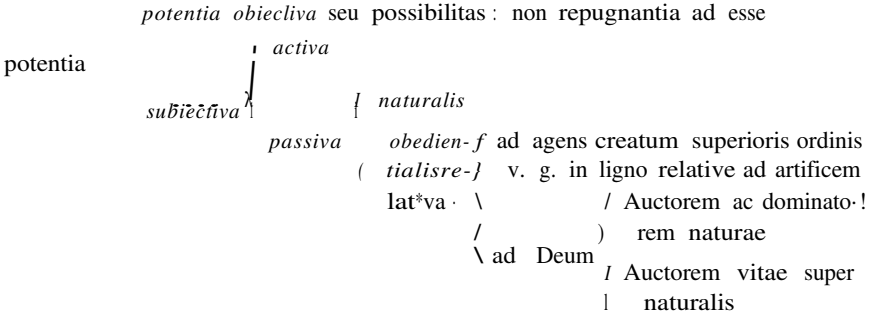
Atqui Deus sub ratione intima Deitatis non excedit *obiectum adaequatum* nostri intellectus, quod est *ens secundum totam suam latitudinem*, quamvis excedat obiectum eius proprium, quod est essentia rei sensibilis.

Ergo est in nobis capacitas obedientialis seu elevabilis ad cognil tionem vitae intimae Dei, seu mysteriorum supernaturalium.

Ad maiorem explicandam, tria sunt dicenda : i° Quid sit potentia obedientialis, 2° quid sit obiectum proprium nostri intellectus, 30 quid sit obiectum eius adaequatum ; 40 denique defendetur minor.

i° *Quid sit potentia obedientialis.* — Haec quaestio tractatui a S. Thoma, III.a q. n, a. 1 ; q. 1, a. 3, ad 3 ; Quaest. disp. ‹b Virt. in communi, a. 10, ad. 2 et ad 13 ; Compendium theologiae, c. 104. Cf. Tabulam auream operum S. Thomae ad verbum Potentia, n. 10.

Ad hanc notionem intelligendam, consideranda est divisio ipsiu potentiae, secundum S. Thomam 1.

S. Thomas cum Aristotele (Met., l. V, lect. 14 et l. IX, lect. 1 distinguit primo possibilitatem (quae vocatur etiam potentia obiectivaj et potentiam subiectivam. *Possibilitas* est non repugnantia ad esse. *Pu tentia subiectiva* est in aliquo subiecto aptitudo seu principium realc ad agendum vel patiendum, v. *g.* homo habet potentiam intelligendi

Potentia subiectiva dividitur ab Aristotele (Met., l. V, lec. 14 S. Th.) in activam et passivam. *Activa* est principium agendi, v. g. voluntas. *Passiva* est aptitudo ad patiendum vel suscipiendum aliquid ab alio sic intelligentia humana dicitur potentia passiva prout est aptitudo ad suscipiendam impressionem obiecti intelligibilis, quamvis sit etiam activa sub alio respectu, scilicet ad eliciendum actum intelligendi.

Potentia passiva vel est naturalis vel est obedientialis, ut dicit S. Tlm mas III.a q. XI, a. 1. « In anima humana, sicut in qualibet creatura, consideratur duplex potentia passiva : una quidem per comparationem ad agens naturale : alia vero per comparationem ad agens primum, quod potest quamlibet creaturam reducere in actum aliquem altiorem actu, in quem reducitur per agens naturale : et haec consuevit vocari]›◊ tentia obedientalis in creatura » (cf. etiam *de Potentia,* q. 6, a. 1, ad jS),

Potentia passiva naturalis immediate ordinatur ad actum vel ad obit»· ctum proportionatum naturae, v. g. intelligentia naturaliter et imrm··

• Cf. loANNKM A S. THOMA, *Cursus Chii l'Iivsi.u,* ›| 1\ | 1 In fine

«liate ordinatur ad suscipiendam speciem intelligibilem a sensibilibus abstractam.

Potentia obedientialis e contra non immediate et naturaliter ordinatur ad aliquem actum vel ad aliquod obiectum, sed *dicit ordinem ad n:;ens superioris naturae, cui obedit.* Et dupliciter potest considerari :

d) per respectum *ad agens relative supernaturale,* sic est in ligno per respectum ad artificem a quo accipere potest formam scamni vel tabulae ; nam lignum non magis ordinatur naturaliter ad hanc formam potiusquam ad illam, sed hanc ordinationem accipit ab artifice ; attamen praerequiruntur in ligno determinatae potentiae passivae naturales, quae non sunt v. g. in aqua, ab tabulam faciendam.

b) potentiae obedientialis accipitur per respectum *ad agens absolute supernaturale,* scilicet ad Deum. Et sic « in tota creatura, ait S Thomas, est quaedam potentia obedientialis, prout tota creatura kibedit Deo ad suscipiendum in se quidquid Deus voluerit»1. Volunlas autem divina et omnipotentia non limitantur nisi per repugnantiam ad esse, nam potentia activa infinita potest aliquid facere ex rnnlla praesupposita potentia passiva reali, ut in creatione ; tanto enim nninui potest potentia passiva quanto perfectior est activa (I.a q. 45, ■l. 5, ad. 3). Ideoque potentia obedientialis in creatura relative ad U)eum non est facultas activa, sed aptitudo passiva, imo haec aptiludo nihil aliud est quam mera non repugnantia ad accipiendum a B)eo quidquid Deus voluerit.

Sed haec obedientialis potentia relative ad Deum dupliciter consi-Llerari potest ; *a) ad Deum auctorem et dominatorem naturae ;* v. g. in kadavere relative ad Deum auctorem vitae corporalis et resurrectionis ; Lie omnis creatura apta nata est obedire Deo, absque ulla violentia, kicut brachium aptum est moveri a voluntate. Et haec potentia obe-■limtialis praerequiritur ad quodlibet miraculum; sic effectus miracuhosus est supra, non contra naturam.

c) alio modo potentia obedientialis dicitur relative *ad Deum au-Utorem vitae supernaturalis* ; haec potentia non existit in omni creatura, ■nimalia enim bruta repugnant elevari ad vitam supernaturalem, et ‖ii.i< stio nostra est : an haec potentia passiva obedientialis seu eleva-Biili , id est haec non repugnantia inveniatur in homine.

| *Quid sit obiectum, proprium intellectus nostri.* S. Thomas', docet post Aristotelem: est essentia rei sensibilis, seu *ens in-Aĭlı ibile in sensibilibus existens.*

| Hoc probatur dupliciter: A. a posteriori. B. a priori.

I.a *posteriori.* — Obiectum proprium alicuius facultatis cognosci-lli ,i· est id quod per se primo cognoscitur ab ea, ita ut cetera omnia mtione illius et ad modum illius ab hac facultate cognoscantur (I.a, Bli i. a. 7).

I | *Quaesi. disp. de Virtutibus in communi,* q. 1, a. 10, ad 13.
l“ q. t2. a. — q 85, n. | — q 84, a. 7 — q. 87, a. 3 — IIs II.ae q. 8. a. 1.
ı i apud Ar ibt ot RIIM, *dr .Inima* l. HI, c. VI et VII, lect. XI et XII · *Met.*
I 1. *Post. /Inoi* | II. | XV — C. Zio u a h a, *Summa Phil.* Psych. I. IV, c.

Atqui intellectus noster per se primo cognoscit ens intelligibile n· rum sensibilium ac essentias harum rerum, et secundum habitudinem ad illas omnia alia, scilicet animam intellectivam et Deum cognoscit Ergo obiectum proprium nostri intellectus est ens intelligibile r‹· rum sensibilium, seu essentia rei sensibilis.

Maior est definitio obiecti proprii seu proportionati, secundum quod distinguuntu· essentialiter intellectus humanus, intellectus angelicus, intellectus divinus.

Minor *inductive* patet : intellectus enim noster naturaliter cognoscit primo ini· l ligibile seu universale abstractum a sensibilibus, scilicet ens rei sensibilis et magis aH magis distincte diversas essentias rerum sensibilium (I.a, 85, 3). Cognitio enim nostis intellectualis est per species non inditas sed abstractas a sensibus, quod patet a poste riori «ex hoc, quod deficiente aliquo sensu, deficit scientia eorum, quae apprehtn duntur secundum illum sensum ; sicut caecus natus nullam potest habere notitiam de coloribus. Quod non esset, si intellectui animae essent naturaliter inditae cmnitnit intelligibilium rationes» I.a, 84, 3, et 6.

Postea intellectus noster cognoscit animam intellectivam et Deum secundum Imo bitudinem ad sensibilia, in speculo sensibilium. Sic cognoscimus positive spiritum crta ' tum et Deum quoad praedicata analogice *communia* eis et rebus sensibilibus (v. g. eui, essentiam, unitatem, bonitatem, actionem, etc.), sed quae conveniunt *proprie* spirfl tui creato et Deo non cognoscuntur a nobis nisi negative et relative ; sic spiritual· !.ia concipitur negative ut immaterialitas, et intellectus activitas relative ad lumen phv sicum, sic loquimur de lumine intellectus. Imo nihil cognoscimus naturaliter sine ‹'UQ· v.asione ad phantasmata, ad minus adest phantasma vocabuli correspondentis ideufl (I.a, q. 84, 7. — 87, 1-4. — 88).

Unde a posteriori apparet quod proprium obiectum nostri intellectus ‹ non ofl quodlibet ens et verum, sed ens et verum consideratum in rebus materialibus ; ex qui bus in cognitionem omnium aliorum devenit » I.a, 87, 3, ad r.

B. a priori idem manifestatur ex hoc quod intellectus noster mt· facultas animae, quae naturaliter unitur corpori. — Etenim cogniiiu fit secundum quod cognitum est in cognoscente, et est in cognoscente secundum modum cognoscentis. Atqui intellectus humanus naturalili-i coniungitur corpori seu sensibus. Ergo obiectum proprium seu pm. portionatum intellectus humani est intelligibile in sensibilibus existiuf (cf. I.a, q. 12, a. 4).

Aliis verbis « potentia cognoscitiva proportionatur cognoscibili. Unde intellect;· Angeli, qui est totaliter a corpore separatus, obiectum proprium est substantia ‖nl‹ ligibilis a corpore separata ; et per huiusmodi intelligibile materialia cognoscit. Iiillfl lectus autem humani, qui est coniunctus corpori, proprium obiectum est quiddilufe sive natura in materia corporali existens ; et per huiusmodi naturas visibilium r‹ l etiam in invisibilium rerum aliqualem cognitionem accedit » I.a. 84, 7. — « Sub«l|B tiaé enim spirituales inferiores, scilicet animae, habent esse affine corpori, in quanliiM sunt corporum formae; et ideo ex ipso modo essendi competit eis, ut a corpmnui| et per corpora suam perfectionem intelligibilem construentur; alioquin frustra e··, »‹› ribus unirentur » I.a, 55. 2. Unde propter suam *drbililalrm* naturalem noster lectus ordinatur ad cognoscendum intelligibile lulullll»niutn in ncmubildms I.a. q 76J

Γχ hoc apparet etiam a priori, scii, ex causa, quod obiectum proprium intellectus t mani est essentia rei sensibilis, sicut dicitur obiectum proprium intellectus angelici ı se essentiam rei spiritualis creatae, et obiectum proprium intellectus divini essenti.im divinam. Supremus intellectus proportionatur supremo intelligibili, et infimus intimo.

3° *Quid sit obiectum adaequatum vel extensivum nostri intellectus*

Respondet S. Thomas : est *ens secundum totam latitudinem entis, (non solum prout est cognoscibile in speculo sensibilium.*

Dicit S. Doctor I.a q. 79, a. 7 : « Potentiae animae distinguuntur secundum diversas rationes obiectorum . . . Dictum est etiam supra (q. 77, 3) quod, si aliqua potentia secundum propriam rationem ordinetur ad aliquod obiectum secundum communem rationem obiecti, non diversificatur illa potentia secundum diversitates parti alarium differentiarum: sicut potentia visiva quae respict suum obiectum secun d nn rationem colorati, non diversificatur secundum rationem albi et nigri. Intellectus item respicit suum obiectum *secundum communem rationem entis* : eo quod intelleus possibilis est *quo est omnia fieri.* Unde secundum nullam differentiam entium diverdicatur potentia intellectus possibilis ».

Ex hoc quidem faciliter probatur intellectum nostrum sese extendere ad omne ens preut omne ens est saltem *analogice* cognoscibile in speculo rerum sensibilium ; si cognoscimus animam nostram spiritualem et ipsum Deum. Imo quasi a priori apparet quod obiectum formale adaequatum nostri intellectus est *ens,* prout nihil est pro nobis intellegibile nisi secundum resolutionem ad ens et ad prima entis prin- (pia. Omnis enim notio resolvitur in notionem primariam entis (de Veritate, q. 1, a. item omne iudicium habet pro elemento formali verbum *est,* quod est quasi anima iudicii ; denique omne ratiocinium assignat ex praemissis rationem *essendi* rei .. .sertae in conclusione, aut saltem assertionis huiusce rei. Sic in tribus operationibus l ntis (conceptio, iudicium, ratiocinium) nihil est intelligibile nisi secundum resolutionem ad ens. Et ex hoc manifestatur quod obiectum formale et adaequatum mti lle l tus est *ens.* Proinde Deus cognoscibilis est ad minus analogice sub ratione entis et in speculo sensibilium, contra agnosticos.

Sed difficilius est probare obiectum adaequatum et extensivum nostri intellectus . ens secundum totam latitudinem entis, scilicet etiam ut excedens quod cognosci- b.le est in speculo creaturarum sensibilium aut etiam spiritualium.

Id suadetur a S. Thoma ex signo, scilicet ex distinctione inter sen- um et intellectum nostrum : textu iam citato, I.a q. 12, a. 4. ad 3 :

« Sensus visus, quia omnino materialis est, nullo modo elevari potest ad aliquid i Immateriale. Sed *intellectus noster,* vel angelicus, quia secundum naturam *a materia* .Pqualiter *elevatus est,* potest ultra suam naturam per gratiam ad aliquid altius ele- .. l. Et huius *signum* est, quia visus nullo modo potest in abstractione cognoscere id,

* Cf. S. Thomam, I.a q. 12, a. 4, ad 3. — q. 79, a. 7. — q. 5, a. 2.— I.a II.ae P 04 a. 2. *de Veritate,* q. 1, a. 1. — *Compendium Theologiae,* q. 104.

Cf. etiam Caiktanum in 1.am q. 79, a. 7. Bannkz in 1.am q. 12. a. 1. — I annem a S. Iiioma, Cursus Phil, de Anima, q. X, a. 3, et in 1.am q. 12. - Sai.- I M ANHCKNSHS in I am q 12, n. 8.

quod in concretione cognoscit ; nullo enim modo potest percipere naturam nisi u(| hanc. Sed intellectus noster potest in abstractions considerare, quod in concretione <ml gnoscit. Etsi enim cognoscat res habentes formam in materia, tamen resolvit conqsirl situm in utrumque, et considerat ipsam *formam* per se. Et similiter intellectus atM geli, licet connaturale sit ei cognoscere esse concretum in aliqua natura, tamen pototfl ipsum *esse* secernere per intellectum, dum cognoscit, quod aliud est ipse, et aliud eiM suum esse. Et ideo, *cum intellectus creatus per suam naturam natus sil apprehendrtU formam* concretam et *esse* concretum *abstractions* per modum resolutionis cuiusdatnl *potest per gratiam elevari, ut cognoscat* substantiam separatam subsistentem et *esse* IM *paratum subsistens.*

Item dicit I.a Il.ae, q. 113, a. 10: Naturaliter *anima* est gratiae capax, m' *enim ipso, quod facta est ad imaginem Dei, capax est Dei per gratiam,* ut Augustinus du ill loc. cit. l » — Anima autem est ad imaginem Dei, prout ei assimilatur non solum ml quantum est, nec solum in quantum vivit (ut plantae et animalia) sed *in quantum inlrb ligit,* ut explicatur I.a q. 93, a. 2 23

Ex his textibus thomistae conficiunt hoc argumentum, quod prol ponunt tanquam probabile, non vero apodicticum :

In intellectu nostro distinguendae sunt virtus activa intelligently quae nobis est specifica, et capacitas passiva, quae convenit omni intellectui creato et secundum quam anima nostra est ad imagine· Deia.

Atqui haec capacitas passiva nostri intellectus maior est quam vii tus eius activa, nec de se limitatur ad aliquem ordinem intelligible lium, dum e contra activa sese extendit solum ad ea quae sunt <0 sensibilibus cognoscibilia 4.

Ergo haec capacitas passiva non repugnat elevari ad cognitionem entis intelligibilis perfectissimi, speculum creaturarum superantis, j

Modus enim informandi potentiam intellectivam ex parte obiecti intelligibilis, quantumcumque sit perfectissimus, non est alium quaffl modus spiritualis omnem materiam excludens, proinde non vidctm superare capacitatem nostram elevabilem seu obedientialem 5.

1 *De Trinitate,* lib. XIV, c. 8.

2 Tota haec quaestio 93 est attente perlegenda ad profundam intelligentiam pra· sentis problematis. Plura de hac re invenies in opere D. I. Sestili, *De naturali inlelln gentis animae capacitate atque appetitu intuendi divinam essentiam,* Roma, 1899. I'.ihi II de Natura Imaginis eiusque exigentia de naturali Imaginis capacitate, p. 1l oli Sed D. I. Sestili admittit in nobis desiderium naturale *innatum* inefficax videndi Deui· per essentiam (non tamen per modum ponderis naturae). Iuxta nos, ut infra diletun hoc desiderium est elicitum.

3 Ut enim explicant Aristoteles et S. Thomas, in *de Anima* l. Ill, lect. to, «in ollU ni natura quae est quandoque in potentia et quandoque in actu, oportet ponere aliquhll quod est potentia (passiva) ad omnia quae illius generis, et aliud, quod est sicut i.uli sa agens et factivum . . . Sed anima secundum partem intellectivam quandoque <M in potentia et quandoque est in actu. Necesse est igitur in anima intellectiva esse lull differentias ».

4 In genere etiam, *pro omni creatura, capacitas eius passiva maiorem amplitudini habet quam virtus eius activa.* Operatur enim secundum quod ipsa est in actu. ‹t |>ı· potest sub influxu agentium superiorum magis universalium. Sic quaelibet crniilffl plus potest accipere quam efficere.

5 Bannez et Ioannbs A S. Thoma quoad aliquid secundarium, saltem secundii· terminologiam, dissentiunt. loannes a S. Thoma dicit Il.IIII' capacitatem intellciiM

Haec igitur capacitas passiva obedientialis convenit intellectui hu-i.mo, non proprie ut est *humanus,* sed ut est *intellectus*l, id est non roprie ut unitur corpori, sed ut est mere immaterialis et transcendit >rpus, quod apparet in sequenti divisione :

Intellectus	divinus	obiectum :	essentia divina
	angelicus	- - - -	essentia angeli / ens.
	(humanus	- - - -	essentia rei sensibilis '

E contra pro sensu non potest distingui obiectum proprium et biectum adaequatum, nec proinde in sensu est capacitas elevabilis ad :ignoscendum immaterialia.

Sic suadetur maior nostra : Est in nobis capacitas obedientialis seu l· vabilis ad cognitionem realitatis, quae excedit proprium nostri intel-‹ tus obiectum, non vero obiectum eius adaequatum. Hoc autem obie-tum est ens secundum totam latitudinem entis, scii ens etiam ut supe-nns speculum creaturarum sensibilium et spiritualium. Nunc defen-enda est minor nostra :

4° *Deus, etiam sub intima ratione Deitatis, non excedit biectum adaequatum nostri intellectus,* quod est ens secundum

ne ordinatur ad ens secundum totam eius latitudinem, esse univocam, non in ra-mie entis et secundum se, sed in modo quo intellectus passive est actualibilis et ele-iliilis ad intelligendum ; hoc enim, inquit, constituit lationem genericam intellectus ti (cf. Ioan. A S. Thom., *ile Animo,* q. X, a 3). Banner l· contra dicit, in I i q. 12, a. i (quod magis verum videtur) : hanc capacitatem speeiticari ab obiecto ll. logo non univoco, nam *in intellectu nostro* considerari potest *triplex ‹apai itu.-, spe li.it* qua cognoscimus sensibilia vel in speculo sensibilium. *pnrrmi.* qua h iiiv i-imus cum angelis, et ratione cuius anima separata videt angelos, et *anah'i:‹i* qua con n.imus cum Deo supernaturaliter cognoscendo, et ad imaginem Dei sumus llaec >n eptio Bannezii melius convenit cum doctrina S. Thomae de anima hum.mu ut it Dei imago analogica, nam intellectus ut intellectus est analogus, sicut ens a quo |n ' ificatur.

Amplius certissimum est quod ens naturale et ens supematurale non conveniunt l l itione entis nisi analogice; ergo etiam in ratione cognoscibilis, quia verum et ens un vertuntur.

Cf. etiam Billuart, *De Deo,* diss. IV, a. 3, solv. obi.

l Cf. S. Thomam, *in Ep. ad Hebr.* c. 4, v. 12. Sermo Dei . . . penetrabilior est limi gladio ancipiti et pertingens usque ad *divisionem animae et spiritus* ». Dicit : « Spi-l in nobis dicitur illud, per quod communicamus cum spiritualibus substantiis, iinina vero illud per quod communicamus cum brutis. . . Una et eadem est essentia liimae, quae per essentiam suam vivificat corpus, et per potentiam suam, quae di-ll u intellectus, est principium intelligendi .... Item cf. S. Thomam, in *I Thessal.* , V. v. 23.

Vide etiam de hac re Tauler (trad. Noël.) t. II. p. 306 . . . Sermon pour le lundi l Pâques: Nous ne conversons pas, certes, avec les cieux par notre corps, ni par iiii âme en tant que celle-ci transmet la vie au corps, mais seulement par notre Il" it. Deus en effet est esprit, et celui qui adore Dieu, doit l'adorer en esprit » (Jean vi. c'est-à-dire du plus profond de lui-même, dans la vérité, dans la connaissance; ffi s choses qui appartiennent en propre à l'esprit. En dehors de l'esprit il n'y a donc h 'l'accès ou d'entrée possible en Dieu. C'est par l'esprit, dit S. Augustin, que nous p inblons le plus A Dieu, c'est par l'esprit qi e nous avons été faits à son image et ', ressenti lance, c'est p.n l'esprit que nous sommes *capables,* que nous avons la *capa-l. de Dieu* ». Item. l IV. p *lu)*

totam suam latitudinem, quamvis excedat obiectum eius proprium quod est essentia rei sensibilis vel speculum sensibilium.

Haec minor sic manifestatur.

Analogatum superius continetur intra latitutinem ipsius ănalogi communis. Atqui Deus, etiam sub intima ratione Deitatis, est analogatum superius entis in communi. Ergo Deus, etiam sub intima ratio»'· Deitatis, continetur intra latitudinem entis in communi, quod est obit·ctum adaequatum intellectus nostri.

Maior patet ; analogatum superius continetur intra latitudinem ipsius analoghi ccmmunis, secus hoc commune non esset revera coni mune omnibus analogatis. Sic sapientia divina et sapientia humanii sunt intra latitudinem sapientiae in communi.

Minor : Facile quidem apparet. Deum sub ratione primi *entis* esse analogatum superius entis in communi, sed sub hac ratione generali] Deus cognoscitur a nobis etiam naturaliter in speculo sensibilium ‹·! pefectius ab angelis in speculo intelligibilium.

Supposito vero, ut antea suasum est, obiectum adaequatum nostri intellectus esse ens secundum totam latitudinem eius, scii, ens etiam ut superat speculum creaturarum sensibilium et intelligibilium, mania festum est quod Deus, etiam sub ratione intima *Deitatis* non excedi! ens sic acceptum.

Ratio quidem formalis et propriissima Deitatis altior est omnibus perfectionibus simpliciter simplicibus, quae in eius eminentia ideal ili· cantur, sic est *super ens* et *super unum*[1].

Attamen Deitas continet rationem formalem entis eminenter *jormaliter,* dum continet solum *virtualiter* perfectiones mixtas, v. g. animalitatem. Deus igitur in se formaliter est ens, non est extra ens. Imo /·«‹ et aliae perfectiones simpliciter simplices non existunt in statu puri simo, scii, absque potentialitate admixta, nisi in Deitate. Supposito igitur, obiectum adaequatum intellectus nostri esse ens secundum to tam eius latitudinem sine restrictione, intra hanc latitudinem inveJ nitur Deitas, seu vita Dei intima. Sic defenditur possibilitas elev.i tionis intellectus nostri ad cognitionem supernaturalem *naturae inli\ mae entis purissimi,* prius secundum obscuritatem fidei et postea sol eundum claritatem immediatae visionis.

[1] S. Thomas enim dicit I.a q. 13, a. 5 : « Quot divisim et multipliciter est in rt lectibus, in causa est simpliciter et eodem modo, sicut sol, secundum unam virtüîeiffl multiformes et varias formas in istis inferioribus producit. Eodem modo omnes rciuid perfectiones, quae sunt in rebus creatis divisim et multipliciter, in Deo praee.xistu· unite». Hoc autem sic explicatur a Caietano, ibid. ŋ. VII. «Ratio formalis sapienud et ratio formalis iustitiae elevantur in unam rationem formalem superioris ordinis, licet rationem propriant Deitatis, et sunt una numero ratio formalis, *eminenter* uli ntM que rationem continens, non tantum virtualiter (ut ratio lucis continet rationem **u**· loris) sed *formaliter* (ut ratio lucis continet rationem virtutis calefactivae) Ii")· Caietanus dicit in I.am q. 39, a. t, ŋ. VII : Deitas seu res divina prior est et omnibus differentiis eius : est enim *super ens* et *super unum* etc Et proptei‹al Trinitate absolutum et respectivum ad unam rem et rationem formalem divinam afl vantur ».

Valor huiusce argumenti.

Hoc argumentum, ut communiter dicunt thomistae non est apodicticum sed valde probabile, «non est evidens, lumine naturali, aiunt Salmanticenses[1] obiectum intellectus adaequatum esse ens, prout abstrahit a naturali et supernaturali. Unde qui assereret obiectum illius, tantum esse ens naturale (scii, ens naturaliter cognoscibile in speculo creaturarum) non posset ex vi luminis naturalis evidenter falsitatis convinci — Adde, quod licet gratis daremus, esse evidens obiectum intellectus esse ens secundum rationem communem suae analogiae, nihilominus nequiret inde evidenter per lumen naturale concludi posse Deum perfectissimo modo, ac proinde quidditative, et prout est in se videri: quia satis esset, ut imperfectiori alio modo esset cognoscibilis». Nec possibilitas luminis gloriae per vires rationis demonstrabilis est, cum istud lumen sicut ipsa visio beatifteata sit essentialiter supernaturale.

Ideoque istud argumentum affertur a Thoma tanquam «signum»[3] potentiae obedientialis seu elevabilis ad vitam supernaturalem, non vero tanquam ratio demonstrativa[4] Sed hoc sufficit contra adversarios negantes possibilitatem revelationis mysteriorum stricte supernaturalium; non possunt enim hanc possibilitatem improbare, et obiectiones eorum solvuntur tanquam falsae aut saltem tanquam non necessariae[5].

§ IV. Existentia potentiae obedientialis seu elevabilis ad vitam supernaturalem suadetur ex consideratione nostri naturalis desiderii videndi Deum per essentiam.

Haec quaestio primo aspectu videtur esse mere theologica et ad apologeticam non pertinere. Attamen necessarium est de ea *tracture apologetice,* praesertim si apologetica ad theologiam fundamentalem seu criticam reducitur. Alioquin apologeta non recte argumentatur ex aspirationibus nostris naturalibus ad divina et supernaturalia.

Plures ipologetae moderni has aspirationes exaggeraverunt et ad errorem Baii accesserunt, ut notat Encyclica Pascendi (Denz, n. 2103) in textu iam pluries citato: Hic auten queri vehementer Nos iterum oportet, non desiderari e catholicis hominibus. qui, quamvis *immanentia!* doctrinam ut doctrinam reiiciunt, ea tamen pro apologesi utuntur; idque adeo incauti hoc faciunt, ut in natura humana non *capacilitem* solum et *convenientiam* videatur admittere ad ordinem supernaturalem, quod quidem apologetae catholici opportunis adhibitis temperationibus demostrarunt semper, sed germanam verique nominis *exigentiam.* — Ut tamen verius dicamus, haec catholicae religionis exigentia a modernisas invehitur, qui volunt moderationes audiri. Nim qui integralistae appellari queunt, ii homini nondum credenti ipsum *germen,* in ipso latens, demonstrari volunt, quod in Christi conscientia fuit atque ab eo hominibus transmissum est».

[1] Cf. Salmanticenses in 1.am q. 12, disp. I, dub. II. § II et III, n. 44-47, et Billuart, *de Deo,* dissert. IV. art. III, appendix.

[2] Salmanticenses, loc. cit. n. 47.

[3] I.a q. 12, a. 7, ad 1 «Et huius signum est ...».

[4] Cf. Ilia mq 1, a. 1, de differentia inter rationem demonstrativam et argumentum ex signo. In q. 32, a. 1. ad 2.

[5] S. Thomas, *in Illorlinin de Trinitate,* q. II, a. 3.

Unde necessarium est in theologia fundamentali vel apologetica d<«l hac quaestione tractare ; *agitur de puncto insertionis vitae supernaturalia in nostra natura.* Videamus igitur quaenam sit circa hoc traditionali. doctrina.

Proponemus i° Argumentum S. Thomae, 2° Errorem Baii et lan [senistarum circa hoc, 30 Diversas sententias theologorum.

Argumentum S. Thomae et dubium de vera eius interpretatione. — Cf. I.am q. 12, a. 1. « Inest homini naturale desiderium *cognoscendi causam,* cum intuetur effectum, et ex hoc admiratio in hominibus consurgit. Si igitur intellectus rationalis creaturae pertingere non possit ad primam causam rerum, remanebit inane r/esi*derium naturae»* Magis explicite dicitur in I.a II.ae q. 3. a. 8 ı « Obiectum intellectus est quod quid est, scii, essentia rei, ut dictum est in III de Anima. Unde in tantum procedit perfectio intellectus, in quantum cognoscit essentiam alicuius rei. Et ideo remanet *naturaliteM* homini desiderium, cum cognoscit effectum, et scit eum habere causam *ut etiam sciat de causa, quid est* ; et illud desiderium est admirationi · et causât inquisitionem ... Si igitur intellectus humanus cognoscens essentiam alicuius effectus creati non cognoscat de Deo nisi an est, I nondum perfectio eius attingit simpliciter ad causam primam, sed remanet ei adhuc *naturale desiderium* inquirendi causam : unde nondum est perfecte beatus. Ad perfectam igitur beatitudinem requiritur, quod intellectus pertingat ad ipsam essentiam primae causae».

In C. Gentes, l. III, c. 50, idem manifestatur quoad substantias se- ı paratas seu angelos, prout «in naturali et *imperfecta* cognitione quam habent angeli de Deo, non quiescit eorum desiderium *naturale,* sed I incitatur magis ad divinam substantiam videndam».

Hoc autem argumentum sic poni potest in forma :

Naturale desiderium non potest esse inane, seu tendere ad aliquid impossibile '. Atqui inest homini naturale desiderium cognoscendi non solum an sit prima causa, sed *quid sit in se.* Ergo cognoscere essen-| tiam primae causae ut in se est non videtur homini impossibile, id est non videtur supra aptitudinem elevabilem hominis.

Dubium : Plures obiecerunt : *hoc argumentum aut nimis probat non satis.*

Nimis quidem si agitur de desiderio absoluto et efficaci visionis intuitivae Dei, quiai hoc desiderium efficax vel exigentiae frustrari nequit, proinde elevatio nostra ad ordl I nem supernaturalem non solum esset possibilis sed esset nostrae naturae debita ac proin | de naturalis. Et hic est error Baii, et confusio duorum ordinum, contra praecedentem ■ thesim. Imo Baius et lansenius attulerunt ad suam defensionem hcc argumentum S.B Thomae.

Non salis autem probat hoc argumentum, *si agitur de desiderio conditionna* rfl *inefficaci* seu de velleitate, nam haec velleitas non solum frustrari potest de facto, µ i| etiam forsitan tendit ad aliquid impossibile, v. g. si aliquid desideraret conditioni·--

l S. Thomas intendit enim hoc argumento defendere *possibilitatem* visionis Ix m-H tificae, petiusquam factum huiusce visionis, nam elevatio nostra ad ordinem supern» † turalem, iuxta Ecclesiam, pendet a libertate Dei.

li r et inefficaciter visionem Dei non solum intuitivam sed comprehensivam, quae iiii ommmunicabilis est. Desiderare conditionaliter est desiderare sub conditione possibile itis rei desideratae, ergo potest esse de re impossibili. Haec difficultas ad maiorem S Thomae pertinet.

Similis obiectio proposita est *quoad minorem* : *Nimis* probatur, si sensus est : l *tdicatio rerum naturalium exigit cognitionem intuitivam essentiae primae causae* ; tunc enim esset desiderium naturale efficax visionis supernaturalis, quae proinde esset debita et naturalis, ut vult Baius.

Non satis, probatur, si sensus est: *explicatio rerum ncturalium requirit solum perii tam cognitionem abstractivam essentiae causae primae.* Et videtur quod haec sola .l istractiva cognitio desideratur naturaliter, quia Deus est causa rerum naturalium non per suam naturam, non agit enim ad extra per necessitatem naturae, sed per intellectum et voluntatem, secundum suas ideas; sufficit igitur ad explicationem rerum n duralium scire quod Deus est primum ens, intelligens et volens. Et sic servaretur onclusio praecedentis thesis de distinctione absoluta inter ordinem veritatis naturalis et ordinem veritatis supernaturalis.

Solutio autem huiusce difficultatis apparebit ex damnatione erroris l'.iii, et ex examine diversarum opinionum thelogorum.

2° *Error Baii et lansenistarum.* — Hi admiserunt desiderium naturale et *efficax* visionis beatificae, ita ut haec visio sit nostrae naturae *debita,* ac proinde naturalis ; idem dicunt de gratia qua ordinamur ad visionem gloriae.

Cf. propositiones damnatas Baii : « Humanae naturae sublimatio et *exaltatio in sortium divinae naturae debita luit* integritati primae conditionis, el proinde natu l lis dicenda est, et non supernaturalis». Denz. 1021. «Absurda est eorum sen tintia. qui dicunt, hominem ab initio, dono quodam *supemi turali* et *itratuilo.* ııpı.ı conditionem naturae suae fuisse exaltatum, ut tide, spe et caritate Deum stipet n.it u laliter coleret». Denz. 1023. — Integritas primae creationis non luit indebiti huin.i ll.u naturae exaltatio sed *naturalis eius conditio ».* Denz. 1026.

Item damnata est haec prop. P. Quesnel : « Gratia Adami est sequela creationis, et ret debita naturae sanae et integrae». Denz. 1385, cf. etiam errores synodi Pistoriensis Denz. 1516, 1518.

lansenistae invocabant S. Augustinum et S. Thomam. Arguebant i°. l .x S. Aug. Confess, l. I, cap. 1. « Fecisti, inquit, nos, Domine, ad te, et irrequietum est cor nostrum donec requiescat in te». Et de Tritate, l. III, c. 3: «Ad appetandam beatitudinem natura compellit • t immortalis Creator hoc indidit ». — 30 Ex S. Th. qui in I.a q. i a. i, et C. Gentes, l. III, c. 50, 51, 52 defendit intellectualem substantiam posse videre Deum per essentiam, ex eo quod naturale il· «iderium videndi Deum non potest esse inane.

Ad hoc responderunt communiter theologi l S. Augustinus in primo Ic k u loquitur de corde elevato per gratiam et illustrato per fidem.

l Cf. Bll.l h a u t , *de (iralia,* diss 11, a. H Utrum status naturae purae fuerit posllbilis. Solvuntur objectiones, edit. I.ugdun 1857, p. 285, et 339.

De secundo textu idem dici potest, sed verisimilius agitur de beati tudine in communi, non de speciali quae est clara Dei visio. — S Thomas non loquitur de desiderio naturali efficaci, sed inefficaci. Na iuxta ipsum non datur desiderium naturale efficax nisi per respectu ad bonum proportionatum naturae et ei debitum.

Cf. I.am II.ae q. 114, a. 2 : « *Vita aeterna est quoddam bonum excedens proportio nem naturae creatae ; quia etiam excedit cognitionem et desiderium eius,* secundum illud ad Cor. II. 9: nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quu praeparavit Deus iis qui diligunt illum » Item I.a II.ae q. 109, a. 5, utr. homo posai mereri vitam aeternam sine gratia ; a. 6, utrum possit se praeparare ad gratiam sit auxilio gratiae; q. 112, a. 3 ; q. 114, a. 5, semper arguit ex excessu vitae supe naturalis. Item I.a II.ae q. 62, a. 1, ad 1, ad 3, e necessitate virtutum theologici rum ; q. 68, a. 2 de necessitate donorum Spiritus Sancti. I.a 62, a. 2, de nécessitai gratiae pro angelis: videre Deum per essentiam est supra naturam cuiuslibet int< lectus creati. Unde *nulla creatura rationalis potest habere motum voluntatis ordinolu ad illam beatiludinem, nisi mota a supernaturali agente, et hoc dicimus auxilium gratiae* » Item I.a q. 23. a. 1. definiendo praedestinationem dicit: «Finis ad quem res creata ordinatur a Deo est duplex. Unus, qui excedit proportionem naturae creatae et facul titem, et hic linis est vita aeterna, quae in divina visione consistit : quae est supli n ituram cuiuslibet creaturae, ut supra habitum est. Alius autem finis est naturae crea tae proportionates, quem, scilicet, res creata potest attingere secundum virtuteil suae naturae ». Cf. etiam de Veritate q. 14, a. 2. « Est duplex heminis bonum ulli mum, <piorum unum est proportionatum naturae humanae (felicitas de qua philoson locuti sunt), *aliud est bonum hominis natura; proportionem excedens* ».

Unde iuxta S. Thomam, desiderium naturale videndi Deum *nu est ej/icax,* non est desiderium exigentiae. Nec est desiderium *innatu,* tanquam pondus naturae in propriam perfectionem, praeveniens omnel actum elicitum, sed est actus *elicitus* a voluntate et procedens ex r gnitione effectuum primae causae, ut explicite dicitur in de Verita! q. 22, a. 7. « Homini inditus est appetitus ultimi finis sui in commin ut scilicet appetat naturaliter se esse completum in bonitate. Sed I quo ista completio consistat, utrum in virtutibus, vel scientiis, v delectabilibus, vel huiusmodi aliis, non est ei determinatum a natura » Vide infra solutionem obiectionum lansenistarum.

30 *Examlnaatur diversae sententiae theoloyorum.*

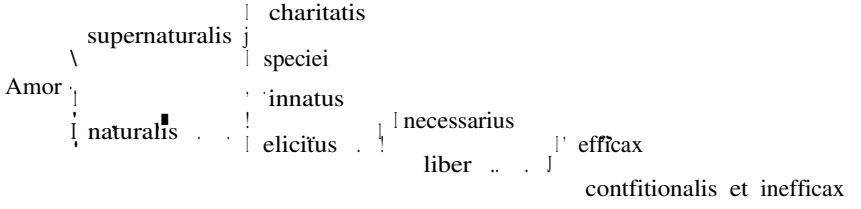
Quoad hoc quinque sunt facienda. *A*. Tetminologia : divisio app titus. — *B*. Opinio Augustinianorum. — C. Opinio Scoti. — *D*. Opin Caietani. — *E*. Sententia communior thomistarum.

A. *Terminolotfia : divisio appetitus seu amoris.*

Divisio communiter accepta sic clare scribi potest * :

1 Cf. alios textus S. Thomae citatos a Billuart, *de Gratia,* loc. cit.

5 Cf. Billuart, *de Gratia,* diss. III, a. IV, contra Baium et lansenium. — -etiam Gardeil, *Dictionnaire de Théologie catholique,* article *Appétit.* — Vide opii» I. Sestili, *De naturali intelligentis animae capacitate atque appetitu intuendi anui essentiam,* Romae. 1899, p. 92-217. D. Sestili admittit dcmletium naturale iiiM inefficax. Iuxta nos hOC desiderium est *elicitum* Ad nostram autem sententiam act quodammodo D. Sestili dum tenet hoc desiderium m ll ml modum prnderm

Amor dicitur *naturalis* dum procedit a principio naturali et fertur ad obiectum naturae proportionatum '. E contra dicitur *supernaturalis* dum procedit a principio supernaturali, scii, a gratia, charitate aut spe, ‹t fertur ad obiectum excedens proportionem naturae. Damnata est propositio Baii reiiciens hanc dinstinctionem duplicis amoris Dei, natu- .lis scilicet et supernaturalis : naturalis, quo Deus per lumen naturale oignitus, ut auctor bonorum naturalium amatur: supernaturalis, quo Deus per fidem cognitus, ut auctor gratiae et gloriae diligitur2.

Amor naturalis et duplex, scilicet innatus et elicitus3 *Innatus* est v· luti naturale pondus in bonum cuique proprium seu inclinatio naturae apprehensionem boni antecedens, Sic absque cognitione planta appetit lucem solis sibi necessariam, id est in eam inclinatur, cf. I.am, q. 19, i. Pariter loquimur de appetitu sensitivo (concupiscibili et irascibili) et de appetitu rationali, qui sunt facultates. Omnes autem creaturae naturaliter suo modo amant Deum, auctorem naturae, ut èxplicatur I.a. q. 60, a. 5, nam quaelibet creatura fortius inclinatur in bonum divinum quam in bonum proprium, sicut pars naturalis alicuius totius magis inclinatur ad conservationem totius quam sui ipsius, ita manus naturaliter se exponit ictui ut servet caput, secus inclinatio naturae esset perversa. « Homini *inditus est* appetitus ultimi finis sui in ‹ 0111 muni» de Verit., q. 22, a. 7. — Item II.a II.ae, q. 26, a. 3.

Amor *elicitus* est quo cognoscens ex apprehensione boni ad illud prosequendum se movet. Et sicut cognitio a qua dirigitur est a‹ tus elicitus a facultata cognoscitlva, ita hic amor est actus elicitus a facul- ite appetitiva.

Elicitus iterum duplex est : necessarius et liber seu electivus. — *Nenssarius* est qui ex boni apprehensione sine deliberatione procedit, «pialis reperitur etiam in brutis. Item homines sic amant Deum prae •omnibus quasi in confuso et sub ratione summi boni et beatitudinis tu sic, quam in omnibus quaerunt. — Amor *liber vel electivus,* ést quo natura rationalis, ex deliberatione et ponderatis rei meritis, se in illam inclinat.

ie, et praesupponere aliquam cognitionem. Cf. eiusdem auctoris *Disputatam quae-* *nem de possibilitate desideriogue primae causae substantiam videndi,* in appendice illi voluminis novae editionis *Comm. Ferrariensis in C. Gentes,* Romae, igco.

Dico *proportionatum naturae* prout non excedit vires aut exigentiam naturae hin' saltem velleitatem naturalem.

" Cf. Dkn z in g k k, n. t<>34 : Distinctio illa *duplicis amoris, naturalis* videlicet, quo I' i-, amatur *i,t aiutm naturae,* et *gratuiti,* quo Deus amatur *ut beatificator,* vana est et ii· iiinenlitia et a«l illudendum sacris litteris et plurimis veterum testimonii exeo- natu ».

Cf. S, TlloMAM I n. ‹| 19, ii. i et 9. q. 59, n. i. q. Ko, u. i.

Insuper hic amor deliberatus potest esse efficax vel e contra conditionalis et inefficax. *Efficax* supponit iudiciumde bonitate et de naturali assequibilitateobiecti .desiderati. *Conditionalis et inefficax* supponit iudi cium de bonitate ed de naturali inassequibilitate obiecti desiderati'.

Hic ultimus appetitus est solum velleitas : hoc bonum est valde ⅆ siderabile, sed naturaliter inattingibile ; vellem illud si Deus mihi gratuito praestaret media ad illud obtinendum ; quanta esset haec felicitas!! Tandem haec velleitas est *explicita* vel *implicita,* prout obiectum desi deratum confuse aut distincte cognoscitur.

Haec sufficiunt quoad terminologiam. Transeamus ad examen opinionum.

B. *Opinio Augustianorum.* Ita vocatur quidam theologi, saeculi XVIII, ut Noris et Berti, qui specialem docuerunt doctrinam de gratia, quam ex operibus S. Augustini desumptam esse affirmabant. Contenderunt nempe gratiam aliaque privilegia Adamo innocenti concessa non quidem ex iustitia sed ex quadam Creatoris de centia esse debita.

Unde dixerunt : circa visionem intnitivam Dei est in nobis *appetitus naturalis innatus quodammodo efficax,* non tamen in sensu Baii. Nam visio intuitiva Dei est noster finis naturalis quoad appetitionem, sed est finis supernaturalis quoad consecutionem et quoad media quibus obtinetur. Haec media quamvis sint supernaturalia l t non stricte debita, tamen quodammodo nobis debentur titulo bonitatis Provvidentiae, quae nulli negat media necessaria ad finem. Unde hi Augustiniani dicebant ; status naturae purae fuit possibilis de potentia Dei absoluta tantum, non vero de potentia Dei ordinaria 1. z

Critica. Haec opinio nimiam affinitatem habet cum Baianismo, in illa enim non servatur absoluta distinctio ordinis naturalis et ordinis supernaturalis ; et ad aliquam distinctionem servandam negatur principium finalitatis : omne agens agit propter finem proportionatum ; nam Deus ut auctor naturae nobis dedisset appetitum innatum ad finem, ad quem ut auctor naturae conducere non posset3. Quod clarius apparebit, in critica opinionis Scoti.

C. *Opinio Scoti* (cf. Scotum in Prolog. Sent. q. l et in IV Sent. dist. 49, q. 101, — Circa visionem intuitivam Dei est in nobis *desiderium naturale innatum, et tanun inefficax.* Ratio est quia haec beatitude altissima est omnibus conveniens, ac finis

1 Billuart, *de Gratia,* diss. II, a. II, Solv. obiectiones, dicit : « Inefficax dici tur quia est conditionatus, ut. vellem hoc si esset possibile ; vel si sit absolutus, non tamen sortitur efficaciam ad rei exeeutionem. Alter dicitur efficax, quia et est abso lutus, et potest applicare media proportionata finis assecutioni ».

Hanc subdistinctionem sic positam in ipso amore vel desiderio efficaci, Bilhmit (de Gratia, diss. Ill, a. IV) sic explicat: unus efficax est quoad effectum tantum, alter efficax quoad effectum et affectum. Sed haec subdistinctio amoris *affective ejp cacis* et *effective efficacis* non pertinet proprie ad nostram quaestionem, sed ad alte ram, scii, utrum homo lapsus possit diligere efficaciter super omnia Deum, *ut aucto rem naturas,* ex solis viribs naturalibus sine gratia. Respondent thomistae negative', nec amore effective efficaci nec amore effective efficaci homo lapsus sine gratia repu rante potest Deum super omnia diligere, sed solum amore inefficaci, qui est simplex complacentia de Dei bonitate.

2 Cf. Berti, *Opera,* t. V, diss. II, c. 1. n. r et 8. Portaliè, in *Diet. M ThéoI. calli* voce *Augustinianisme.* — Hurter, *Nomenclator litterarius theologiae* <;M *tholicae.* 3· ed. IV, 855 III2, 1-5.

3 Bii.i.uart, *de Gratia,* diss 11, η. II in fine.

nnium, ideo fundat appetitum innatum ; sed non est omnibus nota proinde non efficaciter desideratur. Haec opinio etiam attribuitur Durando, D. Sedo (de Natura et gratia, l. I., c. 4), et in eandem inclinare videntur Valentia (cfr. circa opinionem D. Soto, quae dicuntur a Bannez in I.am q. 12, a. 1), et quidam recentiores, his ultimis annis.

Critica. Ex ratione allegata a Scoto, sequitur solum quod in nobis est appetitus naturalis innatus beatitudinis in communi, non vero visionis beatificae, nam haec visio non ita convenit nostrae naturae ut sit ei propertionata.[1] Insuper thomistae' immunitel notant: hoc desiderium, de quo loquitur Scotus, *si esset innatum deberet esse efficax.* Et hoc apparet tripliciter : a) ex parte nostrae naturae, b) ex parte Dei victoris naturae, c) ex parte obiecti huiusce desiderii.

a) *Ex parte nostrae naturae.* Etenim, ut ait Ioan, a S. Th. appetitus innatus, ut distinguitur ab elicito, importat habitudinem fundatam in ipso natura, non ut cognoscens, sed entitas quaedam est, cui aliquid secundum realitatem suam est convenientis. Atqui inter entitatem naturalem et supernaturalem formam *non est habitudo, et convenientia positiva et naturalis* orta ex ipsa natura, nam forma supernaturalis est excedens et improportienata, et solum natura est in potentia obedientiali ad illam. Ergo non est in nostra natura appetitus innatus ad visionem Dei supernaturalem ».

Insuper hic appetitus innatus deberet esse efficax ; nam desiderium est inefficax quod procedit ex iudicio conditional!, v. g. vellem hoc bonum naturaliter inattingibilè, si Deus ad illud me gratuito elevaret. Appetitus autem innatus non procedit ex cognitione, sed ex ipsa natura et correspondet viribus aut exigentiis naturae.

b) *Ex parte Dei.* Deus ut auctor naturae non potest causare inclinationem quam tiare nequit ut auctor naturae et finis naturalis ; nam ordo agentium debet correjondere ordini finium, secus *Deus plus posset ut auctor naturae quam ut finis naturalis.* Atqui Deus, ut auctor naturae non potest perducere ad visionem Dei claram, cui iia haec visio est effectus supernaturalibus. Ergo non spectat ad Auctorem naturalem appetitum innatum dare.

c) Ex parte obiecti. Aliquid non potest esse simul essentialiter naturale et esseitialiter supernaturale. Atqui *hic appetitus innatus esset simul essentialiter naturali..* ut proprietas naturae, *et essentialiter supernaturalis tanquam specificatus ab objecto /mmaliler supernaturali.* Ergo. — Nec dici potest quod specificatur ab obietfto entitatr. e supernaturali sed naturaliter cognite, quia hic appetitus innatus non procederet cognitione Dei in speculo sensibilium, sed independenter a quavis cognitione tendret ad Deum ut in se est.

N. B. Propter hanc ultimam difficultatem *Thomistae communiter reiiciunt potentiam obedientialem activam* quam defendit Suarez, qui, in hac quaestione sicut in multis aliis, viam mediam inter S. Thomam et Sectus invenire intendit. Billuart cum diis thomistis ait: « Haec potentia obedientialis activa implicat contradictionem, foret illnn naturalis et supernaturalis simul : naturalis, quia omnibus agentibus naturabilis esset congenita, et eorum naturam sequens ut proprietas; supernaturalis, quia mediate ordinaretur ad effectus supernaturales. Secundo haec potentia obedientialis nova destrueret totum ordinem gratiae : hac enim posita, superflua foret gratia, cum unnes effectus supernaturales, qui tribuuntur gratiae aliisque habitibus supernatura-

[1] Cf. S. Thomam, *De Veritate,* q. 22, a. 7. q. 14, a. 2. — Cf. etiam in fine principentis articuli: solv obiect.

[2] Cf. Ioannkm A S Γ110MA in I.am, q. 12, disp. XII, a. 3.

libiis, fieri possint per istam potentiam obedicntialem «activam» Suarez tamen non, admittit circa visionem beatificam nisi desiderium naturale elicitum et inefficax, llfl hoc a Scoto recedit.

D. *Opinio Caietani.* — Est radicaliter opposita opinioni Scoti. Dicit Caictauutf in T.am, q. 12, a. 1, ŋ. X : « Ad evidentiam horum, scito quod *creatura rationalis* ρo!(ť|· dupliciter considerari : uno modo *absolute,* alio modo *ut ordinata est ad felicitatem. primo modo* consideratur, sic *natura et eius desiderium non se extendit ultra natunUta facultatem ;* et sic concedo quod non naturaliter desiderat visionem Dei in se absolut<'Ħl Si vero *secundo modo* consideratur, sic *naturaliter desiderat visionem Dei : quia, ut* .l. *novit quosdam effectus, puta gratiae et gloriae,* quorum causa est Deus, ut Deus est in iti' absolute, non ut universale agens. Notis autem eftectibus, naturale est cuilibet intel lectui desideraie notitiam causae. Et propterea desiderium visionis divinae, etsi notii sit naturale, intellectui creato absolute, est tamen naturale ei, supposita revelatio!)· talium effectuum. Et sic tam ratio hic allegata, quam reliquae ratienes ad idem coi lectae in C. Gentes, l. III, c. 50, concludunt fere desiderium intellectualis ñatura creatae, si Deum videre non possit. — Non oportuit autem exprimi quod tl‹ creatura intellectuali non absolute, sed ut ordinata a‹l felicitatem, esset sermo : qtlifl commune est cuilibet scientiae, quod semper intelligantur termini formaliter ut subsunl illi scientiae, ut patet de quantitate in physicis. Copstat autem ex II C. GentrSjB c. 4, quod creaturae non sunt de consideratione theologica, nisi ut ordinantur. gub‹f nantur, praedestinantur a Deo in Deum, ut supremum omnium finem : alioquin non in ordine ad altissimam causam et propriam theologo, theologica considerarentur, **1**· de se patet ».

Hoc scribit Caietanus contra Scotum, sicut in I.am q. 1, a. t. ŋ. IX, et forb' non satis moderate procedens, ad oppositum excessum tendit. In summa enim nega! existentiam alicuius desiderii naturalis videndi Deum, ex cognitione eflectuum n.i turalium procedentis, et admittit tantum existentiam alicuius desiderii connatural)» videndi Deum, ex cognitione eflectuum gratiae et gloriae ; et per « connaturale inten dit conforme naturae etiam visis effectibus supernaturalibus. Et ita explicavit scipsuii) Caietanus in suis opusc. t. III tract. 7.

Critica. Contra hanc opinionem Caietani scripsit Ferrariensis et plures alii thOfl mistae. *Ferrariensis* dicit in *Comm. in Gentes* l. III, c. 51, post citationem ŏpinioni Caietani. « Sed hoc *non videtur esse ad mentem S. Thomae.* t° Quia cum superius, cap. μη ostenderit quod substantiae separatae per suas essentias aliqua cognoscunt de D11J in cap. 50, probat, quod in tali cognitione qua per suas essentias Deum ĕognoscuit non quiescit earum naturale desiderium, sed magis incitatur ad divinam .substantial® videndum . . . Constat autem quod cognitio Dei qua cognoscitur Deus a substantia sepnn rata per ipsius substantiae separatae essentiam, *non praesupponit cognitionem effrctmuA gratiae et gloriae* . . . » 2· Quia ratio quam adducit S. Thomas I.a q. 12, a. r, . . . rni|l determinatur ad cognitionem effectuum gratiae et gloriae, sed *ad cognitionem qiiorulU cumque effectuum* extenditur et ad omnis causae cognitionem ... — 30 Quia tunc l difl desiderium inesset tantum cognoscentibus effectus supernaturales gratiae et glorlaj hoc autem est falsum, quia, ut inquit S. Thomas in hoc III C. Gentes, cap. 51 fl 51 «hoc desiderium omni inest intellectui». Ergo. Ita Ferrariensis, et cum illo pit l

* Billuart, *de Deo,* diss. IV, a. V, § III. — Item Ioannes a S. Thoma in l .uiifl q. 12, disp. XIV, a. 2, n. u, addit: «ex tali positione potentiae obedientialis ›11 vae, ut explicatur ab ipsis auctoribus ratione *partialis concursus,* nascuntur omnia llB inconvenientia quae in materia de gratia valide refutantur », scilicet discrimina Suarezium et S. Thomam.

nque thomistae, ut Banner., foannes a S. Thoma, Salmanticenses, Gonet, Billuart. | M>tti, etc. *

Adde : *desiderium, de quo loquitur Caietanus. non potest dici naturale simpliciter, d solum secundum quid,* scilicet tanquam conforme naturae, nam revera istud desiderium, sicut desiderium spei aut charitatis infusae, procedit ex supernaturali cognitione effectuum gratiae et gloriae, sic *est simpliciter supernaturale et efficax.* Atqui S. l liomas e contra loquitur de desiderio simpliciter naturali procedenti ex cognitione lectuum naturalium.

Imo de facto *invenitur apud Platonem mirabilis expressio huiusce naturalis desi ‹C'rii ex cognitione effectuum naturalium procedentis.* Plato enim in *Convivio,* c. zq, p. 211, a, docet quod, secundum ascendentem dialecticam amoris, oportet primo .unare pulchritudinem corporum, sonorum, colorum, postea altius ascendere, et quia decor corporis humani dependet ab anima, a qua corpus accipit motum et vitam, oportet pulchritudinem animae diligere. Cum autem haec animae dignitas consistit in praeclaris actionibus, quae fundatur in optimis praeceptis seu sententiis, oportet aim | excellentes doctrinas quibus reguntur humanae actiones. Praestantia autem harum ictrinarum dependet ab eximia perfectione supremae scientiae, cuius obiectum est ipsum Pulchrum et Bonum in se subsistens. Et tunc dicit expresse Plato : quando q iis in illam supremam doctrinam perveniens, ita demum quoad ipsum pulchrum co- ii noscat, *verum in profundum pulchritudinis se pelagus mergat,* ubi ipso intuitu mul- t s praedares atque magnificas rationes sententiasque in philesophia ista copiosa pa- ît, donec ibi confirmatus et roberatus scientiam iam unam talem intueatur, quae pulchri talis exsistit. ı

« Aciem vero mihi nunc mentis pro viribus adhibe. Quicumque hucusque per inorem gradatim deducitur, ad finem iam perveniens, subito quandam mirabilem inspiciet pulchritudinem, *hoc pulchrum,* o Socrates, *quod principio semper est, nec fit. i c interit, nec crescit unquam neque decrescit,* praeteret non ex hae patte pulchrum. illa turpe, vel tum pulchrum, tum minime, neque ad hoc quidem pnhdirum. turpe \ ro ad illud, vel hic pulchrum, ibi turpe, ut quibusdam pulchrum sit. quibusdam ı ro nequaquam; neque rursus sensibiliter pulchrum, uti vultus pulcher ve! piihlir.u n anus, aut aliud quiddam cuius corpus est particeps, neque ut oratio quaedam, aut s lentia quaedam, neque in alio esse putabitur, velut in animali vel terra vel caelo ut alio quopiam, sed *id ipsum per se ipsum cum semetipso uniforme semper existons,* | tera vero omnia, quae pulchra sunt, illius participatione quadam pulchra, ea scilicet ı onditione, ut nascentibus et intereuntibus reliquis, nihil subtrahatur illi aut addatur . nihil patiatur . . .

ı *Quam felix illud sfetvculum fore putamus, si cui contigerit, ut ipsum pulchrum intueatur, sincerum, perfectum, purum, simplex* non humanis carnibus, coloribus, non aliis mortalibus nugis contaminatum, sed *ipsum uniforme pulchrum divinum inspi-* *1* ? ἀλλ'αὐτὸ τὸ Θειον καλόν fivvaico μονοεώὲ κατιδεῖν. Num vitam parvi facias I t minis qui illuc suspiciat et *spectantis quo pulchrum spectandum est et illi conver- ntis* ? Nonne cogitas quod sibi solum *cernens ille eo oculo pulchrum quo percipi po-* ', non imagines virtutis ulterius, sed virtutes ipsas pariet, quippe cum *non simula- ti. im sed rem ipsam attingat,* cumque virtutem veram pariat, quippe cum *non simula- im sed rem ifsani attingat,* cumque virtutem veram pariat atque alat, *Deo amicus icietur,* et. si quis alius hominum, *is maxime immortalis existe!* ? ».

* In Suis commentariis in T.am, q. 12, a. 1. et in tractatu *de Gratia* : Utrum status naturae purae fuerit possibilis.

Unde Plato ex effectibus naturalibus ascendit ad cognitionem existentia Sunulfl Boni et Pulchri, et velleitatem exprimens ait : quanta esset felicitas hominis qui po oiij hoc Summum Bonum immediate intueri [1]

Item S. *Augustinus* in *de Civitate Dei,* l. VIII, c. 8, loquens de Platone et piata nicis ait : « non dixerunt beatum esse hominem fruentem corpore, vel fruentem arti mo, sed fruentem Deo : non sicut corpore vel se ipso animus, aut sicut amico amii ul sed sicut luce cculus ». — In hoc ultimo textu forte non agitur proprie de I>c4 intuitive cognitio sed de Deo prout sua luce coetera nobis manifestat ; attatriera platonici potuerunt cognoscere probabiliter visionem Dei non esse absolute imposti bilem [*] ; et hanc coniecturalem beatitudinis cognitionem eo facilius habere potcra»· quod ad eam iuvarentur ex commercio cum Hebraeis et lectione sacrarum Scriptu rarum [2].

Dicendum est igitur cum Ferrariense : iuxta S. Thomam et veritatem, est Iffl nobis naturale desiderium videndi Deum, et istud desiderium non praesupponit necet· sario cognitionem eftectuum gratiae et gloriae, sed cognitionem effectuum naturalium, ex qua desideramus cognoscere quid sit prima causa in se.

Imo *Caietanus* hoc fateri videtur in I.am II.ae, q. 3, à. 8, postquam enim reti, ravit responsionem superius citatam ex suo comm, in I.am, q. 12, a. 1, dicit : « Spr-I cialiter tamen ad hanc huius articuli materiam descendendo, dici potest quod intcld lectus humanus sciens *a» est* de Deo *et communia,* desiderat naturaliter scire de I >eJ *quid est,* in quantum sub numero causarum comprehenditur : et non absolute, nisi pel· quandam consequentiam. Et hoc est verum ; quia inditum est naturaliter ut, viso e(l lectu, desideremus nosse quid est causa, quidquid sit illa. — Adverte hinc, noviticj quod idem est cognoscere *quod quid est* Dei, et videre Deum per essentiam : hoc emtn manifeste in probatione ultimi huius articuli habes».

E. *Sententia communior thomintarnm.* — Tempore Baii e· lansenistarum haec quaestio maxime disputata est in scholis theol logicis, tunc thomistae magis explicite determinaverunt terminologianu ad aequivocationes et errores Baii vitandos, et ita convenerunt iiH modo dicendi quoad interpretationem S. Thomae doctrinae. Iam antefll Ferrariensis et Bannez optimas distinctiones attulerant [3].

Ferrariensis dixerat : « Naturaliter desideramus visionem Dei in quantum *visio primae causae,* non in quantum est visio obiecti supermtuialis beatitudinis. Na| turaliter enim cognosci potest quod (Deus) sit aliorum causa, non autem natui»· liter scimus quod sit obiectum supernaturalis beatitudinis»[4]. Et hoc convenit ‹mu l

1 Imo propter immoderatum realismum Platonis, exaggerabant vim naturah'il|l rationis nostrae, sicut postea ontologistae. Attamen, etiam reiecta immoderatione iviul lismi Platonis, remanet valor dialecticae ascendentis quae ducit ad velleitatem vid‹'tu||l Deum.

2 Cf. Bil l u a r t , *de Gratia,* diss. II, art. II, Solvuntur obiectiones. — Cognitio l.l l men Sacrae Scripturae non fuit necessaria ad hoc desiderium sic expressum a I'I ı | tone, nam, ut in sua expositione apparet, ad hanc velleitatem ducit per se et hiiM ficieter dialectica ascendens amoris, quae ex cognitione effectuum *naturalium* pix I cedit.

3 Progressus iste fit secundum chrcnologicum ordinem a Caietano ad BilluitU Caietanus (1469-1534). Bannez (1528-1604), loannes S. Thoma (1589-1644), Goimtl (j· 1681), Salmanticenses (1631-1679), Gotti (1664-1742), Billuart (16851792). Errof^B autem Baii damnati sunt a. 1567, et lansenii a. 1653-1664.

4 F e r r a r i e n s i s, in *C. Gentes.* I. III, c. 51.

Ius quae conceduntur a Caietano in I.am II.ae q. 3, a. 8. Sed Ferrariensis non satis determinavit quid sit istud desiderium ex parte subiecti.

Bannez autem hoc explicavit dicens: «Homo potest habere appetitum naturalem, i. est, elicitum ex viribus naturae, id est, *desiderium quoddam condilionale et inefficax videndi Deum* . . . Dicere autem quod S. Thomas loquitur non de actu *elicito,* sed de illo pondere, quod imaginatur Soto, nihil ponderis haberet ratio ista. Quorsum enim diceret, naturale desiderium est homini viso effectu videre causam? at si de illo pondere loqueretur, etiam non viso effectu inclinaretur . . . Dixi *conditionale,* quia ex viribus naturae non potest homini certum esse, tale bonum esse possibile, ergo tale desiderium est conditionale, si esset possibile. V. g. homo potest desiderare et velle nunquam mori, si esset possibile. Et quamvis talis conditio non sit explicita in mente: tamen implicite continetur in obiecto, quod repraesentatur ut bonum, et non ut possibile[1].

Postea *Thomistae plerique* admittunt hanc sententiam: *homo naturaliter desiderat, desiderio non innato sed elicito, conditionali et inefficaci, videre essentiam Dei auctoris naturae*[2]. Addunt generaliter thomistae: hoc desiderium est etiam *liberum*, scii, non necessarium quoad specificationem[3].

Probatur quid sit istud desiderium *a)* subiective; *b)* obiective.

a) subiective: est *elicitum non innatum,* quia procedit ex cognitionem effectuum causae primae, et non est pondus nostrae naturae cognitionem antecedens

Est *conditionale,* scilicet sequitur indicium hypotheticum: vellem videre Dei essentiam, si hoc esset possibile, et si Deus vellet me elevare ad hanc visionem, quae naturales vires et exigentias excedit (I.a q. 12, a. 4). — Proinde est *inefficax* quia conditionale, scii.: versatur circa lionum superans vires et exigentias naturales[4].

Denique, sed hoc est minoris momenti, est *liberum* seu electivum, non uihim quoad exercitium sed quoad specificationem. Voluntas enim necessitatur quoad specificationem a solo suo obiecto adaequate per se inspecto. Atqui visio clara Dei mm obiectum per se seu adaequantum voluntatis in via. Quandoquidem voluntas in via quipetit plura alia praeter beatitudinem in particulari, et quae ad illam non ordinantur. imo ei opponantur. Naturaliter certe inclinamur ad praedictam velleitatem, sed in quibusdam impediri potest a perversitate.

1 Bannez, in I.am q. 12, a. i.

2 Ita Ioannes a S. Thoma, Gonet, Salmanticenses, Gotti, Billuart, etc., quibus consentiunt plures extra scholam thomisticam, ut quodammodo Suarez, etsi admittat potentiam obedientialem activam. Vide Jias auctores in suis commentariis in I.am q. 12, a. 1, et in tr. *de Gratia*: an status naturae purae fuerit possibilis.

3 Cf. Salmant., tr. II. disp. I. dub. IV, § III. Et hoc est quodammodo contia Trrariensem, et secundam tendentiam Caietani. Hoc est etiam contra Suarez (l. II, d. attributis divinis negativis, c. 7, n. 10 et it), Vasquez, et Valentia qui admittunt in natura nostra secundum se considerata desiderium nen innatum, sed elicitum, coniilmonatum et inefficax, necessarium tamen quoad specificationem, ad visionem Dei in ut est in se unus et trinus, sive prout est auctor tam gratiae fluam naturae. In li . ut plerumque, Suarez intendit invenire viam mediam inter Scotismum et Thomiii imium.

4 S. Th., I.a q. 1- a *de Veritate,* q. 22, a. 7 et et in IV, dist. 49, q. 1, a. 3, qu lesfiuuc. 3.

5 S. Til., I. n 2 I, a t q 02, il. I et 2 I.a II.ae tt., a. 2.

b') objective : naturaliter desideratur *visio essentiae Dei,* non pro» est Trinus et unus ac auctor gratiae, sed prout est unus tantum n *auctor naturae.* Hoc est contra Suarez, Vasquez et Valentia, et proba tur a Ferrariense et a Salmanticensibus '.

Etenim hoc desiderium naturale elicitum sequitur cognitionem natu ralem. Atqui naturaliter cognoscimus Deum non tanquam auctorem gi.i tiae, sed tanquam auctorem naturae ; et haec naturalis cognitio renia net valde imperfecta praesertim *quoad intimam conciliationem attribut rum divinorum naturaliter cognoscibilium.* Solvuntur quidem antinomie agnosticae, non est contradictio, sed remanet obscurum mysterium intimae conciliationis v. *g.* summae immutabilitatis et summae liber- tatis, vel infinitae ac omnipotentis bonitatis et permissionis mali, :ml etiam infinitae misericordiae et infinitae iustitiae. « Ex hac igitur cogi® tione (tam imperfecta) non quiescit naturale desiderium, sed incitatur magis ad divinam substantiam videndam» 2, ut scilicet cum evidenlia cognoscatur essentia divina tanquam radix attributorum naturali tuf cognoscibilium, seu essentia Dei ut auctoris naturae3. Non vero natu raliter cognoscimus desiderabilem esse visionem essentiae Dei, ut ‹ Trinus et auctor gratiae. Sic igitur obiectum huiusce desiderii natural® non est formaliter supernaturale, sed materialiter tantum, nam sub lumine naturali cognoscitur hoc obiectum esse desiderabile ; seu, ni dicunt Salmanticenses 4, « res appetita est *materialiter supernaturalis* non tamen ratio appetendi .... appetitur enim sub ratione cuiusdam maximi boni ». Sic est abyssus inter hoc desiderium naturale et spent infusam aut charitatem.

Dixit ipse S. Thomas : «Charitas diligit Deum super omnia emiiu ii tius quam natura, natura enim diligit eum super omnia prout ··«(principium et finis naturalis boni ; charitas autem, secundum qjiufl est obiectum beatitudinis, et secundum quod homo habet quamdam societatem spiritualem cum Deo»5. Et damnata est Baii proposiim, quae negabat hanc distinctionem essentialem inter amorem natm a lem *Dei auctoris naturae,* et amorem supematuralem *Dei auctoris* gM *tiae* (Denz. 1034).

Repugnat omnino *desiderium* essentialiter naturale tendere ad obii·» ctum formaliter supernaturale, nam actus et habitus specificantur uU obiecto formali. Sed sicut res entitative eadem potest esse, sub dupli l

1 Salmanticenses, *de Deo,* tr. disp. I, dub. V, n. 73, 75, 77.

2 S. Thomas, *C. Gentes,* l. III, c. 50.

3 Sub hoc aspectu essentia divina est supremum mysterium naturale, nam stentia huiusce mysterii absque revelatione cognoscitur, sed modus eius intimm. M manet absconditus. Sic verificatur principium : supremum infimi attingit infimum M premi ; et non obstante absoluta differentia diversorum ordinum quaedam continuit· in eorum hierarchia servatur.

4 *De Deo,* tr. II, disp. I, dub. V, n. 75, 77. Item Ioannes a S. Ihoma, *de tia,* disp. XX, a. 1, Solv. obi, n. 5: «Circa *obiectum supernaturale materialiter rifl sideratum* potest versari actus naturalis ex motive et ratione formali naturali, et Ulli specie differt ab actu, qui versatur circa idem obiectum ex motivo et ratione hIU^H naturali ».

5 I.a II.ae q. 109, a. 3, ad 1. — Item 11.a II.ae q ‹›, *n.* 3; de Veritate q. a. 2 ; in I Cor. c. 13, lect. 4.

itione formali obiectiva, obiectum sensus (ut est sensibilis) et obiectum itellectus (ut est ens intelligibile), item eadem res divina potest esse,. b duplici ratione formali obiectiva, et obiectum desiderii naturalis obiectum desiderii supernaturalis, prout cognoscitur sive ab exte->ri rationem, sive intime per revelationem et per fidem.

Sed revera, de facto et de iure, non potest haberi *visio* intuitiva sentiae Dei auctoris naturae, quin habeatur visio essentiae Dei Trini, luctoris gratiae ; est enim una eademque visio, quia est *immediata,* illa mediante creatura ; dum e contra desiderium istius visionis est narale vel supernaturale, prout procedit sive ex cognitione effectuum ei auctoris naturae, sive ex cognitione effectum Dei auctoris gratiae.

Valor huiusce argumenti. Thomistae communiter tenent hoc gumentum, sicut et praecedens ex obiecto adaequato desumptum, m esse apodicticum sed valde probabile ad manifestandam potentiam levabilem nostrae naturae ad ordinem supematuralem. Arguimus lim ex desiderio naturali conditionato et inefficaci : quam bonum ihi esset videre Deum, si Deus ad hanc visionem me elevaret.

Ex tali autem desiderio, cum absolute possit frustari, nequit deonstrative probari possibilitas visionis beatae[2]. Sed valde probabiliter suadetur, nam non verisimile est ad aliquid impossibile tendere desiderium non phantasticum sed *naturale,* quod in omnibus etiam sapiendus et prudentibus reperitur. — Theologice certum est mysterium sionis beatificae, non secus ac alia mysteria supernaturalia Trinitis, Incarnationis, etc., non posse naturali demonstratione probari, d afferuntur rationes convenientiae, ut eius possibilitas quodammodo anifestetur (Cfr. C. Gentes, l. I, c. 8) [1].

Sic apparet quare hoc argumentum S. Thomae nec nimis probat, nec t insufficiens. Nimis probaret si ageretur de desiderio efficaci. Insuffiins esset si S. Thomas vellet apodicticam demonstrationem afferre. Ideoque ex duplici argumento, scii, ex consideratione huius desirii naturalis, et obiecti adaequati nostri intellectus, manifestatur tentia obedientialis seu elevabilis nostrae naturae ad ordinem super-lruralem, ad cognitionem prius obscuram et postea claram supernaItalium mysteriorum.

Conclusio thesium de possibilitate lierelationis. Ex hac lesi et ex praecedentibus apparet doctrina catholica tanquam *veritatis nilmen* supra oppositas formas naturalismi, scilicet evolutionismum mtheisticum et agnosticismum, supra etiam semirationalismum et vudosupernaturalismum protestantium, Baii et lansenistarum. Ita meraliter pro difficilimis quaestionibus sunt duae solutiones radicator oppositae et erroneae, una peccat per excessum, altera per defe-

[1] Cf. Billuart, *de Deo,* diss. IV, a. 3, appendix. — *de Gratia,* diss. II, art. 2 Iv. obi.

[2] Aliquis hyperbolice dicere posset : etsi visio supernaturalis foret impossibilis, velleitas non esset omnino *frustra,* sed signum imperfectionis essentialis creaturae, et io adorationis mysterii divini essentialiter absconditi ; sicut si aliquis desideraret >nem non solum intuiti vani sed comprehensionem Dei, quae nobis est impossibilis.

[1] Rursus examinavimus hoc problema et recentes interpretationes in libro : *Le du mystère,* Pari» un i, p. 157 zo.5, et *De Dro uuo,* 1'138, p. 264-269.

ctum ; postea apparent opiniones mediocres seu eclecticae, in quibm extrema attenuantur et quasi mechanice iuxtaponuntur secundum spiritum opportunism! ; in culmine vero est veritas, in qua ex alto com ciliantur organice et positive diversi veritatis aspectus, qui in opjm sitis erroribus obnubilabantur[1].

Ita scribi debet, pro his thesibus, veritatis culmen supra oppositus errores :

Doctrina catholica

de ordine supernatural!

Semirationalismus	Pseudosupernaturalismus
Evolutionismus pantheisticus	Agnosticismus naturalisticus.

Evolutionismus enim dicit : ratio humana sua evolutione natur.ill pertingere potest ad cognitionem altissimae veritatis, nihil est supra ipsam, ideoque ad ordinem supernaturalem elevari nequit.

Agnosticismus dicit e contra : ratio humana ita debilis est, ut nmi nisi phaenomena eorumque leges cognoscere possit, substantias, causa· fines ignorat : nequidein revelationem supernaturalem accipere potes· eam non discerneret.

Semirationalismus tenet, rationem posse revelationem accipere, imo postea demonstrare omnia mysteria revelata, quae proinde non snnl proprie supernaturalia.

Pseudosupernaturalismus docet rationem ita debilem esse, ut m' cessario indigeat revelatione, quae proinde non est proprie supem· turalis.

Doctrina catholica tenet, rationem posse accipere revelationem mifl steriorum proprie supernaturalium, quae postea nequeunt demonstrat ii nullo modo vero exigere hanc elevationem ad ordinem supernatur· lem, quae tamen nostrae naturae valde convenit. Haec sola doctrnm servat simul transcendendam vitae intimae Dei ac dignitatem rationi humanae, et ostendit nobis quod solus Deus potest conciliare in sii· donis supernaturalibus eorum *absolutam gratuitam* et *perfectam* coni'· *nientiam* cum aspirationibus nostrae naturae. Hoc clarius appan bll ex solutione obiectionum.

§ V. Solvuntur obiectioneg.

Sunt duae oppositae series obiectionum : A. Prima continet obiitM tiones rationalistarnm : nequidem datur in nobis potentia elevabib ›ul ordinem supernaturalem. B. Secunda continet obiectiones pseudnsi· pematuralismi : datur in nostra natura non solum potentia elevabili ad ordinem supernaturalem sed ordinatio positiva et exigentia.

[1] Ita supra oppositiones nominalismi et realismi exaggerati, ac supra coiiecplj· lismum subiectivum, invenitur realismus S. Thomae. Item supra oppositiones nutilfl nismi et dvnamismi ac falsam conciliationes utriusquc, datur hylemorphismus. ordine morali supra laxismum et rigorismum ac conciliationes nimis empiricas, recta notio conscientiae moralis.

A. *Obiectiones contra existentiam nostrae potentiae elevabitis ad ordinem* su~ j»‹ *rnaluralem,* supposita trascendentia absoluta huiusce ordinis.

1.a *obi* : Potentia obedientialis deberet esse vel naturalis vel supernaturalis. Atqui non est naturalis cum sit ad supernaturalia nec est supernaturalis cum sit proprietas nostrae naturae. Ergo non existit.

Resp. : Haec potentia non est supernaturalis, non est enim donum infusum, nec dicit *immediate* ordinem *ad obiectum supernaturale* cognoscendum vel amandum ; sed i subiective naturalis prout identificatur cum nostra natura, et dicitur proprie *obe-* ‹l: *ntialis* prout respicit *agens supernaturale,* cui obedit. Aliis verbis est potentia elevabitis nostrae naturae ad supernaturalia.

2.a *Inst.* : Magis distat intellectus creatus a Deo, quam sensus ab intellectu nostro. Atqui sensus non potest elevari ad cognoscenda intelligibilia. Ergo intellectus noster non potest elevari ad cognoscenda supernaturalia mysteria vitae intimae Dei.

Resp. : Dist. mai. : quoad modum essendi, concedo ; quoad rationem foimalem intelligentiae, nego. — Concedo minorem. — Distinguo conclusionem : si non conveniret cum Deo in ratione intelligentiae, concedo; secus, nego.

3.a *Instantia* : Neque hoc modo possibilis est elevatio : — Intellectus enim noster nequit elevari ultra suum obiectum adaequatum. Atqui bbiectum eius adaequatum est ens. Ergo intellectus noster nequit elevari ultra cognitionem metaphysicam Dei, ut ens est.

Resp. : Concedo mai. : — Distinguo minorem : est ens in speculo sensibilium cognoscibile, nego ; est ens secundum totam latitudinem entis, concedo. Similiter distinguitur conclusio.

I.a *Instantia* : Neque hoc modo possibilis est elevatio. — Deitas enim est supra ens, supra unum. Atqui cognitio supernaturalis debet attingere Deum secundum rationem Deitatis et non solum secundum rationem entis. Ergo elevatio impossibilis est.

Resp. : Dist. mai. : Deitas est supra ens prout continet ens eminenter */ormaliter* t.inquam perfectionem simpliciter simplicem, concedo; prout continet eus eminenter virtualiter tanquam perfectionem mixtam, nego. —Concedo min. Dist. conci, sicut maiorem.

5.a *Alia obiectio* : Non datur desiderium naturale alicuius obiecti supernaturalis I lesideramus enim cognoscere essentiam Causae primae ad explicationem rerum natu- l alium. Atqui explicatio rerum naturae habetur per cognitionem abstractivam essentiae Causae primae. Ergo non desideramus intuitivam visionem Dei.

Resp. : Dist. maiorem ; ad explicationem rerum naturalium tantum, nego, ad explicationem etiam attributorum Dei, quoad eorum conciliationem, concedo. Eodem modo distinguitur minor.

6.a *Instantia* : Neque ad explicationem conciliationis intimae attributorum Dei desideratu! haec visio intuitiva, qui tunc esset naturae nostrae debita et non gratuita.

Resp. : Dist. antecedens : non desideratur desiderio efficaci, conc. ; inefficaci, nego.

7.a *Instantia* : Neque desiderio inefficaci. — Desiderium etiam inefficax non po- li t esse simul substantialiter naturale, et obiective supernaturale. Atqui ita esset M- I Ini ale desiderium videndi essentiam Dei. Ergo hoc desiderium implicat contradictio- I nem.

Resp.: Dist. mai.: desiderium... et obiective supernaturale *formaliter,* concedo; *materialiter,* negd. Ad minorem : naturale desiderium videndi essentiam Dei auctoris gratiae, concedo . auctoris naturae, nego.

8.a *Inst.* : Sed in praecedenti thesi dictum est : ratio ex se sola potest demonstrare i . .i- in Deo ordinem mydeilorum non solum naturalium sed supernaturalium. Ergo

possumus naturaliter desiderare visionem Dei, etiam ut est auctor ordinis supematu ralis.

Resp. : Iam diximus in hac praecedenti thesi : haec demonstratio existentiae ‹›| dinis veritatis et vitae supernaturalis non fit nisi post revelationem ad modum ‹lr fenaionis, nam ante revelationem non habemus notionem explicitam istius ordinis. Iu super hac demonstratione cognoscitur Deus, non positive ut est auctor gratiae et glo riae, sed ut continens in se veritatem et vitam, quae quamlibet cognitionem natuialeii transcendunt.

‹j.a *Inst.* . In ratione formali simplicissima non datur distinctio duarum formali tatum. Atqui Deitas est ratio formalis simplicissima. Ergo in ea non potest distingu Deus auctor naturae a Deo auctore gratiae.

Resp. : Dist. mai. : distinctio realis, concedo ; distinctio secundum modum nostrun concipiendi, nego. Et hoc sufficit ad specificationem -desiderii naturalis qui cognitionen naturalem de Deo sequitur.

to.a *Inst.* : Tunc suadetur possibilitas visionis essentiae Dei auctoris naturae, nol vero possibilitas visionis essentiae Dei auctoris gratiae, nisi per accidens.

Resp. : Nego, nam haec distinctio valet quidem pro *desiderio* visionis essentia divinae, non vero pro *actu huiusce visionis.* Nam desiderium istud duplex est, pron procedit sive ex cognitione effectuum Dei auctoris naturae, sive ex cognitione effet tuum Dei auctoris gratiae ; dum d contra *immediata* essentiae divinae specificata ab ipsa essentia divina, nullis mediantibus effectibus naturalibus aut supernaturalibus proinde neque de potentia Dei absoluta potest dari visio essentiae Dei auctoris natural sine visione essentiae Dei auctoris gratiae, est enim eadem essentia visa *immediate* M eundum idem motivum foimale.

i i.a .*Ilia obiectio* : Saltem elevatio repugnat, quia cognitio supernaturalis non essa vitalis. — Cognitio enim vitalis ea est quae procedit ex ipsa vitalitate naturali nosti intellectus. Atqui cognitio supernaturalis non posset procedere ex hac vitalitate natu rali, sed eam excederet.

Resp. : Dist. mai. : ex vitalitate naturali nuda vel elevata, concedo ; ex sola vi talitate naturali, nego. — Debet esse elevatio ipsius vitalitatis nostrae pei gratiam quae est *vita nova.* Et iuxta thomistas, intellectus et habitus supernaturalis concur runt ut *duae causae totales* sub diversa ratione: habitus supernaturalis ut totalis rati formalis proxima, qua intellectus elevatur et proportionatur actui supernatural!, in tellectus ut totale principium eliciens. E contra Molina et Suarez concipiunt intcl lectum et habitum supernaturalem ut duas *causas partiales,* sicut duos trahentes na vim ; ac propterea, Suarez admittit potentiam obedientialem *activam,* quae iuxta no repugnat, ut supra dictum .est 1.

12.a *Alia obiectio* : Saltem nobis repugnat obscura revelatio mysteriorum super naturalium. Haec enim mysteria essent pro nobis inintelligibilia. ac solum metaphu rice, exprimi possent per notiones naturales.

Resp. : Solum metaphorice exprimi possent, per notiones naturales, si ex his n‹ tionibus proprie sumptis sequeretur imperfectio in Deo, concedo ; secus, nego. Atqn ex notionibus v. g. Paternitatis. Filationis, Spirationis etc. non sequitur imperfecti·; ut ostenditur in theologia speciali. Ergo mysteria supernaturalia. etsi incomprehensi bilia, sunt intelligibilia non solum metaphorice sed analogice proprie ; nam, ut diei Cone. Vatie. (Denz., 1796): · ratio, fide illustrata, cum sedulo, pie et sobrie quaeill aliquam Dei dante mysteriorum inteiligentiam eamque fluctuosissimam assequdiu

Cf. Iολvvκμ λ S. Thom, in Lain q. tu, disp XIV, η z n 11.

Ium ex eorum, quae naturaliter cognoscit, analogia, tum e mysteriorum ipsorum nexu m er se et cum fine hominis ultimo ».

13.a Quidam modernistae obiecerunt : melius est mutare notionem naturae et eam u ncipere ut quid fluens, progrediens, ac continens germen vitae supernaturalis.

Resp. : Hoc esset renovare haeresim Baii, imo pantheisticam confusionem natu- l·ı·· divinae et naturae creatae, sicut in absurda hypothesi substantiae supernaturalis ' (atae. Hic esset proprie pantheismus evolutionisticus.

B. *Altera series obiectlonum : datur in nostra natura inclinatio positiva ad ordinem supernaturalem, et non solum poteentia obedientialis.*

1.a *obiectio* : Potentia non positive ordinata ad aliquem actum non fundat convenientiam ad illum, sed aut illi repugnat, aut neutraliter se habet. — Atqui potentia obedientialis, iuxta thomistas, non positive ordinatur ad cognitionem supernaturalem. l go non sufficit haec potentia obedientialis ut cognitio supernaturalis nobis conveniat.*

Resp. : Dist. mai. : non fundat convenientiam *immediatam,* concedo ; non fundat convenientiam *mediante elevatione possibili,* nego. — Concedo minorem. — Distinguo i nclusionem sicut maiorem.

Potentia enim obedientialis est immediate relativa *ad agens superius* cui inferior n tura obedit ; v. g. in ligno non est positiva ordinatio ad formam scamni potiusquam ad formam statuae, sed lignum habet potentiam obedientialem per respectum ad arti- ti em a quo accipit ordinationem positivam ad formam statuae potiusquam ad formam imni. —Similiter potentia obedientialis nostri intellectus dicit immediate ordinem ad Deum ut est agens, et a Deo accipit ordinationem positivam ad visionem essen- l ic divinae, haec positiva ordinatio in nobis est lumen infusum fidei, inchoatio vitae l ternae, seu gratia sanctificans, semen gloriae (cf. de Veritate, q. 14, a. 2).

2.a *obiectio:* Atqui debet esse convenientia immediata, ergo remanet difficultas. — i lod enim naturaliter desideramus, convenit immediate nostrae naturae. Atqui naturaliter desideramus ipsam visionem essentiae divinae et 1101l solum aliquod donum gratuitum a Deo determinandum. Ergo visio essentiae divinae convenit immediate nostrae naturae.

Resp. : Dist. mai. : desiderio innato et absoluto, concedo ; desiderio elicito (t coti ilitionali, nego. Dist. min. eodem modo. — Explico: semper enim *mediae conditio* l dicet desidero videre essentiam Dei, si hoc est possibile, si Deus velit mihi praebere media supernaturalia ad hanc visionem. Imo haec visio non cognoscitur naturaliter n a in communi, ut quid superius cognitione abstractiva ; sed naturaliter nescimus 'I id sit formaliter haec visio supernaturalis; unde desideratur solum implicite et con- I d iionaliter.

3.a *obiectio:* Summa convenientia debet esse absoluta et opponitur gratuitati. I "i'qui visio beatifica est nobis summe conveniens. Ergo absolute convenit nostrae na- I lurae et non est gratuita. Ita Baius et quidam recentiores.

Resp. : Dist. mai. : summa convenientia naturalis, concedo ; supernaturalis, nego. I l "dem modo dist. minor, et negatur conclusio. Explico : convenientia supernaturalis, I ii n obstante sua gratuitate, imo vi huiusce gratuitatis superat convenientiam natu- I i · ŋı, sic est summa, ac profundissima. Et hoc est mirabile, in hoc differunt dona I l pernaturalia et a naturalibus, in quibus non est gratuitas, et a deliramentis falsi I n sticismi, in quibus non est conformitas cum nostra natura. *Solum enim Deus potest* l *suis donis supernaturalibus coniungere haec extrema apparenter opposita : summam*

* Haec obiectio invenitur apud Scutum, *Prol. Sent.* q. 1. Caietanus Scoto respon- I <l"t in I.atn q. l, n. l

convenientiam et summam gratuitatem, prout haec dona *non solum satiant* desiderim^ nostrum *sed* illud *superant.* Dona supernaturalia nos magis perficiunt quam naturali.i. et sub isto aspectu nobis magis conveniunt, eximia ac supernatural! convenientia, Ili anima nostra perficiunt id quod est profundissimum, scilicet punctum insertionis vit.nt supernaturalis, id est potentia obcdientialis : *nihil intimius* est in natura nostrae ani mac, hoc enim in nobis correspondet infinitae potentiae Dei et eius beneplacito, natu potentia obcdientialis nihil aliud est quam tota essentia nostrae animae prout apta ℓ ad recipiendum a Deo quidquid Deus voluerit. — Haec est ultima radix nostrae sol·' tionis, in ea quidam contradictionem volunt invenire, est e contra sublimis conciliai m extremorum, quae a solo Deo uniri possunt.

4.a *obiectio:* lansenius arguit: Homo non potuit creari in statu mere naturali, ire quo naturalis eius appetitus satiari non potuisset. Atqui sine visione essentiae l'ı l appetitus naturalis hominis satiari non potest, ut docent S. Augustinus et S. Thomn»] Ergo homo creari non potuit absque ordinatione ad visionem essentiae Dei, quae proindn debita est naturae et non supernaturalis.

Resp. : Hoc verum esset, si ageretur de appetitu naturali efficaci, secus autem agitur de *wlleitate.* Immerito lansenius allegat textus S. Augustini, nam in his texti bus aut agitur de desiderio cordis iam elevati per gratiam, aut desiderio naturali bcaJ titudinis, in communi * In textibus autem S. Thomae agitur de desiderio naturali ini l licaci, ex quo conicctural iter ct non apodictice probatur possibilitas visionis bea'.ificacJ

Nec fuisset inconveniens quod appetitus conditionalis et inefficax non satiatus essetj sicut non esset inconveniens quod non satiaretur appetitus hominis, qui conditional· desideraret imperare toti mundo si posset. Frustratio huiusmodi appetitus non foreli gravis poena et supplicium sine culpa, ut dicit lansenius. Sed post elevationem gr.i l tuitam ad ordinem supernaturaiem, privari visione essentiae Dei post mortem est qui dem gravis poena et supplicium, sed propter culpam. Sic hemo gratuito elevatus ad no bilitatem quandoque postea suo titulo privatur propter infamiam.

5° *obiectio* : Quidam recentiores, ut Blondel, denique obiiciunt : Saltem in statu, praesenti, post ordinationem generis humani ad finem supernaturaiem, homo etiaiiu nondum regeneratus per gratiam, imo infidelis, qui nunquam audivit praedicationeull fidei, habet desiderium efficax vitae supernaturalis. Atqui istud desiderium non pro l cedit a gratia sed a natura. Ergo istud desiderium est simul efficax et naturale.

Resp.: Ad mai.: hic homo habet desiderium intrinsece efficax, vi suae naturacj nego ; inconscienter efficax, vi extrinsecae ordinationis divinae, et sub influxu gratina· praevenientis, transeat. — Ad min. hoc desiderium non procedit a natura secundullll se considerata, sed supposita ordinatione hominis ad finem supernaturaiem nascit ml sub influxu gratiae actualis praevenientis et sollicitantis ad fidem. — Hoc modo nulli repugnat hoc desiderium esse simul efficax et quodammodo naturale seu connatui ali Est quaedam inquietudo, secundum verbum S. Augustini, Confess. l. 1. c. 1: 1·..) sti nos, Domine, ad te, et irrequietum est cor nostium donec requiescat in te». non cognoscimus naturaliter hanc inquietitudinem provenire ex privatione vitae propi i‹ supernaturalis, ita ut satiari non possit in perfecta religione naturali.

Sic solvuntur obiectiones oppositae contra potentiam obedientialem seu eleviM bilem nostrae naturae ad ordinem supernaturaiem. Itaque manifestatur possibilitu· revelationis supernaturalium mysteriorum ex parte hominis et ex parte Dei revelant HJ

* Cf. Billuart, *de Gratia,* diss. II, a. 2. Solv. obi lau ›ıı·.ı.ıum

SECTIO III

De Convenientia et Necessitate Revelationis

CAPUT XIII.

Statn.s quaestionis. —Supposita possibilitate supernaturalis revelationis sive veritatum naturalium religionis, sive mysteriorum supernaturalium, tractanda est quaestio de convenientia et necessitate huiusce revelationis. Nam non omne possibile conveniens est, et quidam rationalistae, etsi possibilitatem revelationis non negent, eius con- \ nientiam reiiciunt. E contra traditionalistae et ftdeistae dixerunt rK velationem supernaturaiem ita nobis convenire ut sit nobis absolute necessaria ad cognitionem veritatum naturalium religionis.

Considerandum est igitur an supernaturalis revelatio sit conveniens et necessaria et quomodo. Exponendae sunt prius in articulo primo doctrinae heterodoxae et doctrina Ecclesiae, postea autem in articulo secundo rationalis defensio doctrinae catholicae.

Art. i.

Doctrinae heterodoxae et Doctrinae Ecclesiae.

§ I. **Doctrinae heterodoxae.** — Circa hanc quaestionem sunt duae theses heterodoxae ad invicem oppositae : i° Rationalistae et semi- ni tionalistae ex una parte. 2° Traditionalistae et Fideistae ex altera parte.

i° *Rationalistae* negant convenientiam supernaturalis revelationis. N im, ut dicunt, etiamsi esset possibilis, haec revelatio esset inconveniens multiplici ratione. A. *quoad veritates naturales religionis esset superflua,* lll m ratio ex se sola has veritates cognoscere potest ; imo impediret pro- i;i ssum scientiae, imponendo doctrinam immutabilem secundum con- atus alicuius temporis expressam. B. *quoad veritates supernaturales,* h ac revelatio *exigeret quamdam abdicationem rationis* ad mysteria mmtelligibilia credenda. Haec fides esset inutilis, nec posset haberi ab h·.minibus qui praedicationem evangelicam audire nequeunt.

Semirationalistaf admittunt quidem convenientiam revelationis velitatum naturalium religionis, sed convenientiam revelationis myste-

riorum supernaturalium reiiciunt, fere propter easdem rationes ae rationalistae.

2° *Traditionalistae et flrleistae,* ut *Lamennais* (cf. Deitz, n. 1613), *Bautain* (Denz., 1622), *Bonnetty* (Denz., 164g) quamdam affinitatem habent cum hdeismo et pseudosupematuralismo primorum protestantium, Bai et lansenii. Iuxta eos enim, *revelatio supernatural^ naturalium veritatum religionis est absolute necessaria,* ut ratio humana possit has veritates cognoscere. Aliis verbis, *ratio* sine fide, est *pyshice\ incapax* perveniendi ad cognitionem certam harum veritatum. Und nomen *fideismi* '. Insuper, quia revelatio primitiva transmittitur diveM sis populis et servatur per traditionem, ftdeistae vocati sunt etiam traditionalistae.

A. *Secundum traditionalismum rigidum,* homo nullam notionem *intellectualem* haberet, sine traditione proveniente a protoparente Adam, quia sine revelatione primitiva homo non invenisset loquelam ; ita *de Bonald,* qui sub influxu nominalismi S. Coadillac. putavit loquelam omnino necessariam esse ad cognitionem intellectualem (re vera iuxta nominalismum, universale est solum in nominibus, ac conceptus reducitui ad imaginem cum nomine communi adiuncto).

Iuxta *Lamennais* ratio individualis ad certitudinem absolutam pervenire nequit ; recurrendum est ad *sensum communem,* qui in traditionibus populorum servatur, et a' revelatione primitiva sicut loquela provenit2.

l Cf. Vacant, *Eludes sur le Concile du Vatican,* I, p. 139. lam nominalista Nicolaus de Ultricuria, discipulus Occami, damnatus est a. 1348 propter similem erroremrem ; dicebat enim «excepta certitudine fidei non erat alia certitudo nisi ceritudo primi principii vel quae in primum principium potest resolvi » (Denz. 558 et sqq.). Ex nominalistis fidcismus transiit ad Lutherum. postea autem ad Baium et lansenium. Invenitur etiam in operibus apologeticis Huet (1630-1721).

2 Cf. Vacant, *op. cit.,* I, p. 142. « Le traditionalisme avait été préparé de loin, contlme l'ontologisme, par la théorie des idées innées de Descartes. Il avait été préparé] de plus près par le sensualistes (ou *nominalistes)* du XVHI.e siècle . . ., qui avaient porté leur attention sur les rapports du langage avec la pensée: «La science est une langue bien faite» disait Condillac. — *Joseph de Maistre* (1753-1821) est commun· ment regardé comme le précurseur du traditionalisme. Ses ouvrages le contienn<-ntl en effet en germe . . . Mais le véritable père du traditionalisme est le vicomte *de Unnald* (1753-1840). Les vues qu'il développa lui avaient été surtout suggérées par (ierJdil, disciple de Malebranchc et de Descartes, et par Condillac, disciple de Lockn] L'idée mère de son système, c'est que l'homne «pense sa parole, avant de parle» sa pensée « et que ce sont les mots qui produisent en nous les idées ... S'il en est aura, Γ homme était absolument incapable d'inventer le langage, et avec le langage la sont·] me des vérités absolues et nécessaires qui forment la base de la métaphysique et de la morale: l'existence et les perfections de Dieu, la spiritualité et l'immortalité dl l'âme, la naturé du bien et du mal. Suivant le vicomte de Bonald, la révélation piHmitive nous a manifesté ces vérités, que nous nous transmettons avec le langage, <il l'infallib lité de Dieu révélateur est la seule garantie qui en établisse la certitude^

L'abbé *F. de Lamennais* (1782-1854) reprit le même thème sur une base plu· large ». Il en fit le fond d'un système complet qu' il développa dans son *Essai* ■ *I' indifférence en matière de religion* t. II, c. 20. Il distingue entre la raison individuelle qui est en chaque homme, et le *sens commun,* qui se manifeste dans les croyaui» communes à toute l'humanité. Le sens commun se trasmet d'après lui chez In· les peuples, par la tradition qui remonte, aussi bien que le langage, jusqu' à Dieu, M créateur et le père de la race humaine. La raison individuelle serait incapable d'.nili ver à la vérité et à la certitude absolue ou de droit, elle ne donnerait qu' une C· iUtude instinctive ou de fait . seul, le sens commun donnerait la certitude de dtulfl

B. *Secundum autem traditionalismum mitigatum,* homo ad nullam notionem *moralem* et *religiosam* pervenisset sine traditione primitiva a revelatione procedente ; ita *A. Ventura* (1791-1861) ; concedebat tamen quod principales veritates (ut existentia Dei, immortalitas animae, prima principia moralia) dummodo per traditionem accipiantur, possunt postea a ratione defendi et demonstrari.

Fideistae *Bautain* et *Bonnetly* proposuerunt etiam, sed paulo aliter, traditionalismum mitigatum [1].

Traditionalismus fideistarum, secundum eorum intentionem, opponitur radicaliter rationalismo. Attamen sicut pseudosupernaturalismus fideismus priorum protestantium duxit ad rationalismum protestantium liberalium, prout inspirationi privatae substitutus est naturalis sensus religiosus ; ita apud Lamennais traditionalismus duxit ad indifferentismum et liberalismum. Dixit enim Lamennais: ad salutem sufficit cognitio sensus communis de Deo, sufficit credere veritates naturales religionis, quae diversis populis per traditionem infallibiliter transmittuntur, et a revelatione primitiva manifestatae sunt. Ex quo sequitur principium liberalismi : « qualibet fidei professione aeternam posse animae salutem comparari, si mores ad recti honestique normam exigantur » [2].

§ III. *Doctrina Ecclesiae.* — Concilium Vaticanum (Denz., 1785-1786) definit :.« Eadem sancta mater ecclesia tenet et docet, Deum, principium omnium principium et finem, naturali humanae, rationis lumine e rebus creatis certo cognosci posse ... ; attamen placuisse eius sapientiae et bonitati, alia eaque supernatural! via se ipsum ac aeterna voluntatis suae decreta humano generi revelare ... Huic divinae revelationi tribuendum quidem est, qt ea, quae in rebus divinis humana, per se rationi per se impervia non sunt, in praesenti quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint. Non hac tamen de causa revelatio absolute necessaria dicenda est, sed quia Deus ex infinita bonitate sua ordinavit hominem ad finem supernaturalem, ad participanda scilicet bona divina, quae humanae mentis intelligentiam omnino superant ». — Item can. II canone correspondente, Denz., 1806.

Ex hac solemni definitione habentur tres propositiones, quae in relatione prosynodali explicantur [3].

1° *Revelatio veritatum naturalium religionis non est absolute necessaria,* nam ratio potest ex se sola e rebus creatis certo cognoscere existentiam Dei, rerum omnium principii et finis. — De fide est ratione in hoc posse, potentia physica seu debite proportionata huic obiecto [4].

[1] Il s'appuie en dernière analyse sur l'autorité même de Dieu, dont le genre humain reçoit les enseignements».

[2] Cf. Vacant, *op. cit.* I, p. 143.

[3] Cf. Denzinger, n. 1613 ... De indifferentismo contra Félicité de Lamennais, ex Encyclica Mirari vos·. Item Denz., 1617, 1715, 1777.

[4] Cf. Vacant, *op. ni.*. I, p. 660 Rapport et vote sur les amendements du deuxième paragraphe Relatio R. P. D. Viijcentii Gasser. Episcopi Brixinensis.

[5] Cf. Billuart, De Gratia, diss. III. a. II. § I. *Potentia physica* ea est quae habet ex se debitam proportionem ad obiecto, abstrahendo ad impedimentis illud

Et proximum fidei est rationem posse existentiam Dei probare, potentia etiam morali, id est absque magna difficultate ; nam S. Scriptura declarat insipientes, insanos et inexcusabiles eos qui Deum ignorant et theologi communiter negant possibilitatem ignorantiae vel erroris invincibilis (seu inculpabilis) de existentia Dei, auctoris naturae 2.

Sic traditionalismum et fideismum sunt haereses prout negant posssibilitatem demonstrandi sola ratione existentiam Dei e rebus creatis. Idem dici debet de Kantismo et de positivismo.

2° *Revelatio veritatum naturalium religionis est moraliter necessaria* seu maxime utilis, ut non solum quaedam veritates naturales religionis (v. g. existentia Dei) sed *summa veritatum naturalium religionis* ab omnibus, expedite, firma certitudine et nulla admixto errore, cognosci possint. De hac summa seu collectione veritatum loquitur Concilium dum dicit ; « ea, quae in rebus divinis humanae rationi per se impervia non sunt». Haec omnia simul sumpta excedunt, non potentiam physicam rationis humanae, sed potentiam eius moralem, nam multis impedimentis' retardatur ratio ne hanc perfectam cognitionem attingat3.

3° *Revelatio mysteriorum supernaturalium esi simpliciter seu stricte necessaria supposita gratuita ordinatione hominis ad finem supernaturalem.*

Art. 2.

Defensio rationalis doctrinae Ecclesiae.

1. Revelatio nequidem moraliter necessaria est ut homines cognoscant quasdam veritates naturales de Deo.

II. Revelatio totius complexus veritatum naturalium religionis est moraliter necessaria.

III. Revelatio mysteriorum supernaturalium est hypothetice sed stricte necessaria

IV. Suadetur convenientia ordinationis gratuitae generis humani ad finem supernaturalem.

V. Dubium : an in statu naturae purae revelatio totius complexus veritatum naturalium religionis fuisset moraliter necessaria.

VI. Solvuntur obiectiones.

attingendi ; et *potentia moralis,* quae praeter debitam cum obiecto proportionem nullis impedimentis irretitur aut retardatur, ne in actum exeat et obiectum attingat.

1 *Ps.* XIII, 1 : «Dixit insipiens in corde suo, non est Deus». *L. Sapientiae,* XIII, 1 : « Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei ; de his quae videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operi attendentes agnoverunt quis esset artifex», — *Rom.* I, 10 : » Invisibilia enim ipsum, a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus et divinitas ; ita ut sint inexcusabiles ».

2 Cf. Billuart, *de Deo,* diss. I, a. IV. « Non potest dari ignorantia invincibilis sive positiva sive negativa de existentia Dei auctoris naturalis ».

3 In relatione prosynodali dicitur circa hoc: «Si ergo non absoluta necessitas concedatur, nihilominus docetur *necessitas quaedam moralis* seu relativa... id est necessitas quae *non se habet ex parte obiecti.* nam ex parte obiecti agitur de iis, quae in rebus quavis humane rationi impervia non sunt; sed agitur de necessitate quae *se habet ex parte subiecti,* id est hominis in praesenti quoque generis Immani conditione».

Sic solutio Ecclesiae apparebit tanquam *iustum medium* et *culmen eritatis* inter ac supra oppositos excessus rationalism! et traditionalism!, ac etiam supra mediocritatem sive rationalism! moderati sive traditionalism! moderati.

§ I. Revelatio nequidem moraliter necessaria est ut homines cognoscant quasdam veritates naturales de Deo.

Ad intelligentiam huiusce propositionis et sequentium, revocanda l st definitio philosophica et divisio necessitatis.

necessitas
- *absoluta* (fundata in causis intrinsecis)
- *hypathetica*
  - ex fine
    - *stricta,* cui respondet impotentia physica
    - *moralis* » » moralis
  - ex agente (necessitas coactionis)

Dicit enim S. Thomas, doctrinam Aristotelis[1] resumens ac perliciens in I.a q. 82, a. i : « Necessitas dicitur multipliciter. *Necesse* est enim *quod non potest non esse.* Quod quidem convenit alicui, uno modo *ex principio intrinseco,* sive *materiali,* sicut, cum dicimus quod omne compositum ex contrariis necesse est corrumpi (seu esse corruptible) ; sive *lormali,* sicut cum dicimus, quod necesse est triangulum habere tres angulos lequales duobus rectis. Et haec est *necessitas naturalis et absoluta.* — Alio modo convenit alicui, quod non possit non esse *ex aliquo extrinseco,* vel *fine,* vel *agente.* Fine quidem, sicut cum aliquis *non potest sine hoc consequi,* aut *bene consequi* fidem aliquem ; ut cibus dicitur necessarius ad vitam, et equus ad iter ; et hoc vocatur *necesitas tinis,* quae interdum etiam *utilitas* dicitur. Ex agente autem hoc alicui convenit, sicut cum aliquis cogitur ab aliquo agente, ita quod non possit contrarium agere. Et haec voca lur necessitas coactionis »,

Unde *necessitas absoluta* fundatur in principiis intrinsecis rei ; et correspondent impossibilitati metaphysicae aut mathematicae : v. g. necesse est triangulum habere tres angulos aequales duobus rectis; vel hominem esse animal rationale.[2]

Necessitas hypothetica fundatur in causis extrinsecis. Si pendeat ex agente extrinseco vocatur necessitas coactionis, et correspondet impossibilitati non methaphysicae sed physicae, v. g. necesse est physice carnem comburi sub influxu ignis. — Si autem fundetur in fine et sit *stricta*[3], tunc correspondet etiam saltem impossibilitati physicae, v. g. physice impossibile est vivere sine cibo. Si vero non sit necessitas stricta sed solum *maxima utilitas* ad consecutionem finis, vocatur neces-

[1] Cf. Aristotelem, *Metaph.,* l. V, c. V, comment. S. Thomae, lect. 6.

[2] Attamen homo potest naturaliter amittere usum rationis, oportet enim distinguere facultatem quae necessario ad tale subiectum pertinet et exercitium huiusce falitatis. Pariter homo est sua natura corruptibilis, sed actione divina extraordinaria corpus eius praeservari potest a corruptione.

[3] Haec *necessitas hypothetica stricta* vocatur quandoque *necessitas absoluta,* sed hoc st improprie dictum, nam absolute, et hypothetice ad invicem opponuntur. Proprie lici potest *ner.rssaruini simpliciter* per oppositionem ad *necessarium secundum quid,* sou *ad bene.*

sitas moralis et correspondet impossibilitati morali, quae nihil aliud est quam magna difficultas, de facto insuperabilis secundum condi tiones ordinarias nostrae vitae.

His positis probatur nostrae, prima propositio :

Prima rationis principia na uraliter cognoscuntur absque magisterio traditionis et revelatione. Atqui *ex his principiis faciliter ratio natu ralis ducitur ad cognitionem existentiae Dei causae primae et supremi legislatoris.* Ergo ratio umana, sine auxilio revelationis, potest etinni faciliter cognoscere quasdam veritates naturales de Deo [1].

Maior patet : Sicut visus naturaliter et statim cognoscit suum obiectum formale, id est colorem, similiter intellectus naturaliter cl statim, cognoscit suum obiectum formale et adaequatum, scii. « ewi et *ea quae sunt per se entis* in quantum huiusmodi ; in qua cognitione fundatur primorum principiorum notitia, ut non est simul affirmare et negare, et alia huiusmodi» (C. Gentes, l. II, c. 83). Haec igitm principia non acquiruntur per magisterium humanum, sed e contra, ut ait Aristoteles, « omnis doctrina et omnis disciplina ex praeexistenti cognitione fit» [2] supponit nempe cognitionem naturalem primorum principiorum. Non ex doctrina magistri, sed ex naturae impulsu omnes homines scire desiderant ; et quia scientia est cognitio per causas, inest nobis naturale desiderium cognoscendi causam, cum intuemur effectus (I.a q. 12, a. 1). Ideoque pueri ante quamlibet disciplinam ponunt quaestiones : quaenam sit causa huiusce rei, propter quid hoc ita sit. Et ex naturali impulsu ponitur quaestio quousque in respon-sione perveniatur ad identitatem praedicati et subiecti. Quaeritur enim cur homo sit sapiens, non vero cur sapientia sit sapientia. Item quae-ritur cur homo existât, non vero cur Ipsum esse existât.

Minor autem longe probatur in philosophia. Ex principio causa litatis «omne quod fit habet causam », et ex rebus quae fiunt, sensus communis seu ratio naturalis faciliter pervenit ad cognitionem alicuius causae, quae nunquam facta est sed est ens a se. Item ex conside ratione ordinis mundi ducitur ad cognitionem supremi gubernatoris. Similiter ex praecepto conscientiae, ex obligatione morali cuius vis superior est circumstantiis loci et temporis, individuis, societate, etc., ratio naturalis assurgit ad cognitionem supremi legislatoris, prout obligatio moralis, cuius fundamentum proximum est in principiis no strae rationi[3], requirit fundamentum supremum in Deo. Non est lex sine legislatore. Ideoque sicut theologi communiter non admittunt ignorantiam invincibilem circa prima praecepta legis naturae, ita nc< circa Dei existentiam [4].

4 Cf. S. Thomam, I.a II.ac q. 109, a. 1. — Communiter thomistae docent, ut Hll Luart, *de Gratia,* diss. III, a. II : Dico t°. Homo lapsus, sine gratia speciali natuum superaddita, sed cum solo concursu generali praevio, potest cognoscere quasdam vi· ritates naturales ». Hoc est contra quosdam antiquos et Vasquez.

2 Aristoteles, *Post. Anal.,* l. I, c. 1. — Cf. S. Thomam I.a q. 117, a. 1, *M Veritate,* q. XI, a. 1.

3 Cf. S. Thom. I.a II.ae q. 94, a. 2. primum principium rationis practicae : lm· num est faciendum, malum vitandum.

1 Cf. S. Thomam in *Eg. ad Pont.* I, 21 : «Tunc ignorantia culpam excusat quando sic procedit et causât culpam, quod non causatur a culpa ik ut cum aliquis, adhl»

Aliqua tamen attributa Dei naturaliter cognoscibilia oblivione xtinguuntur vel adulteiantur, sicut secundaria principia legis naturae « vel propter malas persuasiones, vel etiam propter pravas consuetudines » I.a II.ae q. 94, a. 6.

Similiter ratio naturalis est naturaliter certa *de existentia liberi* I*irbitrii,* de responsabilitate. Statim enim deliberando, intelligentia naturalis percipit saltem confuse disproportionem absolutam inter bonum universale specificans voluntatem et bonum particulare de quo deliberatur ; propterea homo naturaliter cognoscit se esse dominum sui actus, certus est de sua indifferentia dominatrice circa bona particularia, etsi nesciat proponere demonstrationem liberi arbitrii, nec >biectiones deterministarum solvere.

Item habetur aliqua certitudo naturalis *de immortalitate animae,* secundum illud S. Thomae, « intellectus differt a sensu prout tippn· hendit esse, non solum sub hic et nunc, sed esse absolute et secuti dum omne tempus. Unde omne habens intellectum naturaliter desi Ierat esse semper» I.a q. 75, a. 6. *Sed ex hoc non cognoscitur quales sunt conditiones vitae luturae.*

Ratio philosophica has primas certitudines rationis naturalis expliat et defendit per reductionem scientificam ad prima principia seu per resolutionem ad *ens.* Sed sensus communis seu ratio naturalis sponlanee et in confuso suas certitudines ad ens resolvit, ex hoc ipso quod ■ns est eius obiectum formale, sicut color est obiectum formale visus.

Ideoque revelatio nequidem moraliter necessaria est ut homines ognoscant quasdam veritates naturales de Deo. Propterea fideista Bautain debuit huic propositioni subscribere. ‹ (hiamvis debilis et obscura reddita sit ratio per peccatum originale, remansit tamen iu ea sat claritatis et virtutis, ut ducat nos cum certitudini ad cogno scendam existentiam Dei, ad Revelationem factam ludaris pei Moy .en. et Christianis per adorabilem nostrum Hominem-Denm» Denz

§ II. **Revelatio totius complexus veritatum naturalium religionis est moraliter necessaria.** — Haec revelatio non est stricte seu im pliciter necessaria, quia ratio nostra ex se sola non est physice im a pax cognoscendi omnes veritates naturales religionis. Hae veritates I nim non excedunt medium obiectivum naturale nostri intellectus, et n earum notitiam per sensibilia possumus devenire1.

Attamen revelatio totius complexus veritatum naturalium religionis est moraliter necessaria ad cognitionem firmam, expeditam et sine errore harum omnium veritatum speculativarum et praticarum *čollective* .

bita diligentia debita, dum credit percutere hostem, percutit patrem. Si vero ignorantia causetur ex culpa, non potest subsequentem culpam ignorantia excusare... Primo i itur S. Paulus proponit quod intendit dicens : Ita quod est Dei notum est eis (id I st gentibus), *sint inexcusabiles',* id est, ut per ignorantiam excusari non possint». Hem *C. Gentes,* l. HI, c. 38.

1 Plures theologi non improbabiliter tenent hominem *lapsum* absque speciali gratia I'osse potentia physica cognoscere omnes veritates ex sensibilibus cognoscibiles, non Ium *divisive* sed etiam *collective,* quia, inquiunt, non excedunt capacitatem hominis ingenio acuto pollentis.

* S. Thomas, omnes thomistae, plerique theologi consentiunt de veritate huiusce illusis sic sumptae Sed etiam inter thomistae disputatur: utrum homo lapsus solis

Quod sic probatur :

Illud est moraliter necessarium sine quo magna difficultas, in cone ditionibus ordinariis nostrae vitae, de facto superari nequit. Atqm sine Revelatione, in conditionibus ordinariis nostrae vitae, hominm de facto non possunt superare difficultates ad cognoscendum firmilefl et sine errore summam veritatum naturalium religionis. Ergo ad him· finem revelatio harum veritatum est moraliter necessaria.

Maior est definitio necessitatis moralis superius explicata.

Minor probatur a S. Thoma triplici ratione, a Cone. Vaticano all‹· gata : « quia veritas de Deo per rationem investigata, a paucis, et)»›i longum tempus, et cum admixtione multorum errorum homini proved niret ; a cuius tamen veritatis cognitione dependet tota hominis salus, quae in Deo est» I.a, q. i, a. i.

Hanc triplicem rationem sic S. Doctor evolvit in II.a, II.ae, q. 2,1 a. 4: «Necessarium est homini accipere per modum fidei non solum ea quae sunt supra rationem, sed etiam ea quae per rationem co·· gnosci possunt. Et hoc propter tria :

« *Primo quidehn, ut citius homo ad veritatis divinae cognitionem pet* I *veniat.* Scientia enim, ad quam pertinet probare Deum esse, et alia | huiusmodi de Deo, ultimo hominibus addiscenda proponitur, praesup j positis multis aliis scientiis. Et sic nonnisi post multum tempus vit.m suae homo ad Dei cognitionem perveniret.

« *Secundo, ut cognitio Dei sit communior.* Multi enim in studio scientiae proficere non possunt, vel propter hebetudinem ingenii, vel propter alias occupationes et necessitates temporalis vitae, vel etiam propter terporem addiscendi ; qui omnino a Dei cognitione fraudan-n tur, nisi proponerentur eis divina per modum fidei.

« *Tertio, propter certitudinem.* Ratio enim humana in rebus divinin est multum deficiens. Cuius signum est, quia Philosophi de rebue humanis naturali investigatione perscrutantes in multis erraverunt, ll sibiipsis contraria senserunt. Ut ergo esset indubia et certa cognitio apud homines de Deo, oportuit quod divina eis per modum fidei tra-derentur, quasi a Deo dicta, qui mentiri non potest ».

Hae rationes magis evolvuntur in *C. Gentes,* l. I, c. IV ‘, et t‹·

viribus naturae possit moraliter cognoscere *omnes* veritates naturales *divisive,* an «‹›»■ lum *multas.* — Caietanus, cum non agnoscat vulnus ignorantiae in intellectu specu I lativo sed dumtaxat in practico, videtur opinari hominem lapsum posse etiam inoia 1 liter sine Revelatione cognoscere omnes veritates naturales *speculativas* etiam collective® (Cf. Cai. in I.am II.ae q. 109, a. 1). — Gonet, *de Gratia,* disp. l, a. t, § IV, ait 'l Homo in statu naturae lapsae potest sine gratia, seu auxilio specfali, *singulas* v„-B ritatem naturales, tam speculativas quam practicas cognoscere » (et loquitur etiam de possibilitate morali). — « Homo in statu naturae lapsae, totam *collectionem* vo,l ritatum speculativarum et praticarum ordinis naturalis, sine gratia, seu auxilio p› ciali attingere nequit (moraliter) ». — Billuart, *de Gratia,* diss. III, a. II, § I docin(B quod nobis videtur probabilius : « Homo lapsus absque gratia speciali superaddita, n„n potest, saltem potentia morali, cognoscere *sive collective sive divisive* omnes veritat· naturales tam speculativas quam speculativo-practicas... Nam inter veritates natum rales sunt quaedam adeo arduae et difficiles, ut nullus hominum certam earum ,» gnitionem hucusque adipisici potuerit ».

l In hoc capite C. Gentes sic ordinatur tria inconvenientia quae sequerentur, H veritates naturales religionis solummodo rationi inquirendae relinquerentur.

«Unum est, quod *paucis hominibus* Dei cognitio incuNcI (quidam siquidem inqinJ

sumuntur a Cone. Vatie, dum dicit «ut ad omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint ». Omnes aliae lationes ad istas reduci possunt, quoniam sumuntur i° ab obiecto, 2° a subiecto, 30 a coniunctione subiecti et obiecti.

r° *Confirmatur historié philosophiae.* — Fere apud omnes philosophos etiam maximos, qui non agnoverunt aut non acceperunt Revelationem, sunt graves errores circa Deum, distinctionem eius a mundo, providentiam, praescientiam, libertatem Dei et hominis, spiritualitatem animae et vitam futuram.

Apud graecos, qui maxime philosophiam coluerunt, primo invenitur polvtheismus, qui a Xenophane impugnatur, et primi philosophi ut Ionici, Heraclitus, Democritus sunt materialistae. Parmenides et Pvthagorici sicut Anaxagoras posuerunt quidem principia spiritualismi sed valde imperfecte et cum admixtione gravium errorum. Post longum tempus, id est post ducentos annos speculationis, in hac gente egregiis tamen dotibus speculativis praedita apparuit, cum Socrate, vera methodus cum essentialibus lineamentis philosophiae perennis, quae Plato evolvit, et Aristoteles in scientifico systemate composuit, n >n exclusis pluribus erroribus circa Providentiam, Creationem proprie dictam et liberam ; nec semper ab his philosophis firmiter affirmata est immortalitas animae. Quoad mores Plato uxorum communitatem commendabat, imo et infantium expositionem, quando non erant bene conformati. Aristoteles lascivas deorum imagines in templis depictas excusat. — Immediate autem post Aristotelem, philosophia graeca de n >vo in materialismum incidit cum Epicureis et Stoicis, aut in scepticismum cum Pyrrhonistis. Philosophia neo-platonica imitatur Christianismum, sed negando libertatem creationis, docendo pantheisticam emanationem rerum a Deo, et explicando malum per materiam.

Medio aevo, exceptis quibusdam pantheistis et averroistis, philoso pliia in scholis recte subordinatur veritatibus fidei, et sic ab errore praeservatur.

Apud modernos, qui non solum distinxerunt sed separaverunt philosophiam a fide, statim apparent sensualismus et materialismus apud .einpiristas Angliae, aut idealismus immoderatus Cartesii cum pluribus

diuntur propter complexionis indispositionem, ex qua multi naturaliter sunt indispositi ad sciendum... — Quidam vero impediuntur necessitate rei familiaris... — Quidam autem impediuntur pigritia...).

Secundum inconveniens est, quod illi qui ad praedictae veritatis cognitionem [v<-l inventionem pervenirent, *vix post longum tempus* pertingerent, tum propter huiusinodi veritatis profunditatem, ad quam capiendam per viam rationis, nonnisi prius [past longum exercitium, intellectus humanus idoneus invenitur; tum etiam propter hnulta quae praeexiguntur, ut dictum est; tum propter hoc quod, tempore iuventutis, dum diversis motibus passionum anima fluctuat, non est apta ad tam altae veritatis kognitionem...

« Tertium inconveniens est, quod investigationi rationis humanae *plerumque faltitas admiscetur* propter debilitatem intellectus nostri in iudicando, et phantasmatum pri mixtionem. Et ideo apud multos in dubitatione remanerent ea, quae sunt veriskinie etiam demostrata, dum vim demostrationis ignorant, et praecipue quum vid- nt a diversis, qui sapientes dicuntur, diversa doceri. Inter multa etiam vera, quae d nostrantur, immiscetur aliquando aliquid falsum quod... sophistica ratione assellifur, quae interdum demostratio reputatur».

erroribus ducentibus ad libertismum [1], et ad subiectivismum [2]. Etiam apud Leibnitzium sunt plures errores graves praesertim determinisnuin psychologicus tam in Deo quam in nobis. Tandem cum Kantio devcm mus ad agnosticismum, et cum Fichte, Schelling, Hegel, ad evolui m nismum pantheisticum. Nunc innumeri philosophi sunt positivist;»l, proinde negant necessitatem principiorum rationis, cognoscibilitatim Dei, fundamentum obligationis moralis, non agnoscunt nisi obligati·» nem externam ab ipsa societate impositam ad utilia communia set-l vanda. Sic invalescit materialismus practicus, iuxta quem « auctori!a» nihil aliud est, nisi numeri et materialium virium summa»[3].

Ex hoc verificatur necessitas moralis Revelationis veritatum natu ralium religionis ; et propterea Ecclesia, quae depositum Revelationi· custodit, dicitur etiam custos rationis, ut apparet in Encyclica « P;ı· scendi» Pii X, quae vires rationis contra agnosticismum defendit. l

2. *Coiifirmatur historid populorum et relit/ionu ni.* Nullus est populus vel barbarus vel excultus, qui absque divina Re velatione, summam veritatem naturalium religionis invenerit, et in tur-l pissimos errores circa res religiosas lapsus non fuerit. Historia enim constat apud Paganos, etiam Graecos et Romanos, qui tamen artes, scientias, philosophiam coluerunt, maximos viguisse errores circa religionem,

Notio Dei apud multos turpiter adulterata est : polytheismus vel dualismus (seu doctrina de duobus principiis) aut idolatria fere pei universum orbem floruit, et nunc etiam apud barbaras tribus Africae et Oceaniae. — Qui vero inter deos Supremum Numen agnoscebam,ı illud *fato* subiici dicebant. Imo diis multa vitia et cupiditates in buebantur.

Cultus autem diis redditus saepe in licentiam abiit, ut in festis saJ turnalibus. De cultu interno Deo debito fere nulli cogitabant, undo Cotta apud Ciceronem· dicit: «quis, quod bonus vir esset, gratius diis egit unquam ? ». Ante Senecam et M. Aurelium vix invenit ni auctor qui Deum esse amandum docuerit.

Animae immortalitatem plures negabant aut in dubium revocabam alii autem futuram vitam etiam bonis satis infelicem indicabant[5]. I

Quoad mores denique, hostes et servi saepe crudeliter tractabmil tur, fornicatio intei vitia non recensebatur, peccata contra naturam satis communia erant, ut testantur Cicero[6], Plutarchus [7], Sallustius'] Epictetus [9] quorum testimonio comprobatur quod dictum et ab Apoj stolo. « Nam feminae eorum immutaverunt naturalem usum in eum

[1] Iuxta Cartesium, necessitas principii contradictionis pendet a libertate divin.»

[2] Primum principium est « cogito, ergo sum » cuius veritas non remanet, rei»·» IM veritate absoluta principii contradictionis.

[3] Denz, 1760, *Syllab. Pii. IV.*

De Natura Deorum, IIT, c. 36.

[5] Fustel de Coulanges, *La Cité antique,* l. I, c. 1.

[6] *De Nat. Dear.,* l. I, c. 28.

[7] *De liberis educandis,* in fine.

[8] *Bell, catilin.,* c. 12-13.

[9] *Enchirid.,* c. .17.

I usum qui est contra naturam, similiter autem et masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes... repletos omni iniquitate, malitia, , fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones... » [1].

Philosophi autem etiam illustrissimi *impares fuerunt populis ad ve-* I *im Dei cultum et naturalium virtutum praxim adducendis.* Non po- I tnerunt propter defectum scientiae et auctoritatis, inter se enim perpetuo de omni re litigabant, nec eorum vita cum suis moralibus sen- I ntiis consona erat. Imo plerique philosophi profanum vulgus despiciebant, et nolebant plebem edocere, ideoque licet privatim deos irriderent. publice tamen colebant.

Nunc autem in populis a veritate fidei recedentibus, fere eodem modo turpissimi errores materialism!, et pravi mores rursus apparent.

Ex his omnibus constat necessitas moralis Revelationis naturalium religionis veritatum.

§111. Revelatio mysteriorum supernaturalium est hypothetice sed stricte necessaria. — I* Ostenditur haec necessitas. 2' quare convenit hanc Revelationem esse prius obscuram.

i° *Probatur haec necessitas* a S. Thoma I.a, q. 1. a. 1, cuius argumentum sic. in forma proponi potest : Simpliciter seu stricte *necesse c-t finem esse praecognitum* ab hominibus, qui suas intentiones et m tiones debent ordinare in finem. Atqui *finis supernaturalis,* ad quem homines debent ordinare suas intentiones et actiones, *non potest cognosci sine Revelatione.* Ergo Revelatio huiusce finis supernaturalis et mediorum proportionatorum est simpliciter seu stricte necessaria, supposita gratuita ordinatione hominis ad hunc finem.

Maior patet: nihil enim volitum nisi praecognitum.

Minor autem est conclusio praecedentis thesis: ordo veritatis II p rnaturalis excedit infinite medium obiectivum cognitionis nostrae naturalis. Deficiente autem medio proportionate, cognitio supernatura lium mysteriorum est non solum physice sed metaphysice impossibilis'.

2° *Convenit hanc Revelationem prius esse obscuram.* Obiiciunt rationalistae : si haec revelatio obscura remanet, non convenit, quia nobis proponit mysteria inintelligibilia et inutilia ad directionem vitae lliostrae.

Ad hoc respondendum est : Si Deus suam essentiam statim clare piobis revelaret sicut beatis in caelo, non tenderemus proprio conatu ‹t meritorie ad finem supematuralem. Atqui homo debet *meritorie* llcndere ad hunc finem, nam suâ naturâ est rationalis et liber, gratia nutem conformis est naturae.

Insuper mysteria supematuralia etsi sint obscura, sunt tamen quoilmnmpdo analogice intelligibilia, non ut visa, sed ut credenda.

Hoc argumentum proponitur a S. Thoma in II.a Il.ae, q. 2, a. 3

[1] *Rom.*. 1, 26, sq.

* Hoc est dicere : nequident Deus de potentia absoluta potest nobis praebere co- |uitionem supernaturalium mysteriorum, absque medio proportionate huic obiecto, k il absque manifestatione obiectiva et elevatione nostrae intelligentiac.

dum dicit : « ultima beatitude hominis consistit in quadam supernaturali Dei visione : ad quam quidem visionem homo pertingere non potest, nisi per modum addiscentis a Deo doctore, secundum illud Ioan. VI « Omnis qui audivit a Patre, et dedicit, venit ad me». Huiu smodi autem *disciplinae fit homo particeps non statim, sed successivi·, secundum modum suae naturae.* Omnis autem talis addiscens oportet quod credat, ad hoc quod ad perfectam scientiam perveniat ; sicut etiam Philosophus dicit quod oportet addiscentem credere». Imo convenienter haec obscura Revelatio paulatim proposita est in Veteri Testamento, antequam daretur in sua plenitudine per Christum.

Haec ratio evolvitur in C. Gentes l. I, c. 5; et plures aliae adduntur '

§ IV. Suadetur convenientia ordinationis gratuitae generis humani ad finem supernaturalem.— Haec gratuitas definita est,ut supra dictum est contra Baium (Denz. 1021) et in Cone. Vatie. (Denz. 1785-1786).

Convenientia autem huiusce ordinationis suadetur ‡ ex parte Dei, 2° ex parte hominis.

1' *ex parte Dei, ex infinita eius bonitate.*

Summo bono, sc.il. Deo, convenit quod sese communicet creaturi» secundum id quod est sibi magis *intimum.* Atqui quod est Deo magis intimum est sua natura divina, ut divina. Ergo convenit Deu ut nobis communicet participationem suae naturae divinae, seu suae vitae intimae supernaturalis.

Maior exponitur a S. Thoma IH.a, q. 1. a. 1. «Pertinet ad ratio nem boni, ut sese aliis communicet. Unde ad rationem summi boni pertinet, quod summo modo se creaturae communicet». Et in C. Gente»

l *C. Gentes* l. I, c. 5 : « Est etiam necessarium huiusmodi veritatem (supernati! ralem) ad credendum hominibus proponi, *ad Dei cognitionem veriorem habendam.* Tum enim solum vere Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus supra omne i-l quod de Deo cogitari ab homine possibile est, eo quod naturalem hominis cognitionem divina substantia excedit. Per hoc ergo quod homini de Deo aliqua projxjnunliu, quae rationem excedunt, firmatur in homine opinio, quod Deus sit aliquid supra ut quod cogitari potest.

« Alia etiam utilitas inde provenit, scilicet *praesumptionis repressio,* quae est matari erroris. Sunt enim quidam tantum de suo ingenio praesumentes, ut totam naturali! divinam se reputent suo intellectu posse metiri, aestimantes scilicet totum esse Vflij rum quod eis videtur, et falsum quod eis non videtur. Ut ergo ab hac praesumptu inhumanus animus liberatus ad modestam inquisitionem veritatis perveniat, neccsull rium fuit homini proponi quaedam divinitus, quae omnino intellectum eius excederent ·)

Notandum est quod S. Thomas, definiendo hanc praesumptionem exprimit exact· *principium rationalismi* : autonomiam absolutam rationis, scii, ratio humana sese pm nit tanquam mensuram omnis veritatis et realitatis, « prout totam naturam divin.ml se reputat posse metiri, aestimans totum esse verum quod ei videtur, et falsum quo· ei non videtur ». Secundum hoc principium, ratio humana identificatur cum divina, ut fatentur pantheistae Spinoza, Fichte, Hegel.

S. Thomas ibidem addit: «Apparet etiam alia utilitas ex dictis Philosophi in I *Ethic., c.* 7. Quum enim Simonides cuidam homini praetermittendam divinam u m gnitionem persuaderet, et humanis rebus ingenium applicandum, oportere inqiiinM humana sapere hominem et mortalia mortalem, contra eum Philosophus dicit qimfl *homo debet se ad immortalia et divina trahere quantum potest.* Unde in libro l de I'». I tibus animalium dicit quod, quamvis parum sit quod de substantiis superioribus cipimus, tamen *id modicum et magis amatum et desideratum omni cognitione quam A substantiis inferioribus habemus".*

. Iλζ, c. XI, additur : « Quanto aliqua natura est altior, tanto id quod •x ea emanat magis est intimum». Etenim planta et animal quando unt perfecta generant materialiter ; homo autem communicat aliquid magis intimum et spirituale per doctrinam, educationem, amicitiam, deficit tamen in hac communicatione intima quia deficit in bonitate. Deus autem est summe bonus, unde convenit ei ut sese creaturis communicet maxime et secundum id quod est sibi magis intimum.

Minor patet. Iam enim agendo ut auctor naturae, Deus communicat creaturis aliquam participationem analogicam suarum perfectionum, scilicet esse, vivere, intelligere. Corpora inanimata conveniunt analogice cum Deo prout sunt *entia* ; plantae autem et animalia prout sunt *viventia,* homines prout sunt *intelligentes.* Sed nulla creatura, habet naturaliter participationem *Deitatis,* seu naturae divinae ut *divina* est. Unde ut Deus sese communicet secundum id quod est sibi magis intimum, debet nobis praebere participationem suae naturae divinae, ut divina est, seu suae intimae vitae supernaturalis ; et hoc ei convenit ratione suae infinitae bonitatis summo modo difiusivae. — Hoc argumentum est probabile, nam ratio humana ex se sola non potest cognoscere vitam Dei intimam, nec demonstrare possibilitatem communicationis huiusce vitae intimae ad extra, ut supra dictum est, nec proinde convenientiam eiusdem communicationis. Insuper etsi suminum bonum sit essentialiter diffusivum sui, non necessario sed libere semetipsum diffundit, nam « bonitas Dei est perfecta et esse potest sine aliis, cum nihil ei perfectionis ex aliis accrescat» I.a, 19, a. 3.

2' *ex parte hominis.*

Elevatio, sine qua satiari nequit nostrum desiderium naturale conditionale et inefficax, est nobis conveniens et simul gratuita. Atqui sine elevatione ad finem supernaturalem satiari nequit nostrum *desiderium naturale conditionale. et inefficax videndi Deum ut in* se es/. Ergo elevatio hominis ad finem supernaturalem est conveniens et simul gratuita.

Maior suadetur : adest convenientia quia desiderium istud est naturale; adest gratuitas, quia desiderium istud non est efficax, nec xigentiam implicat.

Minor patet ex praecedenti thesi.

Unde haec elevatio remanet omnino *gratuita,* prout excedit exigentiam nostrae naturae, ut supra dictum est. Et tamen simul est valde *onveniens,* convenientia fundata non in inclinatione vel ordinatione positiva nostrae naturae ad finem supernaturalem, sed in potentia ('bedientiali quae respicit agens supernaturale elevans. Ideoque, solum post elevationem, habemus ordinationem et inclinationem positivam in finem supernaturalem ; haec inclinatio invenitur in virtutibus infusis theologicis, fide, spe, charitate. Cf. de Veritate q. XIV, a. 2: «In ipsa natura est quaedam inchoatio ipsius boni quod est naturae pro-!lortionatum ... Unde oportet etiam quod, ad hoc. quod homo ordinetur in bonum vitae aeternae, quaedam inchoatio ipsius fiat in eo cui ('promittitur... Et haec inchoatio est per fidem, quae ea tenet ex infuso lumine quae naturaliter cognitionem excedunt ».

Sic Deus mirabiliter coniunxit in suis donis supernaturalibus ea

quae primo aspectu videntur inconciliabilia, scilicet *maximam gratuitalent* et *maximam convenientiam*. Nihil est enim pro nobis magis gratuitum quam elevatio ad visionem beatificam (vel quam Incarnatio aut Eucharistia) et tamen nihil magis conveniens. Nam quod nos magis perficit, sub isto aspectu magis nobis convenit ; felicitas autem naturalis esset in cognitione abstractiva Dei et in amore naturali Dei super omnia ; sed multo magis nos perficit visio beatifica, quae est absolute gratuita. Item amicitia Dei non nobis est debita, sed quid magis intime conveniens ? Haec intima conciliatio gratuitatis et convenientiae est profunda verae supernaturalitatis nota, quae eo magi· apparet quo natura est per mortificationem et purificationem passivam magis recta, ut in sanctis. E contra falsus mysticismus haec separat aut confundit : vel superbe loquitur in suis deliramentis de imaginari.i perfectione contra naturam (ut Montanistae, lansenistae) vel e contra in naturalismum labitur per confusionem gratiae et naturae ac neglectum mortificationis. Quo magis natura purificatur a sensualitate et a superbia, eo magis vita super-naturalis apparet ei conveniens.

§ λ. **Dubium : an in statu naturae purae, Revelatio totius coni plexus veritatum naturalium religionis fuisset moraliter necessaria.**

Haec quaestio non solvitur formaliter a Cone. Vaticano, loquitur de « praesenti generis humani conditione », supposita ordinatione hominis ad finem supernaturalem

P. Ventura cum traditionalistis moderatis dicebat : haec Revelatio fuisset moraliter necessaria etiam in statu naturae purae, proinde naturalis dicenda est, ut debita naturae — Haec autem doctrina communiter reiicitur a theologis, nam quod procedit a Deo praeter ordinem naturae, non potest dici naturale, etsi conveniat nostrae naturae 2.

1'heologi igitur aliter respondent. Referenda est i» sententia Card Franzelin et *i"* distinctio Card. Zigliara et Thomistarum, qua perficitur responsio.

t° C. Franzelin, secundum doctrinam Suarezii et Ripaldae, dicit : Deus creami hominem ad finem naturalem, infinite sapiens et infinite bonus, qui nihil odit eorum quae fecit, voluntate antecedente vellet omnes homines pervenire ad suum finem, eoque ipso praeparasset media sufficentia, quibus assecutio finis redderetur *moralilrr possibilis.* Quia finis longe alius esset quam in praesenti ordine supernatural!,,etiam media ad finem aliter se haberent, ac proinde alius esset ordo providentiae. Media responderent omnia indoli ipsius finis formalis (cognitionis ct amoris naturalis), et insitae indoli naturae humane compositae (animalis rationalis). *Adiutoria externa nuit tiplicia ad aptam obiectorum propositionem,* ad insuperabilium difficultatum remotionem ; *adiutoria interna per honestas cogitationes et affectiones* excitatas ab ipsis obiecti·propositis, *sufficiente». Dei ac legis naturalis cognitionem, et legis adimpletionem redit, reni moraliter possibilem* ut homines finem suum naturalem assequi possent. Nec is-ul supernaturale donum... Quamvis enim haec essent singulis personis beneficia gratuit.i, non tamen excederent pro tota natura naturalem providentiam Dei dirigentis homtnem ad suum naturalem finem... neque *quoad modum* stricto sensu supernaturalia coniseri possent » 3.

* P. Ventura, *La Tradition,* ch. VI, § 44.

2 Cf. Vacant, *Etudes sur le Cone, du Vatic.,* t. l, p. 350, et S. Thomae, 'woumhm *Theol. suppt.,* q. 75, a. 3. Utrum resurrectio sit naturalis.

3 Franzelin, *De divina Traditione,* Appendix, c. III, § IV, p. 38K ; vide ibidem e|a tationes Suarezii et Ripaldae

Unde iuxta Franzelin, haec adiutoria moraliter debita naturae humanae, in statu inere naturali, non fuissent revelatio externa miraculosa, quae est supernaturalis sal- l m quoad modum ; sed fuissent bonae inspirationes naturales, quales acceperunt l lato, Aristoteles ad recte loquendum de Deo. Quia vero, de facto Deus nobis reve- l vit mysteria supernaturalia, eodem modo supernaturali nobis manifestavit totum complexum veritatum naturalium religionis.

2.0 C. Zigliara praedictam responsionem perficit, distinguendo cum Thomistis atum naturae purae et statum naturae integrae seu perfectae non tamen elevatae ›l vitam supernaturalem :*

A. *In statu naturae purae homines non potuissent moraliter cognoscere totum complexum veritatum naturalium religionis,* sed ex his veritatibus principales, ut existentiam Dei summi legislatoris et remuneratoris. Unde S. Thomas, de Veritate, q. 18, 2, dicit de Adam : «secundum naturalem perfectionem sibi competere non poterat ut Deum cognosceret nisi ex creatura ». Et Thomistae communiter, tenent quoti gratia moraliter necessaria ad cognoscendum firmiter et sine errore totam collectionem veritatum naturalium religionis est supernaturalis quoad modum, et excedit statum naturae purae 2.

Attamen in hoc statu homines potuissent ad finem suum naturalem pervenire l r cognitionem principalium veritatum naturalium religionis, nec in eis fuissent versio a Deo auctore naturae et alia vulnera ignorantiae et concupiscentiae, quae ab ‹ riginali peccato proveniunt ; natura quidem non habuisset supernaturalia dona, ob- l oxia etiam fuisset ignorantiae et concupiscentiae sed non proprie vulnerata in naturalibus 3.

B. *In statu naturae integrae* etsi non elevatae ad vitam supernaturalem, homo tatim accepisset a Deo totam perfectionem suae naturae quoad cognitionem et virtutes, imo privilegia supernaturalia quoad modum ut immunitatem ab ignorantia, concupiscentia, morte et passionibus alterantibus. In hoc statu */uissel revelatio ipeinaturalis quoad modum tantum,* qua homines faciliter, tinnitur, sine errore cognovissent totum complexum veritatum naturalium religionis Nihil obstabat quin p‹›- i ierit Deus creare hominem in statu naturae integrae absque iustitia seu gratin ou ɱnali»· sed de facto in Adam donum integritatis oriebatur a gratia supei naturali mctificante, nam quamdiu ratio superior subdebatur Deo per gratiam, corpus per ficte subdebatur animae et appetitus sensitivus rationi.

Ideo in nostra thesi affirmatur, revelationem totius complexus naturalium veri- t tum religionis esse moraliter necessariam, non in statu naturae purae, sed in statu praesenti, scii, supposita ordinatione hominis ad finem supernaturalem.

§ VI. Solvuntur obiectiones.

A. Obiectiones rationalistarum. — B. Obiectiones traditionalistarum et fideistarum

A. *Obiectiones rationalistarum a) contra convenientiam revelationis naturalium .‹ ritatum religionis.*

l Zigliara, *Oeuvres philophiques,* trad. Murgue, t. t. *Essai sur les principes du* I *Traditionalisme,* η. 34 et 97.

2 Cf. Billuart, *de Gratia,* diss. II. praembula, a. I: «De variis naturae huma- ›l ie statibus ». - Diss. HI. a. II, § t, in fine. - Item Gonet, *de Gratia,* disp. I, a. 1. § IV.

3 Cf. Billuart, rfr *Gratia,* diss. II. η. III et Gonht, loc. cit.

4 Billuart, *de Gratia,* diss. II, a. I, § Il fine.

1.a *obi.* : Veritates quae sola ratione cognosCi possunt, superflue revelantur. AtqiM veritates naturales religionis sola ratione cognosci possunt. Ergo superflue, id est sil· ulla necessitate, revelarentur.

Resp. : Superflue revelarentur, si ratio posset non solum physice sed moralito· has omnes veritates expedite, firmiter et sine errore cognoscere, concedo ; secus, nego}

2.a *obi.* : Haec revelatio coarctaret libertatem scientiae. Ergo non convenit li.i plures modernistae.

Resp. : Coarctaret libertatem divagationis extra viam veritatis, concedo ; liberi.i tem verum inquirendi, nego. Deus enim non potest revelare nisi veritatem, et liberi. investigationis scientificae est libertas in applicatione principiorem et aptae methodi] ad inveniendum verum et non errorem. Unde dicit Christus : « Si manseritis in verbi'· meo, vere discipuli mei eritis, et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos». Ioan VIII, 31. Non solum veritas revelata liberat a pravis passionibus, a peccatis, prouli vera bona nobis ostendit, sed etiam liberat intellectum ab erroribus, a dubiis, ab hacJ sitatione et fluctuatione, et nobis ostendit principium synthesis omnium veritatum. Hc· enim principium non potest esse nisi Veritas prima, et qui Veritatem primam reiiûtJ non potest veritates particulares conciliare ; inter eas esse antinomias aestimat, eti paulatim in relativismum incidit, ac si cmnes opiniones essent relative verae, deinde ad negationem valoris primi principii rationis, cum Hegelio, pervenit ; et, per absrlutanl libertatem affirmandi omnia etiam contradictoria, ruit totaliter scientia. Sic appaid quod Revelatio est vere custos rationis et legitimae libertatis. Unde Cone. Vatie, dicil · « fides rationem ab erroribus liberat ac tuetur, eamque multiplici cognitione instruit l Denz. 1799, item 1642, 1656, 1681, 1714, 1807. Homo non habet sentiendi, dicendi, scribendi libertatem immoderatam sed limitatcm per iustam legem : cf. Denzinger, 1613 sq.. 1666 sq., 1674. 1679. 1690. 1779, 1877, 1932. — Cf. quae infra dicenda sunt de libéralisme et de obligatione suscipiendi revelationem sufficienter propositam.

3.a *obi.* ; Etiamsi haec revelatio esset nobis valde utilis, non sequitur quod fieil deberet. Nam in ordine physico, Deus non semper praebet quae sunt nobis moralibi necessaria seu maxime utilia. Ergo nec in ordine morali.

Resp. : In ordine physico Deus non semper praebet quod est moraliter necessaJ rium pro tali vel tali individuo, transeat ; pro genere humano, nego. Deus enim iushuc et providens distribuit plantis, animalibus, hominibus quod mnecessarium est ad vitam, ad finem naturalem consequendum, et si permittit quandoque mala fieri, hoc est at|> maius bonum. Unde et etiam a fortiori in ordine morali, Deus dat semper quae sunt moraliter necessaria pro genere humano. — Insuper non est paritas inter ordinem physicum et ordinem moralem, nam quilibet homo, cuius anima immortalis est. <l cuius Deus est finis, plus valet quam una species animalium. «Nonne anima plus <1 quam esca ? » dicit Christus, Matth. VI, 25. Idcoque Deus specialiter providet de quolibet homine et cuivis ad usum rationis pervenienti dat auxilia moraliter nece» J saria et sufficientia ad salutem. Si autem his auxiliis homo non resistit, maiora accipiet J et ad finem suum ultimum perveniet. Cf. Pium IX, Denz., 1647, 1677.

4.a *obi.* : Sed tunc revelatio veritatum naturalium religionis moraliter necessaiui. fuisset, etiamsi Deus creasset homines in statu mere naturali. Atqui hoc repugn.d l quia nullum donum supernaturale debitum est naturae humanae, ut natura est.

Respondetur, ut supra dictum est, in statu naturae purae, homines non cognovlM sent faciliter summam veritatum naturalium religioni . sed solum principales. Rcni.nu t igitur revelationem moraliter necessariam estn· nd ‹ognoHi iiulum totum complexum harum veritatum; et haec cognitio maxime iitllin nat pincscrtim post peccatum 011

ginale, ad vitandos innumeros errores, et, non obstantibus tantis difficultatibus, ad perveniendum ad finem supernaturalem.

b) Obiectiones rationalistarum contra convenientiam revelationis mysteriorum supernaturalium.

1.a *obi.* : Non nobis convenit revelatio eorum quae non sunt rationi conformia. Atqui mysteria supernaturalia non sunt rationi conformia.

Resp.'. Non sunt rationi conformia tanquam demonstrabilia, concedo; tanquam contra rationem , nego. Mysteria enim supernaturalia, ut supra dictum est, sunt supra rationem, incomprehensibilia et indemonstrabilia, non vero irrationalia, nec inintelligibilia. Incomprehensibile est quod non potest comprehendi ; inintelligibile qucd repugnat intellectioni ; probabilia sunt intelligibilia et non demostrantur. Mysteria supernaturalia, ut ait S. Th., «comprehensionem rationis excedunt, et pro tanto videntur rationi repugnare, quamvis non repugnent ; sicut et rustico videtur repugnare rationi quod sol sit maior terra, quod diameter sit asimeter costae, quae tamen sapienti rationabilia apparent » de Verit., q. 14, a. 10, ad 7.

2.a *obi.* : Quod est supra virtualitatem primorum principiorum rationis et entis, tiam supra virtualitatem principii contradictionis, est absurdum. Atqui mysteria supernaturalia, cum sint indemonstrabilia, essent supra virtualitatem principiorum rationis. Ergo sunt absurda.

Resp. : ut dictum est in quaestione de possibilitate revelationis ; haec mysteria tint supra virtualitatem principiorum rationis et entis quoad nos, non quoad se ; non sunt enim supra virtualitatem horum principiorum secundum modum Entis increati. HiC autem modus eminens non cognoscitur naturaliter nisi relative et negative, et per fidem obscure. Unde haec mysteria non sunt absurda ; imo in visione beatifica Trinitas apparebit evidentissime necessaria.

3.a *obi.* : Etsi non sint absurda, haec mysteria sunt inintelligibilia, ac voces inanes.

Resp. : Haec mysteria incomprehensibilia et indemonstrabilia non sunt intelligibilia quoad eorum intrinsecam veritatem, concedo ; non sunt inteligibilia ut testificata a Deo, nego. Testimonium enim Dei non est inintelligibile ; intelligimus quid sit credendum dum dicitur : « Et Verbum caro factum est » ; in quolibet dogmate cognovimus saltem analogice quid significant subjectum et praedicatum (quid nominis) ; subsistentia mysterii affirmatur a Deo, sed quid sit in se mysterium (quid rei), hoc remanet obscurum et in aenigmate cognoscitur. Propterea Cone. Vat. dicit : Revelata vera esse credimus, non propter intrinsecam rerum veritatem naturali rationis lumine perspectam, sed propter auctoritatem ipsius Dei revelantis» Denz., 1789, cf. quae supra diximus de intelligibilitate mysteriorum c. V, a 2, § II.

4.a *obi.* : Sed imprudens est assentiri iis, quae ratio in sua principia resolvere nequit.

Resp. : Si non sint evidenter credibilia, concedo ; secus, nego. Multa enim credimus non imprudenter, propter auctoritatem probatam testimonii humani, a fortiori ne imprudentia credi possunt mysteria propter auctoritatem Dei, cuius interventio miraculis confirmatur. Sic enim habetur, mediante testimonio divino his signis coniunctis, resolutio extrinseca ad prima principia : rationabile est credere Deo.

5.a *obi.* : Etiamsi probari posset factum revelationis, mysteria supernaturalia ita manerent obscura ut essent nobis inutilia, ut v. g. mysterium Trinitatis.

Resp. : Inutilia ad vitam mere naturalem, transeat ; ad finem supernaturalem, nego.

6.a *Iust.* : Nequidem ad finem supernaturalem utilia sunt, quia nimis obscura.

Resp. : cum Cone, Vatic. » Ratio fide illustrata, cum sedulo, pie et sobrie quaerit, aliquam, Deo dante, mysteriorum intelligentinm eamque fructuosissimam assequitur

tum ex eorum quae naturaliter cognoscit analogia, tum e mysteriorum ipsorum nexui inter se et cum fine ultimo hominis» Denz., 1796. Et, ut refert S. Thomas, C. Genten, I, c. 5, « Aristoteles, in Ethic, 1, X, c. 7, dicit quod homo debet se ad immortalia ‹l divina trahere quantum potest » et minimum quod potest haberi de cognitione rerum altissimarum desiderabilius est quam clara cognitio quae habetur de inferioribus rebus. Ad (ructuosissimam autem mysteriorum intelligentiam necessaria est supernu· l turalis contemplatio, quae procedit ex donis Spiritus Sancti. Cf. I.am II.ae, q. 68, a. 2.1

ā. *obi.* : Inconveniens est quod aliqui ad impossibile teneantur. Atqui illi qui prae·] dicationem Evangelii audire non possunt, ad impossibile tenerentur, si deberent mv steriis supernaturalibus assentiri. Ergo haec revelatio non convenit generi humano. -

Respondet S. Thomas, de Veritate, q. 14, a. 11, ad I.m : «non sequitur inconve·! niens positio quod quilibet teneatur aliquid explicite credere, si in silvis vel inter bruta animalia nutriatur. Hoc enim ad divinam providentiam pertinet ut cuilibet provideat, de necessariis ad salutem, dummodo ex parte eius non impediatur. Si enim aliquis taliter nutritus, ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni et fuga mali, certissime tenendum est quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea quae sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei praedicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium, Act. X ». Item ad z.m. — Hoc non potest negan quin negetur Bonitas aut Providentia divina, quae iam naturaliter cognoscuntur. 1 Propterea Christus dicebat : Respicite volatilia caeli, quoniam non serunt neque me-tunt, nec congregant in horrea, et pater vester caelestis pascit illa. Nonne vos magia pluris estis illis ?... Nonne anima plus est quam esca?». Matth., VI, 25. Unde Pini», IX dicit : Notum Nobis Vobisque est, eos, qui *invincibili* circa sanctissimam no stram religionem *ignorantia* laborant, quique naturalem legem eiusque praecepta lll omnium cordibus a Deo insculpta sedulo serventes ac Deo obedire parati, honestans rectamque vitam agunt, posse, *divinae lucis et gratiae operante virtute,* aeternam con sequi vitam, cum Deus, qui omnium mentes, animos, cogitationes habitusque plain-intuetur, scrutatur et noscit, pro summa sua bonitate et clementia minime patiatur, quempiam aeternis puniri suppliciis, qui voluntariae culpae reatum non habeat. Sed notissimum quoque est catholicum dogma, neminem scilicet extra catholicam Eccl·· siam posse salvari, et contumaces adversus eiusdem Ecclesiae auctoritatem... *petiit naciler divisos* aeternam non posse obtinere salutem » Denz., 1677, cf. etiam n. 1647 ·,

B. *Oblectiones traditionalistarum et Jideistarum.*

i.a *obi.* : Videtur ratio humana. absque revelatione primitiva per traditione populorum transmissa, non possit certo cognoscere existentiam Dei. Magis enim distat Deus a ratione humana quam res sensibiles extra conspectum nostrum existentes 4 nostris sensibus.

Resp. : Non est paritas, sensus enim non cognoscunt obiecta sensibilia nisi havil sint obiective praesentia ad agendum in organismum ; ratio e contra potest cognoscar alicuam causam ex effectu praecognito, sine praesentia obiectiva istius causae.

l Quoad explicationes theologorum circa hoc, cf. Vacant, *Etudes sur le Com ilr du Vatican,* t. I, p. 135 et t. II, p. 136-149, De la bonne foi chez certains infill·· et hérétiques, II, p. 140. Les revelations pivées sont-elles, en l'absence de la dication évangélique, le seul moyen d'arriver à la foi surnaturelle ? p. 141-149 : · l imi se servira des inspirations de la grâce quand elles pourront le mener â ses fins ; ■ général ce n'est que lorsque ces inspirations seront impuissantes, qu'il recourra nil révélations nouvelles et aux miracles» — cf. etiam HtooN, O. I'., *Hors de l'I-. pas de salut,* 2» ed. 1014 et statim infra, solutionem obiec l ionuin traditionalist ai llll

2.a *Inst.* : Non est proportio inter Deum et creaturam. Ergo creatura non ducit l Dei cognitionem.

Resp. : Non est proportio perfectionis quoad modum essendi, concedo ; sed est proportio causalitatis. Sicut enim calefactio procedit ab igne, vel illuminatio a lumine, ita ipsum esse creaturarum causatur a primo esse subsistente, vel motus omnium re- I nm a primo motore, ordinatio rerum a primo ordinatore. Et hoc sufficit ad certo ı ignoscendum Deum, non prout est in se, sed analogice, in speculo creaturarum.

3.a *Inst.* : Attamen, traditione non obstante, ratio humana in magnas tenebras prolapsa est. Λ fortiori si non fuisset traditito et primitiva revelatio.

Resp. : Ex hoc non probatur impossibilitas physica nec etiam moralis cognoscendi ' liquid de Deo, sed solum impossibilitas moralis cognoscendi expedite, firmiter, sine admixto errore totum complexum naturalium religionis veritatum. Insuper, ut notat Thomas, quoad veritates et ı praecepta secundaria potest lex naturalis deleri de cordibus hominum vel propter malas persuasiones, vel etiam propter pravas consue tudines I.a II.ae, q. 94, a. 6.

I» *Inst.* : Sed, ut ait de Bonald ,* homo cogitat suam loquelam antequam loquatur suam cogitationem et sine verbis exprimendis homo cogitare nequit. Proinde non potuit invenire loquelam, sed eam debuit accipere a Deo revelante ; sic necessaria fuit revelatio ad vitam intellectualem et socialem.

Resu. : Haec theoria procedit a nominalisme S. Condillac, qui tanquam sensista l ducit ideam intellectualem ad phantasiae imaginem cui nomen commune adiungitur, c dicit scientiae sunt linguae bene ordinatae, linde pro sensista seu nominalista h >mo definiri deberet, non animal rationale, sed animal loquens, nam ex loquela deducerentur opines eius proprietates. E contra loquela est solum hominis proprietas, y uae ex ratione deducitur, sensus enim intelligibilia verborum et relatio verborum l notiones et ad res significandas sola ratione cognosci potest Nec verum est quod liomo cogitare nequeat sine loquela; non intelligit quidem sine conversione ad phantasmata, sed primitiva phantasmata sunt naturalia et non signa conventionalia, ut verba. Proinde si homo creatus fuisset in statu mere naturali, pervenisset naturaliter .1! loquendum, adhibendo signa ad expressionem suae cogitationis, ac paulatim pci Ii iendo haec signa, ut apparet in historia linguarum.

5a *ubi.* : Salus infidelium qui invincibiliter ignorant Evangelium explicari nequit nisi per traditionem seu conservationem revelationis primitivae in diversis populis. Λ1 salutem sufficit credere veritates fundamentales ordinis intellectualis et moralis, <iuae nobis ab origine mundi revelatae sunt a Deo et infallibiliter servantur in tra- il ionibus omnium populorum ; constituunt sensum communem seu fidem communem Immanitatis in auctoritate generis humani fundatam, et originative in auctoritate Dei. 11.(traditionalistae. praesertim Lamennais, *Essai sur I' indifference,* t. 11, c. XX.

Resp. : Ut ostendit Vacant, op. cit. II, p. 137, haec theoria theologice reiicienda ' praecipue propter tria. i° confundit consensum communem cum fide supernatu- i.di, non servat essentialem differentiam inter cognitionem naturalem, quam homines Icmn auxilio communis loquelae habent de existentia Dei et fidem supematuralem, (|ii.ie proprie in auctoritate Dei revelantis fundatur2; 2° considerat absque ullo fun- d. mento omnes religiones ut infallibiliter veras quoad dogmata quae sunt de neces- |nit ite salutis. Ecclesia catholica esset solum in eodem genere perfectior, quia repraе-

* *Recherches philosophiques,* Edition de 1826, t. I, p. 144. — Cf. Vacant, *Etudes le Conc. I'alü.,* t. 1. p. 142, 302, 330, t. 11. p. 136.

2 Propterea dannuil.i est haec propositio Fides late dicta ex testimonio creatu- l l uni similive motivo ad iust l Heationem sufficit» Denz. 1173.

sentaret progressum communis rationis seu fidei generis humani. Hoc est negare sil· pernaturalitatem essentialem doctrinae et vitae Ecclesiae. 3.0 Ex hac theoria sequitm liberalismus seu indifferentismus F. de Lamennais, a Gregorio XVI damnatus in l n cyclica «Mirari vos», 15 Aug. 1832: «Alteram nunc persequimur causam malorum uberrimam... indifferentismum scilicet, seu pravam illam opinionem... *qualibet fidei professione aeternam posse animae salutem comparari,* si mores ad recti honestiquo normam exigantur... Atque ex hoc putidissimo indifferentismi fonte absurda illa Huit ac erronea sententia seu potius deliramentum, asserendam esse ac vindicandam cui· libet *libertatem conscientiae* ... At quae peior mors animae, quam libertas erroris? in quiebat Augustinus (ep. 166) », Denz., 1613-1617.

Veritates morales quae continentur in falsis religionibus possunt quidem adiuvam homines bonae voluntatis, qui Deo obedire parati sunt et honestam vitam agunt, sed hi, nonnisi ı divinae lucis et gratiae operante virtute, aeternam vitam consequi pos sunt » Denz., 1677, ut dictum est contra praedictas rationalistarum obiectiones. ı

6 *obi.* : Sed tunc necessarium est recurrere ad revelationes privatas et miracula, quae non sunt multiplicanda.

Respondet Salmanticenses ı : « Deus omnibus et singulis hominibus confert auxilia sufficientia, saltem remote, ad salutem. Unde nec homo nutritus in silvis, nec puri perveniens ad usum rationis faciet totum quod potest in ordine ad salutem, nisi uta tur praedictis auxiliis. Quod si faciet, ulteriora et proximiora recipiet, et si non desit gratiae Dei, tandem fide illuminabitur et iustitiam consequctur. Unde non ponitur connexio inter sola naturalia et gratiam : sed inter hanc et supernaturalia auxilia praeco·, dentia... Modus ille instructionis in fide rarus et extraordinarius est, sed non est mi raculosus, quia illum exposcit praesens Dei providentia, et elevatio hominis in supei naturalem finem, supposito quod desit omnis externa praedicatio ». — Quoad *fidem implicitam* cf. *Billuarl2.*

70 *obi.* : Recentiores fautores methodi immanentiae, plus minusve vias tideismi sequentes, dicunt : probationes existentiae Dei sunt inefficaces si considerantur meo· speculative absque amore erga Deum ; vera et certa cognitio existentiae Dei est essentia· liter practica, vitalis, activa, et supponit amorem liberum quo tota nostra vita ad Deum ordinatur. Hic amor autem et consequenter haec certitudo practica supponunt gratiam supernaturaiem fidei, sic elevatio ad vitam supernaturaiem exposcitur a nostra natura.

Resp.·. Haec obiectio procedit ex agnosticismo Kantii, secundum quem probM tiones rationis theoreticae circa Dei existentiam non habent certitudinem obiecthu sufficientem. Haec doctrina autem Kantii rciicitur et a Concilio Vaticano et a sana philosophia, ut alibi longe probavimus3. Insuper si secundum se ratio humana absque supernatural! gratia non posset certo cognoscere Deum auctorem naturae, tunc debita et non supernaturalis esset nostra elevatio ad ordinem supernaturaiem, sed hic m ı error Baii (Denz., 1021) et semiimmanentistarum recentiorum (Ency. Pascendi Pii X, Denz., 2103).

Iuxta doctrinam thomisticam, sufficit auxilium divinum *naturale* ad cognitioneiii naturalem existentiae Dei, cf. l.am, II.ae, q. 109, a. i, et commentarium Gonet emi tra Vasquez. Ordo enim agentium debet correspondere ordini finium.

Haec sufficiunt quoad convenientiam Revelationis, nunc consideranda est diSici nibilitas facti revelationis seu crédibilités mysteriorum.

1 *De Fide,* disp. VI, dub. I, n. 89. Vacani, ‹›|›. *cit.,* II, p. ı jq.

2 *De Deo,* diss. VU. a. VIII Solv. obi , »ı ı ·," 111.1 (‹·‹| in 8° I, p. 315) et *de /'‹‹'· catis,* diss. VIII, a. VII, ı tin. (t. IV, p 111).

3 *Dieu, son existence et sa nature,* I , ‹ I I' ll « · Il

SECTIO IV.

De Credibilitate mysteriorum fidei, seu de cogiioscibilitate facti Revelationis.

Prologus : Status et divisio quaestionis.
C. XIV. *De actu fidei relative ad credibilitate»!.*
Art. i. Notio catholica fidei et notiones heterodoxae.
Art. 2. Explicatio theologica catholicae notionis fidei, ex parte obiecti et ex parte subiecti.
Art. 3. Quomodo cognosci debet Revelatio, ut est motivum formale fidei infusae ?
C. XV. *De credibilitatis rationalis notione ac de eius necessitate ad actum fidei.*
Art. i. Quid sit rationalis credibilitas.
Art. 2. Necessitas credibilitatis rationalis certae, saltem certitudine morali.
Art. 3. De munere iudicii credibilitatis in genesi actus fidei.
Art. 4. Solvuntur obiectiones (Conciliatur rationabile obsequium fidei cum fidei obscuritate, libertate et supcrnaturalitate).
C. XVI. *De demonstrabilitate credibilitatis ex motivis credibililali.*
Art. unicus.

Prologus.

§ I. *Statue et difficultas quaestionis.* — Tractavimus de Revelationis notione, possibilitate ac convenientia, nunc agendum est, secundum ordinem logicum inquisitionis nostrae et secundum ordinem Concilii Vaticani, de possibilitate *acceptationis* huiusce revelationis a fidelibus per fidem. Iam diximus quod ipse propheta, qui immediate a Deo revelationem accipit, debet sub lumine prophetico habere certitudinem de ipso facto revelationis, ut possit infallibiliter aliis hominibus doctrinam divinam tanquam a Deo revelatam proponere. Quaestio imnc est: *quomodo mysteria fidei possint esse rationabiliter credibilia ,ro fidelibus qui, non immediate a Deo, revelationem accipiunt.* Si enim fidei mysteria non possent esse rationabiliter credibilia pro fidelibus, fides eorum esset tantum levis credulitas ; nam prudentia dictat non

esse credendum nisi quod est rationabiliter credibile, « qui credit cil·· (id est temere), levis est corde», ut dicitur in lib. Ecclesiastici XIX, 4,

In hac autem quaestione de rationabili credibilitate mysteriorum fidei, agendum est, sicut in praecedentibus quaestionibus, contra rationalistas et protestantes praesertim liberales. *Rationalistae quidem sinicitec negant* mysteria fidei christianae esse rationabiliter credibilia *Protestantes* autem praesertim *liberales non accipiunt rationabilem* ere*dibilitatem Christianismi in-eodem sensu ac Ecclesia catholica.* Non est utrobique eadem notio credibilitatis, nec proinde eadem credibilitat i. probatio, quia non est utrobique eadem fidei notio ; notio enim credibilitatis pendet a notione fidei. Iuxta Ecclesiam catholicam, fides divina in auctoritate Dei revelantis fundatur, dum e contra fides religiosa, iuxta protestantes praesertim liberales, nihil aliud est quam experientia religiosa a sensu religioso procedens. Est proinde quoad credibilitatem radicalis oppositio.

Inter autem catholicos theologos non potest esse magna dissensio quoad notionem et probationem credibilitatis, quae explicite a magisterio Ecclesiae determinantur ; sed non omnes theologi conveniunt circa essentialem supernaturalitatem fidei et proinde circa relationem fidei ad rationabilem credibilitatem '. Hoc breviter dicendum est ad modum status quaestionis, ut magis appareat vera difficultas solvenda.

Haec difficultas quaestionis sic exprimitur in obiectione rationalistae V. Cousin (introduction à Γ Histoire de la Philosophie, i.e leçon) : I..i philosophie est la lumière de toutes les lumières, l'autorité des autorités. Ceux qui veulent *imposer à la philosophie et à la pensée une autorité étrangère,* ne songent pas que de deux choses l'une : *ou la pensée ne comprend pas cette autorité,* et alors cette autorité est pour elle comme si elle n était pas; *ou elle la comprend,* elle s'en fait une idée, l'accepte à ce titre, *et alors c'est elle-même qu'elle prend pour mesure, pour règle, pour autorité dernière».* — Aliis verbis: Id quod eminet absolute supra omnes alias cognitiones, non debet ne< potest subiici alteri cognitioni. Atqui philosophia absolute eminet supra omnes alias cognitiones, etiam -supra fidem. Etenim quand" Christianus credit, nonne ratione utitur tanquam mensura, regula, auctoritate ultima ac suprema? Siquidem Christianus credit mysten.l fidei, quia Deus revelavit ; credit Deum revelasse illa mysteria, propter motiva credibilitatis. Quocirca primum motivum fidei sunt ipsa motiva credibilitatis. Est autem proprium virtutis naturalis rationis cognoscere et expendere illa motiva, ac ipsa est quae movet, ut assentiatur ipsis. Ergo est proprium virtutis naturalis rationis imperare actum fidei. Ergo vere ratio et proinde philosophia est mensura, auctoritas ultima atque suprema omnium cognoscendorum, etiam quand" Christianus credit. Ita P. Lepidi O. P. exponit hanc obiectionem V. Cousin, quam etiam egregie solvit secundum mentem S. Thomae ‡

* Cf. P. Gardeil O. P., *La Crédibilité et l'Apologétique,* Paris, Lecoffre, 2.e ήIIM 1912, praeclarum opus integraliter legendum.

s Cf. A. LEPIDI O. P., *Elementa Philosophiae christianae,* Paris, 1875, vol I, P· 3«·34·

Quoad solutionem huiusce difficultatis non omnino consentiunt ili versae scholae theologicae :

Iuxta Scotum, Molinam et plures modernos, *filles theologica non est supernaturalis load substantiam, ratione sui motivi formalis,* quia *istud motivum formale est. ut aiunt 'Ia ratione cognoscibile* ; nam aliquis potest sola ratione cognoscere ex miraculis mysteria fidei esse a Deo revelata, et illa credere naturaliter, sicut credunt daemones; sed ut habeat fidem theologicam requiritur modalitas supernaturalis adveniens ; sic fides theologica est solum supernaturalis quoad modum et innititur motivo naturaliter cognoscibili,

Thomistae et Snares dicunt e contra : non sufficit salvare rationabilitatem obsequii fidei, sed etiam *servanda est supernaturalitas essentialis fidei, cuius supernaturalis certitudo formaliter resolvi nequit in interiorem certitudinem rationalem praerei/uisitam.* Inde iuxta istos, motivum formale fidei, est supernaturale quoad substantiam et Normaliter qua tale sola ratione cognosci nequit, quamvis ratio factum revelationis sub aspectu inferiori et exteriori certo cognoscere possit. Ideo pro Thomistis *concilianda est essentialis supernaturalitas fidei cum eius rationabili obsequio.* Haec est'principalis difficultas huiusce problematis.

§ II. *Divisio quaestionis de Credibilitate.* – Haec divisio sumitur ex definitione nominali credibilitatis, a qua necessario incipiendum est. *Credibile* autem significat id quod potest credi, sicut scibile id quod potest sciri, probabile vel opinabile id quod potest esse. obiectum opinionis. Et illud dicitur rationabiliter credibile, quod non imprudenter sed secundum rectam rationem credi potest. Unde credibilitas rationalis nihil aliud significat quam aptitudinem alicuius assertionis ad esse rationabiliter credendam. Uno verbo, credibile dicitur quod est fide dignum.

Et *subdividitur credibile,* prout aliquid apparet *dignum* aut *pile umana et mutabili,* aut *fide divina et irrevocabili.*

Ex hac significatione nominis, manifestum est definitionem nalcm credibilitatis pendere a notione fidei. Unde *si sunt duae oppositui· notiones fidei divinae,* una scilicet catholicorum, et altera protestantiuin praesertim liberalium, consequenter *erunt duae oppositae notiones credibilitatis* et proinde duae methodi ad credibilitatem probandam.

Praeterea ex hac significatione nominis credibilitatis, iam manifestum est credibilitatem ralionalem mysteriorum fidei esse *conditionem sine qua non actus fidei prudentis* ; imo, si actus fidei divinae debet esse non solum prudens sed firmissimus et irrevocabilis, ita ut debeamus subire martyrium potiusquam revocare fidem in dubium, iam evidens est *firmiorem credibilitatem requiri ad credendum irrevocabiliter* fide divina quam ad credendum fide humana. Hoc est dicere : vera notio credibilitatis rationalis mysteriorum fidei determinari debet non solum secundum exigentias nostrae rationis, sed etiam secundum exigentias Iulei, cuius est conditio «ne in tanti momenti negotio ratio humana [decipiatur et erret» ut ait Pius IX (Encycl. «Qui pluribus» contra Hermesianos, Denzinger 1637).

Ideoque, ad determinandam *definitionem realem credibilitatis* et ad un distinguendam a definitionibus propositis a protestantibus libe-

ralibus vel a semirationalistis, vel etiam a fideistis, oportet inquirers quid sit fides divina et actus fidei, iuxta Ecclesiam catholicam, et I hanc notionem catholicam rationaliter defendere, ex nostris praecedentibus thesibus, — Determinandae sunt postea definitio realis ipsiu·· rationalis credibilitatis, eius necessitas ad fidem, distinctio et relatio inter credibilitatis indicium et actum fidei, denique modus secundum quem haec rationalis credibilitas probari potest et debet.

Unde in hac *sectione IV, de Credibilitate in genere* tria sunt capita :

cap. XIV. De actu fidei relative ad credibilitatem.

cap. XV. De credibilitatis definitione, ac de eius necessitate ad actum fidei.

cap. XVI. De demonstrabilitate credibilitatis ex motivis credi bilitatis.

In sectione V. De Valore motivorum credibilitatis in speciali, erit quaestio :

cap. XVII. De valore motivorum nobis internorum.

cap. XVIII. De valore motivorum externorum, religioni intrinsecorum.

Cap. XIX. De valore miraculi.

Cap. XX. De valore prophetiae.

CAPUT XIV.

DE ACTU FIDEI RELATIVE AD CREDIBILITATEM.

Tres articuli :

Art. i. Notio catholica fidei et notiones heterodoxae.

Art. 2. Explicatio theologica catholicae notionis actus fidei, ex parte obiecti et subieti.

Art. 3. Quomodo cognosci debet Revelatio, ut est motivum formale fidei ?

Art. i.

Notio chatholica fidei et notiones heterodoxae.

§ i. **Notio catholica fidei et actus fidei.** Concilium Vaticanum definit et virtutem fidei divinae et actum fidei.

Logice prius agendum est de actu quam de virtute, sed brevitatis caiii.l colligimus circa virtutem definita ante particularia circa actum declarata.

A. *Virtus fidei. — Est supernaturalis virtus qua veritates a Deu revelatas credimus propter auctoritatem Dei revelantis.* Dicit enim Concilium : « Hanc fidem, quae humanae salutis initium est, Ecclesia catholica profitetur virtutem esse supernaturalem ', qua, Dei aspirante et

1 Saltem a tempore Concilii Tridentini certum est fidem divinam esse virtutem ‹ntitative supernaturalem, et non solum supernaturalem *effective,* ut est effectus naturalis supernaturaliter productus, v. g. sanatio caeci nati.

Cf. Salmanticenses, *de Gratia,* tr. XIV disp. HI, dub. III, § 1, n. 25 : « Praesupl» mendum est habitum fidei theologicae esse *per se* infusum et quoad speciem supernaturalem. In hoc enim conveniunt iam omnes theologi. Et merito: tum quia ita videtur esse definitum in Concilio Tridentino, sess. 6, cap. 7, can. n et 12, et ideo non déomit graves Doctores, qui doceant id esse certum secundum fidem. Tum quia fides theoI'" ica est eiusdem ordinis cum gratia sanctificante, quam certum est esse entitative Lupernaturalem ».

Scotus quidem (I q. prolog. Sent, et in I d. 17, q. 3, n. 33) non admittebat fill l esse entitative supernaturalem, sed solum causaliter seu effective. Sed scotista l.vcHETUS dicit « Usque ad Concilium Tridentinum a tempore concilii Viennensis erat i mm probabilitas « quoad darentur habitus *per se* infusi, et post Concilium Tridenliuum id maiorem certitudinem obtinuit, et mihi verisimilius est quod sit de fide, Bluod dentur aliqua auxilia physica *per* \r infusa ad illos actus » (in Scot. Ill Sent. Ljliip. 25, q. 2, n. 72, edit Vives, vol. 15, p. 200).

adiuvante gratia, ab eo revelata vera esse credimus, non propter intrinsecam rerum veritatem naturali rationis lumine perspecitam, sci propter auctoritatem ipsius Dei revelantis, qui nec falli nec fallen· potest. Est enim fides, testante Apostolo sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Hebr. XI, i» (Denzinger 1789),I Item canon correspondons : « Si quis dixerit, fidem divinam a naturali de Deo et rebus moralibus scientia non distingui, ac propterea ad fidem divinam non requiri, ut revelata veritas propter auctoritatem Dei revelantis credatur : an. s. » (Denz. 1811).

Concilium addit hanc definitionem convenire etiam fidei informi vel mortuae, quae scilicet est sine caritate : « Quare fides ipsa in se, etiamsi per caritatem non operetur (Gal. V, 6), donum Dei est, et actus eius est opus ad salutem pertinens, qu« homo liberam praestat ipsi Deo obedientiam gratiae eius, cui resistere posset, consentiendo et cooperando» (Denz. 1791). Item canon correspondens : Si quis dixenl, ad solam fidem vivam, quae per caritatem operatur, gratiam Dei necessariam esse· an. sit» (Denz. 1814).

Haec definitio est contra rationalistas, semirationalistas et protestantes libe I rales.

Nam rationalistac, ut v. g. Kantiani, non admittunt nisi fidem moralem <|u.u- in se naturalis est, et habet pro motivo formali exigentias rationis practicae. Prot< stantes autem liberales, ut Schleiermacher, et modernistae reducunt fidem religiosam ad experientiam religiosam, cuius motivum est conformitas veritatem religionis cum aspirationibus nostris superioribus. Semirationalistae denique, ut Hermes, negaul motivum formale fidei esse necessario auctoritatem Dei revelantis ; sufficiens motivuul invenitur, iuxta ipsos, in praçtica credendi necessitate, quae sola ratione manifestattli ; ac proinde ad solam fidem vivam, gratia esset necessaria. Unde pro istis omnibus Veritas religiosa fit credibilis prout nobis apparet conformis aspirationibus aut exigentiu^i nostriis.

B. *Quoad actum fidei* plura sunt declarata ab Ecclesia catholica· scilicet est *supematuralis assensus intellectus, certissimus simul et liberat* quo veritatem a Deo revelatam credimus *propter auctoritatem Dei re velantis* ; proinde praesupponit indicium certum de rationabili credi bilitate mysteriorum fidei.

Videamus breviter quid dicit Ecclesia : *a)* quoad eius intellectuali» tatem ; *b)* supernaturalitatem ; c) certitudinem ; *d)* quoad certum indicium de credibilitate praerequisitum ; e) quoad libertatem actus fidei,

«) Est assensus intellectualis, non vero sensus quidam religiosus (Denzinger, -ui J et iusiurandum contra modernismum). Sed assensus iste intellectualis est sub imp<-r(fl voluntatis, et propterea dicitur liber. Concilium Vaticanum dicit enim: .<plenum ■ velanti Deo intellectus et voluntatis obsequium praestare tenemur» Denz. 1789. I

b) Assentis fidei est supematuralis. Dicit Cone. Vatie.: «nemo evangelicae pi.»«■| dicationi consentire potest, sicut oportet ad salutem consequendam, absque illiiniliiM tione et inspiratione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentii-udo credendo veritati» (Denzinger, n. 1791). Item dixerat Cone. Arausicanum (Denz., 1/(■ Illuminatio supematuralis est pro intellectu, inspiratio autem pro voluntate.

Imo definitum est contra semipclagianos in Concil. Arausicano (Denz. 178) « etiam .nitium *fidei* ipsumque credulitatis affectum, quo in eum credimus qui iustificat impium, esse per gratiae donum, id est per inspirationem Spiritus Sancti corrigentem oluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem ».

c) Quoad certitudinem assensus fidei declaratur certus, infallibilis, immutabilis ratione motivi, scilicet auctoritatis Dei revelantis (Denziger, 1637, 1789, 1794, 1815, 2025), et super omnia firmus ratione adhaesionis, vi motionis voluntatis (1169) sub illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti (Denzinger, 1791, 1794). «Deus enim ratia sua excitat et adiuvat ut errantes ad agnitionem veritatis venire possint, et eos quos de tenebris transtulit in admirabile lumen suum, in hoc eodem lumine ut perseverent, gratia sua confirmat non deserens nisi deseratur» Denz. 1794.

Declaratur etiam assensum fidei certiorem esse quam indicium credibilitatis praerequisitum, nam damnantur hae propositiones : « Voluntas non potest efficere ut ssensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assenum impellentium ». — « Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habe bat, supernaturalem» Denz. 1169, 1170.

Definitur denique assensum fidei esse irrevocabilem, in hoc sensu quod illi qui fidem sub Ecclesiae magisterio susceperunt, nullam unquam habere possunt iustam . tusam mutandi aut in dubium fidem eamdem revocandi» Denz. 1794 et 1815.

d) quoad indicium certum credibilitatis praerequisitum, notandum est quod dicit l'ius IX contra Hermesianos : Humana quidem ratio ne in tanti momenti negotio decipiatur et erret, divinae revelationis factum diligenter inquirat oportet, ut certo bi constet Deum esse locutum... Clare aperteque cognoscens, Deum eiusdem fidei . actorem existere, ulterius progredi nequit, sed quanvis difficultate ac dubitatione peritus abiecta atque remota, omne eidem fidei obsequium praebat oportet » Denz. 1637, 1639. Non sufficit cognitio solum probabilis de facto revelationis (Denz. 1171, 2025), n que mere subiectiva Pseudo-mysticorum, 1273), nec sola interna experientia aut | spiratio privata, 1812, sed requiritur notitia certa de facto revelationis (Denz 1(143 ti>37, 1812, 2106 sq.). Quoad hanc notitiam, «ratio fidem *praecedit* « (Denz U>',l).

e) *Actus fidei denique est liber.* Definit Concilium Vaticanum : .. Si quis dixerit .l,sensum fidei non esse liberum sed argumentis humanae rationis necessario produci, an. sit.». (Denz. 1814). Hoc est dicere: assensus fidei est liber etiam post certam cognitionem motivorum credibilitatis : propterea damnatus est error Pici de Mirandula : ion est in potestate libera hominis credere articulum fidei esse verum, quando placet, et credere eum esse falsum, quando sibi placet » (Denz., 737). Unde assensus fidei est liber, non solum libertate exercitii [1] (credere vel non credere) sed, etiam liber- | te specificationis (credere vel discredere). Iam enim in consideratione scientifica es libertas exercitii[2] nam «consideratio actualis rei scitae subiacet libero arbitrio, est enim in potestate hominis considerare vel non considerare » (H.a, H.ae, q. 2, a. 9, (id 2).

Sic habetur catholica notio actus fidei divinae.

[1] Hermesiani enim hanc libertatem exercitii in assensu fidei admittebant, et talii' n damnati sunt in hac definitione Concilii Vaticani.
Cf. Vacant, *Eludes sur le Concite du Vatican,* t. II, p. 77.

[2] S. Thomas I.a H.ae q. 17, a. 6 ct II.a II.ne q. 2, a. I, ad 3.m.

§ II. Heterodoxae notiones fidei.

Pseudosupernaturalismus		priorum protestantium, Baii. fideistarum
Naturalismus	Naturalismus absolutus	theoria kantiana de fide theoria plurium protestantium liberal
	Seminaturalismus	theoria pelagiana et semipel. theoria semirationalistarum theoria semiimmanenristarum

Heterodoxae notiones fidei, sicut heterodoxae notiones revelationis, dividi possunt relative ad supernaturalitatem fidei, prout vel eam destruunt aut minuunt (sic procedunt naturalismus, semirationalismus, protestantismus liberalis ac modernismus) ; vel e contra materiality exaggerant quod supernaturale est in fide, minuendo vires rationis (sic procedit pseudo-supernaturalismus primorum protestantium el fideistarum)

Incipiamus a pseudosupernaturalismo priorum protestantium, quia chronologice prius apparuit, ac postea (mediante principio inspirationis privatae et liberi examinis) duxit ad seminaturalismum et ad naturalismum protestantium liberalium.

Iam exposuimus has notiones heterodoxas, in conspectu historico Apologeticae quoad methodum[2] et postea tractando de heterodox) notionibus revelationis. Unde breviter revocandae sunt.

[1] Hae diversae theoriae secundum suam oppositionem plus minusve radicah-m sic scribi possunt, ut appareat superioritas doctrinae thomisticae et infra eam locu». molinianae theoriae fidei supernaturalis quoad modum, de qua postea agendum est,

Thomismus

Fides supernaturalis

quoad substantiam

Molinismus

Fides supernaturalis quoad modum

Semipelagianismus *Fideismus*

Pelagianismus *Baianismus*

Naturalismus *Protestantium Pseudosupernaturalismus*

[2] Cf. supra: Prolegomena, c. III. De Methodo Apologeticae. Art. III, quae mus de *luthcrana* notione fidei, de *kantiana.* de *hermesiana,* de notione fidei secundll· *protestantes liberales,* et etiam de notione fidei secundum catholicos qui *philosophum actionis* admittunt.

i° *Pseudosupernaturalismus:* A. priorum protestantium, B. fideistarum.

A, *Priores protestantes,* ut Lutherus et Calvinus, propugnaverunt notionem fidei magis subiectivam catholica notione. Et hoc propter quatuor :

α) Reiecerunt infallibilem auctoritatem externam Ecclesiae ad revelationem proponendam (Denzinger, 767), et ideo in unoquoque fideli posuerunt *immediatam inspirationem Spiritus Sancti* ad discernendum in Sacra Scriptura ex gustu et sapore *verbum Dei* genuinum ac verum eius sensum. Simul cum privata inspiratione, quae supernaturalis est, admiserunt privatum examen, quod ad rationalismum et individualismuni ducit, auctoritate Ecclesiae reiecta.

b) Priores protestantes praeter fidem (historicam), qua credunt veritates in S. Scriptura contentas, admittunt, fidem adhunc magis subiectivam, qua scilicet unusquisque fidelis credit sua peccata esse sibi remissa et justificatur etiam sine operibus. Haec fides, quae vocatur a protestantibus *fiducia,* viam parat conceptioni protestantium liberalium, qui identificant actum fidei cum experientia religiosa naturali.

c) Denique Lutherus erat nominalista, adversarius philosophiae aristotelicae et scholasticae, et propter suum scepticismum philosophicum non poterat magnum valorem tribuere credibilitatis metivis extrinsecis, ut sunt miracula, sed solum motivis internis. Hic scepticismus philosophicus ducit ad *fideismum* : veritates quae experientiam transcendunt sola fide certae sunt. Ducit etiam ad naturalismum, nam si ratio ita debilis est, fides et gratia christianae sunt nostrae naturae debitae, ac proinde non supernaturales.

d) Imo protestantes, sicut Baius et lansenistae, dicebant humanae naturae ■xaltationem in consortium divinae naturae *debitam* fuisse integritati primai· conditionis hominis et proinde naturalem dicendam esse et non superdatur.dcin l· l l>enzinger, 1021). Ex hoc sequitur quod mysteria revelata non sunt essent ialitia supei naturalia.

leo pseudosupernaturalismus non exaltat gratiam sed minuit naturam. sic gratia est debita ac naturalis; aliunde inspiratio privata ducit ad privatum examen, exaltantur iura rationis individualis et sic praeparatur naturalismus protestantium liberalium.

B. *Fideistae,* ut Bautain. Bonnetty, sicut et traditionalistae minuunt etiam vires rationis.

Iuxta eos (cf. Denzinger, 1622 sqq., 1649 sqq.) ratio non potest cum certitudine robare existentiam Dei, nec infinitatem eius perfectionum, nec animae rationalis piritualitatem ac libertatem ; item *revelationis factum probari nequit.* Quoad has arias quaestiones ratio non praecedit fidem ; ad cognitionem certam harum veritaum requiritur saltem fides communis in traditionibus et revelatione primitiva funata. Hoc damnatur ab Ecclesia, iuxta quam «recta ratio demonstrat fundamenta alci « Cone. Vat., Denz . 1799 Eideismus ducit ad naturalismum, prout revelatio diina est debita nostrae natural , si ratio ita defic.ie.ns sit.

2° *NaturalÎstnus et seminaturalisrnus.* — Ad *naturalismmn* absolutum pertinet A. theoria Kantiana de fide, B. theoria plurium protestantium liberalium, C. modemistarum. — Ad *seminaturalismuni* A. theoria pelagiana et semipelagiana, B. theoria semirationalistarum, praesertim Hermesii,C. theoria semiimmanentistarum. — Hae diversae theoriae supra expositae in conspectu historico Apologeticae sic breviter resumi possunt.

Naturalismus.

A *Theoria Kantiana fidei* duplex fundamentum habet : a) agnosticismum specu lativum (ratio theoretica non potest certo cognoscere quid invenitur supra ordinem phaenomenalem. v. g. existentiam Dei, primae causae, nec proinde discernere revelationem aut miraculum), *b)* autonomiam voluntatis et rationis practicae, quae sibi metipsi imperativum categoricum seu legem moralem imponit. Ex hoc duplici fun damcnto procedit *fides moralis, qua credimus postulata rationis practicae* ex imperativo categorico deducta : scilicet existentiam liberi arbitri, vitae futurae, ac Dei remum· ratoris. Haec fides moralis habet certitudinem subiective sufficientem, quamvis obiectivi· insufficientem, et motivum cius non est auctoritas Dei revelantis sed exigentia ratio nis practicae, prout his postulatis reiectis, non servaretur imperativum categoricum seu lex moralis.

B. *Theoria frrotestantium liberalium,* ut Schleiermacher, Ritschl, Sabatier, Har nack, reducit fidem ad *naturalem sensum religiosum.* et actum fidei ad naturalem expo rientiam religiosam, quae vividior est in christianismo quam in aliis religionibus. Proinde credibilia sunt mysteria christianismi prout nobis apparent conformia aspirationibus et exigentiis nostri sensus religiosi. Priores protestantes rciiciebant infallibilem divinae veritatis propositionem ab Ecclesia, quae propositio est conditio fidei ; nunc prot·· stantes liberales reiiciunt non solum conditionem sed motivum formale fidei, scilicet auctoritatem Dei revelantis, et fides religiosa ut ab ipsis concipitur est simplicilri naturalis.

C. *Theoria modemistarum.* Sicut protestantes liberales, modernistae reducunt fidem ad sensum religiosum, et actum fidei ad *experientiam religiosam.* Fundamentum huiusce theoriae duplex est: agnosticismus et immanentismes, ut ostendit Encycliui *Pascendi* (Denzinger, 2072, 2074). Vi agnosticismi ratio humana non potest certi cognoscere nisi phaenomena et leges phaenomenales. Unde phaenomena religiosa etiam catholicisnii explicanda sunt, non per supereaturalcm Dei interventionem, sed seciiu dum evolutionem sensus religiosi in nobis immanentis. — Fides igitur catholica nihil aliud est quam experientia religiosa veritatum quae proponuntur ab Ecclesia Credi bilitas autem mysteriorum habetur prout apparet in historia Ecclesiae aliquid inio gniti » celari, et istud «incognitum» nobis esse optimum ac respondere exigentiis llll, strae conscientiae religiosae (cf. Encycl. Pascendi, Denz., 2101). Sed ex hoc sequit· negatio immutabilitatis ac veritatis absolutae dogmatis (Denz., 2079, 2094), imo lufi « subiicitur scientiae et philosophiae, prout valor conceptuum formulae dogmaticM determinatur a philosophia, hic valor autem est solum phaenomenalis, iuxta model nistas. non vero ontologicus (Denz., 2085).

Seminatoraustae differunt a naturalistis prout admittunt saltem factum t-xtfl num revelationis supernaturalis, sed minuunt supernator.iht.itcm fidei cx parte fl biecti aut ex parte obiecti.

A. *Pelagiani* dicebant : posita revelatione externa, *non necessaria est gratia interna ad credendam* ut oportet ad salutem, sufficit cognitio naturalis signorum revelationis et bona voluntas naturalis.

Semipelagiani dixerunt : saltem gratia interna *non requiritur ad initium fidei,* sed datur ad facilius et firmius credendum (Denz., 178).

B. *Theoria semirationalistarum,* praesertim Hermesii. Iuxta semirationalistas, omnia *mysteria* fidei Christiane *demonstrari possunt* a ratione, saltem post revelationem ; sic destruitur essentialis supernaturalitas fidei ; fides esset solum supernaturalis quoad modum primae propositionis sui obiecti (cf. Denzinger, 1708-1714 ; 1816, 1618, 1634 sqq.. 1655, 1666).

Inter semirationalistas *Hermes* praesertim evolvit theoriam de fide. Haec hermesiana theoria ex Kantismo procedit, et duplici fundamento nititur : a) agnosticismo speculativo (ratio theoretica non potest pervenire nisi ad persuasionem mere subiectivam realitatis obiectivae, quae reipsa potest esse solum apparens et phaenomenalis) ; b) autonomia rationis (ratio practica sibimetipsi imponit legem moralem, et quandoque exurgit obligatio admittendi pro vero id quod est theoretice dubium, v. g. testimonium sensuum externorum aut veritatem historiae!. — His positis, motiva externa credibilitatis, ut miracula, sunt solum probabilia speculative ; et *motivum tornate fidei non esi auctoritate Dei revelantis sed quaedam exigentia rationis practicae ;* omplices fideles debent credere mysteria propter revelationem et revelationem ipsam i.opter aliquam necessitatem practicam, nam sine revelatione non possunt ad ceram cognitionem veritatum moralium et religiosarum pervenire. Philosophi autem jassunt demonstrare mysteria christianismi, debent tamen admittere revelationem inquam necessariam simplicibus fidelibus et tanquam conditionem primae propositionis mysteriorum quae postea demonstrantur. Unde credibilitas mysteriorum habe;ur non tam ex manifestatione facti revelationis quam ex expositione exigentiarum nostrae vitae moralis.

G. *Theoria semiimmanentistarum.* Quidam philosophi catholici, ut Blondel et I.a •cthonnitre, qui primatum actionis et rationi practicae, ac proinde primatum me hodi imminentiae defendunt, vocari possunt semiimmanentistae, et ita incaute pro edunt ut in nostra natura veram exigentiam ordinis supernaturalis videantur admittere. — Concedunt enim agnosticis rationem speculativam ex se sola non posse calorem suum ontologicum defendere ; iuxta eos cognitio nostra speculativa, remotis cigentiis actionis humanae, remanet notionalis et subiectiva, ponit solum problema tionis et actionem dirigit, actione vero attingitur realitas obiectiva. Imo veritas nihil liud est quam adaequatio realis mentis et vitae, prout iudicium est conforme exintiis nostrae vitae. — Praeterea, et in hoc invenitur semiimmanentismus ; relio etiam supernaturalis proponenda est ut adiutorium aliquo modo postulatum ab itrinseco, ab exigentis nostrae actionis; nam, vi autonomiae rationis homo nihil ab ctrinseco accipere vult, nisi quod requiritur ad perfectam evolutionem suarum faultatum. Immanentismus dicit : catholicismus procedit ab evolutione sensus reli;iosi in nostra natura imminentis. Hi philosophi dicunt : catholicismus est a Deo révélais sed respondet exigentiis nostrae naturae. Et sic ad Baianismum accedunt (Ency, I'ascendi, Denzing., 2103), nam id· quod est debitum naturae non est gratuitum, nec upernaturale (Denz., 1021).

Hi philosophi, propter suum agnosticismum speculativum, non admittunt, ut apra dictum est, valorem ontologicum miraculi, sed solum valorem eius symbolicum. \liunle nimis extollunt valorem motivorum internorum, ac si mysteria christianismi, g. Incarnatio, Redemptio, postularentur a nostra natura. Denique *origo divina*

christianismi non fit certa nisi in ipsa experientia Christiana sub auxilio gratiae, et /iilei divina identibcantur cum hac experientia. Hoc affinitate non caret cum moderni suxi (Encycl. Pascendi, Denz., 2101). Non satis servatur motivum formale fidei, scilicet auctoritas Dei revelantis, nec cognoscibilitas rationalis facti revelationis. Unde liaoq theoria nimiam similitudinem habet cum seminaturalismo.

Hae sunt principales heterodoxae notiones fidei ; si ultima non est heterodoxaj adeo incaute proponitur, ut in natura humana veram exigentiam ordinis supernata ralis videatur admittere, et hic est error Baii, ut notat Encyclica Pascendi. Denz., 2103.

Art. 2.

Explicatio theologica catholicae notionis actus fidei seu analysis actus fidei ex parte obiecti ET EX PARTE SUBIEC'11

I. *Ex baric obiecti.* i° Obiectum formale <>uod. — 2° Motivum formale obiecti vum. — 30 An revelatio, ut actio divina increata, pertineat ad motivum formale. —« 4° An propositio Ecclesiae pertineat ad motivum formale fidei.

II. *Ex parte subiecti.* i° Quid sit credere, et credere Deo. —2° De supernatural!· tate actus fidei. — 30 De conciliatione libertatis et maximae certitudinis fidei.

Prius notandum est, virtutem fidei et ipsum actum fidei, prout essentialiter ›ll pernaturales, esse *mysteria* stricte dicta ; *non univoce* cognoscenda secundum résolu·tionem ad inferiora, id est ad fidem naturalem acquisitam (haec esset materialis ex plicatio actus fidei divinae) sed *analogice*! explicanda, materialiter quidem secun dum comparationem ad fidem naturalem acquisitam, sed formaliter secundum resol lutionem ad superiora, id est ad lumen intellectuale increatum Dei revelantis. - **I**

In hoc articulo videbimus in quo opponuntur hae duae explicationes actus fidet divinae.

§ I. Explicantur fidei actus ex parte obiecti.

Obiectum fidei dupliciter consideratur, scilicet: 1' obiectum quod creditur, et 2° obiectum formale quo creditur seu motivum formale obiectivum cur credimus (cf. II.a II.ae, q. 1, a. 1 et *de Veritate,* q. 14, a. 8).

i° *Obiectum quod* creditur est materiale, vel formale. Obiectum *materiale* fidei est id omne quod potest credi, scilicet *omne revelatum a Deo.* Hoc materiale obiectum subdividitur in *obiectum per se* fidei (scilicet omne revelatum, quod sine revelatione cognosci nequit) et *prae-ambula fidei,* scilicet revelata, quae etiam sine revelatione cognoscfc

1 Cf. supra, c. V, a. 2. de divisione mysteriorum.

! S. Thomas, *de Veritate,* q. 14, a. 9 ad 4-m Credere «··‹/«!».. ı dicitur de liC»»lrH nibus fidelibus et daemonibus ; nec est in eis fides ex aliquo lumine gratiae inluso, sicut **I** est in fidelibus ».

possunt, et quae praeexiguntur ad mysteria supernaturalia, nempe Dei existentia et aliae huiusmodi naturales veritates religionis, quae demonstrative probari possunt *. Unde preambula fidei «non per se sed per accidens ad fidem pertinent», ut dicit S. Th., III Sent., d. 24, a. 2 ad 2.am quaest.

Obiectum autem per se fidei est sive primarium et formale, sive secundarium. Obiectum *primarium* et *formale* fidei est *Deus sub ratione Deitatis,* scilicet secundum suam vitam intimam ; aliis verbis, est *Veritas prima in essendo,* ut excedens cognitionem naturalem cuiuslibet intellectus creabilis, sub isto enim aspectu Deus sola revelatione supernatural! cognosci potest ab intellectu creato. Hoc obiectum dicitur formale, quia ut dicit S. Thomas « nihil cadit sub fide nisi in ordine ad Deum ; sicut etiam obiectum medicinae est sanitas, quia nihil medicina considerat nisi in ordine ad sanitatem» II.a II.ae, q. 1, a. 1.

Ad obiectum autem *per se secundarium* fidei pertinent ea omnia quae, praeter vitam Dei intimam, sola revelatione cognosci possunt ut mysteria Incarnationis, Redemptionis, gratiae, Eucharistiae, aliorum Sacramentorum, virtutum supernaturalium, visionis beatificae. Haec omnia procedunt a vita Dei intima et ad eam ordinantur.

* II.a II.ae, q. i, a. 5 ad 3 » Ea quae demonstrative probari possunt, inter credenda numerantur, non quia de ipsis simpliciter sit fides apud omnes ; sed quia praeexiguntur ad ea quae sunt fidei, et oportet ea saltem per fidem praesupponi ab his, qui eorum demonstrationem non habent » I.a, q. 2, a. 2 ad i.m « *Γ'αιιι esse* et alia hiusmodi, quae per rationem naturalem nota possunt esse de Deo, ut dicitur Rom. I, non sunt articuli fidei, sed praeambula ad articulos ».

Obiectio : S. Thomas videtur sibimetipsi contradicere, nam 11.a II.ae. q. 1. a. 7, ait . Omnes articuli implicite continentur in aliquibus primis credibilibus , scilicet ut ere datur *Deum esse* et providentiam habere circa hominum salutem, secundum illud ad Hebr. XI, « Accedentem ad Deum oportet credere quia est, et quod itiquiicnti bus se remunerator sit». In esse enim divino includuntur omnia, quae credimus m Deo aeternaliter existere, in quibus nostra beatitudo consistit. In Iule autem ⊱rᐅ identiae includuntur omnia, quae temporaliter a Deo dispensantur ad hominum -..du em, quae sunt via ad beatitudinem ». Ergo ex una parte S. Thomas dicit: Deum esse . non est articulus fidei, nec creditur a fidelibus qui eius demonstrationem habent et x altera parte dicit : « Deum esse et remuneratorum esse » sunt duo principales artiuli fidei, qui alios implicite continent, et ab omnibus fidelibus credi debent, secundum auctoritatem S. Pauli.

Respondent Thomistae (cf. Gonet, *de l-'ide,* disp. I, a. VI, § II), quando dicitur : Deum esse » non est articulus fidei sed preambulum fidei, agitur de *exstentia Dei auctoris naturae ;* quando dicitur e contra : « Deum esse » est primus articulus fidei coiteros implicite continens, agitur de *existentia Dei auctoris ordinis supernaturalis* ; sub -to aspectu altiori, scii, ut causa prima ordinis supernaturalis, existentia Dei non robatur philosophice et sub isto aspectu altiori tantum continet implicite mysteriorum Trinitatis. Eadem distinctio facienda est quoad unitatem divinam, Providentiam etc. Demonstratur unitas Dei auctoris naturae, non vero unitas eminentissima quae non bstante Trinitate manet ; demonstratur etiam Providentia in genere non vero prout rdinat et disponit media supernaturalia ad nostram salutem. Unde S. Thomas dicit *te Veritate,* q. 14, a. 9 ad 8 : *Deum osse unum* prout est demonstratum, non dici-'ur articulus fidei, sed praesupponitur ad articulos: cognitio enim fidei praesuppoit cognitionem naturalem, sicut et gratia naturam. Sed unitas divinae essentiae talis malis ponitur a fidelibus, scilicet cum omnijiotentia et omnium providentia, et aliis huiusmodi 'v. g. Trinitate) ouae probari non possunt, articulum constituit». In hoc iltimo textu S Ihomae, omnium providentia » significant providentiam etiam mediorum supernaturalium.

In summa :

ά S ~ S \ § o \ o .ß / o I ·§ ⅋	obiectum (Per se i praeambula fidei	Pr*mar4um et formale : secundarium :	Deus sub ratione Deitatis, seu vitae intimae Mysteria supernaturalia, quae ad Deum ordinantur. Veritates natarales religionis.

2° *Obiectum formale quo seu motivum formale fidei* esi « *auctoritas Dei revelantis*» ut definit Concilium Vaticanum.

Haec autem expressio « *auctoritas* » duo continent : veracitatem et scientiam debitam ad docendum; haec duo requiruntur ut agnoscatin v. g. auctoritas alicuius doctoris aut testis. Unde dicere, cum Concilio Vaticano: motivum formale fidei est auctoritas Dei revelantis, idem est ac dicere, ut communiter invenitur apud thomistas : « *obiectum* foi male quo fidei est *veritas prima in dicendo* (seu divina *veracitas* reve lans), prout connotât primam veritatem in cognoscendo, seu *infallibilem Dei sapientiam*» [4].

Probatur prima pars huiusce propositionis : Motivum fidei in genere est *veracitas* docentis. Atqui fides divina dicitur ea qua Deo credimus. Ergo motivum fidei divinae est veracitas Dei revelantis. — Maior est evidens, in hoc enim distinguitur assensus fidei ab assensu experien tiae, aut scientiae aut opinionis, quod motivum assensus fidei sit ve racitas dicentis; motivum enim assensu experientiae est evidentia sen-; sibilis, motivum assensus scientific! est veritas principii ex quo elicit m conclusio ; motivum intelligentiae principiorum est eorum evidenti.i intellectualis, motivum opinionis est ratio probabilis propter quam assentimur cum incertitudine et formidine errandi. Fides e contra est adhaesio certa obiecto inevidenti alicuius testimonii, unde non potest ; alio motivo inniti nisi veracitate testificantis, qua scilicet testis dicit veritatem et non fallit ; sic credo quod mihi dicitur a patre meo. Proinde motivum fidei divinae est veracitas Dei dicentis.

Probatur secunda pars : Fides ut sit certa inniti debet indubitabili motivo. Atqui veracitas dicentis non est indubitabilis *nisi connota debitam scientiam* in dicente. Ergo veracitas Dei revelantis non est motivum fidei divinae infallibilis, nisi connotet *infallibilem Dei* «<7/>ή·/ι· *tiam,* prout scilicet Deus nec fallere nec falli potest. Non sufficit enim quod testis fallere non possit ex malitia, sed requiritur quod etiam fallere non possit ex ignorantia, adeoque quod Deus ipse falli n<n possit cognoscendo.

Haec sufficiunt ad motivum formale fidei ; est veracitas Dei diceM tis, connotans infallibilitatem, uno verbo exprimitur scilicet : auctori! ἀ Dei revelantis.

Obieelio : Ad motivum fidei pertinet etiam ratio quare Deus nec falli nec f.illcr· potest. Atque haec ratio est quia Deus est piima veritas in essendo, propter Imi'

[4] Cf. Commentatores S. Thomae in II.am, q i, a v. g. IOANNEM A S. I'IIOMAi Gonbt, Billuart.

nim non potest a veritate deficere intelligendo et dicendo. Ergo prima veritas in ■ssendo pertinet etiam ad motivum formale fidei.

Resb. : Nego maiorem, concedo minorem, nego consequens. Etenim *quaerere cur Deus nec /alii nec fallere posit, non est quaerere rationem assensus /idei, sed rationem horum attributorum Dei,* veracitatis scilicet et infallibilitatis divinae. Unde veritas prima in essendo non intrat motivum fidei, credere sistit in auctoritate Dei revelantis, sicut videre sistit in colorato quatenus visibile est, cognoscere vero unde habeat corpus quod sit coloratum, hoc non pertinet ad visum externum sed ad discursum. item si quaeratur cur Deus sit verax et infallibilis, respondemus non ut 'ideles, sed ut theologi, quia Deus est ipsa veritas in essendo, seu Deitas. .-*Issensus nim tidei* (quod diligenter est observandum) *non est discursivus* sed simplex, et in. solo testimonio dicentis sistit ; alioquin non est amplius assensus fidei, imo certitudo supernaturalis fidei resolveretur formaliter in inferiori certitudine discursus rationis, ■t peiorem partem sequeretur l (cf. infra § TIT ? Quomodo cognoscitur Revelatio, ut est motivum formale fidei ?).

l Cf. Ioannem A S. Thoma, O. P., *de Fide,* q. i, disp. I, a. II, § II : „ Quidam iiictores (nominales) existimant fidem dependere ab aliqua notitia acquisita, non solum tanquam a conditione seu dispositione remota, sed tanquam a ratione per se concurrente ad fidem, ita quod fides resolvatur in hanc propositionem *naturali* lumine notam, *Deus est verat* et *Deus dixit,* prout cognitione humana et acquisita attingitur. Hic. tamen discursus omnio exludendus est, quia assensus fidei est certior omni ognitione naturali, seu acquisita, cum habeat infallibilitatem summam et supernauralem. . . — Alii ut Durandus, Vasquez. existimant quod credere propter revelationem est credere propter illam tanquam prius cognitam et creditam, sic fidem inclulerc duos assensus, et ex primo deduci secundum. Sed tunc dependeret secundus issensus fidei ex lumine naturali (propter deductionem) ».

Bannez O. P., in II.am Il.ae, q. i, a. i. «Secunda conclusio: Assensus fidei nostrae non potest reduci ad fidem acquisitam, qua credimus Ixclesiam esse veracem anquam in regulam, vel rationem formalem credendi. Haec conclusio Iam certa est, ut oppositum videatur nobis non solum temerarium, sed etiam erroneum in Iule Pro >atur. Nam est erroneum dicere quod fides humana est tam certa sicut fides divin.i , t si fidei divinae certitudo reducitur ad fidem hamanam, qua credimus !.‹ ‹ Icsi.nn sse veracem, tanquam in medium et regulam lormalem credendi, evidenter sequitur humanam t dem esse non solum aeque certam, sed certiorem divina ... ».

Gotti, O. P., *de Fide,* tr. IX, dub. IV, § II : «Cum fides sit virtus theologica, motivum lormale adaequatum credendi debet esse divinum, nempe, divinum testimonium; ;ta ut adaequate propter hoc et non propter aliud, quis ad credendum moveatur : at i credere habetur per discursum, motivum adaequatum credendi non erit testimo nium divinum, sed connexio inter testimonium divinum et existentiam rei creditae, quae saltem inadaequate distinguitur a testimonio divino (v. *g.* Quidquid Deus reve l ivit vere existit, atqui Deus revelavit Incarnationem, ergo Incarnatio vere existit). irgo credere non fit per discursum ».

Obicclio : Qui credit ob testimonium Dei, reducere debet ultimo fidem suam in hoc principium *naturaliter* cognitum : « Prima veritas, nec falli nec fallere potest ».

Respondet Gotti (ibid.) : Dist. ant. : ultimo, tanquam in praeambulum ad fidem, oncedo ; tanquam in constitutivum assensus fidei, nego. Discursus praefatus admittitur quidem, tanquam preambulum ad fidem, non tamen tanquam formalissimus as- •nsus fidei. In actu enim assensus cessat omnis discursus, et qui credit, unice credit, quia Deus dicit et propter testimonium Dei, cui unice innititur, non vero discursui umano : simili modo quo Ecclesia Catholica se gerit in decisionibus fidei. Priusquam I nim decernat, convocatis Doctoribus, discutit, examinat materias, et discursive prodit ('aeternum in ipsa formali definitione, semoto discursu, declarat illam, ut a Spiitu Sancto revelatam, iuxta formam decreti, qua Apostoli Act. XV, 28 : » Visum est ipiritui Sancto et nobis ».

Ita qui credit, non prius cognoscit divinum dictum et deinde procedit ad cre-

3° *I.uni dubium : UIrum Revelatio ipsa, ut increata et libera aclui Dei revelantis, pertineat ad motivum formale fidei, an sit solum* cowt/iJ *tio sine qua non.*

S. Thomas, [1] Thomistae (v. g. Capreolus Caietanus, lonnnes u S. Thoma[2], Salmant.[3], Gonet, etc.) ac etiam Suarez, Lugo, C. Maa zella, Card. Billot, etc., censent Revelationem activam ad motivum fidei pertinere. — Scotus [4], Scotistae e contra. S. Alphonsus de Ligoim et quidam alii dicunt : revelatio activa est solum conditio sine quu non fidei.

Prima sententia, ut notat C. Mazzella[5], videtur certe conformioi Concilio Vaticano definienti fidem « virtutem qua credimus propter auctoritatem Dei revelantis » ; his enim verbis motivum formale fidei explicatur, nulla facta distinctione ; imo in definitione non ponuntur conditiones praerequisitae ad rem sed ea quae ad ipsam rei essentiam pertinent. Attamen, iuxta Vanant[6] Concilium non solvit hanc quae-stionem, nec alteram sententiam damnavit.

Thomistae suam sententiam defendunt ex S. Scriptura et ratione théologien,, S. *Serit tura* non distinguit quidem inter motivum et conditionem, sed dicit rZtwii *num testimonium esse rationem propter quam credimus,* v. g. 1 Ioan. V, 9. t. Si testiJ monium hominum accipimus, testimonium Dei maius est ... qui credit in Filium Dm habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum : quia noti credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo ». — Ev. sec. Ioan. V, 36. « Ego autem habeo testimonium maius loanne ... Et qui misit me Pater, ipso testimonium perhibuit de me ; neque vocem eius unquam auditis, neque speciem eius vidistis. Et verbum eius non habetis in vobis manens : quia quem misit ille, huii vos non creditis». (Cf. Comment. S. Thomae in hunc textum). — Matth XVI, 1 ; « Beatus es Simon Bar-iona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meti··, qui in coelis est ». — Et S. Paulus I Cor. II, 5 « Ut fides vestra non sit in sapien tia hominum, sed in virtute Dei. Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum, Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei». Item ad Gal. I, T2. «Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem leusu Christi »,

Ratio theologica probat etiam Revelationem activam pertinere ad motivum fidei, per modum formae constitutivae illius. Probatio habetur ex distinctione inter motivum et conditionem : *Motivum vel causa positive influit in effectum,* v. g. ignis sua actiotie comburit lignum, *conditio e contra* non positive movet nec influit, sed est necessarie! ut causa influat, et solum applicat causam actu agentem ad passum, v, g. applica I tio ignis ad lignum. Unde sic arguitur : *Quod formaliter constituit rationem testimmiM ct reddit auctoritatem ipsam formaliter moventem, perlinet ad motivum formale tidei, t*M

dendum ; sed uno, eodemque actu attingit, *ut quod,* mysterium revelatum, et *ut* i/m>| ipsam revelationem... revelatio est quasi lux sub qua rem revelatam cognoscit»,·

1 S. Thomas, *de Veritate,* q. 14, a. 8. ad ult. Ipsum testimonium veritatis pi imaol se habet in fide ut principium in scientiis demonstrativis».

2 Ioajjn. a. S. Thoma, *de Fide,* disp. I, a. 1, n. 19.

3 Salmanticenses, *de Fide,* disp. I, dub. III, n. 89 et antea dub. II, n. 57. J

4 Scotuô, in III *Seni.* dist. 23, quaestio unica § Aliter

5 Mazzella. *de Virtutibus infusis,* n. 341.

° Vacant, *Etudes sur le Concile du Vatican,* 1. II. p. p.

' ›ll *est solum conditio applicant.* Atqui revelatio activa formaliter constituit rationem t stimonii et reddit auctoritatem divinam formaliter moventem, nam auctoritas di vina non loquens non est formaliter testjticans, nec movens audientem. Ergo motivum l rmale unicum est veritas prima actu testificans, seu auctoritas Dei actu loquentis,

Si motivum esset auctoritas Dei, in actu primo, indipendenter a revelatione activa, vi istius motivi, fides nostra esset hypothetice infallibilis, non vero categorice ; subintelligeretur semper ; *si* revera hoc est a Deo revelatum, tunc est infallibiliter verum.

Thomistae censent nihil creatum posse pertinere ad motivum formale virtutis theologicae, sed revelatio activa, da qua agitur est actio increata Dei revelantis.

4° *d.um dubium : Utrum propositio seu testimonium Ecclesiae pertineat ad motivum formale fidei, an sit solum conditio.*

Communiter respondent thomistae, contra Durandum, Card, de Lugo et Mich. Medina : propositio Ecclesiae nullo modo pertinet ad formale motivum fidei, sed *est solum conditio. Nam haec propositio ion formaliter influit* in intellectum et voluntatem credentis, *sed solum obis applicat Revelationem* iam existentem, et id quod movet credentem est unice auctoritas Dei actu revelantis. Item professor, ut proponens suis discipulis doctrinam S. Thomae, est solum conditio, motivum est auctoritas S. Thomae, non vero auctoritas huiusce professoris, tem intellectus intuetur veritatem primorum principiorum propter eorum evidentiam, et explicatio terminorum quibus exprimuntur principia, fuit solum conditio. Item voluntas movetur ab ipso bono, sed non potest illud amare nisi sit propositum ab intellectu, haec propositio est solum conditio '.

Amplius testimonium Ecclesiae est quid creatum, nihil autem creatum ingredi potest motivum formale fidei, sicut nec spei et charitatis, alioquin non forent virtutes purae divinae et theologicae *.

Attamen, contra protestantes, tenendum est propositionem revelatorum per Ecclesiam esse conditionem sine qua non nostrae fidei. Loco huiusce propositionis Ecclesiae a Christo divinitus institutae, protetantes ponunt inspirationem privatam ; haec autem regula, ut ostenditur in tractatu de Ecclesia, non est divinitus instituta, nec certa, nec sufficiens ad controversias dirimendas.

Haec sufficiunt ad explicationem fidei actus ex parte obiecti et motivi.

l Sic praesupposita motivorum credibilitatis cognitione, sine circulo vitioso, posumus supernatural iter credere, auctoritatem infallibilem Ecclesiae *propter* Revelationem, tanquam propter motivum nostrae fidei, et credere Revelationem *propter* auctol tatem Ecclesiae, ut applicantis ipsam Revelationem. «Propter» non utrobique sumitur secundum idem, in prima propositione sumitur formaliter, in secunda vero non; circulus vitiosus e contra est ab uno ad aliud et vicissim sub eadem ratione. Ordinaum est quod causae sint sibi invicem causae in diverso genere; sic intellectus movet oluntatem obiective et ab ea movetur quoad exercitium; item sensus afferunt materiam intellectionis et ab intellectu iudicantur.

* Cf. Gonbt, *di· l idr,* disp. I, .l. 2.

§ II. **Explicantur fides et actus fidei ex parte subiecti:** — Quoad hoc tria sunt facienda : i° Quid sit credere in genere et credere Deo, ac quomodo in actu fidei conveniunt intellectus et voluntas. 2° Quand fides divina, actus eius et initium fidei debeant esse intrinsice supci-l naturalia, 30 Quomodo conciliantur libertas et maxima certitudo actus fidei.

i° *Quid sit credere.* — Dicendum est : *A.* quid sit credere in genere. *B.* quid sit credere Deo. — **J.** S. Thomas hanc quaestionem tractat II.a, II.ae, q. 2, a. 1 et 2, et longius «de Veritate » q. i.|, ‹l. i. Intendit justificare definitionem quam dedit S. Augustinus : *credere est cum assensione cogitae* ', vel ut dicit ipse S. Thomas : *credere est actus intellectus secundum quod movetur a voluntate ad assentiendum.*

Legitur in «de Veritate ›, q. 14, a. 1 ;

« S. Augustinus sufficienter describit credere, cum per huiusmodi definitionem eius esse demonstretur et distinctio ad omnibus aliis actibus intellectus : quod sic patet : ...

Non invenitur credere in prima operatione intellectus, scilicet *in simplici apprehensione,* in qua non est per se verum nec lalsum, sicut nec in vocibus incomplexis credimus enim vera et discredimus lalsa. *Sed credere pertinet ad secundum operationem intellectus,* secundum quam componit et dividit, *affirmando* et *necando.*

In hac autem secunda operatione, intellectus noster respectu partium contradictio·] nis se habet diversimode :

In dubio, non inclinatur intellectus magis ad unum quam ad aliud, sed fluctuat inter duas partes contradictionis.

In opinione, intellectus inclinatur magis ad unum quam ad alterum, sed tamen non determinatur totaliter, et accipit unam partem contradictionis cum lormidine alterius.

In certitudine, intellectus determinatur ad hoc quod totaliter adhaereat uni parti ; sed hoc est quandoque *ab intelligibili,* quandoque *a voluntate.*

Ab intelligibili determinatur intellectus sive immediate (intuito principiorum) sive mediate (scientia).

« Quandoque vero intellectus non potest determinari ad alterum partem contradictionis neque statim per ipsas definitiones terminorum, sicut in principiis, nec etiam virtute principiorum, sicut in conclusionibus demonstrativis est ; determinatur autem *per voluntatem,* quae elegit assentire uni parti determinate et praecise propter aliquid quod est sufficiens ad movendum voluntatem, non autem ad movendum intellectum, utpote quod videtur honum vel conveniens huic parti assentire ; et ista est *dispositio credentis,* ut cum aliquis credit dictis alicuius hominis, quia videtur decens vel utile ; et sic etiam movemur ad credendum dictis, in quantum nobis repromittitur, | crediderimus, praemium aeternae vitae ; et hoc praemio movetur voluntas ad assem| tiendum his quae dicuntur, quamvis intellectus non moveatur per aliquid intellectum. F.t ideo Augustinus dicit (in Ioann, tr. XXVI' quod «cetera potest homo nolens, credere non nisi volens ».

S. Augustinus, *de Praedest. Sanctorum.* ‹ 11

Brevius:

certitudo : intellectus determinatur ad unum } *evidentia obiecti j mediata (scientia)* / *a voluntate* (fides) quia obiectum est inevidens, sed bonum est assentire dictis alicuius quia

dubium : intellectus *non magis inclinatur* ad unum (immediata (intuitio principiorum) propter auctoritatem eius ad alteram

opinio : intellectus *magis inclinatur* ad unam, sed cum formidine errandi, et ncn determinatur ad eam

Ex hoc iustificatur definitio S. Augustini « credere est cum assensione cogitare » vel assentire cum cogitatione.

Nam, ut ostendit S. Thomas, loc. cit. *per assensum* distinguitur credere ab operatione qua intellectus inspicit formas simplices, scilicet quidditates, et e dubitatione, et ab opinione (opinans enim non habet assensum, cum non firmetur eius ecceptio circa alteram partem). *Per cogitationem* vero separatur credere ab intellectu (principiorum), sed per hoc quod habet cogitationem et assensum quasi ex aequo, distinguitur a scientia. Cogitatio enim est motus intellectus nondum quietatus, quia obiectum nondum est evidens et non sufficienter movet ac determinat. » In scientia cogitario inducit ad assensum et assensus quietat. Sed *in fide est assensus et cogitatio quasi ex aequo; non enim assensus ex cogitatione causatur, sed ex voluntate,* ut dictum est. Sed quia intellectus non hoc modo terminatur ad unum ut ad proprium terminum perducatui, qui est visio alicuius intelligibilis; inde est quod eius motus nondum est quietatus, sed adhuc habet cogitatio nem et inquisitionem de his quae credit, quamvis firmissime eis assentiat ; quantum enim est ex seipso, non est ei satisfactum, nec est terminatus ad unum ; sed terminatur tuntum ex extrinseco. Et inde est quod intellectus credentis dicitur esse *captivatus,* quia tenetur terminis alienis et non propriis ; II, Cor. X, 5 « in captivitatem redigentes omnem intellectum». Inde etiam est quod in credente potest insurgere motos de contrario huius quod firmissime tenet quamvis non in intelligente nec in sciente »,

Unde *credere est cum cogitatione assentire alitui testimonio propter auctoritatem testificantis.* Ideo credere essentialiter *distinguitur ab opinari,* m opinione enim non est certitudo, seu firma adhaesio ; v. g. credo patrem meum mortuum esse, quoniam hoc mihi testificetur a fratre meo non video et tamen firmissime assentior, non solum opinor.

S. Thomas notat (ibid, ad 3.1η) ; credere recte dicitur *assentire* et *non consentire,* nam « assentire proprie pertinet ad intellectum, quia importat absolutam adhaerentiam ei cui assentitur ; sed consentire est proprie voluntatis, quia consentire est simul cum alio sentire ». Ad idem igitur concurrit intellectus per assensum adhaesionis veritati lidei et voluntas per consensum ad intellectus adhaesionem. Propterea, ut dicit S. Thomas: *«credere est actus intellectus assentientis vero ex*

imperio voluntatis» II.a II.ae, q. 2, a. 2, 3, q. 4, 1. Voluntas enim non solum applicat ad considerationem ut in scientia, sed determinat ad unam partem contradictionis; «intellectus credentis determinatui ad unum, non per rationem, sed per voluntatem ; et ideo assensu- hic accipitur pro actu intellectus secundum quod a voluntate detei minatur ad unum » (II.a II.ae, q. 2, a, 1. ad 3.1ŋ) .* Est actus elicitus ab intellectu, imperatus a voluntate.

Sic credere est *actus liber,* in potestate nostra, quia obiectum 'ere ditum non est evidens, nec sufficenter movet seu determinat, requi ritur tamen sufficiens motivum ut voluntas possit rationaliter et firmiter movere et determinare intellectum ad assensum potiusquam ad dissensum, et istud motivum in hoc invenitur : bonum est credeje testi fide digno (qui scilicet scientia debitam et veracitatem habet), praesertim si promittatur credenti excellens praemium. Sic credo quae mihi testificantur a patre meo.

B. Ex hac definitione ipsius credere in genere, facile est dcducen· quid sit credere Deo, et quid sit fides divina.

Credere Deo est revelatis a deo assentire ex imperio voluntatis, propter aucturitatem Dei revelantis[2]. Et quia, ut statim dicemus, ad hoc requiritur gratia. S. Thomas dicit : « Ipsum credere (Deo) est actus intellectus assentientis veritati divinae ex imperio voluntatis a Deo motae per gratiam» II.a IJ.ae, q. 2, a. 9.

« *Fides divina* est habitus mentis, quo inchoatur vita aeterna in nobis, faciens intellectum assentire non apparentibus seu, ut dicit Apostolus ad Hebr. XI : « Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium » Substantia enim solet dici prima inchoa-

1 Cf. etiam 1.am II.ae, q. 17, a. 6. *Utrum actus rationis imperetur :* Actus rationis potest considerari dupliciter. Uno modo, *quantum ad exercitium actus.* Et sic ac tus rationis semper imperari potest : sicut cum indicitur alicui quod attendat, et ratione utatur.

ɯ Alio modo, *quantum ad obiectum,* respectu cuius duo actus rationis attenduntur. Primo quidem, ut veritatem circa aliquid *apprehendat;* et hoc non est in potestate nostra. Hoc enim contingit per virtutem alicuius luminis vel naturalis, vel superna turalis. Et ideo quantum ad hoc actus rationis non est in potestate nostra, nec impe rari potest.

« Alius autem actus rationis est, dum his, quae apprehendit, *assenlit.* Si igitm fuerint talia apprehensa, quibus *naturaliter* intellectus assentiat, sicut prima principia, assensus talium vel dissensus non est in potestate nostra, sed in ordine naturae. l t ideo, proprie loquendo naturae imperio subiacet.

- Sunt autem *quaedam apprehensa, quae non adeo convincunt intellectum, quin possit assentire vel dissentire,* vel saltem assensum vel dissensum suspendere propter aliquam causam. Et in talibus assensus ipse vel dissensus *in potestate nostra est et sub imperio cadit* ›.

II.a, II.ae, q. 2, a. 1. «Actus iste, qui est *credere,* habet *firmam adhaesionem* ad unam partem ; in quo convenit credens cum sciente et intelligente ; et tamen cius cognitio *non* est perfecta *per manifestam visionem* ; in quo convenit cum dubitante, suspicante et opinante : et sic proprium est credentis ut cum assensu cogitet ».

2 II.a, II.ae, q. 2, a. 2 : « Sic ponitur actus fidei *credere Deo,* quia formale obiectum (seu motivum) fidei est veritas prima, cui inhaeret homo, ut propter eam creditis a›i sentiat ». Actus fidei dicitur *credere Deum,* prout id quod creditur est ipse Deus vel ali·quid ad Deum pertinens, et dicitur *credere in Deum,* pumt intellectus movetur a volui»», tate, quae ad Veritatem primam ut ad finem refertur (cf. ibid).

tio cuiuscumque rei ... Argumentum autem hic sumitur pro argumenti ‹ ffectu, quia scilicet per auctoritatem divinam intellectus credentis convincitur ad assentiendum his quae non videt » II.a II.ae, q. 4, a. i. — Et quia «credere est immediate actus intellectus... necesse est quod fides sit in intellectu sicut in subiecto, est in intellectu speculativo, ut patet ex fidei obiecto (non est enim verum operabile sed verum increatum) '. Attamen veritas prima, quae est fidei obiectum est finis omnium desideriorum et actionum nostrarum, inde est quod fides per dilectionem operatur» (ibid. a. 2, et de Veritate q. 14, a. 5). Charitas autem dicitur forma fidei, in quantum per charitatem actus fidei perficitur et formatur ; et idem est habitus fidei formatae et informis, nam distinctio fidei formatae et informis est secundum id quod pertinet ad voluntatem, et non ad intellectum, proinde non per se pertinet ad fidem (II.a II.ae, q, 4, a. 3 et 4).

20 *Quare fides divina, aetas eius et initium fidei debeant esse intrinsece supernaturalia.* — Hoc tractatur a S. Thoma II.a II.ae, q. 6, a. 1 et 2, de habitu fidei quantum ad eius causam (Utrum fides sit homini infusa a Deo, utrum fides informis sit donum Dei) et *de Virtutibus in communi,* a 10 ; item *de Veritate,* q. 14, a. 2.

Videamus quid sit respondendum : A quoad virtutem fidei, B quoad actum fidei, C quoad initium fidei, D Quomodo Thomistae dissentiunt a Scotistis et Molinistis quoad supernaturalitatem fidei.

A. *Quare virtus fidei debeat esse supernaturalis et infusa.*

w

Respondet S. Thomas. II.a II.ae q. 6, a. t : ‹ Ad fidem duo requiruntur, quorum unum est, ut homini credibilia proponantur ; aliud autem est assensus credentis ad ea quae proponuntur. Quantum enim ad primum horum, necesse est quod fides sit a Deo; ea enim quae sunt fidei, excedunt rationem humanam, unde non cadunt in cognitionem hominis, nisi Deo revelante.

Quantum vero ad secundum, scilicet ad assensum hominis in ea, quae sunt lilei, potest considerari duplex causa. Una quidem exterius inducens, sicut miraculum v.sum, vel persuasio hominis inducentis ad fidem. Quorum neutrum est sufficiens causa, videntium enim unum et idem miraculum, et audientium eamdem praedicationem quidam credunt, et quidam non credunt. Et ideo oportet ponere aliam causam interiorem, quae movet hominem interius ad assentiendum his quae sunt fidei.

« Hanc autem causam Pelagiani ponebant solum liberum arbitrium hominis. Et propter hoc dicebant, quod initium fidei est ex nobis, in quantum scilicet ex nobis est, «|nod parati sumus ad assentiendum his quae sunt fidei ; sed consummatio fidei est a Deo, per quem nobis proponuntur ea, quae credere debemus.

Sed hoc est falsum, quia *cum homo assentiendo his quae sunt fidei elevetur supra naturam suam,* oportet quod hoc insit ei ex supernatural! principio interius movente, quod est Deus. Et ideo fides quantum ad assensum, qui est principalis actus fidei, est u Deo interius movente per gratiam ».

1 Sciendum tamen quod non est in intellectu speculativo absolute, sed secundum quod subditur imperio voluntatis» *de Veritate,* q. 14, a. 5.

Hoc est dicere : cum obiectum primarium credendum sit essentialiter supematurale (est enim Deus secundum suam vitam intimam) oportet quod intellectus credentis proportionetur huic obiecto per virtutem essentialiter supernaturalem, homini a Deo infusam et non ab homine acquisitam. *Alioquin non esset proportio inter intellectum credentis et obiectum credendum;* haec autem proportio est absolute necessaria, *virtus enim specificatur a suo obiecto formali et debet esse eiusdem ordinis.* Unde sicut sensus non potest cognoscere intelligibile propter defectum proportionis, ita intellectus suis viribus naturalibus non potest credere supernaturalia formaliter qua talia, etiamsi exteriiis per praedicationem proponantur. Unde non sufficit lumen externum revelationis sed requiritur internum lumen fidei.[1] Et hoc verum est non solum pro fide viva quae ex charitate operatur, sed pro fide informi ; haec fides, quae est sine charitate, est donum Dei.

E contra fides daemonum est naturalis, acquisita, et ideo non attingit mysterium supernaturalia formaliter qua talia, sed *materialiter* tantum quoad sensum naturalem verborum ; ita canis audit loquelam humanam materialiter, scilicet quoad sonum sensibilem, non quoad sensum eius intelligibilem ; ita etiam qui non habet sensum musicalem *materialiter* audit symphoniam Beethovianam, audit sonos sed non percipit formalitatem seu animam symphoniae. Similiter discipulus audit quandoque solum materialiter principium metaphysicum scii, in exemplis allegatis et non in se quoniam suam necessitatem absolutam. Fides naturalis daemonis attingit *litteram Evangelii, non vero spiritum,* corticem rodit non medullam gustat.[2] Se habet ante scripturam sacram sicut canis ante syllogismum cum carne scriptum. Lumine autem supernaturali fidei intelligimus quodammodo supernaturalia, propterea S. Paulus dicit : II Cor. III, 6 «Littera enim occidit, spiritus autem vivificat» et Rom. VII, 6 «Nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritui, non in vetustate litterae». I Cor. II, 12 «Nos autem non spiritum huius mundi acceffimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis... Animalis autem homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei. Stultitia enim est illi et *non potest intelligere* : quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem indicat omnia, et ipse a nemine judicatur. Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum ? Nos autem sensum Christi habemus». (Cf. Comment. S. Thomae in hunc textum).[3]

1 Cf. S. Tu., *de Veritate,* q. 14, a. 1 ad 5.m : « Ex lumine simplici, quod est lidW causatur id quod perfectionis est, scilicet assentire ; sed in quantum illud lumen mlh perfecte participatur, non totaliter tollitur imperfectio intellectus : et sic motus cotationis in ipso remanet inquietus ».

2 Motivum formale fidei daemonis, ut infra dicetur art. sequenti, est miraculn® evidens, vel *auctoritas Dei auctoris ac dominatoris naturae,* non vero auctoritas I'vl auctoris ordinis gratiae et gloriae, non vero *vox Patris coelestis,* quam solae oves Chrlll audiunt, ut dicitur in loan. X, 26.

3 Confer I.am II.ae q. 106, a. 1. Utrum lex nova sit lex scripta. S. Thomas flspondet arguendo ex epist. ad Hebr. VIII, 10 : « Ecce dies venient, dicit Domiinm.il Quia hoc est testamentum quod disponam domui. Israel, dando leges meas in m4Utem eorum, et in corde eorum superscribam eas », « ergo, concludit S. Thomas. II nova est lex indita». Quod statim explicat dicens: «Respondeo dicendum, qnCunaquaeque res illud videtur esse, quod in ea est potissimum, ut Philosophus in IX Ethic, c. 4. Id autem quod est potissimum in lege novi testamenti, et m dltota cius virtus consistit est gratia Spiritus Sancti, quae datur per fidem Christi Mideo *principaliter lex nova est ipsa gratia Spiritus Sancti, i/uae itatur Christi jidehbU*

B. *Quoad actum fidei requiritur gratia actualis propter eamdem rationem.* Secundum Concilium Arausicanum (Denz. 178) et Cone. Vatie. Denz. 1791), ut supra dictum est, «nemo evangelicae praedicationi onsentire potest, sicut oportet ad salutem consequendam, absque i)luninatione et inspiratione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et credendo veritati». *Ratio necessitatis gratiae est proportio requisita inter actum fidei et obiectum supematurale creditum actus enim a suo obiecto specificatur,* proinde debet esse eiusdem ordinis.

Unde dicit S. Thomas, I.a II.ae, q. 109, a. 1. Utrum homo sine gratia aliquod '.erum cognoscere possit : « Intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum mtelligfbile lumen, quod est de se sufficiens ad quaedam intelligibilia cognoscenda, ::d ea scilicet, in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire. Altiora vero intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur sicut lumine fidei vel prophetiae, quod dicitur lumen gratiae, in quantum est naturae superadditum ... (Ad hanc cognitionem) homo indiget nova illustratione superaddita naturali illustrationi ».

C. *Quare denique ad initium fidei, scilicet ad pium credulitatis affectum requiritur gratia,* ut definitur in Concilio Arausicano, contra Semipelagianos ? (Denz. 178). Quia non possumus sine supernaturali auxilio *velle aliquid essentialiter supematurale,* scilicet velle credere mysteria supernaturalia et desiderare bonum credentibus repromissum. Uioquin esset disproportio inter volitionem et obiectum volitum, volitio autem specificatur ab obiecto vfrlito et proinde eiusdem ordinis esse debet * — Hic huius credulitatis affectus est complacentia quaedam non erga bonitatem divinam in se, quod requiritur ad amorem haritatis, sed erga summam Dei veracitatem ; * et bonum credentibus

It hoc manifeste apparet per Apostolum, qui ad Rom. III dicit : Ubi est gloriatio tua? exclusa est : per quam legem ? factorum ? Non, sed per legem fidei . Ipsum enim *fidei gratiam* legem appellat. Et expressius ad Rom. VIII dicitur: « Lex spiritus iitae in Christo lesu liberavit me a lege peccati et mortis». Unde et Augustinus dicit in lib. De Spiritu et littera c. Г7 et 26, quod sicut lex factorum scripta fuit in tabulis lapideis, ita *1er fidei scribta est in cordibus fidelium.* Et alibi dicit in eodem lib. c. 21 : *Quae sunt leges Dei ab ipso Deo scriptae in cordibus, nisi ipsa praesentia Spi->uus Sancti* ? Habet tamen lex nova quaedam sicut *dispositiva* ad gratiam Spiritus Smcti, et ad usum huius gratiae pertinentia, quae sunt *quasi secundaria in* lege nova; «quibus oportuit instrui fideles Christi, et verbis, et scriptis, tam circa credenda, quam circa agenda» cf. ad I.um quoad scripturam Evangelii.

* Cf. S. Thomam, *de Veritate* q. 14. a. 2 : « Est duplex hominis bonum ultimum ... (.tuorum unum est felicitas de qua philosophi locuti sunt... Aliud est bonum hominis naturae humanae proportionem excedens, quia ad ipsum obtinendum vires naturales non sufficiunt, nec ad cogitandum vel desiderandum ... et hoc est vita aeterna. Et ex hoc bono voluntas inclinatur ad assentiendum his quae per-fidem tenet ... Nihil autem potest ordinari in aliquem finem nisi praeexistat in ipso quaedam proportio ad finem, qua provenit in ipso desiderium linis... Voluntas autem mota a bono praedicto proponit aliquid intellectui non apparens, ut dignum cui assentiatur ; et sic déterminât ipsum ad illud non apparens, ut scilicet ei assentiat ».

2 S. Franciscos a Salesio dicit *(Traité de l'Amour de Dieu,* l. II, c. 14) : * Les dilours et argumens pieux, les miracles et autres advantages de la religion chrétienne rendent certes cxtresmeinent croyable et cognoissable : mais la seule foy la rend lie et recogneuc, *taisant aimer la beauté de sa vérité,* et *croire la vérité de sa beauté.*

repromissum Hic pius credulitatis affectus exprimi potest verbis S. Petri « Domine ad quem ibimus ? verba vitae aeternae habes. Et nos credimus». Ioan. VI, 69.

D. *Quomodo Thomistae dissentiunt a Scotistis et Molinistis quoad supernaturalitatem fidei ?*

Quoad supernaturalitatem fidei non omnes theologi consentiunt S. *Thomas*[1], *Thomistae* et *etiam Suarez*[3] tenent : *hominem non posse credere veritates supernaturales ex motivo formaliter supernaturali divinae revelationis, sine gratia speciali interna* tam ex parte intellectus quam ex parte voluntatis. Attamen concedunt quod homo, supposita praedicatione seu revelatione externa, potest cum solo praevio concursu generali, sine speciali gratia superaddita, cognoscere et amplecti veritates supernaturales assensu imperfecto *ex aliquo motivo humano* (mfaciunt haeretici).

E contra *Scotus*[4], *Nominales, Molina*[5], *et plures alii sustinent, assensum fidei etiam ex motivo divinae revelationis esse quoad substantiam naturalem* et *supernaturalem tantum quoad modum* ; unde gratia esset necessaria non ad credendum mysteria supernaturalia propter auctoritatem Dei revelantis, sed solum ad credendum cum pia affectione, ut oportet ad salutem. Necessitas gratiae non penderet ab obiecto supernaturali credendo nec a motivo formali fidei, sed a fine extrinseco ad

par la suavité qu'elle répand en la volonté, et la certitude qu'elle donne à l'entendiment... L'acte de foi consiste en cet acquiescement de notre esprit, lequel ayant receu l'agréable lumière de la vérité, il y adhère par manière d'un douce, mais puissante et solide assurance et certitude qu'il prend en l'authorité de la révélation qui lui en est faite ». In hoc capite, sicut in c. 17, 22, etc. S. Franciscus a Salesio lucidissime exponit eamdem doctrinam ac S. Thomas de differentia inter pium credulitatis affectum, amorem spei, et amorem caritatis. Item eodem c. 14, optime ostendit fidem supernaturalem non esse discursivam sed altioris certitudinis qualibet cognitione naturali: «Cette obscure clarté de la foy étant entrée dans notre esprit, non par la force de discours, ni par apparence d'argumens. mais par la seule suavité de sa présence, elle se fait croire et obéir à l'entendement avec tant d'authorité, que la certitude qu'elle nous donne de la vérité, surmonte toutes les autres certitudes du monde » il lege totum caput.

1 Hic pius credulitatis affectus et pia motio voluntatis ad credendum non est amor charitatis, ut contendunt quidam Neoterici ; alioquin peccator non posset elicere actum fidei ; quod est damnatum ab Alexandro VIII, in hac propositione : « Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, et etiamsi videatur, credere, non est fides divina sed humana», item in Quesnelli propos. 51 : « Fides non operatur nisi per charitatem » et propos. 52 : « Fides non est absque amore et fiducia ». Quid enim prohibet quominus credam inimico quem aliunde veracem reputo ?

2 Cf. S. Thomam, La II.ae, q. 109, *de Gratia,* a. 1 ; II Sent. dist. 28. a. 5 ; *in* Summ V, 1. 6, § 9. — Cf. Salmanticenses *de Gratia,* tr. XIV, disp. III, dub. III. Utrum sit necessaria gratia ad eliciendum assensum fidei secundum substantiam acceptum — Jean de S. Thomas *(de Gratia,* disp. XX, a. 1) — Lemos, *Panoplia gratiae,* IV, tr. I, a. i. — Billuart *(de Gratia,* diss. III, a. 2, § II) — Cf. etiam Caietanum contra Scotum in II.a II.ae, q. 1, a. 1, n. XI, q. 17, a. 5, et La II.ae q. 63, a. 3.

3 Suarez, *de Gratia,* l. II, c. XI.

4 Scotus in I, d. 17, q. 3, n. 33.

5 Molina, *Concordia,* q. 14, a. 13.

(uem ordinari debet actus fidei. Propterea, iuxta Scotum, fides non est entitative supernaturalis[1].

Respondent Thomistae et Suarez : hoc est destruere supernaturalitatem essentialem fidei, nam actus fidei non esset subiective et entitative magis supernaturalis quam actus temperantiae acquisitae ordinatus a charitate ad finem supematuralem, scilicet actus fidei esset supernaturalis extrinsece, non intrinsece. Thomistae autem uno ore dicunt : « Obiectum assensus fidei est formaliter et in ratione obiecti supernaturale : obiectum, *quod* enim, nempe ipsa veritas prima (vita Dei intima), est in se •upernaturale ; obiectum *quo,* scilicet motivum seu ratio formalis sub qua, est etiam supernaturale, scilicet divina revelatio (Dei auctoris non solum naturae sed gratiae). \.tqui obiectum supernaturale formaliter qua tale non potest attingi nisi ab actu supernaturali. Ergo intellectus non potest hunc assensum quoad suam substantiam ■licere nisi adiutus supernaturali auxilio»[1] — Si vero haeretici credunt quaedam mysteria supernaturalia hoc est ex motivo humano, non ex motivo supernaturali divinae revelationis. Item daemones credunt naturaliter non propter motivum supernaturale, sed propter naturalem evidentiam signorum, scilicet miraculorum.

Suarez generaliter non multum exigit quoad distinctionem ordinis naturalis et ordinis supernaturalis, admittit enim potentiam obedientialem *activai»,* quae iuxta homistae, ut supra dictum est, continet virtualiter confusionem duorum ordinum, t tamen Suarez sicut Thomistae iudicat sententiam Scoti, Nominalistarum et Molinae non esse sine periculo pelagianismi. Scribit enim : « Si motivum fidei est naturale in ordine ad vires naturales nostri intellectus, fides naturalis est illi satis proportionata, et non est, cur non sit sufficiens in suo genere ad salutem, cum Deo soli tanquam attestant! nitatur... Nec erit ad illam necessaria gratia, nisi ex parte revelationis (id est gratia externa), quam Pelagius non negabat. Dicere autem, maiorem gratiam, seu adiuvantem solum requiri, ut assensus *in :c»er‹· entis* sit perfectio!. licet <r *vi obiecti* non esset necessaria, multum accedit ad id quod Pelagius dnehat. gr.i tiam requiri tantum ad facilius. Item videtur fuga solum inventa ad eludenda testi inonia Conciliorum et Patrum[3] ». Fides esset supernaturalis *de tacto,* non *de iure* . ‹4 revera Nominalistae negant necessitatem essentiarum et eas reducunt ad contingentem collectionem factorum. Supernaturalitas fidei non esset essentialis sed superinducta

1 Post Concilium Tridentinum, plures Scotistae concedunt quidem gratiam habitualem et fidem esse *entitative* seu essentialiter supernaturales, sed non ratione motivi formalis specificantis. Cf. Lyçhetum in Scotum III Sent. disp. 25, q. 2, n. 72, ed. Vivès. vol. 15, p. 200) — Sic *fides infusa* esset supernaturalis entitative ut proprietas gratiae, et tamen obiectum eius formale et motivum formale non excederet fi*dnn acquisitam,* quae procedit ex naturali cognitione miraculorum quae revelationem infirmant. Haec scotistica conclusio est contra principium: .species habitus dependet ex formali ratione obiecti», (11.a 11.ae, q. 5, a. 3). Proinde si obiectum formale fidei infusae non excedit fidem naturalem acquisitam, fides infusa non est *essentialiter* et *intrinsece* supernaturalis, sed solum *extrinsece,* scii, *effective* supernaturalis, m visus naturaliter supernaturaliter redditus caeco nato, vel *finaliter* supernaturalis, ut actus naturalis a charitate ordinatus ad finem supematuralem. Imo nequidem riit supernaturaliter ordinatus, quia see. hanc theoriam, finis ultimus absque habitu mfuso cognosci ac proinde desiderari potest. Unde hi theologi admittunt supernatutiiralitem fidei, quia declaratur in Conciliis, sed non assignant rationem eius, imo hanc lationem evertunt.

1 Ita Bn.LUART, *de Gratia,* diss. III, a, 2, § t.

3 Suarez, *d." Gratia,* l II, c. XI, n. 17, item ll. 11, 12, 13, 21, 22, 23, 24.

(sum iturel, plaqué) *. Haec theoria considerat in fide materiale potiusquam formale otj non animadvertit ipsum-actum fidei esse supernaturale mysterium analogice expli candum, et non univoce cognoscendum secundum resolutionem ad inferiora. Alio quin oportet procedere sicut in biologia procedunt mechanistae non considerant in processu vitali nisi phaenomena physico-chimica, quae ad actum vitalem materia liter disponunt ; sic vita conciperetur solum ut epiphaenomenon virium physicochi micarum Ita, in psychologia procedunt empiristae et nominales, dum reducunt intel ligentiam ad experientiam sensuum externorum et internorum. Similiter in ordini· theologico, pelagianismus et semipelagianismus, etiam nominalismus saeculi xiv sunt explicationes materiales fidei, iusticationis et totius vitae christianae.

Haec quaestio de essentiali supernaturalitate fidei necessario connectitur cum alia quaestione mox examinanda: utrum motivum formale fidei supernaturalis possit naturaliter cognosci. Molina et Molinistae, post Scotum respondent affirmative. Thomistae e contra et Suarez, negative, propter distinctionem essentialem inter cognitionem naturalem et cognitionem supernaturalem.

3° *Quomodo conciliantur libertas et maxima certitudo actus fidei.* — Videamus : A. difficultatem quaestionis ; B. solutionem S. Thomae ; C. solutionem Card, de Lugo ; D. solutionem Suarezii.

A. *Difficultas quaestionis.* — Iam vidimus, in expositione declara-) tionum Ecclesiae circa libertatem actus credendi, hanc *libertatem* esse non solum quoad exercitium (scii, ad assentiendum vel non assentiendum) sed etiam *quoad specificationem* (id est ad assentiendum vel dis sentiendum, v. g. irridendo). Sic cum S. Paulus Atheniensibus praedicabat futuram hominum resurrectionem, « quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: audiemus te de hoc iterum.... quidam vero viri adhaerentes ei, crediderunt» Act. Ap. XVII, 32. Habetur etiam contra Hermes, in Concilio Vaticano (Denz. 1814), hanc libertatem specificationis remanere etiam post certam cognitionem motivorum credibilitatis. Hermes admittebat solum libertatem exercitii, quae iam adest in assensu scientifico.

Ex altera parte autem, iuxta Ecclesiam, quoad examen motivorum credibilitatis, « ratio humana ne in tanti momenti negotio decipiatm et erret, divinae revelationis tactum diligenter inquirat oportet, ut *certo sibi constet Deum esse locutum* ac eidem rationabile obsequium exhibeat» Ency. Pii IX, Denz., 1637.

Denique definitur assensum fidei esse certissimum, scilicet *infalli bilem* ratione motivi (propter auctoritatem Dei revelantis) et *firmissi mum* ratione adhaesionis, vi motionis voluntatis sub illuminatione et: inspiratione Spiritus Sancti, (Denz. 1169, 1791-1794).

His positis, duplex difficultas oritur : a) quomodo stante certitu dine rationali de facto revelationis possit remanere libertas dissentiendi! revelatis ; ὰ) quomodo actus fidei, si sit liber et non necessarius, possit esse certissimus, excludens scilicet omnem deliberatam formidinem

1 Cf. Garricou-Laoranoh, *Hrvue Thomiste,* Jmivîci mi.i, p. 17-38, Z.u sxrno/iM *talM de In lui.*

errandi. Faciliter conciliantur libertas et opinio, sed est difficultas in conciliatione libertatis cum firmissima certitudine.

B. *Solutio S. Thomae.* — S. Thomas sine ulla restrictione admittit ea· omnia quae sunt concilianda. Agnoscit nempe actum fidei esse liberum etiam quoad specificationem : « Actus fidei potest esse meritorius in quantum subiacet voluntati non solum quantum ad usum, sed etiam quantum ad assensum», II.a II.ae q. 2, a. 10.— Admittit rationem posse ante fidem susceptam certo cognoscere factum revelationis : sicut si aliquis Propheta praenuntiaret in sermone Domini aliquid futurum et adhiberet signum, mortuum suscitandum, et ex hoc signo (onvinceretur intellectus videntis, ut cognosceret manifeste hoc dici a])eo, qui non mentitur, licet illud futurum, quod praedicitur, in se (videns non esset. Unde per hoc ratio fidei non tolleretur » II.a II.ae, q. 5. a. 2. — Denique S. Thomas agnoscit assensum fidei «simpliciter certiorem » esse quam sit naturalis intuitio primorum principiorum, quia fides innititur veritati divinae» et non rationi humanae, II.a II.ae, q. 4, a. 8.

His positis, S. Thomas solvit difficultatem dicens : *a) libertas specificationis remanet in assensu fidei propter inevidentiam obiecti credendi ; b) assensus fidei est simpliciter certior assensu natarali etiam necessario, sed tamen secundum quid est minus certus.*

«·) Assensus fidei est liber etiam quoad specificationem propter inevidentiam mysterii credendi. Dicit enim S. Doctor II.a II.ae, q. 2, a. 9. Ipsum credere est actus intellectus assentientis veritati divinae ex imperio voluntatis a Deo motae per gratiam. Et sic subiacet libero arbitrio in ordine ad Deum ». Quare autem sit assensus ex imperio voluntatis ? Quia obiectum credendum non sufficienter inovet, ut dici tur II.a II.ae, q. 1, a. 4: «'Assentit intellectus alicui duplicité, ; uno modo, quia ad hac movetur ab ipso obiecto (sicut patet in primis principiis et in <on< lusionibus) ; lio modo, intellectus assentit alicui, *non quia sufficienter moveatur ab obiecto proprio, d per quamdam electionem* voluntarie declinans in unam partem magis quam in liam. Et si quidem hoc sit cum dubitatione et formidine alterius partis erit opinio. Si autem sit cum certitudine, absque tali formidine, erit fides».

Et concludit S. Thomas, ibid. : · Illa autem videri dicuntur, quae per seipsa movent intellectum nostrum, vel sensum ad sui cognitionem. Unde manifestum est, quod *nec fides, nec opinio potest esse de ipsis visis,* aut secundum sensum, aut secundum intellectum ».

Item (art. 5) · non est possibile quod idem ab eodem sit scitum et creditum ». Intellectus enim scientis sufficienter movetur ab obiecto cognito per principia, intellectus credentis non sufficienter movetur ab obiecto quod remanet inevidens, et propterea requiritur imperium liberum voluntatis ad credendum. Mysteria Trinitatis, Incarnationis, Passionis, Eucharistiae. Praedestinationis, aeternitatis poenarum, ac luturae beatitudines remanent in se *obscura,* et possunt *displicere* homini malae voluntatis.

Imo, secundum S. Thomam, ut infra dicetur, quamvis factum externum revelationis possit naturaliter cognosci ex miraculis evidentibus, tamen motivum formale]dei, scilicet veritas prima increata revelans, est quid essentialiter supernaturale et non visum, sed creditum. Dicit enim II.a II.ae, q. 4, a.] : « *veritas prima-* est obiectum fidei secundum quod ipsa est *non visa* est on quibus propter ipsam inhaeretur ».

Confirmatur haec sententia thomistica ex existentia dubitationis indeliberatae m credentibus. Imo quaedam animae sanctae, in purificatione passiva spiritus, debent haec dubia indeliberata vehementer reprimere ; in istis tentationibus contra fidei» augetur earum fides; et in hoc apparet quomodo, non obstante evidentia credibilil.i tis, fides remanet libera propter obscuritatem mysteriorum. Quandoque vero in litu tentationibus minuitur ipsa credibilitatis evidentia, sed modo abscondito roboraturi anima per dona Spiritus Sancti.

Unde libertas fidei remanet etiam post certitudinem de facto revelationis, sed lll casu evidentis miraculi in confirmationem revelationis patrati, dissensus deliberatu non potest provenire nisi a libertate perversissima Unde Christus dicit: Ioann., XV, 22 : « Si non venissem et locutus fuissem eis, peccatum non haberent : nutu autem excusationem non habent de peccato suo. Qui me odit et Patrem meum odii Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent : nunc autem et viderunt et oderunt et me et Patrem meum ». Item postquam Christus manum aridam ac daemoniacum mutum ac caecum sanavit, Pharisaei dixerunt: Hii non eiicit daemones nisi in Beelzebub principe daemoniorum ». Matth. XXII, 24. Item Act. Apost., IV, 14 post miraculum patratum a S. Petro et S. loanne, principes sacerdotum et scribae «nihil poterant contradicere... Et conferebant ad invicem, dicentes : Quid faciemus hominibus istis ? quoniam quidem notum signum factum est per eos omnibus habitantibus Jerusalem ; manifestum est et non possumus negare. Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum». Remanet igitur, etiam stante miraculo manifesto, libertas discredendi, homo non solum potest non velle credere sed *nolle credere* irridendo aut rabie negando, quia mysteria remanent *inevidentia* et possunt *displicere* homini malae voluntatis, ita mysteria praedestinationis aut aeternitatis poenarum.

Attamen, ut dicit, S. Thomas « daemones magis coguntur ad credendum ex perspicacitate naturalis intellectus. Unde *fides daemonum est quodammodo coacta* ex signorum evidentia ... Et hoc ipsum daemonibus displicet, quod signa fidei sunt tam evidentia, ut per ea credere compellantur » II.a II.ae. q. 5, a. 2. Haee fides non est simpliciter coacta, sed quodammodo ; in ea invenitur minimum libertatis specificationis, quia mysteria hdei remanent obscura sed pro daemone *nimis stultum* esset negare eorum veritatem, et non vult se stultum esse. Item, ut notant Thomistae, proiectio mercium metu naufragii dicitur coacta, non quidem simpliciter, sed quodammodo2.

b) Assensus fidei, quamvis sit liber, est simpliciter certior quam assensus naturalis necessarius, secundum quid tamen est minus certus (II.a, II.ae. q. 4, a. 8).

Est *simpliciter certior quia « habet certiorem causam* . . . fides enim innititur veritati divinae. .. Et multo magis homo certior est de eo, quod *audit a Deo,* qui falli non potest quam de eo quod videt propria ratione quae falli potest ». Motivum enim formale fidei est auctoritas Dei infallibiliter revelantis. Insuper subiective firmitas adhaesionis dependet non solum a voluntate, praesupposito certo iudicio credibilitatis, sed etiam ab inspiratione et illuminatione interna Spiritus Sancti. Unde secundum suam natu ram fides supernaturalis est certior omni assensu naturali.

* Cf. Bossuet, *Elévations,* 18.e sem., XX.e Elev. Les contradictions de Jésus Christ découvrent le secret des coeurs. — Il faut joindre ces paroles: *cet entant sera en butte a la contradiction,* à celles-ci : *les pensées que plusieurs cachent dans leurs* coeur® *seront découvertes.* Si Jésus-Christ n'avait point paru sur la terre, on ne connaîtrai point la profonde malice, le profond orgueil, l.i profonde corruption, la profonde di» simulation et hypocrisie du cœur de Γ homme

2 Cf. Bii-LUART, *de Eide,* diss. IV, a. 2.

Secundum quid vero, assensus fidei est minus certus assensu naturali necessario : secundum quid » idem sonat ac *quoad nos,* seu secundum dispositionem quae ex parte subiecti est ; nam « quoad nos illud certius est quod plenius consequitur intellectus hominis », atqui plenius consequimur verum evidens, quam verum inevidens. Id est cognitio obscura fidei, quamvis sit secundum se altior quam naturalis cognitio, est *minus proportionate intellectui nostro* et minus illum satiat. Sic remanet possibilis dubitatio non ex parte causae fidei, sed quoad nos: in quantum non plene assequimur per intellectum· ea, quae sunt fidei» (ibid, ad l) *. Unde dicitur II Cor., IV, 6 « Deus ipse illuxit in cordibus nostris . . . habemus autem *thesaurum istum in vasis fictilibus:* ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis».

Haec doctrina illustratur exemplo, scilicet comparatione certitudinis metaphysicac cum certitudine physica, *Certitudo metaphysica,* quae habetur ex evidentia intellectuali secundum resolutionem necessariam ad ens intelligibile, simpliciter et *quoad se firmior* est *quam certitudo physica,* quae habetur ex evidentia sensibili, mediantibus sensibus Tamen *sensibilia* quae suut obvia sensibus sunt *quoad nos magis cognoscibilia* quam intelligibilia separata aut abstracta a materia ; v. g. principiorum finalitatis « omne agens agit propter finem » est metaphysice certum, ac certus quam existentia formalis colorum extra animam, et tamen quidam dubitant de necessitate principii finalitatis et non de existentia formali colorum. Pluries dixit Aristoteles (v. g. *Met.*. l. l, c. l) : mera intelligibilia sunt magis cognoscibilia quoad se, sed non quoad nos, quia sunt a sensibus remotissima, et e contra sensibilia sunt parum intelligibilia quoad se (quia in materia et in motu), magis autem quoad nos. — Item supernaturalia fide divina credita sunt certiora quoad se, quam prima rationis principia, minus vero quoad nos.

Obieclio : Tunc fides est solum certior in abstracto, sed ut est *in nobis* est minus certa quam naturalis cognitio. Ergo fides nostra, ut nostra est, est simpliciter minus certa quam scientia naturalis.

Respondetur, cum Gonet 2, *fides est certior quoad se, et in nobis, non urro quoad n,,* Aliud est enim quod aliquis habitus vel scientia sit certior prout esi in nobis, ‹ t diud quod sit certior quoad nos. Ad primum sufficit, quod talis habitus vel ‹ u n :ia, ut recepta in nostro intellectu, et quatenus illum informat, maiorem ei tribuat ertitudinem et adhaesionem ad verum. Ad secundum vero requiritur insuper quod talis certitudo sit magis connaturalis et proportionata intellectui nostro, magis illum satiet et quietet, magisque ab illo motum haesitationis et dubitationis excludat ». inde fidei lumen a Deo nobis infusum producit in mente nostra suum effectum formalem. sic assensus fidei certior est quoad se et in nobis, sed minus certus quoad nos ' ertitudine naturali. «Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus». Propter hanc imperfectionem fidei quoad nos, homo indiget donis Spiritus Sancti, praesertim donis intellectus et sapientiae, quorum certitudo praesupponit caritatem infusam, et provenit ex quadam *connaturalitale* ad res divinas 3.

1 Communiter dicitur : « Exclusio *deliberatae* formidinis errandi pertinet ad omnem ertitudinem, et videtur consistere in indivisibili. Attamen ex hac parte fides divina firmior est certitudine naturali, prout fidelis paratus est ad formidandum potius de ,iliqua evidentia naturali, quam de obiecto fidei.

Sed *indeliberate* formido magis excluditur ab assensu naturaliter certo ex evidentia quam ab assensu fidei. Exclusio enim huiusce formidinis indeliberatae est effectus evidentiae.

2 *Clypeus thomisticae Theologiae.* Disputatio proeinialis, a. V.

3 Cf. S, Thomam, l .l II.ae, q t>8, a. 2. II.a 11.ao q. 8; q. 45, a. 2.

Sic S. Thomas conciliavit libertatem fidei cum eius certitudine infallibili ; actus fidei est liber etiam quoad specificationem propter inevidentiam mysterii credendi, et est certissimus vi motivi formalis obiectivi, ac illuminationis et inspirationis in ternae Spiritus Sancti.

C. *Card, de Lugo*[1] aliter explicat, *tenet assensum fidei esse liberum ex inevidentm existentiae revelationis.* Quod sic explicat. Ad fidem praerequiritur iudicium credibili tatis: iudicium autem illud: «potest et debet prudenter credi existentia revelationis» est quidem evidens ; excludit enim quamcumque formidinem etiam imprudentem : at non inde evidens est ipsa existentia revelationis ; nam iudicium « existit revelatio » est certum quatenus excludit formidinem prudentem, sed non est evidens, quatenus admittit formidinem imprudentem. Atqui quamdiu revelatio non est evidens, licet auctoritas evidens sit, non habetur evidentia veritatis obiecti revelati ; et quamdiu haec manet inevidens, nihil est quod necessitet intellectus assensum seu assensum fidei.

Critica. Secundum hanc sententiam, libertas fidei destrueretur si ratio humana absque formidine etiam imprudenti cognosceret factum revelationis. Haec autem cognitio non videtur impossibilis « sicut, ait S. Thomas, si aliquis Propheta praenuntiaret in sermone Domini aliquid futurum et adhiberet signum, mortuum suscitando, et ex hoc signo convinceretur intellectus videntis, ut cognosceret manifeste hoc dici a Deo, qui non mentitur ; licet illud futurum, quod praedicitur, in se evidens non esset. Unde per hoc ratio fidei non tolleretur II.a H.ae, q. 5, a. 2. Et Pius IX dicit : Humana quidem ratio, ne in tanti momenti negotio decipiatur et erret, divinae revelationis factum diligenter inquirat oportet, ut *certo sibi constet. Deum esse locutum,* ac eidem rationabile obsequium exhibeat ». Et post enumerationem motivorum credibilitatis Pius IX prosequitur : « Itaque humana ratio ex splendidissimis hisce aeque ac firmissimis argumentis clare aporteque cognoscens Deum eiusdem fidei auctorem existere, ulterius progredi nequit sed quavis difficultate ac dubitatione penitus abiecta atque remota, omne eidem fidei obsequium praebeat oportet, cum pro certo habeat a Deo traditum esse, quidquid fides ipsa hominibus credendum et agendum proponit » Denz., 1637-1639.

Unde ratio potest esse certa sine ulla formidine errandi de facto revelationis, et tamen mysteria supernaturalia remanent obscura, non desunt difficultates circa S. Tri nitatem, aeternitatem poenarum, mysterium Praedestinationis, mysterium Euchari stiae, etc., propterea necessaria est interventio libertatis humanae sub gratia Dei ad « quamvis difficultatem aut dubitationem penitus abjiciendam et removendam, ac fidei obsequium praebendum », ut verbis Pii IX utar. Propterea praeferenda est solutioni Card, de Lugo sententia thomistica[2].

D. Solutio Suarezii. — Suarez[3] recedit a S. Thoma, quatenus admittit quod idem obiectum secundum idem potest esse simul visum et creditum ab eodem. Proindu libertas actus fidei non potest explicari ex inevidentia obiecti crediti, quia quando-

1 *De Fille,* disp. 2, η. 9 sqq. — Item C. Frknzelin, *de Trad.,* p. 699.

2 Sententia communior in schola S. Thomae est quod fides compossibilis sit etiam cum evidentia revelationis quam habet propheta sub lumine prophetico, vel quam habuerunt angeli in via, dummodo mysterium revelatum remaneat obscurum. I a quaestio de *evidentia in attestante.* Haec sententia defenditur a Caietano, Fcrrarieiise, Alvarez, Salmanticensibus, Gonet, Billuart, ‹·!‹ . quatnvi» B.mncz ab ea recedat ‹‹ annes a S. Thoma eam defendit ut probabilem ..illeiii t I Gonkt, *de Fide,* disp I a. VII.

3 SuaitKZ, *de Fide,* disp. Ill, sect. IX, ll. I ‹I ,

que, iuxta Suarez, obiectum creditum est evidens, v. g. aliquis potest simul scire et credere unitatem Dei, secundum idem[1].

Attamen Suarez concedit quod Card, de Lugo negat, scilicet possibilitatem habendi evidentiam de ipsa existentia revelationis.

Quomodo igitur salvari potest libertas fidei? Mazzella sic explicat responsionem Suarezii : « His positis, duplex potest oriri assensus in veritatem revelatam ; mus, qui in illam tendit ob auctoritatem et revelationem evidenter notam; qui proinde determinatur ab ipsa praesentia obiecti, et est necessarius ; alter, qui fertur m illam veritatem ob ipsam auctoritatem et revelationem non visam (sed creditam), qui proinde determinatur ab imperio voluntatis, et est liber ». Sic libertas fidei remaneret, quia *homo potest eligere inter fidem scienti/icam naturalem* (ut est in daemone) *et fidem auctoritatis sufernaturalem.*

Critica. Non apparet quomodo auctoritas Dei revelantis possit esset simul visa et non visa pro eodem, nisi distinguatur auctoritas Dei auctoris naturae ac miraculi, quae est naturaliter scita, et auctoritas Dei auctoris gratiae et gloriae, quae revelatur et creditur. Sed haec distinctio non ponitur a Suarezio : per eam rediret ad doctrinam thomisticam : idem secundum idem, non potest esse simul visum et creditum, id est evidens et non evidens, pro eodem homine. — Insuper Suarez non videtur explicare libertatem *intrinsecam* actus fidei supematuralis, sed solum libertatem extrinsecam, scii, eligendi inter fidem naturalem et. fidem supernaturalem, et ex hoc non sequitur quod actus fidei supematuralis sit intrinsece liber.

Sic remanet solutio thomistica de conciliatione libertatis ac certitudinis fidei.

Art. 3.

Quomodo cognosci debet Revelatio UT EST motivum formale fidei infusae.

(seu de credibilitate supernatural! vel intrinseca).

1. Status et difficultas quaestionis. II. Quid dicit S. Scriptura et Traditio ? III. Quid docent theologi medii aevi ante S. Thomam ? IV. Doctrina S. Thomae. V. Historica expositio oppositionis inter Thomistas et Suarez ex una parte et Scolistas, Nominalistas, Molinam, Lugo ac plures modernos ex altera parte. VI. Probatur sententia thomistica. VII. Solvuntur obiectiones. VIII. Appendix: Corollaria.

I. Status et difficultas quaestionis. — Iam explicavimus actum fidei ex parte obiecti ac motivi et ex parte subiecti, nunc autem consi-

[1] Thomistae dicunt : idem homo potest simul credere et scire idem attributum divinum sed sub diverso aspectu, scii, *illud scire prout perlinet ad Deum auctorem naturae,* et *illud credere, prout pertinet ad Deum auctorem ordinis gratiae et gloriae.* Sic demonstratur Providentia ut attributum Auctoris naturae, non vero ut ordinatio mediorum supernaturalium ad finem supernaturalem, sub isto aspectu altiori continet mysterium Praedestinationis. Item ut dicit S. Thomas *(de Veritate,* q. 14, 9 ad 8) : « *Deum esse unum* prout est demonstratum non dicitur articulus fidei, sed praesupponitur ad articulos. Sed unitas divinae essentiae talis qualis ponitur a fidelibus, scii, cum omnipotentia et omnium providentia, et aliis huiusmodi (v. g. Trinitate), quae probari non possunt, articulum constituit».

* Mazzella, *de Virtutibus infusis,* ed 5". p 454. n. 008.

deranda est coniunctio subiecti credentis cum obiecto credendo in cogni tione motivi propter quod creditur. Hoc motivum, ut supra dictum est, est auctoritas Dei actu revelantis seu Revelatio activa mysterio rum fidei. Iam autem, solo rationis lumine, evidens est Deum nec falli nec fallere posse, et ex consideratione miraculorum haberi potest, ut infra dicetur, certitudo rationalis de facto revelationis. Tunc surgit quaestio : *utrum* ad fidem supernaturalem *sufficiat naturalis cognitio* auctoritatis Dei actu revelantis, *an requiratur supernaturalis cognitio* motivi formalis fidei ; imo utrum istud motivum excedat vires rationis.

Iam in prologo huiusce sectionis IV, exposuimus hanc difficultatem secundum verba V. Cousin, qui, tanquam rationalista, dicebat : *ultima resolutio certitudinis fidei* fit in *evidentia rationali credibilitatis, sic ratio philosophica eminet supra fidem.*

Aliis verbis proponi potest problema : utrum sine lumine interno fidei anima remaneat caeca circa motivum formale fidei, vel surda ad vocem Dei, an e contra iam confuse videat vel audiat, ita ut gratia sit solum necessaria ad firmius cognoscendum hoc fidei motivum, ad melius audiendum vocem Dei, et ad credendum mysteria cum pia affectione, ut oportet ad salutem.

Iuxta Thomistas, ponere hanc quaestionem est illam solvere, nam motivum formale virtutis infusae theologicae eam specificat. et proinde ab ea sola attingi potest formaliter. — Et iam ex praecedentibus thesibus apparet quaenam erit nostra responsio, scii. : *naturaliter cognosci potest feracitas Dei auctoris naturae ac factum revelationis ut quid supernaturale quoad modum exterius manifestatum et miraculis confirmatum ; sed revelatio activa ut est supernaturalis quoad substantiam et procedit a Deo auctore gratiae sola fide attingitur, et est formale fidei, tanquam id quo et quod creditur.*

Sed ostendendum est hanc solutionem esse conformem doctrinae Christi in Evangelio expositae, traditioni, et theologiae S. Thomae. Thomistae paulatim perfecerunt in hac re terminilogiam, ad solvendas obiectiones Scoti, Nominalium, Molinae, etc.

Hic longus articulus, qui praetermitti potest, pro studio dementari, nihil aliud est quam historia huiusce problematis fundamentalis et defensio thesis thomisticae.

Ut melius appareat difficultas quaestionis, videamus, A. quid definivit et quid non definivit Ecclesia, B. in quo dissentiunt theologi.

A. *Ecclesia* non definivit an motivum formale fidei infusae sit, propter suam supernaturalitatem, inaccessibile nostrae rationi absque lumine infusol.

Sed aliquid est certum in doctrina Ecclesiae, scii, quod *fideles debent tenere factum revelationis,* non solum ut proponitur cum certitudine morali ab historia, Christi miracula referente, sed *firmissime, ut proponitur infallibiliter ab ipsa Ecclesia sub assistentia Spiritus Sancti* ideo Ecclesia definivit non solum suam propriam infallibilitatem (Denz. τ793› τ797› i8oo), sed Deum de facto nobis revelasse seipsum ac aeterna voluntatis suae decreta (Denz. 17,85) et *hanc revelationem fuisse*

l Cf. Vacant. *Etudes sur le concile du Vatii un,* l II p 7.l, 7·, cl opus ciusdom auctoris: *De certitudine iudicii ı/ıı0 asscntiniin i\i\tenlitn Rroeliitionis,* Pictavii, 1878.

proprie supernaturalem, non processisse secundum evolutionem sensus religiosi a subconscientia prophetarum (Denz. 2078...2094), et *confirmatam luisse de facto,* non praestigiis inter mythos ablegandis, sed *proprie dictis miraculis, de quibus ipsa Ecclesia ultimo indicat* cum certitudine superiori certitudine naturali (Denz. 1813). Haec sunt solemniter definita et ab omnibus fidelibus firmissime credenda[1].

B. *Dissentiunt tamen theologi* quoad aliquid non explicite definitum. Ex una parte *Thomistae et Suarez* dicunt : Revelatio, ut motivum formale fidei infusae, excedit vires rationis et cognosci debet supernaturaliter, est simul *id quo et quod supernaturaliter creditur',* alioquin fides divina non esset essentialiter supernaturalis, nec infallibilis ac sempliciter certior qualibet cognitione naturali, sed resolveretur in certitudine naturali.

Ex altera parte vero *Scotistae, Nominales, Molina* ac plures moderni dicunt : motivum formale fidei infusae non excedit vires naturales rationis, et sufficit cognoscere *naturaliter* infallibilitatem ac veracitatem Dei et factum revelationis. — Haec cognitio est essentialiter naturalis, sed confirmatur et per declarationes Ecclesiae et per lumen infusum fidei. – Hi quidem theologi sufficienter servant in hoc rationabilitatem obsequii fidei, sed quaerendum est an. satis agnoscant eius essentialem supernaturalitatem ac infallibilem certitudinem. Concipiunt fidem ut discursivam.

Haec quaestio communiter vocatur *j-.roblema de ultima resolutione fidei.* In hoc praecise consistit : unde constet formaliter et firmiter catholico Deum revelasse articulos fidei, quos adeo infallibilitcr credit, ut paratus sit pro illorum veritate martyrium subire.

Si respondetur : factum revelationis cognoscitur *naturaliter* ex miraculis historice certis, ita ut in hac certitudine naturali fiat ultima tesolutio fidei, quomodo fides nostra in hac cognitione naturali proprie innitens potest esse essentialiter supeinaturalis et infallibilis, simpliciter certior qualibet cognitione naturali ?

Si e contra respondetur: veritas prima revelans *supernaturaliter* creditur » sub illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti » de qua loquitur Cone. Vat., tunc, ut ait Scotus, quomodo vitari potest processus in infinitum in revelationibus, vel circulus vitiosus : credo revelationem propter ipsam aut propter aliam ?

Nec sufficit dicere : factum revelationis cognoscitur infallibiliter per auctoritatem S. Scripturae, vel Ecclesiae, nam haec infallibilis auctoritas vel creditur *supernaturaliter* propter revelationem, vel admittitur *naturaliter* propter miracula evidentia, et sic remanet difficultas : in quo *ultimo* resolvitur fides nostra ?

Hoc proclema est maximi momenti in tractatu de fide ad servandam essentialem supernaturalitatem fidei et aliarum virtutum infusarum.*

[1] Nec est impossibile, iuxta S. Thomam, simul cognoscere naturaliter factum revelationis ex signis historice certis, et illud credere secundum infallibile testimonium Ecclesiae, nam ipse dicit III.a 55, a. 5 c. ad 2 et 3 quod Apostoli simul cognoverunt Christi resurrectionem ex signis sensibilibus et eam sub altiori aspectu crediderunt propter infallibile testimonium Christi et Scripturarum.

* Proptcrea Thomistae de hac quaestione disserunt et in tractatu de Gratia, et in tractatu de hide. Ita infra citandi Salmanticenses, Ioan, a S. Thoma, Gonet, Gotti, Billuart, etiam (Suarkz, *dr Gratia,* l II, c. XI - *de Fide,* pars. t", disp. III, sect. VI).

In theologia fundamentali *de Revelatione* praetermitti nequit haut disceptatio : *quomodo cognosci debet ipsa Revelatio tanquam motivum formale fidei?*

Haec quaestio sub hoc aspectu vocatur a pluribus Thomistis *quaestio de credibilitate supernaturali et intrinseca*[1], per oppositionem ad credibilitatem rationalem et extrinsecam, prout prior habetur immediate ex cognitione motivi formalis fidei, altera autem ex cognition, motivorum credibilitatis, praesertim miraculorum.

Praesens problema igitur est maximi momenti *ad conciliandam essentialem supernaturalitatem fidei cum eius rationabili obsequio,* et ad ostendendum quomodo assensus fidei est infallibilis ac sempliciter certior rationali conclusione apologeticae circa factum revelationis. Ex solutione huiusce quaestionis dependet vera conceptio relationis intei iudicium rationale credibilitatis et actum fidei, et proinde inter apologeticam et fidem. — Imo *in hoc agitur non solum de littera apologeticae sed de eius spiritu,* scii, de fine defensionis rationalis fidei : utrum haec rationalis defensio possit esse *fundamentum per se* certitudinis supernaturalis fidei, an sit solum *manuductio ad fidem.* Aliis verbis : an fides sit ita pretiosa et sublimis ut in solo lumine divino increato per se fundari possit. Proinde, *an in apologetica practica ad conversionem incredulorum maximum momentum gratiae divinae et orationi tribuendum sit*[2].

Hoc problema simile est quaestioni fundamentali metaphysiae criticae, scii, quomodo cognoscitur motivum formale certitudinis intellectualis naturalis. Empiristao autem seu nominalistae reducunt certitudinem primorum rationis principiorum ad certitudinem experientiae seu sensuum, et sic perit necessitas absoluta principiorum. E contra secundum philosophiam traditionalem motivum certitudinis principiorum est eorum evidentia intellectualis, quamvis sensatio praerequiratur ad cognitionem terminorum.

Quoad methodum ad solutionem problematis, revocandum est, virtutem fidei et ipsum actum fidei, prout essentialiter supernaturales, esse *mysteria* stricta, *non univoce* cognoscenda secundum resolutionem *ad inferiora,* id est ad fidem naturalem acquisitam (haec esset materialis explicatio actus fidei divinae) sed *analogice* explicanda[3], materialiter quidem secundum comparationem ad fidem naturalem acquisitam, sed formaliter secundum resolutionem *ad superiora,* id est ad lumen increatum Dei revelantis.

[1] Cf. P. Gardeil, O. P., *La crédibilité et l'Apologétique,* 2.e édit.. Paris 191.·. p. 63 : « *La crédibilité surnaturelle* est la propriété transcendentale que possède l'objet de la révélation divine en regard de l'intelligence perfectionnée par la vertu de loi surnaturelle. *La crédibilité rationnelle* est la propriété transcendcntale que possède l.i révélation divine objective en regard de l'intelligence naturelle».. Item *Diet. ThioÛ cath.,* art. *Crédibilité,* col. 2210.

[2] Cf. quoad aspectum apologeticum huiusce quaestionis P. Lacordaire, 17.v. . t i8.e *Conférences,* ed in 8°, p. 334-337 ; 344-347.

[3] S. Thomas, *de Veritate,* q. 14, a. 9, ad. 4 : « Credere *aeqnivoce* dicitur de ho, minibus fidelibus et de daemonibus : nec est in er· fides ex aliquo lumine gratina infuso, sicut est in fidelibus ».

Exponendae sunt historice duae oppositae solutiones ; antea vero videamus quid habetur ex Sacra Scriptura et ex Traditione, quid docent theologi ante S. Thomam ; postea melius apparebit oppositio inter sententiam thomisticam et sententiam Nominalium et Molinae

§ II. — **Quid dicunt S. Scriptura et Traditio ?** — A. *Tu. Sacra Scriptura.* — Non invenitur quidem solutio secundum terminologiam theologicam. Sed ut ostendit Melch. Cano (de Locis theol., l. II, c. 8) habetur tamen aliquid satis explicitum.

Fides enim dicitur in Sacra Script. « substantia rerum sperandarum» seu fundamentum aedificii spiritualis, inchoatio vitae aeternae, ac proinde est essentialiter supernaturalis, ut vita aeterna.

Insuper motivum formale fidei pluries vocatur in N. T. vox Patris caelestis, vox Filii, testimonium Spiritus Sancti, qui locutus est per prophetas. Et explicite affirmatur quod homines, qui gratiae fidei resistunt, non possunt hanc vocem Patris, aut Filii, aut Spiritus Sancti audire, etiamsi audiant materialiter litteram Evangelii et miracula videant. Ergo motivum formale fidei, secundum S. Script.., non potest cognosci sine gratia. — Haec doctrina praesertim invenitur in sequent, textibus Sacrae Scripturae :

Hcbr. XI. t : « Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium « (substantia id est inchoatio vitae aeternae, quae essentialiter supernaturalis est). loan. V, 36: «Opera quae dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipsa opera, quae ego facio testimonium perhibent de me, quia Pater misit me (haec testimonia sunt sensibilia) ; sed Christus addit : Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me : *neque vocem eius unquam audistis* » (Pharisaei quidem vident mira cula, sed non audiunt vocem Patris). — loan. X, 26 : « Opera, quae ego facio in nomine Patris mei, haec testimonium perhibent de me, sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. *Oves meae vocem meam audiunt »s.* Matth. XIII, 9: *"Qui* habet aures audiendi audiat». Matth. XVI, 17: «Beatus es Simon Bar Iona quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in caelis est ▮ Matth XI, 25 : «Confiteor tibi Pater: quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et η·η·- *las/i ea parvulis.* Xta Pater quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo novit Filium, nisi Pater : neque Patrem quis novit nisi Filius et cui voluerit Filius revelare » (Sapientibus et prudentibus non absconditur littera

1 In hac quaestione de necessitate gratiae fidei non possunt consentire thomismus et molinismus, cum opponantur quoad gratiam in genere, concursum divinum, praescientiam et praedestinationem. Unde Billuart *(de Gratia,* diss. III, a. II, § II) recte exponit sententiam thomisticam: «contra quosdam theologos (molinistas), qui dicunt hominem lapsum posse propriis viribus assentiri assensu naturali veritatibus supernaturalibus ex motivo divinae revelationis. . . sicque *laciendo virilius naturae quod in se est, se ad supernaturalia disponere eaque infallibiliter consequi,* non quidem merito illarum actionum naturalium, sed ex pacto inter Deum et Christum inito, quo facienti ex viribus naturae quod in se est, gratia semper datur. Quae sententia nobis videtur non satis recedere ab errore Semipelagianorum : non enim hi dicebant assensum supernaturalem posse elici viribus naturae, id implicat in terminis ; neque istum assensum naturalem proprie mereri dona gratiae, sed esse tantum occasionem quam Deus arriperet ut conferret gratiam, ut iam alibi dixi ».

* Cf. S. Thomam, *in loan* V. ‹0. X. 26, ubi post S. Crysostomum et S. Augustinum loquitur de *«praedestinatis ad credendum «.* ad gratiam fidei: «Oves meae audiunt vocem meum «, alii vident miracula, legunt litteram Evangelii, et non credunt.

evangelii. nec miracula, sed verbum Dei quod spiritus et vita est). — Ioan. VI, ‹›j « lesus dixit : Verba quae ego locutus sum vobis spiritus et vita sunt. Sed Sum quidam ex vobis qui non credunt. Sciebat enim ab initio lesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum. Et dicebat : Propterea dixi vobis, quia nenm potest venire ad me nisi fuerit ei datum a Patre meo ». Dixerat enim supra (Ioan VI, 44) : « Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum, et ego resuscitabo eum in novissimo die. Est scriptum in Prophetis: et erunt omnes docibiles Dei *Omnis, qui audivit a Patre et didicit, venit ad me··.* — Ioan. XII, 44 «Qui credit in me, non credit in mc, sed in eum qui misit me». Ioan. XV, 21.. , de pharisaeis ait : « *nesciunt eum qui misit me* » et statim postera loquens de miraculis : » nunc autem Viderunt et oderunt et me et Patrem meum ». — loan. XIV, 17 : · *Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum,* Fos. *autem cognoscetis eum* : quia apud vos manebit et in vobis erit». Ioan. XVIII, 37: Ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati : *omnis, qui est ex veritate, audit vocem meam».* — Phil. I, 20: (Vobis datum est ut in ipsum credatis». J ad Cor XII, 3: "Nemo potest dicere: Dominus lesus, nisi in Spiritu Sancto». — II Cor. III, 5 : « Non quod suflicientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est». — Gal. I, 8: «Licet nos, aut Angelus de caelo evangelizet vobis praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit » (ergo fides est certissima ac essentialiter divina). — l loan. V. to: «Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se». Rom. VIII, t6 : « Accepistis spiritum adoptionis. . . Ipse enim *Spiritus testimonium* reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei ». — l Cor. II, 7-16 : « Loquimur Dei sapientiam. . . quam nemo principum huius saeculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent. . . *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum.* Spiritus enim omnia scrutatur, etiam *profunda. Dei.* Quis enim hominum scit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est ‘ Ita et quae Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. *Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis. . . Animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei',* stultitia enim est illi et *non potest intelligere* : quia spiritualiter examinatur. . . *Nos autem sensum Christi habemus ».*

In his texibus S. Scripturae motivum formale fidei vocatur vox Patris, vox Filii, testimonium Spiritus Sancti et explicite affirmatur quod homines, qui gratiae fidei resistunt, non possunt hanc vocem Patris audire, quamvis videant miracula et audiant litteram Evangelii. Ergo motivum formule fidei, secundum S. Scripturam, non potest sine gratia fidei cognosci. — Vox Patris nobis transmittitur per Filium, accipitur per fidem supernaturalem, et denique secundum dona Spiritus Sancti : « Unctio eius docet nos omnibus » I Ioan, II, 27 (circa hos textus S. Scripturae videbimus infra quid dixerit S. Thomas. Circa eos cf. etiam Cano * et Bossuet) 2.

l Cano, *de Locis theologicis,* l. II, c. VIII.

2 Bossuet, *Elevations sur les Mystères,* 18.e semaine, 17.e élévation (L’ humilité résout toutes les difficultés) : « Votre orgueil vous révolte contre Dieu, l’humilité doit être votre véritable sacrifice. Et pourquoi a-t-il répandu dans son Ecriture ces ténèbres mystérieuses, sinon pour vous renvoyer à l'autorité de l’Eglise, où l'esprit de la tradition, qui est celui du Saint-Esprit, décide tout ? Ignorez-vous, vous qui vous plaignez de Γ*obscurité des Ecritures,* que *sa trop grand lumière vous éblouirait plus qui' ses saintes ténèbres ne vous confondent* N'avez vous pas vu les Juifs demander il lésus qu’il s’explique ; et Jésus s'expliquer de sorte, quand il l'a voulu, qu'il n'y ait plu* d’ambiguité dans ses discours ? Et qu'en est-il uirivé ' |.<s Juifs en ont-ils été moin» incrédules? Point du tout, la lumière même le» n éblouis: plus elle a été manifeste,

B. *Traditio*. — Patres Ecclesiae, praesertim in explicatione praedictorum textuum. S. Scripturae, saepius affirmant fidem divinam esse essentialiter supernaturalem, ac certiorem omni cognitione naturali ; hoc defendunt praecipue contra Pelagianos et Semipelagianos. Imo plures, inter quos S. Augustinus, explicite sustinent, hominem non posse sine gratia interna fidei cognoscere lucem seu Veritatem divinam, quae est motivum formale propter quod credi debent mysteria revelata.

Inter Patres Ecclesiae, citantur praesertim Clemens Alexandrinus[1] S. Basilius qui quamvis vim credibilitatis luculenter ostendat, admonet : « non potest quispiam de Filio cogitare, qui non sit prius *a Spiritu illustratus* . — S. Ioannes Chrysostomus loquens de gratia necessaria ad fidem, ait : « Si Dei est, quomodo peccant qui non credunt, cum nec Spiritus opem ferat. . . nec in viam deducat Filius ?... Si Pater trahit, Filius deducit, Spiritus illuminat, quid peccant qui neque tracti sunt, neque deducti, nec illuminati ? Quoniam non praebent seipsos dignos *ut eam suscipiant illuminationem*[3]». S. Cyrillus Alexandrinus profunde ait : «Cum autem non vulgaris sapientiae sit Deum in humana forma latentem agnoscere, *non posse venire ad se ait (Christus) eum, qui cognitionem videlicet a Deo et Padre nondum acceperit,* neque id absque re. Si enim omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, quomodo non donum quoque dexterae Patris erit Christi agnitio. ?»■ Et infra in Ev. Ioan., l. IV : « Quatenus Pater est Deus, et ita intelligitur et praedicatur, cognitionem de sui genimine auditoribus infundit . . . *Cognitioiem autem sui geniminis nobis immittere Deus ac Pater censendus est, non voce fragoris ex alto,* aut tonitrui instar orbem circumsonante, *sed divina scilicet nobis illustraione praefulgente ad intelligentiam Scripturae divinitus inspiratae.* . . Scriptum est enim alicubi de sanctis discipulis, quia tunc *aperuit oculos eorum,* ut intelligerent nimirum divinas Scripturas»[5]. Unde S. Cyrillus valde commendat apologistae cuiusdam methodum : « Tum ostendens (ille) Christi mysterium esse divinitus hominibus traditum, et *ad cognitionem eius supernae gratiae opus esse,* ad ipsam neminem posse pervenire •iit, nisi Patris admonitionibus pertractum. Hic autem nihil aliud rursus agebat quam ut persuaderet oportere fletu et acerbissimo dolore eorum quae deliquerant veniam quaerere, rogare ut ad salutem per fidem in Christum quodammodo pertrahantur, consilio Patris et auxilio divino iter eis planum ac facile reddente, quod ipsi peccando immodice exasperaverant»[6].

Sed praesertim legendus est S. Augustinus contra Pelagianos et Semipelagianos.

plus ils se sont révoltés contre elle, et, si on le veut entendre, *la lumière a été obscure plus ténébreuse pour leurs yeux malades, que les ténèbres mêmes.*

« Enfin, par dessus toutes choses, vous avez besoin de croire que ceux qui croient doivent tout à Dieu ; qu' ils sont, comme dit le Sauveur, *enseignés de lui : docibiles Dei,* de mot à mot : *docti a Deo* (Ioan. VI, 45) : qu' il faut qu 'il parle dedans, et pu' il aille chercher dans le cœur ceux à qui il vent spécialement se faire entendre. Ne raissonnez donc plus : humiliez-vous. *Qui a des orielles pour écouter, qu' il écoute* (Matth. XI, 15, XIII, 9) : mais qu'il sache que, *ces oreilles qui écoutent, c'est Dieu qui les donne :* Aurem audientem, et oculum videntem. *Dominus lecit utrumque* » Prov. XX, 12.

1 *Strom.,* l. II, c. II ; M. G. t. 8, coi. 937.
2 Epist. I. M. G. t. 32, coi. 329-330.
3 Expos, in psalm. CXV. M. G. t. 55, coi. 322.
4 In Ioann. Ev., l. IV. M. G. t. 73, coi. 605-606.
5 Ibid. M. G. t. 73, coi. 555-556.
6 Ibid. M. G. t. 73, coi. 551-552.

Praesertim in libro de *Praedestinatione Sanctorum* manifestat supernaturalitatem inii Il fidei. Si autem tu obiicis quod hanc gratiam in te non sentis : « *Valde,* inquit, rewolir *est a sensibus carnis haec schola in qua Deus auditur et docet.* Multos venire videmus llllH Filium, quia multos credere videmus in Christum : sed *ubi et quomodo a Patre audierint hoc et didicerint, non videmus. Nimium gratia ista secreta est»1.*

Quare vero, iuxta S. Augustinum, haec fides est supernaturalis ? Quia lux divnll testimonii, mysteria nobis manifestans, a viribus naturalibus recipi non potest, S"l supponit in nobis oculos adaptatos. Sic haec lux testimonii divini est *id quod et quo* i creditur, ut egregie ostendit S. Augustinus *in Ioann. Evang.,* c. VIII, v. 14, tract, XXXV 2, ad explicanda verba Domini ad pharisaeos : « Ego sum lux mundi . . . 9^1 ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum ». — Di< It S. Augustinus : » *Mens nostra,* qui est oculus animae, *nisi veritatis lumine radiciui* et *ab illo qui illuminat,* nec illuminatur, *mirabiliter illustretur, nec ad sapientiam* nec ad iustitiam *poterit pervenire . . .* Responderunt ergo ludaei : « Tu de te testimonium dicis, testimonium tuum non est verum ». Videamus quid audiant ; audiamus et noit, L sed non sicut illi. Illi contemnentes, nos credentes : illi occidere Christum volente··, nos per Christum vivere cupientes. Interim ista distantia distinguat aures mcntesqiin nostras, ct audiamus quid ludaeis responderit Dominus. « Respondit lesus et dixit eis ; Etsi ego de me testimonium perhibeo, verum est testimonium meum ; quia scio unde veni et quo vado ». *Lumen ct alia demonstrat et seibsum.* Accendis lucernam, veibi gratia, ut quaeras tunicam, et praestat tibi ardens lucerna ut invenians tunicam *numquid accendis lucernam ut videas ardentem lucernam* ? Lucerna quippe ardens idonea est et alia quae tenebris operiebantur nudare, et seipsam tuis oculis demonstr··· re. Sic et Dominus Christus et inter fideles suos et inimicos ludaeos tanquam inlri lucem et tenebras distinguebant ; tanquam inter illos quos *radio fidei pcrlundebal* et illos quorum clausos oculos circumfundebat. Nam etiam sol iste et videntis faciem illustrat et caeci : *ambo* pariter stantes et faciem ad solem habentes *illustratur ti carne, sed non ambo illuminantur in acie* ; videt ille, ille non videt ; ambobus sol praesens est, sed praesenti soli unus est absens. Sic et Sapientia Dei, Verbum Dei, Do minus lesus Christus ubique praesens est ; quia ubique est veritas, ubique est sapii'» tia. Intelligit quis in oriente iustitiam, intelligit alius in occidente iustitiam ; num quid alia est iustitia quam ille intelligit, alia quam iste ? Separati sunt corporo, et in uno habent acies mentium suarum. Quam video iustitiam hic constitutus, ■ iustitia est, ipsam videt iustus nescio quot mansionibus a me carne seiunctus, et lll illus iustitiae luce coniunctus. *Ergo testimonium sibi perhibet lux : aperit sanos oculos et sibi ipsa testis est, ut cognoscatur lux.* Sed quid agimus de infidelibus ? Numquiil illius non est praesens ? Est praesens et illis : sed quibus eam videant *oculos non haben cordis.* Audi de illis ex Evangclio ipso prolatam sententiam : « Et lux lucet in tenebtll et tenebrae eam non comprehenderunt ... ».

« *Ergo verum est testimonium luminis, sive se ostendat, sive alia, quia sine lumifH non potes videre lumen,* et sine lumine non potes videre quodlibet aliud quod non 0·

[1] *De praedestinatione sanctorum,* ML., t. 44, coi. 970. Item *De dono perseveramini* ML., t. 45, c. 1019.

[2] ML., t. 35, coi. 1658.

Cf. etiam de hac re alia testimonia Patrum apud Rouet de Journel, EmcAh I»·· *dion patristicum,* Index p. 855 et numeris 417, 418, 846,963, 1223, 1248, 1303, | viju· 1970, 2144.

Cf. etiam Gardeil, *Diet. Thiol,* art. *Crédibilité,* col. 2239 2258 (La Crédibilité clt^H les Saints Pères).

iumen. Si idoneum est lumen ad demonstranda ea quae non sunt lumina, numquid m se. deficit ? numquid se non aperit, sine quo alia patere non possunt ?. . . Ergo idoneus est Dominus noster lesus Christus qui sibi perhibeat testimonium ».

Comparatio augustiniana inter caecum et pharisaeurr. incredulum continet solutionem nostri problematis. Dicit S. Augustinus : « Sol (corporalis) videntis faciem illustrat et caeci ; *ambo illustrantur in carne, sed non ambo illuminantur in acie* » quia aecus privatur visu. Item Lux vera spirituum credentis intelligentiam illustrat et increduli, *ambo illustrantur in ratione.* (propter miracula omnibus evidentia), sed *non umbo illuminatur in acie animi,* quia incredulus « oculos non habet cordis ». Propterea incredulus non percipit lucem veram, quae est fidei nostrae motivum : : sine lutnim· non potest videre lumen». Hoc est dicere: Veritas prima revelans, motivum nostrae lidei, non cognoscitur a pharisaeo incredulo quamvis miracula cognoscat, ad eam cognoscendam necessaria est gratia interna. Tunc Veritas prima revelans seu lux divina seipsam manifestat, sine circulo vitioso, et absque processu in infinitum, non enim necessaria est alia revelatio ut manifestetur revelatio, numquid accendis lucernam ut videas ardentem lucernam ?» Et haec est responsio ad Scotum lacienda *.

Ideo, iuxta S. Augustinum, sine gratia interna non potest cognosci motivum formale fidei.

Denique. Concilium Arausicanum definivit contra Semipelagianos : «Si quis per naturae vigorem, bonum aliquid, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, cogitare, ut expedit, aut eligere, sive salutari id est *euangelicae praedicationi consentire posse* confirmat *absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti,* qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et credendo veritati, haeretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: «Sine tne nihil potestis facere» (Io. XV, 5), et illud Apostoli: «Non quod idonei simus eo gitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo

* Attamen non sequitur ex hoc textu S. Augustini, miraculum certo cognorei non posse sine gratia, ut quidam vellent interpretari (M. Blondel, *l ettre tir l'.lp·· logétique,* in *Annales de Philosophie chrétienne,* janvier 1896, p. 345. — P. Lxbek thonnière, *l.e Problème religieux,* ibid, mars 1897, p. 623 note, etc.). Etenim S. Augustinus in hoc textu opponit credentem et pharisaeum, et supponit pharisaeum, co- ; noscere miracula Christi et haec signa negare non posse, ut dicitur in *Aci. Apost.* IV, 14, 16.

Praeterea, ut notat P. Gardeil *(Dic. I hiol. cath.,* art. *Crédibilité,* col. 2255) : Augustinus pluribus locis affirmat : miraculum proponi « non valenti verum intueri ut ad id fiat idoneus » *(De utilitate credendi, c.* XVI, n. 34 — ML. 42, col. 591). « Non te deseruit qui vocavit ut credas : quamvis iubcret te illud credere quod non potes videre, non tamen te dimisit nihil videntem, unde possis credere quod non vides. . . Venit etiam, fecit miracula» *(Serm.* 126. — ML., 38, col. 700). Et iuxta S. Augulinum miraculum solo lumine naturalis rationis ac sensibus cognosci potest: «omnis homo habet oculos quibus videre potest mortuos resurgere» *(Serm.* 98, n. 1. — ML., t. 38, coi. 591).

Unde, secundum S. Augustinum, multum differt videre miracula et audire vo- ‹ <-m Patris caelestis, propterea dixerat Dominus loan. X, 26 : I Opera quae ego facio iu nomine Patris mei, haec testimonium perhibent de me ; sed vos non creditis, *quia* I »n *estis ex ovibus meis. Oves meae vocem meam audiunt».* Et S. Paulus *Eph.* I, 17, 18 urat dicens: «Ut Deus. , det vobis spiritum sapientiae et revelationis, in agnitione i nis, *illuminatos oculos cordis vestri,* ut sciatis, quae sit spes vocationis eius, et quae divitiae gloriae hereditatis eius in sanctis».

est » II Cor. III, 5 (Denzinger 180) Item dicit Cone. Vaticanum (Denz. 1791).

Molina obiieit : ex Concilio habetur solum, gratiam necessariam esse ad credendum *ut oportet ad salutem,* non vero ad substantiam actus credendi, nec ad cognoscendum motivum formale fidei.

Respondent Thomistae [1] : Iuxta Concilium gratia necessaria est ad credendum ut oportet ad salutem. Atqui *qui credit* non propter evi dentiam naturalem miraculorum, sed *propter motivum formale fulci theologicae infusae,* iam *credit ut oportet ad salutem* ; audit enim vocem Patris. Ergo ad credendum propter ipsum motivum formale fidei infusai et ad cognoscendum hoc motivum formaliter qua tale, gratia neces·saria est.

§ III. **Quid sentiunt doctores medii aevi ante S. Thomam ?** Saeculo XII, quoad hanc quaestionem, inter se opponuntur Abaelardus, qui supernaturalitatem fidei destruit, et S. Victoris schola, quae cam defendit.

Abaelardus (t 1142) accedit ad semirationalismum, quem postea saeculo xix defendit Hermes. Nam iuxta ipsum, motivum formale fidei non est auctoritas Dei revr lantis sed aliquid rationale ; dicit expresse : « nec quia Deus id dixerat creditur, sed quia hoc sic esse convincitur, recipitur»[8]. Et quoniam de mysteriis habentur solum rati" nes probabiles, fides, iuxta Abaelard, est solum rationabilis opinio [1] existimatio non apparentium »[3] ; gratia vero est necessaria non ad fidem sed ad charitatem quae fidem perficit. Hermes, saec. xrx, similem doctrinam amplexus est.

Hugo a S. Victore (t H |i) e contra defendit supernaturalitatem fidei, affirmat obscuritatem mysteriorum fidei, eorumque credibilitatem tuetur propter vim proba tivam miraculi ; sed insistit in necessitate inspirationis et illuminationis internae Spi ritus Sancti ad credendum. De hac inspiratione, dicit : « Nam humanam igno-rantiam, nunc *intus per aspirationem illuminans edocuit,* tunc vero foris vel per docti i nae eruditionem instruxit, vel per miraculorum ostensionem confirmavit[4]». Hugo nl S. Victore ponit credere in affectu : « credere in affectu est, quod vero creditur in ‹o-gnitione est »[5].

S. Bernardus (t 1153) defendit etiam, contra Abaelardum, absolutam certitu dinem et supernaturalitatem fidei. «Sed absit ut putemus in fide vel spe nostra ali quid, ut is putat, dubia aestimatione pendulum : et non magis totum quod in ea i'HU *certa ac solida veritate subnixum* (hoc est motivum formale fidei), oraculis et miraculi·divinitus *persuasum* (haec est rationabilis credibilitas). . . Testimonia ista credibilia facta sunt nimis[6]». Item quoad influxum gratiae; «Si quo minus, ipse postremo! *Sbirilus reddit testimonium sniritui nostro* quod filii Dei sumus. Quomodo ergo fidem quis audet dicere aestimationem, nisi qui Spiritum istum nondum accepit, quiva Evangelium aut ignoret, aut fabulam putet ? Scio cui credidi et certus sum, clam.tl Apostolus, et tu mihi snbsibilas : Fides est aestimatio »[7].

Item Guglielmus Autissiodorensis (t 1231) distinguit duplicem fidem cire·

[1] Cf. v. g. Billuart, *de Gratia,* diss. HI, a. II, § II. [8] ML. t. 178, coi. loyiJ
[3] Ibidem, coi. 1051. [4] ML. t. 176, coi. 217. [6] Ibidem, coi. 331. [6] MI J t. 182, coi. 1061-1062. — Hi textus citantur a P. Gar Dbii., *Dictionnaire de* 7ιΛΛ *catholique,* art. *Crédibilité,* col. 2259 et sqq.
[1] ML., t. 182, col. 1061-1062.

mysteria revelata, naturalem quidem, quae ex evidentia miraculorum provenit, et gratuitam » seu supematuralem, quae est « per iluminationem ». Haec autem fides gratuita «dicit in corde hominis: iam non propter rationem naturalem credo, sed propter illud quod video. . . Ita cum fides adest iam non est habilis homo ad credendum per rationes quas prius habebat, sed illae rationes non in eo generant fidem, sed gratuitam confirmant et augmentant»1.

Item Guliel mus Arvenus (t 1249) vehementer impugnat semirationalismum \baelardi, admittit vim probativam miraculi et certitudinem absolutam nostrae fidei m testimonium Dei fundatae 23

Alexander Halensis (t 1245) clare distinguit fidem acquisitam et fidem infusam. Prior «colligitur ex testimonio et ratione et non est sufficiens ad salutem, haec fides acquisita disponit ad fidem gratuitam. «Notandum tamen est, ut ait, quod ratio et fides quae est ex ratione se habent ad fidem gratuitam, sicut praeambula dispositio ad formam. *Disponit enim animam ad receptionem luminis quo assentiat veritati primai· bropter se,* sed modum naturae non gratiae, et dicitur ipsam introducere sicut tela filum, et tunc ratio cessat humana, quando ei non innititur fides introducta»8. Haec fides gratuita non resolvitur in fide acquisita, nam est altior et superioris certitudines : « rationes naturales sunt causa motiva in habente fidem per modum *incitantis* ad assentiendum primae veritati propter se, non tamen cum *innixione* ad illas4.

Albertus Magnus similiter defendit supernaturalitatem fidei : dicit enim de argumentis rationalibus ex miraculis : « non causant consensum fidei, sed tantum inducunt cogitatum de credibili. Et quia ron sufficienter probant, ideo nor deserviunt idei nisi ex parte materialis partis, quae est tenuis cognitio : et formaliter perficitur ex oarte affectus»5* — » Fides, in eo quod est simplex lumen simile velitati primae, dat simplicem scientiam veritatis credibilium »e. In hoc textu, sicut quandoque in S. Scriptura, scientia sonat ac cognitio certa.

S. Bonaventura clarissime defendit etiam supernaturalitatem absolutam fidei infusae. Dicit enim: «quidam assentiunt veritati auditae moti humana persuasioni·, atpote propter. . . miracula. . . et talis fides est simpliciter acquisita Quidam oitern *assentiunt veritati jiilei propter divinam illustrationem* » 7. « Si ergo quiieritm quid movet ad illud credendum, utrum videlicet Scriptura, vel miracula, '<l gratia, sive ipsa veritas aeterna ? Dicendum est *quod principaliter movens ad hoc est ipsa illuminatio* quae inchoatur in lumine infuso, quae quidem facit nos non solum alte, verum etiam pie sentire de Deo ; et hoc, quia illuminatio procedit ab ipso lumine aeterno in cuius lisequium nostrum captivat intellectum et. . . reddit habilem ad credendum quaecum-

1 In IV Sent., l. III, tr. III, c. I q. 4.
2 Opera omnia, *De Fide,* art. I, p. 2, 4, 8, 15.
3 Summa universae theoloeiae, III.a p. q. 68, m. II.
4 Ibidem, m. VII, a. 3. § Sent, propria.
5 *In Sent.,* l. HI, dist. 23, litt. A. a. 1 ad 4, cd. Paris 1894, p. 406.
° In IV Sent., Γ HI, dist. 23, litt B. a. 3 ad i.m, p. 410.
7 In IV Sent., l. III, dist. 23, a. 2, q. 2 Conci. Textus integralis est : « Quidam oitern assentiunt veritati fidei *propter divinam illustrationem,* sicut illi *qui uniuntur primae veritati super omnia et propter se* sicut multi Christiani, qui caritatem non ! ibent, et in talibus fides est per infusionem. Voluntarie enim assentiunt concomitante divina illuminatione, illuminatione inquam quae rationem elevat in his quae unt supra ipsam. Unde *sicut illuminationen ad futura praecognoscenda* dicimus esse iifusam propter hoc, quod in ipsa elevatur anima supra ea, quae ei sunt naturalia, ic intelligendum est etiam in parte ista». - Ibidem ad 2. uin : *«Auctoritati divinae emo assentit propter se et super omnia, nisi per divinam illuminationem,* et sic talis ' redulitas non est ucquisitn sed infusa ».

que ad divinum honorem et cultum spectant, etsi sint super rationem nostram. Mo ventia autem sicut *adminiculantia,* ct quodammodo inducentia, plurima sunt : quin movent Scripturae testimonia authentica, movent sanctorum exempla ct martyri.·, movent doctorum argumenta et ipsius universalis Ecclesiae sententia, movent et >p·..ı miracula irrefragabilia ». Quaest. disp, de 'Irinit., q. t, a. 2 sol. » Quamvis ergo Deum' esse trinum sit credibile ex ratione mera, est tamen credibile ex ratione adiuta pei gratiam et lucem desuper infusam. Et quod sic est credibile non irrationabilitei creditur, quia gratia et lux desuper infusa potius rationem dirigit quam pervertat ». Ibidem, ad 3, t. V, p. 56, 57.

Unde ante S. Thomain, theologi, qui semirationalismum Abaelardi impugnaverunt, admittunt, motivum formale fidei esse « *Veritatem -primam» lumine supernaturali cognitam.* Si enim haec veritas prima sola ratione cognosci posset, esset *veritas naturalis* et proinde *non esset veritas prima,* nam supra ipsam inveniretur veritas supernaturalis, sicut supra Providentiam naturalem est Providentia supernaturalis, quamvis sit idem actus in Deo. Unde merito dicit Suarez (de Gratia, l. II, c. XI n. 8) : « S. Bonaventura in III, d. 23, a. 2 distinguit fidem aequi sitam et infusam earumdem rerum per rationes formales credendi. Quod etiam tenet ibi Richard, art 7, quaest. 2, Alens. IH.a P. q. 64, a. 2 et communiter Doctores scribentes de fide. Praecipue vero D. Thoma· II.a II.ae q. 1, a. 1, q. 5, a, 2 et 3 praesertim ad i.m, et in III Sent, dist. 24, a. i, q. 1 et aliis innumeris locis, ubi rationes essentiales fid· infusae, tam quoad actum, quam quoad habitum, ponit in ratione foi mali, cui innititur, quam dicit esse primam veritatem revelantem, semperque distinguit hunc assensum fidei christianae ab omni alia fid< circa easdem veritates ex hoc obiecto formali, negatque fidem vel daemonum, vfel haereticorum in his, quae credunt, in hac ratione formali obiecti fundari».

§ IV. **Quid docet S. Thomas? —** Videamus eius doctrinam, secundum ordinem chronologicum : *a)* in *Comm. Seni.* (1253 sq.) ; i») /V *Veritate* (1261 circiter) ; *in Math., Ioan el Paul.* ; *d) Summa Theol.* II.a II.ae (1270).

In genere, S. Thomas clarius distinxit ordinem supernaturalem al» ordine naturali, quam praecedentes theologi, quia magis metaphysicr determinat, secundum vias Aristotelis, quid sit in se natura humana a< eius proprietates, et non solum eam considerat ut est de facto, in con creto, et ut subest experientiae psychologicae. Item considerat Deum in se, antequam consideret illum ut supremum Bonum et finem nostrum ultimum. Propterea melius quam praecedentes distinxit quod pertine! ad lumen rationis in credibilitatis indicio, et quod pertinet ad lumen fidei in actu fidei.

In Comment, in Sent. — Ex hoc commento, quoad nostram quaestionem eruuntur duae conclusiones: 1» *Lumen infusum fidei ber se requiritur .id credeiidulÊ infallibiliter revelata mysteria et ai discrete reiiciendum non credenda.*

III, d. 23, q. 2, a. 1 ad 4 : «Lumen infusum, quod esi habitus fidei, mauift tui articulos: sicut lumen intellectus agentis manifestavit principia naturaliter notu· Ibid., q. 3, a, 2 : « Nulla potentia secundum suam niliiiaiu determinatur ad illa, qu.tu

sunt supra naturam rationis nostrae, quorum est fides, et ideo ad hunc actum indigemus iiabitu, qui non est acquisitus, qui quidem in duobus non adiuvat. in hac scilicet quod intellectum facit facilem ad credendum credenda, contra duritiem, et discretum ad refutandum non credenda contra errorem » .* Ibid., a. j, q.la 2a additur : « Homo potest redere (quae credenda sunt) ex ipsa aestimatione sine habitu infuso ; sed ut discrete m haec et non illa inclinetur, est ex habitu infuso tantum, quae quidem discretio •st sec.nndum quam non credimus omni spiritui. Quae (discretio) quia in haeretico non est, constat quod habitus fidei in ipso non manet. Et si aliqua credenda credat hoc est ex ratione humana .

2a conclusio : *Motivum formale fidei est veritas brima increata non nisa, sed credita,* cf. flT, d. 23, q. 3, a. 3 : « Ratio inducens ad credendum potest sumi vel *ex aliquo creato,* sicut quando per aliquod signum inducimur ad aliquod credendum vel de Deo vel de aliis rebus, vel sumitur *ab ipsa veritate increata,* sicut credimus aliqua quae nobis divinitus dicta sunt per ministros. . . Et primo modo est fides in daemonibus, in quantum ex ipsa naturali cognitione simul et ex miraculis, quae vident supra naturam esse multo subtilius quam nos, coguntur ad credendum ea, quae naturalem ipsorum cognitionem excedunt. Non autem secundo modo». Ad 2,m «fides, quae est in daemonibus, non est habitus infusus sed ex naturali cognitione procedit ».

E contra de fide supernaturali dicitur III, d. 24, q. 1, a. 1. «Potentiae et habitus ■X ratione obiecti speciem recipiunt. . . *Cum enim /ides non assentiat alicui nisi propter veritatem Primam credibilem,* non habet quod sit actu credibile nisi ex veritate prima, sicut color est visibilis ex luce, et ideo veritas prima est formale in obiecto fidei, et a qua est tota ratio obiecti ». In hoc textu veritas prima dicitur *credibilis,* ergo ipsa non est visa sed credita ; et dicitur specificativa habitus supernaturalis fidei, ergo ipsa est veritas supernaturalis, propterea non cognoscitur a daemone ; et si non esset supernaturalis, non esset veritas prima, nam supra ipsam inveniretur veritas supernaturalis. sicut supra piovidentiam naturalem (scilicet Dei auctoris naturae) est providentia supernaturalis Dei auctoris gratiae. Ibid, ad q.lam 3 fides innititur veritati primae, unde cum illa sit infallibilis, fidei non potest subesse falsum -, e contra naturalis cognitio miraculi noti est infallibilis. — Ibid, a. 2 dicitur quod veritas prima non est visa: «forma illa intelligibilis, quae principaliter erit obiectum fidei, scilicet Deus, formationem intellectus nostri subterfugit, et non est ei pervius in statu viae, ut dicit Aug. Nec iterum ea quae sunt fidei (scilicet mysteria) ad principia visa reducere jtossumus demonstrando ».

l>e Veritate, q, 14, clare affirmantur tria : r° Motivum formale fidei esse veritatem primam increatam ; 20 Hanc veritatem primam increatam esse non visam sed creditam ; t' Illam specificare habitum supernaturalem fidei et proinde supernaturalem esse.

i» *Motivum formale fidei est veritas rrima increata in divina cognitione existens* : le Verit., q. 14, a. 8 : « Omnis creata veritas defectibilis est, nisi quatenus per veritatem increatam rectificatur. Unde neque hominis neque Angeli testimonio assentire infallibiliter in veritatem duceret, nisi in quantum in eis loquentis Dei testimonium consideratur. Unde oportet quod fides, quae virtus ponitur, faciat intellectum hominis *adhaerere veritati quae in divina cognitione consistit, transcendendo proprii intellectus veritatem.* Et sic fideles per « simplicem et semper eodem modo se habentem veritatem liberatur ab instabilis erroris varietate « ut dicit Dionysius c. 7 de div. Nom ... Et ita

* Requiritur lain ll infallibilis propositio Ecclesiae, alioquin fideles possent aliquid falsum credere, non quidem tide divina, sed fide humana, ex errore scilicet quo existimarent esse a Deo revelatum quod esset ab hominibus inventum et falsum.

fides, quae homines divinae cognitioni conjungit per assensum, ipsum Deum habet sicut principale obiectum ; alia vero quaecumque sicut consequenter adiuncta ».]

2° *Motivum formale fidei est non visum sed creditum,* de Verit., q. 14, a. 8 ad ani . « Quamvis divino testimonio sit de omnibus credendum : tamen divinum testimonium, sicut et cognitio, primo et principaliter est de seipso et consequenter de aliis » Ad 3lη « Veritas prima est obiectum visionis patriae ut in sua specie apparens, fidei autem ut non apparens ». Ad 4m explicatur quomodo revelatio divina est *quo et quod creditur simul,* sicut lumen est quo et quod videtur : « Lumen quodammodo est obiectum visus, quodammodo non. In quantum enim lux non videtur nostris visibus nisi per hoc quod ad aliquod corpus determinatum, per reflexionem, vel alio modo conjungitur, dicitur non esse per se visus obiectum, sed magis color, qui semper est in corpore ter minato ; — in quantum autem nihil nisi per lucem videri potest, lux ipsum visibile esse dicitur, ut idem dicit Philosophus (Il de. Anima, com. 67) ; et sic veritas prima esi per se fidei obiectum ». Id est sicut lux est id quo et quod videtur, ita veritas prima increata revelans est id quo et quod creditur. — Item ad ç.m : « Veritas prima se habet in fide et ut medium et ut obiectum ». Item ad 16.m : » Ipsum autem testimonium veritatis primae se habet in fide ut principium in scientiis demonstrativis ». Sed in scientiis principium est certius conclusione ; ergo in fide non potest esse minus certum, ideo infallibiliter creditur.

Nihilominus «quamvis lumen divinitus infusum sit efficacius quam lumen natu-rale ; non tamen in statu isto participatur a nobis perfecte, sed imperfecte, et ideo ..1 non ducimur per illud in visionem horum ad quorum cognitionem datur ; sed hoc erit in patria, quando perfecte illud lumen participabimus, ubi in lumine Dei videbi mus lumen» de Verit, q. 14, a. 9 ad 2. Propterea S. Thomas non dicit fidelem *perci-pere* aut *intueri* veritatem primam, sed *inhaerere* primae veritati per intellectum et voluntatem.

Art. 9, ad 4, dicitur quod daemones credunt non propter veritatem primam in creatam sed «coacti evidentia signorum ... Unde et credere *aequivoce* dicitur de homi-nibus fidelibus et daemonibus : nec est in eis fides ex aliquo lumine gratiae infuso, sicut est in fidelibus ».

3° *Motivum formale fidei specifica/ fidem essentialiter supernaturalem, eruo ipsum est essentialiter supematurale,* de Verit., q. 14, a. 2: «Vita aeterna consistit in plena Dei cognitione. Unde oportet huiusmodi cognitionis supernaturalis aliquam inchoa tionem in nobis fieri ; et haec est per fidem, quae ea tenet ex infuso lumine quae natu-raliter cognitionem excedunt ». Secus, si veritas prima non esset supernaturalis, supra ipsam inveniretur altior veritas.

Contra errores Graecorum, c. 30 : « Fides nostra non habet auctoritatem neque ab Angelis, neque ab aliquibus miraculis factis sed a revelatione Patris per Filium et Spiritum Sanctum, licet etiam Angeli ea quae sunt fidei nostrae revelaverint aliquibus, ut Zachariae, et Mariae et etiam loseph, et etiam ad fidei robur miracula plurima facta sint ». Item *Contra Gentes,* l. III, c. 153.

In Matthaeum, loannem et Paulum.

In Mathaeum, c. XI, 15, XIIT, 9. «qui habet aures audiendi, audiat... Ideo lll parabolis loquor eis, quia videntes non vident, et audientes non audiunt, neque intel li gunt, et adimpletur in eis prophetia Isaiae dicentis : Auditu audietis, et non intelligM tis, videntes videbitis et non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius, et ocul»» suos clauserunt ... Vestri autem beati oculi, quia vident, et aures vestrae, quia au diunt ». S. Thomas dicit post S. Hieronymum : « oportet intelligere duplices oculos, scili-l cet exteriores, quibus communiter omnes viderunt ; et de his non loquitur ; vel inte j

riores, quibus Apostoli soli viderunt. Ad Ephes., I, 17: «Det vobis (Deus) spiritum sapientiae et revelationis, in agnitione eius, illuminatos oculos cordis». Unde et similiter et sunt aures quaedam exteriores, quaedam interiores ». — Et in prov. XX, 12 dicitur «aurem audientem, et oculum videntem Dominus fecit utrumque». — Cf. Mc., IV, 12; Le., VIII, 10; Rom., XI, 8; Act., XXVIII, 26.

In Matth., c. XT, 25. «Confiteor tibi Pater... quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis... Neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare ». S. Th. explicat : « Sapientiam abscondit a sapientibus non apponendo gratiam ». Unde quamvis hi mundi sapientes videant miracula et audiant litteram cvangelii, tamen non audiunt vocem Patris per Filium et Spiritum Sanctum, scilicet veritatem primam revelantem.

In Maith., c. XVI, 17: «Beatus es, Simon Bar lona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in caelis est». Caro et sanguis vident miracula, audiunt litteram F.vangelii ; quid sit igitur vox Fatris ? S. Thomas notat El dicitur «Beatus es», quia non iudicas secundum quod caro et sanguis revelat, sed secundum quod Pater meus. Vel non habes ex naturali industria, sed ex Patre meo. ⁞ Nemo enim cognovit Filium nisi Pater ». Illius enim est manifestare cuius est cognoscere. Unde (ibid.): «Nemo novit nisi cui Pater voluerit revelare··. Daniel, II, 28: Est Deus in caelo revelans mysteria ».

In loanncm, c. Ill (Ad Nicodemum) « respondit lesus et dixit ei : Amen, amen dico tibi, nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei ». — S. Thomas (lec. I n. 2) : « Nicodemus imperfectam opinionem habens de Christo, confitebatur eum magistrum et haec signa facere, tanquam hominem purum. Vult ergo ei Dominus ostendere, quomodo ad altiorem cognitionem de ipso posset pervenire ... Quasi diceret : non mirum si me purum hominem credis, quia illa secreta divinitatis non potest aliquis scire, nisi adeptus fuerit spiritualem regenerationem. Et hoc est quod dicit : Nisi quis natus luerit denuo, non potest videte regnum Dei ... Quasi dicat : Non est mirum si non vides regnum Dei, quia nullus illud videre potest nisi accipiat Spiritum Saucium, per quem renascitur in filium Dei ».

Ibidem, lec. 2, n. 1: «Dicendum, secundum Augustinum, quod *Spiritus Santti est duplex vox.* Una, qua loquitur intus in corde hominis, et hanc audiunt solum fideles... Alia est qua Spiritus Sanctus loquitur in Scripturis vel per praedicatores El hanc audiunt etiam infideles et peccatores ».

In loanncm, c. IV, 42 Samaritani « mulieri dicebant ; quia iam non propter tuam loquelam credimus ; ipsi enim audivimus et scimus, quia hic est vere Salvator mundi » – S. Th., lec. V, 2 : « Inducnnt nos ad fidem Christi tria, primo quidem ratio naturalis... Secundo testimonia Legis et Prophetarum... Tertio praedicatio Apostolorum et aliorum... Sed quando per hoc homo manuductu credit, tunc potest dicere, quod propter nullum istorum credit : nec propter rationem naturalem, nec propter testimonia legis, nec propter praedicationem aliorum, sed propter ipsam veritatem (primam) tantum ... Certitudo fidei innititur rationi divinae... et fides habet certitudinem ex lumine infuso divinitus... Principia fidei cognoscuntur ex lumine infuso divinitus ».

Ioann., V. 24 : «Amen, amen dico vobis, quia qui *tierbum meum audit,* et credit ei qui misit me, habet vitam aeternam ». Cf. S. Th. : « Qui audit verbum meum » id est me Verbum Dei, habet vitam aeternam, ut praemium fidei ». — Unde haec auditio est essentialiter supernaturalis.

In liuun., <:. V, 36: «Opera quae dedit mihi later ut perficiam ea, ipsa opera quae ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me. Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit do me: neque vocem eius unquam audistis, neque

speciem eius vidistis. Et verbum eius non habetis in vobis manens ; quia quem misit ille, huic vos non creditis». — S. Th. ait (lec. VI, n. 9) : « Respondeo, secundum Chrysostomum, quod Dominus eos in philosophica consideratione constituens, vult ostendere, quod *Deus testiicatur* alicui dupliciter, scilicet *sensibiliter et intelligibilité?.* Sensibiliter quidem, sicut per vocem sensibilem tantum... Intelligibiiiter autem testificatui inspirando in cordibus aliquorum quod credere debeant et tenere ... Primae ergo testificationis capaces fuistis (pharisaei) : nec mirum, quia non fuerunt Dei nisi *effective,* ut dictum est, voces illae et species (sicut et miracula). Sed non intelligibilis illius vocis : « *Neque vocem eius unquam audistis,* etc. » id est participes eius non fuistis ; infra VI, 45 : « Omnis qui *audivit a Patre* et didicit, venit ad me » : sed vos non venitis ad me; ergo «non audistis vocem eius, nec vidistis speciem eius»; idest *non habuistis istud testimonium intelligibile,* et ideo subdit: «Et verbum cius non habetis in vobis manens » ; idest, non habetis verbum interius inspiratum. Et haec ratio est, « quia quem misit ille », idest Pater, « huic vos non creditis ». Verbum enim Dei ducit ad Christum : nam ipse Christus est naturale Dei Verbum. Omne autem verbum a Deo inspiratum, est quaedam participata similitudo illius... Per hoc quod dicit: *Neque vocem eius unquam auditis,* ostenditur triplex modus quo a Deo aliquid revelatur alicui. Quia vel per vocem sensibilem, et sic testificatus est Christo in Iordane et in monte ... Vel per visionem suae essentiae et hanc revelat beatis... Vel per interius verbum inspirando; et hoc etiam ipsi (ludaei) non habebant ».

In Ioann., VI, 44 : « Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum... Omnis, qui audivit a l atre et didicit, venit ad me» — S. Thomas, lec, V. 4 : « Nam qui venit per cognitionem veritatis, oportet eum audire, Deo inspirante, secundum illud Ps. 84 « Audiam quid loquatur in me Dominus Deus ».

In Ioann., VI. 64 : «Verba quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt..; Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me. nisi fuerit ei datum a Patre meo ». S. Th. : « Ex quo sequitur, secundum Augustinum : magnum quidem est credere, gaude quia credidisti r.

In Ioann., X, 26: « Opera quae ego facio in nomine Patris mei, haec testimonium perhibent de me. Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. *Oves meae vocem meam audiunt'*·. S. Th., l. V. 4 : *«Opera...* testimonium perhibent de me, quia scilicet non possunt nisi a Deo fieri : unde *ex eis manifeste apparet quod a Deo veni ...* Et ideo (ludaei) sunt inexcusabiles... Ratio autem incredulitatis eorum est separatio eorum ab ovibus Christi ... « Vos non estis ex ovibus meis», scilicet praedestinati ad credendum (saltem ad tunc credendum) ... Hoc enim ipsum quod credimus est a Deo Ephes., 11,8, Gratia salvati estis per fidem, et hoc non ex vobis : Dei enim donum est » (Pharisaei autem resistebant gratiae fidei).

In Ioann., XII, 36: «Dum lucem habetis, *credite in lucem,* ut filii lucis sitis... Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum ... Excaecavit cculos eorum, et induravit cor Corum ut non videant oculis, et non intelligent corde... ▮. S Th.: «Ut non videant oculis; scilicet spiritualibus, intelligendo Christi divinitatem .. Excaecatio Dei non intelligitur quasi Deus ad peccatum impellat, sed per hoc quod non infundat gratiam... in quantum in nobis est aliquid gratiae divinae repugnans»,

In Ioann., XIV, 6 : « *Ego sum* via, *veritas* et vita ». S. Th. : Veritas enim convenit ei per se, quia ipse est Verbum... et oportet omnem qui veritatem cognosci l·· desiderat, huic Verbo adhaerere». Hoc est motivum fidei : Veritas prima, quae supernaturalis est sicut vita supernaturalis, de qua agitur in eodem textu. Et in Evangello S. loannis. dum Veritas prima nobis loquitur, prius «emetipsain manifestat his v· ı bis: *Arnen dico vobis.* Quoad hoc S. Th. notat (in loan , III, 2) · haec dictio Arnen

est hebraea, qua frequenter Christus usus est : unde ob eius reverentiam nullus translator tam Graecorum, quam Latinorum transferre voluit... Sed hanc dictionem solus loannes Evangelista ingeminat inter Evangelistas. Cuius ratio est, quia alii Evangelistae ea principaliter tradunt, quae ad humanitatem Christi pertinent ; ad quae, cum facilius credibilia sint, minor assertio necessaria est. loanncs vero ea quae ad divinitatem Christi pertinent, principaliter tractat ; quae, cum occulta sint, et a cognitione hominum remota, maiori assertione indigebant ». Id est mysteria essentialiter supernatnralia non possunt revelari nisi a Veritate prima supernaturali, quae transcendit rationem nostram et quae semetipsam affirmat, simul cum infusione luminis fidei, dum dicit : Amen, amen, dico vobis. Tunc Veracitas Dei attingitur ab ipsa fide modo multo altiori quam a ratione.

In Ioann., XIV, 26 : « Spiritus Sanctas, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia et suggeret vobis omnia, quaccumque dixero vobis ı S Thomas « Sicut effectus missionis Filii fuit ducere ad Patrem, ita effectus missionis Spiritus Sancti est ducere fideles ad Filium ... Filius ergo tradit nobis doctrinam, cum sit Verbum ; sed Spiritus Sanctus doctrinae eius nos capaces facit. Dicit ergo : » Ille vos docebit omnia » ; quia quaecumque homo doceat, nisi Spiritus Sanctos interius det intelligentiam, frustra laborat : quia nisi Spiritus adsit cordi audientis, otiosus erit sermo loctoris ; lob., 32, 8 ; « Inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam » et in tantum, quod etiam ipse Filius organo humanitatis loquens, non valet, nisi ipsemet interius operetur per Spiritum Sanctum ·. Hic textus Ioann, verificatur etiam in donis Spiritus Sancti, sed, iuxta S. Thomam, fides theologica non est inferior donis, sed altior, quia regulat ea. I.a II.ae q. 68, a. 8.

In loam·., XV, 21-24, Christus dicit de pharisaeis : *«Nesciunt eum </ui misit me «* et statim postea : « Si non venissem, et eis locutus non fuissem, peccatum non haberent ... *mine mitem et viderunt,* et oderunt et me et Patrem meum ». - S. Thomas, lect. IV, ait circa « nesciunt eum qui misit me » : ı hic loquitur de cognitione perfecta, quae consistit in fide perficiente intellectum, et coniungente Deo affectum ».

In Ioann., XVIII, 37 : « Ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veri tati : omnis qui est ex veritate, audit vocem meam ». S. Th. : ı Ideo créditons quia sumus ex veritate, in quantum scilicet accepimus donum Dei per quod credimus et amamus veritatem ».

In I Cor., II. 10-17: ı Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum... Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata, sunt nobis... Animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei Stultitia est illi et non potest intelligere ... Nos autem sensum Christi habemus». S. Thomas dicit (lect, 3) : » Sicut sensus non potest examinare ea quae sunt intellectus et similiter neque sensus neque ratio humana potest iudicare ea quae sunt Spiritus Dei, et ita relinquitur quod huiusmodi solo Spiritu Seneto examinantur ... Homo spiritualis a Spiritu Dei et illuminatur secundum intellectum, et inflammatur secundum affectum et voluntatem... Et ideo ab homine non spirituali, spiritualis homo indicari non potest, sicut vigilans a dormiente ▮.

II Cor., IV, 4 : Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum : in iis, qui pereunt. est opertum. In quibus Deus huius saeculi excaecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriae Christi, qui est imago Dei... Deus... ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei in facie Christi lesu ·. cl. S Th Item ad Hebr., VIII, to: Dicit Dominus: dabo leges meas in mentem eorum, et in corde eorum superscribam eas». S. Th.: Et haec est

epistola, de qua subdit (II Cor., III) «non atramento sed spiritu Dei vixi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus».

I Thessal., II, 13 : « Ideo et nos gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis». S. Thomas : « Hoc ipsum quod credidistis Deus in vobis operatus est ».

Gal., I, 8 : « Sed licet nos, aut Angelus de caelo evangelizct vobis praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit ». S. Th. : « Doctrina quae immediate a Deo traditur, non potest neque per hominem, neque per angelum irritari ».

Ephes., I. 17-19: «Non cesso gratias agens pro vobis (et oro) ... ut Deus ...det vobis spiritum sapientiae et revelationis, in agnitione eius : *illuminatos oculos cordis vestri,* ut sciatis... quae sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus», S. Th.: «Orat pro dono intellectus... et sapientiae». Sed iuxta S. Thomam : «virtutes theologicae praeferuntur donis Spiritus Sancti, et regulant ca » I.a II.ae, q. 68, 8.

Ebhcs., II. 8 : « Gratia enim estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est. Non ex operibus, ut ne quis glorietur ». — *S.* Th. (lec. 3): «Non enim sufficit ad credendum liberum arbitrium, eo quod ea quae sunt fidei sunt supra rationem (Eccl. III. Plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi. — I Cor., II. Quae Dei sunt nemo novit nisi spiritus Dei, etc.). Et ideo quod homo credat, hoc non potest ex se habere, nisi Deus det, secundum illud. Sap. IX. « Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, et miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis ? ». Secundo excludit alium errorem : posset enim aliquis credere quod fides daretur nobis a Deo merito operum praecedentium et ad hoc excluderdum subdit: «Non ex operibus»;... quoniam hoc ex gratia (Rom., XI. Si autem gratia ; iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia)... «Ut ne quis glorietur» in ipso, sed tota gloria in Deum referatur ».

Item in V. Test, sunt textus similes saepe citati a S. Th. : Deuter., XXIX, 3 : «Viderunt (inquit Moyses) oculi tui signa illa, portentaque ingentia, et non dedit vobis Dominus cor intelligens et oculos videntes, et aures quae possunt audire, usque in praesentem diem ». — Item Ezechiel, III, 7 ubi Dominus dicit ad Prophetam : « Domus autem Israel nolunt audire te : quia nolunt audire me ». Item Isaias, VI, 9-10 — Ps. I.XXXIV, 9: «Audiam quid loquatur in me Dominus Deus; quoniam loquetur pacem in plebem suam ; et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor». Ps. XII, 4 ; « Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte».

Γη *Boetium de Trinitate,* q. 3, a. 1, ad 4: «In fide qua in Deum credimus, non solum est acceptio rerum quibus assentimus, sed aliquid quod inclinat ad assensum, et hoc est lumen quoddam quod est habitus fidei, divinitus menti humanae infusam : quod quidem sufficientius est ad inducendum quam aliqua demonstratio, qua etsi nunquam falsum concludatur, tamen frequenter in hoc homo fallitur, quod putat esse demonstrationem quod non est. Sufficientius etiam quam ipsum lumen naturale, quo assentimus principiis, cum lumen illud frequenter impediatur ex corporis infirmitate, ut patet in mentecaptis. *Lumen autem fidei, quod est quasi siqillatio quaedam primae veritatis in mente, non -t-otest fallere,* sicut Deus non potest decipere, vel mentiri, unde hoc lumen sufficit ad iudicandum. Hic tamen habitus non movet per viam intellectus, sed magis per viam voluntatis : unde non facit videre illa quae creduntur, nec cogit assensum, sed facit voluntarie assentiri. Et sic patet quod fidei» ex duabus partibus est a Deo, scilicet ex parte interioris luminis quod inducit ad assensum, et ex parte eoi uni *quae exterius proponuntur,* quae ex divina revclntiono

initium sumpserunt, et haec *se habent ad cognitionem fidei, sicut accepta per sensum ad cognitionem principiorum,* quia utrisque fit aliqua cognitionis determinatio. Unde sicut cognitio principiorum accipitur a sensu, et tamen lumen quo principia cognoscuntur est innatum ; ita fides est ex auditu, et tamen habitus fidei est infusus ».

Ex hoc textu manifeste apparet motivum formale fidei, iuxta S. Thomam, cognosci non posse solo lumine rationis (v. g. ex rationali consideratione miraculorum). Etenim sicut motivum formale intuitionis primorum principiorum est eorum evidentia intellectualis, quae transcendit cognitionem sensitivam, et solo lumine intellectuali cognosci potest ; ita motivum formale fidei est veritas prima supernaturalis, quae transcendit cognitionem rationalem, et solo lumine supernaturali cognosci popotest.

In Summa Theologica denique, quoad cognitionem motivi formalis fidei, S. d hornas expresse docet : t° Hoc motivum formale esse Veritatem primam ; 2° Veritatem primam non visam et essentialiter supematuralem, 30 Veritatem primam secundum quod manifestatur in Scripturis Sacris et doctrina Ecclesiae, quae procedit ex Veritate prima, 40 Huic Veritati primae haereticum non inhaerere etiamsi toneat plura mysteria fidei. 50 Fidem supematuralem specificari ab hoc motivo formali et proinde motivum istud cognosci non posse absque fide supernaturali, ideoque non cognosci a daemone.

r° *Motivum formale fidei est Veritas prima* : II.a II.ae, q. 1, a. 1 : « In fide si consideremus formalem rationem obiecti. nihil est aliud, quam veritas prima. Non enim fides, de qua loquimur, assentit alicui, nisi quia est a Deo revelatum. Unde ipsi veritati divinae fides innititur, tanquam medio ». Art. 2, ad 3 dicitur : « visio patriae erit veritatis primae, secundum quod in se est ... sed per fidem non apprehendimus veritatem primam, sicut in se est ».

In commento articuli primi, Bannez sibi obiicit : « Obiectum formale cuiuslibet habitus est id, in quod per se primo fertur actus eiusdem habitus. Sed fidelis scit evidenter, Deum esse primam veritatem, cum sit naturalis et metaphysics demon Stratio : Deus est purus actus, ergo infinite perfectus, ergo summa veritas, sumina bonitas, etc. Ergo prima veritas non est obiectum formale actus credendi, cum litlc·· et scientia evidens non sit de eodem». — Respondet Bannez: prima veritas non dicitur obiectum formale fidei, propterea quod fides assential huic : Dens est prima veritas, sive Deus est verax, sive revelatum a Deo est verum ; haec enim omnia evi dentia sunt. Sed dicitur prima veritas obiectum formale fidei, quatenus est testificans aliquid quod ad Deum pertinet, ut excedens omnem cognitionem naturalem ». Et hoc explicite affirmatur a S. Thoma, q. 5, a. 1, ut statim dicemus.

2° *Veritas prima revelans est non visa et essentialiter subernaturalis.* II.a II.ae, q. 4, a. i : «Veritas prima est obiectum fidei secundum quod ipsa est non visa et ea quibus propter ipsam inhaeretur ». Non enim est visa immediate, quia est veritas increata quae praeter visionem beatificam non potest immediate videri ; nec est visa demonstratione a posteriori, ut attributum divinum a ratione demonstratum ; sed est credita, nam rationem excedit.

Praeterea II.a II.ae, q. V, a. 1. Utrum angelus in prima sui conditione habuerit fidem, S. Doctor dicit : » In obiecto fidei est aliquid quasi *formale,* scilicet *veritas prima super omnem naturalem cognitionem creaturae existons,* et aliquid materiale, sicut id, cui assentimus, inhaerendo primae veritati » ; — ad 2.m « Inerat intellectui Angeli quaedam obscuritas naturalis, secundum quod omnis creatura tenebrosa est comparata immensitati *diuini luminis,* et talis obscuritas sufiic.it ad fidei rationem». — Art. 4 » potest tides in aliquo dici maior : uno modo ex parte intellectus propter

maiorem certitudinem et firmitatem, alio modo ex parte voluntatis, propter maiorem promptitudinem, seu devotionem, vel confidentiam i. Ratio datur ad 3.m : « nam fides consequitur *donum gratiae,* quod non est aequaliter in omnibus ». Unde dicit Dominus Petro: Matth., XIV, 31 : «modicae fidei, quare dubitasti ? » et mulieri chananaeae Matth., XV, 28 ; « O mulier, magna est fides tua ».

3° In q. V, a. 3, sunt tres conclusiones sequentes : *Motivum formale fidei est* I r-ritas *prima, secundum quod manifestatur in Scripturis Sacris et doctrina Ecclesiae ;* scilicet est revelatio prout infallibiliter proponitur fidelibus ab Ecclesia, et non prout rationaliter demonstratur ex miraculis. Unde 40 *huic veritati primae haereticus- non inhaeret, etiamsi teneat plura mysteria fidei, quae suo iudicio sunt revelata et miraculis confirmata.* Imo 50 *haereticus reiicit verum motivum formale a· quo specificatur fides supernaturalis, et quod proinde non potest cognosci sine fide supernaturali.*

Cf. II.a II.ae, q. 5. a. 3. Utrum qui discredit unum articulum fidei, possit habere fidem informem de aliis articulis. « Respondeo dicendum, quod in haeretico discredente unum articulum fidei non manet fides neque formata, neque informis. Cuius ratio est, quia species cuiuslibet habitus dependet ex formali ratione obiecti : qua sublata, species habitus remanere non potest. Formale autem obiectum fidei est veritas prima, secundum quod manifestatur in Scripturis sacris et doctrina Ecclesiae, quae procedit ex veritate prima. Unde quicumque non inhaeret sicut infallibili et divinae regulae, doctrinae Ecclesiae, quae procedit ex veritate prima in Scripturis sacris manifestata, ille non habet habitum fidei ; sed ea, quae sunt fidei, alio modo tenet, quam per fidem. Sicut si aliquis tenet mente aliquam conclusionem, non cognoscens medium illius demonstrationis, manifestum est quod non habet eius scientiam, sed opinionem solum. Manifestum est autem, quod ille, qui inhaeret doctrinae Ecclesiae, tanquam infallibili regulae, omnibus assentit, quae Ecclesia docet : alioquin si de his, quae Ecclesia docet, quae vult tenet, et quae non vult non tenet, non iam inhaeret Ecclesiae doctrinae, sicut infallibili regulae, sed propriae voluntati ... Unde manifestum est, quod haereticus (pertinax) circa unum articulum, non habet fidem de aliis articulis, sed opinionem quamdam secundum propriam voluntatem ».

Ad i.m. «Alios articulos fidei, de quibus haereticus non errat, non tenet eodem modo, sicut tenet eos fidelis, scilicet *simpliciter inhaerendo primae veritati,* ad quod *indiget* homo adiuvari per habitum fidei, sed tenet ea, quae sunt fidei, propria voluntate et proprio iudicio ». Ad 2.m : « omnibus articulis fidei inhaeret fides propter unum medium, scilicet propter veritatem primam propositam nobis in Scripturis secundum doctrinam Ecclesiae intelligentis sane. Et ideo qui a.b hoc medio decidit, totaliter fide caret». Item II.a II.ae, q. 6, a. 1. «Cum homo assentiendo his quae sunt fidei, elevetur supra naturam suam, oportet quod hoc ei insit ex supernaturali principio interius movente ».

Unde de ipsa Veritate Prima revelante dici debet quod S. Augustinus dicit do Evangelio : « Evangelio non crederem nisi me auctoritas Ecclesiae admoneret) *. Nam Ecclesia infallibiliter proponit Deum supernaturaliter revelasse, sicut proponit mysteria revelata, et propositio Ecclesiae sic habetur non ut *motivum* formale fidei sed ut *conditio* nobis applicans infallibiliter revelationem. Ideo non est circulus vitiosus iu hac propositione, sed causae ad invicem sunt causae in diverso genere ; motivum asserit conditionem et ab ea applicatur[2].

Motivum igitur fidei est essentialiter supernaturale, secus non posset specificam

1 Cont. Epist., Manich., c. V (cf. Caictan. in 11.m II ac. q. 1, a. t, η. III et X) |
2 Cf. Billuart, *de Eide,* diss. I. a. II, Resp. nd ‹»|*|‹·· |

fidem supernaturalem, et propterea ut dicitur, ibid. q. V, a. 3 ad i.m, homo non potest huic motivo inhaerere absque gratia. Proinde daemon qui credit ex perspicacitate naturalis intellectus» propter evidentiam miraculorum, ut dicitur II.a H.ae, q. 5, a. 2, c. 2.m, 3.m, non credit propter motivum formale fidei, non inhaeret primae veritati, quae essentialiter supernaturalis est et transcendit quamlibet cognitionem naturalem. Ideo dixerat S. Th. in I Cor., II, lec. 3 : « Animalis homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei : sicut sensus non potest examinare ea quae sunt intellectus, et similiter neque sensus, neque ratio humana potest iudicare ea quae sunt spiritus Dei, et ita relinquitur quod huiusmodi solo Spiritu Sancto examinantur, secundum illud (Ps. 17). «Eloquia Domini igne examinata» probata scilicet a Spiritu Sancto Quia ergo animalis homo caret Spiritu Sancto, non potest spiritualia examinare, et per consequens nec ea intelligere ». Imo nequidem audit vocem l'.dir> aut l ilii, qm.i non est aut nondum est cx ovibus Christi : «oves meae vocem ineam nu hunt l-.»11 X. 27.

Unde manifestum est ex omnibus operibus S. Thomae, quod iuxta ipsum *motivum formate fulei,* id est *supernaturalis Veritas prima revelans,* non potest sola ratione cognosci, sed *est id quo et quod creditur supernaturaliter,* ut semper dixerunt Thomistae

Confirmatur : i» Imo S. Thomas docet I.a Il.ae, q. 63, a. 4: «temperantia infusa et acquisita differunt specie, et eadem ratio est de aliis virtutibus (moralibus) ». Ibid, ad i.m *t virtus infusa et acquisita* non solum *differunt* secundum ordinem ad ultimum linem, sed etiam *secundum ordinem ad propria obiectan1.* — Ergo a fortiori specie distinguuntur fides acquisita et fides infusa non solum secundum ordinem ad ultimum finem (ita ut infusa sola sit ut oportet ad salutem) sed secundum ordinem ad propria obiecta, nam « habitus distinguuntur specie secundum speciales et tormales rationes obiectorum » ut dicitur ibid, et I.a Il.ae, q. 54, a. 2 et innumeris locis 3.

1 Ex hoc apparet quam maxime erraverit in interpretatione S. Thomae, I Da v io, dum scribit in suo opuscolo «De *obiecto formali actus salutaris* Bonn. 1913, p. 28, post citationes I.a II.ae, q 109, a. 1 et similes a nobis superius relatas : Talia asserta Divi Doctoris diximus ad quaestionem nostram non pertinere, quia *illa gratia subernaturalis luminis fidei* quam ad cognoscendas fidei veritates requiri docent, secundum mentem ipsius Aquinatis, quamvis primo intuitu ipsa verba magis gratiam internam significare videantur, *nihil aliud est ac erterna gratia revelationis* eiusque ad singulos homines per praedicationem evangelii transmissionis. Hanc esse mentem Sancti Thomae luce clarius ex hoc apparet, quod expressis verbis docet ipsos haereticos et daemones omni interna gratia supernaturali privatos doctrinas revelatas cognoscere et ut veras retinere posse ». Quaenam esset tunc differentia inter doctrinam S. Thomae *de lumine fidei* et doctrinam pelagiancrum.

Oppositam et rectam interpretationem S. Thomae exposuit C. vox Sc h a f .zi.er *(Ncue Untersuchungen fiber das Dogma non der Ganod und das Wesen des christlichcn Glaubens* — Mainz, 1867, p. 527 sqq. Wodurch ist der Glaube ein übematurlicher ? - Item Sc h e e b e n, *Dogmatik,* I, § 40, n. 681, n. 689 et sqq. et § 44, n. 779-805, contra Kuhn, Hermes — etiam contra Card, de I.ugo et Kleutgen.

4 Haec differentia aperte manifestatur si cx una parte legantur ea quae de temperantia scripta sunt ab Aristotele in Ethicis, et ex alia parte ea quae scripsit S. Thomas in Sum. Theol. de mortificatione, de ieiunio, de castitate, de virginitate, de modestia, de humilitate.

3 Ex hoc articulo ultimo citato, adversarii sumunt objectionem, quae solvitur infra § VII.

2° Vide etiam quoad spem et charitatem II.a Hae, q. 17, a. 5, q. 23, a. 4, q. 24, a. 2 et I.a Hae, q. 109, a. 3. Utr. homo possit diligere Deum super cmniu ex solis naturalibus sine gratia; respondent ad i.m « *charitas diligit Deum suber omnia eminentius quam natura.* Natura enim diligit Deum super omnia, prout est principium et linis *naturalis* boni : charitas autem secundum quod est obiectum bea titudinis, et secundum quod homo habet quamdam societatem *spiritualem* cum Deo ·, Baius autem damnatus est quia reiiciebat hanc distinctionem, dicebat : distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo *Deus amatur* ut *auctor naturae,* ‹-i gratuiti, quo Deus amatur ut *beatificator,* vana est et commentitia et ad illudendum sacris litteris et plurimis veterum testimoniis excogitata » (prop, damn., Denzing., 103,1).

3° Item generaliter theologi distinguunt *Providentiam naturalem* Auctoris naturae, quae sola ratione demonstratur ex ordine mundi sensibilis, et *Providentiam superna turalcm,* quae ordinat media supernaturalia ad salutem, et ad quam pertinet praede stinationis mysterium (cl. S. Th., I.a, q. 23). Propterea dicent Thomistae : similiter Veracitas divina seu Auctoritas Dei revelantis dupliciter considerari potest : ut *Veracitas Auctoris naturae* et sic demonstratur, ut *Veracitas Auctoris gratiae et gloriae,* sic est Veracitas seu *Vor Patris caelestis per Filium et Sp. Sanctum,* et sub isto altiori aspectu sola fide supernaturali tenetur et « concreditur » uno et eodem actu simul cum mysteriis revelatis. Sic *tides nostra* non est mechanicus discursus in veritate naturali fundatus, sed *est unio intima cum Verbo Dei aeterno,* cum vita eius intima, nam *Veritas Prima revelans non est quid praeteritum in tempore, sea semper remanet supra tembus in aeternitate.* Sic) qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se » I Ioan., V. 10, et ron solum rationaliter cognoscit praeteritum et externum factum revelationis miraculis confirmatum, ut refertur in historia praedicationis lesus Christi. Sic fides nostra in sua essentiali supernaturalitate est multo certior quam certissima historia *

Ut audiamus itaque vocem primae veritatis praeparandum est Christo habitaculum in corde nostro. « Aedificemus, monet S. Thomas cum S. Augustino, et nosmetipsi in corde nostro, et faciamus domum quo veniat ille et doceat nos » (In Ioann., c. 1, lec. 15} * Nonne « Deus est in omnibus rebus et intime »3, eas conservans in esse ? Nonne tota Trinitas habitat in anima iusta ? 4 Nonne Spiritus Sanctus tribuit nobis dona sapientiae et intellectus ? Fides autem divina iltior est

1 Cf. Schbeben, *Doematik,* I, § 40, ll. 681, tr. fr. : Le motif de la foi est purement et immédiatement divin, et par conséquent absolument un et simple, terme et subsistant, identique à la source première et immuable de toute vérité (veritas prima). D'autre part la foi elle-même se présente comme un *commerce direct, une union intime avec la parole interne de Dieu,* et conséquemment avec sa vie intérieure. Et comme cette parole interne n'existait pas seulement au temps de la manifestation de la parole extérieure, mais qu'elle subsiste, en tant que *parole éternelle de Dieu,* dans un *éternel* présent, elle élève notre esprit à la participation de sa vérité et de sa vuimmortelles, et l'y fait reposer (Voy, Reding, *De tide,* q. I, a. r, contr. 2).

' L'opinion contraire, selon laquelle l'acte extérieur de la révélation serait un motif partiel de lɛ foi, à été représentée par Lugo et Kleutgen (Theol. der Vorz. t. IV, n. no sq.). Elle repose, ainsi que nous l'avons fait remarquer, sur une *conception mécanique,* où la foi apparaît comme un *procédé déductif,* qui nous aidera il ù découvrir la vérité de son contenu. Elle amoindrit le catactère transcendantal do la foi, qui est essentiellement un élan vers Dieu - item postea Scheeben, § ||. n. 778-805.

2 Cf. C. von Schaezler, *Introductio in* 5 *Theologiam dogmaticam, ad mentem S. Thomae,* p. 353-356. *De magisterio interior» brima. veritatis.*

5 La, q. 8, a. 1. 4 La, 43, a. 3.

his donis et ea regulat1, quamvis instinctus Spiritus Sancti novam perfectionem addat 2. Fides quidem potest remanere sine charitate et gratia sanctificante sed tunc est sicut in statu violento e non in subiecto connatural), est enim, ut virtus infusa, proprietas gratiae.

Sic theses S. Thomae optime cohaerent cum hac doctrina : motivum formale fidei non potest cognosci absque lumine interno fidei, et est simul id *quo* et *quod* creditur. Ut videbimus statim, Thomistae omnes hanc doctrinam defendunt.

§ V. **Historia problematis post S. Thomam.** — (Oppositio inter *Thomistas et Suarez ex* una parte, et *Scotum, Nominales, Molina, Lugb ac plures modernos* ex altera parte).

In historia huisce problematis est quaedam repescussio principalium oppositionum systematum theologicorum : i° quoad valorem nostrae cognitionis intellectualis3 *{nominalismus* et *realismus temperatus)·,* 2° quoad *distinctionem ordinis naturalis et ordinis supematuralis* (thorriismus ponit distinctionem *necessariam,* scotismus distinctionem *contingentem* a libertate divina dependentem ; 30 quoad *concursum* gratiae {molinismus dicit : gratia actualis vel habitualis et facultas nostra sunt duae *causae partiales coordinatae* : thomismus dicit : sunt *duae causae totales,* cuius inferior subordinatur priori5) ; 40) *quoad praeparationem ad gratiam* (thomismus dicit : facienti quod in se est gratia actuali, Deus non denegat gratiam ulteriorum ; — molinismus dicit : facienti viribus naturae quod in se est, Deus non denegat gratiam, propter pactum cum Christo redemptore initum ; ita ut homo faciendo quod in se est ; se ad supernaturalia disponat, eaque infallibiliter consequatur, non quidem merito illarum actionum naturalium sed ex pacto inter Deum et Christum inito e. — 5 Denique problema nostrum sub novo aspectu apparet *post damnationem protestantismi et baianismi',* ita ut haec historica expositio dividi possit in duas partes : A. ante C. Tridentinum et B. post Cone. Tridentinum.

A. *Ante Concilium Tridentinum,* opponuntur inter se Scotus, Durandus, Nominales ex una parte, priores Thomistae ut Capreolus, Caietanus ex altera parte.

Scotus (f 1307) differt a S. Thoma quoad essentialem distinctionem inter ordinem naturalem et ordinem veritatis et vitad supematuralis. Iuxta S. Thomam haec distinctio est absolute necessaria et immediate fundatur innatura divina quae excedit

1 I.a, H.ae, q. 68, a. 8. 2 I.a II.ae, q. 68, a. 2. 3 Pro nominalismo, universale reducitur ad collectionem factorum ; unde nominales considerant praesertim facta concreta, non rationes formales rerum. Ideoque, in nostro problemate, non vident distinctionem inter obiectum formale fidei acquisitae, et obiectum formale fidei infusae. 4 Cf. supra, cap. XI, de existentia ordinis supematuralis. 5 Cf. Molinam, qui docet Deum et creaturam se habere ut causas partiales sicut duo trahentes navim, de quo videre potes in suo comment, in I.am, q. 14, a. 13, disp. 26, ed Paris, 187«». p. 158. Quoad confutationem Molinismi, circa hoc. Cf. Ioannem a S. Thomam, *Cuis Phil., Phys.,* q. 25, a. t. De subordinatione causae secundae ad primam de. e Cf. Billuart, *de Gratia,* diss. 111, a. 7 et .l. 2, § a, et Joannem a S. Thoma, *D. Deo,* dsp. 14. a. 2, n. 11.

absolute vires naturales cuiuslibet intellectus creati et creabilis, ita ut Deus non possit creare substantiam cui visio intuitiva divinae essentiae foret naturalis. ‹f I. am q. 12, a. 4.

E contra, iuxta Scotum, distinctio inter naturale et supernaturale non fundatu' immediate in ente divino, admittit enim Scotus univocitatem entis, sed fundatur in libertate divina, scilicet Deus libere constituit hominem ita quod intellectus nost i non intelligat nisi secundum habitudinem ad sensibilia, sed hoc non pendet ex na tura nostri intellectus. In hoc apparet voluntarismus Scoti. (Cf. Scotum, I Sent . d. Ill, q. III, n. 24, 25) *. Imo iuxta Scotum est in nobis appetitus naturalis *inmi tus* videndi Deum per essentiam.

Consequenter, iuxta Scotum (I quaest. Prol. l Sent.) naturale et supernatural· non distinguunt res sed habitudines ad causas activas, id est supernaturale est quod a solo agente supernatural!, id est a Deo, causari possit. Iuxta S. Thomam e contra supernaturale sic definitum est solum supernaturale effective, seu quoad modum pro- ductionis suae, ita resurrectio mortui est supernaturalis, prout supernaturaliter ei redditui' vita naturalis ; gratia autem est supernaturalis non solum effective sed entitative ut est vita supernaturalis.

His positis quoad supernaturalitatem in genere, non mirum est si quoad super- i naturalitatem fidei Scotus dissentiat a S. Thoma. Et circa hoc doctrina Scoti ad tres conclusiones reduci potest.

i° Actus naturalis et actus supernaturalis possunt habere idem obiectum for- male. Cf. Scotum III Sent., d. 31, n. 4, § . Dico quod respectu eiusdem obiecti et sub eadem ratione formali possunt esse mulli actus. . . differentes sicut se habent diversae species in eodem genere 2 ». — Item Scotus in I Sent., disp. 17, q. 3, n. 33. Item Lychetus in Scotum HI Sent., d. 25, q. 2. n. 47.

20 Fides infusa non est necessaria propter supernaturalitatem obiecti, nam obiec- tum formale fidei theologicae non excedit fidem acquisitam. Scotus III, d. 23, q. I, n. 8.

3° Fides infusa resolvitur in fidem acquisitam qua credimus Ecclesiam esse veracem, propter signa ; alioquin esset processus infinitum. (Ibid.). Sed subobscure loquitur Scotus, nec semper facile discernitur quid docet et quid dicit ad objiciendum solum contra alios 3.

Durandus (t 1334) fere eodem modo ac Scotus loquitur. Cf. III, dist. 24 ; q. 1, n. 8 et q. 3, n. 8, fides infusa resolvitur in fidem acquisitam qua credimus Ecclesiam

* Cf. Vacant, *Etudes comparées sur la Philosophie de S. Thomas et sur celle de D. Scot.* 1891, Paris, Beauchesne, p. 12-20. S. Thomas détermine nettement l'ordro natural et l'ordre surnaturel. Selon Scot au contraire nos facultés naturelles possii· dent, comme en un */aiblc germe* le pouvoir d'agir surnaturellement, et de jouir d'· la vision intuitive de Dieu. Ce pouvoir est incapable de se développer sans la grâce;] mais in n'en constitue pas moins une *pierre d'attente* : d'où il suit que nous porto"" une tendance naturelle (appetitus naturalis innatus) à voir Dieu surnaturellement. . J Aussi le Docteur subtil est-il amené à faire dépendre la distinction de la nature et il·' la grace de la libre volonté de Dieu, qui peut, par suite, changer le caractère d·· ses dons. . . Le caractère naturel ou surnaturel de ces dons dépend, pour chacun, d'un‹› détermination arbitraire de Dieu». Cf. Scotum, *I Sent.,* dist. III, q. III, n. 24 et

2 Cf. Ripalda, *de Ente supernaturali,* l. III, disp. 45, n. 3. — *De Fide,* disp III. sect. III, ŋ. 28.

3 Ut notat Bannez in II.am II.ae q. 1, a. t, Dub 4, Scotus concedit altcrufl· modum resolutionis fidei, secundum quem resolvitur fides immediate non in Vi-nta· tem primam revelantem, sed in semetipsam. Sed hn«·‹ est resolutio ex parte subiei ll et non ex parte motivi obiec.tivi, et de hac ultima esi quaestio.

i gi a Spiritu Sancto, et motiva huiusce fidei acquisitae sunt signa naturaliter con ^noscibilia. letm in dist. 25, q. 3.

Noninalistae eamdem sententiam sequuntur v. g. *Gabriel Biel.* HI, dist. 23, q. 2. Non mirum est nominales, et iam Durandus nominalista erat, hanc opinionem sustinere. Nam iuxta nominalistas essentiae rerum non sunt nisi collectiones individuorum aut factorum ; propterea non considerant rationem formalem fidei infusae et rationem formalem fidei acquisitae relative ad obiectum formale, sed considerant solum factum concretum credendi ; sufficit quod actus credendi ut oportet ad salutem 'it supernaturale *de /acto,* parum refert quod sit supernaturale *essentialiter* vi sui obiecti formalis.

Pro nominalibus distictio specifica fidei infusae et fidei acquisitae ex solis prin cipii efficientibus intelligi potest. Dicent Thomistae ; ex hoc quod infusa a solo l>eo produci possit non sequitur quod sit essentialiter supei n.il oralis, .equilui olmn quod est supernaturalis effective, ut miraculum sanationis caeci nati, cui supermitti l aliter redditur visus naturalis, non visus supernaturalis1. Amplius nominali . ut ( ). I.am2 iam sunt plus minusve sceptici in ordine philosophico, ac si omnes veritates quae trascendunt experientiam, sola fide certae essent, sic minuitur vis probativa miraculi, et via paratur fideismo Lutheri, qui fuit disciplulus nominalistarum.

Priores thomistae defenderunt doctrinam S. Thomae contra Scotum, Durandum nominales v. g. Aureolum. Videamus praesertim Capreolum, Caietanum, Ferrariensem ; iuxta eos motivum formale fidei est id quo et quod supernaturaliter creditur. Pau- l tim perficitur terminologia usque ad distinctionem inter Veracitatem Dei auctoris naturae et miraculi et Veracitatem Dei auctoris gratiae.

Ita Capreolus (t 1444), IU Sent., dist. 24. q. 1, a. 3. § 2 ; « Ad argumenta Scoti». Ed. Paban Pègues, t. V, p. 317: «Huic articulo. Deus est trinus et unus, assentio, quia Deus hoc revelavit, et non ex hoc quod loanrcs vel alius homo dicit hoc esse sibi revelatum. Et hoc, loquendo de assensu causato ab habitu Iulei Nei est imaginandum, sicut arguens imaginatur, quod sint ibi duo vel tres assensus neces sarii, scilicet unus quo assentio isti, *Deus est trinus et unus,* et alius, quo assentio, isti, *Deus hoc revelavit,* et alius, quo assentio isti, *loannes dicit quod sibi revelatum est,* etc., Imo, unico actu assentio quod Deus est trinus et unus, et quod Deus hoc reve lavit ; sicut idem actus est, quo credo Deo, et credo Deum et credo in Deum et Capreolus verba S. Thomae III, d. 23, q. 2, a. 2,. q.la 2, et II.a II.ae q. 2, a. *1.*

* Salmanticenses, *de Gratia,* disp. IV, dub. II, § 3, n. 34 : « Nominales asserunt eodem modo philosophandum esse de qualitate nobis inhaerente, quam gratiam appellamus, ac de moneta et eius valore. Nam sicut metallum ante regis impositionem el suapte natura consideratum non habet valorem monetae ; ita illa qualitas (inquiunt) ex suis intrinsecis praedicatis, et ante Dei dispositionem, solum est quaedam ratitas carens valore sufficienti, ut hominem reddat acceptum Deo. Sed quemadmodum accedente dispositione cxtrinseca, regis metallum fit moneta, et habet valorem, moralem, absque reali mutatione metalli : ita *accedente ordinatione et favore Dei, qua- titis illa recepit moralem valorem, et fit gratia, nulla facta mutatione in eius entitale.* si. . docuerunt Ockan in I, d. 17, q. 1, ibid, etam Gregor q. 1, a. 2. Gabriel, q. 1, n. 1 et a. 3. dub 4. Aliacensis in I quaest. 9. a. 2. . . Quibus consentire videntur II· randus in I q. 17, quaest. r, n. 7 et 8, et Scotus, ibidem, quaestione 2».

Lutherus, discipulus nominalistarum, dicit ‖ gratia qua justificamur est tantum (uvor Dei » et in nobis est solum denominatio extrinseca, cf. Trid. sess. 6, can. 11 (' ide atiam, Denzinger, 1042, errorem Baii). Amplius Lutherus ad fideismum acti Iit, quoad motiva credibilitatis ; sic via paratur protestantibus liberalibus, pro quibus fides est solum naturalis experientia religiosa.

2 Cf. Ockam in IV *Sent.,* l. HI, q. VIII, videtur admittere quod sufficit probabilis credibilitas rationalis.

Postea, ibid., § 4, Capreolus, ad objectionem Scoti respondens, addit : « Ex ‹0ll clusione nostra non sequitur quod assensus huius articuli, *Deus est trinus ei ionu,* dependet, ut fingit arguens, ex infinitis prioribus assensibus (ac si ad credendum revivi lationem necessaria esset alia revelatio et sic in infinitum). . . Per fidem (enim) primo et directe assentio huic, *Deus revelavit quod est trinus et unus,* sicut visus priinn fertur in lucem ; et secundario assentio huic, *Deus est trinus et unus,* sicut visu· secundario fertur in colorem, unico tamen et eodem actu. — Et cum ulterius quae ritur : quomodo assentio huic, *Deus revelavit hoc,* etc. — dicitur quod fides assem il illi propter seipsam, et non propter aliquam aliam propositionem, ex cuius assemui causetur assensus istius, *Deus revelavit hoc.* Hoc est enim primum credibile : Deus vol Veritas prima, revelavit quidquid continetur in Sacra Scriptura et in doctrina l ı •clesiae. Nec assensus huius propositionis *effective* pincipaliter causatur ex alio assem su praecedente, sed ex Deo interius movente intellectum per habitum fidei ad hum assensum. Veramtamen ad hunc primum assensum fidei praerequitur praesentat i‹| huius complexi per locutionem interiorem, vel exteriorem, aut per lectionem Saci.m Scripturae, aut praedicationem ». Ita Capreolus.

Hoc clarius explicatur paulo antea, § 2 in fine : Persuasio vero vel praedicat lll exterior, requiritur ad determinationem credendorum. . . non autem ad causandum ani sensum. Cf. Il.am II.ae q. 6, a. 1 ad i.m ». Ideo Capreolus concludit contra Scotum t « Ex quibus apparet quod fides infusa, nec quoad habitum, nec quoad actum suum principalem, qui est assentire credibilibus, dependet *effective* a fide acquisita. No‹| certitudo eius dependet a certitudine fidei acquisitae, sicut certitudo conclusionis .l certitudine principi» loc. cit. ed. Paban-Pègues, V, p. 318. Nihil clarius diei potent contra notionem fidei discursivae, cuius certitudo resolveretur in certitudinem natu· ralem inferiorem.

Attamen Capreolus nullo modo reiicit vim probativam miraculorum.

Caietanus (f 1534) in Il.am II.ae q. r, a. l, ostendit etiam contra Scotum at Durandum, fidem infusam non resolvi discursive in fidem acquisitam. Dicit ŋ. X «cum ad fidem concurrant duo, scilicet assensus et propositio atque explicatio cre dendorum, fides ex parte *assensus* a solo Deo dependet ut agente, obiecto. fine rl regula. Ex parte autem *propositionis* credendorum potest dependere ab angelis ol hominibus mediantibus quibus Deus proponit haec vel illa esse credenda. . . Et propttA rea. . . providit Spiritus Sanctus de infallibili, regula creata sensu scilicet et doctrmi Ecclesiae .. . Unde, duabus concurrentibus ad fidem infallibilis regulis, inter eas tant» est differentia quod revelatio divina est formalis ratio obiecti fidei, auctoritas autem Ecclesiae est ministra obiecti fidei. . . Revelatio active sumpta est ratio formalis, ꝗmi est ipsa actio et essentia Dei ».

Quomodo vero cognoscitur istud motivum formale fidei, sine circulo vitioso, m» processu in infinitum ? Respondet Caietanus ibid., ŋ. XI : «Nec proceditur in infini tum in revelationibus, nec fit resolutio in veritatem aut testimonium Ecclesiae, mi in fidem acquisitam, sed fit resolutio in divinam revelationem ut sic, ita quod in ñ est status. Ad cuius evidentiam sciendum est quod credere Deum esse revelatorii· articulorum fidei contigit tripliciter: uno modo, ut pure *quod* creditur: alio lumlu ut pure *quo* creditur; tertio modo, ut *quod et quo simul creditur.* Et si fides respici lll hoc quod dico, scilicet quod Deus revelavit articulos fidei, ut *quod* creditur Mnlgfl sicut credit resurrectionem carnis, oporteret assignaro aliquam aliam rationem forum lem in obiecto fidei qua crederemus (et sii' «▪▪▪▪▪ processus in infinitum). . . Si ⋎· hoc idem creditur *tantum ut quo* reliqua creduntur, «urgit quaestio Scoti (resolvllig fides infusa in fidem acquleltnm). Veia ll ·|ĭ‹»ıṅṅ«· est quod, sicut in trascendenlilnlli

unitas est una et bonitas est bona, sic divina revelatio est *quo et quod* creditur ; ita quod, sicut unitas est una seipsa et ibi est status, ita *divina revelatio, qua cetera .reduntur, est credita seipsa et non per aliam revelationem*1. Unus enim et idem actus fidei credit Deum et Deo, ut inferius q. 2, a. 2, patet. , . Et sicut non est possibile aliam ulteriorem quaestionem in fide formare quare credimus Deo, ita non l st possibile aliam in fide resolutionem quaerere quare credis Deo revelanti Idem nim sunt credere Deo et credere Deo revelanti.

« Nec te lateat venenum latens sub hoc quod dicimus *credere Deo revelanti.* Duo enim importat ; primum commune etiam gentilibus ; secundum proprium fidelibus. . . (Nam) leridentes fidem nostram dicunt se credere Deo, si aliquid dixerit, multo magis quam cuiumque bono viro. Secundum autem, et proprium fidelium, est et utamur Deo ut reve-'atore articulorum fidei, ita quod *actus fidei inhaereat Deo* «t *revelanti articulos fidei.* . .

« Et ex hoc manifestum fit quod diximus, quod scilicet in hac adhaesione ad primam veritatem ut revelatricem stat resolutio ultima creditorum ; et non ad fidem requisitam qua credo loanni Evangelistae aut Paulo Apostolo aut communitati Ec. clesiae... Facit ergo habitus fidei infusae hominem inhaerere Deo ut testificanti tamquam in ratione omnium credendorum : iuxta illud I Ioan. V. io : » Qui credit in Filium Dei, habet testimonium in se».

ı Et si haec advertisset Durandus in XXIV dist., Ill Sent., a. i, non dixisset quod prima ratio credendi alia, et ad quod fit ultima resolutio credibilium, est credere Ecclesiam regi a Spiritu Sancto » ... Fides (enim) in nobis et Apostolis et prçphetis est eiusdem rationis, ac per hoc in idem resolvitur (scilicet in revelationem et non in propositionem Ecclesiae) ... Amplius Ecclesiam regi a Spiritu Sancto ideo credimus quia est unum eorum quae Deus dixit ». Et non est circulus vitiosus, addit Caietanus, quia motivum formale fidei (revelatio divina) et conditio (propositio Ecclesiae) non sub eadem ratione movent ; causae ad invicem sunt causae in diverso genere. Secundum hanc doctrinam Caietani, fides non est discursiva, et veritas prima revelans non est externum factum praeteritum revelationis, miraculis confirmatum, sed est revelatio activa » quae est ipsa actio et essentia Dei (ɳ. X) « supra tempus, secundum illud I Ioan., V. io : « Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se».

Attamen Caietanus non negat vim probativam miraculi, nec possibilitatem cognoscendi naturaliter et cum certitudine factum revelationis ex miraculis, sed haec ertitudo rationalis est inferior certitudine fidei et non potest esse eius fundamentum. Cf. in II.am II.ae q. i, a. 4, n. 5 et 62.

Ferrariensis (t 1528) non aliter loquitur, cf. in *Contra Gentes,* l. III, c. 40, § 3, et i. I, c. 6.

1 Cf. S. Thomam, *de Veritate,* q. 21, a. 4 ad 4.m : « In formis specialibus non recipitur praedicatio concreti de abstracto, ut dicatur *albedo est alba,* vel *ca or est calidus,* ut patet per Dionysium *(de div. Nom.,* c. II). Sed in formis generalibus huiusmodi praedicatio recipitur ; dicimus enim quod *essentia est ens,* et *bonitas est bona, unitas st una,* et sic de aliis. Cuius ratio est, quia illud quod cadit primo in apprehensione intellectus est ens : unde oportet quod cuicumque apprehenso per intellectum intellectus ittribuat hoc quod est ens... Et quia quaedam sunt quae communicant rationem entis inseparabiliter, ut unum, bonum, et huiusmodi, oportet quod haec de quolibet apprehenso praedicentur eadem ratione qua ens ». Ita evidentia est evidens a seipsa.

Unde obiectio Scoti : oporteret procedere in infinitum in revelationibus, similis •st obiectioni sophistarum contra possibilitatem supremi criterii certitudinis naturalis, licebant enim : necessarium esset semper *novum critérium ad indicandum de valore ‹ uii.slibel criteri.* E contra *evidentia est evidens a seipsa.*

i Quidam molinistae obiieiunt Caietnnum scripsisse in I.a II.ae q. 109, a. 5, ɳ. VI » credere, sperare, diligere Deum, confiteri ipsum lesum Christum, potest homo

B. *Post Concilium Tridentinum: post damnationem priorum protestantium.*

Problema nostrum sub novo aspectu apparet tempore priorum protestantium ii Baii. Damnantur enim pseudo-reformatores quia reficiunt proximam fidei regulam n| est infallibilem propositionem Ecclesiae, cui substituunt immediatum testimonium Spiritus Sancti in quolibet fideli (Denzinger, n. 767), Praeterea minuunt necessitatem et valorem motivorum credibilitatis, v. g. notarum verae Ecclesiae, supplet enim inspiratio privata. Ex hac parte priores protestantes, sicut postea Baius (Denz. 1022) et Quesnel (Denz. 1391), videntur exaggerare supernaturalitatcm fidei. Sed in pseudo-supernaturalismum et fideismum incidunt, nam ex altera parte destruunt supernaturalitatem gratiae habitualis et fidei : pro illis gratia iustificans est solum denominatio extrinseca, scilicet favor externus Dei (Trid. Denz. 821) et fides iustificans nihil aliud est quam fiducia divinae misericordiae (Denz., 822). Item postea Baius dicet iustificaticnem non fieri per gratiam habitualem animae infusam, qua renovatur homo ac. divinae naturae consors efficitur (cf. Denz. 1042). — Ockam nominalista (I, d. 17, a. 1) dixerat : supernaturalis creata est solum denominatio moralis.

Cone. Trid., sess. VI, c. 7 (Denz. n. 800; definit: «per Spiritum Sanctum caritas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhaeret, unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum *haec omnia simul infusa* accipit homo per lesum Christum, cui inseritur, *fidem spem* et *caritatem* » — c. 8 « per fidem ideo, iustificari dicamur, qui? fides est humanae salutis initium, fundamentum et radix omnis justificationis ».

In his textibus Concilii, supernaturalitas fidei infusae est eiusdem ordinis ac supernaturalitas gratiae sanctificantis ; propterea, post Cone. Trid., theologi catholici generaliter affirmant fidem esse *supernaturalem entitative seu quoad substantiam* 1. Hoc fatetur etiam scotista Lychetus tanquam de fide 2.

per sua naturalia quantum ad substantiam operum adimplere, et non inquanfum implentur ex spe et fide et caritate ».

Sed ex hoc modo loquendi Caietani, ut ex contextu patet, non sequitur actum naturalem fidei specificari ab eodem motive formali ac actum supernaturalem, nam Caietanns hic explicat distinctionem datam a S. 'Thorna inter amorem naturalem Dei, et amorem supernaturalem Dei, et iuxta S. Doctorem ih duo actus amoris distinguuntur specifice (I.a II.ae q. 109. a. $ ad 1). — Unde in hoc loco Caietanns accipit quoad substantiam » non specifice sed generice. — Insuper cf. (aietanum in II. am II.ae q. 17, a. 5, n. 1, contra Scotum et Durandum ; defendit quod sine virtute infusa non habetur actus « *proportionatus obiecto supernaturali* » nec fini supernaturali.

1 Salmaxticenses, *de Gratia,* tr. XIV, disp. Ill, dub. Ill, $ 1, n. 25: . Praesupponendum est habitum fidei theologicae esse *fier se infusum,* et *quoad speciem supernaturalem.* In hoc enim conveniunt iam omnes theologi. Et merito : tum quia ita videtur esse definitum in Concilio Tridentino, sess. fi, cap. 7, canon, u et 12, et ideo non desunt graves Doctores qui doceant id esse certum secundum fidem. Tum quia fides theologica est eiusdem ordinis cum gratia santificante, quam certum esti esse entitative supernaturalem ».

Suarez, *de Gratia,* l. II, c. XI. n. 12 similiter loquitur.

Gonet, O. P., *de Gratia,* disp. II, a. 3. An gratia habitualis sit forma entitative supernaturalis, dicit : « Sententia Scoti (Prolog, q. 1 — et IV dist. 10, q. 8) communiter reicitur, tum quia non distinguit inter supernaturale *intrinsece, sive quoad* c.i *titatem,* et *extrinsece, sive quoad modum,* contra communem theologorum, consensum admittentium entia supernatural^ intrinseci· ‹t entitative . imo et contia fidem, vadem, etiam astruentem ».

2 Lychetus in Scot. Ill, *Sent.,* disp 25, q 1, n. 7· (ed. Vives, vol. îj, p. Zoom

Quid faciunt nunc Thomistae ? Defendunt simul signa infallibilitatis Ecclesiae et rationabilitatem obsequii fidei ex una parte, et ex altera parte essentialem supernaturalitatem fidei, Ita v. g. Cano contra protestantes. E contra Molina et de I.ugo defendunt fidem discursivam, ac eius rationabilitatem, sed eius supernaturalitatem entitativam tuentur solum ex parte principii activi, non ex parte obiecti formalis.

Melghior Caxo (t 1560), *de Locis theologicis,* l. II, c. 8, confutat simul protestantes qui substituunt propositioni infallibili Ecclesiae et motivis credibilitatis testimonium privatum Spiritus Sancti, et Scotum, Durandum, Gabrielem, qui resolutioni fidei in testimonium commune Spiritus Sancti substituunt resolutionem in fidem acquisitam de veracitate Ecclesiae.

Dicit Cano, loco cit., § Quarto prius. . . ; » Primum ergo id statuto, iuxta communem legem, aliqua exteriora et humana incitamenta necessaria esse, quibus ad Evangelii fidem inducamur. « Quomodo enim credent ei, quem non audierunt ? Quomodo autem audient sine praedicante ?. . . ». Unde dicitur : Praedicaverunt ubique, Domino coopérante, et sermonem confirmante sequentibus signis » (Mare, ult.). . . Sic Ecclesia signis divinis confirmata proponit revelata (Contra protestantes et hoc probat per Scripturam).

» Deinde id quoque statuendum est, auctoritatem humanam et incitamenta omnia praedicta. . . non esse sufficientes causas ad credendum ; sed praeterea opus esse interiori causa efficiente: id est. Dei speciali auxilio moventis ad credendum» (probat per Scripturam, contra pelagianos).

I Tertium sublicendum est, rationem formalem nostrae fidei non esso Ecclesiae auctoritatem, hoc est fidei ultimam resolutionem non fieri in Ecclesiae testimonium. . . Eorum hic errorem dissimulare non possum qui asserunt (et in nota citat Scotum, Durandum, Gabrielem) fidem nostram eo. tanquam in ultimam credendi causam, reducendam esse, ut credamus Ecclesiam esse veracem cui prius (inquiunt) assentimur per fidem acquisitam quam per fidem infusam. Quod *si verum esset prima ratio formalis infusas fidei, non esset veritas increata, sed creata.* Quale fides nostra non inniteretur tanquam suo fundamento divinae veritati, sed humanae. Deinde, cum assensu conclusionis non sit certior principiorum assensu (I Post. Anal), si fides infusa fide acquisita niteretur, tunc Deum esse Trinum, cum assentimur pei fidem infusam, non esset nobis, aut firmius, aut certius, quam Ecclesiam esse veracem, cui iuxta horum sensum assentimur per fidem acquisitam, et per humanarum causarum incitamenta. . . *Si assensus catholicae fidei ex acquisita fide penderet, firmus amnio esse nor. posset.* . .

« His vero tribus certis stabilibusque sententiis illa etiam coni uncta est, *ultimam fidei nostrae resolutionem fieri in causam interiorem efficentem, hoc est in Deum moventem ad credendum.* Verbi gratia huic articulo, *Deus est Trinus,* et huic, *Ecclesia non potest errare,* et caeteris universis doctrinae Christinae principiis, assentio per fidem infusam, non quod loannes dixerit, aut quivis alius homo, sed quod Deus revelaverit. Huic autem, *Deus revelavit,* immediate *credo, a Deo motus per instinctum specialem.* Itaque ex parte obiecti ratio formalis movens est divina veritas revelans; sed, illa tamen non sufficit ad movendum, nisi adsit causa^nterior, hoc est Deus etiam movens per gratuitum, specialemque concursum (S. Thomas II,a II.ae q. 2, a. 9 ad 3. S. Aug. Confess. l. XI, c. 3. . .

dicit : Usque ad concilium Tridentinum, a tempore concili Viennensis erat tantum probabilius quod darentur *habitus per se infusi,* et per concilium Tridentinum id maiorem certitudinem obtinuit, et mihi verisimilius est quod sit de fide, quod dentur aliqua auxilia *per se* infusa illos actus ».

l Unde proponere credenda, suadere, miracula facere, determinant quidem intellectum ut credat, quasi *conditiones,* sine quibus vix unquam intellectus determinatur. At *ratio formalis* assentiendi lumen fidei est, quod Deus infundit credenti . Statim antea dixerat : « In assensum siquidem principiorum geometriae vel arithmeticae, multa veniunt, quasi praeambula et antecedentia, ut cognitio sensitiva, explicatio, suasio praeceptoris. . . qui explicat principia per exempla sensibus manifesta. At ratio assentiendi formalis non est quicquam illorum, sed. . . est lumen naturale intellectus inexistens, quo videlicet evidens ille assensus efficitur, ut et lumen hoc exterius ratio formalis est, quae colores efficit evidentes ».

Ideoque, Cano, concedit protestantibus Ecclesiae auctoritatem non esse motivum formale nostrae fidei, sed defendit eam esse conditionem sine qua non infallibiliter proponerentur nobis mysteria revelata.

Sic solvitur obiectio protcstantium, quam Scotus et Durandus difficilius solvissent, scii. : fides nostra innititur formaliter, non in testimonio hominum vel Ecclesiae, sed in testimonio ipsius Dei moventis per gratiam, secundum illud loannis : Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se ». Unde immerito dicunt protestantes fides ut a catholicis concipitur non est unio intima animae nostrae cum Deo revelante, sed potius exterior obedientia auctoritati humanae Ecclesiae, quae semper media est inter animam et Deum. Haec obiectio confundit motivum formale et conditionem fidei, ac si confunderetur evidentia intellectualis principiorum rationis cum sensatione praerequisita.

Molina (t r6oo) examinat nostrum problema ex professo, in *Concordia Liberi arbitrii cam gratia,* q. 14, a. 13, a. disp. 38.[1] Et respondet: supernaturalitas actus fidei theologicae non provenit ab obiecto formali inattingibili pro fide acquisita, sed provenit solum ex principio efficiente, scilicet ex Deo movente supcmaturaliter[2]. Item dicit pro habitu fidei, est essentialiter supernaturalis prout per se infunditur a Deo, sed obiectum eius formale non excedit fidem acquisitam (cf. Molinam, loc. cit., ad 3.am Obiectionem). « Quae doctrina, ut fatetur P. W. Lcdochowski, Praepositus generalis Societatis lesu, ex illis est, quas in Molinae *Concordia* haud pauci damnandas dicebant »[3]. Illud idem agnoscit P. Schneemann[4].

Ripalda, qui eamdom sententiam sequitur, eam sic exponit: » actus intrinsece suparnaturales admitti recte possunt, quamvis obiecto formali non differant ab actibus entitate naturalibus» cf. Ripalda, *de Ente supernaturali,* l. III, d. 44, n. 2; disp. 45, n. 37; et *de Fide,* disp. Ill, sec. VI, n. 71 : » assensus naturalis fallibilis, et supernaturalis infallibilis moveri possunt *ex eodem obiecto formali,* cum discrimine *ex modo tendendi* ».

Haec doctrina Molinae defenditur etiam a de Coninck S. I. et perficitur ut dicemus a de Lugo.

Haec conclusio Molinae statim apparet contraria principio Aristotelis et S. Thomae : habitus et actus specificantur ab obiecto formali ad quod essentialiter ordinan-

1 Ed. Lethielleux, Paris, 1876, p. 213-233.

2 Ibid., p. 213.

3 P. W. LEDOCHOWSKi, *De Doctrina S. Thomae magis magisque in Societate fovenda,* 1917, p. 41. — P. W. Ledochowski sic loquens dc hac sententia Molinae » *de identitate obiecti formalis in actibus naturalibus et su/n-rnaturalibus* · non tenet eam esse conformem doctrinae S. Thomae, sed e contra existimat thesim Angelici de hac re (sicut aliam de distinctione reali inter essentiam creatam ct esse) annumerandam esse propositionibus, «a quibus, inquit, licet nobis propter vere graves rationes recedere » ibid., p. 39.

4 P. Scheemann, *Contran, de divinae gratim liLeru/m arbitri concordia,* p. 265, in nota.

tur. Et hoc non mirum est, quia haec sententia procedit a duobus principiis molinisticis essentialiter oppositis principiis S. Thomae.

Etenim, *a)* iuxta Molina (Concordia i", q. 14, a. 13, disp. 26, fine), Deus et creatura se habent ut *causas Partiales coordinalas* sicut duo trahentes navim. In ordine naturali Deus, suo concursu simultaneo, causât *esse* nostri actus, et causa secunda ex semetipsa se reducit de potentia ad actum sine praevia motione Dei. Item in ordine supernaturali, gratia actualis est solum causa partialis afferens modalitatem supernaturalem actus fidei, sed intellectus noster suis viribus naturalibus affert vitalitatem huiusce actus. Propterea Molina, Concord, q. 14 a. 13, disp. t? fine1, admitit quod de potentia Dei absoluta intellectus noster potest sine lumine supernaturali fidei elicere actum fidei theologiae, imo sine lumine gloriae potest videre Deum ; sufficeret specialis assistentia Dei per concursum simultaneum.

E contra pro Thomistis in ordine naturali praemotio divina et causae secundae sunt duae *rausae totales,* quarum secunda *subordinatur* priori et ab ea praemovetur. Item quoad motionem supernaturalem. Et quoad habitus supcmaturales, sive agatur, de lumine fidei sive de lumine gloriae omnes Thomistae dicunt ; intellectus et habitus supernaturalis concurrunt ut duae causae totales sub diversa ratione : habitus supernaturalis, ut totalis ratio formalis proxima qua intellectus elevatur et proportionatur actui supernaturali : intellectus, ut totale principium eliciens actum, sicut voluntas et habitus charitatis respectu amoris.[*]

b) Ex notione molinistica concursus divini sequitur aliud principium, ex quo procedit conclusio Molinae, est ut notat Billuart[3], relativum ad praeparationem ad gratiam, scilicet « facienti viribus naturae quod in se est Deus non denegat gratiam ». Iuxta Molinam enim : qui facit viribus naturae quod in se est, se disponit ad gratiam et eam infallibiliter consequitur non quidem merito illarum actionum naturalium (haec esset haeresis pelagiana), sed ex pacto inter Deum et Christum redemntorem inito.

Haec sententia, ut ait Billuart et alii Thomistae· nobis videtur non satis recedere ab errore Semi-Pelagianorum : non enim hi dicebant assensum naturalem proprie mereri dona gratiae, sed esse tantum occasionem quam Deus arriperet ut conferret gratiam ».

Unde sententia Molinae in se et in suis principiis radicaliter opponitur sententia thomisticae Item dicendum est de theologis qui in Societate Tesu sequuti sunt Molinam, ut Coninck, Ripalda[5], Granadas, etc.

Bannez ff 1604) eamdem sententiam defendit ac Caietanus quoad ultimam resolutionem fidei. Cf. in I.am II.ae q. 1, a. 1, dub. IV, p. 14. » 1» conclusio: Secundum legem ordinariam, necessaria sunt aliqua exteriora motiva, quibus homines inducantur suaviter ad recipiendam de novo fidem infusam, vel etiam ad distincte credendum, quae credenda sunt. — 2' conci. : Assensus fidei nostrae non potest resolvi ad fidem acquisitam, qua credimus Ecclesiam esse veracem, tanqum in regulam, vel rationem formalem credendi. Haec conclusio ait Bannez, tam certa est. ut oppositum videatur nobis non solum temerarium, sed etiam erroneum in fide. — i'l conci. : Testimonium Ecclesiae quatenus a Spiritu Sancto regitur et quatenus est

[*] Cf. Molinae, *Concordiam,* p. 216, 210.

s Cf. loANNEM a S. Thoma in I.tam q. 12. de necessitate luminis gloriae. Ibidem Billuart.

3 Billuart, *de Gratia,* diss. HI, a. II, § II.

4 Ibidem.·

5 Ripalda, *de Ente supernaturali,* disp. 45, n. j.

unus ex articulis fidei credere sanctam. Ecclesiam et catholicam, est illud, in quod tandem resolvitur fides nostra quantum ad distinctionem et explicationem credendorum. — p conci. : « Ecclesiam esse regulam in'allibilem proponendi et explicandi veritates fidei non potest reduci ad auctoritatem ipsius Ecclesiae. Hoc enim esset idem per idem confirmare : sed necesse est reducere hunc assensum *ad testimonium Spiritu Sancti inclinantis per lumen fidei* ad hoc credibile: Ecclesia non potest errare. . . Unde *ad Sbiritum Sanctum revelantem est ultima resolutio fidei et actas credendi ».* — Insuper Bannez tractando de obiecto S. Theologiae in I.ae q. i, a. 7, clare dicit : solo lumine naturali cognoscitur Deus ut auctor naturae, non ut auctor gratiae.·

Suarez (f 1617) sequitur S. Thomam, Capreolum, et Caietanum, contra Nominales, Scotum et Molinam, et refutat theoriam fidei discursivae. Asserit enim revelationem divinam esse *id quo et quod* supernaturaliter creditur ac motivum formale fidei infusae essentialiter distingui a motivo formali fidei acquisitae[2]. Imo addit quoad necessitatem gratiae internae fidei ; dicere hanc gratiam solum requiri ut assensus *in genere entis* sit perfectior, licet *ex vi obiecti* non esset necessaria, multum accedit ad id quod Pelagius dicebat, gratiam requiri tantum ad facilius. Item videtur fuga solum inventa ad eludanda testimonia Conciliorum et Patrum »[3].

Et infra : « Respondent aliqui, actus illos (fidei acquisitae et fidei infusae) per suas entitates formaliter et essentialiter distingui, neque oportere aliud formale distinctivum quaerere ex parte obiecti. Sed hoc nihil aliud est, quam evertere principium illud de distinctione actuum ex obiectis, et totam philosophiam quae docet, motus et omnia, quae habitudinem ad aliud essentialiter includunt, sive praedicamentalem, sive transcendentalem, habere *speciem* et consequenter distinctionem a terminis vel obiectis, quae respiciunt»[4]. Postea Wirceburgcnses[5] et multi alii theologii sequuntur Suarezium.

Haec thesis de supernaturalitatc essentiali obiecti formalis fidei non est inventa a Suarezio, ut plures dicunt hodie, est thesis thomistica, ut Suarez ipse dicit. Sed ille non explicat quomodo, in suo eclcctismo, concilianda est haec thesis cum concursu simultaneo et potentia obedientiali activa[0], quae cum Molinismo conveniunt. Amplius Suarez videtur dicere quod necessarii sunt tres actus fidei : primo crederetur Veracitas Dei, secundo Revelatio, tertio Trinitas : sed est impossibile credere fide divina Veracitatem Dei antequam credatur Revelatio. Revera, ut dixerat Capreolus, uno et eodem actum Revelatio concreditur mysteriis. Cf. S. Thom. II.a II.ae q. 2, a. 2, ad i.m.

Thomas de Lemos, O. P., in discussionibus celebris *congregationis de Auxiliis* die 7 Maii et 28 Maii 1604 coram Clemente VIII, ut refert Serry[7], impugnat sen-

[1] *De Fide,* pars I, disp. 111. sect. VI, sect. VIII, sect. XII, η. 7-14 — disp. VI, sect. IV.

[2] *De Gratia,* l. II, c. XI, n. 11, 12, 13, 17, 21, 22, 23.

[3] *Ibid.,* n. 17.

[4] *Ibid.,* n. 22, 23.

[5] Wirceburgenses, *De Virtutibus theologicis,* disp. II, c. HI, a. 3.

[0] Iuxta Thomistas, ut dicit Billuart, *De Deo,* diss. IV, a. V, § III, «haec potentia obcdientialis activa implicat contradictionem, loret enim naturalis et supernaturalis simul : naturalis, quia omnibus agentibus naturalibus esset congenita, et eorum naturam sequens ut proprietas ; supernaturalis, quia immediate ordinaretur ad eflectus supernaturales. Haec potentia destrueret totum ordinem gratiae, hac enim posita, superflua foret gratia, cum omnes effectus aupei naturales qui tribuuntur gratiud aliisque habitibus supcrnaturalibus, fieri]>o-.-jnt per istam potentiam obedientialem activam». Item Ioannes a S. Thoma in l.am dr.p l |. a 2, n. tt.

[7] Serry, *Historia Congregationum Auxilii··.* l 111 ts ct ‹‹›

tentiam Molinae : « quo systemate fidem perinde ac philosophiameverterat fidem quidem quia sic naturae viribus timetur ac diligitur Deus, ut finis est supernaturalis ; philosophiam vero, quia eo pacto, obiectum formale habitus superioris, inferioribus viribus attingitur » (cf. Serry, loc. cit., p. 406). Et die 29 Maii 1604, congregatio quinquagesima quarta resolvit dubium propositum secundum interpretationem Thomistarum a Lemos expositam (cf. Serry, p. 410).

Lemos in « Panoplia gratiae » l. IV in principio, ostendit « actus virtutum infusarum esse quoad substantiam supernaturaiem, ut actus illi attingere possint obiecta supernaturalia, et ut sint eiusdem ordinis cum illis» (loc. cit., n. 24, 25). Et ibidem contra Molinam dicit: » quam impossibilis sit ista positio (Molinae), ex eo constat primo, quod, in uno et eodem actu voluntatis, *totam actus substantiam et speciem.* ut procedit a voluntate, *naturalem esse* dicunt ; ut autem a Deo immediate per gratiam influente in illam actionem, asserunt quasi *supervestiri seu dealbari illa supernaturalitate,* et sic compositionem per accidens in illo actu voluntatis ‹.)ll· ti tuunt, multo maiorem quam ex pariete et albedine unum per accidens fiat. *Quae per accidens compositio simplici actui fidei et charilatis répugnail . . .* Arttplius *gratia non esset simpliciter necessaria sed solum ad /aciulius* (credendum), *ut olim Pelagius contendebat* ·.

Rueret tota philosophia, nam si naturalis ratio posset attingere obiectum formaliter supernaturale, ita sensus posset attingere obictum intelligibile, et sic destruerentur omnes probationes supernaturalitatis animae.

In line Lemos approbat interpretationem verborum Conciliorum, «prout oportet ad salutem » a Suarezio et Bellarmino propositam.

Alvarez, O. P., in « De Auxiliis divinae gratiae» 1610, eamdem sententiam ac Lemos defendit, ac optime tractat de vitalitate supernatural! fidei; cf. in indice huiusce operis, ad verba « supernaturale et « fides ». Propterea concludit Alvarez, disp. 63, n. 7 « *intellectus melior, cum aequali habitu fidei, non melius penetrat mysteria fidei* » et disp. 56, n. 18 a fidei mysteria cognoscuntur per *species naturales, ut elevantur per auxilium gratiae;* nam sicut ad gratiam supponitur materialiter ipsa natura, tanquam subiectum suscipievum, quod per gratiam perficitur et elevatur, ita proportionaliter supponuntur, quasi *materialiter* species intelligibiles in natura, sed per auxilium gratiae elevantur, ut deserviant fidei ».

Regixaldus, O. P., « De Mente Concilii Trid. circa gratiam efficacem 167.1, eodem modo loquitur; cf. P. II. c. 28, et P. 1. c. 19 contra Molina, qui sinistre interpretatur verba Cone. Arausic. « ut o^prtet ad salutem .

Ioannes a S. Thoma (f 1664) defendit in genere motivum formale virtutum infusarum attingi non posse sine gratia supernatural; (cf. *cursum Theol. Gratia,* t. V, disp. 20, a. 1, n. 7. — Solv. arg. n. 4 «sola dicitur supernaturalis quoad substantiam id est quoad speciem, quae desumitur ex obiecto formali ». — N. 7 · ipsa etiam vitalitas es: supernaturalis in istis actibus (virtutum infusarum), quia procedunt a potentia vitali ut elevata ». — N. 9 « obiicitur : actus fidei non solum procedit ab intellectu ut a principio radicali ; sed etiam a speciebus naturalis ordinis, non enim infunduntur nobis species supernaturales pro actu fidei ; ergo etiam ex parte principii proximi ille actus erit naturalis. — Respondetur, quod propter hoc est magis manifesta supcrnaturalitas actuum in Visione beata, quae tam ex parte

l Quidam alii theologi impugnantes hanc theoriam Molinae dixerunt gallice : « *c'est du surnaturel idaqi'é,* comme on dit *plaqui d'or* pour désigner un objet en cuivre ou en métal blanc recouvert d'une feuille laminée d'or».

luminis, quam speciei procedit ex principiis supernaturalibus, sed tamen adhuc *in fide Ma substantia illius netus supernaturalis est.* quia *licet species ipsae sint naturalis ordinis secundum se, coordinantur tamen* et *combinantur* ad formandum indicium seu propositiones fidei, et ista coordinatio fit per lumen supematurale fidei, et sic repraesentatio illa est'complexa, ct per modum veritatis traditae *supernaturalis* est; unde lumen Prophetiae et fidei non solum elevat potentiam ad eliciendum actum assensus, sed etiam *ordinat species* ad repraesentandum complexe veritates revelatas. Et ideo dicit S. Thomas II.ae II.a q. 173, a. 2 ad 3 Ut species vel formae sint ordinatae ad repraesentandas intelligibiles veritates, quae hominis intellectum excedunt, necessarium est auxilium supernaturalis luminis», et II.a II.ae q. t. a. 2, ad 2.m «actus credentis non terminatur ad enuntiabile, sed'ad rem (id est ad mysterium supernaturale) ; non enim formamus enuntiabilia. nisi ut per ea de rebus cognitionem habeamus, sicut in scientia, ita et in fide ». — Cf. Ioan a S. Th., loc. cit. Solutionem arg. Molinae.

Item Ioann, a S. Th., *de Fide,* q. 1, disp. I, a. II, n. 1 : « Unde constat nobis Deum esse loquutum infallibiliter ? Haec est tota difficultas, nam si constat quia Ecclesia dicit, restat inquirere, unde constat Ecclesiam non posse falli ? Et hoc reducimus iterum ad hoc quod Deus dixit Ecclesiam falli non posse, quod est circulum committere. Quod si id reducimus ad motiva credibilitatis, vel *ad miracula* et *siena,* quibus movemur ad credendum, ergo etiam reducimus totam infallibilitatem credendi ad *aliquid creatum,* qualia sunt miracula et alia signa et motiva credibilitatis, quae *discursu humano* deducuntur ».

Respondet n. 4 : » *Testimonium divinum est ratio formalis credendi res testificatas et ipsummet testimonium ;* et Ecclesia est instrumentum proponendi infallibiliter assistentia Spiritus Sancti res credibilis ct seipsam, quia *propter suam universalitatem istae causae reflectunt supra se,* nec est quaerenda alia ratio cur credamus Ecclesiae sic infallibiliter proponenti, nisi quia ipsa dicit, et testimonio divino, quia Deus dicit » Statim antea dixerat : Utraque ista causa est a Deo, et utraque habet infallibilitatem in diverso genere, Ecclesia ut proponens, et applicans tanquam instrumentum et organum Dei loquentis, testimonium autem divinum tanquam ratio formalis et auctoritas prima proponens ; sicut Rex condens legem, et dat autoritatem legi ut valida sit, et ministris ut illis credatur tanquam proponentibus legitimam legem, et processus ab uno ad aliud *non est circulus, quia est in diverso genere 'ausae a proponente ad revelatione»· et a revelante ad proportionem :* causae enim ad invicem sunt causae sine circuli vitio, ut latius decuimus in I Post. Anal, et II Physic. ex Aristotele, ostendendo quomodo *causae ad invicem sunt causae s,* et quia sunt causae universales et supremae in suo genere unaqueqtie est ratio formalis manifestandi se et obiectum, et per seipsam constat de seipsa in linea credendi ».

Item art. q n. 7 : « Sicut lux non solutn est ratio videndi colores, sed etiam res visa, ita et ipsum *testimonium Tei* ut a veritate prima est *res credita in se et simul ratio credendi alia...;* fides divina non potest sumere firmitatem ex aliqua cognitione luminis naturalis, cum certitudo eius sit generis longe superioris scilicet supernaturalis ».

- Unde *licet lumine naturali cognoscatur Deum esse veracem* et ipsa experientia vi-

1 F'inis in intentione movet agentem, agens autem producit aut consequitur finem in exeeutiore. Materia sustentat formam et continetur a forma. Item voluntas niovet intellectum quoad exercitium et movetur ab intellectu quoad specificationem. Item causa principalis movet instrumentum, et instrumentum disponit ad effectum causae principalis, et sic Ecclesiae, est instruinent uni Dei revelantis.

deamus Ecclesiam aliqua nobis proponere de fide, tamen *fides non accipit aliquam firmitatem* vel credibilitatem *ex illis, ut cognitis lumine naturali,* vel experimental!, *sed ex solo testimonio divino,* licet ea quae lumine naturali cognoscuntur possint ad fidem praesupponi tanquam aliqua dispositio remota, seu tollens impedimentum ».

Ibidem n. 7, loannes a S. Thomas notat, contra Suaiez, non distinctis actibus creditur *Deus dixit,* et *Deus verax est,* et *Deus Trinus,* sed unico actu haec concreduntur. Ct. Ioan, a S, Th. in I.am, q. 1«, disp. I, a. 1, n. 24, 25.

Cardinalis Ioannes de Lugc S. I. (t 1660) dicit se medium locum tenere inter opiniones contrarias. Ex una enim parte docet : « loquendo *de possibilitate* non repugnat actus virtutis naturalis et infusae non distingui ex parte obiecti materialis aut formalis»1, quoad hoc loquitur sicut Molina. Ex altera parte autem admittit actus supernaturales ab actibus naturalibus semper *de facto* distinctos esse quod obiectum formale, quia de facto Deus semper concurrit gratia supernatural! actibus salutaribus. Dicit enim C. de Lugo : « Respondeo : licet obiectum motivum fidei possit quantum est *ex se* terminare actum naturalem, *dc facto* intellectum non elicere regulariter nisi assensum supernaturalem. Ratio autem est, quia *Deus de jacto volait* fidem esse principium meriti supernaturalis. ut videbimus infra, ideo proposito sufficienter motivo fidei Deus non concurrit ad actum naturalem, sed loco illius ad supernaturalem, qui est proportionatus ad meritum vitae aeternae»2.

Unde iuxta de I.ugo, auctoritas Dei est per se nota ex apprehensione terminorum, et factum revelationis cognoscitur saltem obscure ex miraculis, quae sunt quodammodo vox Dei 3. Et haec duplex cognitio quae *de se* potest esse mere naturalis, fit semper in fidelibus supernaturalibus *de facto,* propter auxilium Dei supematurale. Sic propositio Ecclesiae, confirmata per miracula, pertinet iuxta C. de Lugo, ad motivum formale fidei, et quoad hoc redit ad doctrinam Durandi. Saeculo xix C. Franzelin4. sequitur I.ugoncm contra Suarezium.

Sed remanet magna difficultas : quomodo aliquis actus possit esse *essentialiter* supernaturalis solum *de jacto ?* Essentiae abstrahunt a facto contingenti, secundum sanam philosophiam. In hoc apparet *contingentismus* doctrinae Lugonis, sicut doctrinae Molinae et Scoti. Si ita esset, sensus posset *de se* attingere obiectum intellectus, quamvis de facto illud non attingeret, et sic rueret necessitas probationis spiritualitatis nostrae animae, et oporteret dicere id quod revera dixit Scotus : immortalitas animae sola fide certa est, nam probari non potest animam esse « naturaliter et sine miraculo » incorruptibilem (Scot., IV, d. 43, q. 2, n. 23).

Salmanticenses, O. C. (1631-1679) denique examinant omnes theorias de supernaturalitate actuum salutarium, virtutum infusarum, et specialiter actus fide ; basque diversas theorias indicant secundum certissima principia S. Thomae ; praesertim confutant Scotum. Nominales, Molinam et l.ugonem. Cf. Salm. *dc Gratia,* disp. III, dub. Il et III ; et *de Fide,* disp. I, dub. IV et V.

1» conclusio eorum est : « non posse hominem per proprias vires elicere assensum fidei theologicae secundum speciem aut substantiam acceptum ».

2“ conclusio: «non esse possibilem actum entitative naturalem et specie distinctum ab assensu fidei theologicae, qui attingat istius obiectum sub eodem motivo»5,

1 *De Fide,* disp. IX, sect. 1, n. 3 — et disp. I, see. 1, n. 77, sect. 7, n. 116.

2 C. de Lugo, *de Fide,* disp. IX, sect. I, n. 20. Cf. Vacant, *Ftudes sur le Concile du Vatican,* II, p. 75.

3 *De Fide,* disp. I, sect. 1. n. 77, 100, 104 — disp. I, sect. VII, n. 116, 123, 129.

4 Fkanzki in, *de divina Traditione,* ρ. 6oï, 616.

5 Salmanticenses, *dr Gratia,* t. XIV, disp. Ill, dub. 111. n. 28, 37, 40, 45, 48, 49. 52, 58. O». 61.

contra Scotum, Nominales, Molinam. Lugonem, Coninck, Granados, Dicastillo, Hipalda.

Prima conclusio probatur i° ex auctoritate Doctorum, praesertim S. Thomae ; et 2° hoc principali argumento : « homo nequit per vires naturales elicere assensum fidei, sicut oportet ad salutem (Cone. Arausic. et Trid.'. Sed assensus fidei theologicae secundum suam speciem ac substantiam acceptus aliis circumscriptis, est talis, qualem oportet esse ad salutem. Ërgo nequit homo per solas vires naturales elicere praedictum assensum quoad substantiam et speciem » (de Gratia, disp. IIT, dub. III, n. 28).

2a conclusio probatur etiam l» ex auctoritate S. Thortiae, « ubi agit de specificatione actuum, semper enim docet eorum distinctionem formalem desumi ab objectis formalibus seu motivis, v. g. I.a, q 77, a. 3 ; I.a I.ae, q. 109, a. l ; q. 63. a J, etc. — 2n Probatur hac ratione fundamentali (ibid. n. 48 fine) : actus habentes idem obiectum materiale et formale, sive *quod* et *quo,* sunt eiusdem speciei. Sed assensus fidei infusae et assensus fidei naturalis nequeunt esse eiusdem speciei : ergo non possunt habere idem obiectum materiale et formale, sive *quod* et *quo* ; ergo assensus naturalis nequit attingere idem obiectum assensus supernaturalis. sub eodem motivo ».

Quid igitur dicendum est de doctrina Lugonis : « de potentia absoluta actus naturalis potest attingere motivum formale fidei infusae, sed de facto hoc nunquam accidit » ?

Respondendum est cum Salmanticensibus (loc. cit., n. 60) : «specificatio praescindit a quacumque rerum absoluta, vel ordinaria dispositione, et solum attenditur penes praedicata quidditativa secundum se considerata, prout dispositionem exeetftivam antevertunt... Et ideo firmiter tenendum est actus in quocumque statu specificari et distingui per obiecta formalia, et consequenter non posse per ullam, potentiam actus specie diversos attingere idem obiectum formale ».

Statim antea Salmanticenses posuerant objectionem Molinae et Lugonis «sufficit sola diversitas principiorum activorum , ut actus differant specie, licet attingant idem obiectum formale ». Respondent « negando antecedens, quod si verum foret, ut contendunt adversarii nihil in vera Philosophia non nutaret circa speciem ac distinctionem potentiarum et habituum, compelleremurque nova fundamenta aperire, quae non docuerunt Arist., D. Thom. et alii scholae principes. Quod licet facile admitterent iuniores, ne ullum principem haberemus ex antiquis ; cederet profecto in summam verae sapientiae iacturam ; quocirca opus est illorum in hac parte impetus totis viribus retardare » (loc. cit., n. 60).

Concludunt igitur Salmanticenses sicut omnes praecedtes Thomistae : motivum formale fidei, id est veritas prima revelans, non potest naturaliter cognosci, sed est simul *quo et quod* supernaturaliter creditur[1].

Obiiciunt adversarii : motivum formale fidei nihil aliud est quam auctoritas Dei actualiter revelantis. Atqui auctoritas Dei id est infallibilitas eius ac veracitas summa solo lumine rationis evidens est, et factum revelationis manifestatur per certissima signa, id est miracula naturaliter cognoscibilia. Ergo motivum formale fidei sola ratione cognosci potest. Imo si solum crederetur, esset circulus vitiosus in fide, quia deesset evidentia credibilitatis.

Respondent Salmanticenses (de Gratia, loc cit. disp. Ill, dub. 111, n. 40: Pro

1 Salmanticenses, *de Gratia* tr. XIV, disp. III. dub 111, ξ IV, η 15. item η .µι. *De Fide,* disp. I, dub. V, η. 103 et 193.

prium motivum fidei theologicae esse testimonium Dei ut auctoris et tinis supernaturalis, et quatenus fundat supematuralem certitudinem. *Homo autem per vires naturae, licet possit inniti testimonio Dei auctoris et finis naturalis,* quatenus fundat naturalem certitudinem ; *nequit tamen per illas praecise vires credere innitendo praedicto testimonio prout est testimonium Dei auctoris et finis supernaturalis,* et supematuralem certitudinem fundat . . . Itaque testimonium Dei bifariam considerari valet : uno modo quatenus est a t)eo ut supernaturali principio dirigente hominem ad supernaturalem finem, quo pacto fundat infallibilitatem ordinis supernaturalis. Altero modo quatenus est a Deo ut naturali principio dirigente creaturam in finem naturalem ; qua ratione fundat infallibilitatem ordinis naturalis»1.

Addunt n. 42 : » Praedictam distinctionem edocemur admittere et explicare ex his, quae Theologi in simili diffultate communiter docent. Nam summa bonitas Dei in seipso non minorem indivisibilitatem habet, ac summa et infallibilis certitudo divini testimonii, nec minus ac ista convenit Deo in se et ad se : et tamen *duplex amor Dei super omnia communiter admittitur...* alter supernaturalis, alter vero naturalis. Illa quippe indivisibilis Dei bonitas... quatenus fundat communicationem in bonis naturalibus cum creaturis, sic est motivum specificans amorem Dei naturalem... quatenus fundat communicationem cum creatura rationali in supernaturalibus bonis, sic est motivum specificans amorem supematuralem charitatis... (I.a II.ae, q. 109, a. 3 ad i.m). Idem fere contingit in religione... duplex religio communiter et necessario distinguitur: altera naturalis, qualem haberet homo, si concedetur in putis naturalibus et multo magis si existeret in statu integritatis naturalis, altera infusa, quam habent existentes in gratia ».

Imo, ut supra dictum est, Baius domnatus est propter negationem huiusce distinctionis ; cf. in Denzinger, 1034: 234 propos, damnata: .Distinctio illa duplicis amori naturalis scilicet, quo *Deus* amatur *ut auctor naturae,* et gratuiti, quo *Deus* amatur *ut beatificator,* vana est et commentitia et ad illudendum sacris litteris et plurimis veterum testimoniis excogitata ».

Haec distinctio classica est apud S. Thomam et Thomistas, quod non satis animadvertit Suarez in hac quaestione. Omnes etiam theologi admittunt quod *providentia* dupliciter considerari potest, scii. *Providentia Dei, auctoris naturae,* sola ratione probatur ex ordine mundi, et ex eo quod Deus auctor intelligentiarum est intelligens ; sed sola fide cognoscimus *Providentiam supematuralem, Dei auctoris gratiae et gloriae,* quae ordinat media supernaturalia ad salutem.

Item dupliciter considerari potest Veritas prima revelans, et quamvis iuxta S. Thomam idem non possit sub eodem aspectu esse scitum et creditum ab eodem, sub diversis aspectibus veritas prima revelans potest certo cognosci naturaliter et credi supernaturaliter ; hoc explicatum est ab ipso S. Thoma praesertim in loannem c. V, lec. VI, n. 9 « *Deus testificatur alicui dupliciter,* scilicet sensibiliter et intelligbiliter... Sensibiliter, sicut per vocem sensibilem tantum (et miracula)... ; intelligibiliter autem testificatur inspirando in cordibus aliquorum quod credere debeant et tenere... Primae ergo testificationis capaces fuistis (pharisaei) : nec mirum, quia non fuerunt Dei *nisi effective* voces illae (et miracula) ; sed non intelligibilisillius vocis : *Neque vocem eius unquam audistis... et verbum eius non habetis in vobis manens* ; id est, non habetis verbum interius inspiratum ».

1 Ex his apparet quam maxime errent historici quidam qui confundunt doctrinam Salmanticcnsium cum doctrina Lugonis et discipulorum eius. In hanc confusionem incidit auctor articuli « *Foi* « in *Dici. 'Plutôt.,* coi. 491.

Item dixerat S. Thomas in Ioann, c. III, l. II, n. 1 : «Dicendum, secundum Augustimum, quod *Spiritus Sanctis est duplex vox.* Una, qua loquitur *intus* in corde hominis ; et hanc audiunt solum *fideles* et sancti : de qua dicitur in Ps. 84, 9 : Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Alia est, qua Spiritus Sanctus loquitur in Scripturis vel *per praedicatores,* secundum quod dicitur Matth., X, 20 : Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Sanctus est qui loquitur in vobis. Et hanc audiunt etiam *infideles* et peccatores ». Ideo pharisaei increduli videbant miracula, et audiebant *Iitteram evangelii,* sed non audiebant *vocem Patris caelestis.*

Propterea dicebat Iesus, Ioan., V, 36 : « Opera quae dedit mihi Pater ut perficiam ea. . . testimonium perhibent de me. . . Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me : neque *vocem eius unquam audistis ».* Ioan., X, 26 : « Vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. *Oves meae audiunt vocem meam ».* Ioan., VI 45 : « Omnis qui *audivit a Patre* et didicit, venit ad me ». Ioan., XVIII, 37 : « Qui est ex veritate, *audit vocem meam ».* Et Ioan., I, Ep. V, το : « Oui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se ».

Unde Silmanticenses afferendo hanc distinctionem inter Deum auctorem naturae et Deum actorem gratiae non novam doctrinam proponunt, sed clarissime ac profundissime exponunt genuinam S. Thomae doctrinam, contra alterationes Molinae et Lugonis. Infinite distant enim : cognoscere naturaliter ex miraculis originem divinam christianismi, seu videre in miraculo *signaculum Auctoris naturae,* et *superiaturaliter audire vocem Patris caelestis per Filium et Spiritum Sanctum.* Propterea egregie ac altissima dixerat S. Thomas, affirmans sublimitatem nostrae fidei : « fides nostra non habet auctoritatem neque ab Angelis, neque ab aliquibus miraculis factis, sed a revelatione Patris per Filium et Spiritum Sanctum, licet ... ad fidei robur miracula plurima facta sint»1. «Habemus autem thesaurum istum in vasis lictibilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei non ex nobis» H Cor. IV, 7.

Post Silmanticenses, eamdem doctrinam exponunt Thomistae *Goudin, 2Gonet Billuart, 3 Gotti, 4 Lepidi, 5 Zigliara, 6 de Groot,7,8Gardeil, 3 dei Prado, 9,10de Puolpiquet,11* etiam et optime, ut diximus, *Schaezler,11 Scheeben,11,12* item recentius *G.*

1 S. Thomas, *Contra errores Graecorum,* c. 30.

2 Goudin. *Tract, theol. de Gratia,* q. III, a. II, § II, conci. 2a fin. (ed. I.ovan, p. 157) clare adhibet contra Molinam distinctionem inter Deum auctorem naturae et Deum auctorem gratiae. — Gonet O. p., *Clypcus thomisticus, de Gratia,* disp. I, a. 2, n. 78, 79, 83 ; *de Fide,* disp. I, a. 2, n. 55.

3 Billuart O. P., *de Gratia,* diss. III, a. II, § II; *de Fide,* diss. I, a. 1, obi 3" inst. 1».

4 Gotti O. P., *de Fide,* tr. IX, dub. IV, ⊳ II (contra theoriam fidei discursivae).

5 Lepidi O. P.. *Elementa Phisophiae Christianae,* vol. I, p. 31-34.

6 Card. Zigliara O. P., *Propaedeutica ad $. Theologiam,* l. I, c. XVI, η. X. P· 105.

7 De Groot O. P., *de Ecclesia,* q. 22, a. 3, p. 836, 837.

8 Gardeil O. P., *La Crédibilité et T Apologétique,* 2' edit. Paris, 1912, p. 6t ... 92, 96, etc. — Art. «Crédibilité» du *Dictionn. Thiol, catholique.* Item *Le Donné révélé u et la théologie,* passim.

9 Del Prado O. P., *de Gratia,* Fribourg Suisse, 1907, t. I, p. 12 ; t. II. p. 41-45.

10 De Poulpiquet O. P., *L'obiet intégral de V Apologétique,* 1912, p. 435-498.

11 Schaezler, *Neue Untersuchungen uber das Dogma von der Gnade und das IVesen des Chrisllichen Glaubens,* 1867, p. 527 sqq.

12 Scheeben, *Dogmatih,* I, § 40, n. 681, 689 ut nqq. § 44, n. 779-805.

Mattiussi, S. J.[*] et *G. Petazzi* S. J.[2]. — Doctrina Suarezii defenditur a *Wilmers*[3] et cum quadam modificatione a *Mazzella* et *Chr. Pesch.*[3].

E contra sententia Molinae et Lugonis defenditur a *Franzelin* [6], *van der Meersch* [7], *Francisco Schmid*[3], *Müllendorff* [9] et pluribus aliis[10].

Apologetice *P. Lacordaire* egregie evolvit sententiam thomisticam [11].

§ VI, **Probatur sententia thomistica.** — Ex praecedenti expositione historica apparet quaenam sit sententia thomistica, scilicet : *revelatio divina, ut procedens a Deo auctore gratiae, et constituens motivum formale fulei, est quo et quod supernaturaliter creditur,* quamvis, ut infra dicetur, factum revelationis, ut est supernaturale quoad modum ac miraculis confirmatum, possit naturaliter cognosci, sicut naturaliter cognoscitur Veracitas Dei acutoris naturae.

Haec sentententia probatur tripliciter 1' propter infallibilitatem obiectivam in cognitione fidei requisitam, 2' propter eius infallibilitatem seu firmitatem subiectivam, 3' propter eius supernaturalitatem essentialem.

1' *Ratione infallibil/itatis obiectivae fidei.* — Factum revelationis non solum proponitur cum certitudine morali ab historia, miracula Christi referente, sed proponitur infallibiliter ab Ecclesia, quae definit etiam hanc revelationem fuisse proprie supematuralem, nec processisse naturaliter a subconscientia prophetarum, et confirmatam fuisse non praestigiis inter mythos ablegandis sed proprie dictis

[*] *Rivista di Filos. Neo-scol.,* dec. 1918, p. 416-419.
[2] *Scuola cattolica,* 1909, Credibilità e fede, serie art.
[3] *de Fide divina,* 1902, p. 352. 358, 375.
[4] *de Gratia,* d. 1, a. 2, *de Viri, infusis,* ed . 3 p. 13, 429.
[5] *de Gratia,* n. 69, 71, n. 410.
[6] *de divina Traditione,* cd. 4' p. 602-628.
[7] *de Gratia,* p. 219, *de Fide,* p. 62.
[8] *Innsbrucker Zeitschrift,* anno 1888, p. 435-459.
[8] *Ibid.,* anno 1893 p. 44 . . ., 1894, p. 203-335.
[10] Card. Billot, *de Virtutibus infusis,* 1905, p. 291... partim recedit a Lugone, partim eum sequitur, p. 72-84.
[11] P. Lacordaire, *Conference ij.e,* p. 343-347: « Ce qui se passe en nous, quand nous-croyons, est un phénomène de luminère intime et surhumaine. Je ne dis pas que les choses extérieures n'agissent pas sur nous comme motifs rationnels de certitude ; mais l'acte même de cette *certitude suprême* dont je parle, nous affecte directement comme phénomène lumineux ; je dis plus, comme un *phénomène translumineux.* . . Nous sommes affectés par une lumière. . . translumineuse... S'il en était autrement, comment voulez-vous qu' il y eut *proportion* entre notre adhésion, qui serait naturelle, rationnelle, et un objet qui surpasse la nature et la raison ? » (p. 335, ed. in 8°).

« La certitude surnaturelle de la foi est une convinction illétree, translumineuse et qui exclut le dout » (p. 336).

« (Ainsi) une intuition sympathique met entre deux hommmes, dans un seul moment, ce que la logique n' y aurait pas mis en bien des années. Ainsi parfoir une illumination soudaine éclaire le génie. . . (p. 346).

· Line converti vous dira : j'ai lu, j'ai raisonné, j'ai volulu, je ne suis pas arrivé: et un jour, sans que jepuisse dire comment, au coin d'une rue, près de mon feu, je ne sais, mais je n'ai plus été le même, j'ai cru ; puis j'ai lu de noveau, j'ai médité, j'ai confirmé ma foi par la raison ; mais ce qui s'est passé en moi, au moment de la convinction finale, est d'une nature totalement différent de ce qui a précédé . . . Souvenez-vous des deux disciples qui allaient à Emmaiis », p. 353. Tota conferentia legenda est, praesertim quoad *humilem orationem* ad gratiam Eidei obtinendam.

miraculis, de quibus ultimo iudicat Ecclesia cum certitudine superiori certitudine naturali (cf. Denz., 1785, 1813, 2078 ...). — Atqui quod sic traditur infallibiliter ab Ecclesia est ab omnibus credendum supernaturaliter. Ergo fideles debent credere supernaturaliter factum revelationis, in quo tota fides fundatur, alioquin de hoc facto et proinde de mysteriis revelatis non haberent *certitudinem obiective infallibilem,* per se superiorem omni certitude naturali (II.a, II.ae, q. 4, a. 8). Motivum formale fidei non movet nisi *ut cognitum,* et non movet infallibiliter nisi infallibiliter uniatur cum intellectu nostro.

Explico : Ratio enim humana errare potest, non in cognitione naturali primorum principiorum, sed circa conclusiones et eo magis quo conclusiones sunt magis remotae a principiis. Nec semper facile est discernere verum miraculum a praestigio diaboli, aut velificare valorem historicum narrationum quibus referuntur miracula. Neque haec verificatio possibilis est pro multis fidelibus, qui signa revelationis cognoscunt solum ex testimonio pastoris seu parentum suorum. E contra Ecclesia, sicut antea prophetae, iudicat infallibiliter de existentia revelationis, eamque proponit ut dogma, sicut proponit suam propriam infallibilitatem.

Nec repugnat, iuxta S. Thomam, simul cognoscere naturaliter factum revelationis ex signis historice certis, et illud credere secundum infallibilem propositionem Ecclesiae, nam ipse dixit IILa, q. 55, a 5, c. et ad 2 et 3, quod Apostoli simul cognoverunt Christi resurrectionem ex sensibilibus signis et eam crediderunt propter infallibile testimonium Christi et Scripturarum. Probatio enim ex signis non dat evidentiam intrinsecam rei, sic non impedit fidem de eodem obiecto — Insuper, ut statim dicetur, factum revelationis attingitur a fide ut est supematurale non solum quoad modum, sed quoad substantiam.

20 *Ratione firmitatis subiectirae requisitae in cognitione motivi fidei.* — Etenim propositioni Ecclesiae de facto revelationis fideles adhaerere debent cum *certitudine seu firmitate subiective infallibili,* alioquin deesset infallibilitas subiectiva in eorum adhaesione mysteriis revelatis. Atqui haec firmitas, quae omne dubium deliberatum excludere debet etiam inter supplicia martyrii, per se transcendit rationem naturalem. Ergo haec adhaesio per se procedere debet ab habitu infuso fidei, qui perficit intellectum « ut infallibiliter intellectus tendat in suum obiectum » II.a, II.ae, q. 4, a. 5.

3· *Ratione supernaturalitatis essentialis in hac cognitione reqiusitae.* — Adhaesio motive formali fidei debet esse essentialiter supernaturalis, seu *proportionata motivo credendi et mysteriis supernaturalibus.* Ergo per se procedit ab habitu infuso fidei (II.a, II.ae, q. 6, a. 1 ; q. 5, a. 1 et 3).

Ad intelligentiam huiusce tertiae rationis oportet considerare revelationem divinam sub duplici aspectu, nam sub aspectu altiori et intimo sola fide cognoscitur sub aspectu inferiori et exteriori naturaliter cognosci potest ex miraculis evidentibus. — Primo modo consideratur ut *supernaturalis quoad substantiam,* scii, ut *m\stf rium,* secundo modo consideratur ut *su/ternaluralis quoad modum,* sci), *ut mirucu·*

tum. Similis distinctio communiter datur pro facto resurrectionis Christi, aut etiam pro passione Christi, imo pro infallibilitate Ecclesiae, et pro attributis divinis[4].

Haec distinctio valet tam pro revelatione *activa,* quam pro revelatione *passiva*[2] Deus enim potuisset revelare solum veritates naturales religionis, tunc revelatio tam activa quam passiva fuisset solum supernaturalis quoad modum *tantum* ; Deus de-facto revelavit etiam mysteria supernaturalia, tunc revelatio tam activa quam passiva est supernaturalis quoad substantiam, sed potest naturaliter considerari solum ut est supernaturalis quoad modum productionis suae, scilicet prout miraculi confirmatur, sicut confirmata fuisset revelatio supernaturalis solarum veritatum naturalium religionis.

Hac distinctione posita, sic exponitur tertium argumentum :

Revelatio, ut est motivum formale fidei supernaturalis quoad substantiam, debet ipsa esse supernaturalis quoad substantiam.

Atqui quod est supematurale quoad substantiam non potest, ut tale, cognosci nisi supernaturaliter, id est deficiente lumine gloriae, per fidem supernaturalem.

[4] Cf. supra. Cap. VI, a. 2, quomodo dividitur *supematurale* in supematurale *quoad substantiam* et supernaturalem *quoad modum*.

Haec distinctio praesertim affertur ad explicationem verbi Domini ad apostolum Thomam « *Quia vidisti me, Thoma, credidisti.* Beati qui non videtur et crediderunt». Ioan. XX, 29. S. Thomas dicit in Commentar, in loannem, hoc loco : « Aliud vidit, et aliud credidit. Vidit hominem et cicatrices, et ex hoc credidit divinitatem resurgentis ». Item II.a, II.ae q. 1, a. 4, ad 1, et III.a, q. 55, a. 5, ad 3. Idest Thomas naturaliter cognovit ex cicatricibus *miraculum* resurrectionis, sed credidit *mvsterium* resurrectionis ipsius Filii Dei ; facta externa vitae Christi erant visibilia prout pertinebant ad Christum, ut est homo, et erant mysteria prout pertinebant ad Verbum Dei incarnatum.

Vg. *Mors Christi in cruce* fuit factum sensibile, sed valor infinitus huiusce mortis est mysterium essentialiter supematurale. Etiam rationalistae plures affirmant Christum amavisse homines modo heroico et illis dedisse supremum exemplum fortitudinis, sed sola fide supernaturali formaliter tenetur hunc amorem Christi morientis in cruce fuisse essentialiter supernaturalem, imo theandricum. Hoc quidem creditur fide naturali a daemone, sed mere materialiter, sicut canis audit materialiter loquelam quoad sonum sensibilem, non quoad sensum intelligibilem.

Item *injallibilitas Ecclesiae* quodammodo manifestatur rationi per notas Ecclesiae, sed intime considerata, est per se dogma fidei.

Item iuxta S. Thomam *unitas Dei* auctoris naturae demonstratur, sed unitas ut est in Trinitate, sola.fide tenetur *(de Veritate,* q. 14, a. 9, ad 8).

Item *bonitas Dei* auctoris naturae specificat nostrum amorem naturalem Dei, bonitas Dei auctoris gratiae et gloriae specificat charitatem, I.a, II.ae, q. 109, a. 3. ad i.m et Denzinger, n. 1034.

Item *excellentia Dei* auctoris naturae fundat religionem naturalem, excellentia Dei auctoris gratiae et gloriae fundat religionem supernaturalem.

[2] *Revelatio activa,* ut supra dictum est ipsamet actio divina aeterna quae identificatur cum essentia divina, est Veritas prima in dicendo. Sed haec actio increata manifestatur ad extra, prout producit effectum primo in mentem prophetae, et prout mediante propheta Deus nobis loquitur. — *Revelatio autem passiva* est auditio testimonii divini, sive auditio interior immediata ab ipso propheta, sive auditio mediata [1] fidelibus.

Si Deus revelassct solum veritates naturales religionis, revelatio tam activa quam passiva fuisset solum supernaturalis *effective,* scii, quoad modum actionis et passionis, sicut miracula quibus confirmatu luisset. Sed cum Deus revelavit mysteria supernaturalia, revelatio tam activa quam passiva est */ormalitrr* supernaturalis, ut mysterium.

Ergo revelatio, ut est motivum formale fidei, est simul id quo et *quod* supernaturaliter creditur.

i° *Maioi* probatur dupliciter : A. ex parte obiecti et Dei revelantis. B. ex parte nostrae fidei.

A. *Ex parte obiecti et Dei revelantis.* Nam ad revelandum non solum veritates naturales sed mysteria supernaturalia, Deus debet agere, non ut auctor liber naturae, sed ut auctor ordinis supematuralis gratiae et gloriae ; id est secundum suam vitam intimam. Alioquin ordo agentium non corresponderet ordini finium, et actio divina esset inferioris ordinis obiecto revelato. Propterea revelatio, quae nobis manifestat supernaturalia mysteria regni caelestis, dicitur in Sacra Scriptura Vox Patris caelestis, per filium et Spiritum Sanctum ; non est enim solum interventio miraculosa Dei, Auctoris naturae.

B. *Ex parte fidei nostrae* : motivum formale fidei non potest esse inferioris ordinis virtute ab illo specificata. Atqui nostra fides, qua credimus mysteria supernaturalia est supematuralis quoad sobstantiam, et hoc conceditur ab omnibus theologis a tempore Cone. Trid. Ergo motivum formale fidei est supernaturale quoad substantiam.

20 *Minor* est : Atqui quod est supernaturale quoad substantiam, formaliter qua tale, non potest cognosci nisi supernaturaliter, id est, deficiente lumine gloriae, per fidem supernaturalem.

Haec minor probatur etiam dupliciter : A. ex parte obiecti, et B. ex parte subiecti.

A. *Ex parte obiecti.* Verum et ens convertuntur. Unde quod est supernaturale entitative seu quoad essentiam, est etiam supernaturale quoad cognoscibilitatem ; proinde formaliter qua tale non potest naturaliter cognosci.

B. *Ex parte subiecti.* Alioquin certitudo supematuralis fidei infallibilis inniteretur formaliter et intrinsece in certitudine naturali rationis fallibilis, nec posset esse altioris ordinis.

Quidam statim obiiciunt ; parum reiert quod cognitio motivi formalis fidei sii infallibilis ac supematuralis, sufficit quod ipsum motivum sit infallibile.

Resp. Motivum formale fidei non movet ut causa efficiens ignota, sed objective prout est cognitum, et movet infallibiliter prout ei adhaeremus infallibliter per gratiam ; alioquin fides nostra esset solum hypothetice infallibilis, scii, supposito quod mysteria sint revera ab ipso Deo revelata, et non ab hominibus inventa.

Stat ergo nostra conclusio : ergo revelatio, ut est motivum formale fidei, est simul id quo et quod supernaturaliter creditur.

Sic servatur essentialis supernaturalitas fidei, ac eius infallibilis certitudo superior certitudine metaphysica.

Haec autem probatio ad hoc reduci potest : debet esse proportio inter principium cognoscitivum (seu facultatem per habitum infusum elevatam), motivum obiectivum (seu obiectum formale quo) et obiectum formale quod manifestatur et cognoscitur. Propterea S. Thomas dicit : « sicut manifestatio corporalis visionis fit per lumen corporale, ita etiam manifestatio visionis intellectualis fit per lumen intellectuali·.

Oportet ergo quod manifestatio proportionetur lumini, per quod fit, sicut effectus proportionatur suae causae... Unde ad cognitionem, quae supra naturalem rationem existit, requiritur lumen intellectuale excedens lumen naturalis rationis » '. Sic S. Thomas probat necessitatem luminis prophetici et etiam interni luminis fidei.

Unde sicut sensus non potest, lumine sensibili, cognoscere existentiam Dei vel liberum arbitrium hominis, ita ratio non potest, solo lumine naturali, cognoscere id quod rationem excedit. Vg. ad cognoscendum infallibiliter aliquod futurum contingens naturale, requiritur revelatio supematuralis quoad modum, non vero revelatio supernaturalis quoad substantiam, quia futurum istud naturale excedit cognitionem nostram propter suam contingentiam et non propter aliquam supernaturalitatem intrinsecam. Sed ad cognoscendum veritatem essentialiter supernaturalem, ut Trinitatem, requiritur revelatio supematuralis quoad substantiam et lumen internum proportionatum.

Ita ut scribi possint sequentes proportionalitates :

Principium cognoscitivum .	*actus.*	*medium seu motivum obiectivum* .	*obiectum*
habitus fidei .	actus fidei.	Revelatio *essentialiter supernaturalis*.....	Mystcriumessentialiter supernaturale.
mens prophetae - - - -	actus propheticus. .	Revelatio *effective* supematuralis .	Futurumcontingens naturale.
ratio - - - -	actus rationis	Principia rationis.....	conclusio,
sensus . . .	sensatio. . .	lumen sensibile.	color.

Mysteria supernaturalia formaliter qua talia non possunt cognosci nisi per medium essentialiter supernaturale. Si vero cognoscuntur fide naturali acquisita in evidentia miraculorum fundata, tunc solum *materialiter* cognoscuntur; sicut canis audit materialiter loquelam humanam, quoad sonum sensibilem, non quoad sensum intelligibilem ; aut sicut discipulus audit materialiter aliquod principium metaphysicum propter exempla sensibilia allegata, non percipiendo necessitatem et universalitatem absolutam principii ; sic audit physice seu empirice quod in se est metaphysicum ; ita qui credit naturaliter mysteria revelata propter evidentiam miraculorum audit naturaliter et proinde *materialiter* quod est supernaturale, audit litteram, non spiritum[8].

1 II.a, H.ae, q. 171,3.2.

2 Cf. Ioann. a S. Thoma, *De Gratia,* disp. XX, a. I. Solv. secund, argum., n. 5 : Circa *obiectum supernaturale materialiter consideratum* potest versari actus naturalis *ex motivo et ratione formali naturali,* et tunc specie differt ab actu, qui versatur circa idem obiectum ex *motivo et ratione supernaturali* ». Ita communiter Thomistae, ut vidimus in historia hiusce problematis (§§ praecedentibus). Ita, post explicationes Thomae de Lemos, in *Congregationibus de Auxiliis* solutum est problema, congregatione ||", 29 mail 160,. Cf. SERRY, *Hist. Congreg. de Auxiliis,* l. III, c. 36, p. 4 to.

Imo S. Thomas dicit de prophetia, est inferior fide infusa: Quamvis prophetia et fides sint de eodem, sicut de passione Christi, non tamen secundum idem : quia

Sic solvitur obiectio V. Cousin quam exposimus in prologo hiusce sectionis IV Dicebant Cousin : « *la philosophie est la lumière de toutes lumières, Γ autorité des an toritès.* Ceux qui veulent imposer à la philosophie et à la pensée une autorité étrangère, ne songent pas que de deux choses Γ une : ou la pensée ne comprend pas cette autorité, et alors cette autorité est pour elle comme si elle n'était pas ; ou elle la comprend elle s'en fait une idée, l'accepte à ce titre, et alors c'est elle-même qu'elle prend pour mesure, pour règle, pour autorité dernière ».

Respondendum est cum P. Lepidi, O. P. : c Christianus utitur ratione tanquam mensura, regula, auctoritate ultima et suprema quando credit : Dist. : Quando credit *modo omnino naturali,* secundum aliquam opinionem mere humanam, conc. : quando credit, sicut oportet, *modo omnino supe.rnaturali,* nego . . .

« Si de posteriori adhaesione agatur, tunc neque mens adhaeret Deo revelanti propter motiva credibilitatis, neque proprium est rationis, imperare actum fidei. Etsi enim motiva credibilitatis aliquo modo *praeparent* mentem ad susceptionem fidei, tamen *Christianus,* ut iam dictum est, *si credat ut oportet,* nempe sub motione supernatural! Dei, *tunc oblitus sui supra se constitutus et sublimatus,* ita adhaeret Deo veritatem revelanti, ut primum, ultimum, proximum et unicum principium in quod resolvitur fides ex parte *obiecti,* sit *veritas prima, ut revelans ;* ex parte *subiecti* autem motio Spiritus Sancti » 1.

Haec igitur certitudo resolvitur, *non in lumen primorum principiorum rationis* (sub quo naturaliter cognoscuntur voracitas divina et miracula praedicationem evangelicam confirmantia), sed obiective *in lumen increatum Revelationis active* et subiective in *lumen i ifusum fidei,* quo elevatur noster intellectus.

Confirmatur. Iuxta Concilia Arans. Trid., Vatic., homo sine gratia interna non potest credere ut oportet ad salutem. Atqui credere propter motivum formale fidei iam est credere, ut oportet ad salutem. Ergo hoc motivum formale est inattingibile sine gratia interna, id est sine inspiratione et illuminatione Spiritus Sancti.

§ VI. **Solvuntur obiectiones.**

Sunt tres series obiectionum : A. non necesse est quod motivum fidei credatur, B. non potest credi, C. de facto non creditur.

A. *ObUcitur : Non necesse est quod motivum fidei credatur.*

t3 *obi.* : Motivum formale fidei est auctoritas Dei revelantis.

Atqui auctoritas Dei revelantis est sola ratione cognoscibilis, et cognoscitur naturaliter a daemone. Ergo non necesse est quod motivum fidei credatur.

Resp. : dist. mai. : est auctoritas Dei *auctoris naturae,* nego ; auctoritas Dei *au ctoris gratiae,* concedo. Contradistinguo minorem : auctoritas Dei auctoris naturae sola ratione cognoscibilis est, conc. ; auctoritas Dei auctoris ordinis supernaturalis, nego.

i3 *Inst.* : infallibilis auctoritas diviui testimonii fundatur in sapientia et bonitate Dei. Atqui non est in Deo duplex sapientia aut bonitas, una naturalis, et alia supt i turalis. Ergo nec distinguenda est duplex auctoritas divini testimonii.

Fides formaliter respicit passionem ex parte illa, qua subest *aliquid aeternum,* scii in quantum Deus est passus, hoc autem quod *temporale* est *respicit materialiter,* sed *prophetia e contrario* ». HI Sent., dist. 24, q. 1, a. t. ad. J

1 Le pio i, *Elementa Philosophiae Christianae,* vol. I, p.

Resp. \ non est duplex bonitas in Deo, sed bonitas divina respectu nir.lii dupli citer se habet, scilicet vel ut est finis naturalis, et obiectum nostri amoris n.ilnr.ilri Dei, vel ut finis supernaturalis et obiectum charitatis ; cf. I.am II.ae q. n><), a j ad i. — Item sapientia divina dupliciter consideratur, unde dicitur in 1 Cor. 2 : «Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est... quam nemo prin cipum huius saeculi cognovit . . . Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei » cf. S. Th., de Veritate, q. 14, a. 9 ad 8.

2" *Inst.'.* Etiam auctoritas Dei auctoris ordinis supernaturalis sola ratione cognoscibilis est.

Etenim, auctoritas Dei per miraculum ‹-<>nf lrm.lt.l convenit Deo ut est auctor ordinis supernaturalis. Atqui miraculum u.iluialili i – _ ibllc I·i|··· .m< Ioni i . Dei auctoris ordinis supernaturalis est natiir.ilitri · .....Iuli .

Resp.·. dist. maiorem: miraculum manifestat Deum ut unci.... m liluuitm l. d" minatorem naturae, concedo; ut auctorem ordinis gintlne ‹l gluthu m ‹ <>u‹· ‹|‹· minorem. Distinguo conclusionem: si miraculum m.imh stati l Deum ut ....Imum gratiae et gloriae, concedo; secus, nego. Miraculum enim est quid entital l v<> natu raie et *supernaturale solum quoad modum* productionis suae.

3" *Inst.* : Sed littera praedicationis evangelicae sufficienter manifestat revelationem Christianam procedere a Deo, auctore gratiae. Atqui haec littera cognoscibilis est naturaliter. Ergo mere naturaliter cognosci potest auctoritas Dei revelantis, etiamsi conveniat Deo, ut auctori gratiae ; et sic daemones qui credunt naturaliter sciunt bene revelationem christianam procedere a Deo, ut est auctor gratiae.

Resp. : littera evangelii naturaliter cognita manifestat *solum materialiter* mysteria supernaturalia, non vero formaliter ut sunt supernaturalia. « Animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei. Stultitia est illi et non potest irtelligere ». I Cor. 11, 14. — Ita, ut pluries diximus, canis audit solum materialiter loquelam humanam, quoad sonum sensibilem, non quoad sensum intelligibilem. Item qui radicali. ter sensu musicali caret, etsi non sit surdus, solum materialiter audit symphoniam beethovianam, non percipit animam symphoniae. Item, et est analogia minus deficiens, discipulus solum materialiter audit principium metaphysicum, dum illud atting solum in exemplis sensibilibus ad manuductionem allegatis, non percipiendo absolutam necessitatem et universalitatem principii, propter debilitatem sui intellectus. Hic discipulus cognoscit quidem de hoc principio subiectum, praedicatum, et copu lam *est,* sed non affirmat verbum *est* tanquam necessarium, propter verum motivum formale, scii, propter evidentiam metaphysicam. — Similiter daemon solum materialiter assentit revelationi et mysteriis supernaturalibus, cognoscit quidem voracitatem Dei auctoris naturae, factum revelationis ex evidentia miraculorum, cognoscit sensum naturalem subiecti et praedicati dogmatis, sed affirmat verbum *est* sub lumine naturali quo manifestantur Veracitas divina et revelationis signa ; unde fides eius resolvitur in certitudinem naturalem.

E contra fidelis sub lumine interno supernatural! attingit infallibiliter revelationem non solum ut manifestatur in signis, sed ut procedit a Deo, auctore gratiae, et ut proponitur ab Ecclesia cum assistentia Spiritus Sancti : et propter revelationem sic cognitam fidelis affirmat verbum *est* in quolibet dogmate credendo, dum lumen infusum fidei illuminat notionem subiecti et notionem praedicati dogmatis. Hoc est assentire formaliter mysteriis revelatis, non see. resolutionem ad evidentiam primorum principiorum rationis, sed see. resolutionem ad lumen Dei increa-

tum [1] (Vide Salmant. de Gratia, disp. III, dub. III, n. 54. – et quae supra diximu·do intelligibilitate mysteriorum, c. V. a. 2, § II, nota).

Ita etiam differunt ille qui imaginatione exaltando de phaenomenis vitae mysticae loquitur et ille qui revera mystice unitur Deo in silentio orationis.

4" *Inst.:* Parum refert quod cognitio motivi formalis fidei sit infallibilis ac supernaturalis, nam se habet solum ut conditionem ; et sufficit quod ipsum motivum sit infallibile.

Resp. ; motivum formale fidei, ut dictum est, non movet ut causa efficiens ignota, sed obiective prout est *cognitum,* et movet infallibiliter prout ei adhaeremus infalli biliter per gratiam. Ita propositio Ecclesiae, quae est solum conditio et non motivum fidei, debet esse infallibilis.

5" *obi.* : Sed ut fides sit supernaturalis, sufficit quod naturalis cognitio facti revelationis elevetur per gratiam. Ita de Logo.

Resp. : tunc fides esset solum *supe·, naturalis vuoad modum,* et non quoad substantiam ; sicut actus temperantiae acquisitae ordinatus a charitate ad finem supernaturalem, fit supernaturalis quoad modum, accidentaliter scilicet extrinsece. (Cf. Salmanticenses, de Gratia, disp. III, dub. III, n. 31).

6" *obi.* : Sed ut actus fidei sit supernaturalis quoad substantiam sufficit qued proveniat a principio activo supernaturali, id est ab habitu fidei ; nam actus spccificantur per principia activa. Ita de Lugo.

Resp. : Actus non specificatur ab habitu a <.uo procedit, sed e contra habitus sicut potentia dicit ordinem ad actum, et actus ad obiectum, proinde *habitus et actus spcciHcanlur per obiecta formalia.* Ideoque non sunt essentialiter supernaturales nisi obiectum specificans sit essentialiter supernaturale et inattingibile viribus naturae. (Cf. Salmanticenses, de Gratia, disp. III, dub. III, n. 49). Si quandoque S. Thomas dicit, ' actio specificatur per principium» non vult dicere per principium elicitivum, sed per principium obiectivum. Cf. Salmant., loc. cit., n. 50.

7a *obi.* : Ad servandam distictionem specificam fidei infusae et acquisitae sufficit quod specie differant in esse *moris,* scii, secundum finem ad quem ordinantur, et non secundum obiectum formale. (Ita plures molinistae hodierni).

[1] Sicut S. Thomas dicit alicubi : vetula theologiam ignorans, velut mulier Chananaea, potest habere firmiorem et maiorem fidem quam quidam theologi, propter maiorem intensionem luminis infusi fidei et maiorem devotionem.

[2] Innumeris locis S. Thomas docet ex professo : potentias, habitus et actus specificari ab obiecto formali. I.a 77, a. 3 — I.a II.ae, q. 9. a. 1 ; q. 18, a. 2, a. 6 ; q. 49, a. 3 ; q. 54, a. 1 ad 1, q. 54, a. 2.

S. Thomas dicit quidem I. a, II.ae, q. 54, a. 2 : Secundum tria habitus specie distinguuntur. Uno quidem modo secundum *principia activa* talium dispositionum ; alio modo secundum *naturam* ; tertio modo secundum *obiecta specie difierentia,* ut per sequentia explicabitur». Et explicat ad 2.m : «diversa media (cognoscitiva) sunt sicut diversa principia activa, secundum quae habitus scientiarum diversificantur ». Unde principium activum specificat ut est principium obiective movens, ut principia scientiarum. Hoc fusius.explicatur, I.a II.ae, q. 51, a. 3, in quo dicitur, rationem esse principium activum virtutum moralium, et intellectum principiorum esse principium activum scientiae. — Et q. 54, a. 3. S. Th. ostendit quod habitus in ordine ad naturam distinguuntur secundum bonum et malum.

In hoc ultimo articulo, dicitur quidem : » virtus humana quae disponit ad actum convenientem naturae humanae distinguitur a virtute divina vel heroica quae disponit ad actum convenientem cuidam superiori naturae». Sed ut explicatur I.a II.ae, q. 68, a. 1, ad 3, dona Spiritus Sancti et virtutes infusae non solum differunt ex parte causae efficientis et pure moventis, sed etiam *regulantis* et *mensurantis* obiective. Cf. etiam I.a II.ae q. 63, a. 4 : virtus acquisita'et virtus infusa distinguuntur specifice secundum objectum formale.

Res/.'. tunc actus fidei *in/usae* non esset supernaturalis nisi *extrinsece,* ratione finis, sicut actus temperantiae acquisitae ordinatus a charitate ad finem supematuralem. Finis non specificat nisi sit simul obiectum, ita finis supernaturalis specificat intrinsece charitatem (I.a II.ae q. 18, a. 6— q. 54, a. 2 ad 3).

8" *obi.* : Etsi motivum formale fidei sit essentialiter supernaturale, potest attingi ab actu naturali, quamvis non possit produci ab actu naturali.

Resp. : sicut effectus supernaturalis non potest produci per virtutem naturalem, ita obiectum essentialiter supernaturale non potest formaliter attingi ab actu naturali ; alioquin destrueretur supernaturalitas obiectiva ; et pariter sensus posset attingere intelligibilia.

9" *obi.* : Ex supernaturalitate obiecti sequitur solum quod non possit attingi vel cognosci proportionate per actum naturalem, minime vero quod non possit attingi improportionate. Ita Granados et Ripalda.

Resp. : si supernaturale esset solum quid excellens in ordine naturali, sicut altiores conceptiones metaphysicae, concedo : si vero supernaturale est essentialiter alterius ordinis, nego. Tunc nequidem improportionate attingitur ab actu naturali.

10» *obi.* : Attamen certitudo fidei provenit ab imperio voluntatis, ideoque ut ista certitudo sit supernaturalis sufficit quod motio voluntatis sit supernaturalis, non necesse est motivum formale fidei esse essentialiter supernaturale et creditum.

Resp. : certitudo fidei provenit ab imperio voluntatis, quoad infallibilitatcm obiectivain, nego (haec enim provenit a revelatione divina) : quoad firmitatem subjectivam, concedo, dummodo non excludatur interna illuminatio Spiritus Sancti » de qua loquuntur Concilia (Denz. 178, 1791). Insuper non necessaria esset supernaturalis motio pro voluntate, si obiectum ad quod fertur voluntas, posset, per litteram Evangelii miraculis confirmatam, naturaliter cognosci et appeti. Supernaturalitas actuum pendent semper a supernaturalitate obiecti credendi et desiderandi.

P. *Oblicitur : Motivum formale fidei non potest credi.*

1» *obi.* : Idem non potest esse simul scitum et creditum ab eodem, see. S. Thomam. Atqui motivum formale fidei, id est auctoritas Dei revelantis, est pro pluribus quid scitum. Ergo saltem ab illis non creditur.

Resp. : Probatio seu confirmatio revelationis per signa non dat evidentiam intrinsecam rei nec scientiam proprie dictam de facto revelationis, proinde compossibilis est cum fide (cf. III.a q. 55, a. 5 ad 2). — Insuper idem sub eodem aspectu non est scitum et creditum ab eodem ; sed auctoritas Dei revelantis, prout formalitcr convenit *Deo, auctori jratiae,* non demonstratur, et sub hoc altiori aspectu est motivum formale fidei. Sub alio inferiori et exteriori aspectu quodammodo demonstratur ex miraculis, quae sunt sigillum *Auctoris naturae.* — Unde S. Thomas dicit: quia ea quae sunt fidei, humanam rationem excedunt, non possunt per rationes humanas probari, sed oportet quod probentur per argumentum divinae virtutis, ut dum aliquis fecit opera : quae solus Deus facere potest, *credantur* ea- quae dicuntur *esse a Deo* III.a q. 43, n. 1.

2" *obi.* : Si auctoritas Dei revelantis creditur, vel creditur propter aliam revelationem et sic in infinitum, vel creditur propter seipsaxn, et tunc est circulus vitiosus ac deest rationabilis credibilitas.

Resp. : Auctoritas Dei revelantis creditur *propter ssipsam,* sine circulo vitioso; sicut lux visibilis est per seipsam, sicut evidentia evidens est a seipsa, sicut unitas est una a seipsa (Caiet. in II.am II.ae q. 1, a. 1, η. XI. Salmant.. de Fide, disp. I, 11. 163 et 193, et Themistae omnes supra citati). Et quamvis revelatio divina sic credit.a sit obscura, non dvest rationabilis credibilitas, quia actus fidei praesupponit

iudicium rationale credibilitatis, in signis divinis fundatum. (Cf. S. Augustinum in Ev. Ioann., tr. XXXV, textu supra citato).

3® *obi.* : Attamen si motivum formale fidei creditur, analysis actus fidei fit valde obscura, nec intelligitur a fidelibus.

Rcsb. : actus fidei debet remanere obscurus, quia est essentialiter supernaturalis, et ipse proinde constituit mysterium stricte dictum, non univoce sed analogico cognoscibile ex fide humana. Infusum fidei lumen naturali lumine angelorum altius est, et ad illud cognoscendum, ut in se est, oporteret habere visionem beatificam. Et hoc mysterium quodammodo intelligitur a fidelibus dum legunt in Evangclio de pharisaeis : Non creditis, quia non estis ex ovibus meis, oves meae audiunt vocem meam » Pharisaei audiebant quidem litteram praedicationis Christi, miraculis confirmatam ; sed non audiebant vocem Patris caelestis, per Filium ; quia haec vox est. essentialiter supernaturalis.

Unde S. Augustinus dixit, ut supra notavimus : « *valde remota est a sensibus hac schola in qua Deus auditur et docet.* Multos venire videmus ad Filium, quia multos credere videmus in Cristum : sed *ubi et quomodo a Patre audierint hoc et didicerint non videmus.* Nimium gratia ista secreta ĕst»

4“ *obi.* : Nequidem servatur analogia cum fide humana ; nam quando credimus alicui dicenti non credimus eum esse fide dignum et hoc dixisse, sed scimus.

Resp. : est vera analogia inter fidem divinam et fidem humanam, sed in omni analogia deest perfecta similitudo, Et in casu similitudo deest in hoc quod generaliter videmus hominem loquenten cui credimus, et non videmus Deum loquentem, nequidem propheta Deum videt, sed audit solum.

Unde *perlecta analogia servatur inter fidem prophetae et fidem humanam testimonio alicuius hominis qui immediate auditur sed non videtur.* Etenim quandoque homo cui credimus auditur immediate sed non videtur, quia nocte foris ianuarn clausam pulsat ; tunc vox eius agnoscitur, sed ad habendum maiorem certitudinem, petimus : « quis est qui ianuam pulsat ? » et respondet ille « ego sum, pater tuus » ; tunc credimus quod revera ille est qui loquitur et non alius. Imo, si postea nobis asserit aliquid valde extraordinarium, et dubitamus an serio vel iocose loquatur, petimus confirmationem et nobis respondet : « in veritate hoc tibi assero et non iocose loquor », tunc credimus eum esse veracem non solum habitualiter sed in casu praesenti.

Similiter propheta, sub lumine prophetico, iam habet certitudinem quod ille qui loquitur est Deus, saltem ut est auctor ordinis naturalis ac dominator naturae, et tamen potest credere revelationem ut procedentem a Deo, auctore gratiae. Deus dicit illi intus : ego sum Pater tuus, qui loquor tecum, et non est illusio.

Item perlecta est analogia inter fidem nostram divinam regulatam a magisterio Ecclesiae, et fidem humanam testimonio alicuius hominis qui non videtur, nec immediati- auditur, sed mediante suo legato, ut apparet in exemplo nuntii deferentis litteras regis (ct. Billuart, *de Fide,* diss. I, a. 2). Etenim: « quando non est certa nuntii veraci tas, inquiruntur eius indicia ; ubi de illa constat, acceptantur litterae regis proptei veracitatem nuntii : at contentis in litteris regis creditur, non propter veracitatem nuntii, sed propter veracitatem regis ; et si in litteris regis asseratur veracitns nuntii, ea firmatur atque magis creditur propter veracitatem regis ». Applica casui : Ecclesia nobis proponit verbum Dei : veracitas Ecclesia credibilis est ex cnut notis et signis divinis; ab Ecclesia accepimus Verbum Dei in quo continetur infalli bilitas Ecclesiae. Sic suppositis motivis credibilitatis, credimus revelationem proptef

[8] *De praedestinatione Sanctorum.* ML., t. 4 |, coi. 070.

auctoritatem Ecclesiae, ut est *conditio applicans* ipsam revelationem, et credimus auctoritatem Ecclesiae propter revelationem, tanquam *propter motivum formale* assensus ; et sic in diverso genere causae. Ordinarium est autem quod causae sint sibi invicem causae in diverso genere ; proinde sine circulo vitioso conditio et motivum sese mutuo manifestant.

Unde est vera analogia inter fidem divinam et fidem humanam : deest similitudo tamen in hoc quod generaliter videmus hominem loquentem cui credimus, et non videmus Deum nobis loquentem.

C. *Obiicitur : De facto saltem non creditur motivum formale fidei,*

i" *obi.* : Si fides acquisita et fides infusa haberent diversa motiva formalia, homo posset experiri quando eliciat actum fidei acquisitae, quando vero infusae, quia intellectus non potest ignorare qua ratione moveatur ad credendum. Atqui nullus potest experiri suum actum esse supernaturalem, v. g. haereticus credens articulum Trinitatis omnino putat se credere illum fide infusa et plane fallitur. Ergo fides acquisita et infusa non habent diversa motiva formalia, proinde saltem de facto sufficit cognitio naturalis motivi fidei.

Hcsp. : Revocandum est verbum S. Aug. : « valde remota est a sensibus haec schola, in qua Deus auditur et docet ... Nimium gtatia ista secreta est ». Motivum formale fidei iufusae non videtur quadam visione supernaturali, sed creditur, ideoque remanet obscurum, et intelligentia ei adhaeret sub influxu voluntatis ; praeterea ad actum supernaturalem fidei praerequiritur naturalis cognitio motivorum credibilitatis, ideoque ut recte notat Suarez . nunquam homo satis evidenter discernit, an ex pura supernaturali ratione moveatur et operetur, et hoc est satis ut numquam possit omnino esse certus de supernaturalitate suae ndei, quamvis de illa magnas possit habere coniecturas »[1]. Imo S. Thomas dicit de propheta » ad ea quae cognoscit propheta per instinctum (et non per perfectam prophetiam), aliquando sic se habet, ut *non plene discernere possit, utrum haec cogitaverit aliquo divino instinctu, vel per spiritum proprium* »[2].

Amplies haec quaestio non solvenda est ex experientia religiosa, sed ex metaphysica analysi doctrinae revelatae circa motivum fidei, sicut deducuntur conclusiones theologicae. Nominales et empiristae volunt quidem solum ex experientia solvere quaestiones quae experientiam transcendunt, propterea mechanistae nolunt admittere distinctionem essentialem inter phaenomena vitalia et phaenomena mechanica, quia non vident experimentaliter principium vitale : item sensistae nolunt admittere distinctionem essentialem inter spiritualem cognitionem et sensum, quia non vident experimentaliter spiritum purum. Non est quidem intellectio in hac vita sine conversione ad sensibilia, pariter non est ordinarie actus supernaturalis sine actu naturali correspondente, nec facilis est distinctio horum actuum solâ experientia. Attamen certum est secundum Concilia : nullum credere ut oportet ad salutem « absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti», illuminatione pro intellectu, inspiratione pro voluntate. Atqui certo certius haec illuminatio supernaturalis producit aliquem effectum formalem in intellectu nostro, secus esset omnino frustra. In theoria adversariorum non apparet necessitas huiusce illuminationis, affirmatur solum, quia declaratur in Conciliis. Revera ista illuminatio et ipsum habituale lumen internum fidei altiora sunt quam lumen naturale angelicum, et ita sublimia ut ad eorum quiddit.i-

[1] Suarez, *de Gratia,* l. II, c. XI, n. 35. — Salmanticenses, *de Gratia,* disp. 9, n. 17.

[2] II.a. II.ae, q, 171, a. 5. Item S. August, hic citatus a S. Thoma.

tivam cognitionem oporteret habere visionem beatam, sunt enim partecipationes vitae intimae Dei. Quis *scit* altitudinem nostrae fidei et infinitam distantiam eius a fide acquisita haereticorum ? Deus et beati sciunt. (Cf. etiam S. Thomam I.a II.ae q. 112, a 5 : Utrum homo possit scire se habere gratiam).

2a *obi.* : Sed actus fidei infusae, ut sit vitalis, debet procedere a facultatibus nostris, quae naturali activitate influunt. Ergo actus fidei infusae habet aliquid naturale scilicet vitam et libertatem, et est supernaturalis per modalitatem adiunctam.

Resp. : Actus fidei infusae procedit a potentia vitali ut elevata, ita quod elevatio est ratio agendi, ut ipsa potentia est principium radicale, «l.umen vitae» affert vitam novam. « Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae ». Haec duo principia non sunt duae causae partiales coordinatae, ut duo trahentes navim, sed duae causae totales subordinatac.

3a *obi.* : Attamen actus fidei infusae non attingit Veritatem primam revelantem et mysteria supernaturalia nisi mediantis speciebus seu ideis naturalis ordinis, non enim infunduntur species supernaturales. Atqui fides acquisita mediantibus similibus speciebus attingit Veritatem primam revelantem et mysteria supernaturalia. Ergo pro utraque idem est obiectum formale.

Resp. : Propter hoc magis manifesta est supernaturalitas visionis beatificae quae terminatur immediate ad essentiam divinam, nulla mediante specie. Sed ut notat S. Thomas II.a II.ae q. *1,* a. 2 ad i.um: *«.-Ictus credentis non terminatur ad cnivi-Habile sed ad rem.* Non etiam formamus enuntiabilia, nisi ut per ea de rebus cognitionem habeamus, sicut in scientia, ita et in fide ». Dicimus enim omnes scholastici contra subiecti vistas : idea non est. quod cognoscitur sed solum quo. Unde credimus non formidas dogmaticas, sed ipsa mysteria in Deo abscondita et fides eo profundior est ,ρıo magis penetrat « profunda Dei ı et non sistit in formulis.

Amplius, ut dicit loannes a S. Thoma, *«licet species ipsae sint naturalis ordinis secundum sc, coordinantur tamen* et combinantur ad formandum iudicium, seu propositiones fidei, *et ista coordinatio fit per lumen supernaturale /idci* : et sic repraesentatio illa est complexa et per modum veritatis traditae supernaturalis est ; unde lumen Prophetiae et fidei non solum elevat potentiam ad eliciendum actum assensus, sed etiam ordinat species ad repraesentandum complexe veritates revelatas » de Gratia, disp. XX, a. r, n. 9. Item Salmant., de Gratia, disp. Ill, dub. Ill, η. 53 ı ' Species intelligibiles, prout sunt entitative naturales, non concurrunt immediate ad assensum fidei, sed solum remote, quatenus deserviunt apprehensioni terminorum ; et rursus ad assensum fidei influunt ut ordinatae et corroboratae per supernaturale lumen ». S. Thomas ipse dixerat II.a II.ae q. 173, a. 2, ad 3: Dicendum quod quascumque formas imaginatas naturali virtute homo potest formare, absolute huiusmodi formas considerando ; non tamen ut sint ordinatae ad repaesentandas intelligibiles veritates, quae hominis intellectum excedunt, sed ad hoc necessarium est auxilium supernaturalis luminis » cf. Caietanum ibid. Unde sicut, lumen naturale intellectus agentis non solum abstrahit species, sed eas illuminat ad formationem iudicii, ut scilicet habeatur evidentia veritatis ; ita lumen fidei illuminat species formulae dogmaticae, ut credantur formaliter i profunda Dei » ; sine hac illuminatione fides acquisita mediante formula dogmatica attingit solum materialiter mvstcria supernaturalia, sicut, omni proportione servata, canis audit materialiter loquelam humanam quoad sonum sensibilem, non quoad sensum intelligibilem. Propterea dicitur animalis homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei, stultitia est illi, et non potest intelligere · .

4a *obi.* : « Si attingitur sub illuminatione Spiritus Sancti testimonium Dei revelantis ab unoquoque fidelium, videtur quod isti iam non egent auctoritate Ecclesiae,

ut applicantis divinam revelationem diversis dogmatibus propositis sed haec est haeresis protestantium.

Resp. : Ad hoc respondendum est cum Caietano Tl.a Il.ae, q. i, a. i, ŋ. X, ad i.m dubium : « Cum ad fidem duo concurrant, scilicet assensus et propositio atque explicatio credendorum, *fides cx parte assensus a solo Deo depended* ut agente, obiecto, fine et regula. *Er parte autem propositionis credendorum botest dependere ab angelis et hominibus,* mediantibus quibus Deus proponit haec vel illa credenda... Et propterea quoad proponendum et explicandum credenda, ne possit accidere error, providit Spiritus Sanctus de infallibili regula creata, sensu scilicet et doctrina Ecclesiae». Unde propositio Ecclesiae non est motivum fidei sed conditio praerequisita, sicut sensatio est conditio praerequisita ad cognitionem intellectualem principiorum, non vero motivum formale huiusce cognitionis. Item Billuart, de Fide, diss. I, a. i in fine.

5a Dato quod motivum fidei propter seipsum creditur, iam non requiritur inquisitio praevia credibilitatis, ut prudens fiat hic assensus fidei, quippe qui ex seipso suam legitimitatem sicut suam certitudinem habet. Atqui praevia inquisitio credibilitatis necessaria est, ut ex dictis Pii IX v. g. pater fDenz. 1637).

Resp. : *requiri indicium credibilitatis, ut prudens sit actus quo motivum fidei propter seipsum creditur, haud secus ac pro aliis actibus.* Nan motivum fidei supernaturaliter creditum fundat certitudinem supernaturalem cuiuslibet assensus fidei, non auten rationabilitatem, quae provenit ex hoc quod ratio iudicat mvsteria esse evidenter credibilia, quatenus ex certis signis divinis apparent a Deo revelata. Proinde evidens credibilitas est conditio praevia ad actum fidei et non constituit motivum formale fidei.

6“ Saltem haec explicatio supernaturalitatis fidei videtur esse contra textum S. 'Ihomae II.a Il.ae, q. 171, a. 2 ad 3: «Omne donum gratiae hominem elevat ad aliquid, quod est supra naturam humanam Quod quidem potest esse dupliciter : uro modo *quantum ad substantiam* actus, sicut miracula facere, et cognoscere occulta et incerta divinae sapientiae ; et ad hos actus non datur homini donum gratiae habituale. Alio modo est aliquid naturam humanam *quantum ad modum* actus, non autem quantum ad substantiam ipsius ; sicut diligere Deum, et cognoscere eum in speculo creaturarum : et ad hoc datur donum gratiae habituale ».

Resp. : Iam supra (c. VI, de divisione supernaturalitatis) explicavimus hunc textum cum loanne a S. Thoma (de Gratia, disp. 20, a. 1. Solv. arg. n. 1), et diximus : S. Thomas loquitur in hac responsione de supernaturalitate relative ad causam efficientem sicut in divisione miraculi (I.a, q. 105, a. 8) et non relative ad causam formalen. Certum est enim, secundum S. Thomam, supernaturalitatem charitatis et fidei altiorem esse supernaturalitate miraculi aut gratiae datae (I.a Il.ae, q. m, a. 5) , nam gratia sanctificans et virtutes infusae sunt entitative et *formaliter* supernaturales, miraculum autem est solum *effective* supernaturale ; sed aliquid potest esse supernaturale *effective* quoad substantiam, vel *effective* quoad modum, sic faciliter explicatur textus citatus in obiectione.

Imo S. Thomas dicit, IIT Sent. d. 34, q. 1, a. 1, ad 2, comparando virtutes infusas et dona Spiritus Sancti : · modus operandi qui est in virtutibus est secundum conditionem humanam, quamvis *substantia habitus* sit ex divino munere ». Unde fides sicut charitas et gratia santificans sunt *essentialiter* supernaturales.

§ VIII. Appendix.

Corollaria thesis thomisticae de supernaturalitate fidei et de modo cognoscendi motivum formale fidei.

Distinguuntur corollaria circa ipsam fidem — circa alias virtutes infusas et dona — circa scientiam cum fide connexam.

I. *Circa fidem ipsam.*

i" *Servatur essentialis supernaturalitatis fidei, quae supponit intimam unionem intellectus credentis cum Deo revelante,* secundum illud Joannis, I Epist., V. io « Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se ».

Sic respondetur ad obiectionem protestantium : iuxta catholicos, aiunt, fides est quasi actus externus obedientiae erga Ecclesiam, deest intima unio credentis cum Deo revelante, semper est mediatio Ecclesiae magisterii et miraculorum. — Ad hoc respondetur : miracula vel alia credibilitatis motiva sunt solum conditiones praerequisitae ad rationabile obsequium fidei ; propositito Ecclesiae est solum conditio proponens : et sola increata actio Dei revelantis est motivum fidei ; proinde est intima unio credentis cum Deo, non obstante mediatione Ecclesiae, sicut est intima unio intelligentiae et veritatis primorum principiorum, non obstante mediatione sensationis ad intellectionem praerequisitae.

E contra theoria fidei discursivae minus servat supernaturalitatem fidei et vitalem unionem credentis cum veritate prima increata, supra tempus existente ; imo in hac theoria non apparet *absoluta* necessitas luminis supernaturalis fidei seu illuminationis Spiritus Sancti ad adhaerendum praedicationi evangelicae.

2° *Nullo modo minuitur rationabile obsequium fidei, sed conciliatur cum essentiali supernaturalitate fidei.* Haec conciliatio fundatur in distinctione duplicis aspectus facti revelationis ; nam istud factum ut est miraculosa Dei interventio, supernaturalis quoad modum, sola ratione cognosci potest ; sed ut est vox Patris caelestis, per Filium et Spiritum Sanctum, id est ut est mysterium supernaturale quoad substantiam, creditur. — Similiter dicitur de apostolo S. Thoma : « aliud vidit et aliud credidit, vidit hominem et cicatrices, et ex hoc credidit divinitatem resurgentis ».

3° *Nullo modo minuitur auctoritas infallibilis Ecclesiae,* imo e contra haec auctoritas non solum apparet rationabiliter credibilis ex notis Ecclesiae, sed supernaturaliter creditur propter veritatem primam increatam.

II. *Circa alias virtutes infusas et dona.*

i° *Optime secatur essentialis supernaturalitas spei et charitatis ex parte obiecti formalis,* nam haec supernaturalitas supponit essentialem supernaturalitatem fidei ; si

e contra fides acquisita potest attingere obiectum formale fidei infusae, cur noster amor naturalis Dei non posset attingere obiectum formale charitatis ?

2° *Optime explicatur intima relatio fidei vivae cum donis Spiritus Sancti,* praesertim cum dono sapientiae et intelligentiae, uno verbo, cum vita contemplativa. Iam enim actus fidei non est discursiva cognitio, sed actus simplex et essentialiter supernaturalis, quo inhaeremus primae Veritati et profunda Dei credimus ; fides igitur quae est inchoatio vitae aeternae ordinatur ad contemplationem divinorum ; et quamvis dona sapientiae et intelligentiae superent fidem secundum quid scii, quantum ad modum operandi, tamen fides viva simpliciter altior est donis Spiritus Sancti, ut eorum regula (I.a II.ae, q. 68, a. 8 ; a 2 ad i.m). — Sic manifestatur quare vita purgativa et vita illuminativa sub directione fidei ordinentur per se ad vitam unitivam, et ascetica ad mysticam, ut habetur ex traditional! doctrina auctorum spiritualium1, cf. S. Thomam 2, Tarder3, S. loannem a Cruce4, S. Franciscum Salesium5. E contra qui concipiunt fidem tanquam discursivam, et supernaturalem solum quoad modum, considerant contemplationem infusam ut quid mere extraordinarium, non necessarium ad sanctitatem, et hoc est deviare a doctrina traditional! ·. Revera vita mystica radicatur in fide, secundum quam Deus menti nostrae unitur, et tendit ad sui manifestationem semper ac semper vividiorem ac uberiorem. « Fides enim est sperandarum substantia rerum ».

1 Quoad doctrinam traditionalem de hac re, cf. testimonia Patrum, theologorum, et auctorum spiritualium apud A. Saudreau, *I a vie d' union à Dieu d'après les grands maîtres de la spiritualité,* Paris, 1909. Hoc opus est quasi compendium historiae theologiae mysticae.

2 S. Thomas, I.a, II.ae, q. 68, a. 2. Dona Spiritus Sancti sunt necessaria ad salutem, et II.a, II.ae, q. 180, de vita contemplativa. — Fides est fundamentum aedificii spiritualis, II.â, II.ac, q. 1G1, a. 5, ad 2. — Bossuet, *Instr, sur les Etat d'oraison* ch. XV, ed. Léveque, 1897.

3 Tauler, *Institutiones,* c. 8 (de fide nuda). — *Sermons* (traduction Noel), t. II, p. 211, 212 — p. 351-352 in haec verba : Qui ex Deo est, verba Dei audit. — Oves meae vocem meam audiunt — t. I, p. 321, 329, 338-405 — t. III, p. 119-127 — t· IV, p. 348-354.

4 S. Ioannes a Cruce, *Montée du Carmel,* l. II, c. 9 «Comment la foi est le moyen prochain et le mieux proportionné, pour acquérir Γ union à Dieu ». — *Nuit obscure,* l. II, c. 9, c. 17 (Comment la contemplation obscure est secrète).

5 S. Franciscus Salesius, *Traité de l'Amour de Dieu,* l. II, c. XIV: «Quand Dieu nous donne la foi, il entre en notre âme, et parle en notre esprit, non point par manière de discours, mais par manière d'inspiration ; proposant si agréablement ce-qu'il faut croire à l'entendement, que la volonté en reçoit une glande complaisance, et telle qu'elle incite l'entendement à consentir et acquiescer à la vérité, sans doute ni défiance quelconque ; et voici la merveille. Car Dieu fait la proposition des mystères de la foi à notre âme, parmi les obscurités et les ténèbres... Et néanmoins *cette obscure clarté de la foi étant entrée dans notre esprit, non par la force de discours, ni par apparence d'arguments, mais par la seule suavité de sa présence,* elle se fait croire et obéir à l'entendement avec tant d'autorité, que *la certitude qu'elle nous donne de la vérité, surmonte toutes les autres certitudes du monde* ... La foi est la grande amie de notre esprit, et peut bien parler aux sciences humaines, qui se vantent d'être *plus évidentes* et claires qu'elle, comme l'épouse sacrée parlait aux bergères «je suis brune, mais belle ». O discours humains, o sciences acquises ! *Je suis brune :* car je suis entre les obscurités des simples révélations, qui sont sans aucune évidence apparente, et me font paraître *noire,* me rendant presque méconnaissable : *mais je suis* pourtant *belle* en moi-même à cause de mon *infinie certitude* : et si les yeux des mortels me pouvaient voir telle que je suis par nature, ils me trouveraient toute belle».

0 Saudreau, *Ia vie d'union à Dieu,* p. 483. La. Déviation de la doctrine traditionnelle (quelques critiques adressées à Rodriguez), et *Revue du Clergé français,* i.er Août 1917.

III. *Circa scientiam cum fl.de. connexam.*

i° *Clare detei minatur quid debet facere apologetica, seu defensio fidei :* debet praebere motiva credibilitatis, non vero motivum formale fidei. Est manuductio ad fidem, non vero fidei fundamentum. Unde in apologetica practica apud incredulos, maxi. mum momentum gratiae divinae et orationi tribuendum est.

2° *Melius apparet dignitas Sacrae Theologiae,* cuius radix est fides infusa ; unde non mirum est si, pro Thomistis, haereticus formalis non possit habere habitum theologiae ; in eo non potest esse nisi cadaver theologiae, id est notiones theologicae absque earum nexu formali qui pendet essentialiter a lumine fidei. Si e contra fides infusa habet idem obiectum formale ac fides acquisita, videtur quod haereticus possit habere habitum theologiae, ut concedit Durandus et quidam alii.

3° *Quoad exegcsim S. Scripturae. sequitur quod rationalista vel haereticus non potest cognoscere nisi materialiter litteram Sacrae Scripturae, non vero eius* supernaturalem spiritum, qui est principium formale sensus litteralis. Ad sensum enim litteralem S. Scripturae recte cognoscendum non semper sufficiunt grammatica, vocabitlarium et regulae *exegesis mere rationalis,* considerandae sunt insuper regulae *exegesis Christianae, et catholicae,* quae procedit sub lumine infuso fidei, ad mete cognoscendam expressionem mysteriorum fidei, in S. Scriptura contentam.[4] Sicut non bene intelligit sensum litteralem Metaphysicae Aristotelis philologus, qui non habet spiritum philosophicum, ita nec sensum litteralem Evangelii criticus, qui non habet spiritum Christianum : animalis autem homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei ... Nos autem sensum Christi habemus» cf. comment. S. Thomae in I Cor. IT, t.| ; vide etiam Cano[5].

Item ex thesi thomistica apparet quomodo Sacra Scriptura sit formaliter interpretanda scilicet secundum resolutionem ad Veritatem primam revelantem, ad vitam Dei intimam, et non secundum resolutionem ad experientiam psychologicam vel religiosam scriptoris sacri, id est leremiae, Isaiae aut S. Pauli. Haec methodus psychologica. qua praesertim utuntur hodierni protestantes potest esse quidem utilis, si in debitis terminis servetur, sed saepe ducit ad relativismum et ad naturalismum ; nam paulatim quod erat solum causa instrumentalis Sacrae Scripturae fit quasi principale, et Scriptura non est amplius Liber Dei sed collectio librorum hominum.

4° *Quoad historiam Ecclesiae,* certum est ex nostra thesi, rationalistam vel haereticum non posse scribere, ut oportet, historiam Ecclesia, quia Ecclesia est institutio essentialiter supernaturalis quae regitur a Spiritu Sancto. Ratio humana ex se sola potest quidem colligere materialiter multa facta vitae Ecclesiae, sed ad cognoscendum relationem veram inter haec facta, recurrendum est formaliter ad vitam intimam Ecclesiae, ad supematuralem et specialem Dei providentiam, et non solum ut, faciunt rationalistae vel haeretici ad causas humanas, ad influxum philosophiae graecae

[1] Leo XIII, Encyclica *Providentissimus,* n. 17 (cf, Vacant, *Et. sur le Cone. Val.,* I, p. 710/. «Licet enim heterodoxorum studiis, prudenter adhibitis, iuvari interdum possit interpres catholicus, meminerit tamen, ex crebris quoque veterum documentis, *incorruptum sacrarum Litterarum sensum extra Ecclesiam neutiquam reperiri, neque ab eis tradi posse, qui verae fidei expertes, Scripturae, non medullam attingunt, sed corticem rodunt».* Leo XIII hic citat S. *Greg.* M. *Moral* XX, 9 (al. n) ; *Clem. Alex, Strom.* VII, 16 ; *Orig. de prine.,* IV, 8, *in Levit, horn.* 4, *8 ; Tertull. de praescript.* 16 sqq.; 5. *Hilar. Pict, in Matth.* 13, 1.

Cf. Zapletal O. P., *Hermeneutica biblica,* p. 113-120, 137 ss.

[5] Cano, O. P. *De Locis Theologicis,* 1. II, ‹ t.|, n. 13: «Magnus error eorum est, qui sine Spiritus Sancti peculiari dono Scripturum sacram existimant se posse vel intelligere vel interpretari ». Hoc probat prji plura testimonia S. Hieronymi.

ad romanorum politicam, ad indolem naturalem S. Pauli, S. Athanasii, S. Cypriani, vel eorum adversariorum. Hae causae remanent secundariae.

Hae omnes consequentiae sunt maximi momenti, et procedunt ex eo quod *fides nostra est essentialiter supernaturalis, non solum quoad pium credulitatis affectum, sed quoad id quod intellectuale est in ea.* Unde in Theologia, in exegesi, in historia Ecclesiae, oportet essentialiter procedere non solum sub directione *obiectiva* doctrinae revelatae sed sub ifluxu *subieotivo* luminis interni fidei, sub illuminatione Spiritus Sancti, Sic solum verificatur verbum Domini : « qui sequitur me, non ambulat in tenebris_ sed habebit lumen vitae ». Istud lumen vitae, iam inchoative existens in fidelibus ut semen gloriae, non solum ad pietatem necessarium est sed ad scientiam sacram : et propterea theologia vocatur sacra, ut distinguitur a scientis ordinis naturalis.

Haec sufficiunt quoad actum fidei relative ad credibilitatem, nunc agendum est de ipsa rationali credibilitate.

CAPUT XV.

DE CREDIBILITATIS RATIONALIS NOTIONE AC DE EIUS NECESSITATE AD ACTUM FIDEI.

Dividitur in quatuor articulos :

Art. i. Quid sit rationalis credibilitas.

Art. 2. Necessitas credibilitatis rationalis certae, saltem certitudine morali.

Art. 3. De munere iudicii credibilitatis in genesi actus fidei.

Art. 4. Solvuntur obiectiones (Conciliatur rationabile obsequium fidei cum fidei obscuritate, libertate et supematuralitate).

In praecedenti capite et praesertim in ultimo articulo, ostendimus essentialem supernaturalitatem fidei ; nunc autem ostendenda est rationabilitas obsequii fidei, et quomodo haec rationabilitas cum praedicta supematuralitate conciliatur. Quidam enim ita defendunt hanc rationabilitatem ut non amplius appareat absoluta necessitas luminis supernaturalis fidei, et alii e contra ita in hac necessitate insistunt, ut fidei obsequium non videatur satis rationabile.

Art. i.

Quid sit rationalis credibilitas.

I. Notio catholica credibilitatis.
II. Notiones heterodoxae.
III. Explicatio theologica catholicae notionis.

§ I. Notio catholica credibilitatis.[1]

Haec notio praesertim invenitur in Concilio Vaticano : Denz., n. 1812 : « Si quis dixerit, *revelationem divinam externis signis credibilem* fieri non posse, ideoque sola interna cuiusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere : a. s. » et in sequenti : « Si quis dixerit, *miracula* nulla *fieri posse,* proindeque omnes de iis narrationes, etiam in

1 CL *Dictionnaire de Théologie catholique.* Art *Ctddibilih!* (IX Décisions canonique col. 223-2236) par le P. Gardkii., O. P.

Sacra Scriptura contentas, inter fabulas vel mythos ablegandas esse ; aut *miracula certo cognosci* nunquam posse, nec *iis divinam religionis christianae originem rite -probari* ; a. s. ».

Hoc explicatur in capitulo correspondente, Denz., 1790 : (Etsi fides sit supra rationem) : « Ut nihilominus fidei nostrae *obsequium rationi consentaneum* esset, voluit Deus cum internis Spiritus Sancti auxiliis externa iungi revelationis suae *argumenta,* facta scilicet divina atque in primis miracula et prophetias, quae cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrent, *divinae revelationis signa sunt certissima,* et omnium intelligentiae accommodata ».

Concilium Vat. addit, Denz. 1794 : « Ad solam catholicam Ecclesiam ea pertinent omnia, quae ad *evidentem* fidei christianae *credibilitatem* tam multa et tam mira diviritus sunt disposita. Quia etiam Ecclesia *per se ipsa,* ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis foecunditatem, ob catholicam unitatem invictamque stabilitatem magnum quoddam et *perpetuum est motivum credibilitatis* et *divinae suae legationis testimonium irrefragabile ».*

Item in Syllabo Pii IV, Denz., 1707.

Item in lureiurando contra Modernismum : «Profiteor... secundo: externa revelationis argumenta, hoc est facta divina, in primisque miracula et prophetias admitto et agnosco tanquam *signa certissima divinitus ortae christianae Religionis,* eademque teneo aetatum omnium atque hominum, etiam huius temporis, intelligentiae esse maxime accommodata». Cf. etiam Denz., n. 2106.

Doctrina Ecclesiae circa notionem credibilitatis rationalis mysteriorum fidei ad quatuor propositiones reduci potest.

i' Obiective *mysteria fidei sunt rationabiliter credibilia, prout ex certissimis signis divina leligionis christianae origo rite probari potesi.* 2' Subjective : *Ratio humana an te susceptionem fidei potext certo cognoscere hanc credibilitatem seu originem divinam religionis christianae.* 3' *Non requiritur quidem pro quolibet fideli demonstratio scientifica credibilitatis.* 4⓪ *Sed non sufficit cognitio solum probabilis, neque mere subiectiva, nec sola interna experientia aut inspiratio privata.*

ia *propositio* expresse invenitur in definitionibus praecitatis Concilii Vaticani.

2“ *propositio* habetur in iisdem definitionibus, prout signa certissima revelationis dicuntur « omnium intelligentiae accommodata ». Et contra fideismum Ecclesia declarat haec signa certo cognosci posse a ratione humana ante susceptionem fidei. Cf. Denzinger. 1622-1627. «Quoad has quaestiones varias (existentiam Dei, divinitatem revelationis Mosaicae et Christianae), Iatio fidem praecedit, debetque ad eam nos conducere » — Quamvis debilis et obscura reddita sit ratio per peccatum originale, remansit tamen in ea sat claritatis et virtutis, ut ducat nos cum certitudine ad (cognoscendam) existentiam Dei, ad revelationem lactam ludaeis per Moysen et Christianis per adorabilem nostrum Hominem Deum », — Item contra Hermesianos Pius IX declarat: Denzinger, 1637: *«Humana* quidem *ratio,* ne in tanti momenti negotio decipiatur et erret, divinae revelationis lactum diligenter inquirat oportet, *ut certo sibi constet, Deum esse locutum,* ac eidem quemadmodum sapientissime docet Apostolus, rationabile obsequium exhibeat ... Sed quam multa, quam mira, quam splendida praesto sunt argumenta, quibus humana ratio luculentissime evinci omnino

debet, divinam esse Christi religionem... (enumerat varia signa). Haec certe omnia (signa) tanto divinae sapientiae ac potentiae fulgore undique collucent, ut cuiusque mens et cogitatio vel facile intelligat, Christianam fidem Dei opus esse, Itaque humana ratio ex splendidissimis hisce aeque ac firmissimis argumentis clare aperteque cognoscens, Deum eiusdem fidei auctorem existera, *ulterius progredi nequit,* sed quavis difficultate ac dubitatione penitus abiecta atque remota, omne eidem fidei obsequium praebeat oportet ». Hoc longius explicatur in schematibus prosynodalibus Concilii Vaticani

3" propositio, scii. : *Non requiritur pro quolibet fideli demonstratio scientifica ere-' dibilitatis,* invenitur in Concilio Vaticano, Denz. 1815, dum damnat eos qui dixerunt : (catholici instant causam habere possunt fidem, quam sub Ecclesiae magisterio iam susceperunt, assensu suspenso in dubium vocandi, donec *demonstrationem scientificam* credibilitatis et veritatis fidei suae absolverint». Item Denz. 1791. Sufficit ut dicemus, certitudo sensus communis et moralis, qualis habetur communiter, ex certo testimonio hominum v. g. parentum.

4a propositio, scii. : *Attamen non sufficit probabilis cognitio credibilitatis,* habetur ex damnatione quorumdam probabilistarum dicentium : « Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, immo cum formidine. qua quis formidet, ne non sit locutus Deus »[2]. Item damnata est haec propositio modernistarum: «Assensus fidei ultimo innititur in congerie probabilitatum» Denz., 2025. Cf. etiam contra modernistas Ency. Pascendi, Denz. 2072, 2101 sqq. — Nec sufficit cognitio mere subiectiva credibilitatis (contra Pseudo - Mysticos. Denz. 1273) — nec sola interna experientia aut inspiratio privata (Denz., rSi2, contra protestantes). Requiritur igitur notitia certa de facto revelationis. Denz., 16373.

1 *Collectio Lucensis,* t. VII, coi. 528 ct 529, et Vacant, *Etudes sur le Concile du Vatican* t. I, p. 575 et 593 : « Neque desunt alii, qui doceant, facta illa supernaturalia (miracula) non posse intelligi tanquam motiva credibilitatis, nisi fides iam praesupponatur, et propterea *ipsum lactum revelationis homini, qui fidem nondum suscepit, demonstrari non posse,* ac proinde certam persuasionem de veritate facti revelationis seu de revelationis existentia non posse praecedere ad susceptionem fidei Christianae ; sed absque huiusmodi persuasione per divinam gratiam produci fidem ita, ut haec sit spontaneus et immediatus actus rationis. — Ceterum S. Sedes iam saepius necesse habuit huiusmodi errores proscribere » (et documentum refert propositionem damnatam ab Innocentio XI, (Denz. 1171) et damnationem fideismi ac hermesianismi a Pio IX).

Statim postea additur : « Errorem vero ipsum, contra quem hic articulus in schemate proponitur, periculis plenum esse, per se manifestum est. *Si eim retectis vel suo valore exutis criteriis extrinsecis, quibus Deus suam revelationem vehit sigillis divinis cognoscibilem reddidit,* totum revocatur ad « internam experientiam », et ad « sensim internum », *nullus amplius remanet modus certus discernendi revelationem veram a fictilia.* Ille enim sensus secundum providentiam ordinariam non subest experientiae sub formali ratione, quatenus sit *supernaturalis,* et si seiungatur a criteriis extrinsecis patet illusionibus gravissimis. Unde etiam videmus homines pro religione falsa et erroribus manifestis appellare «ad experientiam et ad sensum internum» quem ipsi tribuunt Spiritui Sancto. (Item dicunt) : fas esse quandoque a religione catholica deficere ad aliam, si illa reperiatur non satisfacere internae experientiae et sensui religioso ».

2 Denzinger, n. 1171. — Cf. circa hanc propositionem ab Innocentio XI damnatam. P. Gardeil, *Dic. Théol. art. Crédibilité,* col. 2233

3 In adnotationibus in *Schemata prosynodalia Concilii Vaticani* (Collectio Lacensis, t. VII, coi. 1622-1623) legitur. Hinc non est verum, homines mera experientia interna secundum praesentem providentiam debet,· moveri ad fidem, sed humanti ratio ante fidem factum revelationis diligenter inquirat o|«ntet, ut certo sibi constet Deum esse loquutnm. *liare inquisitio* et diligenti.l quili·. i ■■. debeat, non dicitur nec pote .l

§ II. Heterodoxae notiones credibilitatis.

Hae notiones, sicut heterodoxae notiones revelationis et fidei, dividi possunt prout vel minuunt iura rationis et materialiter exaggerant supernaturalitatem fidei, vel e contra exaggerant iura rationis ac essentialiter minuunt aut destruunt supernaturalitatem fidei. Ad primam categoriam, quae vocari potest pseudosupernaturalismus, pertinent notiones credibilitatis a prioribus protestantibus et postea a fideistis propositae ; ad secundani autem, quae nihil aliud est quam naturalismus vel seminaturalismus, pertinent notiones propositae a Kantio, a pluribus protestantibus liberalibus, semirationalistis et modemistis.

Pseudosupernaturalismus.	priorum protestantium. fideistarum
Naturalismus absolutus	Kantii protestantium liberalium et modernistarum
Seminaturalismus	Hermcsii semiimmanentistarum.

i° *Pseudosupernaturalismus.* A. priorum protestantium B. fideistarum.

A. *Priores protestantes,* ut I.utherus et Calvinus, reiiciendo auctoritatem infallibilem Ecclesiae revelationem proponentis (Denz. 767), verbum Dei genuinum ex «sapore» et «gusto» discernere consueverunt ad quem linem in unoquoque fideli ponebant immediatum testimonium Spiritus Sancti [1]. Sic pseudoreformatores, eorumque discipuli per spiritum privatum indicabant hunc articulum esse revelatum et credendum, et hanc Ecclesiam esse veram, proinde non indigebant miraculis nec notis externis ad probandam originem divinam suae sectae. Unde pro illis definienda erat *credibilitas mysteriorum fidei : abtitudo eorum ad esse credenaa prout, sub privata inspiratione, apparent a Deo revelata.* In hac definitione non salvatur rationabilis credibilitas, quomodo enim possumus rationabiliter discernere privatam inspirationem ab illusionibus sensus privati ? Huic inspirationi privatae protestantes liberales substituunt naturalem sensum religiosum, sic pseudosupernaturalismus ad naturalismum duxit.

B. *Fideistae ct traditionalistae,* ut Bautain, Bonnette, ad discernendum veram religionem a Deo revelatam, non recurrunt ad inspirationem privatam, sed ad fidem communem humanitatis in traditionibus et revelatione primitiva fundatam. Ad hanc fidem communem fideistae reducunt sensum communem. Iuxta eos ratio

generatim definiri ; est enim ea *diversissima pro diversa hominum conditione et dispositione.* Indubitatum tamen est, neminem etiam rudem posse actu fidei credere, quin simul certum ei sit (quodeumque demum sit motivum eius captui accommodatum), Deum hoc revelasse, quod credit propter auctoritatem Dei revelantis. Neque tamen ideo necesse est, ut vel *reflexe* cogitet de hac auctoritate Dei revelantis, vel multo minus ut ipse valeat motivum suae fidei analytice explicare. Tenendum etiam est, *gratiam Dei internam supplere ia, quod pro huiusmodi hominibus deficit in propositione fidei externa* ; sed non propterea propositio fidei *per motiva captui accommodata* et diligentia necessaria negari ac totum ad internam experientiam et ad internum instinctum revocari potest». Haec disquisitio prosynodalis coram 24 Patribus deputatis habita est a loanne B. Tranzelin S. l. consultore Commissionis Theologicae.

[1] Vacant, *Ptudes sur le Concile du Vatican,* I, p. 593, Adnotationes in schemata Concilii Vaticani.

humana ita debilis et obscura reddita est per peccatum originale, ut non possit ex se sola probare existentiam Dei, infinitatem perfectionum eius, nec factum revelationis ex miraculis (cf. Denzinger, 1622, 1627, 1650). Unde iuxta fideismum, *credibilitas* mysteriorum fidei est aptitudo eorum ad esse credenda *prout, secundum fidem communem humanitatis, reputantur a Deo revelata.*

In hac notione non salvatur rationabilis credibilitas ; quomodo enim possumus rationabiliter discernere fidem communem in traditionibus et revelatione primitiva fundatam ab erroneis inventionibus hominum, quibus adulterantur traditiones ?

Fideismus est species pscudosupernaturaiismi, prout considerat supematurale ut debitum naturae. Ita priores protestantes et Baius. Sed quod debetur naturae naturale dicendum est ; sic pseudosupernaturalismus ad naturalismum ducit.

2° *Naturalisnius et semlnaturalismue* essentialiter destruunt aut minuunt supernaturalitatem fidei, et si nomen fidei retineant, negant motivum eius formale esse auctoritatem Dei revelantis ; proinde novam notionem credibilitatis proponunt. Exaggerant iura rationis, quamvis plures scii, agnostici potestatem eius simul minuant.

A. *Kantius* non admittit nisi fidem moralem in exigentiis rationis practicae fundatam. proinde, iuxta ipsum, *credibilitas* veritatum ethicae et religionis (mere naturalis) est earum aptitudo ad esse credendas, *prout apparent conformes exigentiis rationis practicae.* Miracula non possunt certo discerni.

B. *Protestantes liberales,* ut Schleiermacher, sub influxu Kantismi, inspirationi privatae priorum protestantium « plerumque substituunt naturalem *sensum religiosum* vel indigentiam animi religiosi, per quem sensum immediate, et quin veritas revelata ex criteriis extrinsecis nobis fiat credibilis, religionem Christianam amplectamur tanquam veram et divinam»1. Unde pro istis, *credibilitas* veritatum religionis est earum aptitudo ad esse credendas *prout apparent conformes aspirationibus et exigentiis sensus religiosi.* Iuxta Schleiermacher (Dottr. fidei, §11) pro hominibus qui nondum inclinantur ad religionem Christianam, miracula sunt incomprehensibilia quaedam facta, sed non signa altioris virtutis. Unde praesumptio Ecclesiae Romanae suam veritatem demonstrandi ex miraculis reiicienda est. Hoc damnatum est ut haeresis in C. Vatie. Denz. 1813 : ex miraculis divina religionis Christianae origo rite probari potest. — Amplius ex conformitate cum aspirationibus rationibus nostris aliqua assertio est *amabilis* seu probabilis, non vero *credibilis* fide divina.

C. *Modernistae,* ut dicitur in iureiurando contra Modernismum, reducunt fidem ad ' caecum sensum religionis e latebris subconscientiae erumpentem, sub pressione cordis et inflexionis voluntatis moraliter informatae ». Aliis verbis identificant fidem infusam et naturalem sensum religiosum, proinde *credibilitas* mysteriorum fidei est solum eorum aptitudo ad esse credenda, prout nobis apparent *conformia aspirationibus et ecigenliis sensus religiosi.* Miracula non possunt discerni (Denzinger, 2072, zroi, 2toj — lusiurandum, 2» prop.): «Assensus fidei ultimo innititur in congerie probabilitatum » Denz., 2025. Plures modernistae tamen differunt a protestantibus liberalibus prout agnoscunt influxum gratiae quodammodo supernaturalis.

D. *Hermes* et plures semirationalistae dixerunt. ; motivum formale fidei divinae non est necessario auctoritas Dei revelantis, nam post revelationem dogmata essen-i

[1] *Adnolationes in Schemata Concilii i'iilicuni. (Collect, l.aiensis,* t. VU, coi. 528 et Vacant, *op. cit.,* I, p. 593).

tialia demonstrari possunt et admitti, propter eorum necessitatem intrinsecam, saltem a ratione practica.* Imo factum revelationis miraculis confirmatum non est nisi *practice* ac *subiective* certum. Unde iuxta istos, *credibilitas* mysteriorum fidei est eorum aptitudo ad esse credenda *prout apparent conformia exigentiis nostrae rationis practicae.* Sic salvatur absoluta autonomia rationis practicae, ut volunt Kantiani[1]. Attamen semirationalistae non negabant ut Kantius factum revelationis et influxum gratiae.

E. Ab hac ultima notione credibilitatis non satis recedunt quidam fautores *methodi immaner.tiae,* ut Labertbonnière et Blondel[3,4] quia hac methodo adeo incauti utuntur « ut in natura humana non capacitatem solum et convenientiam videantur admittere ad ordinem supernaturalem... sed germanam verique nominis exigentiam » Denz. 2103. Unde eorum periodicus *Annales de Philosophie chrétienne* ab anno 1905 ad 1913 damnatus est a S. C. Indicis.

Ex hac classificatione errorum apparet falsam notionem credibilitatis generaliter procedere ex falsa notione fidei ; vero motivo formali fidei, scii, auctoritati Dei revelantis, substituitur motivum humanum et subiectivum, proinde habetur nova credibilitatis notio, ac nova methodus ad credibilitatem probandam.

§ III. Explicatio theologica catholicae notionis credibilitatis.

Credibilitas mysteriorum fidei theologice definienda est : *aptitudo eorum ad esse credenda prout ex certissimis signis rationi nostrae apparent a Deo revelata*

Haec definitio A. illustratur per comparationem cum credibilitate praerequisita ad fidem humanam, B. simulque fundatur in praecedentibus thesibus, C. confirmatur etiam ex insufficientia aliarum definitionum.

A. Aliquid enim est rationabiliter credibile fide humana, prout nobis asseritur ab idoneis testibus fide dignis ; quia scilicet hi testes *a)* reputantur scire quod affirmant, *b)* esse veraces, et *c)* quia revera hoc affirmant.

Unde similiter aliquid est rationabiliter credibile fide divina et immutabili, prout ex certis signis apparet hoc esse revelatum a Deo, qui nec falli, ne fallere potest.

B. Praeterea haec notio credibilitatis fundatur in praecedentibus thesibus de vera notione revelationis et fidei. Si enim revelatio procedit, non a nostra subconscientia, sed a Deo essentialiter a mundo et ab

1 Cf. *Idnotationes in Schemata Concilii Vaticani. (Collectio Laccnsis,* t. VII, coi. 527. Vacant, *op. cit.,* I, 591, II, 31).

2 Cf. Denzinger 1637. Declarationes Pii IX contra Hermesianos. — Cf. supra Prologum nostrum : Conspectus historicus Apol. quoad meth. et Vacant, *Etudes sur le Cone. Vat.,* I, p. 125-126.

3 Cf. Ioseph de Tonquedec, *Immanence,* Paris, 1913, p. 148-149. — Cf. etiam supra ProIogum : Conspectus historicus Apologeticae quoad methodum.

4 P. Gardeil *(Die. Thiol.,* art. Crédibilité, col. 2202) ... recte distinguit sicut plures theologici thomistae, *credibilitatem rationalem et extrinsecam a credibilitate supernaturali et intrinseca,* prout prima cognoscitur per rationem, et est aptitudo remota mysteriorum ut credantur, secunda vero cognoscitur per fidem et est aptitudo proxima mysteriorum ut credantur, prout iam in actu subsunt lumini supernaturali revelationis cui supernaturaliter inhaeremus.

anima nostra distinctio : si fidei actus non est quaedam experientia religiosa, sed assensus intellectus revelatis a Deo propter auctoritatem Dei revelantis, aliquid non potest esse rationabiliter credibile fide divina, nisi rationi nostrae appareat a Deo revelatum.

C. Denique omnis alia definitio credibilitatis est insufficiens, ut clarius patebit in articulo sequenti de necessitate credibilitatis certae. Iam evidens est aliquam assertionem, ex sua conformitate cum aspirationibus nostris, non esse credibilem fide divina, sed solum amabilem.

Obiectio. — Sed time *evidentia credibilitatis* mysteriorum, quam debent habere omnes fideles, non distinguitur a mysteriorum *evidentia in attestante,* seu ab evidentia revelationis, quae iuxta theologos rarissime habita est, scilicet a prophetis et Apostolis.

Respondeo cum Salmanticensibus : differunt hae duae evidentia, ut aliquis habeat evidentiam mysteriorum in attestante seu evidentiam revelationis divinae, debet evidenter cognoscere Deum sibi loqui, et credenda proponere. Ut autem habeat evidentiam credibilitatis, sufficit quod evidenter iudicet adesse hic' et nunc motiva sufficientia ad credendum aliquid tanquam dictum a Deo, licet nec videat obiectum, nec Dei loquutionem. Credibilitas enim non consistit vel in obiecto proposito, vel in testimonio Dei, sed in ea rerum habitudine et dispositione, ut obiectum appareat evidenter dignum fide l ».

Unde evidentia testificationis divinae, proprio sensu, est evidentia divinae revelationis ex eius effectu proprio, scilicet ex revelatione passiva in mente prophetae ; hic autem effectus cognoscitur, ut supernaturalis saltem quoad modum, sub lumine prophetico. Unde S. Thomas dicit 11.a II.ae q. 171, a. 5: «De his quae ex- I presse per spiritum prophetiae Propheta cognoscit, maximam certitudinem habet, et pro certo habet, quod haec sunt divinitus sibi revelata2 ».

l.ato sensu, evidentia in attestante significat etiam evidentiam revelationis ex miraculis immediate revelationem confirmantibus et immediate cognitis de visu.

Evidentia vero credibilitatis habetur ex simplici narratione signorum, quae re- · velationem confirmant ; certitudo autem ex hac narratione proveniens est certitudo moralis in testimonio hominum fundata.

Proprietates rationalis credibilitatis. — Enumerantur quatuor proprietates.

i.a ; *credibilitas est quid commune omnibus revelatis.* S. Thomas dicit II.a II.ae, q. 1, a. 4 ad 2 : « Ea quae subsunt fidei dupliciter considerari possunt. Uno modo in speciali. Et sic non possunt esse simul visa et credita, sicut dictum est. Alio modo in generali, scilicet sub communi ratione credibilis : et sic sunt visa ab eo, qui credit. Non enim crederet, nisi videret ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid huiusmodi ». Credibilitas igitur convenit omnibus reve-

1 Salmanticensbs, *de Fide,* disp. III, dub. I, n. 3. Item Ioannem a S. Thoma, *de Fille,* disp. II, art. 3, et Gonet, *de Fide,* disp. 1, a. 7.

2 ‹ f. Caietanum, in hunc articulum ; et Salmanticenses, *de Fide,* disp. I, dub. V, § III, n. 169 : « Apostolis et Prophetis a quibus fidem accepimus, constitit evidenter *per ipsum lumen prophetiae,* quod Ileus loquebatur illis, et revelabat credibilia, quae nobis tradiderunt». Item G0NK1. *dr lidr.* disp I, a. 7.

latis indiscriminatim, secundum eorum relationem ad signa quibus confirmatur revelatio.

2.a : *veritas credibilitatis est extrinseca revelatis.* Etenim evidentia credibilitatis mysteriorum non est eorum evidentia intrinseca, mysteria remanent obscura in seipsis, sed extrinsece dicuntur evidenter credibilia, prout ex certis signis apparent a Deo revelata. Cf. Caietanum in II.am II.ae, q. 1, a. 4.

3.a : *credibilitas est veritas speculativo-pratica.* Non est mere speculativa, nam dicit ordinem ad actum fidei ponendum, prout scilicet haec assertio est evidenter apta ut credatur. Sed haec aptitudo non est evidens, nisi factum revelationis sit speculative certum, saltem certitudine morali, sicut factum historicum : certitudo moralis enim potest esse speculativa et non solum practica, si sit de facto existente et non solum de actione facienda. Et hoc clarius patebit in articulo sequenti.

4.a : *credibilitas evidens est conditio sine qua non actus fidei,* ut statim probatur.

Art. 2.

Necessitas credibilitatis rationalis certae, saltem certitudine morali.

Thesis est: *Ut mysteria fidei sint nobis rationabiliter credibilia, ratio debet cognoscere, saltem certitudine morali, factum revelationis ut est supernaturale quoad modum.* — Attamen revelatio, ut est Dei actio increata ac supernaturalis quoad substantiam, creditur supernaturaliter et infallibiliter, tanquam motivum formale fidei, scilicet est quo et quod creditur, ut supra ostensum est.

I. Difficultas quaestionis.
II. Quid dicunt S. Scriptura et Ecclesiae doctores ?
III. Requiritur rationalis cognitio certa facti revelationis.
IV. Sufficit certitudo moralis.
V. Haec moralis certitudo haberi potest ab omnibus hominibus, saltem cum auxilio gratiae, licet gratia non sit absolute necessaria.

§ I. **Difficultas quaestionis.** — Haec difficultas praesertim consistit in conciliatione essentialis supernaturalitatis fidei et rationabilitatis obsequii fidei. Ut enim obsequium istud sit rationabile, oportet quod ratio cognoscat mysteria esse revelata a Deo, qui nec falli nec fallere potest. Sed tunc videtur quod ratio, ex se sola, consideratione miraculorum possit cognoscere motivum formale fidei ; proinde motivum istud non esset essentialiter supernaturale, nec fides infusa ab eo specificata esset essentialiter supernaturalis ac certior fide naturali acquisita in evidentia miraculorum fundata.

Si *e* contra ratio ex se sola non potest factum revelationis certo cognoscere, perit rationabile obsequium fidei.

Haec difficultas solvi nequit, ut videbimus, quin admittatur distinctio in superiori capite proposita, inter factum revelationis ut est su-

pernaturale quoad modum, sicut miraculum, et revelationem, ut est Dei actio increata ac supematuralis quoad substantiam, pertinens proprie ad Deum auctorem gratiae et non solum auctorem et dominatorem naturae. Sub inferiori et exteriori aspectu revelatio cognoscitur per rationem, sub altiori et intimo per fidem.

§ II. Quid dicunt S. Scriptura et Ecclesiae Doctores ?

A. Iam in prologo, tractantes historice de methodo apologeticae, vidimus quomodo prophetae, Christus, et apostoli manifestaverunt credibilitatem mysteriorum fidei, praesertim nempe per miracula et prophetias,

Nunc sufficit citare principales textus in quibus affirmatur necessitas rationabilis credibilitatis. Nec in hoc immorandum est, nam haec doctrina clare affirmatur a Magisterio Ecclesiae, ut vidimus in art. praecedenti.

Eccles., XIX, 4 : «Qui credit cito, levis est corde». — Ioan., XX, 30, 31 : «Multa quidem et alia signa fecit lesus ... Haec autem scripta sunt ut credatis quia lesus est Christus Filius Dei ». — I Cor., XV, 17 : «Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra». — I Petr., III, 15 : « Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe» — II Petr., I, 16: «Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri lesu Christi virtutem et praesentiam : sed speculatores facti illius magnitudinis ...» (et statim S. Petrus invocat testimonium Prophetiarum).

B. Inter Patres citantur praesertim, quoad necessitatem rationabilis credibilitatis certae, S. lustinus. Clemens Alexandrinus, Eusebius, S. Chryscstomus, S. Augustinus '. Attamen S. Augustinus, S. Chrysostomus, sicut S. Hilarius, S. Ambrosius, etc., dicunt certitudinem supernaturalem fidei altiorem et multo firmiorem esse rationali certitudine credibilitatis, proinde tenent motivum formale fidei firmissime cognosci sub illuminatione et inspiratione interna Spiritus Sancti 1.

C. Theologi autem communiter requirunt cognitionem certam credibilitatis 3 et cum S. Thoma dicunt : « Quae sunt fidei possunt considerari ... in generali, scilicet sub communi ratione credibilis, et sic sunt visa ab eo qui credit , non enim crederet, nisi videret ea esse credenda vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid huiusmodi » II.a II.ae, q. I, a. 4 ad 2 4. Et tamen, ut supra diximus 5, Hugo a. S. Viet.,

1 Cf. Gardeil, *Dic. Théol.,* art. *Crédibilité,* col. 2239 2258 (la Crédibilité chez les Saints Pères).

2 Cf. Gardeil, ibid. — Vide etiam in nostro capite praecedenti, art. 3, § II.

3 CI. Gardeil, *Dic. Théol.,* art. *Crédibilité,* col. 2258-2299 (La Crédibilité dans la Théologie scolastique).

4 Cf. etiam *C. Gente;,* l. III, c. 135. «Necessarium fuit aliquid adhiberi quo confirmaretur sermo praedicantium fidei. Non autem confirmari poterat per aliqua prillcipia rationis per modum demonstrationis, cum ea quae sunt fidei excedant rationem Oportuit igitur aliquibus indiciis confirmari praedicantium sermonem quibus manifeste ostenderetur huiusmodi sermonem processisse a Deo, dum praedicantes talia operarentur, sanando infirmos et alias virtutes operando, quae non possit facere alius nisi Deus». Cf. etiam II.am II.ae, q. 178, de gratia miraculorum, a. 1, et III.am. q 11, a. t. Utrum Christus debuerit miracula facere.

5 Capite praecedenti, art. 3, § III, IV, V, IV.

S. Bernardus, Alexander Halensis, Albertus Magnus, S. Bonaventura, S. Thomas, omnes Thomistae, et Suarez tenent motivum formale fidei infusae cognosci non posse nisi sub inspiratione et illuminatione Spiritus Sancti. Thomistae praesertim hanc doctrinam firmiter defendunt contra Molina, Ripalda et quosdam alios recentiores.

§ III. **Requiritur rationalis cognitio certa facti revelationis.**

Hoc probatur in forma.

Nihil est *rationabiliter credibile* fide'divina et immutabili, nisi sit *evidenter et non solum probabiliter credibile* hac fide immutabili.

Atqui nihil est evidenter tale, nisi rationi appareat ex certis signis esse supernaturaliter a Deo revelatum.

Ergo ut mysteria fidei sint rationabiliter credibilia, ratio debet ex certis signis cognoscere factum revelationis ut est supernaturale saltem quoad modum.

Maior probatur: Supponitur ut evidens quod obsequium fidei debet esse consentaneum rationi, alioquin gratia non esset conformis rationi, sed contra rectam rationem, et fides nostra esset levis credulitas. Sed quid est necessarium ut aliquid sit rationabiliter credibile, i° quoad fidem in genere, 2° quoad fidem divinam ?

i° *Quoad fidem in genere* : nihil est rationabiliter credibile nisi sit *evidenter credibile.* Etenim, ut dicit Gonet[1] «sine aliqua evidentia nihil est cognoscibile per iudicium determinatum ; nam quod penitus obscurum est, illud est penitus incognoscibile. Ergo sicut sine evidentia scibilitatis nihil est scibile, et sine evidentia probabilitatis nihil est opinabile, ita sine evidentia credibilitas nihil est credibile ».

Unde ut aliquid rationabiliter credatur, *non snfficit quod sit probabiliter credibile.* Tunc emim *fides non distingueretur ab opinione* ; nam opinio, quae formidinem errandi importat, supponit evidentiam probabilitatis seu verisimilitudinis ; stante hac evidentia, opinio est rationabilis et non imprudens, sed solum ut opinio sine firma adhaesione.

Fides e contra, etiam in genere considerata, etsi sit mere humana, est sine formidine errandi ; firmiter enim credimus quae serio nobis asseruntur, v. g. a patre vel ab amico nostro. Haec firmitas adhaesionis non provenit ex evidentia obiecti, sed ex motione speciali voluntatis, quae determinat intellectum ad credendum. Haec autem motio voluntatis firmiter determinantis intellectus esset *imprudens,* si daretur solum probabilitas credibilitatis, scilicet voluntas sine ratione sufficienti moveret intellectum non solum ad opinandum sed ad firmiter credendum ; esset fides irrationalis seu levis credulitas.

Ideo ad fidem in genere requiritur non solum probabilitas credibilitatis sed evidentia credibilitatis.

2° *Ad fidem divinam* requiritur *evidens credibilitas proportionata* ; scilicet ut exprimitur in maiore : nihil est rationabiliter credibile fide divina et *imrnutabili,* nisi appareat evidenter credibile hac fidei immutabili.

Est enim abyssus infinita inter haec duo indicia : hoc est credibile fide humana, quia dicitur v. g. ab Aristotele, et hoc est credibile fide divina, quia testificatur a Deo. Fides divina differt essentialiter ab

[1] Gonet, rfr *l-'idr,* **disp I ii. a. VIII,** § I

humana quoad firmitatem adhaesionis ; nam fides humana, etsi sit prudens, in testimonio non infallibili fundatur. Fides divina e contra testimonio infallibili innititur, proinde nunquam potest legitime revocari in dubium ita ut debeamus subire martyrium potiusquam negare fidem aut de illa deliberate dubitare (Conc. Vatie., Denz., n. 1815).

Haec autem firmitas et irrevocabilitas fidei divinae, quae fundatur obiective in testimonio infallibili Dei, subiective provenit a voluntate « sub inspiratione et illuminatione Spiritus Sancti » (Conc. Vatie., Denz. 1791 1794). Atqui *voluntas,* etiam sub influxu gratiae, *non potest sic movete rationabiliter et irrevocabiliter intellectum ad credendum, nisi adsit ratio sufficiens et legitima ad hanc motionem ;* nihil volitum nisi praecognitum ; et haec ratio sufficiens non potest esse nisi *evidens credibilitas,* scii, aliquid non est rationabiliter credibile fide divina et immutabili nisi appareat evidenter credibile hac fide immutabili. Sic sufficienter probatur maior nostra1.

Manifestum est quod credibilitas proportionari debet non solum exigentiis rationis sed exigentiis fidei.

Mitior. Atqui nihil est evidenter credibile fide divina'et irrevocabili, nisi rationi appareat ex certis signis esse supernaturaliter a Deo revelatum.

Hoc probatur ex notione credibilitatis. Etenim in genere, etiam pro fide mere humana, credibile est quod potest credi. Credere autem est cognoscere aliquid ex testimonio, sine evidentia rei testificatae. Unde nihil est evidenter credibile in genere, nisi tria sint pro ratione certa : i° *jactum testificationis,* 20 *veracitas textis* ; et 30 *scientia eius debita ad testificandum.* Si ex his tribus, aliquid est dubium vel solum probabile, non datur evidens credibilitas, sed solum probabilis credibilitas, quae nihil aliud est quam evidens probabilitas 2.

Ideo proportionaliter ut aliquid sit evidenter credibile, non quacumque fide humano-rcligiosa, sed fide divina et irrevocabili, tria debent esse pro ratione certa : i° quod illud sit *de facto revelatum a Deo,* 2° quod Deus sit absolute *verax,* 30 quod Deus sit *infallibilis.*

Ergo ut mysteria fidei sint rationabiliter credibilia, ratio debet ex certissimis signis cognoscere factum revelationis ut est supernaturale quoad modum 3.

1 Gardeil, *Dic. Théol.,* art. *Crédibilité,* col. 2212.

3 Probabilitas credibilitatis habetur v. g. si testis solum probabiliter habet scientiam debitam ad testificandum ; proinde assertio eius non est evidenter credibilis, sed solum evidenter probabilis secundum gradum probabilitatis eius scientiae seu auctoritatis.

Quare non sufficiat *certitudo credibilitatis* absque *evidentia credibilitatis* ? Quia omni certitudo ultimo resolvi debet saltem extrinsece in aliqua evidentia, ut dictum est ; sed *evidentia credibilitatis potest esse* solum *mediata,* ut intra dicetur, § IV, et revera ita est pro illis qui non vident miracula aut similia signa, sed ea admittunt ex testimonio humano.

3 S. Thomas, II.a II.ae, q. 2, a. 1 ad t.m : «Fides non habet inquisitionem rationis naturalis demonstrantis id quod creditur ; habet tamen inquisitionem quamdam eorum, per quae inducitur homo ad credendum; puta quia sunt dicta a Deo, et miraculis confirmata ». — Ibid. q. 8, a. 4 ad 2 : « Etsi non omnes habentes fidem pleno intelligant ea, quae proponuntur credenda ; intelligunt tamen ea esse credenda, et quod ab eis nullo modo est deviandum ».

HI Sent, d. 23, q. 2, a. 2, q.la 2" « Kalio enim qua voluntas inclinatur ad as-

Quare dicitur in hac conclusione : ut est supernaturale quoad modum ?

Hoc est dicere quoad modum productionis suae, per oppositionem ad supernaturale quoad substantiam. Ratio enim ex se sola, consideratione miraculorum potest cognoscese factum revelationis, ut ipsum est miraculosa Dei interventio in mentem prophetae ; sed ratio ex se sola non potest cognoscere revelationem divinam, ut est supernaturalis quoad substantiam procedens a Deo auctore gratiae et gloriae ; sub isto aspectu altiori et intimo revelatio divina sola fide tenetur, et est motivum formale fidei infusae, scilicet id quo et quod creditur. Sic intime considerata vocatur in Sacra Scriptura Vox Patris caelestis, vel Vox Filii, aut testimonium Spiritus Sancti.

Etsi videatur fastidiosum eamdem declarationem reiterare, insistendum est in hac distinctione, quae a multis auctoribus omittitur, et tamen est maximi momenti, ut dictum est in capite praeced. art. 3. Affertur communiter pro attributis divinis v. g. pro Providentia et pro factis vitae Christi. Providentia Dei auctoris naturae sola ratione demonstratur ex ordine mundi, vel a priori ex intelligentia divina : sed Providentia Dei auctoris gratiae et gloriae, qua scilicet ordinantur media sujiernaturalia ad salutem, sola fide cognoscitur. Item demonstratur unitas Dei auctoris naturae, sed creditur unitas prout modo altissimo servatur in Trinitate. Demonstratur bonitas Auctoris naturae, quae specificat amorem naturalem erga Deum, non vero bonitas Dei auctoris gratiae quae specificat charitatem ; et damnata est propositio Baii hanc distinctionem rejicientis (Denz., 1034). Similiter igitur valet haec distinctio pro veracitate divina. Ut ostendunt Salmanticenses : « Testimonium Dei bifariam considerari valet. Uno modo quatenus est a Deo ut supernaturali principio... quo pacto fundat infallibilitatem ordinis supernaturalis; et altero modo quatenus est a Deo ut naturali principio... qua ratione fundat infallibilitatem ordinis naturalis»[1]. Haec distinctio, ut supra dictum est[2], explicite affertur a S. Thoma in Ioan., c. V, lect. VI, n. 9.

Item facta vitae Christi sub duplici aspectu considerari possunt : i° ut sensibilia et quaedam sunt *miracula, v.* g. resurrectio eius, 2° ut *mysteria* scilicet prout pertinent ad Verbum Dei incarnatum. Sic apostolus Thomas naturaliter cognovit ex cicatricibus Christi miraculum resurrectionis eius, sed credidit mysterium resurrectionis Verbi Dei incarnati, « vidit hominem et cicatrices et ex hoc credidit divinitatem resurgentis[3] ». Item passio Christi in cruce est sub aspectu exteriori fac-

sentiendum his, quae non videt, est quia Deus ea dicit, sicut homo in his, quae non videt, credit testimonio alicuius boni viri, qui videt ea, quae ipse non videt ». — Ibid. q. 3, a. 2 ad 2.m : « Quantum ad rationem, quae inducit voluntatem ad credendum, (fides) dicitur esse ex visione alicuius, quod ostendit Deum esse qui loquitur in eo qui fidem annuntiat ».

1 Salmanticenses, *de Gratia,* tr. XIV, disp. III, dub. III, n. 40. Item Vacant, *op. cit.,* II, p. 75.

2 Capite praecedente, Art. III, § IV.

3 S. Thomas, *in Ioan,* XX, 29, lect. VI, fine ; et II.a II.ae, q. 1, a. 4, *Utrum obiectum fidei possit esse aliquid visum,* ad I.uin : « Thomas aliud vidit, et aliud credidit : hominem vidit, et Deum credens confessus est, cum dixit : Dominus meus, et Deus meus». Imo III.a, q. 55, a. 5, c. et ad 3 : «quod aliquis ea quae non videt credat per aliqua signa visa, non totaliter fidem evacuat, nec meritum eius ». Unde S. Thomas hic docet Apostolos *credidisse* resurrectionem Christi propter testimonium eius evidentibus signis confirmatum.

tum sensibile, sed intime considerata est mysterium essentialiter supernaturale valoris infiniti. Eodem modo infallibilitas Ecclesiae manifestatur exterius rationi per notas visibiles, sed intime considerata, est mysterium et dogma fidei.

Unde similiter factum revelationis (Deus loquens in prophetis) est naturaliter cognoscibile ut *miraculum,* ut interventio miraculosa Dei auctoris et dominatoris naturae in mundum, sed ut *mysterium* procedens a Deo auctore gratiae, creditur supernaturaliter et infallibiliter tanquam motivum formale fidei infusae. Sic pharisaei videntes miracula et audientes materialiter litteram Evangelii non audiebant vocem Patris », Ioan., V, 37. » Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. Oves meae vocem meam audiunt » Ioan., X, 27.

Haec distinctio a Thomistis proposita, etsi sit evidentissima secundum principia S. Thomae, raro invenitur apud hodiernos auctores. Non quidem impugnatur, sed multi eam omittunt, et videntur eam ignorare. Propterea remanet magna confusio in difficili problemate conciliationis supernaturalitatis et rationabilitatis fidei.

Confirmatur necessitas credibilitatis rationalis certae. Qui tenent probabilitatem credibilitatis sufficere, habent solum de origine divina Christianismi *opinionem religiosam,* non vero firmissimam fidem ; ita protestantes liberales et modernistae. Item si est error in indicio credibilitatis, non sequitur fides divina sed apparentia fidei ‘, sicut in haereticis, qui credunt ex proprio indicio et propria voluntate dogmata quae sibi placent, reficiendo quae non placent ; sic quandoque putant tenere ex fide divina aliquam assertionem, quae revera est falsa, et quam tenent sohim ex opinione humana.

§ IV. Sufficit certitudo moralis·

Licet demonstratio scientifica credibilitatis seu scientifica probatio originis divinae Christianismi sit maxime conveniens ad fidem collectivam Ecclesiae 1, in nullo homine per se requiritur, sed sufficit certitudo sensus communis, et in isto ordine certitudo moralis, habita ratione diversae conditionis captusque personarum (Cf. Cone. Vat., Denz. 1815).

Hoc probatur, tum quia nec certitudo scientifica nec communis certitudo physica de facto revelationis possibilis est pro omnibus fidelibus ; tum quia fides divina non superiorem certitudinem credibilitatis exigit quam moralem.

1 Quidam vero nesciunt formidare iudicium credibilitatis ; quo revera utuntur ad credendum. Unde istud iudicium in illis potest esse certum et sufficiens, sed in sua formula exteriori invenitur error admixtus ; aut alia exprimunt motiva insufficientia, quibus revera non moventur nisi concomitanter. Et hoc praesertim accidit pro haereticis non formalibus, qui scilicet sunt in bona fide. Nam isti credunt fide divina dogmata a Deo revelata, et opinione humana errores suae sectae ; invincibiliter ignorant hos errores esse tales.

2 Demonstratio autem scientifica credibilitatis in metaphysica et historia critice fundata maxime conveniens est ad fidem collectivam Ecclesiae, nam gencratim fideles invocant scientiam Doctorum, qui motiva credibilitatis scientifice cognoscunt, ac obiectiones adversariorum solvere possunt. Unde S. Thomas dicit II.a II.ae q. 2, a. 6 « superiores homines ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere pleniorem notitiam de credendis et magis explicite credere ». Pari latione apologeta debet scientifice cognoscere motiva quibus rationaliter defenditur fides (cf. 1, Petri III, 15).

1° *Certitudo scientifica non omnibus possibilis est.* — Hoc patet pro pueris et rudioribus qui con possunt distincte seu scientifice ad prima rationis principia reducere valorem motivorum credibilitatis, nec eorum existentiam secundum regulas .criticae historicae cognoscere, solvendo obiectiones rationalistarum. Sed sufficit certitudo sensus communis seu rationis naturalis, sicut illa quam generaliter habent homines de existentia Dei supremi legislatoris, de existentia liberi arbitrii. Valor enim praecipuorum signorum originis divinae Christianismi, ut infra dicetur, certo cognosci potest, sine cultura scientifica, a ratione naturali, praesertim cum auxilio gratiae actualis.

Unde communiter theologi dicunt : « non necesse est ad credendum fide infusa deducere in particulari per consequentiam rationes et motiva credibilitatis evidentis, id enim pertinet ad sapientes et theologos ; sed tamen requiritur aliquod saltem motivum credibilitatis attingere, quantum requiritur ad prudenter credendum ; qui enim sine aliquo motivo credibilitatis credit, leviter et imprudenter credit » [*].

Propterea S. Thomas dicit quod homines debuissent credere Christo non facienti miracula visibilia, erant enim alia motiva credibilitatis [†] Sed miraculum est convenientissimum signum [3].

2° *Nec communis certitudo physica omnibus jiossibilis est.* - Haberi potest quandoque, ut infra dicetur, a testibus evidentium miraculorum quae facta sunt directe in confirmatione revelationis; v. g. qui viderunt I.azari resurrectionem, potuerunt hanc certitudinem habere de missione divina Christi, in hoc signo sensibili evidentissimo. Alii vero homines, qui signa divina cognoscunt solum ex testimonio humano, habent solum certitudinem moralem de facto revelationis his signis confirmato. Certitudo enim moralis differt a certitudine metaphysica et a certitudine physica prout in ea nexus inter praedicatum et sublectum non pendet ex ipsa idearum natura, nec ex naturae legibus, sed ex hominum moribus, v. g. ex testimonio humano [4].

[*] Ioannes λ S. Thoma, *de Fide,* disp. II, a. III, n. 5.

[†] Quodl. II, a. 6, et III.a, q. 43, a. 1 ad 3.

[3] III.a q. 43, a. 1 et II.a II.ae q. 178, a. 1.

[4] CI. infra quae dicuntur de certitudine morali quoad disccrnibilitatem miraculi, cap. XIX, a. 3. — Nunc autem sufficit notare : *Certitudo metaphysica* fundatur per se in *necessitate methaphysica* eius quod asseritur, et impossibilitate metaphysica propositionis contradictoriae. *Certitudo physica* in necessitate physica ; *certitudo moralis speculativa* in necessitate, morali et in impossibilitate morali oppositi ; v. g. moraliter impossibile est talem testem in his circumstantiis mentiri ; vel moraliter impossibile est homines naturaliter pervenire ad perlectam cognitionem omnium veritatum religionis naturalis, unde moraliter certum hanc cognitionem a Deo provenire.

Ab hac communi terminologia recedunt illi qui, cum Ollè Laprune *(La Certitude morale,* p. 413-414) definiunt certitudinem moralem : « firma mentis adaesio veritatibus historicis aut metaphysicis in vitam moralem influentibus, quae datur sub influxu dispositionum moralium et cum voluntatis concursu, etsi probatio objectiva *per se sufficiat* ». Haec definitio certitudinis moralis est causa aequiVocationibus, quia non sumitur ex motivo *per se* huiusce certitudinis, sed ex dispositionibus quae *non per se* ad hanc certitudinem concurrunt Sequeretur quod existentia Dei, ut probata validis argumentis metaphysicis, esset solum moraliter certa, et quod philosophus valde perspicax sed perversus non posset absque debitis dispositionibus moralibus nd cortitu-

Unde Christus dicit apostolo Thomae : « beati qui non viderunt et crediderunt », id est beati qui non fuerunt tardi ad credendum, et crediderunt etiam sine visione signorum 1.

Adest quidem semper ut dicit Cone. Vatie. (Denz. 1794), « magnum quoddam et perpetum motivum credibilitatis» in mirabili vita Ecclesiae ; sed infideles qui Ecclesiam ignorabant, et convertuntur propter sermonem alicuius praedicatoris, solo testimonio humano hanc mirabilem vitam Ecclesiae cognoscunt, ideoque de hoc motivo credibilitatis habent solum certitudinem moralem in ordine rationis, seu ante gratiam fidei.

De summa autem Dei veracitate, prout est naturaliter cognoscibilis, ratio naturalis seu sensus communis habet certitudinem absolutam, superiorem certitudine et morali et physica. Pro omnibus enim hominibus absurdum est omnino dicere, Deum posse errare aut mentiri.

3° *Fides divina non superiorem certitudinem credibilitatis exifjit quam moralem.* — Sic probatur. Ad moraliter agendum in rebus gravissimis ordinis naturalis sufficit certitudo moralis. Atqui fides divina requirit iudicium credibilitatis ut quid certum in ordine naturali ad moraliter agendum in re gravi. Ergo fides divina requirit solum iudicium credibilitatis moraliter certum.

Maior probatur : sufficit testimonium proborum hominum ad damnandum reum ad mortem, vel ad credendum aliquod rimedium non esse venenosum.

Minor : Fides divina non requirit iudicium credibilitatis tamquam motivum formale in quo formaliter et intrinsece fundaretur, sed solum tanquam conditionem inferioris ordinis, ut actus fidei sit prudens, prudentia necessaria in re gravi. Evidens credibilitas et solum manuductio inducens ad credendum.

Unde duplex est resolutio assensus fidei. *Resolutio formalis et intrinseca* certitudinis supernaturalis fidei fit in ipsamment revelationem divinam infallibititer et supernaturaliter creditam, tamquam motivum formale fidei (quo et quod creditur)2. *Resolutio autem materialis et extrinseca* ex parte subiecti fit in evidentiam credibilitatis, ut in conditionem sine qua non, requisitam ex parte subiecti. Et datur aha conditio sine qua non, ex parte obiecti, scilicet infallibilis propositio

clinem de existentia Dei pervenire. Hoc autem est falsum. — Piaedicta tamen definitio utilis est ad hominem, contra agnosticos.

1 [II.a q. 43, a. i ad 3 : «Miracula in tantum diminuunt meritum fidei, in quantum per hoc ostenditur duritia eorum, qui nolunt credere ea quae Scripturis divinitus probantur, nisi per miracula. Et tamen melius est eis, ut per miracula convertantur ad fidem, quam quod omnino in infidelitate permaneant ».

2 Salmanticenses, *ae Fide,* disp. I, dub. V, § I, n. 156: «Assensus fidei *resolvilar ultimo ex parte motivi,* sive causae formalis in primam veritatem obscure revelantem ·. — § III, n. 169 : « Apostolis et Prophetis a quibus fidem accepimus, constitit evidenter per ipsum lumen prophetiae, quod Deus loquebatur illis, et revelabat credibilia, quae nobis tradiderunt». — § III, n. 172: «Reliquis catholicis, qui in Ecclesia existunt, innotescit Deum revelasse cuncta, quae illa credenda proponit, per evidentiam formalem credibilitatis divinae praedicti obiecti. Unde assensus fidei in nobis *resolvitur ex parte subiecti,* sive actuum qui illum praecedunt, in praedictam erodibilitatis evidentiam, sicut *in conditionem* a qua per se dependet ».

revelatorum per Ecclesiam, haec enim propositio non est motivum formale fidei sed solum conditio, ut supra dictum est.

Ita in ordine naturali certitudo metaphysica dc veritate primorum principiorum duplicem habet resolutionem. Resolutio eius tormalis et intrinseca fit in evidentiâm intellectualem horum principiorum sub lumine naturali nostri intellectus (haec evidentia est quo et quod videtur). Resolutio autem materialis et extrinseca fit in sensationem et evidentiam sensibilem, quae est conditio praerequisita ad intellectualem cognitionem terminorum quibus conficiuntur principia. Propterea certitudo metaphysica de veritate principiorum altior est quam certitudo sensationis.

Pariter certitudo fidei altior est quam naturalis certitudo credibilitatis, etsi haec iam sit firmissima.

Unde non sufficeret moralis certitudo credibilitatis, t ciitifiido fidei in ea formaliter inniteretur; sufficit e contra si fides illum prae supponit solum tanquam conditionem sine qua non, inferi n i ordini. ut actus fidei sit prudens, prudentia necessaria in re gravi.

Attamen, contra Hermes2, haec certitudo moralis est speculativa et non solum practica, quia est de aliquo facto existenti aut praeterito, et non solum de honestate actionis hic et nunc exercendae, ac si ageretur de actione misericordiae erga pauperem, vel humilitatis. Requiritur ergo communis certitudo moralis speculativa de facto revelationis 3.

V. Haec moralis certitudo haberi potest ab omnibus hominibus, saltem cum auxilio gratiae, licet gratia non sit absolute necessaria.

* S. Thomas ipso hanc analogiam exponit *in Hoetium de Trinitate,* q. 3, a. 1, ad q.m: i Sicut cognitio principiorum accipitur a sensu, et tamen lumen quo principia cognoscuntur est innatum; ita fides est ex auditu, et tamen habitus fidei çst infusus ». Item II.a II.ae q. 4, a. X; «Fides est simpliciter certior virtutibus intellectualibus naturalibus, scilicet sapientia, scientia, intellectu ». Ergo certior est quam iudicium credibilitatis. Et Innocentius XI damnavit hanc propositionem « Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium». Denz. 1169.

2 Cf. supra, Prologum. Conspectus historicus Apologeticae, quoad methodum, in fine: de notione hermesiana fidei. — Cf. Vacant, *Etudes sur Cone. Vatic.* I. p. 125-126

3 Aliquis obiicere potest: haec certitudo moralis non sufficit, quia per accidens potest esse de falso, si testis errat invincibiliter referendo falsa miracula ut vera.

Resp. Per se sufficit certitudo moralis. Per accidens quidem datur persuasio illegitima quae valde similis est certitudini morali, sed non est certitudo, nam postea deprehendi potest hanc persuasionem carere fundamento, quod nunquam accidit pro vera certitudine. Si igitur adest solum haec persuasio Jrronea, tunc non sequitur fides divina sed apparentia fidei; ita haeretici materiales, qui sunt in bona fide, tenent opinione humana falsa dogmata, dum e contra quibusdam veritatibus fidei assentiunt per fidem supernaturalem. Et qui sic credit aliquid falsum, potest postea falsitatem sui iudicii credibilitatis circa hoc agnoscere. E contra qui credit fide divina, nunquam potest postea videre se credidisse cum insufficienti aut falsa credibilitate. Si plura motiva credibilitatis habuit, saltem unum fuit sufficiens, etsi forte non recte formularum quoad expressionem logicam. Cf. Ioannkm a S. Thoma, *de Fide,* disp. II, a. 3. n. 14. — Cf. etiam P. Hugon, O. P. *Logica,* p. 25'», quoad differentiam inter certitudinem moralem et persuasionem firmam sed erroneam, quae persuasio est solum apparens certitudo moralis.

A. Hoc est certum pro omnibus quibus proponitur revelatio per praedicationem catholicam. B. Verum est etiam pro aliis omnibus, qui faciunt quod in se est ad salutem consequendam.

A. *Quoad omnes (pii audiunt praedicationem catholicam.* — Etenim his ominibus mysteria christianismi proponuntur ut a Deo revelata secundum indicium Ecclesiae universalis, quae est amplissima societas in qua continentur innumeri egregii viri, Sancti Doctores et Martyres. Atqui origo divina Christianismi sic proposita est moraliter certa in ordine rationis. Ergo omnibus quibus proponitur revelatio per praedicationem catholicam possibilis est certitudo moralis de facto revelationis.

Hoc explicatur a loanne a S. Thoma: «Motivum principale ad persuadendum credibilitatem nostrae fidei, est, quia sic proponit Ecclesia universalis, quae est congregatio amplissima, in qua tot egregii viri, tot Sancti et Doctores et Martyres includuntur, quorum propositioni et doctrinae qui credit, non imprudenter credit, et intentio credentis semper debet ferri in id, quod proponit universalis et Catholica Ecclesia, non ista vel illa particularis. Hoc autem motivum nulli deest, quantumcunque rudi, nam quicumque credens symbolum vel articulos, dicit se credere quod credit Sancta Ecclesia... Unde ne alicui deesset hoc motivum, habetur in Symbolo *Unam, Sanctam, Catholicam, et Apostalicam Ecclesiam,* scilicet universalem, non istam vel illam in particulari. Omnes autem quantumcunque rudes tenentur scire Symbolum fidei"*

Obiectio : Sed pueri haeretic item credunt quod audiunt a suis parentibus et pastoribus, et tamen non habent sufficientem credibilitatem nec fidem divinam de doctrinis falsis quas profitentur. Ergo a pari pueri catholici habent insufficientem credibilitatem e.x testimonio suorum parentum vel pastorum.

Resp. : Non est paritas, quia *testimonium pastoris catholici exprimit indicium Ecclesiae universalis, e contra testimonium pastoris haeretici exprimit indicium alicuius sectae particularis,* et postea puer haereticus examinans credibilitatem suae sectae potest falsitatem eius agnoscere ; credibilitas autem ab Ecclesia catholica proposita nunquam deprehenditur ut falsa.

Unde loannes a S. Thoma dicit: «Qui a pueritia nutriuntur inter haereticos.... licet ipsi credant, quod sibi a suis ministris proponitur et non habent alios a quibus doceantur de vera fide, tamen in hoc deficiunt, quod non fertur eorum intentio ad credendum id quod credit sancta et universalis et catholica Ecclesia, cum potius negent Ecclesiam Catholicam, sed solum fertur eorum intentio ad credendum suo particulari ministro, vel suae particulari ecclesiae»2.

Attamen haeretici non pertinaces, qui sunt in bona fide, possunt supernaturaliter credere vera dogmata, quae eis proponuntur inter diversos errores3. Sed falsa dogmata admittunt fide non divina sed humana, ex errore scilicet quo existimant Deum revelasse, quae de facto non revelavit. Unde haec falsa credunt, non « quia Deus revelavit », sed quia putant Deum ea revelasse.

Ideoque, *per se* loquendo, testimonium parentum et pastorum est conditio sufficiens ad cognoscendum vera motiva credibilitatis ; sed *1er accidens* deficit istud

* Ioannes a S. Thoma, *de Fide,* disput H, a HI, n. 5. — Item Salmanticenses, *de Fide* disp. I, dub. IV, n. 198.

2 Ioannes a S. Thoma, *ibid.*

3 Et de his veris dogmatibus habent sufficientem credibilitatem ex signis divinis, quae referuntur a suis pastoribus cum erroribus admixtis.

testimonium, id est per accidens insufficientem credibilitatem proponit, et in hoc casu non sequitur vera fides divina sed apparentia fidei.

Sic haereticus examinans credibilitatem suae fidei potest falsitatem eius agnoscere. E contra catholicus semper invenit confirmationem sui credibilitatis iudicii in vita mirabili Ecclesiae ; in eius enim eximia sanctitate, inexhausta fecunditate, catholica unitate, invicta stabilitate habetur ut dicit C. Vatie. : « divinae suae legationis testimonium irrefragabile ».

Hoc motivum igitur iam mediante testimonio humano cognitum, verificari potest per immediatam cognitionem vitae Ecclesiae. Sic haberi potest, ut infra dicetur, maxima certitudo moralis, quae ad certitudinem physicam et metaphysicam extrinsece accedit, ex consideratione legum psychologiae et attributorum Dei naturaliter cognoscibilium. Error enim universalis in Ecclesia circa factum revelationis esset sine ratione essendi, contra principales leges psychologiae ; et metaphysice certum est Deum non posse permittere falsam revelationem intime coniungi cum tanta fecunditate bonorum spiritualium in Ecclesia. « Siquidem ex fructu arbor agnoscitur » Matth., XIT, 33.

Denique addendum est : *quamvis ad hanc rationalem certitudinem credibilitatis gratia non sit absolute necessaria, tamen frequenter, et iuxta quosdam, ordinarie intellectum ad eam assequendam adiuvat.* Ut dicit Billuart [1] : « Quantum ad fideles, nihil obstat quominus habitui fidei quam habent concurrat ad cognitionem credibilitatis. Et hoc, videtur asserere S. Thomas [2]. — Quantum vero ad eos qui disponuntur ad fidem et nondum habent habitum fidei, duplex est responsio. Quidam existimant eos solo intellectu naturali cognoscere credibilitatem ... Ita noster Gonet[3]. — Altera responsio est, quod qui accedunt ad fidem cognoscant credibilitatem mysteriorum fidei, adiuti lumine aliquo supernaturali scilicet illustrationibus actualibus quibus Deus illuminat intellectum eorum ad percipienda et iudicanda ea quae Der "'sunt, et fit quod *intendant iis quae dicuntur et praedicantur* sicut (Act. XVI) *Dominus aperuit cor Lydiae intendere his quae dicebantur a Paulo,* quodque in eis observent et iudicent esse divinam credibilitatem ad quae tandem sequitur fides. Ratio est, quia licet *absolute loquendo* intellectus vi sua naturali possit apprehendere credibilitatis motiva,... tamen ista sunt preambula et dispositiones ad fidem tanquam ad finem ... Unde, quamvis Deus absolute possit commovere subito voluntatem et elevare intellectum ut, post apprehensionem harum rerum naturalem, eliceret actum fidei, id tamen minus est consentaneum rerum naturali et communi ac suavi Dei operandi modo, et ideo ita non fit saltem ordinarie [4]. Ita iam laudatus Wiggers : et

1 Billuart, *de.Fide* diss. I, a. VI. Resp. ad Obi. a.unt.

2 S. Thomas, IT.a IT.ae, q. t, a. 4 ad 3. «Lumen fidei facit videre ea quae creduntur. Sicut enim per alios habitus virtutum homo videt illud, quod est sibi conveniens secundum habitum illum ; ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad assentiendum his, quae conveniunt rectae fidei et non aliis». — a. 5, ad i.m «Eorum quae sunt fidei... fideles habent notitiam, non quasi demonstrative, sed in quantum per lumen fidei vident ea esse credenda ·. Hem Quodlibet II, 6 -- H.a II.ae, q. .2, a. 9, ad 3.

3 Gonkt, *dc Fide,* disp. I, a. 8.

4 Cf. Lacoroairr, 17" *Conférence,* p. 333: »11 est tel savant qui étudie la doctrine catholique, qui ne la repousse pas avec amertume, et même qui dit sans cesse ;

haec videtur sententia S. Thomae II.a II.ae, q. 2, a. 9 ad 3, dicentis: « Ille qui, credit habet sufficiens inductivum ad credendum; inducitur enim auctoritate divinae doctrinae miraculis confirmatae, et quod plus est, interiori instinctu Dei invitantis»1.

Haec explicatio probabilis est quoad illos qui ad fidem perveniunt ; sed illi qui, ut pharisaei, cum plena advertentia peccatum infidelitatis committunt, possunt etiam de facto sine gratia interna certo apprehendere credibilitatem, ut mox dicemus.

Secundum hanc explicationem, gratia Dei interna, sic ordinarie *adiuvando* pervenientes ad fidem ut credibilitatem cognoscant, non supplet aliquid deficiens in externa fidei propositione, sed solum *inclinat attentionem* auditoris ad vera credibilitatis motiva, quae cum mysteriis praedicantur, et *corrigit intentionem* eius ut recte iudicet et non secundum inordinatas inclinationes egoismi vel superbiae !.

Quandoque tamen : « *gratia Dei interna supplet id quod deficit in propositione fidei externa»3.* — «Quandoque enim, ut ait Billuart4, sufficit sola vox praedicantis cum lumine interiori suadente dictorum credibilitatem, ut patet in pueris et rudioribus

Vous êtes bien heureux d'avoir la foi ; je voudrais l'avoir comme vous, mais je ne le puis pas. Et il di vrai ; il veut, et ne peut pas ; car Γ étude et la bonne foi ne conquièrent pas toujours la vérité, afin qu' il soit clair que la *certitude rationnelle* n'est pas la *certitude premiere* sur laquelle s'appuie la doctrine catholique. Ce savant donc connaît la doctrine catholique, il en admet les faits ; il en sent la force ; il convient qu' il a existé un homme qui s'appelait Jésus-Christ, lequel a vécu et est mort d'une manière prodigieuse ; il est touché du sang des martyrs, de la constitution de l ' Eglise ; il dira volent.iers que c'est le plus grand phénomène qui ait traversé le monde ; il dira presque : C'est vrai ! Et pourtant il ne conclut pas, *il se sent oppressé de la vérité,* comme on l'est dans un songe où l'on voit sans voir. Mais un jour ce savant se met à genoux ; il sent la misère de l' homme, il lève les mais au ciel, il dit : Du fond de ma misère, ô mon Dieu, |'ai crié vers vous! Λ ce moment, quelque chose se passe en lui, une écaille tombe de ses yeux, un mystère s'accomplit, le voilà changé! C'est un homme doux et humble de cœur ; il peut mourir, il a conquis la vérité ».

[8] Haec explicatio sic exposita a Billuart invenitur antea apud Ioannkm a S. TnOMA *[de Fide,* disp. IT, art. 3, η. iet plures alios thomistas.

Item m·: Groot O. P., *de Fcclesia,* q. 22, a. 3 : « Qui ad fidem ducuntur, evidentiam credibilitatis videre possunt lumine naturali, cum ratio humana externa revelationis argumenta considerat. Neque tamen aliqua lux supernaturalis quasi aurora luminis fidei ab eo iudicio credibilitatis omuino excluditur» — Cf. etiam P. ni·; Poultiquet O. P., *Le. Miracle et ses suppléances* (1914) P· 21 32, et recensionem criticam huiusce operis in *Revue Thomiste,* Juillet 1914, p. 487... (P. Cathala).

2 *Mulli moderni braeiudiciis bhilosobkicis imbuti videntur indigete auxilio gratiae ut rectius indicent ad cognoscendum valorem signorum revelationis.* Cf. Maritain, *Revue Thomiste,* Juillet 1912, p. 448. I.a cause la plus générale des erreurs philosophiques consiste, semble-t-il, dans une certaine inversion de l'ordre de l'intelligence à sa fin, inversion par laquelle l'intelligence, au lieu de tendre à se conformer au réel, tend, autant qu'il est en elle-même, a conformer le réel à elle-même... comme si l.i science humaine était la mesure de l'être... D'où l'absurde persuasion *a priori* de l'impossibilité de l'ordre surnaturel. Dès lors toute démonstration du lait de la Révélation se brisera contre le mur d'airain de ce préjugé, et c'est seulement lorsque la grâce aura libéré la raison que celle-ci sera en état de reconnaître toute la portée de la démonstration apologétique ».

3 Hoc affirmatur in adnotationibus in *Schemata trosynodalia Concilii Vaticani* (Coll. l.ac. t. VII, col. 1623).

4 Billuart, *de Fide,* dissert. I, a. VI in line.

credentibus dictis a pastoribus quos sciunt loqui nomine Ecclesiae, in Indis credentibus missionariis praedicantibus sine, miraculis, in Apostolis sequentibus Christum ad solam eius vocationem, antequam eius miracula vidissent. — Neque tamen inde sequitur superflua esse motiva credibilitatis praeter praedicationem Evangelii . . . quia modus conveniens naturae humanae perveniendi ad fidem est per motiva credibilitatis» Et *erMia* non supplet ita ut mysteria credantur sine evidentia credibilitatis, sed *nubi·: manilcstat bare evidmtiam* v. g. in eximia et sancta convictione praedicatoris fidei, in sublimitate doctrinae, in pace profunda quae ex illa in nobis provenit : « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via · ·. l

« Quod si contingat, addit Billuart, alienos sine ullo credibilitatis motivo credere, id extraordinarium est miraculosum ». Melius est dicere : tunc habetur miraculose evidentia credibilitatis, sicut propheta sub lumine prophetico habet evidentiam testificationis divinae, ita in revelationibus privatis, in conversione S. Pauli. Unde *gratia interna non totaliter supplet probositionem externam motivum credibilitatis nisi extraordinarie.* Hoc est contra protestantes, qui volunt etiam ordinarie indicare de credibilitate mysteriorum ex sola inspiratione interna, et sic etiam disternere inter revelata et non revelatat.

Unde omnes quibus proponitur revelatio per praedicationem catholicam possunt habere certitudinem moralem de facto revelationis.

B, *Quoad eos qui invincibiliter ignorant praedicationem catholicam.* — De fide est quod hi homines usum rationis habentes accipiunt gratiam sufficientem saltem remotam ad viam salutis inveniendam ; unde si faciant quod in se est, possunt « divinae lucis et gratiae operante virtute» pervenire ad sufficientem credibilitatem mysteriorum salutis (cf. Pium IX, Denz., 1677).

Si sunt enim inter haereticos possunt cognoscere quaedam mysteria principalia et sufficientiacredibilitatis motiva per praedicationem suae sectae, quae frequenter retinet quasdam veritates cum admixto errore. Sic tenent errorem opinione humana, et possunt credere fide divina aliqua salutis mysteria.

Si vero « aliquis nutritus in silvis » et ignorans invincibiliter omnem praedicationem christianam, « ductum naturalis rationis sequeretur in[4]

[1] Salmanticenses, *de Fide,* tr. XVII, disp. I, dub. IV, n. 198: » Quod si aliqui convertantur ad fidem absque externa vocatione sufficienti ad praedictam evidentiam (credibilitatis) inducendam ut non semel contigisse videtur, non ideo est, quia illa evidentia careant ; *illustrentur enim interius a Deo supernaturali lumine, quo dictam evidentiam assequuntur.* . . Qui instinctus, si est a Deo debet subiicere hominem Ecclesiae catholicae, quasi regulae infallibili credendorum, aliis non erit a Deo, sed daemonis illusio. Adest autem, secundum D. Thomam, omnibus catholicis. Unde cum in illo fundetur sufficiens evidentia de credibilitate mysteriorum fidei, nullus credit, quin praedictam habeat evidentiam, licet haec non sit aequalis in omnibus, nec aequaliter ab eis sentiatur ».

Unde *dum gratia supplet* id quod deficit in propositione externa fidei, *non* supplet ita ut mvsteria credantur *sine evidentia credibilitatis, sed nobis manifestat hanc ei'idtntiam* v. g. in eximia et sancta convictione praedicatoris fidei, in sublimitate doctrinae, in pace profunda quae ex illa provenit ; auditor sibimetipsi dicit : solus Deus tam profunde potest cognoscere et commovere cor hominis. Ita discipuli euntes in castellum nomine Emmaus dixerunt ad invicem de Christo : « nonno cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via et aperiret nobis Scriptura' ? · Luc., XXIV, ja.

[4] Vacant, *Eludes sur lr Concile Vat* II, p) el I, so.| (Documenta Concilii),

appetitu boni et fuga mali, certissime tenendum est, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea quae sunt ad credendum necessaria, vel aliquen fidei praedicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium. Act. X»[1].

Unde moralis certitudo de facto revelationis haberi potest ab omnibus hominibus, saltem cum auxilio gratiae internae.

C. *Quare gratia interna non est absolute necessaria ad indicium certum credibilitatis* — Quia, ut infra dicetur, motiva huiusce iudicii sunt signa divina naturaliter cognoscibilia, ut miraculum. Proinde, ut dicunt communiter theologi : « stat bene aliquem evidenter iudicare de credibilitate viso miraculo, et tamen nolle credere ex sua perversitate»[2]. Ita multi pharisaei videntes Christi miracula resistebant gratiae disponenti ad fidem ; unde Iesus dixit : « Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent ; nunc autem et viderunt et oderunt et me et Patrem meum » Ioan., XV, 24. — Imo, ut dicitur in Act., IV, 16. Sacerdotes Synagogae post miraculum a S. Pietro et S. Ioanne patratum dixerunt : « Quid faciemus hominibus istis ? quoniam quidem notum signum factum est eos omnibus habitantibus Ierusalem : manifestum est, et non possumus negare. Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum».

Similiter quandoque adversarii Ecclesiae catholicae eis mirabilem vitam agnoscunt ut divinam, et tamen maiori impietate illam impu-

1 S. Thomas, *de Veritate,* q. 14, a. 11, ad 1.m. — Cf. P. Hugon, *Hors de l'Eçlise pas de salui,* 2* editio 1914, c. 4, le Salut des païens, p. 105 : (Il n'est pas difficile au premier Maître des âmes d'exercer au intimedes intelligences un magistère secret, tout puissant, irrésistible. Comme il ne fait jamais rien d'inutile, ilpeut se servir — en les corrigeant et les complétant — des connaissances religieuses du païen.

Nos apologistes signalent, en effet, comme un moyen ordinaire dont sesert la Providence, soit, l'évangélisation oubliée, mais qui aurait laissé des traces,soit la tradition primitive. . .

« Ces hypothèses pourront être acceptables pour le théologien comme pour l'apologiste à la condition que l'on fasse toujours appel à l'action surnaturelle d'une Providence infiniment miséricordieuse qui, volant d'une volonté sincère le salut de tous les hommes, se doit à elle même de les éclairer chacun selon sa condition.

« N'essayons pas de résoudre le problème par des réponses trop satisfaisantes aux yeux des rationalistes : c'est toujours du côté de Dieu que regarde Saint Thomas, n'acceptant jamais que des solutions dignes de Dieu et de sa grâce.

« Puisque la foi requise pour le salut est *essentiellement* surnaturelle, il faut dans toute hypothèse, que la révélation sur laquelle on l'appuie soit surnaturelle dans son *obiet,* que le *motif* soit surnaturel, que le *principe* de l'assentiment soit surnaturel. Dieu saura bien intervenir, à sa sublime manière, pour ménager à propos les grâces d'illumination et d'inspiration, prendre, s'il le faut, corriger, transformer les éléments utilisables du paganisme, les faire servir à la conception de vérités surnaturelles nécessaires au salut». Item infra p. 332. Cf. E. Dublanchy, *De axiomate eetra Ecclesiam nulla salus,* Bar-le-Duc, 1895, ρρ. 273-281.

In hac materia erraverunt Lamennais et quidam *liberales* dicentes : veritates necessariae ad salutem sunt solum primae veritates naturales ordinis intellectualis et moralis, quae cx revelatione primitiva proveniunt. Cf. circa hoc Vacant. *Etudes sur le Concile du Vatican,* II, p. 137. . . (p. 145 Vacant recte exponit quaenam sit in hac materia oppositito inter Suarezium et C. de I.ugo).

2 Ita Ioannes a S. Thoma, *de Fide,* disp. III, a. 2, n. 10.

gnant 1. Amplius, iuxta theologos, daemones sine gratia interna certo cognoscunt factum revelationis.

Evidens igitur credibilitatis potest, non solum absolute loquendo, sed de facto cognosci sine gratia ;* imo cum pertinaci resistentia gratiae.

Unde Pius IX dicit post enumerationem principalium motivorum credibilitatis : « quae certe omnia tanto divinae sapientiae ac potentiae fulgore undique collucent, ut cuiusque mens, et cogitatio *vel facile intelligat,* Christianam fidem Dei opus esse[2] ».

Art 3.

De munere iudicii credibilitatis in genesi actus fidei.

I. Quinam actus disponunt ad actum fidei.

II. Distinctio inter iudicium credibilitatis et indicium credentitatis.

§ I. **Quinam actus disponunt ad actum fidei.** Ad exacte cognoscendum relationem iudicii credibilitatis ad actum fidei, oportet genesim huiusce actus considerare. Actus autem fidei est actus humanus, deliberatus, elicitus ab intellectu et imperatus a voluntate sub inspiratione et illuminatione Spiritus Sancti. Unde oportet in memoriam revocare successionem actuum qui ad deliberationem et executionem alicuius propositi concurrunt. Hi actus enumerantur et explicantur a S. Thoma I.a II.ae, q. 8-18 4.

I. Actus circa finem.

Ordo intentionis

Actus intelligentiae	Actus voluntatis.
1° *Iudicium :* hic finis est *desiderabilis.*	2° *Desiderium* (simplex velle nondum efficax).
3° *Iudicium* : hic finis est *assequibilis* et *assequendus.*	4° *Intentio* efficax: volo hunc finem.

II. Actus circa media.

A- *Ordo electionis.*

5° *Consilium* : haec media in globo mihi videntur apta ad finem.	6· *Consensus* his diversis mediis.
7° *Iudicium practico-practicum* de hoc medio magis apto et eligendo.	8· *Electio* huius medii.

B. *Ordo executionis.*

9° *Imperium :* ordinatur et intimatur esecutio medii electi.	10' *Usus activus* voluntatis, quae movet alias potentias ad executionem
11° *Consecutio* finis desiderati.	12° *Fruitio* voluntatis fine consecuto.

1 Cf. Proudhon, *de la Justice dans la Révolution et dans L'Eslise,* t. I, p. 27: » La Révolution croit à l'humanité ; l'Eglise croit en Dieu. Elle y croit mieux qu'aucune secte : elle est la plus pure, la plus complète, la plus éclatante manifestation de l'Essence divine, et il ny a qu'elle qui sacha l'adorer ».

2 Mirum enim esset quod ratio posset *de se* ad hanc cognitionem pervenire, et nunquam *de facto* suis solis viribus naturalibus a<| eam perveniret.

3 Denzinger, *Enchiridion,* n. 1638. Cf. nostrum artic. *Ren. Thomiste,* 1918, Oct. p. 289 ss.

4 (n hac explicatione sequimur P. Gahdrii„ *La Crédibilité et T Ipologétique,* 2* ed. p. .|-6.| et *Dic. Thiol.* col. 2200.

Actus concurrentes ad actum fidei.

I. Actus circa finem ultimum.

Ordo intentionis.

1° *Iudicium:* finis ultimus saltem implicite cognitus est bonum *desiderabile.*

2° *Desiderium* finis ultimi, id est beatitudinis seu salutis.

3° *Indicium :* finis est assequibllis et *assequendus:* debeo Deum cognoscere, ei servire, obcdire, eumque amare super omnia.

4' *Intentio* : sincere, quantum est in me, volo finem ultimum, salutem, et propterea volo Dîo obedire.

(N. B. In hominibus qui ad fidem perveniunt, actus 3 et 4 iam fiunt sub illuminatione et excitatione gratiae internae).

Auditus Fidei : proponitur revelatio veritatis salutaris, signis divinis confirmata.

II. Actus circa media.

A. *Ordo electionis.*

5· *Consilium* de revelatione preposita :

a) indicium speculativum, remote practicum credibilitatis : *Hoc est credibile.*

b) iudicium speculativo-practicum credentitatis : *Hoc est credendum ab hominibus.*

6° *Consensus* huic credibilitati. Consensus iste secundum se nondum est efficax.

7° Iudicium practico-practicum credentitatis : *Hoc est credendum a me hic et nunc.*

8' *Electio* supernaturalis actus credendi (pius credulitatis affectus).

B. *Ordo exeeutionis*

9 *Imperium :* Crede.

n' *Actus fidei:* Credo.

10' *Usus activus* voluntatis (pia motio),

120 *Fruitio* securitate fidei.

§ II. Distinctio inter iudicium credibilitatis et iudicium practico-practicum credentitatis.

Principalis differentia, in hoc invenitur quod iudicium credibilitatis et etiam iudicium speculativo-practicum credentitatis inveniuntur non oolum in his qui perveniunt ad fidem, sed etiam in his qui cum plena advertentia committunt peccatum infidelitatis. E contra iudicium practico practicum credentitatis non invenitur nisi in his qui ad fidem perveniunt, et per se requirit aliquod auxilium gratiae.

Etenim quidam, ut pharisaei, dum eis proponitur praedicatio evangelica miraculis confirmata, resistunt gratiae internae ; nec sincere intendunt salutem. Proinde possunt, visis miraculis, iudicare evidenter de credibilitate praedicationis propositae ; imo possunt cognoscere obligationem credendi, et tamen nolunt credere ex sua perversitate. Tunc evidentia credibilitatis et obligationis credendi constituit plenam

advertentiam in hoc peccato infidelitatis. Ita ille qui scienter facit iniustitiam, videt iustitiam esse ab omnibus servandam, ac potest dicere : video meliora (iudicium speculativum), proboque (iudicium speculativo-practicum), deteriora sequor (iudicium practico-practicum et mala electio)». Unde Christus dicit: «si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent ; nunc autem et viderunt et oderunt et me et Patrem meum » Ioan. XV, 24.

E contra alii ut Apostoli, Zachacus, Nicodemus, dum eis proponitur praedicatio evangelica miraculis confirmata, iam sunt saltem inchoative homines « bonae voluntatis », scilicet non resistunt gratiae actuali praevenienti ac excitanti, et finem ultimum saltem implicite cognitum sincere intendunt ; faciunt quod in se est ; ideo non solum cognoscunt speculative credibilitatem, et obligationem generalem credendi ; sed perveniunt ad iudicium practico-practicum credentitatis, scilicet : Hoc est credendum *pro me, hic* et *nunc*. Video meliora proboque, ac meliora sequo'r.

Istud autem iudicium practico-practicum credentitatis non potest esse in his qui gratiae initii fidei resistunt, non fit enim nisi cum auxilio gratiae actualis. Hoc theologice probatur ex definitione Concilii Arausicani contra semipelagianos: «Si quis... initium fidei ipsumque credulitatis affectum... non per gratiae donum, id est per inspirationem Spiritus Sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur» (Denz. 178). Hic pius credulitatis affectus est supernaturalis electio actus credendi. Nunc autem iudicium practico-practicum hanc supernaturalem electionem immediate regulans debet esse supernaturale, nam proponit res credendas non solum tanquam credibiles aut credendas in genere, sed tanquam bonas et convenientes *pro me hic et nunc, secundum actualem dispositionem voluntatis* meae.

Propterea dicit S. Thomas . « inchoatio fidei est in affectione in quantum voluntas determinat intellectum ad assentiendum his quae sunt fidei, sed illa voluntas neque est actus charitatis, neque spei, sed quidam *«pbetitus boni repromissi · 1.* — « Si ergo, addit loannes a S. Thoma[2], est appetitus boni repromissi, necesse est quod procedat ex aliquo iudicio repraesentante convenientiam boni repromissi » et convenientiam non solum in abstracto, sed in concreto pro me, hic et nunc ; quod supponit voluntatem meam iam inchoative affici ad res credendas sub influxu gratiae actualis. Communiter enim electio secundum quid praecedit iudicium practico-practicum, in ordine causae efficientis, quamvis illud simpliciter sequatur in ordine causae formalis directivae, iuxta commune principium : causae ad invicem sunt ca.isae in diverso genere[3]. Sic electio facit quod ultimum iudicium sit ultimum.

1 S. Thomas, *de Verilale,* q. i.|, a. 2, ad 10.m.

2 Ioannks a S. Thoma, *de Fide,* disp 111, a II. n. n.

3 Salmanticevses, *de Angelis,* disp X, dub. \ III, n 270: "Indicium in genere '.ausae formalis extrinsocac dirigit voluntatem, ut sic determinati! eligat ; voluntas in genere efficientis applicat intellectum quoad exercitium, ut determinate · iK Indicet ·

Iuxta Thomistas indicium practico-practicum credentitatis et pius credulitatis affectus sunt supernaturalia quoad substantiam, quia specificantur a bono repromisso essentialiter supernaturali, cui voluntas iam afficitur1. Ita S. Petrus dicit: Domine ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes». Ioan. VI, 69.

Ex hoc patet quid sit munus indicii credibilitatis : est conditio si qua non actus fidei, prout assensus obscurus resolvi debet saltem materialiter et extrinsece in aliquam evidentiam. Proinde rationalis credibilitas mysteriorum fidei, quae sola ratione cognosci potest, et est conditio remota actus fidei, distinguenda est a credibilitate supernatural! horum mysteriorum, quae sub lumine fidei attingitur, prout auctoritas Dei actu revelantis est quod creditur et quo mysteria creduntur. — Actus fidei non est igitur conclusio syllogismi apologetici, sed hic syllogismus terminatur ad indicium credibilitatis, scii. : Quidquid Deus revelat est rationabiliter credibile ; atqui Deus revelavit doctrinam Christianam, ut patet ex signis quibus confirmatur ; ergo haec doctrina est rationabiliter credibilis.

Art. 4.

Solvuntur obiectiones (conciliatur rationabile obsequium fidei cum fidei obscuritate, libertate, supernaturalitate).

Sunt quatuor classes obiectionum ; 1' Sufficit probabilitas facti revelationis, 2' secus non salvatur libertas fidei, 3· nec eius obscuritas, 4' nec eius supernaturalitas.

Ad has obiectiones divisim respondendum est.

§ I. Obiicitur : Sufficit ad rationalem credibilitatem probabilitas facti revelationis.

† *obi.* : Ad prudenter agendum sufficit habere de honestate actionis probabilitatem speculativam et certitudinem praticam. Atqui indicum credibilitatis est speculativum, ac solum remote practicum. Ergo ad prudenter credendum sufficit indicium credibilitatis probabile.

* Aliquis obiicere potest : ludicium supematurale quoad substantiam non potest existere ante fidem. Atqui iudicium practico-practicum credentitatis antecedit fidem. Ergo non potest esse supematurale quoad substantiam.

Respondetur : iudicium essentialiter supematurale et speculativum de mysteriis fidei in seipsis non po'test esse ante actum fidei, concedo ; e contra iudicium essentialiter supematurale et practicum de obligatione et convenientia pro me hic et nunc credendi. Nam haec obligatio fundatur in principiis naturaliter notis, et affectus ad res credendas producitur sub influxu gratiae incitantis.

Si vero iudicium speculativum credibilitatis ante fidem sit quandoque supernaturale, est solum supematurale quoad modum, sed non per se essentialiter, obiectum enim cius sola ratione cognosci potest.

Resp. : distinguo maiorem. : si non est *periculum gravis erroris et pccsati,* concedo ; secus, nego. Concedo minorem. Distinguo conclusionem : ad prudenter credendum sufficeret iudicium credibilitatis probabile, si non esset periculum gravis erroris ac superstitionis et idolatriae, concedo ; secus, nego.

Explico : Si non est periculum gravis erroris et peccati, sufficit de honestate actionis probabilitas speculativa et certitudo practica * ; v. g. ad dandam eleemosynam non requiritur certitudo moralis speculativa de vera paupertate postulantis, et de eius intentione bene utendi stipe ; item miles dubius de belli iustitia, potest tamen licite militare, ex iussu sui principis, propter hoc principium reflexum quod princeps habet ius certum, ut semper ac de iniustitia non constat, ei obtemperetur. Tunc deest certitudo speculativa, quae est secundum conformitatem iudicii ad rem ipsam, sed adest certitudo practico-practica de honestate actionis, quae certitudo est « secundum conformitatem ad appetitum rectum » seu ad intentionem rectam. (Cf. I.am II.ae q. 57, a. 5 ad 3).

E contra aliquando adest periculum gravis erroris et peccati pendens ex ipsa natura rei et non tollitur per oppositam persuasionem conscientiae ; v. g. medicus, ad dandum infirmo aliquod remedium, debet cognoscere non solum probabiliter sed certo hoc remedium non esse venenosum, secus est periculum homicidii, et periculum istud non tollitur ex opposita persuasione conscientiae cum pendeat ab ipsa natura remedii. Unde « dictat recta ratio ut quo materia est gravior et error circa illam potest esse perniciosior, eo maior cura adhibeatur ad talem errorem praecavendum »3.

Item in casu de fide, periculum erroris est moraliter grave, nam si non sit vera revelatio, sed ficta, tota nostra fides fundatur in errore, et superstitiose ac firmiter tenemus verbum Dei quod est solum inventio hominum vel daemonum 3. Si daretur solum probabilis credibilitas, « imprudenter cohiberetur intellectus formidare, cum formidare prudenter posset»4. Unde Pius IX dicit: «ne in tanti momenti negotio ratio dicipiatur et erret, divinae revelationis factum diligenter inquirat oportet ut certo sibi constet Deum esse locutum » (Denz. 1637).

1" *Instantia:* Neque in gravi periculo erroris requiritur indicium speculativum certum. Etenim, in dubio circa necessaria (necessitate medii) ad salutem, pars tutior eligenda est. Atqui fides proponitur ut necessaria necessitate medii ad salutem : « qui non crediderit, condemnabitur ». Ergo stante dubio aut probabilitate de facto revelationis, tutius est est crederes.

lies'}. : concedo maiorem et minorem, sed nego consequentiam. Nam vera consequentia est : ergo stante dubio aut probabilitate de facto revelationis, pars tutior sequenda est. Sed restat determinare quaenam sit pars tutior in hoc casu. Non autem statim credendum est, quia deest necessaria conditio praerequisita ad fidem, scii, sufficiens credibilitas, et tunc haberetur solum opinio religiosa, non vero fides theo-

1 Cf. P. Marc, *Institutiones morales,* De conscientia certa n. 55, de conscientia dubia, n. 41.

2 Salmanticenses, *de Fide,* disp. I, dub. IV, n. 185.

3 Superstitio est vitium religioni oppositum secundum excessum. II.a II.ae q. 92, 94. 95.

4 Salmanticenses ibid.

5 Billuart, *de Fide,* diss. III. a. 3, § II, non satis considerat hanc distinctionem faciendam in hoc casu circa tutiorem. Sed merito dicit de infideli, qui est in dubio inter suam sectam et fidem catholicam, etsi neutra ei appareat tutior, » tenetur sub peccato mortali, diligenter inquirere de veritate, alias ignorantia verae fidei liet ipsi voluntaria et culpabilis. Nec dubito plures esse huius conditionis haereticos, praesertim qui versantur inter catholicos ».

logica. *Tutior pars est ulterius inquirere et orare,* prout cognoscitur convenientia orationis *

Explico : pars tutior in genere est quae favet obligationi, minus tuta quae favet libertati. Unde in periculo gravis damni aut peccati, non licet sequi opinionem probabilem relicta tutiore : « nulla nimia securitas, ubi periclitatur aeternitas ».

V. g. alicui mahumetano catholicismus videtur probabilius a Deo institutus ac tutior, et mahumetismus minus probabiliter a Deo proveniens, tunc hic homo non potest tuta conscientia remanere in mahumetismo, nec subito firmiter credere catholicismi veritatem, sed tenetur ulterius inquirere et etiam orare prout necessitatem orationis cognoscit. S. Alphonsus de T.igorio dicit : « Haereticus, quamdiu suam sectam iudicat esse credibiliorem, vel aeque credibilem, non tenetur credere, quia fides nondum est ei sufficienter proposita, ageretque imprudenter... — Si cui oriatur dubium de sua secta, tenetur ulterius inquirere, et a Deo petere lumen : quod si negligat, peccat contra fidem, cum non adhibeat media ad implendum praeceptum fidei. Quod si denique nostra fides ei sufficienter proponatur, tenetur eam amplecti»2. Deus enim facienti quod in se est (sub influxu gratiae actualis), non denegat gratiam ulteriorem, et in casu illuminationem ad certo indicandum de credibilitate. Unde damnatur haec proposito quorumdam probabilistarum : » Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili : » Denz. 1154.

Si vero agitur de fideli tentato contra fidem, tutior pars est non solum orare sed credere seu perseverare in fide, quae numquam potest legitime in dubium revocati. Denz. 1815.

2"l *Inst.* : Attamen rudes et. pueri admittunt factum revelationis propter auctoritatem parentum vel pastorem. Atqui haec auctoritas non affert nisi probabilitatem, nam in falsis religionibus vel sectis, pastores et parentes docert falsa ac si essent divinitus revelata. Ergo rudes et pueri non possunt habere de facto revelationis nisi probabilitatem.

Resp. : Ad maiorem : *auctoritas pastoris vel parentum non est moti· uni credibilitatis, sed conditio* cognitionis motivorum credibilitatis ; referunt enim signa quibus confirmata est revelatio. Et haec conditio *per se* sufficit ad certitudinem moralem, quamvis *per accidens* in errorem inducat. Per se sufficit, ut dictum est in thesi, prout testimonium pastoris et parentum non differt a testimonio universalis Ecclesiae, quod numquam falsum est ; per accidens vero pastores et parentes referunt solum testimonium alicuius particularis sectae, et hoc testimonium postea deprehenditur ut falsum.1

1 Haec obiectio magnam affinitatem habet cum argumento a Pascal proposito, *le pari ou la règle des partis.* Et in hoc apparet fideismus et tutiorismus iansenistarum. Cf. *Pensée de Pascal,* ed. Havet, art. X, p. 174 : «Examinons donc ce point, et disons : Dieu est, ou n'est-il pas. Mais de quel côté pencherons·nous ? La raison n'y peut rien déterminer... Oui, mais il faut parier: cela n'est pas volontaire, vous êtes embarqué, lequel prendrez-vous donc... Si vous gagnez, vous gagnez tout; si vous perdez, vous ne perdez rien. Gagez donc qu'il est sans hésiter... A la vérité vous ne sarez point dans les plaisirs empestés, dans la gloire, dans les délices; mais n'en aurez-vous point d'autres? le vous dis que vous y gagnerez eu cette vie, et qu'a chaque pas que vous ferez dans ce chemin, vous verrez tant de certitude du gain et tant de néant de ce que vous hasardez, que vous reconnaîtrez à la fin que vous avez parié pour une chose certaine, infinie, pour laquelle vous n'avez rien donné ». Ex hoc argumento manifestatur saltem obligatio *diligenter inquirendi* revelationem pro eo qui iam cognoscit revelationem esse probabilem.

2 S. Alphonsus, *Theologia, moralis,* l. TT, c. II, n. 9.

Sic, praesertim sub illuminatione interna Spiritus Sancti, rudes et pueri possunt mediante testimonio pastoris vel parentum, cognoscere factum revelationis cum certitudine morali. Insuper pueri baptizati iam habent habitum infusum fidei, qui indicium credibilitatis corroborat : et *qui nondum possunt ex seipsis indicare de credibilitate, eam admittunt propter auctoritatem parentum.*

3a *Inst.* : Sed pueri et rudes plerumque non videntur credere propter auctoritatem Dei revelantis, secundum propositionem Ecclesiae, sed ut plurimum credunt ob dictum pastoris vel parentum, vel quia alii credunt, parati tamen aliud credere si alii aliud crederent.

Resp. Billuart : ‹ quod si ita sit, eorum fides non sit divina : ad idque sedulo debent attendere parochi et confessarii. . . Attamen non sunt statim condemnandi tanquam vera fide carentes, qui interrogati de motivis fidei ex ingenii tarditate, expedite et explicite non respondent se credere propter auctoritatem Dei revelantis, et se scire Deum hoc revelasse, quia Ecclesia, quae est infallibilis, ita proponit ; si enim respondeant aliquid ista virtualiter et implicite continens, puta se credere ut salvi fiat, quia ista est vera fides, quia Deus iubet ita credi, et hoc se scire quia pastores ut ministri Ecclesiae ita docent, et ita terent reliqui fidelium, aut quid simile... videntur habere fidem divinam»[1].

4® *Inst.* : Sed infideles audienjlo aliquem missionarium, non certo cognoscunt an sit minister Ecclesiae universalis aut particularis sectae. Atqui plures ex eis videntur ad fidem supematuralem sic pervenire, antequam signa percipiant. Ergo ad supematuralem fidem sufficit probabilis credibilitas.

Resp. : tunc, ut dictum est in thesi, *Deus supplet per illuminationem internam* ea quae desunt ex parte propositionis externae, ut explicat Billuart, ibid.

5® *Inst.* : Quidam tamen inducti sunt ad fidem propter motiva aesthetica, v. g. propter pulchritudinem cultus catholici, musicae religiosae aut cantus. Atqui haec motiva non sunt signa moraliter certa originis divinae Christianismi seu facti revelationis. Ergo ad credendum non requiritur certitudo moralis de facto revelationis.

Resp. : si isti homines pervenerunt ad veram fidem et non solum ad opinionem religiosam, haec motiva fuerunt solum secundaria, et occasiones inquirendi veram religionem, habuerunt valorem symbolicum ad excitandam attentionem et intentionem perveniendi ad veritatem salutare. Postea sub influxu gratiae, hi homines sufficientia motiva credibilitatis invenerunt, quae tamen forsitan nesciunt explicite exponere, quia minus sensibilia.

6» *Inst.* : Saltem, cum gratia supplet, sufficit motivum credibilitatis secundum se probabile, quod postea deprehendi potest ut falsum.

Resp. ; nego ; nam ut dictum est. in thesi, *pratia non supplet ita ut mysteria credantur sine evidentia credibilitatis, sed nobis manifestat hanc evidentiam* v. g. in sublimitate doctrinae, in sancta convictione praedicatoris fidei, in pace profunda quam auditor in seipso experitur secundum verbum Domini « pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis» Ioan., XIV, 27, cf. infra de valore motivorum internorum et motivorum externorum, intrinsecorum religioni.

7® *Inst.* : Nihilominus in gravissimis tentationibus contra fidem evidentia credibilitatis evanescit et tamen fides remanere potest. Ergo fides non requirit credibilitatem certam.

Resp. : In his tentationibus remanet cum auxilio gratiae, non solum ipso actus fidei, sed indicium certum crcdibititntTS ; qnnmvis motiva ordinaria obnubilentur,

1 Billuart, *de Fide,* diss. I, a. II.

restat tamen aliquod sufficiens motivum, quod forte non faciliter et explicite exprimi potest; et gratia supplet modo abscondito id quod deest ex parte ratiocinii, adiuvatur anima per dona Spiritus Sancti, cf. II.am, Il.ae, q. 8. a. z.

Animae enim sic tentatae semj>er cognoscunt gravem obligationem credendi ;* propterea refugiunt a dubio deliberato, resistunt et orant2. Tunc applicandum est principium : in his quae sunt de necessitate medii ad salutem pars tutior eligenda est ; et tuti >r in casu est perseverare in fide. Damnatur sententia Hermesii dicentis : *i* parem esse conditionem fidelium atque eorum, qui ad fidem unice veram nondum pervenerunt, ita ut catholici iustam causam habere possint, fidem, quam sub Ecclesia magisterio iam susceperunt, assensu suspenso in dubium vocandi, donec demonstrationem scientificam credibilitatis et veritatis fidei suae absolverint » (Cone. Vat., Denz. 1815).

Non amittitur fides nisi per peccatum mortale et formale contra fidem, saltem per negligentiam culpabilem instructionis necessariae ad fidem, aut per gravem imprudentiam in incauta lectione haereticorum aut rationalistarum 3.

§ II. Evidens credibilitas conciliatur cum libertate actus fidei.

l" *obi.* : Quod apparet evidenter verum non libere aftirmatur. Atqui mysteria si sunt evidenter credibilia, sunt evidenter vera. Ergo mysteria non libere creduntur.

Resp. : distinguo maioren : quod apparet evidenter verum evidentia intrinseca concedo, *evidentia e trinseca,* nego. Contradistinguo minorem : evidentia credibilitatis est evidentia intrinseca mysteriorum, nego ; extrinseca, concedo.

Mysteria enim sunt evidenter credibilia prout ex certis signis apparent a Deo revelata, sed remanent intrinsece obscura, et nequidem post revelationem demonstrari possunt, ita mysteria Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis, praedestinationis, aeternitatis poenarum. Et propter hanc obscuritatem remanet libertas fidei. l Illa sola manifestatio excludit fidei rationem per quam redditur apparens vel visum id de quo principaliter est fides» II.a Il.ae q. 5 a. 1.

ia *Inst.* : Saltem evidentia credibilitatis ex miraculis immediate visis tollit libertatem fidei. Nam «daemonum fides est quodammodo coacta ex signorum evidentia» II.a Hae q. 5, a. 2, ad 1.

1 Cf. S. Thomam, II.a, Il.ae, q. 8, a. 4, ad 2: cEtsi non omnes habentes fidem plene intelligant ea quae proponuntur credenda, intelligunt tamen ea esse credenda, et *quod ah eis nullo modo est deviandum* ».

2 Quandoque animae sanctae patiuntur has graves tentationes, inter quas ad fifidem heroicam perveniunt. Sic enim maxime purificatur earum fides, nam, motivis secundariis obnubilatis, et crescente mysteriorum obscuritate, credunt propter unicum motivum formale fidei, scii, propter auctoritatem Dei revelantis.

3 Cf. Vacant, *Etudes sur le Concile du Vatican,* I), p. 179 (Art. 117) : Est-il défini que les catholiques ne sauraient jamais mettre leur foi en doute sans pécher formellement ? — Non, mais il est défini qu'on ne saurait avoir de raison objectivement valable de mettre en doute la foi catholique, et qu'il y au moins un péché matériel à le faire. Art. 118. Cependant la plupart des théologiens estiment que tous ceux qui abandonnent les croyances religeuses de leur enfance, ne l'ont pu faire sans commettre des péchés mortels formels, soit qu'ils aient négligé de s'instruire, soit qu'ils se soient exposés aux dangers des mauvaises conversations ou des mauvaises lectures, soit qu'ils aient mal correspondu aux grâces de Dieu. Cette maniéré de penser est celle qui s'accorde le mieux avec les divers enseignements de notre Concile ».

Resp. : Daemones multo melius quam nos perspiciunt miracula, et tamen eorum fides non est simpliciter coacta, sed ut explicant Thomistae ; ' quodammodo et moraliter tantum coacta, eo iere modo quo proiectio mercium metu naufragii dicitur coacta; cum enim non habeant evidentiam rerum revelatarum, sed tantum evidentiam in attestante, haec non simpliciter cogit ad assensum rei revclatatae, quae semper manet in se obscura » .* Sed daemon praeeligit assensum potiusquam stultissimam negationem.

2a *Inst.* : Nequidem datur haec evidentia extrinseca, secus omnes crederent post considerationem motivorum credibilitatis, negatio enim esset nimis stulta.

Resp. : Non omnes credunt, propter duo : i° vel quia non satis motiva credibilitatis considerant, ex incuria salutis, vel etiam quia ex pravitate affectus videndo motiva credibilitatis, ponunt obicem, ut sacerdotes synagogae post manifestum miraculum a S. Petro et S. loanne patratum (Act., IV, 16).

3" *Inst.* : Attamen qui nunquam Roman viderunt, necessario existentiam eius admittunt propter evidentem auctoritatem testium. Ergo similiter data evidentia credibilitatis, necessario admitterentur mysteria revelata.

Resp. : Qui Romam nunquam viderunt, admittunt eius existentiam, vel propter auctoritatem testium, id est fide humana — vel propter probationem necessariam ex effectibus, quia hac civitate non existente, multa facta certissima essent sine ratione essendi, sine caùsa, tunc haec adhaesio est necessaria sicut probatio ex effectibus. E contra motiva credibilitatis non sunt effectus mysteriorum revelatorum, sed solum confirmant extrinsece revelata.

•I» *Inst.* : Sed sunt quaedam credibilitatis motiva religioni intrinseca, ut sublimitas doctrinae revelatae aut mirabilis vita Ecclesiae. Ergo evidentia creibilitatis potest esse intrinseca.

Resp. : Mysteria supernaturalia v. g. Trinitatis, Incarnationis, Praedestinationis aeternitatis poenarum remanent semper intrinsece obscura pro nobis in via ; sublimitas doctrinae revelatae sumitur solum tx quadam convenientia mysteriorum, ex eorum nexu inter se, ex eourm analogia cum veritatibus naturalibus. Pariter vita Ecclesiae non iit evidens secundum suam supernaturalitatem intrinsecam, non videmus Spiritum Sanctum vivificantem animas, sed quibusdam signis externis haec vita manifestatur prout Ecclesia omnem societatem naturalem superat sua sanctitate, catholica unitate, invicta stabilitate. — Haec varia signa denotant specialem Dei interventionem itaque confirmant revelationem, ouae extrinseca est mysteriis revelatis.

5 *Inst.* : Saltem evidentia credibilitatis minueret meritum'fidei, nam lesus dixit improbando: » nisi signa et prodigia videritis, non creditis» Ioan., IV, 18. Et alibi loquendo de miraculo resurrectionis suae : « Quia vidisti me, Thoma credidisti : beati qui non viderunt et crediderunt» Ioan,. XX, 29. Ergo non necessaria est evidentia credibilitatis.

Resi>. : lesus improbat eos qui signa non necessaria quaerunt, vel qui non credunt nisi miracula immediate suis oculis videant, concedo. lesus improbat eos qui dicunt : non crederem mysteria fidei nisi viderem ea esse rationabiliter credenda nego. Ct. S. Thomam III.a q. 55, a. 5 ad 3 : Illi qui sunt tam prompti animi, ut credant Deo, etiam signis non visis, sunt beati per comparationem ad illos, qui non credunt, nisi talia videant ».

l BILLUART, *de Fide,* diss. IV, η. II.

§ III. Evidens credibilitas conciliatur cum obscuritate fidei.

i® *obi.* : Quod est evidenter credibile est evidenter verum. Atqui mysteria fidei non sv.nt evidenter vera, sed obscura. Ergo mysteria fidei non sunt evidenter credibilia.

Resp. : nego maiorem, nam veritas petitur ab intrinseco, seu ab eo quod res est, credibilitas autem sumitur a testimonio et motivis *c etrinsecis* ; sic res evidenter credibilis est res testificata a teste idoneo.

·» *Inst.* : Ex evidentia veracitatis divinae, et ex evidentia revelationis certissimis signis confirmatae haberetur evidentia mysterii quoad *an es/.* Ergo mysterium non esset essentialiter obscurum.

Resp. : distinguo maiorem : habetur evidentia mysterii quoad *an est in debosito revelationis* credendae, seu quod sit revelatum, concedo ; quoad *an est in se.* inde pendentur a revelatione obscura, nego. Habetur tantum evidentia rei revelatae quoad rationem communem omnibus revelatis, non quoad eius praedicata specialia seu connexionem praedicati cum subiecto. V. g. evidens credibilitas mysterii Incarnationis neque explicat, neque constituit Verbum incarnatum, cum sit quid illi extrinsecu.m. Unde haec propositio « Verbum est incarnatum · quamvis sit evidenter credibilis, semper manet in se obscura, consequenter obiectum fidei.

z" *Inst.* : Attamen qui cognoscit evidenter existentiam Dei ex effectibus, non habet fidem de illa. Atqui effectus creati sunt Deo extrinscci. Ergo similiter qui congnoscit mysteria ex evidentia signorum revelationis, non habet fidem de illis.

Resp. : Concedo maiorem. Dist. min. ; effectus creati sunt extrinseci Deo, formaliter, concedo ; virtualiter, nego. Effectus enim est virtualiter in causa a qua procedit, et ideo ex effectibus cognoscitur evidenter existentia causae ; e contra revelatio est omnino, tam formaliter quam virtualiter *extrinseca* rei Yevelatae, non enim est causa illius quoad esse intrinsecum, sed tantum quoad esse extrimsecum, scilicet esse revelantum.

3 *Inst.·.* Saltem quod est evidenter credibile fide divina est evidenter possibile. Atqui in divinis necessariis idem est possibile et verum. Ergo mysteria necessaria essent evidenter vera.

Resp. : nego maiorem, quia possibiltas sicut veritas petitur ab intrinseco, credibilitas e contra ab extrinseco. Proinde, etiam supposita evidenti credibilitate mysterii Trinitatis, intrinseca possibilitas huiusce mysterii reniant obscura.

l" *Inst.:* Nihilominus quod est evidenter impossibile est evidendetr incredibile. Ergo quod est evidenter credibile est evidenter possibile.

Resp. : non valet consequentia, nam oppositarum enuntiationum una debet esse negativa, altera affirmativa. Unde vera consequentia est : ergo quod non est evidenter incredibile non est evidenter impossibile ; quod admittimus.

§ IV. Evidens credibilitas conciliatur cum supernaturalitate fidei.

i® *obi.* : Certitudo superioris ordinis resolvi nequit in evidentiam inferioris ordinis. Atqui evidentia credibilitatis est per se naturalis seu rationalis. Ergo in illam resolvi nequit certitudo supematuralis fidei quae per se altior est quam certitudo metaphysica primorum principiorum, Cf. II.am Hae q. a. 8.

Resp. : distinguo maiorem : certitudo superioris ordinis non potest in inferiorem *resolvi formaliter et intrinsece,* concedo ; *materialiter et cxtrinscce,* nego. Sic materialiter et extrinseco certitudo metaphisica primorum principiorum praesupponit sensa-

tionem et tamen altior est sensatione. Ita certitudo supematuralis relate ad evidentiam credibilitatis, quae est solum conditio sine qua non actus lidei, ut actus iste sit prudens, prudentia in re gravi requisita.

t· *Inst.* : Iudicium naturale non potest esse conditio sine qua non actus supematuralis fidei. Atqui iudicium credibilitatis per se naturale seu rationale, est. Ergo.

Resp. : Iudicium naturale, non potest esse conditio proxima actus supematuralis, concedo ; conditio remota, nego. Conditio autem proxima est iudicium practico-practicum credentitatis, quod est essentialiter supernaturale, ut supra dictum est.

2a *Inst.* : Sed nihil potest esse simul scitum et creditum, seu evidens et obscurum pro eodem. Atqui revelatio est quo et quod creditur. Ergo factum revelationis non potest esse scitum.

Resp. : dist. mai. : idem non potest esse simul pro eodem scitum et creditum sub eodem aspectu, concedo ; sub diversis aspectibus, nego. Atqui factum revelationis est creditum, prout est mysterium *supernaturale. quoad substantiam* procedens a Deo auctore gratiae et gloriae ; et est imperfecte scitum ex signis, prout est miraculosa Dei interventio *supernataratis saltem quoad modum ;* nam sub isto aspectu inferiori naturaliter cognosci potest ex sensibilibus miraculis. Ita, ut supra dictum est, capite XIV in fine, resurrectio Christi, ut miraculum, naturaliter cognoscibilis est ex signis, -sed ut tribuitur Verbo Dei sola fide tenetur ; ita mors Christi in cruce facium visibile fuit, sed valor eius infinitus est mysterium, ita omnia facta vitae Christi.

Praeterea, ut iam diximus, ex signis factum revelationis non est proprie scitum scientia perfecta, nam scientia proprie habetur vel ex causa vel ex effectu proprio ; factum autem revelationis cognoscitur solum ex signo extrinseco, scii, cx miraculo •quo confirmatur.

3a *Inst.* : Sed quod est supernaturale quoad substantiam, ut gratia sanctificans, est naturaliter incognoscibile etiam quoad modum productionis suae, et quoad suam existentiam. Atqui revelatio divina est supematuralis quoad substantiam. Ergo revelatio divina est naturaliter incognoscibilis etiam quoad modum productionis suae et «juoad suam existentiam.

Resp. : distinguo maiorem : *directe,* concedo ; *ex signo,* nego. Factum revelationis in se est supematuralis et invisibilis locutio Dei ad prophetam, est etiam motio instrumentalis invisibilis qua propheta in nomine Domini infallibiliter loquitur. Unde directe haec revelatio non est naturaliter cogoscibilis nequidem quoad modum productionis suae et suam existentiam. Attamen confirmatur signis, praesertim miraculis, et ex illis cognosci potest. Sed sic cognoscitur solum ut est supematuralis quoad modum ; nam eadem miracula possent confirmare revelationem supernaturalem quoad modum tantum, si Deus revelasset solum veritates naturales religionis.

Sic ex solutione objectionum confirmatur nostra thesis de credibilitate, et etiam .apparet contra protestantes, fidem catholicam non esse, ut dicunt, fidem quasi exteriorem secundum obedientiam servilem magisterio externo Ecclesiae et secundum dependentiam a signis miraculosis. Propositito enim Ecclesiae est solum conditio fidei ex parte obiecti, iudicium credibilitatis in signis divinis fundatum est solum conditio fidei ex parte subiecti ; motivum formale fidei est auctoritas Dei revelantis, et fides infusa multo altior est, et intimior naturali experieotiâ religiosà quam ei substituunt protestantes. Haec experientia est saepe quaedam pietas sensibilis ; fides infusa e contra procedit ex gratia sanctificante, quae est essentia animae, et ipsa elevat, corroborat, illuminat intellectum, illum immediate coniugit cum veritate prima, quno supra tempus existit et habitat in iustis ; sic verum est dicere cum S Ioan, i Qui credit in Filium Dei habet testimonium Dei in se » I, loan, V, to.

CAPUT XVI.

DE DEMONSTRABILITATE CREDIBILITATIS EX MOTIVIS CREDIBILITATIS.

Art. unicus.

I. Necessitas huiusce demonstrationis ad fidem collectivam Ecclesiae.
II. Possibilitas huiusce demonstrationis.
[II. Notio motivi credibilitatis.
IV. Divisio motivorum credibilitatis.

§ I. **Necessitas huiusce demonstrationis ad fidem collectivam Ecclesiae.**

In praecedenti capite dictum est demonstrationem scientificam credibilitatis non requiri pro quolibet fideli, sed sufficere certitudinem sensus communis et moralem, quae pro omnibus, saltem cum auxilio gratiae possibilis est.

Ad fidem autem collectivam Ecclesiae maxime convenit demostratio scientifica credibilitatis, quae scilicet metaphysice fundatur quoad vim probativam motivorum credibilitatis, et historice quoad eorum existentiam. Haec scientifica demonstratio non est stricte necessaria ad fidem collectivam Ecclesiae, quia stricte sufficit certitudo sensus communis, imo gratia divina supplere potest saltem partialiter quod deest in propositione obiectiva credibilitatis ; attamen maxima convenientia huiusce demonstrationis probatur a posteriori et a priori.

a) A posteriori. Nam generatim fideles invocant scientiam Doctorum, qui motiva credibilitatis satis cognoscunt, ut possint objectiones incredulorum contra fidem et credibilitatem solvere. Atqui huiusmodi obiectiones in nomine scientiae philosophicae aut historicae proponuntur. Ergo doctores ad quos pertinet alios erudire, debent habere demonstrationem scientificam credibilitatis metaphysice et historice fundatam, ideoque maxime convenit haec demonstratio. — Item S. Thomas dicit II.a II.ae q. 2, a. 6 : « Superiores homines, ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere pleniorem notitiam de credendis, et magis explicite credere».

b) A priori. Maxime conveniens est quod Ecclesia possit defendere irrefragabiliter valorem signorum revelationis, si haec signa sunt secundum se irrefragabilia. Atqui signa huiusmodi Ecclesia a Deo accepit, ut ipsa affirmat (Con. Vatie., Denz. 1813 et 1794). Ergo maxime conveniens est quod Ecclesia possit irrefragabiliter defendere existentiam et valorem horum signorum, secus essent irrefragabilia quoad se et non quoad nos, ut signa.

Maxima autem convenientia ipsius miraculi sic probatur a S. Thomas, II.a, II.ae, 178, I : « Spiritus Sanctus sufficienter providet Ecclesiae in his, quae sunt utilia ad salutem. . . Necesse est (autem) quod sermo prolatus (scii, praedicatio fidei) confirmetur, ad hoc quod credibilis fiat. Hoç autem fit per operationem miraculorum, secundum illud Marci ult. «et sermonem confirmante sequentibus signis». Et hoc rationaliter. Naturale enim est hominis ut veritatem intelligibilem per sensibiles effectus deprehendat. Unde sicut ductu naturalis rationis homo pervenire potest ad aliquam Dei notitiam per effectus naturales, ita per aliquos supernaturales effectus, qui miracula dicuntur, in aliquam supernaturalem cognitionem credendorum homo inducitur ». Si miraculum ita convenit, maxime etiam conveniens est defensio valoris miraculi.

§ II. **Possibilitas huiusce demonstrationis.** — *a)* Doctrina Ecclesiae, *.b)* defensio rationalis huiusce doctrinae.

a) *Doctrina Ecclesiae.* Iuxta Concilium Vaticanum, haec demonstratio non solum possibilis est, sed existit, definitur enim : « Si quis dixerit miracula nulla fieri posse, aut miracula certo cognosci nunquam posse, nec iis divinam religionis christianae originem *rite probari* : a. s. » (Denz. 1813). Item in capitulo correspondente (Denz. 1799) : « recta ratio fidei fundamenta demonstrat ». — Bautain subscribere debuit huic propositioni (Denz. 1624) : « Probatio ex miraculis Iesu Christi desumpta, sensibilis et percellens, pro testibus ocularibus, vim suam et fulgorem nequaquam amisit quoad generationes sequentes. Invenimus hanc probationem omni cum certitudine in authenticitate Novi Testamenti, in traditione orali et scripta omnium Christianorum». Item Pius IX contra Hermesianos (Denz. 1637). Denique in iureiurando contra modernismum dicitur : « Profiteor secundo : externa revelationis argumenta, hoc est facta divina, in primis miracula et prophetias admitto et agnosco tanquam signa certissima divinitus ortae christianae Religionis, eademque teneo aetatum omnium atque hominum, etiam huius temporis, intelligentiae esse maxime accommodata ».

In Schemate prosynodali Conc Vatie. [1] ad explicationem praecitati canonis de vi probativa miraculorum, dicitur : « Inter protestantes illos, qui revelationem Christianam se admittere profitentur, multi sunt qui. . . valorem aut necessitatem motivorum credibilitatis, quae inducantur ex miraculis, prophetiis adimpletis etc., vel omnino negant, vel ea solum admittunt tanquam subsidia quaedam, si fides iam supponitur : quia (ut aiunt) ipsa huiusmodi facta nisi per fidem iam suppositam cognosci non possunt... Neque desunt alii, qui doceant, facta illa supernaturalia non posse in

[1] *Acta et Decreta SS. Concilii Vaticani,* Collect. Luc., t VII, p. 528 Vacant. *Etudes sur le Concile,* I, p. 59J.

telligi tanquam motiva credibilitatis, nisi fides iam praesupponatur, et propterea *ipsum /actum revelationis* homini, fidem nondum suscepit, *demonstrari* non posse... Ceterum S. Sedes iam saepius necesse habuit huiusmodi errores proscribere ». Et schema prosj nodale refe. t propositionem ai.am damnatam ab Innocentio XI, 2 Martii 1679, propositionem cui debuit subscribere Bautain, et declarationem Pii IX contra Hermesianos (Cf. Denz. 1171, 1624, 1637).

b) Defensio rationalis huiusce doctrinae Ecclesiae. Aliquis obiicere potest : Etiam suppositis discernibilitate miraculi et connexione eius cum revelatione confirmanda, tamen non potest scientifice demonstrari credibilitas seu origo divina christianae religionis. — Demonstratio enim scientifica habetur sive a priori ex causa propria, sive a posteriori ex effectu proprio. Atqui factum revelationis divinae non potest naturaliter cognisci nec ex sua causa propria supernaturali, nec ex suis effectibus propriis, qui sunt etiam supernaturales, ut gratia, et transcendunt rationem. Ergo factum revelationis non potest scientifice demonstrari.

Ad hoc respondendum est : non necesse est quod factum revelationis probetur demonstratione scientifica propria et ostensiva, quae habetur ex causa propria vel ex effectu proprio, *sufficit demonstratio scientifica late dicta et indirecta, quae habetur ex signo extrinseco,* sed divinitus producto in confirmationem revelationis. Sic, ut infra dicetur, miraculum directe manifestat interventionem omnipotentiae divinae et indirecte originem divinan praedicationis fidei sic confirmatae.

Demonstratio directa, ut dicunt logici [*] quae etiam ostensiva nominatur, potior est, quia manifestat rem esse ex principiis positivis, et menti nostrae praebet evidentiam intrinsecam huiusce rei. Demonstratio *indirecta* vel *per absurdum,* concludit rem ita esse, quia secus sequerentur absurda (v. g. in casu nostro, quia secus Deus auctor miraculis esset testis falsitatis) [2] ; unde haec demonstratio non praebet evidentiam intrinsecam rei, sed excludit errandi formidinem vi absurdi illati. Sic est scientifica, saltem lato sensu, et in multis scientiis adhibetur, etiam in mathematica.

Unde S. Thomas dicit III.a 55, 5: « *Argumentum* dicitur dupliciter. Quandoque dicitur argumentum quaecumque *ratio* rei dubiae faciens fidem ; quandoque autem dicitur argumentum aliquod *sensibile signum,* quod inducitur ad alicuius veritatis manifestationem, sicut etiam Aristoteles in libris suis aliquando utitur nomine argumenti (Prior. Anal. l. II, c. 29). *Primo modo* accipiendo argumentum Christus non probavit discipulis suam resurrectionem per argumenta (idem dici potest de origine divina suae doctrinae) ; quia talis probatio argumentativa processisset ex aliquibus principiis, quae si non essent nota discipulis, nihil per ea eis manifestaretur : quia ex ignotis non potest aliquid fieri notum ; si autem essent eis nota, non transcenderent

[*] Cf. v. g. Aristotelem, *Analvtica Post.*. l. T. c. 26. Comment. S. Thomae, electio 3 ; C. Zigliara, *Summa Phil.* Logica, p. 156. — Hugon, *Logic.,* p. 379 ss.

[2] S. Thomas, Quodl. II, a. 6, ad 4 : «contingere non potest quod aliquis falsam doctrinam annuntians, vera miracula faciat, quae nisi virtute divina fieri non possunt; sic enim Deus esset falsitatis testis, quod est impossibile». — Item II.a, II.ae, q. 5, a. 2. — III.a, q. 43, a. l, 3. In II *Thess.,* c. 2 lect. 2. — *C. Gentes,* I. III, c. 155, l. I, c. 6. — *in Loan.,* c. IX, lect 3, n. 8.

rationem humanam ; et ita non essent efficacia ad fidem resurrectionis adstruendam, quae rationem humanam excedit, oportet enim principia ex eodem genere assumi. Probavit autem eis resurrectionem suam per auctoritatem Sacrae Scripturae, quae est fidei fundamentum cum dixit: «oportet impleri omnia, quae scripta sunt in Lege et in Psalmis et Prophetis de me » ut habetur Luc. ult. — Si autem accipiatur *secundo modo* argumentum, sic dicitur Christus suam resurrectionem argumentis declarasse, in quantum per quaedam *evidentia signa* se vere resurrexisse ostendit. Unde in graeco. Act., I, 3, ubi nos habemus, «in multis argumentis» loco *argumenti* ponitur τβκμήριον, quod est *signum evidens ad probandum* ».

Si igitur quidam Thomistae [2] dixerunt homines non posse habere scientiam de facto revelationis, hoc est intelligendum de ratione demonstrativa per causam propriam rei vel per effectum proprium, sed non excluditur ex hoc rigorosa demonstratio ex evidenti signo divino, reducens ad absurdum vel ad impossibile[3]. Metaphysica enim, ut infra ostendetur, potest vim probativam miraculi apodictice determinare.

Insuper factum revelationis apparet, ut videbimus, in quibusdam suis effectibus, scilicet in mirabili vita Ecclesiae, prout haec vita, quae suis notis externis visibilis est, manifeste transcendit vires naturales humanitatis. Attamen istud argumentum desumptum ex his notis ut *naturaliter* cognoscibilibus est semper argumentum ex signo.

§ III. **Notio motivi credibilitatis.** — Iuxta Ecclesiam catholicam, motiva credibilitatis sunt *signa vel notae quibus religio revelata fit evidenter credibilis fide divina* [4]. — Dicuntur *signa* vel *notae* prout manifestant originem divinam religionis revelatae, seu prout sunt « revelationis divinae argumenta »[5]. — Dicuntur *motiva* relative ad iudicium credibilitatis, quod in illis fundatur [*].

Oportet igitur bene distinguere motivum credibilitatis a motivo fidei et etiam a motivo credentitatis. — Nam *motivum fidei* non est signum

[*] Ita etiam revelatio, ut est vox Patris pef Filium et Spiritum Sanctum, creditur snpernaturalitcr, ut supra dictum est.

[2] Caiktanus dicit, in II I.am, q. 55, a. 6, de sufficientia signorum resurrectionis Christi, intellige sufficientiam ad causandam certitudinem fidei, non certitudinem scientiae ». Id est scientiae proprie dictae, quae est cognitio per causam ob quam res est non potest aliter se habere. Cf. etiam Caietanum in II.am II.ae, q. t, a. *4,* n. 5·

[3] Cf. P. Gardeil O. P., *La Crédibilité et l'Apologétique,* 2" ed. 1912. La Démonstration rigoureuse de la Crédibilité, p. 78-126 — et *Diet. Thiol, cath.* art. *Crédibilité,* col. 2215-2220. Vide etiam Revue Thomiste, 1910, p. 478, 618, 791. P. Lagae, *La certitude rationnelle du fait de la Hévélation.*

[4] *C. Vatic.* (Denz. 1812): «Si quis dixerit, revelationem divinam externis *signis credibilem* fieri non posse, an. s. ». In hoc textu revelatio sumitur objective, idest ut mvsteria revelata. — (Denz. 1793) : Deus per Filium suum unigenitum Ecclesiam instituit, suaeque institutionis *manifestis notis* instruxit, ut ea. . . posset agnosci ».

[5] *C. Vatie.* (Denz. 1790) : « Ut nihilominus fidei nostrae obsequium rationi consentaneum esset, voluit Deus cum internis Spiritus Sancti auxilis externa iungi revelationis suae argumenta, facta scii, divina. . . ». Hic revelatio accipitur ut factum revelationis.

e U. *Vatie.* (Denz. 1794) : Ad solam enim catholicam Ecclesiam ea pertinent omnia quae ad *evidentem* fidei Christianae *credibilitatem* tam multa, et tam mira divinitus sunt disposita. Quin etiam Ecclesia per se ipsa. . . perpetuum est *motivum credibilitatis* et divinae suae legationis testimonium irrefragabile ».

divinae revelationis, sed ipsa auctoritas Dei revelantis. Motivum autem credentitatis est ius divinum fundans obligationem credendi.

Differt etiam motivum credibilitatis ab obiecto « pii credulitatis affectus » [1], nam obiectum istud est « bonum credentibus repromissum » [2] et bonitas ipsius doctrinae sic propositae ut divinae ac signis divinis confirmatae. Itaque, ut supra dictum est tractando de iudicio credibilitatis, i° videmus religionem revelatam esse credibilem propter signa divina, quae divinam eius originem manifestant, 2° videmus eam esse credendam propter obedientiam Deo debitam, et propter nostram salutem, 3° eam credimus supernaturaliter propter auctoriratem Dei revelantis.

Unde *tria* requiruntur ut factum aliquod sit *sufficiens credibilitatis motivum* : i° *quod sit in se certum,* 2° *quod certo a speciali Dei interventione sit,* 3° *quod certa sit eius significatio ad revelationem confirmandam.*

§ IV. **Divisio motivorum credibilitatis. — A.** Modus loquendi Ecclesiae. — B. Divisio.

A. *UToflus loquendi JLcclesiae.* — Ecclesia catholica, in Cone. Vatie. (Denz. 1790) proponit :

i° « *externa* revelationis divinae argumenta, facta scilicet divina, atque *imprimis miracula-* et *prophetias,* quae cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrent, divinae revelationis signa sunt certissima et omnium intelligentiae accommodata».

2° proponit (Denz, 1794) *mirabilem vitam ipsius Ecclesiae* : « ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis foecunditatem, ob catolicam unitatem invictamque stabilitatem magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinae suae legationis testimonium irrefragabile ».

3° Ecclesia non excludit motiva interna, imo dicit (Denz. 1790) : « Voluit Deus cum *internis Spiritus Sancti auxiliis* externa iungi revelationis suae argumenta» et Pius IX arguit ex mirabili expletione aspirationum cordis humani[3]. Sed Ecclesia damnat doctrinam protestantium iuxta quam « sola interna cuiusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debent » (Denz. 1812). — « Ille enim sensus internus secundum providentiam ordinariam non subest experientiae sub formali ratione, quatenus sit *supernaturalis,* et si seiungatur a criteriis extrinsecis, patet illusionibus gravissimis» [4].

Dummodo igitur motiva interna non separentur ab aliis, admittuntur ab Ecclesia, et in Adnotationibus in Schema prosynodale Cone. Vatie [5]. citatur textus S. Thomae II.a II.ae, q. 2, a. 9 ad 3: « Ille, qui

1 *Cone. Arausio.,* Denz. 178.

2 S. Thomas, *de Veritate,* q. XIV, a. 2 ad to.m.

3 *(Dsnzing.* 1038) : « Christiana fides vitae magistra, salutis vindex, vitiorum omnium expultrix ac virtutum foecunda parens et altrix. . . omnes populos, gentes, notiones, utcunque immanitate barbaras ac indole, moribus, legibus, institutis diversas, divinae cognitionis lumine illustravit, atque suavissimo ipsius Christi iugo subiecit, *annuntians* omnibus *pacem, annuntians bona».*

4 *Schema prosynodale Cone. Vatic.,* Adnotationes (XVI). *Collect. Lucensis.,* t. VII. p. 529. — Vacant, *Etud. Cone. Vatic.,* I, p. 594.

5 *Collectio l.acensis,* t. VII, p. 532.

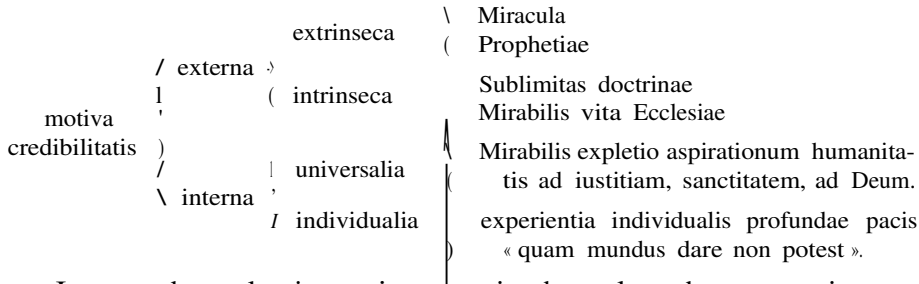
credit, babet sufficiens inductivum ad credendum ; inducitur enim auctoritate divinae doctrinae miraculis confirmatae, et quod plus est, interiori instinctu Dei invitantis ; unde non leviter credit »[1].

B. *Divisio.* — Haec diversa motiva sic ordinari possunt, secundum divisionem necessariam et adaequatam per membra ad invicem opposita[2]:

Motiva credibilitatis sunt vel externa, vel interna ; *externa* quidem si dantur extra conscientiam hominis credentis aut inquirentis fidem ; *interna* autem si sunt intra conscientiam hominis credentis aut fidem inquirentis.

Externa vero aut sunt *extrinseca* religioni revelatae (ut miracula[3], prophetiae) aut *intrinseca* religioni revelatae (ut sublimitas eius doctrinae, mirabilis vita Ecclesiae).

Interna autem sumuntur ex mirabili expletione aspirationum nostrarum, et sunt aut *universalia* (ut mirabilis satisfactio omnium aspirationum ipsius humanitatis, ut in historia Christianismi constat) aut *individualia* (ut experientia individualis profundae pacis, quae a solo Deo videtur provenire, v. g. quando discipuli euntes ad Emmaum dixerunt « nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas ? » (Luc. XXIV, 32).

In secundo volumine erit quaestio de valore horum motivorum credibilitatis, praesertim de valore miraculi, et de existentia Revelationis christianae, seu de divina origine doctrinae Christi his diversis signis confirmatae[4].

1 S. Thomas dixerat in *Qundl.* II, a. 6: *Virum homines credere debuissent Christo non lacienti miracula* : « Si Christus visibilia miracula non fecisset adhuc icmanebant alii modi attrahendi ad fidem, quibus homines acquiescere tenerentur. Tenebantur enim homines credere auctori Legis et Prophetarum. Tenebantur etiam interiori vocationi non resistere ». « Ad primum ergo dicendum, quod inter illa opera quae Christus in hominibus fecit, annumerari etiam debet vocatio interior, qua quosdam attraxit ; sicut Gregorius dicit in quadam homilia, quod Christus per misericordiam Magdalenam traxit interius, qui etiam per clementiam suscepit foris. Annumerari etiam debet eius doctrina, cum etiam ipse dicat · « Si non venissem et locutus eis non fuissem, peccatum non haberent ».

2 Cf. Vacant, *Etudes sur le Concile du Vatican,* t. II, p. 37.

3 Quaedam vero miracula et prophetiae intrinsece pertinent ad religionem, ut praedictio et adimpletio resurrectionis Christi, quae simul est mysterium fidei et pignus gloriae futurae.

4 Quidam loquuntur de *motivis, negativis,* quae non sunt proprie motiva, sed ostendunt solum quod nihil obstat aliquam doctrinam esse revelatam Quoad valorem distingui possunt *motiva primaria* in se sufficientia, et *molina secundaria,* in se insufficientia, quae tamen valorem primariorum confirmant

INDEX ANALYTICUS

PRIMI VOLUMINIS

PAG.

Praefatio _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ ix
Divisio totius operis _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ xu

PROLEGOMENA

DE THEOLOGIA FUNDAMENTALI

SPECIATIM DE EIUS PARTE APOLOGETICA

Status quaestionis _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ i

Caput I.

DE SACRA THEOLOGIA

Art. i. — *Definitio S. Theologiae* _ _ _ _ _ _

§ I. Definitio nominalis (7). — § II. Necessitas S. Theologiae (8). — § III. Definitio rea'is S. Theologiae: i° *obiective:* A. ex *obiecto formali quod;* B. ex *principio quod* cognoscit; C. obiectum per accidens. — 2° *subiective:* A. an sit *proprie scientia;* B. an sit *sapientia,* et de eius extensione, ut sapientia est; C. an sit habitus entitative supernaturalis (16). — § IV. Definitio integralis S. Theologiae (17). — § V. Corollaria de relationibus S. Theologiae ad fidem, ad scientiam Dei, ad donum sapientiae, ad scientias ordinis naturalis (18). — § VI. Praedicta notio sacrae Theologiae sit ne saltem implicite in S. Scriptura et in Conciliis (24).

Art. 2. — *Divisio ct unitas S. Theologiae* . _ _ _

§ I. Divisio (a8). — § II. Unitus (31).

PAG.

Art. 3. — *De methodo S. Theologiae.* 33

§ I. Est principaliter methodus ex auctoritate (33). — § II. Ex auctoritatibus construitur corpus doctrinale methodo analytico-synthetica, in tractatu de Locis theologicis exposita (35).

Caput II.

QUID SIT THEOLOGIA FUNDAMENTALIS ET SPECIATIM APOLOGETICA.

Art. i. — *Definitio et divisio Theologiae fundamentalis speciatim Apologeticae* — 38

§ I. Definitio nominalis (38). — § II. Necessitas Theologiae lundamentalis et speciatim Apologeticae (39). — § III. Definitio realis Apologeticae ex eius obiecto et fine (40). — § IV. Divisio eius (44). — § V. An sit proprie scientia vel saltem pars scientiae (48):

Art. 2. — *Relationes Apologeticae ad S. Theologiam et ad scientias naturales* — — — — — — — — — 44

§ I. An Apologetica specifice distinguatur a S. Theologia (49). — § II. An recte nominetur Theologia fundamentalis (62). — § III. Relatio eius ad scientias quas praesupponit (63).

Caput III.

DE METHODO APOLOGETICAE.

Art. i. — *Quomodo determinanda est haec methodus?* 65

§ I. Determinatur relative ad methodum ex auctoritate qua utitur S. Theologia (65). — § II. Determinatur in se ut methodus analytico-syntctica, praesertim externa sed etiam interna (66).

Art. 2. — *Quid docet Ecclesia de vera methodo Apologeticae?* . 70

§ I. Ecclesia proponit ac tuetur determinatam methodum defensionis fidei (70). — § II. Ecclesia damnat methodum protestantium praesertim liberalium, ac modernistarum (71).

Art. 3. — *Conspectus historicus Apologeticae tuoad methodum* . 77

§ I. Terminologia (77). — § II· Quomodo Prophetae missionem suam divinam probaverunt? (80). — § III. Quanam via seu methodo usus est Christus et postea Apostoli? (81). — § IV. Methodus apologetica Patrum Ecclesiae (87). — § V. Methodus apologetica scholasticorum (91). — § VI. Methodus apologetica, post apparitionem protestantismi, apud protestantes et apud catholicos (96). — § VII. Methodus apologetica, post apparitionem kantismi, apud protestantes, semirationalistas et apud catholicos (94). — Speciatim de methodo immanentiae (117-124).

LIBER PRIMUS

DE REVELATIONIS NOTIONE, POSSIBILITATE, NECESSITATE, DISCERNIBILITATE

SECTIO I.

DE NOTIONE REVELATIONIS SUPERNATURALIS.

PAG.

Prologus et articulus praevius de notione Religionis . . . 125

1° Heterodoxae notiones religionis (125). — 2° Notio traditionalis (127). — 3° Praecipuae hodiernae religiones (127).

Caput IV.

DEFINITIO REVELATIONIS ET DIVERSI MODI EIUS.

Art. 1. — *Notio catholica et heterodoxae notiones Revelationis* . 130

§ I. Definitio nominalis Revelationis (130). — § II. Definitio magis explicita ab Ecclesia catholica proposita (131). § III. Heterodoxae notiones Revelationis (137).

Art. 2. — *Explicatio et dejensio theologica catholicae notionis Revelationis* — — — — — — — — — — 141

§ I. Analogice determinandum est constitutivum formale Revelationis (141). — § II. Revelatio divina est formaliter *locutio Dei* ad homines *per modum magisterii* (143). — § III. Locutio divina fit obiective *per propositionen supernaturalem* veritatis, et subiective *per influentiam luminis supernaturalis* proportionati ad infallibiliter judicandum de veritate proposita (144).

Art. 3. — *De diversis modis Revelationis* 153

§ I. Haec divisio accipienda est secundum quatuor causas (153). — § 11. Explicatio huiusce divisionis: Revelatio supernaturalis sive quoad substantiam sive quoad modum (154). — Revelatio prout fit sive sensibiliter, sive imaginaliter, sive intellectualiter (156). — Revelatio activa aut passiva (158). — Revelatio mediata aut immediata (159). — Privata aut communis (159).

Caput V.

DE NOTIONE MYSTERII ET DOGMATIS.

Art. 1. — *Notio catholica ac heterodoxae notiones Mysterii et Dogmatis* . . . . . *i(m,*

§ I. Notio catholica (160). § II. Notiones heterodoxae (t<u).

PAG.

Art. 2. — *Explicatio theologica notionum Mysterii et Dogmatis* 164

§ I. Definitio mysterii in genere ac eius divisio (164). — § II. De intelligibilitate mysteriorum ac de eorum connexione (169). — § III. Explicatio notionis dogmatis (173). — § IV. De dogmatis immutabilitate ac de eius progressiva intelligentia (175).

Caput VI.

DE NOTIONE SUPERNATURALIS.

Art. i. — *Notio catholica et heterodoxae notiones Supernaturalitatis* 180·

§ I. A. Status quaestionis. B. Definitio nominalis supernaturalitatis (180). — § II. Notio catholica Supernaturalitatis ac ordinis supernaturalis (181). — § III. Heterodoxae notiones Supernaturalitatis ac ordinis supernaturalis (183).

Art. 2. —*Explicatio theologica catholicae notionis Supernaturalitatis* 185

§ I. Definitio Supernaturalitatis (185). — § II. Divisio Supernaturalitatis in *supematurale quoad substantiam* et *supematurale quoad modum effective aut finaliter* (190). — § HI. Quid sint ordo naturalis et ordo supernaturalis (198). — § IV. Solvuntur obiectiones (201).

SECTIO II.

DE POSSIBILITATE REVELATIONIS.

Pars I.

DEFENSIO NEGATIVA : EXAMEN PRINCIPIORUM RATIONALISM!.

Caput VII.

DE RATIONALISMO SEU NATURALISMO IN GENERE.

Art. unicus. — *Definitio et divisio Rationalismi* 206

§ I. Definitio rationalismi (206). — § II. Fundamentum rationalismi (207). — § III. Consequentiae naturalisai! et rationalismi (209). — § IV. Spiritus rationalismi (212). · § V. Divisio systematum rationalistarum seu naturalistarum (216).

PAG.

Caput VIII.

EXAMEN EVOLUTIONISMI PANTHEISTICI.

Art. 1. — *Expositio Evolutionismi Pantheistici* — — — — 219

§ I. Evolutionismus pantheisticus in genere (219). — § II. Evolutionismus materialisticus vel empiricus (221). — § III. Evolutionismus idealisticus (224).

Art. 2. — *Critica evolutionismi Pantheistici.* — — — — 236

§ I. Quaenam sint prima rationis principia, eorumque subordinatio (236). — § II. Evolutionismus phantheisticus haec principia negare debet (242). — § III. Solvuntur obiectiones (248).

Caput IX.

EXAMEN AGNOSTICISMI.

Art. 1. — *Expositio Agnosticismi.* — — — — — — 259

§ I. Agnosticismus in genere (259). — § II. Agnosticismus empiricus (261). — III. Agnosticismus idealisticus (265).

Art. 2. — *Critica Agnosticismi* — — — — — — — 274

§ I. Defensio valoris ontologici primarum notionum ac principiorum rationis (274). — § II. Defensio valoris transcendentis et analogici earumdem notionum ac principiorum (282). — § III. Solvuntur obiectiones (290).

Pars II.

DEFENSIO POSITIVA POSSIBILITATIS REVELATIONIS.

Prologus: Status et divisio quaestionis 299

Caput X.

DE POSSIBILITATE SUPERNATURALIS REVELATIONIS IN GENERE AC SPECIATIM REVELATIONIS VERITATUM NATURALIUM RELIGIONIS.

Art. 1. — *De revelatione immediata; quae scilicet fit immediate prophetis.* 301

§ I. Sola ratione haec possibilitas probatur (301). – § II Solvuntur obiectiones (305).

PAG.

Art. 2. — *De Possibilitate Revelationis mediatae* 311

§ I. Sola ratione haec possibilitas probatur (311). — § II. Solvuntur obiectiones (312).

Caput VIII.

DE POSSIBILITATE REVELATIONIS SUPERNATURALIUM MYSTERIORUM EX PARTE OBIECTI.

Art. unicus — *Probatur existentia ordinis veritatis et vitae supernaturalis in Deo, seu ordinis Mysteriorum supernaturalis* 315

§ I. Doctrinae heterodoxae ac doctrina Ecclesiae (315). — § II. De demonstrabilitate ordinis supernaturalis in Deo (318). — § III. Demonstratio existentiae ordinis supernaturalis. *obiective* excedentia vires naturales intellectus creati (324). — § IV. 1"m Corollarium : ordo supernaturalis excedit etiam *subiective* vim cuiuslibet intellectus creati (331). — § V. 2"m Corollarium : ordo supernaturalis excedit *exigentiam* cuiuslibet intellectus creati (331). — § VI. 3"" Corollarium : Inter veritates naturales et veritatés supernaturales non potest esse dissensio, nec confusio, sed est harmonia (332). — § VII, Solvuntur obiectiones (335). — § VIII. Examen Ontologismi (342).

Caput XII.

DE POSSIBILITATE REVELATIONIS SUPERNATURALIUM MYSTERIORUM EX PARTE AGENTIS ET SUBIECTI.

Art. unicus — — — — — — — — — — — 346

§ I. Status quaestionis (346). — § II. Haec possibilitas improbari nequit (348). — § III. Existentia *capacitatis obedientialis* seu *elevabitis* nostrae naturae ad ordinem supernaturalem suadetur ex consideratione *obiecti adaequati* nostri intellectus (351), — § IV. Existentia huiusce capacitatis suadetur ex consideratione *nostri naturalis desiderii videndi Deum per essentiam* (359). — § V. Solvuntur obiectiones (372).

SECTIO III.

DE CONVENIENTIA ET NECESSITATE REVELATIONIS.

Caput XIII.

Art. 1. — *Doctrinae heterodoxae et Doctrina Ecclesiae* 377

§ I. Doctrinae heterodoxae (377). — § II. Doctrina Ecclesiae (380).

PAG.

Art. 2. — *Rationalis defensio doctrinae Ecclesiae* . . . 380

§ I. Revelatio nequidem moraliter necessaria est, ut homines cognoscant *quasdam* veritates naturales de Deo (381). — § II. Revelatio *totius complexus* veritatum naturalium religionis est *moraliter necessaria* (383). — § III. Revelatio mysteriorum superraturalium est *hypothetice sed stricte necessaria,* supposita ordinatione hominis ad finem supernaturalem (387). — § IV. Suadetur convenientia ordinationis gratuitae generis humani ad finem supernaturalem (388), — § V. Dubium : an in statu naturae purae revelalio totius complexus veritatum naturalium religionis fuisset moraliter necessaria (390). — § VI. Solvuntur obiectiones (391).

SECTIO IV.

DE CREDIBILITATE MYSTERIORUM FIDEI SEU DE COGNOSCIBILITATE FACTI REVELATIONIS.

Prologus : Status et divisio quaestionis..... 397

Caput XIV.

DE ACTU FIDEI RELATIVE AD CREDIBILITATEM.

Art. i. — *Notio catholica fidei et notiones heterodoxae* . . 401

§ I. Notio catholica fidei et actus fidei (401). — § II. Heterodoxae nctiones (404)

Art. 2. — *Explicatio theologica catholicae notionis actus fidei, ex parte obiecti et ex parte subiecti.* — — — — — 408

§ I. Explicantur fides et fidei actus ex parte obiecti (408). — § II. Explicantur ex parte subiecti : speciatim de gratia necessaria ad actum fidei (414). — Quomodo 'conciliantur libertas et maxima certitudo actus fidei? (422).

Art. 3. — *Quomodo cognosci debet Revelatio, ut est motivum formale fidei infusae* 427

§ I. Status et difficultas quaestionis (427). — § II. Quid dicunt S. Scriptura et Traditio ? (431). — § III. Quid docent theologi medii aevi ante S. Thomam (436). — § IV. Doctrina S. Thomae (438). — § V. Historia problematis post S. Thomam. — Ante Cone. Trid. et post Cone. Trid. (449). § VI. Probatur sententia thomiatica (465). — § VII. Solvuntur obiectiones (470). — § VIII. Appendix! Corollaria (478).

PAG.

Caput XV.

DE CREDIBILITATIS RATIONALIS NOTIONE, AC DE EIUS NECESSITATE AD ACTUM FIDEI.

Art. 1. — *Quid sit rationalis credibilitas* 482

§ I. Notio catholica credibilitatis (482). — § II. Notiones heterodoxae (485) — III. Explicatio theologica catholicae notionis (487).

Art. 2. — *Necessitas credibilitatis rationalis certae, saltem certitudine morali* 489

§ I. Difficultas quaestionis (489). — § II. Quid dicunt S. Scriptura et Ecclesiae Doctores ? (490). — § III. Requiritur rationalis cognitio certa facti revelationis (491). — § IV. Sufficit certitudo moralis (494). — § V. Haec moralis certitudo haberi potest ab omnibus hominibus, saltem cum auxilio gratiae, licet gratia non sit absolute necessaria (497).

Art. 3. — *De munere judicii credibilitatis in genesi actus fidei* . 503

§ I. Quinam actus disponunt ad actum fidei ? (503). — § II. Distinctio inter iudicium credibilitatis et iudicium credentitatis (504).

Art. 4. — *Solvuntur obiectiones. (Conciliatur rationabile obsequium fidei cum jidei obscuritate, libertate, sufernaturalitate.* 506

§ I. Obiciitur : Sufficit ad rationalem credibilitatem probabilitas facti revelationis (506). — § II. Evidens credibilitas conciliatur cum libertate actus fidei (510). — § III. Evidens credibilitas conciliatur cum obscuritate fidei (512). — § IV. Evidens credibilitas conciliatur cum supernaturalitate fidei (512).

Caput XVI.

DE DEMONSTRABILITATE CREDIBILITATIS EX MOTIVIS CREDIBILITATIS.

Art. unicus .....

§ I. Necessitas huiusce demonstrationis ad fidem collectivam Ecclesiae (514). — § II. Possibilitas huiusce demonstrationis (515). — § III. Notitio motivi credibilitatis (517). — § IV. Divisio motivorum credibilitatis (518).